NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
8 R
7

Tomo Unico
T= N.° 7= N.° 2

X 11 B 37

14-G. K.19

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ANIMÆ
HVMANÆ NATVRA
AB AUGUSTINO DETECTA

In Libris de Animæ Quantitate, Decimo de Trinitate, & de Animæ Immortalitate.

EXPONENTE

MICHAELE ANGELO FARDELLA

Drepanenſi, Sac. Theologiæ Doctore, ac in Patavino Lyceo Aſtronomiæ, & Meteororum Profeſſore.

SUB AUSPICIIS

Eminentiſsimi, & Sapientiſsimi

HENRICI S. R. E.

TITULI S. AUGUSTINI CARDINALIS DE NORIS.

Opus potiſsimùm elaboratum ad incorpoream, & immortalem Animæ humanæ indolem, adversùs Epicuri, & Lucretij Sectatores, Ratione prælucente, demonſtrandam.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS. M.DC.XCVIII.

Sumptibus Hieronymi Albricci.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Eminentiſs:me Princeps.

CUm olim in manus meas incidiſſet aureum illud, ac inſigniſſimum Opus, quo ab Adverſariorum calumnijs Orthodoxam incomparabilis Auguſtini doctrinam ſumma quadam ingenij vi, ſummoque acumine tàm ſolidè, tamque feliciter vindicaſti

Digitized by Google

Eminentiſsime Princeps, idque quàm accuratiſsimè oculis, animoque perluſtraſsem, illicò intellexi, quàm iniquè nonnulli audaces homines Auguſtinum de Mentis noſtræ natura ratiocinantem enormiter a vero deflexiſſe, corporum nempé mole, ſpatiorumque dimenſionibus humanas Animas tumere, Tertulliani veſtigijs inſiſtentem, docuiſſe tueantur. Quidnam abſurdius, quidnam a tanti Viri dignitate, ac propè divinà eruditione alienius dici poteſt? Siquidem mihi perdoctas, ac nervoſas vindicias tuas, Hipponenſis deinde Antiſtitis præclariſſima, & admiranda Opera cogitatione revolventi, maniſeſtè innotuit, nullum ex Chriſtianis Philoſophis ſaniùs, ac ſolidiùs humanæ Mentis affectiones inveſtigaſſe, quàm perſpicaciſſimum Auguſtinum, qui haud extrorsùm, ſed intùs in ſuis veluti penetralibus intelligentem inſpiciens Animam, hanc incorpoream, ac ſempiternam eſſe, in ipſomet incommutabili Vero animo noſtro conjuncto proſpero eventu detexit, atque adversùs Epicuri ſectatores acriter diſputans, robuſtiſſima argumentatione demonſtravit. Idcircò interiori, ac recondita illius philoſophandi ratione

atten-

attentiùs expenſa, ſinceram, ac legitimam Animæ inquirendæ Methodum, quam in nullo priſcorum Sapientum codice inveneram, deprehendi; quam adamuſſim ad uſum revocans, Animam a corporis menſuris abhorrere, immortalique vita perfrui, quod anteá, tanquàm involutum arcanum in Sacroſanctæ Religionis pectore deliteſcens, ſola fide tenebam, in ipſiusmet Rationis fulgore deinde proſpectavi, ſummoperè gaudens, me in luminis ingeniti notionibus inſignius Catholicæ Pietatis rudimentum reperiiſſe. Quæ cum ita ſe habeant, Veritatis, & Auguſtini Apologiam eodem quodammodo tempore contexens, arduum hoc, meiſque profectò viribus impar Opus aggreſſus ſum, quo ea Auguſtini cogitata potiſſimum aperire, & exponere curavi, quæ, & quàm incorrupta, & inculpata tàm Sacri Authoris doctrina de Animæ natura ſit, indicarent, ac unà, in Orthodoxæ Religionis triumphum, a corporea magnitudine, & interitu humanam Intelligentiam immunem eſſe, oſtenderent. Attamen cui haſce meas elucubrationes offerre debueram, niſi Tibi Sapientiſſime, & Ornatiſſime Princeps, qui me ad excelſam Auguſtini

ſtini

ſtini Mentem perſcrutandam, magiſque ſalutares veritates evelandas tuis celeberrimis ſcriptis excitaſti? Quin etiam multa alia me, ut egregio, & immortali tuo nomini hoc Opus dediſſem, hortantur, & invitant: Etenim Auguſtini doctrinam interpretans, Te ut Patronum, ac Mæcenatem ſalutare cogebar, dum & maximis ingenij viribus, ſuaviſſima morum integritate, maſculæ eloquentiæ robore, & permirabili omnigenæ eruditionis ornamento ſingulares Auguſtini dotes animi tui magnitudine complecteris. Auguſtinum inſigniter æmularis, cuius acerrimus Vindex, ac Filius, cujuſque auguſto nomine decorata, ampliſſima S.R.E. Purpura exornaris, ut verè Auguſtinianam Sapientiam, pietatem, ac miram judicij vim undecunque redolere totius Orbis admiratione videaris. Vale Magne Literarum Araiter, atque Opus hoc pluribus tibi nominibus obſtrictum fovere, præſidio tegere, & ab inimicorum injuriis ſumma qua præfulges & Virtute, & humanitate vindicare velis.

Eminentiæ Tuæ

Humiliſs. Addictiſs. & Obſequentiſs.
Michael Angelus Fardella.

Digitized by Google

Noi Refformatori dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la Fede di reviſione, & approbatione del P. F. Antonio Leoni Inquiſitore, nel Libro di Michiel Angelo Fardella intitolato *Animæ Humanæ Natura ab Auguſtino detecta*, non eſſervi coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario noſtro niente contro Prencipi, e buoni coſtumi concedemo licenza, che poſsi eſsere Stampato, oſſervando gl' ordini in materia di Stampe, & preſentando le ſolite copie alle publiche Librarie di Venetia, & di Padova. Data li 12. Luglio 1698.

Antonio Grimani K.r Proc. Ref.
Sebaſtiano Foſcarini K.r Proc. Ref.

Agoſtin Gadaldin Segr.

Noli

Noli meas literas ex tua opinione vel contentione, ſed ex divina lectione, vel inconcuſſa ratione corrigere. Siquid in eis veri comprehenderis, exiſtendo non eſt meum, at intelligendo, & amando & tuum ſit & meum. Si quid autem falſi conviceris, errando fuerit meum, ſed jam cavendo nec tuum ſit nec meum.

D. Auguſtinus lib. iij. de Trinitate.

Digitized by Google

PRÆFATIO.

DEcimum Octavum Annum agebam, cum ingenita ſciendi cupiditate in me vehementiùs excitata, Cœlum, aſtra, elementa, totiuſque ſpectabilis Univerſi miram harmoniam, & elegantiam accuratè perpendens, ſic mecum ratiocinari incæpi: Si magnum, & admiratione dignum eſt id, quod in ampliſſimo mundanorum corporum theatro Naturæ creantis induſtria fabrefacto, & oculis, & animo intuemur, admirabilior profectò, major, & longè præſtantior erit Animus, qui cunctis corporibus intelligentia deſtitutis excellens, non tantum eſt, & vivit, verùm etiam intelligendo, & ſe exiſtere, ac vivere ſcit, in cuius memoriæ ſinu ſpatiorum immenſorum, totque immanium corporum ingentes imagines continentur; quin etiam tàm ille poteſt, ut unico obtutu integrum cœleſtis Orbis hemiſphęrium capiat, atque Lunam, Solem, reliquaſque planetarum evagantium moles imaginatione complectatur. Idcircò ſpe magna adductus, tàm potentis, tàm robuſti, ac vivacis animi ſublimem indolem, ac latentes affectiones evelandi, & ut melius dicam, inſigniorem, nobilioremque hominis partem dignoſcendi, celebratiſſimos Viros, qui tunc temporis in Trinacria, & ingenio, & doctrina florebant, adivi, conſulens illos, & enixè rogans, ut quid ſit Animus, qui cogitatione elementares & æthereas Regiones claudit, mihi planè aperirent, ne me neſciens, veluti mente captus, aut delirans, primùm extranea, remotiſſima, atque ea, quæ inferioris ſunt naturæ, præpoſterè inveſtigarem; Quippè qui exiſtimabam, multò magis ſe ipſos mirari, & ſcire eos, qui telluris viſcera, abditiores firmamenti receſſus, ſyderum curſus, maris æſtum, ipſamet etiam infinita ſpatia, quæ extrà mundi confinia diſtenduntur, cogitatione agitant, & improbo labore revolvunt. Attamen mea me fefellit opinio: Siquidem audacter fatebantur, ſe Animi naturam ignorare, ſpiritalia, & inviſibilia confusè tantum, & obſcurè percipere, corpora, & quę ſenſum movent, dumtaxat cognoſcere, ac inquirere, cætera verò, quæ ſuprà tactum, oculum, aures, alioſque ſenſus, & phantaſiam attol-

tolluntur, ſe latere, haud ſcientiâ, ſed fide comprehendere. Quapropter certitudinem, ac evidentiam carnis oculis concedentes, densâ ignorantiæ caligine, interiorem rationis, & intelligentiæ oculum pravo judicio cæcutire affirmabant. Ego tamen obſtupeſcens hæc mecum revolvebam: Quid ſtultius, ac magis vero diſſonum dici poteſt? quàm tam improvidam, & iniquam fuiſſe Naturam, ut hominibus diſtantiſſima corpora, totiuſque extenſæ ſubſtantiæ latebras perluſtrare poſſe tribuens, ſe ipſos intelligere denegaverit? Forſan adeò infelix, & infauſto ſub ſidere natus eſt Animus, ut quæ a ſua Indole aliena ſunt, inſpiciens, ſui tamen ipſius turpiſſima laboret inſcitiâ, ſibique vivat ignotus? At quid oculatiſſimæ Summi Conditoris Sapientiæ, ac pulcherrimo rerum Ordini magis diſſentaneum? Quàm immanè igitur falluntur iſti homines, opinantes Animum neutiquam poſſe ſe ipſum detegere?

Cum ergo a præfatis artium, ac ſcientiarum cultoribus ullum prorsùs lumen ad animum explorandum haurire nequirem, ad Priſcorum illicò Sapientum codices confugi, Ariſtotelis Opera luſtravi, Platonem, & quæ fragmenta Epicuri, Empedoclis, Democriti, Anaſſagoræ, aliorumque veterum Philoſophorum de Anima diſputantium ſuperſunt, avidus, & quodammodo famelicus non legi, ſed voravi, irrito tamen labore: Nihil enim aliud in hiſce reperij, præter vanas contentiones, loquaces ſubtilitates, ac portenta verborum, undique incertitudinis, & obſcuritatis tenebras offendens; dum alii aerem, alii ignem, corporis temperamentum, & harmoniam, aut athomorum texturam alii Animum eſſe ſuſtinent: hæc omnia quidem tanquam dubia, vacillantia, & a ratione devia contemnebam. Ariſtoteles etſi acutiùs, & ingenioſiùs de Animi affectionibus edisſerat, admodum tamen involutum, enigmaticum, ac caliginoſum inveni: mihique confeſtim innotuit, legitimam Animi notionem ipſum minimè eſſe aſſequutum, ſi ita ratiocinatus eſt, ut adhuc ſub lite maneat, an ſempiterna, an temporariâ potiùs humanas Animas vita gaudere, cenſuerit. A Platonica verò Grandiloquentia maturiùs quidem, & apertiùs Animæ noſtræ immortalitatem, præſtantiam, ac dignitatem explanatam accepi; Quid autem ſit Animus neutiquam didici, ob nominum amphibologiam, nugas, figmenta ac inanem quamdam garrulitatem; quibus Platonis doctrina, quandoque a veritate aberrans, haud mediocriter deturpatur.

Tàm cæca ergo caligine refertam prophanam, ac Æthnicam literaturam cernens, cum inſitum Rationis lumen jam mihi ſuaſerat, poſſe ſe ipſum ſibi ipſi manifeſtare Animum, dummodò

recta

recta nos ipſos inquirendi ratio acceſſerit; illicò ſuſpicatus ſum, priſcos Sapientes ſinceram methodum mentis paſſiones inveſtigandi penitus latuiſſe, ut Animum haud illi ignoraverint, quia Animus aut perdifficilis ſit inquiſitionis, aut ſibi prorsùs ignotus, ſed quia ipſum perversè inquirebant. Verùm non adeò in me vigebat ratiocinandi vis, nec tam a ſenſuum impedientibus, ac veluti obſtrepentibus imaginibus mentem abducere aſſueveram, ut tenebris excuſſis Animum in ſe ipſo cernere valerem. Hinc ſpiritalium rerum, ac mei ipſius inveſtigatione poſthabita, ſolummodo eas diſciplinas, & artes excolebam, quæ Animum a ſe ipſo penè rapiunt, ac perſcrutandis corporibus obſtringunt, eò magis à me recedens, quò ad extraneas naturas extra me cogitatione excurrens convertebar. Tandem ut ad maturiorem perveni ætatem, ſpecialiſſimo Numinis Æterni beneficio in præſtantiſſima Magni Auguſtini Opera incidi, ac primùm mihi ſeſe obtulit verè aureus, & peracutus Libellus de Animæ Quantitate, ad quem revolvendum Sapientiſſimus Cardinalis NORISIUS, Vir omnis doctrinæ Princeps, me ſummoperè excitavit in ea ſuarum Vindiciarum parte, ubi Auguſtinus ab eorum iniuria vindicatur, qui, illum corporeum effeciſſe Animum, temerè arbitrantur. Quamobrem ſaniora, magiſque firma Archirectonicæ Philoſophiæ rudimenta ex Auguſtinenſi doctrina colligens, non modo Theologicæ, verùm & Philoſophicæ Militiæ Anteſignanum me in ſolo Auguſtino inveniſſe, vehementer lætatus ſum. Ac primùm ad utiliter, & expeditius latentes rerum cauſas deinceps detegēdas, mihi plurimum profuit, id quod legeram Lib. 1. de Ord. cap. 1. ubi nos, ut nobiſcum commorari aſſueſcamus, ſapientiſſimè hortatur Auguſtinus. Salutare quidem documentum, ut Animus ad intimiorem Univerſi notitiam præparetur. Quippè dum homines ſuam deſerunt rationem, atq; in ſe ipſis minimè verſantes, meditari ſeu ea, quæ explorant, intus inſpicere negligunt, haud rerum medullam, & viſcera cogitatione permeant, ſed in ſolo cortice, & extima facie ſiſtunt, inaniter autumantes, ſe id ſcire quod ignorant, & deforis tantùm intuentur. Idcircò non Sapientiam, ſed hiſtoricam quandam ſcientię ſpeciem totis nervis excolentes, cum de aliqua re diſputant, non ipſi, ut ita dicam, ratiocinantur, cogitant, ac judicant, ſed in ipſis vel Ariſtoteles, vel Plato, vel Democritus, aut aliquis alius ſive recentior, ſive vetuſtior Sapiens cogitat, ediſſerit, & in judicium erumpit.

Deindè in Librum Decimum de Trinitate, & de Animæ Quantitate incurrens ſtatim intellexi, non ob aliam rationem homines animi naturam ignoraſſe, aut ſe ignorare cenſuiſſe, niſi quia extra ſe vagantes ſenſibus, & corporibus

nimium addicti, animum deforis haud intùs in extraneis ſcilicet, ac mortalibus rebus inquirebant. Quare ad hunc errorem corrigendum, atq; humanũ animum ad ſe ipſum avocandum, (quod Ethnicos Philoſophos profectò latuit) paucis admiranda, & feliciſſima porrò inveſtigatione incomparabilis aperuit Auguſtinus, pronuncians, Animum nihil aliud eſſe præter Animum, ac ut ſe ipſum cernat, ſe ipſo dumtaxat indigere; qui cum, quidquid ipſe non eſt, a ſe rejicit, a ſe nempè extraneum, quod addidit, detrahens, ſe confeſtim intelligit, quo nihil ſibi notius, præſentius, ac manifeſtius. Quæ cum diligenter expendiſſem, illorum inſaniam irridere ac deteſtari cæpi, qui corpora Animo certiora, & notiora eſſe exiſtimantes, ibi cæcutire ubi vident, ibi videre, ubi cæcutiunt, perperàm opinantur. Ex quo duo ſibi mutuò adverſantes errores originem traxerunt, quorum altero ea ignorare, quæ ſcimus, altero verò ea ſcire, quæ ignoramus, inconſideratè putamus. Dum autem Animus Methodum, ſe ipſum inquirendi ab Auguſtino haurit, atque in uſum vertit, & ſe nulla corporum mole tumere & immortali vita perfrui, evidentiſſimè intelligit.

En tibi, quidquid ex Auguſtini Operibus ſummo labore, ſummaque diligentia ad Animæ naturam, & inſigniores affectiones evelandas deprompſi, Amice Lector exhibeo ut te ipſum rectè inveſtigare edifcas, corpora contemnere, ſpiritalia verò amare, & quærere aſſueſcas, ac demũ interiori rationis oculo in tui ipſius receſſibus, & penetralibus tuæ mentis ſempiternam, ac penè Divinam naturam inſpicere quavis rejecta dubitatione valeas. Serò tamen, quæ a multis annis excogitaveram, in lucem prodeunt, non quia ab huiuſce Operis evulgandi voluntate aliquando receſſerim, ſed quia adverſo fato, pluribus vexatus calamitatibus, rerumque domeſticarum moleſtia, & ſollecitudine diſtractus, ea minimè tranquillitate perfruebar, qua magnoperè Sapientiæ ſtudioſus indiget, ut totus in ſe collectus, ſe ipſum potiſſimum perſcrutari, ac ſcientias, & diſciplinas excolere, ac promovere poſſit. Cum autem poſt tot immites procellas, quæ huc illuc infeliciter me jactaverant, in Patavino Lyceo tutiſſimum, ac ſerenum portum ſalutarem. ſtatim ad hasce meas elucubrationes concinnandas me converti; ut ea, quæ ex meæ rationis uſu, & ex Auguſtinenſium librorum lectione hauſeram, tanquam Societatis membrum, cæteris aperirem. Hoc bonum, præter omnium bonorum elargitorem Deum, illi debeo, qui & beneficentiſſimus Mecænas meus, & vigilantiſſimus Patavini Gymnaſii Moderator eſt, atque Senatoriæ virtutis viribus, Eloquentiæ gratiis, & excelſæ Proſapiæ magnitudine verè maximus. De SEBASTIANO FOSCARENO loquor. Vir non modò ob inclytas, ac ſplendidiſſimas

mas apud Galliarum, & Hyſpaniarum Reges Legationes, Equeſtrem dignitatem, & Procuratoriam Purpuram ampliſſimus, verùm & ob eximias Regii animi dotes, ſummam ingenii perſpicaciam, judicii ſoliditatem, ac igneam, & celerrimam intelligendi vim, immortali nomine dignus, qui ſingulari, & propensà benevolentià bonas literas, earumque cultores complectens, me plurimùm impulit, ad hæc in lucem edenda Commentaria. Hic autem præterire nequeo, quàm multùm ad hoſce meos labores abſolvendos & conſilio, & eruditis epiſtolis contulerit verum humanæ eruditionis Prodigium clariſſimus, & magnæ mentis Vir Antonius Magliabechi, Sereniſſimi Hetruriæ Ducis in toto Orbe Terrarum celeberrimus Bibliothecarius.

Supereſt, ut quid nobis in hoc Opere propoſuimus, paucis aperiamus. Precipuus noſter ſcopus eſt, Animæ noſtræ Naturam pro viribus detegere, atque potiſſimùm in id mentis aciem intendimus, ut & incorporeum, & immortalem humanum Animum eſſe adverſus Epicuri Aſſeclas, præfulgente ratione, demonſtremus. Ad quod faciliùs, ac tutiùs aſſequendum Auguſtinum Animæ indolem, & affectiones explorantem libentiſſimè ſequimur, atq; quantum Vires ſuppetunt, illuſtrare, & roborare enitimur.

Quapropter dum Orthodoxæ Religionis inſigniora rudimenta ratione firmata, & intelligentiæ aperta reperies, quantum pariter Auguſtinus in veritate evelanda, ac propugnanda valeat, haud citrà Animi admirationem intelliges. Etenim mirò quodam ingenii acumine rerum viſcera pandit, abditioreſque receſſus aperit, ſenſibus, ac externarum rerum conſideratione minimè impeditus, aut diſtractus, etiam dum ſentit, intelligit, in ſenſu inſenſilem cernit Rationem, in ipſa carne inſectilem ſpiritum reperit, ex corpore inextenſum, inviſibile ex viſibili colligit, in rerum multitudine ſummam, & immutabilem Unitatem, in quam ſe totum immergit, inceſſanter intuetur, ut non carneum, ſed omni ex parte intelligentem, ac ſpiritalem hominem meritò diceres. Subtiliſſimè diſputat, non ut contendat, ac vincat, ſed ut evertatur error, triumphetque veritas: Acerrimo ardet, & fulgurat ingenio, docilis unà, & in refellendo ſuavis: In rebus minutiſſimis maxima, & propè infinita detegit, atque quæ ſummoperè intellectum effugiunt, ac latent, incomparabili ratiocinandi ſagacitate venatur, & ſub humanæ Rationis imperium ea ſubdi, validiſſimè cogit.

Sublimiorem, interioremque tanti Viri doctrinam, quæ mentem reſpicit humanam, ſedulò interpretantes, hoc Opus in tres diſtribuimus Partes, in quarum prima ea, quæ in Tractatu de Animæ Quantitate Auguſtinus ſubtiliter exagitat, exponuntur, ubi & incorporeus, & ſummè potens humanus Animus robuſta, & ingenioſa

nioſa oſtenditur argumentatione. Auguſtinenſem autem Textum haud ad literam, & ſuperſtitioſa quadam Grammaticorum lege, ſed juxtà morem, & libertatem hominis Philoſophantis enucleamus, qui non hominum placita, & intentionem, ſed nudam inquirit veritatem. Hinc ſatis eſt Auguſtini mentem aperire, eiuſque cogitata pro viribus conſolidare. Secunda deinde ſuccedit Pars, in qua quidquid in Libro X. de Trinitate ab Auguſtino acutiſſimè, & fortunato eventu de Mentis noſtræ natura detecta ſunt, explanamus, duplici quidem ratione; Primò enim enucleatius, & copioſiùs, quæ Auguſtinus edocet, aperimus, mox ejus mentem, ſe ipſam ſevera, & admiranda Analyſi inveſtigantem exhibemus, qua profunda ſanè diſquiſitione, veluti ſponte ſua ignorantiæ caligine diſſipata, ſibi ipſi confeſtim innoteſcit Animus. In tertia poſtmodum noſter hùc tendit labor, ut difficillimum, perobſcurum, ac penè divino ingenio elaboratum Opus Auguſtini de Animæ immortalitate, acri & intento animo declaremus, ubi pro re nata, apparatu noſtro præmiſſo, Epicurus pro Animæ Mortalitate certans validiſſimè refellitur, & oppugnatur.

Iudicioſe Lector, ſi ea, quæ in hiſce Commentariis, & Diſſertationibus a nobis expoſita, & concinnata fuere, Chriſtianę Sapientiæ excolendæ, vero detegendo, erroribuſque profligandis proficere cenſueris; aliud quamprimùm evulgabimus Opus noſtras complectens inveſtigationes, quibus, Auguſtino duce, Ratione prælucente, Deus, Anima, & Univerſa Natura, nova quadam & extricata methodo explorantur.

PARS
PRIMA

Animæ Humanæ Natura ab Au-guſtino detecta in Libro de Animæ Quantitate.

Digitized by Google

POSTQVAM in erroris, inferorumque gratiam, ad ſaluberrimum pietatis ac veri cultus exercitium evertendum, infeſtiſſimis ſophiſmatum telis obarmatus, è Regno veluti tenebrarum impius emerſerit Epicurus, fœdiſque erroribus Græciæ olim philoſophantis ingenium, & mores turpiter conquinaverit; ex torridis Aphricæ Regionibus acerrimam, ſummeque igneam Auguſtini intelligentiam ſagaciſſima, ac ineffabilis ſupremi Numinis Providentia præ cunctis elegit, ut Chriſtianæ, & Orthodoxæ Religionis Dogmata, quæ Redemptor noſter Sanguine, fide, prodigiiſque firmaverat, ratione muniret, ac ſtultitiæ, & levitatis Epicuream doctrinam, ipſamet naturalis ſcientiæ voce, manifeſtè convinceret: Idcircò nemo fortior, ac validior in Sapientum Lyceis caput extulit, quam Auguſtinus, qui ad cæleſte, & vitale Catholicæ veritatis lumen inſpiciendum homines præparans, robuſtiùs, atque feliciùs Epicuri errores profligare exorſus eſt. Quod potiſſimùm ad uſum revocaſſe videtur in Libro de Quantitate Animæ, quo Epicureæ Philoſophiæ de Animæ natura ratiocimantis rudimenta funditus evertere ſtudet. Epicurus namque, ut Animæ mortalitatem oſtenderet, Animam extenſam, ac corpoream eſſe, primò ſuadere nititur; ex corpore enim veluti mortem educens, dum corporea magnitudine tumere Animam imaginatur, hanc tandem in ſuas partes diſſolvi, ac unà cum organico corpore interire, temerè docet. Hincut fallaces illius argumentationes expeditè refelleret, ac detegeret Auguſtinus, Librum de Animæ Quantitate inſtituit, quem antequam interpretari aggrediamur, ad faciliorem Auguſtinenſis Doctrinæ captum, præclariora Auguſtini cogitata, quæ in illo ſplendidiſſimè continentur, a Dialogi prolixitate ſecernere liceat, atque primùm Auguſtini Animum de ſe ipſo meditantem ſalutari quadam fictione in medium proferemus, qui non tantum expoſita in Libro de Animæ Quantitate, verùm etiam & quæ in aliis ſuis operibus,

ac potiſſimum in Libris X. de Trinitate, & de Immortalitate Animæ; ad humanæ Mentis naturam ſpectantia enucleantur, univerſaliori, ac latiori quadam ſui inveſtigatione, planiorique ſtylo detegat, ſibique feliciter aperiat. Idcircò dum hìc Auguſtinus de ſeipſo meditatur, nos profectò diſponit, ut clariùs, atque expeditiùs quæ infrà in textu interpretanda ſunt, intelligamus. In quà quidem ſolidiſſimà diſquiſitione flos, ac robur Auguſtinenſis Philoſophiæ pro mentis affectionibus evelandis, ac pariter ea, quæ variis in Libris, variiſque temporibus Auguſtinus inſigniter excogitavit, in unum collecta, ac tanquam eodem tempore inventa clauduntur.

AVGVSTINVS MEDITANS

In Libro

DE ANIMÆ QVANTITATE.

Auguſtini Animus ſe ipſum inveſtigans.

Ex Cap. primo. De Animæ Quantitate. De libero Arbitrio Cap. VII.

Mens quovis modo cogitans, ſui exiſtentiam in dubium vertere nequit.

Ex Lib. XI. De Civ. Dei. Cap. 20.

Scepticiſmus confutatus.

Ex Cap. primo. De Animæ Quantitate.

Quid potiſſimum de ſe ipſo inquirendum ſit, enumerat.

QUID ſim Ego, hodierna luce accuratiſſimè expendere liceat; Etenim, & ſi ea, quæ ſuprà me ſunt, requirere vetet Ratio, quæ tamen juxtà me ſunt ad examinis trutinam revocare præcipit. At quid magis Intelligentiæ meæ comparatum, quam ipſemet Ego? Ut autem a manifeſtiſſimis exordium capiatur, prius a me Quæro, utrum ego ſim? An fortaſſè metuo, ne in hac interrogatione fallar? Cum utique ſi non eſſem, falli omninò non poſſem.

Hinc Academicorum argumenta non formido dicentium: Quid, ſi falleris? Si enim fallor, ſum. Nam qui non eſt, utique nec falli poteſt; Ac per hoc ſum, ſi fallor. Sum igitur etiam cum fallor. At undè ſum? Qualis ſum? Quantus ſum? Cur corpori datus? Quas mutationes ex corporis conjunctione ſubeo? Qualis deniquè efficiar, cum à corpore abſceſſero?

Humana mentis patria, Deus. *Mens ex nullo conſtat elemente.* *Cap. 2. De Anima Quantitate.* *Inſignior animæ proprietas Deo aſſimilari.* *Qualis ſit anima expenditur.*

Si primò undè ſim, inquiram; Dicam: Ex Deo, qui Patria mentium, & habitatio eſt, in quo, & ſum, & intelligo, & vitam duco. Ex nullo tamen principio, veluti ex materia ſum; Sed ſimplex quædam natura, non minus ac ipſa vulgaria Elementa, quæ ex aliis minimè couſtant. Undè autem ſim, jam planè intelligo: At ſcire vellem, qualis ſim. Sum Deo ſimilis. Etenim me ad Supremi Conditoris imaginem, & ſimilitudinem factum eſſe, inſignior meæ naturæ, atque Excellentior affectio eſt. Ut autem ſimplicem haud multiplicem me ſubſtantiam eſſe ad Dei Imaginem procreatam, quemadmodùm & undè ſim, intimius agnoſcam; ſedulò in primis perſcrutandum eſt, an Ego ſim res quanta, mole, ac magnitudine corporea prædita, an potius inextenſa, indiviſibilis, a ſpatii dimenſionibus aliena.

Inveſtigare exorditur quantus ſit Animus. *Duplex quantitas molis, & virtutis.* *Cap. 3. De Anima Quantitate.* *Anima molis quantitate deſtituta.*

At cum quantus ſim inveſtigare aggredior, duplex illicò quantitas mihi ſeſe offert, roboris, & extenſionis, virium, & molis, ac primò requiram, quantum ſit ſpatium, in quo Mei natura, atque ſubſtantia exporrigitur, & effunditur: deindè quanta ſit poteſtas, & virtus, qua ex naturæ genio exornatus ſum. Utrumque autem intelligere vehementiſſimè exopto. Cum verò, quantæ molis, & extenſionis ſim, inquiro, nihil profectò occurrit, quod reſpondeam, cum ab omni locali ſpatio, & extenſione ſim prorſus immuuis. Etenim nulla mihi ineſt longitudo, à latitudine, & altitudine ſummoperè mea abhorret indoles. Huſuſmodi enim ſpatiorum dimenſiones nòn mei, ſed corporis affectiones ſunt, & attributa.

Dubitat an anima ſit extenſa. *Dubitationē ſolvit.*

Quid ergò ſum, ſi nulla corporis me circumſcribit dimenſio? Quidquid enim in ſpatiis non explicatur, corporumque mole, & magnitudine caret, nihil prorsùs eſſe putatur. Attamen quot verè in Univerſo elucent ipſiſmet corporibus inſigniora pluriſque æſtimanda, quæ mole tamen & corporea quantitate non gaudent?

Cap. 4. De Anima Quantitate. *Ex Juſtitiæ natura infert ſpiritalium rerum exiſtentiam.* *Corpus res trine dimenſa eſt.* *Juſtitia incorporea eſt.* *Ut anima ſit aliquid, non oportet ut ſit mole prædita.* *Nova emergit dubitatio.*

Etenim quis dubitat, Juſtitiæ virtutem meliorem hac arbore eſſe? Melior enim Juſtitia, quàm Planta. At hæc arbor aliquid, haud nihil eſt. Quid autem eſt, niſi tale, ac peculiare corpus? Res nempè longa pro modo ſuo, lata, atque robuſta, quas ſi detraxeris dimenſiones, nihil eſt. Potiori jure igitur aliquid eſt Juſtitia, qua multò deterior planta eſt. At quanta quæſo Juſtitia eſt? Quantæ nempè longitudinis, altitudinis, latitudinis? Ad riſum hæc provocat interrogatio. Hæc omnia à ſe omninò Juſtitia reiicit; nihil horum eſt: partibus, mole, magnitudine caret.

Elucet igitur in Univerſo res longè divinior, longèque corporeis rebus præſtantior, à ſpatio abhorrens, nulla prorsùs dimenſione tumens.

Quid ergo prohibet, me aliquid eſſe, magiſque quam corpora æſtimandum, ac tamen verè incorporeum eſſe, mole & partibus denudatum? Adhuc tamen obſcurum remanet, an inter res hujuſmodi incorporeas adnumerandus ſit Animus. Quid quæſo vetat, me aliquid pariter, & corpus eſſe? Non enim exiſtimo, animum nihil eſſe, ſi mole, & extenſione denudatur; tantum hæreo, & anceps ſum, an revera, quemadmodum Iuſtitia, ita & ego incorporeus ſim, & inextenſus.

Difficultati occurrens Animam incorpoream eſſe demonſtrat.

Contemnenda profectò hęc dubitatio non eſt; aſſenſum tamen non cogit, faciliqueęnegotio ſolvitur. Liceat igitur hoc pacto me interrogare, ut

re, ut evidenter tandem intelligam, me aliquid eſſe corporibus longè præſtantius, dimenſione, ac mole deſtitutum. Eſt ne corpus ullum, quod pro modo ſuo aliquam non habeat longitudinem, latitudinem, & profunditatem? Nullum ſanè corpus ſpatii dimenſionibus carere poteſt. Poſſunt nè hæc tria non ineſſe corporibus? Neutiquam. Etenim non intelligo, quomodò alibi eſſe poſſint. Ubi igitur aliqua harum dimenſionum eſt, ibi & corpus eſt? Sanè.

Nullum corpus quin ſit trinè dimenſum.

Si igitur ſubtiliſſimus aer, aut ventus, commoti aeris fluctus, aut quid illi ſimile eſſem; jam corpus eſſem. Nam ſi omne extenſum, corpus eſt, & aerem corpus eſſe oportet. Quid enim hoc aere & longius, & altius, ac latius inveniri poteſt, quem commotum, ac vehementèr agitatum, ventum appellamus? Si igitur Ego ventus eſſem, aut quid vento ſimile, tum, non minùs ac cætera corpora, & longus, & latus, & altus eſſem. At ſi ita res contigeret, illicò quantus eſſem, intelligerem; tantus nempè, quantum corpus, cui conjungor. Sum enim tum intus in corpore, tum in qualibet ejus extremitate præſens. Idcircò ſpatium corporis fluxibilem, ſummèque tenuem Animi molem, & extenſionem ſuis finibus coerceret, ac veluti terminaret; ut ego illius confinia tranſgredi nulla ratione poſſim. Idcircò tantus eſſem, quantùm ſpatia ipſa corporis paterentur.

Aer, licet ſummè tenuis, corpus tamen eſt.

Si animus aer eſt, illius menſura nota eſt.

Cap. 3. De Animæ Quãtitate.

Quid autem abſurdius, quam me ſpatiis exporrectum, corporis mei dimenſionibus terminatum, ac circumſcriptum imaginari? Non ſum enim Aer, aut ventus, aut aliquid illi ſimile per corporis organa expanſum, atque diffuſum. Me nulla circumſcribit moles, nec ullum corpus metitur. Atque, ut quam id verum ſit, intelligam, ſatis eſt, ſi cæteris poſthabitis facultatibus, ad inſignem Memoriæ vim, qua polleo, me diligenter convertam. Etenim memoria, quæ in me viget, non eſt profectò fictitia res, aut nomen inane; ſed verus cogitandi modus, qui haud corpori, ſed mihi ineſt. Quid enim exanime corpus meminiſſe aliquid credi, aut intelligi poteſt?

Tantus eſſet Animus, quanta eſt corporis moles cui conjungitur.

Memoria vera quædam facultas eſt non corpori ſed animæ inhærens.

Jam Urbs Mediolanenſis impræſentiarum memoriæ occurrit, cujus ſanè recordor, quam non corporis oculis, ſed acutiori intelligentiæ acie video. Prætereà quanto terrarum ſpatio nunc à me abſit Mediolanum, perſpicio, idcircò & ipſam locorum diſtantiam interiori lumine intueor. At ſi hic tantum ubi corpus eſt, ego ſum, nec ultrà ejus ſpatium effundor: undè fit, ut illa omnia videam? Sanè per memoriam hæc fieri puto: Non ſum enim illis locis præſens. Illorum ergò locorum imagines memorià continentur. At iſte verè ſunt corporum imagines; Urbes namque, terræque nihil aliud ſunt, quàm corpora. Jam exploratum eſt, corporum imagines, ſi parva ſunt corpora, in quibus exhibentur, parvas apparere, ut magnas & ingentes imagines niſi in magno, & ingenti corpore videri, ſeque in conſpectum dare non poſſint: Quod Ratio confirmat, roborat experientia. Etenim ſi in parvum perſpicillum, aut alieni oculi pupillam mei corporis oculos convertam, corpus multò brevius, quam eſt, apparet: nam pro modo ſpeculi, aut cujuſvis alterius corporis, corpus videri debet, illiuſque imago procreari.

In memoria corporum imagines continentur.

Corpora pro modo ſuæ magnitudinis imagines exhibent.

Cur ergò cum tam parvò ſpatio conſtem ego, quantùm corpori meo

ineſt,

Si anima corpus eſſet, urbium magnorumque corporum imagines haud memoriâ contineret.

Eſt incorporeus animus, ſi immanium corporum imagines capit.

ineſt, ut illius terminos tranſgredi nequeam, tàm amplæ, tàm magnæ & ingentes in me exprimi poſſunt imagines; ut & Urbes, ac immenſam Terrarum, & Univerſi latitudinem, aliaque ingentia corpora apud me valeam imaginari? innumeras namque, atque ampliſſimas immanium rerum imagines mea complectitur memoria, quæ procul dubio in me continentur. Qui igitur fundus? Qui ſinus? Quæ immenſitas, quæ poſſit hæc capere? Cum tantus ſim, quantum eſt corpus, cui conjunctus ſum? Non terminor igitur, & circumſcribor anguſta corporis mei extenſione; neque ventus, aut aer, aut aliquid his rebus ſimile ſum: Etenim Aer iſte, & ſi mundum hunc viſibilem implere poteſt, excurrere tamen non valet per tot, atque tam immanes mundos, quos interiori maximèque perſpicaci intelligentiæ oculo inſpicere, mihique repræſentare queo; ut quo ſpatio tot, ac tantæ imagines contineantur, intelligi, aut explicari nequeat.

Invictâ ratione concluditur, Animum in ſpatiis non diffundi.

Hæret, quo pacto incorporeus animus tot corporum imagines capere valeat.

Ex Cap. 6. De Anima Quantitate.

Quamobrem, ſi mei corporis ſpatio circumſcriberer, pauca & parva, non autem plura, & magna corpora, memoriæ imaginum ope, mihi profectò repræſentarem. Non ſum igitur res extenſa; me nulla tenet dimenſio corporis, neque ullum ſpatium poſſidet. Attamen ex altera in alteram difficultatem incurrere, videor. Etenim non capio, quo pacto innumeras, ingenteſque tantorum ſpatiorum imagines memoriâ complecti valeam, ſi non diſtendor in ſpatiis, ſi partibus, ac magnitudine non polleo. Quidquid enim in ſpatiis non explicatur, molis, extenſioniſque naturam a ſe reiicit, & quâ ratione tam immanes, totque corporum imagines capiat, intelligere nequeo.

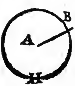
Facilè verò dubitatio ſolvetur, expeditiuſque veritas innoteſcet, ſi priùs hæc tria accuratè diſcutiam, longitudinem nempè, latitudinem, & altitudinem, ſub quibus corpus omne continetur. Jam primò enitar longitudinē cogitare, cui nulla inſit latitudo? Nihil ſanè poſſum tale cogitare. Si enim tenuiſſimum araneæ filum, quo nihil exilius oculis ſeſe offert cogitatiône revoluam, trina tamen occurrit dimenſio, nam latum ſimul, & altum eſſe conſpicio. At quamvis ſingulæ hæ dimenſiones in corpore conjunctæ, ſenſibus, ac phantaſiæ ſemper aſſociatæ ſimul exhibeantur; attamen intelligentiæ acie alteram ab altera ſejungo, & in quo ſingulæ differant, perſpicuè agnoſco. Hæc autem longitudo, ut à latitudine diverſa, ac veluti animo ſeparata, quatenus extrà corpus eſt, tantum in mea cogitatione elucet. Hanc verò ſimplicem, ac uti dicam, intelligibilem longitudinem, ſi per longum quaſi ſecare vellem, non poſſum; nam ſi fieri poteſt, ineſt etiam lineæ latitudo. Hæc igitur ſimplex longitudo ſenſum fugiens, ac ſoli intelligentiæ manifeſta, linea dicatur.

Corporis dimenſiones haud ſenſus ſed ſola intelligentia ſecernit.

Longitudo ſola in animo eſt, non in corpore.

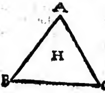
Linea ſola longitudo eſt cui nulla ineſt latitudo.

Linea recta producta nunquam figuram progignet.

At Lineæ naturâ diligenter expensâ confeſtim innoteſcit poſſe illam ex utraque parte in infinitum produci. Ex eo tamen quod ulterius exporrigitur linea, nulla ſanè emergit figura, quæ nihil aliud eſt, quam ſpatium quaquà verſum terminatum, & clauſum; quod procul dubio à linea indirectum breviſſimo tramite, ac in longum excurrente procreari non poteſt,

ſi Li-

ſi Linea autem ſit finita, & ita circumducatur, ut ex altera parte ſe contingat, circularis in lucem prodit figura; quæ ex linea recta in orbem circumacta, ſui extremitate altera circa alteram immotam ſe movente, originem trahit, ut autem figura rectilinea rectis nimirum lineis circumſcripta procreetur, plures ſanè rectæ lineæ requiruntur; duæ quidem non ſufficiunt, at ſatis ſunt tres, quæ cum haud in directum poſitæ ſeſe extremitatibus jungunt, Triangulum emergit, quod inter rectilineas figuras ſimpliciſſimum eſt, utpote paucioribus terminis comprehenſum.

Circulus ex una linea recta, qua in orbem torquetur, emergit.

Ex Cap. 8. De anima Quantitate.

Ex trium rectarum linearum concurſu triangulum emergit.

Ubi autem Trianguli latera nempè lineę, in quas Triangulum definit, ſeſe in extremitate tangunt; inclinatio quædam, ſeu Angulus efformatur. Ex quo infero, tot eſse in Triangulo, angulos, quot ſunt lineæ ſuis finibus copulatę. Fingamus jam ſingulas Trianguli lineas invicem ęquari; evidentiſſimum erit, & mutuò ſingulos æquari angulos, ut nequeat intelligi linearum in Triangulo ęqualitas, angulorum ęqualitate poſt habita. Hinc ſi lineæ in Triangulo ſunt impares, & impares erunt anguli imparibus lineis reſpondentes.

Angulus inclinatio eſt duarum linearum ſuis finibus ſe tangentium.

In triangulo ſunt pares anguli, ſi paria ſunt latera, & viciſſim.

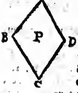
Quæſo tamen quæ figura melior, perfectior, pulchrior cenſenda eſt, quæ æqualibus, an quæ inæqualibus lineis conſtat? Quis dubitat meliorem eſſe figuram, in qua prævalet æqualitas? Ergo inæqualitati æqualitas præponenda eſt, major ſiquidem perfectio, ac virtus in æqualitate elucet. Dum verò Triangulum rectis, & æqualibus lineis circumſcriptum, intelligentiâ revolvo, clariſſimè intueor lineæ non lineam, ſed angulum, huic non angulum, ſed lineam opponi, in quo quædam veluti regnat inæqualitas. Perfectius igitur Triangulum eſſet, ſi angulus angulo, linea lineæ reſponderet, quæ ſanè perfectio Triangulo competere nequit; elucet tamen in figura quatuor rectis lineis clauſa, quæ Quadrilaterum nuncupatur, in quo contraria, linea ſcilicet lineæ, angulus angulo ſibi mutuò reſpondent.

Ex Cap. 9. De animæ quantitate.

Æqualitas inæqualitate perfectior.

Triangulum Quadrilatero imperfectius.

Magis viget æqualitas in quadrilatero quàm in triangulo.

Melior igitur, ac perfectior figura quatuor rectis, & æqualibus lineis compræhenſa triangulo erit, ſiquidem in illa magis valet, ac floret æqualitas. Si enim æqualitas perfectio quædam, & valdè inſignis eſt, ubi magis viget æqualitas, ibi majorem efflorescere perfectionem oportet. Et ſi tamen in figura quatuor rectis, & æqualibus lineis terminata perfectè ſibi reſpondeant contraria, at non adeò linearum indolem affectant anguli, ut ſi Lineæ ſingulæ ſint æquales, & ſingulos angulos invicem æquales eſſe oporteat: etenim in Quadrilatero poſſunt duo anguli eſſe contractiores, duo verò apertiores; neceſſe tamen eſt, ut bini anguli mutuò oppoſiti ſint æquales, in quo quantum ſervari poteſt, ſervatam video æqualitatem.

Ex laterum æqualitate in quadrilatero non oritur angulorum æqualitas.

Latera ſingula æqualia, anguli verò tantùm oppoſiti pares.

Juſtitia quædam in figuris elucet.

Summoperè tamen oblectat tanta, & tam inconcuſſa Juſtitia, ſeu

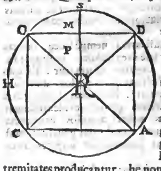
æqui-

æquitas, ſive æqualitas, quæ in rebus elucet. Nam in Triangulo tribus rectis, & æqualibus lineis clauſo, ex laterum ęqualitate, & ſingulorum angulorum ęqualitas neceſſariò profluit, at non ſibi mutuò contraria perfectè reſpondent, in quo inęqualitatem, ac veluti diſſonantiam cum æqualitate, & conſonantia immixtam intueor: Ex adverſo in figura quatuor paribus rectis lineis terminata, cum contraria ſibi mutuò perfectè reſpondeant, ſi ſingula tamen latera ſint æqualia, angulos æquales eſſe non oportet; ſatis eſt, ſi anguli, qui mutuò adverſantur, ſint æquales. Qua æqualitate, æquitate, veritate vehementer allicior.

Quæ æqualis et in triangulo deeſt, eluce t in quadrilatero, & viciſſim.

Quadratum quovis triangulo, & quadrilatero excellentius.

In quadrato inæqualitas quædam æqualitati adnexa continetur.

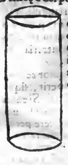

Jam imaginemur figuram, quæ quatuor paribus rectis lineis, ſingulíſque æqualibus angulis gaudeat, profectò hęc perfectior erit cæteris figuris, quæ tribus, aut quatuor ſolum ęqualibus lineis conſtant. Nam & lineas, & angulos ſingulos æquales habet, & conſona contrariorum habitudine pollet. At non adeò hæc figura æqualitatem amplectitur, ut ſumma in ea ac inſigniſſima floreat æqualitas? Etenim anguli inæqualitatem quamdam ei conciliant, & ſi à puncto medio lineæ ad extremitates producantur, hę non ſingulæ ęquales erunt, nam quæ ad angulorum verticem, & contactum pertingunt, eas longitudine excedent, quę ad latera terminantur.

In circulo ſummæ floret æqualitas.

Quænam igitur erit figura, quæ maxima perfruitur æqualitate? Circulus, cujus extremitas ſibi concors eſt undique, nullo angulo æqualitatem perturbante, & à cujus medio ad omnes extremitatis partes lineę duci poſſunt ęquales.

In circulo lineæ ſuperficies, atque Cylinder, ſeu corpus repreſentatur.

In hoc autem circulo tria mihi ſeſe offerunt; Linea in quam circulus deſinit, latitudo, ſeù ipſamet plana circuli ſuperficies, & altitudo nempè corpus ipſum Cylindricum, & columnare, cujus utraque extremitas circulus eſt, nam ſi adeò circulare planum intumeſcat, ut in altum expanſo, profunditas in eo procreetur, cylindricum Corpus ex circulo progigni nullo negotio intelligitur.

Simplex longitudo à ſe latitudinem rejicit.

Jam linea circularis ſimplex eſt, ac mera quædam longitudo, cui nulla competit latitudo, nam ſi lata eſſet non ſuperficiei, & aereæ circularis extremitas, ſed ipſa ſuperficies, ac latitudo eſſet. Superficies autem, ſeù latitudo circuli altitudine caret, nam ſi alta hæc eſſet, non cylindrici, aut alterius corporis extremitas, ac terminus, ſed ipſum corpus, ipſamet profunditas eſſet. Ex quibus apertiſſimè infero, lineam in longum tantùm, ſuperficiem in longum, & in latum, corpus juxta ſingulas dimenſiones dividi, ac ſecari poſſe, Linea unicam diviſionem tantum admittit, duplicem ſuperficies, triplicem verò, Corpus.

Linea minus diviſioni ſubjacet quam ſuperficies; & corpus.

Punctum dividi nullo modò patitur.

Præter hæc tria, in circulo Centrum reperitur, quod Punctum eſt, in quod ſingulæ rectæ lineæ ex qualibet circularis extremitatis parte intrà circulum æqualiter ductæ deſinunt, ſeque invicem ſecant. In hoc autem Puncto rectarum linearum extremitate, nullam ſanè dimenſionem, ac extenſionem invenio; nam longitudinem non habet; etenim ſi linearum extremitas eſt, longum quidem non eſt, ſecùs non lineæ terminus, ſed linea eſſet; cum igitur longitudine careat, linea non eſt. Quidquid autem à lineæ natura abhorret, neque ſuperficies, neque corpus eſt.

Punctum nota ſine partibus.

Nulla igitur ratione Punctum ſecari, ac dividi poteſt. Quid ergo? Inſectile Punctum eſt? Nota ſine partibus: Signum nempè continuæ quantitatis, quod dum in medio figurarum locum obtinet, centrum, cum lineas copulat, aut terminat, Punctum nuncupatur.

Res inſectiles dividuis naturis inſigniores.

Videamus igitur horum quatuor, videlicet lineæ, ſuperficiei, corporis, puncti, quodnàm melius, inſignius, potentius, ac robuſtius ſit? manifeſtiſſimum eſt id, quod nulla ratione dividi poteſt, melius eſſe, ac perfectius eo, quod eſt diviſionis capax; nam quò magis res ad unitatem, ac ſimplicitatem vergit, atque à numero, & multiplicitate recedit, eò perfectior eſt. Quod igitur minùs dividi poteſt, perfectiùs eo eſt, quod majorem admittit diviſionem, nam primum magis accedit ad unitatem, alterum verò ad numerum magis tendere videtur.

Inſectile ad unitatem, dividuum ad numerum accedit.

Linea eſt melior ſuperficie, hæc autem corpore excellentior.

Eſt igitur linea melior ſuperficie; Siquidem illa uno tantùm, hæc duplici modo dividi, ac ſecari poteſt. Quæ major perfectio in hoc etiam elucet, quod ſuperficies indiget lineà; nequit enim intelligi latitudo, quin concipiatur longitudo, in quam latum deſinit. Linea verò à latitudine non pendet. Superficies verò perfectior eſt Corpore, quod ex omni parte, ac triplici modo dividi poteſt. Hinc corpus indiget ſuperficie, in quam reſolvitur, hæc verò ut ſit, & intelligatur, nulla indiget profunditate. Cum tandem puncti indolem expendo, punctum omnium inſigniſſimum, & robuſtiſſimum eſſe apertiſſimè intelligo. Punctum namque omnem rejicit diviſionem, nullaque ex parte ſecari poteſt; hinc unitatis, haud numeri effigiem in ſe exſcriptam refert. Adeò validum ac potens eſt, ut neque linea, neque ſuperficie, aut corpore indigeat, cum per ſemetipſum ſit, & intelligatur. Cætera verò ad continuam quantitatem comparata puncto omninò indigent, ut ſint, & intelligantur. Concipies fortaſſe ſphæricum corpus, quin in illius centro punctum confeſtim regnare, ac vigere intelligatur? Quis unquam intelliget circulum ſine puncto in medio collocato, aut lineam poſthabito puncto, quo terminentur, aut adnectantur lineæ?

Punctum omnium inſigniſſimum, ac robuſtiſſimũ eſt.

Summa circuli æqualitas à puncto profluit.

Quid ergo? maximè florens, ac verè in Univerſo exiſtens, punctum eſt, quo lineæ terminantur, clauditur in figuris angulus, linea lineæ nectitur. Ex cujus vi, & energia tandem ſumma circuli perfectio emergit. Etenim ſumma circuli ſupra cæteras figuras excellentia, ex maxima ſui æqualitate profluit. At undè hujuſmodi æqualitas oritur, niſi ex Puncto, quod in Circuli centro viget? Punctum enim in medio con-

Punctum etſi inſectile, vim tamen, ac robur dividuis

 ſtitutum

& extenſis rebus conciliat.

ſtitutum illius æqualitatis moderatio, ac origo eſt. Vim igitur, ac robur ſingulis figuris Lineæ, ſuperficiei, corporibus munificentiſſimè largitur punctum, quod à ſe ipſo eſt, ac intelligitur, & tamen omninò inſectile, Partibus, Mole, Extenſione quavis deſtitutum eſt,

Punctum ex ipſo eſt, res verò ſectiles à puncto pendẽt.

Ea robuſtior, & perfectior animus, quo magis à diviſione recedit. Indiviſibilitas Animi capacitatem, & perfectionem adauget.

Quid ergo prohibet, ut ad meum propoſitum redeam, animum inſectilem eſſe, à Mole, Partibus, & Spatii dimenſionibus alienum, robuſtiſſimum tamen, ſummeque validum, ut immenſa intervalla, interminata, ac ingentia corpora imaginari valeat, ac tantum poſſit in corpore, ut penes eum ſit regimen omnium membrorum, & quaſi cardo quidam in agendo cunctarum corporalium motionum? Nihil enim intelligo, eſſe in rebus potentius, ac magnificentius iis naturis, quæ, ut ita dicam, ſine tumoribus eſſe intelligantur, Tumor enim non abſurdè appellatur corporis magnitudo, quæ ſi magni pendenda eſſet, plus quàm nos, profectò ſaperent Elephanti. Hinc quò graciliora, magiſque extenuata ſunt corpora, atque veluti à tumore, ac mole recedere videntur, eò robuſtiora, ac validiora apparent. Quid exilius, & minori magnitudine præditum in corporis oculo, pupillà, quæ veluti in oculo, punctum medium eſt, attamen tanto robore, ac virtute tanta pollet, ut eà dimidium Cœlum, cujus ineffabile ſpatium eſt, ex aliquo eminenti loco cerni, colluſtrarique poſſit.

Corpora quo minùs tumẽt, eò robuſtiora.

Non igitur à vero abhorret, animum omni magnitudine carere, neque ulla aut longitudine porrectum, aut latitudine diffuſum, aut altitudine ſolidatum, quamvis magnitudines quaslibet imaginari queat. Prætereà ſi ego adeò validus, perſpicax, robuſtus ſum, ut inſectiles, & incorporeas res intelligentia revolvere poſſim, me quoque inſectilem, & incorporeum eſſe oportet, poſſum enim concipere ſimplicem, ac meram longitudinem à latitudine ſejunctam; ſuperficiem, poſthabita profunditate; Punctum, linea, ſuperficie, & corpore rejecto. Hæc autem ſingula incorporea ſunt. Corpus enim ex omni parte ſectile eſt, intelligentia igitur, qua hujuſmodi inſectiles res intueor, inſectilis quoque, ac incorporea eſt; Secus, quæ extrà corpus ſunt, minimè cerneret.

Incorporeus animus eſt ſi incorporea cernit.

Animus lineà melior eſt.

Sum rurſus melior lineà, ſi lineam imaginor, ac veluti à corpore intelligentià ſecerno, hinc veluti in lineam agere videor, dum hæc à corpore ſeparata nobiliorem, ac perfectiorem indolem à mea intelligendi virtute recipit. Si autem Lineà Animus perfectior eſt, ſequitur nulla ratione, Animum dividi, ac menſurari poſſe, nam Linea melior eſt ſuperficie, quia minus dividi poteſt. Punctum perfectius Lineà, quia nulla ratione ſecari poteſt. Si igitur Animus melior eſt Lineà, omninò inſectilem oportet eſſe, & inextenſum. Eò enim perfectiores ſunt res, quò magis ad unitatem vergentes, à diviſione, & multitudine abhorrent. Quamobrem, ſi vera Linea eſt, quæ nullo pacto ſecundum longitudinem in duas lineas dividi poteſt, ſed tantum in tranſverſum; vera ſuperficies, quæ in longum, ac latum tantum ſectilis, nullam in altum Sectionem pati poteſt; Punctum, quod nulla ratione dividi valet; & hæc omnia tantum in animo, haud in Corpore

Si animus lineà melior eſt, inſectilis, & incorporeus eſt.

elu-

elucent, in quo, & falſæ lineæ latitudine præditæ ſunt, & falſa latitudo altitudini conjuncta, & falſum Punctum in corporeas dimenſiones immerſum. In dubium quis vertet, me hujuſmodi veris dimenſionibus meliorem eſſe, quæ in me vivunt, meæ intelligentiæ notionibus inſunt? a me namque, neutiquam à Corpore, ſuæ naturæ veritatem obtinent; neceſſe igitur eſt, me omni prorſus extenſione carere, atque ſingulas ſpatiorum dimenſiones a me rejicere. Nam ſi dividi poſſem ſecundum altitudinem, deterior ſanè ſuperficie eſſem, quæ corpore melior eſt, quia minus, quam Corpus, dividi patitur, eſt enim ſecundum altitudinem inſectilis; Si latitudine pollerem, minus valerem, quam linea, in qua inſignis quædam perfectio eſt, non poſſe in latum diſtendi; Si denique ſecundum longitudinem exporrigerer, non eſſem melior lineà, quæ in longum explicatur, atque Puncti conditionem non excederem, cum hoc ex quavis parte inſectile ſit; Ego vero aliqua ex parte Sectilis eſſem; nulla igitur mole, magnitudine nulla conſto.

Vera Linea, & ſuperficies haud in Corpore, in Animo elucent.

Si vera linea in Animo eſt, Animus inſectilis eſt.

Si animus dividi poſſet, aut linea, aut ſuperficie deterior eſſet.

Sum igitur melior Linea, at hæc melior Corpore eſt; Sum igitur melior Corpore, quod me imperfectius ex alio capite eſſe manifeſtiſſimè intelligo, nam veluti à me ſuam inſigniorem perfectionem emendicat: nam ſi verà figurà terminari gaudet, animo quidem indiget, in quo tantum vere figuratum eſt. Quis inficietur, Corpus non eſſe ſemper aliquà determinatà figurà contentum? Nam cum finitum ſit, neceſſe eſt ſub aliqua extremitate comprænendi. Hæc autem extremitas figura Corporis eſt, ac illius veluti ſpecies; forma quædam & elegantia. At cum nulla extra animum ſit vera Linea, ſuperficies vera nulla, nulla utique vera figura in Corpore elucebit. Hinc Corpus, ſi figurà aliquà non polleret, Corpus non eſſet; Si veram figuram complectitur, non Corpus, ſed animus eſt, in quo ſolum, aut exacto ex utravis parte circulo, ut Cylinder comprænenditur, aut perfectè ſphæricum eſt, ut globus, aut omnino perfecte quadratis continetur, ut Cubus. Cum ergo veris lineis, vera ſuperficie, perfecte planis extremitatibus exoptet Corpus comprehendi, oportet ut Corpus, veluti ex ſe ipſo egrediens, in animum totum immergatur; cujus virtute ex falſo in verum convertitur, veriſque figuris terminatur. Idcirco, ſi animus non eſſet, nullum verè corpus eſſet. Cum igitur Corpore melior ſum, ſane non ſum corpus, ſed quid Corpore perfectius; ac proinde non quantus, non extenſus, non in ſpatijs exporrectus ſum.

Animus Corpore melior eſt, idcirco inſectilis eſt.

Ex lib. II. Soliloquiorum de Cognitione Dei, & Animæ Cap. XVIII.

Extra Animum figuræ Corporum lineæ, & ſuperficies falſæ ſunt

In ſolo Animo vere Corpus verà figura comprehenditur

Animus eſt melior Corpore, ſi Corpus in ſolo Animo eſt.

Incorporeus eſt Animus, ſi Corpori antecellit.

Quid igitur ſum, ſi Corpus non ſum? Nam niſi extenſa, ac corporea ſubſtantia eſſem, quid eſſem, cogitare non poſſem. Rejiciatur à me cujuſvis Corporis imago; jam quid ſim, amplius non intelligo. At quam decipior! Senſilibus enim, corporeiſque rebus adeò cum amore aſſuefactus ſum, ut ſine illorum imaginibus in me ipſo eſſe non valeam. Cohæſerunt enim mirabiliter glutino amoris, & hæc eſt immunditia mea; quoniam dum me ſolum enitor cogitare, hoc me puto eſſe, ſine quo me non poſſum cogitare. Quamobrem tanta vis eſt amoris, ut Corpora, quæ diù cogitavi, eiſque, curæ glutino inhæſi, mecum etiam attraham, cum ad me

Præjudicata vulgi opinio de Animæ natura detegitur, pariterque refellitur.

Ex lib. IX. & X. de Trinitate

Ex amore Corporum deceptus Animus, ſe quoque Corpus eſſe putat.

Animus ex nimia, ac prava ſentiendi, ac imaginandi conſuetudine facile in errorem trahitur.

Mira quædam Auguſtini analyſis qua veluti ſeparando, & reſolvendo Animæ naturam detegit.

cogitandum redeo. Atque adeo per Corporis ſenſus tanto amore me Corporibus obſtrinxiſſe videor, eorumque diuturna quadam familiaritate implicatus ſum, ut cum non poſſem mecum, tanquam in regionem incorporeæ naturæ, ipſa Corpora inferre, imagines eorum convolui, rapui, ac in mei ſubſtantiam veluti convertere ſtudui, ut me aliquid his imaginibus ſimile eſſe putem, quibus ſemotis, me nihil eſſe exiſtimem.

Ex lib. X. de Trinitate, & Cap. XIII. de Animæ Quantitate.

Animus nihil aliud eſt, niſi Animus.

Animus in ſola intelligendi virtute poſitus.

At, ſi à me hoc detraham, quod deceptus addidi, ſi rejectis Corporum imaginibus ad me ipſum redeam, jam quid ſim, maniſeſtiſſimè intelligo. Quid enim mihi me ipſo præſentius? quid igitur, detracto quovis Corpore, ſum? Totus Animus; Nam ſi Deus terræ dederit, ut nihil aliud, quam Terra ſit, quid quæſo prohibet, mihi dediſſe, ut nihil aliud, quam animus ſim? Sum enim tota mens, res nempe tota intelligens, cui nihil ſane ſe ipſà notius, certius, evidentius eſt. Jam cum me intelligentem intelligo, me animum, ac mentem eſſe intelligo, ipſumque intelligere, totum non ex parte intelligo, me totum, non ex parte agnoſco, & intelligo.

Ex lib. X. de Trinitate. Dubitat an Animus alicujus ſubtilioris Corporis ſpecies ſit.

Dubitationem validiſſima ratione ſolvit.

At fortaſſe ſum aer, ignis, ſanguinis flos, ſubtilium athomorum textura, permixtorum elementorum harmonia, corporis compago, vel temperatio, ut corporis ſit, vivendi, reminiſcendi, intelligendi, volendi, cogitandi, ſciendi virtus, in qua tota mentis natura elucet? Nihil tamen horum ſum, quorum prorſus anceps, incertuſque ſum. Id tantum ſum, cujus quovis detracto, ac poſthabito, omnino certus ſum.

Animus ſcit, ſed tantum putat, ſe ſubtile aliquod Corpus eſſe.

Animus non ſcit, non putat ſe intelligere, etiam dum ſe aerem aut ignem eſſe putat.

Dum Animus ſe eſſe ſubtile aliquod Corpus dubitat, ſe vere dubitare ſcit, nō putat.

Ex lib. X. de Trinitate. Animus dubitans, ſe dubitare in dubium vertere nequit

Quid Ergo ſum? fortaſſe aer? at cum me puto eſſe aerem, aerem me intelligere puto. Quid namque me certum faciat, non eſſe potius ignem, aut Aetherem, aut ſubtiliſſimum quoddam aliud Corpus, aut elementorum temperamentum, & harmoniam? eo modo, quo dubitarunt, ac Plures Philoſophi putarunt. Puto igitur, neutiquam ſcio, me eſſe aerem, me aerem intelligere; at dum anceps ſum, an aere conſtem, certus omnino ſum, me intelligere; me enim intelligere ſcio, non puto; aerem autem me eſſe puto, non ſcio. Dum enim puto, me intelligere aerem, utique quid ſit intelligere, ſcio, & me jam rem putantem eſſe, intelligo; nempè certus omnino ſum, me dubitare eſſe Aerem, meque aerem eſſe opinari; Scio igitur me eſſe rem, quæ dubitat, & opinatur. Scio ſiquidem, dum aerem me eſſe puto, me vere intelligere, & de aere, non de intelligendi vi anceps, ac incertus ſum. Hinc me vivere, meminiſse, & intelligere, & velle, & cogitare, & ſcire, & judicare nullo pacto in dubium vertere valeo. Quandoquidem etiamſi dubito, vivo, ſi dubito, unde dubitem, memini, ſi dubito, dubitare me intelligo, ſi dubito, certus volo eſse, ſi dubito, cogito, ſi dubito, ſcio me neſcire, ſi dubito, judico, non me temere conſentire oportere. Dum ergo me eſse aerem dubito, me dubitare, atque adeo intelligere ſcio; de quo etiamſi aliunde dubitem, dubitare non debeo; nam ſi non intelligerem, de ulla re dubitare non poſsem.

Quod Animus ſcit, dum putat etiam, ac dubitat, hoc Animi natura eſt.

Jam ſecernatur à me quicquid eſse me puto; Cernam tantum quod ſcio; hoc mihi remanet; hæc namque eſt ſola ſubſtantia mea,

cu-

cujus certus omnino ſum. Nihil igitur horum ſum, quorum incertus ſum; quæ ſi non forent, adhuc integre, ac perfectè me eſſe, ſcirem. Etenim me intelligere, non extra me, ſed in me perfectiſſimè intelligo, etiam cum dubito. Hinc, non quaſi extra me à me ipſo egrediens, modo quo ſenſibus corpora percipio, ſed in me ipſo me rem intelligentem, animum nempè, ac mentem, eſſe intelligo. Si nihil igitur horum mihi affingam, ut tale aliquid me eſse putem, quidquid mihi de me remanet, hoc ſolum Ego ſum. Nihil igitur præter animum ſum; ſubſtantia nempè ſum Rationis particeps, corpori regendo accommodata. In ratione namque diicernendi quæ veluti unum, facultate connectendi, quæ plura ſunt, meæ naturæ perfectio ſita eſt, quæ ad corpus moderandum, & regendum, ex ſupremi Conditoris intentione ac voluntate comparata eſt. Hinc abſit, quod Corpus ſim, ſed ſimplex animus ſum, à quo ſi quodlibet Corporis attributum, & quamlibet Corporis ſpeciem detraxeris, jam integra illius ſubſtantia remanet.

Ex Cap. XIII. de Animæ Quantitate.

Anima eſt ſubſtantia rationis particeps corpori regendo accommodata.

Si ab Animo extraneum quodvis detrahas, ſolum intelligere ſupereſt.

Ex lib. de Immortalitate Animæ.

Si igitur extraneum, cui me ex errore, fœdo amore conjungente, immiſcui, a me detraham, corporumque imagines abjiciam; ſola Ratio, ſolum intelligere, quæ adhuc integra, atque illæſa ſuperſint, mea tota natura erit. Non diſplicet hic tamen accuratius, atque attentius, quid ſit in me Ratio inveſtigare, ut & inextenſum, ac immortalem paritèr me eſſe intelligam. Ratio eſt mei, Animi nempè aſpectus, quo per me ipſum, haud per Corpus, veritatem intueor. Nam, omni rejecto corpore, per me ipſum in me ipſo me vivere, meminiſſe, eſſe, intelligere, cogitare ſcio, ut ipſa met intelligentià meà meum intelligere intelligam aut fatear, Rationem eſſe ipſius met veri contemplationem, non per corpus, ſed per me ipſum; aut dicam, Rationem eſſe Verum ipſum, quod contemplari gaudeo.

Ratio eſt mentis aſpectus, quo Animus per ſe ipſum veritatem intuetur.

Si Ratio, qua polleo, Mei aſpectus eſt, in animo eſſe, quis ambiget? Si veritatis eſt contemplatio, in me elucere non dubito, ſi verò ipſum Verum eſt, jam vel ratio, veritas nempè ipſe met animus eſt, aut animo ineſt. Si veritas, & ipſe ſum, cum immutabilis ſit veritas, ac nunquam pereat, immutabilis, ac immortalis quoque ipſe met animus erit; quapropter animus Corpus neutiquam eſt. Mutabile enim eſſe Corpus, ac quod ſui modos interire, manifeſtiſſimum eſt. Non ſum igitur extenſus, interire nequeo, ſecùs & ipſum interiret, mutaretur, ac extenderetur cum Corpore Verum.

Si Ratio ipſamet veritas eſt, cum hæc Animo inſit, Animus ſempiternus eſt.

Mutabile prorſus corpus eſt, immutabilis verò Ratio animo inhærens.

Quod ſi Ratio ſit Veritatis contemplatio, verique aſpectus, utiquè Ratio mihi tanquàm ſubjecto ineſt; cum autem verum non per corpus, ſed per me ipſum intelligam, vero per me ipſum coniunctus ſum, cui ſi non coniungerer per me ipſum, haud intelligerem. At verum immutabile eſt, nunquam interit, nunquam igitur & ego interire valeo, ſi ſemper verum intelligo, veritati, quæ ſemper eſt, coniungor. At contingere poſſet, me ſubſtantiam eſſe, a qua Ratio tamen ſeparari poſſit, aut ſcilicet ipſum verum, aut ipſa veritatis contemplatio, aut ipſius veri aſpectus. Quid quæſo, vetat aut obſtat, non poſſe me ſubſtantiam remanere, & mihi Rationem non ineſſe, ſed diſiunctam à me potius eſſe?

Animus dum veritati coniungitur, immortalis evadit.

Dubitat an Ratio ab Animo ſeiungi poſſit ut interire tandem queat Animus.

Citrà tamen rationem, ſtultè de hac re dubitare videor; nam certus

ſum

Demonſtrat, non poſſe Animum a Ratione ſeparari. Nulla vi Ratio ab Animo ſeiungi poteſt. igitur immortalis eſt Animus.

ſum me vivere, cum in me Ratio vivit; quamdiù enim Ratio à me non ſeparatur, ac mihi cohæret, neceſſariò me vivere, ac manere oportet. At à me nunquàm Ratio ſejungi poteſt, ſemper igitùr ego vivo, ac ſum; interire non poſſum, ſi ſeparari à Ratione non poſſum. Ratio autem, niſi vivam, ſim, & intelligam, manere non poteſt. Qua enim vi à me Ratio ſeparari poteſt? num corporeà? cujus & potentia infirmior, & origo inferior, & ordo ſeparatior? nullo modo. Spiritali ne, ac intellectivà? At, omni intelligentiæ Ratio inſeparabiliter affulget; non deſtruetur Ratio ad ſpiritalis, ac rationalis virtutis præſentiam, augebitur potiùs, ac perficietur.

Adeò potens eſt Ratio, ut Animo immortalitatem conciliet. Nec mentem fugit Ratio, nec à mente deſeritur.

Quid enim ipſa ratione potentius? qua nihil eſt immutabilius. Hinc cum quælibet vis ſit illà inferior, ego illi coniunctus, potentior, nulla profectò vis erit, quæ à me tam potentiſſimam Rationem ſejungat. At deſeret me fortaſſe ipſa veluti me fugiens Ratio? aut ego pro lubitu meo Rationem deſeram? neutrum tamen contingere poteſt. Jam nulla in Ratione talis invidentia eſt, ac iniquitas, ut me aliquandò deſerat, neque adeò à Bono, ac meæ naturæ perfectione & venuſtate abhorrere poſſum, ut deſtitui velim Ratione, quæ ſumma Animi venuſtas, ſummumque Bonum, ad quod inceſſanter tendo, eſt.

Nulla ratione extingui poteſt Ratio, ſi veritati neceſſariò coniuncta eſt.

Extingui tamen & ipſe Animus cum Ratione poſſet, ut, non quia à Ratione ſeparor, ſed quia ſimul cum ratione extinguor, interire poſſim. At quo pacto extingui ratio poteſt? nam Ratio vero coniuncta eſt; Verum autem immutabile eſt, atque adeò ob hanc conjunctionem dum veritati coniungitur, ſummè potens Ratio eſt. Nulla igitur vis eſt, qua à Ratione verum aliquando ſeparetur; nunquàm igitur in me extinguitur Ratio. At non manet Ratio, niſi, & maneam ego, cui Ratio ineſt; Nequeo igitur ſimul cum Ratione extingui. Sum igi-

Dubitat, an per ſtultitiam, & errorem deficere, atque interire tandem poſſit Animus.

tur immortalis, atque à Corporis conditione ſeiunctus, ſi nihil, quàm Animus ſum: Animus autem Rationis particeps ſubſtantia eſt. At cum ſtultitia, & error Animo accedunt, Animus à Ratione avertitur; hinc cum à ſtulta mente Ratio ſeparatur, Animus extingui, ac in nihilum reſolvi poteſt; nam à Ratione averti, deficere eſt; ex adverſò perficitur, atque augetur Animus, cum ad Rationem convertitur. At quid aliud eſt deficere, quam ad nihilum tendere? Quod autem ad nihilum tendit, utique tendit ad interitum, ut tandem interire, nihilque eſſe poſſit. Quamobrem adeò poſſum à Ratione averti, & deflectere, ut nihilum ipſum, ſummè deficiendo, aliquandò evadam; idcirco & interire poſſum.

Animus cum fallitur, & ſtultus evadit, tendit quidem ad nihilum, at nunquam interit. Aliud eſt deficiendo tendere ad nihilum, aliud extingui, & interire poſſe.

Toto tamen Cælo aberrare videor; cum error, aut ſtultitia me poſſidet, avertor quidem à Ratione, cum accedente errore à veritatis contemplatione removear; idcircò verè deficere, atque ad nihilum tendere dicor, dum enim à vero, ſeu ab eo, quod eſt, deflecto, ad nihilum utique me Converto; at non ità poſſum à Ratione averti, ut omninò tandem deficiam, ac intereaṁ. Poteſt enim aliquid tendere ad nihilum, ac in infinitum deficere, ut nunquàm tamen fiat nihilum, & intereat. Quid? non deficit, & avertitur à perfectione totius Corporei mundi Planta, aut Saxum, cum decreſcit, atque minuitur? Etenim cum poſſit ſemper ulteriùs dividi, ac minor in infinitum evadere, adeò tendit ad nihilum, ut in infinitum deficere valeat; at nunquam interire

rire, ac in nihilum converti poteſt. Etenim dum ſaxum in infinitum dividitur, cum ſemper ſpatii, & corporis naturam redoleat, atque in quovis ſuo decremento extenſum ſemper intelligatur, nunquam diviſionis terminum, ac finem pertinget; idcircò nequit adeò ad nihilum tendere, ut tandem intereat. Si ergo Corpus ipſum immortale quoad ſui ſubſtantiam eſt, & ſi ad nihilum tendit; potiori jure, & immortalis erit animus, corpore melior, ac potentior, qui cum à Ratione per ſtultitiam avertitur, deficit quidem, atque ad nihilum tendit, non adeò tamen deficere poteſt, ut tandem intereat.

Quò magis corpus decreſcit, eò magis ad nihilum tendit, ut nunquam tamen interire valeat.

Deficit Animus, dum fallitur, at omninò deficere nequit.

Se avertat quidem quantumlibet à Ratione Animus, ut in infinitum deficere, atque ad nihilum ſemper accedere videatur; at nunquam omninò deficiet, ut cum Ratione coniunctus, inevitabiliter ſemper non inveniatur. Repugnat namque omninò à Ratione Animum ſe ſe avertere, nam dum ego à Ratione per errorem, ac falſum removeor, tunc puto, me intelligere, & contemplari verum; etenim non ob aliam rationem decipior, niſi quia dum falſum ſub veritatis imagine laruatum me fallit, ipſum verum amplecti, ac tenere puto. At cùm deceptus, puto, me intelligere verum, & in hoc fallor; verè tamen intelligo, & ſcio, me cenſere, verum intelligere, in quo non tantùm non decipior, ſed in verum manifeſtiſſimè incurro. Etenim verum apertiſſimè eſt, quod intelligam, me arbitrari, verum intelligere, cum verum me intelligere puto, quod nullo modo in dubium vertere valeo; aliter non putarem, verum intelligere. Repugnat, me aliquid putare, & tamen me latere, quod putem, ſeu quod exiſtimem, verum intelligere, ſum enim meæ opinionis, ac judicii conſcius, etiam cùm errando aliquid puto.

Repugnat Animum à Veritatis cognitione ſeiungi.

Animus Veritati coniunctus; etiam cùm per errorem a veritate ſeparatur.

Idcircò ſi error tantùm eſt, qui me à Ratione ſeiungere poſſit, & ex alia parte etiam cum in errorem incido, verum aliquod neceſſario intuear, repugnat ut poſſim omninò a Ratione ità ſeparari, ut tandem inteream. Semper igitur cum à Ratione avertor per ſtultitiam, ad rationem, veritatis nempè contemplationem convertor. Semper ergò intelligo; quapropter ſemper vivo, ut nunquàm interire valeam.

Concludit ſemper Animum vivere, ſi ſemper in eo veritas vivit, ac immutabilis Ratio eluceat.

At Corpus interit, dum in partes ſuas reſolvitur; non ob aliam verò rationem hoc corpori contingit, niſi quia extenſum, ac in ſpatio exporrectum eſt, quidquid igitur in loco diſtenditur, mortale, ac corporeum eſt. Iam duo potentiſsima adſunt experimenta, quæ me in ſpatiis diffuſum commonſtrant, ac proindè corporea, & mortalis quędam ſubſtantia ſum. Primò cùm ætate corpus creſcit & Animus ipſe augeri, & creſcere videtur. Nam cùm in immatura ætate corpus, parvum, gracile, elumbe erat, etiam & ego parvus, gracilis, tenuis, enervis eram; ut nullo pacto rationis uſum exercerem, ſed non minùs, ac ipſa Bruta ſolo ſenſu, ac Phantaſia utebar. Quis enim neget pueros infantes ne beſtiarum quidem nonnullarum aſtutiæ comparandos? Quis autem dubitet, illis creſcentibus, etiam ipſam in eis quodammodo creſcere Rationem? Hinc dum validius, magiſque conſiſtens, ac robuſtum evadit Corpus, validior, adultior, magiſque vegetus evadit animus. Quo pacto tamen hoc contingere poſſet, niſi cum corpore pariter creſceret Animus? Atquì ratione ad Corporis augmentum creſcere poſſet Animus, niſi hic in corpore exporrigeretur, ac extenderetur? Nam ſi in corpore non expande-

Ex Lib. de Immortalitate Animæ.

Cap. XVI. de Animæ quantitate. Duo ſibi proponit Argumenta quibus Epicuri ſectatores Animum, corpus mortale eſſe perperam ſuadere conantur.

Primum Epicuri argumentum; Adaucto & roborato corpore creſcit, & roboratur Animus.

panderetur, & diffunderetur, poſſet ſanè augeri corpus, & tamen non excreſcere animus, quod profectò non contingit.

Secunda ratio pro Animæ corporeitate deprompta ex ſenſus expanſione per univerſum corpus. Epicuri ſophiſmata deteguntur, & refelluntur.

Deindè ſi Animus per ſpatium ſui Corporis diſtenderetur, quomodo nullius molis, & quantitatis eſſet? Si autem non diſtenditur, quomodo ſentio ubique pungentem? Nam vellicetur, pungatur in qualibet ſui parte Corpus, illico in me ſenſus aliquis excitatur. Si igitur per totum Corpus ſentio, neceſſe eſt, ut ſim quaquà verſum in toto corpore expanſus, & explicatus, ſecus qua ratione ubique in Corpore ſentirem? At adeo ſupra allatæ rationes, me incorporeum eſſe manifeſtiſſimè ſuadent, ut hujuſmodi ſophiſmata, ac dubitationes me parum, aut nihil moveant. Quam autem vana, & futilis ſit prima dubitatio, quis ſanæ mentis non videt? Ut autem ab hujuſmodi tricis facilius me expediam, accurate expendam, an Majus, & Melius ſint una eademque res diverſis tamen expreſſa vocibus, an potius duæ res diverſæ à diverſo principio profluentes. Ut autem hoc expeditius aſſequar, me convertam ad duas planas figuras, ad Circulum nempè, & Quadratum. Jam ponamus hæc duo plana ſpatia invicem æquari, ut tanta ſit in circulo magnitudo, quanta in quadrata ſuperficie continetur. Jam quæro, eſt ne hic Circulus hoc Quadrato major? Neutiquam. Qua ratione? quia eadem extenſio, quantitas eadem in utraque figura æque extenſa involvitur. At dum Circulus æqualis non major eſt quadrato, hoc tamen melior eſt, ut ſupra apertiſſimè deduximus. Igitur aliud eſt Majus, aliud eſt melius. Majus à quantitate ſumitur, ut major figura altera dicatur, cum majori quantitatis extenſione perfruatur. Melius autem ab æqualitate accipitur. Nam ideo Circulus quadrato melior eſt, quia major æqualitas, non quantitas in Circulo, quam in quadrato elucet. Summa enim æqualitas in Circulo effloreſcit, qua perfectione cæteras figuras rectilineas excedit circulare ſpatium. Hæc igitur æqualitas non eſt quantitas, nec ulla ſpatij dimenſione, aut Corporum magnitudine circumſcribitur; ſed quædam incorporea ab omni ſpatiorum diffuſione immunis natura eſt.

Aliud eſſe majus, aliud melius.

Æquali quadrato non major, ſed melior eſt Circulus.

Majus à quantitate, melius ab æqualitate deſumitur.

Ab incorporea æqualitate major figurarum perfectio pendet.

Jam quid aliud virtus eſt, niſi inſigniſſima quædam Animi æqualitas, qua undique Rationi conſentit Animus, atque veritati congruit ab exceſſu, & defectu abhorrens? Hinc circulo Virtutem aſſimilari non diſpliceat; nam quemadmodum Circuli extremitas ſibi undique concors eſt, atque ab eodem Puncto medio recedens, eadem ratione virtus ex omni parte æquè rationi, ac veritati tanquam ſuo centro congruit, atque reſpondet. Idcircò cum Virtutis indoles tota in æqualitate eluceat, neceſſe eſt, ut quid incorporeum, nulla ſpatiorum dimenſione compræhenſum, ſit virtus; ut virtute non major, ſed melior Animus dicatur.

Virtus quædam Animi æqualitas eſt.

Circulo virtutem comparas.

Virtute non major, ſed melior ſit Animus.

En quo pacto dubitatio prima evanuit, dum mole creſcit corpus, haud major, ſed melior, evadit Animus; perficitur, non augetur Animus, dum corpus augetur, nam non creſcit animus, niſi dùm ad virtutem laudabiliter proficit. Quod à corporis, moliſque incremento nullo modo pendet, ſed ab incremento virtutis, quæ à ſpatio, & quantitate mirum in modum abhorret. Idcircò uſu, ac virtutis exer-

Adaucto corpore perficitur haud augetur animus.

exercitio dum corpus augetur, non major, ſed melior evaditanimus. Quod rurſum innoteſcit, dum adverto nihil Corporis molem, incrementumque magnitudinis conferre ad Animi perfectionem, ac vim augendam. Nam frequenter vidi homines graciliores, parvoque corpore conſtantes, iis, qui majori corporis mole, ac quantitate pollebant, ſolertiores, ac ingenioſiores. Imò intelligo, ac ipſa met ſenſuum auctoritate manifeſtiſſimè didici, & ipſa corpora non ſe invicem robore, ac virtute ſuparare ob molis magnitudiniſque immanitatem, ſed ab alia occulta cauſa diverſas corporum perfectiones emanare. Hinc quò ſubtiliora, magiſque extenuata ſunt corpora, ſæpiſſimè eo validiora, ac perfectiora ſunt. Si ergo potius obſtat, quam prodeſt molis, ac quantitatis exceſſus ipſimet corpori, quo pacto deinde juvabit Animum, qui prorſus inextenſus eſt, ac incorporeus?

Corporis moles nihil ad vim Animi augendam confert. Cap. XVII. de Anima Quantitate.

Eò validius corpora agunt, quò tenuiora, ac ſubtiliora evadunt.

At non ſolum moles, verum etiam & ipſa Corporum incrementa nihil revera conferunt, ut Animus melior evadat, atque ad virtutem intentius proficiat. Nam quid temporis incrementum conferet animo, ſi neque ipſorum corporum incremento auxilio eſt? Haud rarò corpora annoſiora, breviori, minorique mole donata ſunt, quam quæ ſint brevioris ætatis. Hinc non temporum proportione, corporum creſcunt moles; quorum incrementum non tempori, ſed potiùs ſeminis virtuti, ac cuidam occultorum numerorum rationi debetur. Animus igitur, dum corporis ſpatia augentur, ac veluti longius progrediens diſtenditur tempus, non major, ſed melior fit. Quod à virtutis quidem, ac æqualitatis excellentia, haud à temporis, moliſque incremento pendet. Idcircò in Corpore animus non extenditur, ut & ipſe corporeus, & quantus pariter ſit.

Neque molis; neque temporum Incrementa Animi virtuti adaugent.

Concludit Animum nullo pacto in corporis ſpatiis explicari.

Quemadmodum cum corporeis ſignis, ſono nempe articulato utens mea cogitata aperire didici, quod patrium idioma, ac vernaculus ſermo dici conſuevit, non cum corpore creſcente amplior, & major factus ſum, ut majori Animi extenſioni, ac moli attribuatur ſermocinandi facultas, ſed imitatoriæ cujuſdam artis hoc eſt, præceptis nanque, uſu, & exercitatione, non ampliori Animi cum Corpore creſcentis mole, acquiritur.

Ex c. XVIII. de Animæ Quantitate. Ab arte, non verò ab Animi incremento Sermonis peritia pendet.

Attamen ſaltem creſco, & major fio, cum aliquid diſco, & ex adverſo decreſco, cum obliviſcor. Dum aliquid diſcitur, profectò augetur Animus non ratione extenſionis, ac molis, qua ille omnino caret, ſed propter augmentum virium, ac virtutis; quæ Animi virtus ac vigor veluti decreſcere videtur, cum aliquid Animo excidit. Idcircò quemadmodum in corpore tria incrementorum genera conſiderantur, incrementum nempè neceſſarium, quo debita ſuæ naturæ proportione augentur membra; ſuperfluum cum præter naturam in monſtroſas partes plus, quam decet adaucta membra degenerant; Noxium cum corporis membra, expugnata bona valetudine, tument: Simili ratione, naturali, ac neceſſario incremento creſcere videor cum honeſtis ad bene, beateque vivendum accommodatis diſciplinis veluti ampliorem intelligentiam adipiſcor. Cum autem ea, quæ diſco mirabiliora potius, quàm utiliora ſunt, ſuperfluo tunc incremento augeri dicor; At noxium patior incrementum, cum illud artium genus diſco, quo ſauciatur Animus, cùm nempe artes ad corpus, non verò ad

Cum diſcimus, virtute non mole creſcit Animus. Ex cap. XIX. & XX. De Animæ Quantitate.

Triplex Animi incrementum; neceſſarium, ſuperfluum, & noxium.

 ani-

animum perficiendum, comparantur; quibus animus neglecta mente defluxit in ſenſus, unde tumuiſſe, vel etiam contabuiſſe judicandus eſt.

Dubitat iterum, an ſimul cum corpore augeatur, animus.

Quæritur an adaucto corpore & Animi vires creſcant.

Lætabar autem, exiſtimans omnem dubitationem jam penitus diluiſſe, at nova mihi ſeſe obtulit difficultas, quæ me ſimul cum corpore creſcere, ampliorem que extenſionem nanciſci ſuadere videtur. Cum corpus per ætatem creſcit, ampliuſque evadit, & vires etiam in me augeri, majoreſque fieri experior. Quid? fortaſſe dicam, Mei tantum eſſe virtutem, corporis verò vires? At dici nequit cum in exanimis corporibus nullæ ſint vires, quas Animus profectò illis largitur; qui quemadmodum ſenſibus, ità & corporis utitur viribus.

Ex cap. xxi. & xxii. De Animæ Quantitate.

Corporis vires non à mole ſed ab exercitatione potiſſimum pendent. Sæpiſſimè dum imminuitur corpus, vires augentur.

Si tamen attentius rem expendo, ſatis intelligo majores corporis vires, & ſi à me aliquo modo in Corpus effunduntur, non tamen à majori mole, ſpatiique incremento ortum ducere; ſed potius in quadam membrorum exercitatione, & conformatione hoc poſitum eſſe puto. Quid quæsò apertiùs experientia ipſa docet, quàm non eò excedere, magiſque augeri vires, quò mole, & extenſione magis redundat corpus? Sæpiſſimè homines graciliori, magiſque extenuato corpore conſtantes, virium robore, majoris etiam molis, ac magnitudinis hominibus præſtant. Qui inſania, & phrenitide laborant, aut acutiſſima febre vexantur, ſolent immenſas vires acquirere, licet in illis ipſa corporis moles multùm decreſcat.

Solidè, acuteque exponit, à quo potiſſimùm virium augmentum in corpore originem ducat.

Idcircò ex æqua membrorum configuratione, animalium ſpirituum ſoliditate, deſtricta muſculorum textura, nervorumque tenſione corporis vires effluere videntur: Influunt etiam pondus, ac ipſius Animi nutus, & imperium; quæ quò magis valent, robuſtiores ſunt vires, ac vegetiores. Nutu nanque, ac nervis quaſi tormentis, organorumque machinamentis ad ipſum Corporis pondus ejaculandum, non corporis mole, Animus potiſſimum utitur. Quod ſi creſcentibus corporum viribus augeretur animus, quanto magis tum creſceret, cum doctrinæ, virtutiſque cognitio in intelligentia affluunt, amplioreſque evadunt? Nam corporis viribus imperium Animus, ac nutum tantum accommodat, doctrinarum autem copiam poſſidet. Deindè ſi verum eſſet, animum concreſcere, cum adduntur, & augentur vires corporis, oporteret iiſdem viribus ſubductis, & decreſcentibus & ipſum decreſcere. Demuntur autem, & extenuantur vires corporis in ſenecta, atque in labore ſtudiorum. Decreſcunt enim, cum ſeneſcimus, aut cum earum energia in ſcientiarum, facultatumque exercitatione, ac ſtudio imminuta, ac veluti extincta langueſcit; at validior, robuſtior, copioſior tunc evadit doctrina; creſcit enim eò tempore intelligentia, dum maturius, ſolidiuſque cogitamus.

Adaucta doctrina quodammodò augeri videtur Animus.

Repugnat Animi vires a corporibus viribus pendere.

Dum igitur in ſenectute corporis vires decreſcunt, auctis doctrinis, & facultatibus, ſimul decreſceret, & augeretur, amplior, & anguſtior pariter evaderet Animus, quo nil abſurdius, nil ſtultiùs dici poterat. Non creſcit ergo Animus dum vires creſcunt, quemadmodum neque amplior fit, cum veluti ampliantur, atque explicantur doctrinæ, ſed tantum exercitatione, ſtudio, labore melior fit, validiuſque intelligit; quæ omnia a molis corporeæ magnitudine, & incremento nullo modo pendent.

At ſi

At ſi Animus incorporeus eſt, & in Corporis ſpatio quaquà verſum non exporrigitur, qui fieri poteſt, ut undique in Corpore ſentiat? Nam ſi pungas, ac ferias quamlibet Corporis partem, illico percipit, ac ſentit. Sum igitur per totum Corpus expanſus, atque ſpatij dimenſionibus accomodatus, ut tantæ molis ſim, quanta eſt extenſio, ac magnitudo Corporis, cui conjunctus ſum. Hæc dubitatio vehementer me excruciat, at ſi diligentiſſimè quid ſit ſenſus, expendam, fortaſse ubi in hoc ratiocinio lateat deceptio, quam facillimè intelligam. Etenim dum ſenſus Indolem acerrimà quadam perceptione contemplor, clariſſimè percipio, ut ſentiam in brachio, pede, digitis, aut quavis alia Corporis parte, non opus eſſe me in illis expanſum jacere, ſeù ibi eſſe, ubi eſt pars Corporis mei, in qua ſentire dicor. Poſſum quidem ibi non eſſe, alibi eſſe, & tamen ſentire quicquid illa patitur, ac in ſe recipit.

Ex Cap. xxiii. de Animæ Quantitate. Dubitat, quo pacto Animus incorporeus ubiq; in Corpore ſentiat.

Ut ſenſus in Animo excitetur, non eſt neceſſe, ut Animus in corpore extendatur.

Mens ſentit ubi non eſt.

Hoc autem notius, evidentiuſque redditur, cum adverto & ipſa corporis mei Organa, quorum auxilio indigeo, ut ſentiam, non quidem ubi ſunt, ſed alibi ubi non ſunt, corpora externa ſentire. Si enim Corpus, cui totam ſentiendi vim largitur animus, ſentit ubi non eſt; quid prohibet, Animum corpore perfectiorem, nobiliorem, ac validiorem, percipere, dum ſentit ubi non eſt, adeo ut in Organo, per quod ſentire videtur, nullo modo ad inſtar Corporum extendatur, ac jaceat?

Organa corporis non ubi ſunt, ſed alibi ubi non ſunt ſentiunt.

Si corpus ſentit ubi non eſt, potiori iure hoc tribuendū eſt Animo, per quem ſentit Corpus.

Quis autem hoc pacto rem verè contingere inficietur? Etenim duo continet ſenſus; ſcientiam in Animo, Paſſionem in Corpore. Sentire enim dicor, cum me non latet, quod Corpus patitur, videlicet ſcio, haud ignoro Corporis Paſſionem, quam in illud externæ res ingerunt. Hinc legitima, ac conſpicua ſenſus notio, cui optimæ definitionis dotes ſingulæ competunt, ſequens eſt: Videlicet non latere Animum, quod patitur immediatè corpus. Duplici autem modo me aliquid non latet, ſeu aliquid ſcire poſſum; Primo per intelligentiam, & firmiſſimam rationem, cum nempè pleniſſima certitudine, & evidentià, ſimpliciter intelligendo, aliquid percipio: altero modo, cum aliquid mihi innoteſcit mediante Organorum Paſſione, ſeù mutatione. Hinc cum video ſolem, viva quædam ſolis Idæa, ac ſcientia mihi ineſt, ut me non lateat ſol. At tunc non claro, ac diſtincto Rationis conceptu, ſed confuſà ſenſuum repræſentatione mihi ſolaris globus innoteſcit, qui modus ſciendi ipſiſmet Brutis ineſt, quæ per ſenſum, non autem per Rationem ſciunt.

Senſus eſt, non latere Animū quod Corpus immediatè patitur.

Alia ſcimus intelligendo, alia ſentiendo.

Eodem pacto, duplici modo, mediante Organo ſcire aliquid poſſum: Primo immediatè ex ipſius Organi Paſſione, ut cum ex ipſamet Corporis mutatione Organorumque impreſſione res manifeſta redditur, & tunc quod ſcio, verè ac propriè ſentio. Deinde mediatè, cum non immediatè ex ipſa Organorum Paſſione, ſed ratione alterius, puta conjecturalis cognitionis, ac ratiocinij, quod corpus patitur, innoteſcit. Quæ quidem ſcientia, non ſenſus, ſed cognoſcere per ſenſum nuncupatur. Hoc pacto, cum oculum fumus movens, & afficiens notus mihi redditur, Fumus ſentiri dicitur, quia ob illam oculi Paſſionem immediatè mihi manifeſtatur; Cum au-

Aliud eſt ſentire, aliud per ſenſum cognoſcere.

Ex Cap. xxiv. de Animæ quantitate.

tem & ignem ibi adeſſe percipio, ubi fumus attollitur, Ignis non ſentiri, ſed per ſenſum cognoſci dicitur, conjectando, ac ratiocinando. Quapropter aliud eſt ſentire, aliud cognoſcere.

Jam videamus primò, quo pacto Corpus meum patiatur, dum Organa ſentire dicuntur, & qua ratione in Animo ſcientia excitetur, cum ſentio; quod ut expeditius, ac intimius intelligam, nobilius ſentiendi organum, Oculus nempè pro exemplo accipiatur.

Videat oculus Solem: jam oculus ſentit Solem, (nam omne quod ille videt, ſentit, quamvis non omne quod ſentit, videat, ut cum ſpinà punctus, dolorem, quem non videt, ſentit); Cum autem ſentit Solem, neceſſario Solem patitur; etenim niſi aliquid pateretur, ex Sole impreſſionem aliquam accipiens, ſanè Solem non ſentiret. Quid enim cauſæ eſt, quod nunc Solem oculus videat, quem paulo antè non videbat? Niſi quia nunc Solem, aut ex Sole patitur, quem antè non patiebatur. Qua ratione tamen ſolem oculus patitur? Sane quia ex oculo viſus, viſualis nempè quidam radius erumpens, ad ſolem uſque exporrigitur, ut veluti inflexibilis quædam Virga viſus ſit, quà oculus pati, ac tangere Solem dicatur, tangimus enim Corpora externa, cum ſentimus.

Oculus corporeus, quæ videt viſuali radio tangit, ac patitur.

At undè oritur hæc vis in oculo, ut per viſum ſolem patiatur, & tangat? Sanè ab Animo, quo ſemoto, oculus nunquam videndo patitur, quamvis ab eo ſejunctus quamplura alia pati poſſit. Cum autem oculus videns, ac ſentiens ſolem, patitur ſolem, ubi quæſo patitur? profectò ubi eſt ſol. Et enim ſol ſentiri, ac tangi nequit, niſi in eo loco, ubi eſt: At ubi ſol eſt, ibi ſanè oculus non eſt. Oculus igitur dum videt, ac ſentit, ſolem patitur, ubi non eſt; ſentit igitur, ubi non eſt; ſi oculum pati ſolem, ſentire eſt, neque pati poteſt, ubi eſt, nam ſi ibi pateretur, ac ſentiret, tantùm oculus ſe ipſum pateretur, ut neque quæ ipſi contigua ſunt, ſentiret. Cum autem ſe ipſum non patiatur, ubi eſt, revera non patitur; quapropter non ſentit, niſi ubi non eſt, ut alio modo ſentire nequeat.

Animi virtute corporeus oculus videndo patitur.

Oculus videns ſolem patitur ac ſentit ubi non eſt.

Oculus non poteſt videndo ſentire niſi ubi non eſt.

Si tantum igitur Animus valet in corpore, vim, ac energiam tantam impartitur Organis, ut oculus ubi non eſt, ſentiat, ac patiatur ſolem, cur ergo & ipſe percipere, ac ſcire non poterit, quod oculus patitur, licet in oculo extenſus non jaceat? Unde oritur in Animo hæc neceſſitas, ut debeat extendi, ac contineri exporrectus in organo, ut illum organorum non lateat Paſſio? Nam ſi organum corporeum Animo imperfectius, Animo ſubditum, ab Animi virtute vitam, & energiam recipiens, pati, ac ſentire poteſt ubi non eſt; non video, cur Animus deinde ut ſentiat, ac per organa externas res ſciat, ac percipiat, jacere, & habitare (liceat modò dicere) per quantitativam effuſionem in ipſo Organo ad inſtar corporum teneatur. Idcirco cum aliqua mei pars corporis ab externorum corporum motu, & impreſſione affecta aliquid patitur, ubique me hæc non latet Paſſio, quamvis ubi pars eſt, quæ res externas patitur, expanſus, ac diffuſus non ſim.

Non oportet Animum extenſum jacere in Organo per quod ſentire dicitur.

Dum ſentimur, nihil propriè Animus ex corpore patitur.

Neque revera, dum aut corporis organis ſolem video, aut ſonum audio, aliquid ex corpore patior, ut verè in me corpus agere, ac influere

fluere dicatur; tantum enim rerum externarum impetu, & impreſſione corpus patitur. Ego autem ſolum ſcio, ac percipio, quid corpus immediatè patiatur. Etenim ſi dum ſentio, à corpore paterer, jam aliquid in me tanquàm in ſui ſubiectam materiam veluti fabricator ageret Corpus: hinc ſonoros cum audio numeros, ſenſilium rerum cum video imagines, in me tanquam in ſui materiâ corpus quaſi Architectus aliquid fabricaret, ac procrearet. Deterior igitur non verò perfectior corpore eſſem; cum ſubiectâ materiâ, in quam agit, excellentior quidem ſit Architectus, ac fabricator. Ego igitur, & ſonoros numeros, & rerum externarum imagines, cum auribus, oculiſque utor, in me progigno, atque efformo: corpore, ut agam, ſentiam, intelligam profectò ex meæ naturæ neceſſitate non indigeo; cum me informare corpus, illique coniungi ſolâ Dei facientis intentione, ac liberrimo quodam nutu, putem.

Ex Lib. VI. Muſicæ cap. 2. 3. 4.

Si Animus dũ ſentit, à corpore patitur, ignobilior corpore eſſet.

Perfectior eſt Artifex materia, in quam agit.

Quapropter cum per Corpus ſentio, nihil ab illo patior, ſed tantùm videor in illius paſſionibus, me attentius agere, ut me ſentire nihil aliud ſit, quam hujuſmodi actiones, ſive faciles propter convenientiam, ſive propter inconvenientiam difficiles, non latere. Quod ut aſſequar, non oportet, ut Corporis actionibus verè afficiar, aut ſim in ipſius Corporis ſpatiis exporrectus. Cum autem hæc diligentiſſimè expendo, vehemens quædam me movet dubitatio; An ego verè in corpore ſim? Potiùs enim extrà omne corpus eſſe videor, ut verè agam, ubi non ſum. Sanè per ſpatiorum diffuſionem in nullo corpore ſum. Subtilis autem, & peracuta hujuſmodi dubitatio ad me ipſum me ſummoperè invitat, & quantum licet, avellit à corpore. Fortaſsè dum amo, neutiquàm in corpore, quod informo, ſed potiùs extrà ubi id, quod amatur, adeſt, ſum; ut in corpore viventis amati, non autem amantis ſim, ad quod cernendum intelligentiæ facultas mirum in modum purganda eſt, & corrigenda.

Quid Animo contingat, dum per corporis organa ſentit, ingenioſiſſimè aperitur.

Dubitat, an Animus extrà omne corpus ſit, etiam cùm per Corpus ſentit.

Ex cap. XXX. de Anima Quantitate.

At dùm ad cætera viventia ab homine diverſa me converto, Animam extenſam, in ſpatiiſque diffuſam eſſe percipio. Etenim quidquid ſcindi, ac in partes reſolvi poteſt, verè extenſum, in ſpatiiſque diffuſum eſt: Sciditur autem brutorum Anima, cum ſecatur, ac in partes diſpeſcitur corpus; quapropter illorum Anima extenſa eſt. Quo ergo pacto fieri poteſt, Animam carere ſpatio, quando hæc ſcindi, etiam cum corpore poteſt? Hoc autem pluries expertus ſum, nàm palpitantes ſæpè vidi Lacertarum caudas à cætero corpore amputatas. Hujuſmodi enim animaleula in plures partes diſciſſa, veluti in plura viventia, ac animata fragmenta converti videntur; Quorum unumquodque integrum, ac perfectum Animal videtur, quod celerrimè quaquà verſum movetur, ſenſuque pollet; Etenim contorquetur ſtatim, & convellitur, ſi pungas illud, ac ferias. En quò pacto, ſecto corpore, & ipſa Anima corpori inhærens in plura fragmenta ſcinditur, & diſtribuitur.

Altera proponitur difficultas; an Brutorum Animæ ſint extenſæ, & diviſibiles.

Ex Cap. XXXI. de Anima Quantitate.

Brutorũ Anima ſcindi cum corpore videtur.

At optimè dubitari poteſt, an reverà ſciſſa, ac diviſa ſit Anima, dùm hæc, & alia ſimilia animalcula in partes diſtributa moventur. Poſſet enim hoc potiùs contingere ex impetu, quo ſubtiliſſima, ac ignea quædam ſubſtantia in glutinoſis talium Animalium membris veluti compedibus detenta, egredi, atque libertatem nanciſci enititur. Hic enim

Adhuc ſub lite eſt, an brutorũ corpore diſciſſo, & illorum pariter Anima in partes dividatur.

inclusus

incluſus æther, dum foras erumpit, ſanè aptus eſt fragmenta illa movere, ac multifariam agitare, ut ſenſu, & Anima prædita eſſe videantur.

Animam indiviſam eſſe evincit ratio, licet nos lateat cauſa, cur quædam Animalia in partes diſciſſa vivant.

At quamvis me lateat cauſa cur in conciſione quorumdam Corporum hæc contingant, non continuò me hoc uno ita perturbari oportet, ut tam multa, quæ mihi ſuperiùs luce clariora viſa ſunt, falſa eſſe arbitrer. Fieri enim poteſt, ut hujus rei cauſa nos lateat, vel humanæ naturæ occultata ſit, vel ſit alicui homini cognita, nec iſte a me interrogari poſſit, aut etiam hoc ingenio ſim, ut mihi ſatisfacere interrogatus non poſſit. Hinc ſi illa manent integra, quæ a me interrogatus certa, & indubia eſſe mihi met ipſi reſpondi, nihil eſt quòd hæc Animalcula, ac vermiculos metuam, quamquam illorum vivacitatis, ac nervoſitatis cauſam non valeam afferre. Fieri enim poteſt, ut aliquod conciſum Animal in omnibus partibus vivat, licet Anima quantitatis, ac ſpatii expers, indiviſa, atque integra maneat. Ut autem qua ratione hoc fieri poſſit facilius intelligam, ad humanum ſermonem, ſeù Verba opportune recurram. Duo in verbis, ſeù in quovis nomine mihi ſeſe offerunt: ſonus nempe oris ex litteris efformatus, in quas reſolvitur, & ſignificatio, ſeù notio, & Idea, quam ex arbitrio Animus affingit. Aliud enim eſt ſonus, aliud quod ſono ſignificatur. Idcircò cum corporeis organis utens ſolem enuntio, ò corpore tum ſonus erumpit; ſolis autem notio, quæ ſono exprimitur, tantum mihi ineſt, quæ veluti in corporeo ſono fœcundata ſimilem notionem in audientium Animo parit.

Ex Cap. XXXII. de Anima Quantitate. In quovis nomine ſignificatio, & ſonus continentur.

Jam etſi Corporea magnitudine ſol tumet, illius tamen notio, ſeù ſignificatio, huic ſono, *Sol*, addicta, omnem quantitatem, ac molem a ſe rejicit, etenim neque lata, neque longa, aut ſolida eſt. Hinc inſectilis eſt, partibus nullo modo conſtans. Quo enim pacto cogitatio, quæ indiviſibilis eſt, atque inextenſa, in partes diſtribui poteſt? Liceat ergò ob rerum quamdam proportionem, & analogiam, ſignificationem ſeu notionem ſono addictam, animam appellare; ſonum verò nominis, corpus. Etenim ſignificatio veluti implet, perficit & complet ſonum, quo illa inſignior eſt. Corpus nominis ſectile eſt, atque litteris conſtans, dum ore efformatur, tempori coextenditur; dum autem Caracteribus, ſeu figuris exhibetur, in loco, atque ſpatio diſtenditur, ut totus ſonus integro tempori, ac ſpatio, partes verò ſoni, temporis ſpatiique partibus reſpondeant.

Solis notio inſectilis eſt, ſonus verò Sonus.

Significatio nominis Anima eſt, ſonus verò Corpus.

Anima verò nominis indiviſibilis eſt, ut in nullas partes ſcindi, ac recidi valeat. Accipiatur igitur hoc nomen ſol, & illius ſonus veluti dilaceratus in tres ſui partes, quæ tres litteræ ſunt S. O. L. diſcindatur. Jam hæ tres litteræ ſignificationem nominis nullo modo retinent, ſed prorſus amittunt; nam dum ſeparatæ enuntiantur, profectò ſolem non exprimunt, ſeù ſolis ideam in audientium Animis non excitant. At cum deperditâ ſignificatione, diſcerptus in litteras ſonus eſt quid aliud quæſo factum eſt, quam dilaniato corpore animam diſceſſiſſe, & quaſi mortem nominis contigiſſe? Quapropter diſſecto nominis corpore, integra, & indiviſa Anima nominis, à ſono ſejuncta manet. Hoc exemplo ſatis intelligo fieri pariter poſſe in Animalibus, ut dilacerato, ac in partes diſciſſo corpore, anima quantitate orbata

Anima nominis indiviſibilis, ſectilis verò Corpus.

Diſciſſo corpore non ſcinditur Anima.

bata nulla ratione ſcindatur, aut in fragmenta cum corpore dividatur.

In hoc autem exemplo, dum Anima corpus relinquit, nulla corporis pars vivit, ſed emortuo nomine, exanimis, ac veluti nominis cadaver ſupereſt. Videamus ergò aliud in nomine exemplum, in quo diſſecto corpore, Anima indiviſa, ac inſecta remaneat; corporis tamen fruſta adhuc animata vivant. En nomen lucifer. Corpus ſonus eſt tribus compactus ſyllabis, Luci, fer. Quapropter in tres ſcindi poteſt partes. Anima verò ſignificatio eſt, Idea nempè, ac notio, qua ſtellam quamdam quæ ſolis Ortum præcedit, nobis repræſentamus. Quæ notio inſectilis ſanè eſt ac prorſus indiviſibilis.

Exemplum tradit, in quo diſſecto corpore non ſcindatur Anima, & ſingula corpori fragmenta animata vivant.

Jam hic ſonus Lucifer in duas dividatur Partes, quarum prima plus quam nominis dimidium contineat, ut Luci, fer. Hac peracta diviſione, ſignificatio, quæ totum impleverat, ac animaverat ſonum, abſcedit, atque ſono ſeparatur, ut diſciſſo ſono, indiviſa, ac integra manens non ſcindatur. At duo illa nominis fruſta Luci, & fer adhuc vivere, & animam redolere videntur. Nam hæ duæ ſyllabæ ſimul, nempè -Luci- ſignificationem aliquam retinent, ideam videlicet, ac notionem Lucis. Extrema verò ſyllaba -fer- etiam animata remanet; notionem namque, quæ quemdam translationis motum repræſentat, audientis animo excitat. Quapropter Anima totius nominis dum à ſono ſeiungitur, integra ac indiviſa manet. Sonus autem licèt totus ſimul non vivat, ut penè emortuus ſit, tamen in ſuis ſingulis fragmentis adhuc animatus vivit. Hinc planè intelligo, quod nominis Anima dum implet, atque animat corpus in loco, & tempore expanſum, neque in loco, neque in tempore exporrigatur, quamvis abſciſſa membra, ac partes invicem ſejunctæ vivant. Quid autem prohibet, & in Lacertis, ſimilibuſque animalculis rem ità contingere poſſe? Ut dum illorum corpora in ſpatiis explicata in plura fragmenta, & partes diſtribuuntur, integra, & indiviſa manente Anima, adhuc vivant, & animata moveantur. Tanta enim vi, ac robore tanto pollent argumenta, quæ me incorporeum, atque indiviſibilem eſſe commoſtrant, ut quàm maximè ad verum accedere videatur ſecari poſſe corpus, ſectumque vivere, incolumi, & inſecta manente Anima, cui nullum ſpatium, nullaque corporum dimenſio ineſt.

Ex C. xxxiv. de Animæ quantitate. Quomodò diſciſſo Corpore, nominis anima indiviſa maneat.

Verſimilem exponit modum, quo Lacertarum fragmenta, inſecta totius animantis forma manente, animata vivant.

Non ſum igitur quantus quantitate molis, ſed virium tantùm, ac virtutis. At quantum valeo? Quouſque extenditur virtus mea, ac poteſtas? Cum autem vires, quæ in me pellucidè florent accuratiſſimè expendo, tam immanes eſſe reperio, ut poſt Deum ſingula, quæ in univerſo emicant, maximoperè ſuperem, & excedam. Nullum enim corpus & ſi ingentiſſimæ molis, tantum poteſt, quantum ego poſſum, & valeo. Præſtantiſſimas autem in me vigere vires intelligo, cum ad Deum, ad me ipſum, ad corpus me diligentiſsimè refero, ut valdè arduum ſit ſatis detegere, quantùm in corpore valeam, quantum in meis facultatibus, quantùm denique potens ſim, ob arctam Rationis meæ cum ſempiterna, & immutabili Veritate coniunctionem. Quod ut expeditius aſſequar, me per ſeptem gradus ex infimis ad ſuprema uſque aſſurgentem attolli, & elevari concipiam.

Quæritur, quanta ſit Animæ virtus, ac poteſtas.

Anima ad Deum ad ſe ipſam, & ad Corpus refertur.

Atque primò tantùm in corpore meo valeo, ut, dum facientis intentio-

tentio-

Primus Animæ gradus, Animatio.

tentione illi coniungor, vitam, vim, robur, ac energiam tribuam. Etenim in corpore veluti in meæ dominationis ſubjecto, ſubtilioribus Sanguinis partibus imperans, quò nervorum filamenta tendunt, ut ſingularum corporis operationum cardo, & origo, ibi ſplendidiſſimè præſideo, hinc quòd hæc organica moles augeſcat, nutriatur, conſervetur, ſe ipſam propaget, à mea virtute, & imperio potiſsimùm pendet. Hic autem primus meæ poteſtatis gradus. Animatio nuncupetur, cujus ope à plantarum anima minimè ſecerni videor; cum vegetantis ſpiritus virtute, plantarum corpora alantur, augeantur, & mirùm in modùm propagentur.

Secundus gradus Animæ, ſenſus.

Deindè ad altiorem aſſurgens gradum, multifariam externas res percipiens, per corpus agere aggredior. Hinc quaſi per Organorum corporis tubos effuſus, & ex intelligentiæ meæ penetralibus egrediens externa corpora, quæ in corpus meum diverſimodè impelluntur, mihi diverſis modis exhibeo, atque illorum carpens imagines, veluti in meæ ſubſtantiæ ſinum jucundiſſimè transfero. Idcircò cum corporis mei motus & affectiones me non latent, in quavis corporis parte ſentire dicor, & dum ſubiectis Organis utor, quidquid extranea corpora in ſe claudere & abſcondere videntur, proſpero ſucceſſu detego, nam colorum, luminiſque elegantiam oculis, miram ſonorum varietatem auribus, odorum multitudinem olfactu, guſtatu ſaporum differentias, aſpera, lenia, calida, frigida, aliaſque corporum affectiones tactu, lætiſſimè perluſtro, atque ingenita quadam ſagacitate venari videor. Quapropter organorum, membrorumque corporis decrementa ſolertiſſimè reparans, dum externis ſenſibus indulgens, otium illis, & quietem impartior, innumera phantaſmata, vividas ſcilicet, ac momentaneas quaſdam ſenſilium rerum imagines, in ſomnis læto quodam ſpectaculo procreo, adaugeo, extenuo, & mira quadam metamorphoſi in alias rerum ſimilitudines converto, quæ tandiù vivunt, quandiù ingens mea imaginandi poteſtas illa excitat, ac tuetur. Attamen dum cuncta hæc exerceo, à Brutorum Anima minimè diſtinguor, quibus verè ſenſus ineſt.

Tertius Animæ gradus, Ars.

Non autem tantùm in corpore corpus animans, aut per corpus ſentiens, validiſſimè ago; verum etiam altius ad tertium Artis gradum aſcendens, Rationis, Artium, Diſciplinarumque vi multum circa mundana corpora agere poſſe intelligo, ut corporum vim, pondus, efficaciam, motiones multifariam modificari, temperare augere impedire ingenioſiſsime valeam. Hinc artium poteſtate, ac imperio mirè procreata, & inventa ſunt, quotquot in Republica vel ad mutuum hominum commercium, ſocietatemque comparantur, vel ad urbes muniendas, conſtruenda artificia, naves revolvendas, attollenda pondera, atque ad humanæ vitæ uſum commodum, & felicitatem ſpectant. At hæc omnia probis, & improbis, bonis ac malis animis communia ſunt.

Quartus Animæ gradus, Virtus.

Præterea vires alias, poteſtatem aliam peculiari ſummi numinis auxilio in me florere video, qua corpore quovis poſt habito, ſingulis ſenſum imaginibus, mendoſiſque ſpectris contemptis, ac rejectis, veluti ſejunctus à corpore ad me ipſum redire poſſum; quod ſanè mihi præſtare videor, dum ad ſola intelligibilia, & incorporea me convertens,

tens,

tens, cogitationem à ſenſilium rerum præſentia avoco, atque removeo; qui profectò intellectivæ facultatis conatus, quo a corporum conſortio recedens, me mihi ipſi reſtituo, valdè laborioſus eſt, & arduus, qui dum me phantaſmatum contagio purgat, virtus jure merito appellatur, cujus robore potiſsimùm, ut mecum interiori quodam ſermone alloquar, rerumque ſpiritalium naturam purius inſpiciam, vehementius præparor.

Quintus Animæ gradus Tranquillitas.

Victa tandem, ac Superata pravæ meæ conſuetudinis reſiſtentia, corporumque impetu domito, adeò ad me rediens mihi ſtrictius coniungor, ut læta quædam Pax, ac tranquillitas in me regnare ſummoperè incipiat; quod tunc ſanè contingit, cum, ſenſuum tumultu ſedato, furentiſque phantaſiæ inſolentiâ oppugnata, apud me jucundiſsimè commoror, ut penè nihil a me ipſo me abducere & avocare valeat.

Sextus. Animæ gradus, Ingreſſio.

Quamobrem poſt Virtutem Tranquillitas ſuccedit, cujus ope ad ſextum gradum, qui Ingreſſio dicitur, nullo labore aſſurgere poſſum, Etenim dum virtute purgatus, & emendatus me ipſum, extraneis naturis rejectis, ingreſſus, læta quadam ſerenitate perfruor, ad immutabilem, ac beatiſſimam veritatis lucem clariſſimè intuendam diſponor, atque ſatiativam, veramque ſapientiam caſtiſſimo amore exoptare incipio, in cujus poſſeſſione animi quies, & ſolida felicitas ſedem obtinent.

Septimus Animæ gradus, Manſio, ſeu Contemplatio.

Poſtremò tantum meæ vires, ac poteſtas excreſcunt, ut in ipſa Veritatis contemplatione maneam, atque in ſummæ, & interminatæ ſapientiæ ſinum immerſus, verùm quod tantoperè appetebam, intuear, atque poſſideam, quod profectò humanæ mentis meta, & Scopus eſt.

En igitur mearum immanium, inſigniumque virium magnitudo in ſeptem veluti gradus, ac poteſtates diſtributa, quibus veluti ad Divinæ Naturæ conditionem evectus, ab infimis ad ſumma attolli, & aſcendere videor. Animatio nempè, Senſus, Ars, Virtus, Tranquillitas, Ingreſſio, Manſio ſeu Contemplatio. Quamobrem virium magnitudine, ac quantitate tantus ſum, ut ſolo Deo inferior, cætera, quæ Deus non ſunt, virtute, perfectione, & potentia excedam. Suprà me ſolus Deus effulget, cætera verò ſenſilia, & corporea infrà me ſunt, atque ex primævis Vniverſi legibus meo profectò imperio ſubjacent. Deo ego ſubdor, mihi ſubduntur corpora. Deus me regit, corpus a me regitur. Jam igitur ſubtilius, ac operosè expenſum eſt, unde ſim, qualis ſim, quantus ſim. Attamen videndum, atque detegendum remanet, cur corpori datus ſim, quas mutationes ex corporis coniunctione ſubeam, qualis deniquè efficiar, cum à corpore abſceſſero, quæ cum altioris ſint indaginis, ſeqenti tempore ſumma cura, ſummaque diligentia explorare conabor. Impræſentiarum ſatis ſit, mearum virium magnitudinem, incorpoream quoque, & immortalem meæ naturæ indolem fortunato eventu inveſtigaſſe.

Digitized by Google

Incipit Textus Auguſtini.

DIVI AVRELII AVGVSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

Titulus Operis eſt de Animæ Quantitate.

De Animæ Quantitate Liber.

E X P O S I T I O.

Quam ſalubriter hoc titulo Sectatores Epicuri decipiantur.

QUantùm in erroris contumacia ſuaviter edomanda, improborumque hominum animo flectendo feliciſſimum, ſummeque ſolers AUGUSTINI valuerit Ingenium, huius præſtantiſſimi Operis inſcriptio mirificè commoſtrare videtur. Etenim ingenioſa, atque ſubdola nominis amphibologia Epicuri ſectator abreptus, dum ex incomparabili Auguſtini Dialectica, quæ in hoc eximio Opere ſumma floret dignitate, nova, & ſubtiljora argumenta pro corporea rationalis Animæ Quantitate validiùs confirmanda carpere poſſe, putat; ad ſalutarem veritatis cognitionem tanquàm nolens manuducitur, atque ad inſigniora Chriſtianæ Religionis dogmata amplectenda, fremente mendacio, præparatur. Corporeis namque, externiſque oculis Animalis homo (ut cum Apoſtolo loquar) tantummodò videns, Quantitatem Animæ ut molem Corporum, ſpatiorumque tumorum, perperam imaginatur. Hinc quantitatem, quam in hoc Opere Animæ noſter attribuit Auguſtinus, corpoream, ac mortalem eſſe ſibi nullo labore ſuadet. Exadversò autem vir veritatis ſtudioſus, atque (ut Auguſtini verbis utar libro de vera Religione) intrinſecùs oculatus, & inviſibiliter videns, fœdis Corporum imaginibus poſthabitis, non corporum tumorem, ſed tantùm virium, poteſtatiſque quantitatem, quæ in ſpirituali, atque intelligenti ſubſtantia viget, cum Animæ Quantitas enunciatur, citrà erroris periculum intelligit.

In hoc igitur Titulo duo continentur; Anima nempè, & quantitas. Nomine Animæ vita venit. Etenim (ut pluribus in locis apertiſſimè admonet Auguſtinus) Anima eſt id, quo res animantur, & vivunt, id autem quo Corpora vivunt, ipſa vita eſt, ſe ipſa (ut ita dicam) non altero mediante, vivens; ſecus non Anima, ſed animata appellaretur. Cum ergo vera, & propria vita ſit illa, quæ rationi, atque veritatis cognitioni tanquàm divinæ vitæ imitamentum innititur, ideò per excellentiam rationalis, ac intelligens hominis forma, ſola, & vera Anima nuncupatur.

Vera vita, Rationalis vita eſt.

Quæ intellectu carent, non verè ſed per quãdam analogiã vivere dicuntur.

Quod ſe vivere neſcit, iners ac emortua res exiſtimandã eſt.

Nam quæ ratione, & intellectu carent, quamvis ſenſu polleant, attamen verè non vivunt, dum ſe vivere neſciunt. Vera namque vita ſui ipſius, ſuæque energiæ ac vitalis roboris neceſſario conſcia eſt. Sunt quidem corpora, & exiſtunt, attamen ſe eſſe, & exiſtere ignorant; nam ſi ſe exiſtere ſcirent, profectò intelligerent. Quod autem ſe eſſe ac exiſtere ignorat, iners potiùs & emortua res, quàm vivens, ac ſe movens, jure meritò dicendum eſt. Quid quæſo Corporeis rebus vita

Digitized by Google

ta prodeſt, ſi ſe vivere, & exiſtere neſciunt? Verè enim vivit, qui beatè vivere poteſt; nemo autem felix, beatuſque eſſe poteſt, niſi ſe beatè vivere ſciat; at qua ratione ſe beatè vivere intelliget, qui ſe vivere ignorat! Idcircò unius hominis Anima naturæ dignitate, ac perfectione, infinitis corporibus, atque huic aſpectabili præſtat Vniverſo; nam eſt, & ſcit, ſe eſſe; vivit, & ſe vivere intelligit, atque adeò beata eſſe, ac vivere poteſt.

Quamobrem ſolertiſſimè, & eleganter in huius Operis titulo nihil addens Auguſtinus humanam mentem Animam appellavit. Intelligit enim pro Anima ſpiritalem, ac intelligentem naturam ſeù ſubſtantiam, quæ ſit particeps rationis, ut liquidò conſtat ex Libro de Spiritu, & Anima, in quo Animæ naturam hoc pacto deſcribit. *Eſt Spiritus intellectualis rationalis ſemper vivens, ſemper in motu, bonæ, malæque voluntatis capax.* Et Libro de Quantitate Animæ Cap. XIV. eleganter Animæ indolem his verbis expreſſit: *Eſt Subſtantia rationis particeps corpori regendo accommodata.* *Vera Anima ratione prædita eſt.*

Nomine verò Quantitatis hic, ut ſupra innuimus, non venit extenſio corporea, ſeu (ſi fas eſt dicere) Spatialis; ſed quantitas virium, virtutis nempè, ac poteſtatis magnitudo. Si quidem Auguſtinus in hoc inſigniſſimo opere quoddam veluti paradoxon, atque involutum in rerum univerſitate arcanum in medium affert, nimirum, Animam eſſe quid magnum ſine magnitudine, corporumque Tumore. Quid enim mirum, magis, magiſque intellectu difficile, quam magna, & mira poſſe id quod magnitudine deſtituitur? Carni enim addictus homo, phantaſmatum Conſortio, atque nimia Corporum conſuetudine obcæcatus, capere nequit, quo pacto viribus inſtructa, maximeque robuſta eſſe valeant, quæ ſenſum fugiunt, & à corporum tumore, atque ſoliditate abhorrent. *Anima magna ſine magnitudine.*

Idcirco totius Operis argumentum eſt, Magnas eſſe Animæ vires magnam energiam, & poteſtatem, quamvis hæc mole, ſenſiliumque rerum magnitudine careat; Quod ſubtiliter, & ſolidè ſublimi, & incomparabili quadam ratiocinandi methodo præſtantiſſimus Auguſtinus oſtendere contendit. Ex quo via deindè ſternitur ad Animæ indolem, atque immortalitatem proſpero ſucceſſu detegendam.

Auctorem hujus Libri De Animæ Quantitate Auguſtinum fuiſſe, apertiſſimè liquet, non ſolum quia Auguſtini ſtylum, ac genium excellenter redolet, ſed potiſſimum quia inter ſua opera hic liber ab ipſo Auguſtino enumeratur Lib. primo Retractationum Cap. VIII. cujus verba hic in medium afferam, ut quid ex ipſamet Auguſtini Sententia in hoc Tractatu emendandum, aut temperandum, aut refellendum ſit, in ipſomet operis veſtibulo pateat.

Ex Lib. primo Retractationum Cap. VIII.

IN Eadem Vrbe (Roma)ſcripſi dialogum, in quo de Anima multa quæruntur, ac diſſeruntur; ideſt unde ſit; Qualis ſit quanta ſit, Cur Corpori fuerit data, cum ad Corpus venerit qualis efficiatur, qualis cum abſceſſerit. Sed quoniam quanta ſit diligentiſsimè ac ſubtiliſsimè diſputandum eſt, ut eam, ſi poſſemus, oſtenderemus Corporalis quantitatis non eſſe, & tamen magnum aliquid eſſe; ex hac una inquiſitione totus liber nomen accepit, ut appellaretur De Anima Quantitate. In quo Libro illud, quod dixi: Omnes artes animam ſecum attuliſſe mihi videri; nec aliud quidquam eſſe id, quod dicitur diſcere, quam reminiſci, ac recordari; non ſic accipiendum eſt, quaſi ex hoc approbetur animam, vel hic in alio Corpore vel alibi, ſivè in Corpore ſivè extra Corpus aliquando vixiſſe, & ea, quæ interrogata reſpondet cum hic non didicerit; in alia vita ante didiciſſe. Fieri enim poteſt, ſicut jam in hoc opere ſupra diximus, ut hoc ideo poſſit, quia natura intelligibilis eſt, & connectitur non ſolum intelligibilibus, verum etiam immutabilibus rebus. Eo ordine facta eſt, ut, cum ſe ad eas res movet, quibus connexa eſt, vel ad ſe ipſam; in quantum eas videt, in tantum de his vera reſpondeat. Nec ſanè omnes artes eo modo ſecum attulit, ac ſecum habet, nam de artibus, quæ ad ſenſus Corporis pertinent, (ſicut multa medicinæ, ſicut Aſtrologiæ omnia) niſi quod hic didicerit, non poteſt dicere. Ea vero, quæ ſola intelligentia capit propter id, quod dixi: Cum a ſe ipſa, vel ab alio fuerit benè interrogata, & recordata reſpondet: Alio loco. Vellem, inquam, hinc plura dicere, ac me ipſum conſtringere, dum quæ ſibi præcipio, ut nihil aliud agerem, quam redderer mihi, cui me maximè debeo. Vbi videor dicere potius debuiſſe, redderer Deo, cui me maximè debeo. Sed quoniam prius ſibi ipſe homo reddendus eſt, ut ille quaſi gradu facto, inde ſurgat, atque attollatur ad Deum: Sicut filius ille minor prius reverſus eſt ad ſemet ipſum, & tunc ait: Surgam, & ibo ad Patrem meum. Ideo ſic ſum loquutus.

quutus.

quutus. Denique mox addidi: Atque ideo Deo fieri Amicum mancipium Domino. Quod ergo dixi: Cui me maximè debeo, ad homines retuli; magis enim mihi debeo, quam hominibus cæteris, quamvis Deo magis, quam mihi. Hic liber ſic incipit. Quoniam video te abundare ocio.

ADMONITIO.

EX jam expoſita Auguſtini retractatione apertiſſimè patet, in hoc opere de quantitate Animæ; quod interpretari, ac illuſtrare, quantùm vires ſuppetunt, aggredimur, diligentiſſimè ac ſubtiliſsimè potiſsimùm oſtendi, animam corporea quantitate carere, & tamen magnum aliquid eſſe; ex quo liber nomen accepit, ùt appellaretur De Animæ Quantitate; ac proindè ut noſtros labores, noſtramque diligentiam Auguſtini ſcopo quam maximè aptemus, pro viribus validiſſima illius argumenta, quæ ad Animam incorpoream, inextenſamque demonſtrandam conducunt, explanare, augere, noviſque ſubindè rationibus roborare, ac locupletare conabimur, ut tandem (quod præcipuus hujus commentarii finis eſt) quam inane, ac fallax pro Animæ mortalitate firmanda Epicuri ratiocinium ſit, ratione prælucente innoteſcat, nulloque labore quàm plurium Lucretii Sectatorum, Somniantium haud philoſophantium, inſigniora, magiſque ſubdola ſophiſmata detegantur, ac refellantur. Deindè dum Auguſtinus ſoli veritati inquirendæ addictus Librum à nobis interpretandum cenſoria virgula perſtringit, ſummaque diligentia corrigit, vehementer lætamur nullum imminere periculum, ut hujuſmodi Auguſtini tractatum explicantes in errorem aliquem incidamus, aut ab Auguſtini mente deflectamus. Etenim cum ad ea loca pervenerimus, ubi ſe repræhendit, ac retractat Auguſtinus, illa etiam nos emendare, aut ad Orthodoxæ doctrinæ normam, quantùm res ipſa patitur, accommodare minimè verebimur. Dum autem tanta docilitate, & incomparabili quadam ſua errata revocandi facilitate ornatum, tantoque veritatis amore flagrans, ſummeque perſpicax Auguſtini ingenium, maxima animi admiratione, proſpectamus, ut quæ veritati non conſonant, vel umbram etiam erroris continent, emendare, aut delere non erubuerit; ſalubriter admonemur, quàm cautè, ac circumſpectè in ipſa veritatis inveſtigatione incedere debeamus; ſi ſublimioribus, atque oculatioribus hominibus haud conceſſum eſt, errorem falſumque vitare, etiam cùm accuratius, ac diligentius ipſammet inquirere ſtudent veritatem. Quod ſi tam facilè a vero aliquandò deflectere videntur, qui robuſtiſsima mente inſtructi haud ſe ipſos, ſed verum amant, & ſummo labore perſcrutantur, quique non ad ingenii oſtentationem, ac faſtum, ſed ut ſolidiſsimas, ſalutareſque veritates in Chriſtianæ ſocietatis bonum propugnarent, cæteriſque aperirent, philoſophiæ ſtudio operam dederunt. Quid quæſo de iis ſperandum erit, qui parùm, aut nihil de veritatis victoria ſolliciti, ſed tantum inanis gloriæ fumo perciti, philoſophica, Chriſtiana quoque dogmata audacter interpre-

Digitized by Google

terpretari docere, aut demonſtrare aggrediuntur? Sanè dum haud verum, ſed mendacium amant, nullo negotio nocentes errores ſub veritatis ſpecie non raró promovent, atque docent. Poſtremò admonemur adeò verum inveſtigandum eſſe, ac inquirendum, ut nos minimè pudeat propriam mutare ſententiam, cum falſum pro vero ex inconſiderantia docuiſſe advertimus. Sunt enim quidam pervicaci ac ventoſo ingenio laborantes, qui ſuperſtitioſa cujuſdam, ac ementitæ exiſtimationis ſollicitudine inceſſanter abrepti, dum nimis tenaciter ſuis opinionibus adhærent, etiam cum ſe erraſſe intelligunt, neque verum dicere, neque errata ſua retractare, ac emendare curent. Quàm autem hi contumaces homines turpiter, & ſtultè agant, diſcant ab Auguſtino, qui licèt in litterarum, ſapientumque Republica primas tenuerit, tantoque polluerit ingenio, ut ſummum illius acumen, atque validiſsimam, maximeque inſidioſam in diſputando ſubtilitatem cum adhuc Manicheus eſſet, doctiores Chriſtiani formidaverint, attamen tanta in eo modeſtia, docilitas tanta floruit, ut lubentiſsimè, ſi fortè a vero aliquandò inconſideratè deflexerit, ſuum errorem acriter redargueret, palamque retractaret. Hinc Libro Primo de Trinitate caſtiſsimum amorem, quo pro veritate ediſcenda exardeſcebat, his verbis elegantiſsimè expreſsit. Nec pigebit autem, ſicubi hæſito quærere, nec pudebit; ſicuti erro, diſcere. Quamobrem adeò veritatem in hoc commentario explorare ac venari totis viribus enitemur, ut ad Auguſtini Exemplum, errorem noſtrum emendare, ſi quis nos admonuerit, neutiquàm extimeſcamus. Idcircò malumus à veritatis ſtudioſo, aut laudatore repræhendi, quàm ab adulatore, erroriſque defenſore laudari; nullus enim, ut docet Auguſtinus Libro Primo De Trinitate, reprehenſor formidandus eſt amatori veritatis, Etenim aut Inimicus repræhenſurus eſt, aut Amicus; Si ergò Inimicus inſultat, ferendus eſt; Amicus autem ſi errat, docendus, ſi docet audiendus. Laudator verò, & errans confirmat errorem, & adulans illicit in errorem. Emendabit ergò me Juſtus in miſericordia, & arguet; oleum autem Peccatoris non impinguabit caput meum. Jam ergò noſtrum opus, auſpicante Deo, Auguſtinenſem nimirùm Textum de Animæ Quantitate, interpretari, explanare, atque ſi opus fuerit, munire aggrediamur; præmittentes tamen ea, quæ præclarè Auguſtinus admonuit, antequàm ad abditiſſimum Trinitatis arcanum enucleandum ſe conferret. Quiſquis hæc legit, ubi pariter certus eſt, pergat mecum, ubi pariter hæſitat, quærat mecum; ubi errorem ſuum cognoſcit, redeat ad me, ubi meum revocet me.

Pſalm. CXL.

CAPVT PRIMVM

De Animæ Quantitate,

TEXTUS.

Adeodatus.

QVoniam video te abundare ocio; quæſo, ut mihi reſpondeas de his, quæ movent, non ut opinor importunè, atquè incongruè. Sæpè enim cum abs te multa quæſiſſem, neſcio qua illa Græca Sententia me deterrendum putaſti, qua prohibemur, ea, quæ ſuprà nos ſunt, requirere. Nunc verò non puto, nos ipſos ſupra nos eſſe; quamobrem cum de Anima quæro; non ſum dignus, qui audiam, Quod ſuprà nos quid ad nos? Sed fortaſſe dignus, qui audiam, quid ſimus nos. I.

AVGVST. *Enumera breviter quæ de Anima audire velis.* II.

ADEOD. *Faciam; nam ſunt mihi iſta diuturna cogitatione præparata. Quæro igitur, undè ſit Anima, qualis ſit, quanta ſit, cur corpori fuerit data, & cum ad Corpus venerit, qualis efficiatur, qualis cum abſceſſerit?*

AVGUST. *Cum quæris undè ſit Anima, duo quædam intelligere cogor. Aliter enim dicimus, undè ſit homo, quæ ſit ejus Patria, ſcire cupientes; aliter undè ſit, cùm quærimus, undè conſtet, id eſt ex quibus elementis, rebuſque compoſitus? Quid horum ſcire vis, cùm interrogas, undè ſit anima? Vtrumnam quaſi Regionem ejus & Patriam undè huc venerit, noſſe deſideras, an verò quæ ſit ejus ſubſtantia, requiris?* Adeod. *Equidem utrumque ſcire vellem; ſed quid ſit ſciendum priùs, tuo judicio malo committere.* Aug. *Propriam quamdam habitationem animæ, ac Patriam. Deum ipſum credo eſſe, à quo creata eſt; ſubſtantiam verò ejus nominare non poſſum: Non enim eam puto, eſſe ex iis uſitatis, notiſque naturis, quas iſtis corporis ſenſibus tangimus. Nam neque ex Terra neque ex aqua, neque ex Aere, neque ex Igne, neque ex his omnibus, neque ex aliquibus horum conjunctis conſtare animam puto. Sed quemadmodum ſi ex me quæreres, arbor iſta ex quibus conſtet,* III.

notiſſima

notiſsima iſta elementa quatuor nominarem ex quibus omnia talia conſtare credendum eſt. Porrò ſi pergeres quærere, unde ipſa Terra, vel aqua, vel aer, vel ignis conſtent, nihil jam quod dicerem reperirem: Sic cum quæritur, ex quibus ſit homo compoſitus, reſpondere poſſum, ex anima, & corpore. Rursùm de corpore ſi quæras, ad illa elementa quatuor recurram. De Anima verò quærenti tibi, cùm ſimplex quiddam, & propriæ ſubſtantiæ videatur eſſe, non alitèr hæream, ac ſi quæras, ut dictum eſt, undè ſit Terra. Simplex Anima natura dici poteſt, quia ex aliis naturis non eſt.

ADEOD. *Quomodò eam propriam velis habere ſubſtantiam, cùm dixeris à Deo factam, non intelligo:*

AUG. *Quo modo & Terram ipſam à Deo factam negare non poſſum; & tamen non poſſum dicere, ex quibus quasi aliis corporibus terra conſtet; simplex enim corpus eſt terra eo ipſo, quo Terra eſt, & ideò elementum dicitur omnium iſtorum Corporum, quæ fiunt ex quatuor Elementis. Non ergò sibi adverſatur ſententia qua dicimus, & à Deo Animam factam & propriam quamdam habere naturam. Hanc enim ejus propriam naturam, & ſuam Deus ipſe fecit, ut ignis, ut aeris, ut aquæ, ut Terræ, quo cætera ex his omnibus componerentur.*

EXPOSITIO.

AUGUSTINUS Platonicorum more à vulgaris Dialecticæ conſuetudine recedens, ſermone adhibito ex interrogatione, reſponſioneque compoſito, humanæ mentis naturam exquiſita diligentia, ſummoque acumine inveſtigare exorditur. Jdcirco duos interlocutores in hoc Dialogo introducit, ſe ipſum nempè docentem, Adeodatum interrogantem. Adeodatus interrogat, ac dubitat; Auguſtinus dubitationes ſolvens reſpondet; docet alter, alter diſcit. Qui modus ratiocinandi ſummè congruus, utiliſque eſt, ut facilius veritatem perſcrutemur, atque vitentur errores; quemadmodum multum etiam confert Dialogus ut clarius intelligamus, hominem, cum articulato ſono alterius aurem alloquendo ferit, verè non docere, ſed tantum commonere, & excitare; cum in ipſius rationalis animæ ſecretis, qui homo interior vocatur, Deus ut lux & univerſalis Ratio, in qua omnes homines eaſdem incommutabiles veritates intuentur, intus doceat; idcirco intus, & quærendus, & deprecandus, quod expreſsè admonet Auguſtinus Lib. de magiſtro Cap. XI. *De Univerſis autem, quæ intelligimus, non loquentem qui perſonat foris, ſed intus ipſi menti præſidentem conſulimus Veritatem, verbis fortaſſe, ut conſulamus admoniti.*

Auguſt. Lib. de Magiſtro Cap. XI.

In

In primo Adeodatus occaſionem capit interrogandi de Animæ natura ab ocio, quo tunc temporis fruebatur Auguſtinus, *Quoniam video abundare te ocio*, quaſi diceret, cum te videam a curis & negocijs ſecularibus ſeparatum, atque adeo ritè præparatum, ut in te ipſum redeas, in tuique animi penetralia te totum colligas, idcirco neque importunum, neque incongruum erit, Quid Anima ſit, abs te quærere. Sermo enim hic non eſt de ocio deſidiæ, ſed cogitationis, quod animum ad ſe ipſum, Deumque inveſtigandum diſponit; qua ocij ſignificatione uſus eſt ipſemet Auguſtinus libro de vera Religione capite trigeſimo quinto. *Non ocium deſidiæ quæro, ſed cogitationis, ut à locis & temporibus vacetur. Hæc enim phantaſmata tumoris, & volubilitatis conſtantem Unitatem videre non ſinunt.*

Auguſt. lib. de vera Relig. Cap. xxxv.

Deindè Adeodatus affirmat, ſe non quærere, quæ ſupra nos ſunt, ſed quæ rationali naturæ conſentanea ſunt, & ad nos verè attinent. Quid autem magis juxta noſtram rationem, quam nos? Quid nobis utile magis magiſque conveniens quam nos met ipſos cognoſcere? Cui cognitioni ſi cæteræ noſtræ notitiæ comparentur, profectò vileſcunt, omnique fructu carent. Quamobrem valdè deploranda eſt illorum hominum cæcitas, atque inflata ſcientia, qui, ut Auguſtinus loquitur lib. x. Confeſs. Cap. iv. & eunt admirari alta montium, & ingentes fluctus maris, & latiſſimos lapſus fluminum, & Oceani ambitum, & gyros ſiderum, & relinquunt ſe ipſos, nec mirantur.

Nihil utilius, magiſque opportunum, quam ſe ipſum accurate inveſtigare.

Tandem, dum Socratis ſententiam in medium adducit de non requirendis eis, quæ ſupra nos ſunt, veluti admonet, antequam quæſtio aliqua proponatur, diligenter exponendum, quod quæritur, & cum hoc innotuerit, deindè ſedulo examinandum, An captui noſtro congruat, an potius ſuperet. Quod ſi noſtræ intelligentiæ aptetur, intuendum iterum, an ad nos ſpectet, ac in noſtram utilitatem cedat; Contemnendum namque eſt, quod nullius uſus ad ſummam non confert felicitatem. Ex quo tandem colligere valeamus, quænam quæſtiones vitandæ ſint, quænam citra rationis injuriam, temporiſque jacturam examinandæ.

II. Poſtquam Auguſtinus breviter enumerare, quæ de Anima audire velit, Adeodato præcepit, hic fatetur ſe jam preparatum eſſe diuturna quadam cogitatione ad ea quærenda, quæ maximè ad Animæ naturam pertinent. Quo modo loquendi redarguere, & increpare videtur eos, qui ſæpè abſque prævia, ac matura dubitatione, nullo accurato præcedente examine, ſolvendas quæſtiones, ſententias aut propugnandas, aut refellendas, aggrediuntur, litemque audacter movent, quamvis, ut frequenter accidere ſolet, diſputationis ſubjectum minimè intelligant, aut tantùm confuſa, & obſcura quadam notione percipiant. Qui clarè intelligit, quod quærendum eſt, magna ex parte quæſtionem jam ſolviſſe dici poteſt. Sex autem hic de anima potiſſimum requiruntur. Primò ex quibus principiis, atque elementis conſtet, & quænam illius Patria ſit; deinde quæritur, qualis ſit. Hæc vox Qualitas, hic idem ſonat, ac proprietas, & affectio, ut ſcholæ loquuntur, ſecundaria, quæ nempè rem jam conſtitutam ſupponit, quam tamen perficit, atque exornat. Idcirco quæritur hic quænam ſit, inſignior animæ proprietas, qua ſingulis corporeis rebus antecellit. Poſtea quæritur quanta ſit, an vide-

Digitized by Google

licet mole, & magnitudine, an ſolum virtute, & poteſtate Quanta dicatur. Inſuper alia tria, quæ maximè humanam latent intelligentiam circa Animæ naturam, inveſtigantur. Primo qua ratione Deus animam Corpori conjunxerit, an ut illud regeret, ſummaque poteſtate & arbitrio moderaretur; an vero ut potius Corporis imperio ſubiaceret? quæ inquiſitio mirificè confert, ut Ratio Fidei lumine excitata hominis lapſum, primi nempè parentis culpam in poſteros propagatam, firmius, faciliuſque intelligeret, atque evelaret.

Deindè quæritur, qualis Anima efficiatur cum corpori unitur, nimirum quibus mutationibus ſubiaceat, quas præſertim alterationes patiatur anima ob coniunctionem cum corpore. Etenim & ſi unio cum corpore non immutat naturam Animæ, tamen quoddam mutuum commercium inter Animam, & Corpus inducit, ex quo inſigniter mutatur Animus.

Poſtremò, quod obſcurius eſt, quæritur cum Anima à corpore abſceſſerit, qualis evaſerit, nempe an novuum quemdam cogitandi modum tunc acquirat. & quas mutationes ſubeat. In his autem ſex Interrogationibus tota Animæ noſtræ naturæ, & operatio tùm in corpore, tùm extrà perfectiſſimè continetur, Quæ ſingula in hoc opere perſpicuè, ac ſubtiliter perveſtigat Auguſtinus.

III. *Vnde ſit Anima, expenditur.* Jam Auguſtinus, ut primæ ſatisfaceret interrogationi, undè nimirùm ſit Anima, ſolidè reſpondet, vel quæritur ex quibus principiis, & elementis conſtet Anima; vel quænam ſit ejus Patria, & habitatio. Si hoc poſtremum quæritur, præclare reſpondet Patriam, & habitationem Animæ Deum eſſe, quod Apoſtolicis verbis ſummoperè conſonare videtur. *Anima patria & habitatio Deus.* In Deo ſumus, vivimus, & movemur; Deum enim eſt ipſum Eſſe, ut ita dicam, primæuum, & originale; Anima vero eſt illius quædam inſigniſſima imago, & imitamentum, in quo potiſſimum Dei dominium, vita, independentia, ac libertas exſcripta elucent. Idcirco cum Imago in ſuo Exemplari, quod exprimit, vivat, (Etenim exemplari ſemoto, illius imago, & expreſſio perit,) manifeſtiſſimè ſequitur, Animam in ſuo Archetypo, & exemplari, nempè Deo, cujus Obumbratio, & veſtigium eſt, eſſe, vivere, & moveri.

In quovis ſuo cogitandi modo Deum, & ſe ipſam Anima neceſſario intuetur. Præterea quilibet animæ modus cogitandi neceſſario involvit ſummæ, ac infinitæ Mentis notionem; nequit enim Mens creata ſeipſam intelligere, in ſuoſque conceptus, & Ideas intelligendi aciem intendere, quin id quod verè eſt, nempè Deum intelligat, ac videat; quod invicta ratione ſuo loco oſtendemus. Jdeo Jdea ſui in Jdeam Dei veluti tota immergitur, quapropter in Deo verè vivit, ſeù in Deo cogitare, & intelligere dicitur. Animæ namque vita intelligere eſt. Hinc magis Deo, quam ſibi ipſi conjuncta Anima dici debet, cum Deus ſit Ratio, cur ſit, & intelligat Anima, non ipſa Ratio ſibi: quapropter primo Deus certa, ac firmiſſima cogitatione animæ innoteſcit, deindè ipſa ſibi, ut potius ſui ipſius, quam Dei oblivisci valeat: Quamobrem optimè Deus Patria, & intima Animæ habitatio nuncupatur. Ex quibus apertiſſimè inferimus, repugnare in nobis Dei ignorantiam, quam corrupta quorumdam hominum phantaſia invincibilem appellare auſa eſt. Nequit enim Anima invincibiliter, ut cum ſcholis loquar, ſuum auctorem ignorare; imo neque Dei ignorantia Animæ ineſſe poteſt quæ vincibilis tamen

mendicatur, cum anima Deum neceſſariò intelligat, ac inevitabili ſuæ naturæ impetu agnoſcat; quo ignorato, ſingula illicò ignoraret, neque ſeipſum, aut quæ ſunt infrà ipſum, intelligeret. Idcircò impoſſibilis ſpeculativus, ſeù theoricus Atheiſmus eſt, cum hominem ſuaptè natura Deum intelligere neceſſe ſit; undè citrà ratiocinium apertiſſimè, non minùs ac pateant Geometriæ, & Arithmeticæ axiomata, humanæ Menti tanquam per ſe notum Deum exiſtere, manifeſtum eſt, cujus clarum, & poſitivum haud tantum negativum conceptum (ut ſcholarum vocibus utamur) habemus, modo quo plures perperam putarunt. *Repugnat Atheiſmus ſpeculativus.*

Si verò undè ſit idem ſonat, ac quærere, ex quibus principiis, & elementis res facta ſit, Auguſtinus reſpondet nullum invenire nomen, quo animam appellet: etenim ex corrupta, & prava conſuetudine noſtra judicandi de rebus, quæ corporeę ſunt, nomina tantùm excogitavimus, quibus ſignificantur ea, quæ ſub ſenſus, & phantaſiam cadunt; quapropter factum eſt nullum nomen in carnali, ſi fas eſt dicere, hominum idiomate elucere, quod ſpiritalium rerum, & potiſſimùm animæ noſtræ naturam exprimere valeat. Hinc ſolertiſſimè Auguſtinus ait, non puto animam enumerandam eſſe inter uſitatas, notaſque naturas, quas corporis ſenſibus percipimus; etenim ex nullo elementorum, aut ex elementis ſimul, aut ex aliquibus horum coniunctis componitur anima. *Ex nullo corpore elemento ſit Anima.*

Deindè hic Auguſtinus comparat Animam cùm Elementis, nempè cum terra, aqua, aere, & igne, hæc namque vulgò à Philoſophis corpora ſimplicia appellari ſolent, in quantum ex ipſis permiſtæ ſubſtantiæ efformantur; ipſa verò ex aliis non componuntur, nàm exempli cauſa, aqua non componitur ex partibus diverſæ rationis, quæ ſcilicet diverſa figurà, & modificatione polleant, quælibet enim aquæ pars eſt alteri parti homogenea, ejuſdem nempè naturæ. Fingamus namque aquam eſſe congeriem quamdam ſubtiliſſimarum partium, quę cylindraceæ flexibiles ſummoperè lævigate ſint; jàm cùm quælibet aquæ pars hujuſmodi configuratione, atque textura prædita ſit, ideò altera alteri ejuſdem rationis & homogenea eſt; undè cum aqua dividitur, ſingulæ partes aqua ſunt, ut nequeat aqua niſi in aqueas particulas diſtribui. Qua dote ſanè non pollent permiſta còrpora ut, exempli gratia, arbor, quæ ſi in ſuas partes elementares dividatur, nulla harum partium planta erit, ſed vel terra, vel aer, vel ignis, vel aqua, quæ ſibi diſſimilia, & heterogenea ſunt. Idcircò quemadmodùm ſi quæras ex quonam conſtet aqua cum hæc ſimplex corpus ſit, nihil jam invenimus, quod dicamus; eadem ratione nulla occurrit reſponſio, ſi quis nos interroget, ex quibus principiis conſtet Anima, cum hæc ex nullo fiat elemento, ſed quædam ſimplex, ac propria ſubſtantia ſit. Hic autem admonendum eſt, Auguſtinum non loqui de ſimplicitate abſoluta citrà limitationem, nam hæc perfectio ſoli Deo competit. Hinc lib. XI. Civ. Dei. Cap. X. ait. *Eſt itaque bonum ſolum ſimplex & ob hoc ſolum incommutabile, quod eſt Deus. Ab hoc bono creata ſunt omnia bona, ſed non ſimplicia.* Nàm ſimplicitas abſolutè eſt perfecta Unitas, perfecta autem Unitas, cum omnis rei perfectio quælibet perfectio eſt, & quælibet viciſſim omnis; quod perfectiſſimæ, ac infinitæ Naturæ tantùm *Immutabilitas, & abſoluta ſimplicitas ſoli unitati competunt.*

congruit, in qua omnis perfectio. Exempli gratia, eſt ſapientia, & hæc omnis perfectio eſt, nempè Iuſtitia, Immenſitas, Bonitas, Pulchritudo. Hæc autem incommutabilis ſimplicitas minimè animæ competit, cujus ſubſtantia non eſt quilibet ſui modus, & proprietas; Juſtitia non eſt Sapientia, velle non eſt intelligere. Tantùm Auguſtinus limitatam participatam, atque veluti umbraticam quamdam ſimplicitatem animæ attribuit, in quantum hæc non coaleſcit ex corporibus elementaribus, aut ex partibus, ut ita dicam, quantitativis, cum omni mole careat, & prorſus indiviſibilis ſit, ut & ipſis elementis ſimplicior dicenda ſit, nam licet aqua exempli cauſa, in diſſimiles naturas reſolvi nequeat, tamen in quantitativas, & extenſas partes verè diſtribui poteſt. Anima verò cum partibus omninò deſtituta ſit, ſicuti non fit ex partibus, ita neque in partes reſolvi poteſt.

Anima veſtigium, atque imitamentum vera ſubſtantia eſt.

IV. Opponit ſibi Auguſtinus, quo pacto propriam habere poteſt ſubſtantiam Anima, ſi hæc à Deo facta eſt? Cauſa fortaſsè dubitationis eſt, quia quod ab alio pendet, & factum eſt, non videtur propriè ſubſtantiam eſſe. Subſtantia dicitur, quod ex ſe, quovis alio ſemoto, exiſtit, & quod ita ſe habet, ſummè, & infinitè eſt, ut à nemine pendeat, & ab altero factum ſit. Quo modo nulla res creata propriè, & verè ſubſtantia eſt, cum verè non in ſe, ſed in infinito (ut vulgus loquitur) ſubſiſtat, ab eoque neceſſario pendeat, quo ſemoto, nulla creata res eſt. Auguſtinus, ut hanc enodaret dubitationem, utitur exemplo Terræ, nam quemadmodum (ait) terra cum ſit Corpus ſimplex elementare, ex aliis naturis non fit, ſed ex eo permiſta corpora componuntur, & quamvis à Deo facta ſit, propriam tamen dicitur habere naturam; eodem pacto anima ſimplex eſt, quia ex aliis naturis non emergit, & propria ſubſtantia pollet, & ſi à Deo facta eſt. Nam natura animæ verè à Dei ſubſtantia, corporumque Indole diverſa eſt, quod ſatis eſt, ut dicatur peculiarem quamdam ſubſtantiæ rationem complecti, licèt abſolutè non ſubſtantia, ſed ſubſtantiæ, Dei nempè veſtigium ſit, & imitamentum. Quæ omnia fuſiùs infrà pro re nata expendere, atque explanare curabimus.

CAPUT II.

TEXTUS.

AD. *Interim accipio, undè ſit Anima, quæ meecum ſedulo retractabo, & ſi quid me moverit, poſt requiram, vndè quæſo explices qualis ſit.* Aug. *Videtur mihi eſſe ſimilis Deo; De Anima enim, niſi fallor, requiris humana.* Ad. *Id ipſum eſt, quod ex te explicari vellem, quemadmodum ſit Anima ſimilis Deo, cum Deum à nullo factum eſſe credamus, animam verò ab ipſo Deo factam ſupra dixeris.* Aug. *Quid tu difficile putas Deo fuiſſe, ut aliquid ſibi ſimile fa-*

ce-

ceret, cum hoc in tanta varietate imaginum etiam videas nobis eſſe conceſſum?

AD. *ſed nos videmur mortalia facere, Deus autem immortalem Animam fecit, ut opinor, niſi fortè tibi aliter videtur*, Aug. *Ergo tu velles talia fieri ab hominibus, qualia Deus facit*. Ad. *Non equidem hoc dixerim, ſed quemadmodum ipſe immortale quiddam fecit ad ſimilitudinem ſuam, ſic et nos immortales à Deo facti, ad ſimilitudinem noſtram quod facimus, immortale eſſe deberet.*

AUG. *Rectè diceres, ſi ad ejus imaginem pingeres tabulam, quod in te immortale eſſe credis, nunc verò in ea exprimis Similitudinem Corporis, quod profectò mortale eſt*. Ad. *Quomodo ergo ſum ſimilis Deo, cum immortalia nulla poſſum facere, ut ille?* Aug. *Quomodo nec Imago Corporis tui poteſt hoc valere, quod tuum Corpus valet; ſic anima non mirandum eſt, ſi potentiam tantam non habet, quantam ille ad cujus ſimilitudinem facta eſt.*

EXPOSITIO.

I.

INterim accipio, vndè ſit Anima, quæ mecum ſedulo retractabo) His verbis ſedulo admonemur diligenter à præcipiti judicio cavendum, ut non ſtatim, ac nobis aliquod propoſitum fuerit, aut a ſenſu, & opinione ſubminiſtratum, ei temere aſſentiamur, ſed maturius illud conſideremus, & attentiſſima quadam animi perceptione retractemus quouſque evidentiæ lumen acceſſerit, cujus ope veritas indubitanter nobis iunoteſcat. Nam ſæpiſſimè ſub veritatis imagine opinantes decipimur, ut larvata ratione probabiliora videri ſoleant, quæ revera mendacium continent.

Praeceps Iudicium diligenter cavendum.

Evidĕtia prælucente de rebus noſtro captui accommodatis judicetur.

(Unde quæſo explices Qualis anima ſit) Huic Interrogationi mortalis Philoſophia audacter reſponderet: Eſt actus Corporis Organici potentia vitam habentis, ſeù eſt materiæ forma quædam, ac perfectio; eo modo quo ſi de homine quæras, qualis ſit, illico philoſophorum vulgus reſponderet: Eſt riſiblis. Qualitates profecto, & paſſiones, quæ animam cum Brutis, mortuiſque corporibus confundunt, hominis dignitatem minimè redolent. Hinc Auguſtinus Chriſtianæ, & veræ rationalis Philoſophiæ magiſter Ethnicæ Doctrinæ rudem, & Carnalem ſermonem contemnens, citra hæſitantiam reſpondet: Anima eſt ſimilis Deo, In qua inſigniſſima ſimilitudine illuſtrior, & excellentior animæ proprietas effulget, cujus beneficio mutabilis Anima, divina, ac veluti immutabilis ſit, atque ſingula Corpora ſummoperè excedit, & perfectione antecellit.

Sub veritatis imagine facilè nos error decipit.

Qualis ſit Anima, inquiritur.

Inſignior Animæ proprietas eſt Deo aſſimilari.

Hanc autem imaginis perfectionem in Anima vigere, ipſa prælucen-

te

te ratione manifeſtiſſimè innoteſcit. Etenim quid magis Deum repræſentat, divinarumque perfectionum delineamenta in ſe expreſſius habet, quam Anima, quæ per excellentiam natura Deo ſimilis ab Auguſtino nuncupatur? Nam, etſi quidquid in corporeo univerſo floret, ipſa etiam minutiſſima, ſubtiliora, & inconſpicua corpora, Dei veſtigium, & imagines ſint, in quibus ſui exemplaris, Duratio, Vis, Fæcunditas, Bonitas, Pulchritudo exprimuntur; attamen nobiliora Dei attributa, vita nempè libertas, Dominium, independentia, Felicitas in ſola Anima adumbrantur, & mirum in modum exſcribuntur. Idcirco Anima ſummi Archetypi typus, & effigies eſt in qua ſi animum convertas, ejus Auctorem ſplendidiſſimè, ac ſumma majeſtate expreſſum inſpicies. Quo pacto autem Anima Dei imago, & ſimilitudo dicatur, præclarè expoſuit Auguſt. Lib. de Spir. & Anim. Cap. VI. Anima ad ſimilitudinem totius ſapientiæ facta omnium rerum in ſe gerit ſimilitudinem, undè, & à Philoſopho definita eſt: Omnium rerum ſimilitudo. Habet ſiquidem in ſe vires, quibus omnia appræhendit, ſive inveſtigat, & omnibus ſimilis exiſtit, cum ſit una. Et Lib. IX. de Trinitate. Cap. XI. docet his verbis, quo pacto Anima Trinitatis imaginem in ſe habet (& eſt quædam imago Trinitatis, ipſa mens, & notitia ejus, quod eſt proles ejus, & amor tertius, & hæc tria unum, atque una ſubſtantia) Et lib. de Eccleſiaſticis Dogmat. Cap. LXXXVIII. ait: Animam ad Imaginem Dei creatam dici, quia ſicuti Deus incorporeus rectè creditur, etiam incorporea anima eſſe credatur, ut Dei imaginem in æternitate, ſimilitudinem vero in moribus exhibeat.

Anima divinæ Naturæ veſtigium, præſtantiſque Imitamentum eſt.

Dubitat, qua ratione Anima ſimilis Deo facta eſt.

At hic quædam non levis dubitatio emergit. Si Anima a Deo facta eſt, ſimilis Deo non eſt, quidquid enim factum eſt, Deo qui factum non eſt, ſimile eſſe non poteſt. At nullò negotio hanc dubitationem ſoluit Auguſtinus; cum deneganda non ſit Deo poteſtas imaginem ſui extra ſe producendi, ſi hæc & ipſis hominibus conceditur, qui coloribus, aut marmore in tabula, aut ſtatua ſimilitudinem, & imaginem ſui procreant. Quidquid factum eſt, Deo profectò æquale, ſeu perfectè ſimile eſſe nequit. Perfecta enim Dei ſimilitudo & imago, Verbum eſt, ipſa nempè increata ſapientia, in qua ſe perfectiſſimè expreſſum Deus intelligit, ubi exemplar, & imago eadem ſubſtantia ſunt. At poſtquàm Deus ſemet ipſum in ſe exſcriptum vidit, veluti ab æternitate egrediens, atque ad tempus ſe convertens liberrimè ſtatuit, ac voluit ſe extra ſe in creatis rebus adumbrare, atquè inſigniter delineare, quantùm finitæ naturæ conditio patitur. Quapropter quidquid factum eſt, eo ipſo quod factum neceſſariò Deo ſimile eſt, nempe veſtigium & repræſentatio Summæ Naturæ, quæ tantùm verè eſt, quæ, ut ità dicam, ſcopus, finis, & objectum in rerum conſtitutione ipſa ſibi eſt. Quidquid finitum, & creatum eſt non ad ſe, ſed ad aliud ſe perfectius tendit; non ſui ipſius, ſed perfectiſſimæ, & interminatæ ſubſtantiæ effigies, & imitamentum eſt. Etenim quidquid verè non eſt, ſed tantùm per adumbrationem, & veſtigium, limitato, & reſtricto modo eſt, nullo modo ſe ipſum repræſentat, ſed ſolum id quod eſt, cujus imitamentum & repræſentatio eſt. Neque factum eſſet, aut fieri poſſet finitum, niſi ſui exemplaris Imago quædam eſſet, aut fieri poſſet; nàm quidquid id quod eſt pro ſuo modo non repræſentat, nihil prorſus aut

Perfecta Dei Imago, Verbum.

Quidquid fractum eſt à Deo imperfecta quædam illius imago, ac ſimilitudo eſt.

Quævis res finita infinitæ ſubſtantiæ veſtigium & imitamentum eſt.

Quidquid infinitum, ac primævum Ens repræſentare nequit nihil aut chimæra eſt.

Chi-

Chimæra eſt; ut Chimæra appellari optimè valeat quidquid ſui Auctoris, ſeù ejus quod verè eſt, delineamentum, & effigies nequit eſſe; nàm ſi ejus quod verè eſt delineamenta, & veſtigia detraxeris, finita natura nihil eſt, cujus totum eſſe ad aliud eſt. Facta igitur Anima eſt & Deo ſimilis, cui ſi non aſſimilaretur, neque facta neque certa quædam ſubſtantia eſſet.

At denuò ſibi objicit Auguſtinus, licèt homines ſui imaginem faciant *Nova emergit dubitatio.*
ut ſtatuam, aut picturam, hujuſmodi tamen imagines corporeæ ſunt. I
quæ pereunt, atque occidunt, Deus verò immortalem Animam fecit. Idcircò non eſt Anima Deo ſimilis ſi ad illius ſimilitudinem immortalem ſui Imaginem non efformat.

Nullius tamen momenti hoc argumentum eſt. Etenim, ut diligenter advertit Auguſtinus, non eſt neceſſe ut homines immortalem ſui Imaginem faciant, ut Deo ſimiles dicantur; etenim non oportet, quod Imago poſſit, quidquid Archetypus, atque ſui Exemplar poteſt; quemadmodùm neque ipſa Corporis imago præſtare poteſt, quę corpus præſtat. Quamobrem quamvis Anima imaginem ſui immortalem procreare non valeat, attamen ob aliorum attributorum ſimilitu- II
dinem inſignis quædam Dei imago, jure meritò dicenda eſt.

Ut magis autem hic Auguſtini locus illuſtretur, duo admoneo, primò non ſolùm hominem ſui corporis, verùm etiam ſuæ Animæ ſimilitudinem quamdam procreare poſſe, imò quolibet inſtanti temporis dùm homo cogitat, in ſuo quovis cogitandi modo rationalis animæ imaginem veluti diverſis coloribus adumbratam efformat; quæ quidem imago, ſpiritalis, ac vitalis quædam illius expreſſio eſt, at vix nata, evaneſcente cogitatione, perit.

Anima in ſuo quoviscogitandi modo ſe ipſam quodammodo inceſſanter progignit.

Idcircò humana Mens veluti ſe ipſam inceſſanter intelligendo progignit. Etenim natura Animæ eſt ipſa conſcientia, nempè eſſe rem ſui ſuarumque operationum conſciam. Hinc cum dubitat, amat, intelligit, ſentit, imaginatur, harum actionum immediatè conſcia eſt, in qua conſcientiæ natura, tota cogitandi virtus, poſita eſt; quamobrem mens dubitans, aut amans in dubio, aut amore ſe ipſam conſciam, ſeù cogitantem neceſſariò videt, nequit enim videre ſuum amorem, ſeù eſſe ſui amoris conſcia, quin ſciat, atque intelligat ſe amare, ſeù quin videat ſe amantem, atque adeò ſe ipſam cogitantem. In ſuo igitur amore mens dum amat, ſui imaginem videt, ac veluti videndo procreat; quod ſi non videret, ſe amare non intelligeret, quapropter
non amaret. Opus eſt igitur ut Animæ imago in amore, aut quavis III
alia cogitatione contineatur, quæ fuſius infrà explicabimus.

In quavis ſua cogitatione ſe ipſum Animus intuetur.

Deindè admoneo, quòd licèt falſum, aut incertum ſit Rationalem Animam in hac rerum conſtitutione propagari, ſeù adeò fæcundam eſſe, ut Anima ex Anima non autem ex Deo immediatè progignatur; attamen evidenter poſſibilis eſt aliqua finita, & creata mens tanta fæcunditate prædita, ut non ſolùm evanidas, atque, ut cum ſcholis loquar, accidentarias quaſdam ſui Imagines cogitando perpetuò procreet, verùm etiam in ſubſtantialem quamdam ſui ſimilitudinem erupere valeat, modo quo infrà ſuo loco exponemus.

CAPVT III.

TEXTUS.

I. AD. *Et hoc interim ſatis eſt. Dic nunc, quanta ſit Anima.* Aug. *Quomodo quæris, quanta ſit? Non enim intelligo, Vtrum ejus quaſi ſpacium latitudinis, vel longitudinis, vel roboris vel horum ſimul omnium requiras, an Quantum valeat noſſe velis. Solemus enim, quærere, quantus fuerit Hercules, ideſt in quot pedes ſtatura ejus porrecta fuerit, & item quantus vir fuerit, ideſt Quantæ potentiæ, atque virtutis.* Ad. *Vtrumque de Anima ſcire cupio.*

II. AUG. *Atqui illud ſuperius dici non poteſt, nec omninò intelligi de Anima. Non enim ullo modo, aut longa, aut lata, aut quaſi valida ſuſpicanda eſt Anima. Corporea iſta ſunt, ut mihi videtur, & conſuetudine Corporum ſic Animam quærimus ideoque benè præcipitur, etiam in myſterijs, ut omnia Corporea contemnat, univerſoque huic mundo renunciet, qui ut videmus, corporeus eſt, quis quis ſe talem reddi deſiderat, qualis a Deo factus eſt, ideſt ſimilem deo; Non enim alia ſalus animæ eſt, aut renovatio, aut reconciliatio authori ſuo. Quamobrem quanta ſit Anima ſecundum inquiſitionem hanc tibi reſpondere non poſſum ſed poſſum affirmare, neque illam longam eſſe, nec latam, nec robuſtam, neque aliquid horum, quæ in menſuris corporum quæri ſolent. Et hoc cur exiſtimem, rationem tibi reddam, ſi placet.* Ad. *Placet verò, ac vehementer expecto, videtur enim mihi quaſi nihil eſſe Anima, ſi nihil eſt horum.*

III. AUG. *Prius ergò ſi videtur oſtendam tibi, multas eſſe res, quas non poſſis dicere nihil eſſe, nec tamen in eis invenire aliqua hujuſmodi ſpacia; qualia in Anima eſſe, requiris; ut non ſolum non tibi ex eo anima nihil eſſe videatur, quod in ea non invenis longitudinem, ſive aliquid tale; ſed eo pretioſior, & pluris æſtimanda ſit, quòd nihil horum habet. Deindè utrum verè nihil horum habeat; videbimus.*

QUANTITATE
EXPOSITIO.

POſtquàm undè, & qualis ſit Anima explicaverit Auguſtinus, ad illius quantitatem ac magnitudinem perſcrutandam (quod hujus tractatus ſcopus eſt, & argumentum) deſcendit. Quapropter hic quæritur, an Anima ſit quanta. Ut autem ordinatius, atque ſanius procederet, primò quæſtionis terminos, ſeù extrema circumſpectè exponere aggreditur. Etenim nihil vitandum magis, quàm vocum obſcuritas, & amphibologia, ſeù nihil elaboratius obſervandum, quàm quid quęſtionis nomina ſignificent, primò determinare. Hoc namque pacto inanes, & verboſæ vitantur diſputationes, in quibus de vocibus, non autem de rebus contendimus. Hinc ſi extremorum connexio, aut oppoſitio per ſe nota eſt, ſola, & accurata terminorum expoſitione quæſtio planè ſoluta eſt. Si verò hoc non contingit, cùm videlicet non immediatè innoteſcit, an extrema invicem pugnent, aut connectantur, tunc dùm ſumma cura nomina expenduntur, facilis aperitur aditus ad id evelandum, quod in quæſtione latet.

Quæritur an Anima ſit quanta.

Ut expeditiùs enodetur quæſtio accuratiſſimè voces exponere primum oportet.

Idcircò Auguſtinus diſtinguit quantitatem in quantitatem Virtutis pretii, ac poteſtatis, & in quantitatem molis, & extenſionis. Nàm cum quæritur, quanta ſit Anima, vel quanti pretii ſit inquiritur, quanta nempè virtute, quanto robore, & poteſtate polleat, vel quantæ longitudinis, latitudinis, & altitudinis quantæ ſit, ſeu quantùm anima longa, ſit lata, atque profunda, quam poſtremam corporis menſuram, rethorum more potiùs quàm Philoſophorum, robur corporiſque validitatem frequenter Auguſtinus appellare ſolet. In quantùm fortaſſe corpus ſuas vires, & impetum exercere videtur non quia longum, & latum eſt, ſuperficiebus nimirùm terminatum, ſed quia profundum, & ſolidum eſt, in qua ſoliditate illius robur atque reſiſtentia potiſſimùm collocatur.

Quantitas molis altera; altera virtutis.

Hac peracta diviſione, fatetur Auguſtinus, cum quæritur, quanta ſit Anima, tantùm venire magnitudinem virium, & poteſtatis, non autem molis, & corporeæ extenſionis; quæritur enim; quanta ſit vis, & energia, non autem longitudo vel latitudo, vel ſoliditas animæ, cum Anima, ſuaptè natura incorporea, inſectiliſque ſit, ut nullo modo de ea quantæ extenſionis ſit citrà erroris ſuſpicionem quæri valeat.

Cum quanta ſit Anima quævitur, non molis, ſed virium venit magnitudo.

Quapropter ſtatuit Auguſtinus neque longam, neque latam, neque altam ſuſpicandam eſſe animam, cum corpora, tantùm hujuſmodi ſe habeant, quæ nullam profectò cognationem habent cum Anima, quæ alterius generis eſt, atque altioris ordinis infrà Deum ſuprà ſingula corpora collocata. Idcircò in Baptiſmate Eccleſia præcipit, ut Anima omnia corpora contemnat, atque mundo, qui corporeus eſt, renunciet. Contemnat anima corpora, nempe cum hæc infima, & infrà ipſam ſint, illis tantùm utatur, haud fruatur, nam infima in uſum, ſumma verò in fruitionem tradita ſunt. Contemnit namquè rationalis animus corpora cum illis deterioris ordinis tanquam ſuo ſcopo non acquieſcens, tantùm, ut eorum auxilio ad inviſibilia elevetur, ſagaciſſimè utitur, quo corporum contemptu Anima benè præparatur, ut ad

Corporea mole caret Anima inſectilis, & inextenſa.

Corpora contemnit, qui illis utitur, haud fruitur.

 bonum

bonum immutabile, quod ſummum, & infinitum eſt, notitia, & amore convertatur. Quo pacto ſpiritu renovari, regenerari, Deoque reconciliari dicimur. Quamobrem fatente Auguſtino, dum Corpora contemnit Anima, Deo verè ſimilis evadit; hoc enim modò illius amor amori Dei congruit, in qua amorum ſimilitudine, & convenientia noſtra ſalus, atque converſio poſita eſt. Nam dum Anima ordinato quodam amore ducta contemnit corpora, optimè comparatur, ut ſumma ſummo, infima infimo amore diligat, ex quò diligendi ordine utriuſque amoris humani, & divini ſimilitudo, & congruentia oritur.

Corporum contemptu Deo reconciliamur.

Cum igitur Anima omni corpore præſtantior, incorporea, & inextenſa ſit, ſolidè reſpondet Auguſtinus, nullo modo ſe poſſe ſatisfacere interroganti, quanta illa ſit, ſi quantitatis nomine corporea, ac diviſibilis venit extenſio, cujus omninò incapax eſt, tantùm enim ſe affirmare poſſe fatetur, Animam ſingulis Spatii dimenſionibus carere, ſeù neque longam neque latam, neque profundam eſſe, neque aliquid horum, quæ in corporum menſura ac magnitudine quæri ſolent, cujus rei firmam, & invictam rationem in medium adducere promittit Adeodato, qui ſummoperè hoc exoptare fatetur, cum exiſtimare conſuevit, nihil animam eſſe, ſi nihil ſit horum, nempè ſi dimenſionibus, & mole careat. Quibus verbis corruptam conſuetudinem judicandi atque cognoſcendi, corporum imagine prælucente, quàm hominum plebs retinere ſolet, innuere videtur. Adeò enim Anima corpora mente revoluere conſuevit, ſuaſque cogitationes phantaſiæ ſpectris, & corporeis imaginibus immiſcere, ut velut corpus facta, & tota in corpus immerſa ſe ipſam in corpore per corporis imaginem intueri tantummodò gaudeat, à qua ſi ſeparetur, veluti ſibi ignota, nullo pacto intelligere poſſe putat. Hinc adeò extraneum, & alienum ſibi amore, & conſuetudine conjunxit, ut ampliùs non valeat, ſine alieno ſe intelligere, & ſi ab illa extraneum detraxeris, ſui ideam atque notionem perire, & evaneſcere perperam opinatur. Ex quo improborum atquè corruptorum hominum lues, & lætale contagium originem traxit, qui cum ſe ſine corpore percipere poſſe negent, nullo negotio ſibi, & rudioribus quoque hominibus ſuaſerunt, Animam nihil eſſe, niſi corpus. Dùm enim pravo imaginandi modo extraneum cum anima transmutarunt, turpiter materialem, mortalem, brutis affinem, propè divinam, ac ſempiternam Animam effecerunt. Nequit enim animalis homo, qui nempè tantùm ſenſu, & phantaſia utitur, percipere, quæ ſpiritus ſunt; Etenim, ut præclarè fatetur Auguſt. Lib. de Utilitate credendi Cap. I. *Res eſt longè remota à vanorum hominum mentibus, qui nimis in hæc corporalia progreſſi; atque lapſi nihil aliud putant eſſe, quàm quod iſtis quinque notiſſimis nuntiis corporis ſentiunt. Et quas ab his plagas, atque imagines acceperunt, eas ſecum volvunt, & cum conantur recedere à ſenſibus, & ex earum mortifera, & fallaciſſima regula, infallibilia penetralia veritatis rectiſſimè ſe metiri putant.* In quem errorem de Deo cogitans ipſemet Auguſtinus turpiter incidiſſe his verbis conqueritur L. Confeſſ. Cap. I. *Clamabat violenter cor meum adversùs omnia phantaſmata mea, & hoc uno ictu conabar abigere circumvolantem Turbam immundiciæ ab acie mentis meæ, & vix dimota in ictu oculi; ecce conglobata rurſus aderat, & irruebat in aſpectum meum, & ab-*

Nulla corporea quantitate affectus eſt Animus, idcircò quantus ſit quantitate molis exponi nequit. Dubitatur, an quod corporum tumore caret, ſit aliquid & à nihilo ſecernatur.

Error illorum, qui ſenſus, ac phantaſiam adhibens, ut ſincorporeas ac ſpiritales res, intelligant.

nubi-

nubilabat eum; ut quamvis non forma humani corporis, corporeum tamen aliquid cogerer per ſpatia locorum ſivè infuſum mundo, ſivè etiam extrà mundum per infinita diffuſum etiam incorruptibile, & incommutabile, quod corruptibili, & violabili, & commutabili præponebam. Quoniam quidquid privabam ſpatiis talibus, nihil mihi eſſe videbatur.

Ut igitur Auguſtinus hunc errorem refelleret, duo hic mirum in modum enititur demonſtrare, primò, multas eſſe res, quæ haud nihil, ſed aliquid profectò ſunt, in quibus nulla tamen reperiantur ſpatia, nempè nulla corporis dimenſio contineatur. Cùm enim hìc ſpatium nominat, idem ac ipſam trinam corporis dimenſionem intelligit, non enim loquitur de ſpatio in quo vulgò res materiales eſſe cenſentur, ſed de ſpatio quod in ipſis rebus corporeis involuitur. Quapropter ex hoc quod Anima ſpatio, & extenſione careat; non infertur nihil eſſe, ſed potius deducitur eſſe quid præſtantiùs ac pretioſius rebus extenſione, & ſpatio præditis. Deindè oſtendere aggreditur Animam loci dimenſionibus carere, ut neque longa, neque lata, neque ſolida ſit, cum tamen aliquid ſit longè corporibus excellentius.

In rerum univerſitate plura ſunt quæ & ſi quantitate, & extenſione carent, verè tamen ſunt, rebuſque corporeis longè præclariora.

CAPVT IV.

TEXTUS.

Ad. *Vtere quovis ordine, ac modo; Ego audire, & diſcere paratus ſum.* Aug. *Rectè facis: ſed volo, interroganti mihi reſpondeas. Fortaſsè ea quæ te docere conor, ipſe jam noſti. Credo enim, non te dubitare hanc arborem non eſſe omninò nihil.* Ad. *Quis hoc dubitaverit?* Aug. *Quid illud? Nunc dubitas, juſtitiam multo eſſe arbore meliorem?* Ad. *Ridiculum illud quidem eſt, quaſi verò ulla ſit comparatio.* Aug. *Liberaliter mecum agis. Sed illuc nunc attende, cum conſtet, ità hanc arborem eſſe deteriorem, quam eſt, juſtitia, ut nec comparanda quidem tibi videatur, & hoc lignum non eſſe nihil confeſſus ſis; placet nè tibi, ut ipſam Juſtitiam nihil eſſe credamus.* Ad. *Quis hoc demens crediderit?* Aug. *Rectè omninò. Sed fortaſsè Arbor hac propterea tibi videtur eſſe aliquid, quod longa eſt pro ſuo modo, & lata, & robuſta, quæ ſi detraxeris, nihil erit.* Ad. *Ità videtur.* Aug. *Quid ergò Juſtitia, quam non nihil eſſe confeſſus es, imò quoddam longè divinius hac, longèque præſtantius, videtur tibi longa eſſe?* Ad. *Nullo modo mihi juſtitia, aut longa, aut lata aut tale aliquid cogitanti poteſt occurrere.* Aug. *Si igitur nihil horum eſt*

juſtitia ; & tamen ipſa non nihil eſt, cur tibi anima nihil videtur, niſi ejus aliqua longitudo ſit ? Ad. Age jam non mihi videtur ex eo nihil eſſe anima , quod nec longa , nec lata nec robuſta ſit , ſed utrum verè ita ſit nondum à te dictum eſſe ſcis . Fieri enim poteſt , ut multa ſint magni eſtimanda , quæ iſtis careant , ſed non continuò ex hoc genere animam eſſe , credendum puto . Aug. Scio iſtud nobis enodandum reſtare , & hoc me deinceps explicaturum promiſeram ; Verum quià res ſubtiliſſima eſt , & longè alios mentis oculos quærit , quam humana conſuetudo in quotidiana vitæ actibus habere ſolita eſt, admoneo te , ut per ea per quæ ducendum exiſtimo , libens pergas , nec noſtro quodam neceſſario circuitu defatigatus egrè toleres , aliquantò te tardiùs ad id quod cupis , pervenire . Nam priùs abs te quæro , Vtrum Corpus ullum putas eſſe quod non pro modo ſuo habeat aliquam longitudinem & latitudinem, & altitudinem? Ad. Quàm dicas altitudinem non intelligo . Aug. Illam dico , qua efficitur , ut interiora corporis cogitentur , aut ſentiantur , ſi perlucet ut Vitrum : quam ſi demas corporibus , quantùm mea Opinio eſt , neque ſentiri poſſunt , neque omninò corpora eſſe exiſtimari . Hinc mihi volo , aperias , quid tu ſentias . Ad. Prorsùs non dubito corpora omnia his carere non poſſe . Aug. quid illud potes cogitare , iſta tria non eſſe niſi in Corporibus ? Ad. Non intelligo quomodo alibi eſſe poſſint . Aug. Ergò Animam non putas eſſe aliud , quam Corpus ? Ad. Si etiam Ventum corpus eſſe confitemur , negare non poſſum , corpus mihi Animam videri ; nam tale aliquid eam eſſe cogito . Aug. Corpus quidem eſſe tam concedo , quam ſi me de fluctu interroges . Nam nihil aliud quam iſtum ærem commotum ac agitatum Ventum eſſe ſentimus , quod in loco tranquilliſſimo , & ab omnibus ventis quietiſſimo , vel brevi flabello approbari poteſt , quo etiam Muſcas abigentes aere commovemus , flatumque ſentimus . Quod cum evenerit occultiore quodam motu cæleſtium , vel Terrenorum corporum per magnum ſpatium mundi , ventus vocatur , ex diverſis partibus mundi , vel Cæli nomina etiam ſortitus . An tibi aliter videtur ? Ad. Mihi verò nihil , & probabile eſſe accipio , quod dicis . Sed Ego Animam , non ipſum Ventum , ſed tale aliquid eſſe , dixi . Aug. Dic mihi priùs ,

utrum

utrum ipſum Ventum, cujus mentionem, feciſti habere aliquam longitudinem, latitudinem, & altitudinem ſentias. Deindè videbimus, utrùm tale aliquid Anima ſit, ut hoc modo etiam quanta ſit inveſtigare poſſimus.

EXPOSITIO.

Qua, dum Auguſtini Textus explanatur adverſus Scepticos Iuſtitiam haud apparentem, ſed veram, ac ſolidam virtutem eſſe, oſtenditur.

IN hoc loco acutiſſimæ, & ſolertioris Dialecticæ artificio, quod primò ſuprà propoſuit, demonſtrare enititur, nempè plura in rerum univerſitate elucere, quæ verè aliquid ſunt, & à nihilo ſecernuntur, ſpatiis tamen, & extenſione prorsùs denudata, imò & ſpatiis ipſis meliora. Hoc enim pacto ratiocinatur. Virtus Juſtitiæ melior profectò eſt arbore, cujus naturam plurimùm ſanè antecellit; at Arbor non eſt nihil, ſed aliquid; Eſt igitur Juſtitia aliquid, cum melior ſit arbore, quæ aliquid eſt. Antecellere namque perfectione id quod aliquo modo eſt, aliquid quidem eſt. Prætereà ſi Juſtitia nihil eſſet, & tamen melior arbore, id quod eſt, deterius eſſet nihilo: Idcircò non eſſet, ſed infrà nihilum pluſquàm nihilum eſſet, in quo ſumma involveretur abſurditas, at Juſtitiæ virtus, neque longa, neque lata, neque profunda eſt; nullam namque cognationem cum extenſione, & mole habet. Quapropter elucet in Univerſo aliquid quod extenſum non eſt, & tamen aliquid eſt, melius arbore, quæ extenſa, & corporea eſt.

Iuſtitiam præſtantiorem arbore eſſe oſtenditur ab Auguſtino.

Iuſtitia Virtus mole & quantitate caret.

Florent in Vniverſo res inextenſæ corporeis naturis inſigniores.

Jam ad faciliorem intelligentiam hujus ratiocinii principales propoſitiones diligenter expendamus, Virtùs Juſtitiæ eſt melior arbore. Vt hujus propoſitionis veritas planiùs innoteſcat, atque nullus argutis ſophiſtarum cavillis locus detur, ad examinis trutinam primum quid Juſtitia ſit ſedulò, revocemus, ac deindè qua ratione arbor aliquid eſſe pariterque corpus cenſeatur, accuratè explicare curabimus. *Iam Iuſtitiam quid dicamus eſſe, ait Auguſtinus libro de libero Arbitrio capite* 12. *niſi virtutem, qua ſua cuique tribuuntur*? Nulla profectò nobis purior Juſtitiæ notio occurrit, hinc homo juſtus eſt, qui ſummo amore ſummum amat bonum; cætera verò propter illud, plus aut minùs juxtà majorem, aut minorem acceſſum finiti boni ad infinitum. Hoc pacto, quod ſuum eſt verè unicuique tribuit, res nempè diligens modo rebus amandis conſentaneo. Hæc eſt enim perfecta Juſtitia, docente Auguſtino libro de vera Religione *cap.* 48. *qua potius potiora, & minus minora diligimus*. Ex quo apertiſsimè colligitur creatam Juſtitiam immutabilis, & æternæ Juſtitiæ inſigniſſimam quamdam Imaginem eſſe, & Imitamentum, divina namque, ac ſempiterna Juſtitia in hoc tota ſita eſt, quod Deus unicuique perfectiſſimè tribuens, quod ſuum eſt, ſummo, neceſſariò, ac interminato amore ſe ipſum proſequatur; Cætera verò, quæ ab ipſo facta ſunt propter ſe ipſum arbitraria, & liberrima quadam voluntate velit, ac diligat, quæ ideò amat, quia ipſum imitantur, & tanquam ſui delineamenta repræſentant. Jdcircò quod ſuum eſt, Deus ſibi, ſuis quoque operibus tribuit, unumquodque nimirum, ut rei natura expoſcit; amans

Auguſtinenſe ratiocinium accuratius expenditur.

Quid ſit Iuſtitia virtus aperitur.

Creata Iuſtitia immutabilis, & æternæ Iuſtitiæ imitamentum.

nihil aliud, niſi ſimplex, ipſa Iuſtitia à limite, & termino abhorreas eſt, ut tota vis, totuſque conatus in limite, ac confiniis auferendis conſiſtat, ut ex humana ad Divinam Iuſtitiam gradum faciamus; idcircò creata Iuſtitia à termino & reſtrictione ſejuncta in ſummam ipſam Dei perfectionem veluti abit, ac traſmutatur. Attamen non hujuſmodi ſe habet Arbor, quæ remotiùs & obſcurius ſuum repræſentat exemplar. Etenim cum Arborem intelligo, res quædam mole, & extenſione prædita animo ſeſe offert: quapropter ut Arbor eſt, ſeù ut extenſa ſubſtantia eſt, nullo pacto ſuum exemplar exprimit, cui minime congruit extenſio; res enim incorporea, puriſſimuſque ſpiritus Deus eſt. Neque talis indolis extenſio, ſeù corporea magnitudo eſt, ut ſi hæc augeatur, atque terminos demas, ut Iuſtitiæ virtuti contingit, divina ſubſtantia fiat, & intelligatur, nam ex adverſo quò extenſio, ſpatium, ac moles augentur, eò magis à ſui Exemplaris Conditione recedunt, & removentur. Nam ſi Deo moles, & extenſio abſolutè adverſantur, quò major extenſio erit, eo validius cum Divina natura pugnabit, deindè quid quid corpus eſt, res nempè extenſa, neceſſariò multiplex eſt, & magnopere ab unitate recedit, quod neceſſaria quædam corporum imperfectio eſt; imperfectum enim neceſſariò eſt, quod ad numerum accedens à ſimpliciſſima unitatis indole abhorret. Quo autem major extenſio eſt, eo partium numerus augetur, atque major fit ab unitate receſſus. Idcircò corpus creſcendo quodammodo deficit, atque magis ab interminata ſui exemplaris perfectione diſtare, ac recedere videtur.

Arbor non quia trine dimenſa, ſed quia aliquo modo eſt, divinam naturam repræſentat.

Corpus haud unitas, ſed numerus eſt.

Quamobrem, ut intelligamus Arborem, ſeù corpus aliquod peculiare Deum exprimere, neceſſe eſt, ut extenſione, ſpatiorumque menſuris rejectis penituſque ſemotis, corpus tantùm ut aliquid eſt, videlicet ut veſtigium, & imitamentum Dei, quatenus eſt, concipiamus. Corpus enim, ut res extenſa eſt, Incorporei, & inextenſi Dei ſimilitudo quidem non eſt, ſed ſolùm divinam exprimit naturam in quantum reſtricto ac limitato modo eſſe, manere atque ſubſiſtere videtur: Proximius igitur, promptius, ac minus obſcurè Deum exprimit, creata Iuſtitia, quàm Arbor: Idcircò Iuſtitia arbore melior eſt. Ex quo illicò evidentiſſimè infertur, verè Iuſtitiam aliquid eſſe. Quidquid enim Deus non eſt, non ob aliam rationem eſt, niſi quia pro modo ſuo exprimit, & repræſentat id, quod eſt; cum ergò hoc optimè præſtet Iuſtitia, hæc verè aliquid eſt, quod clarius conſtabit, ſi Iuſtitia comparetur Arbori, qua ſanè melior eſt. Impoſſibile enim eſt rem aliquam meliorem eſſe altera re, quæ eſt: ipſam tamen nihil eſſe; nihil enim nihilo deterius, & quod aliquo modo eſt, neceſſe eſt, ut perfectione, & virtute ſuperet, id quod nihil eſt. Eſt igitur Iuſtitia aliquid, ſi melior Planta eſt. Attamen Iuſtitia verè extenſa non eſt; nulla enim ſpatia in ipſa continentur. Etenim cum Iuſtitiam intelligo, animi quædam æqualitas, ac ſummè laudabilis ordo mihi ſeſe offerunt, quæ adeò cum mole, & extenſione pugnant, ut ſi illis ſpatia adderem, ac dimenſiones, illicò illorum ideæ, ac notiones evaneſcerent, ac interirent: Nemo quidem cum Iuſtitiam cogitat, ad ſpatiorum menſuras convertit Animum, quia potius omninò ſeparat, ac removet. Iuſtitia igitur verè aliquid incorporeum eſt arboris natura inſignius, atque præclarius, & ſi mole, par-

Neceſſe eſt, ut verè aliquid ſit Iuſtitia, ſi hac Arbore præſtantior eſt.

Quod nihil eſt nulla re melius appellari poteſt.

tibus

tibus, ac dimenſionibus caret. Quapropter floret, atque effulget in Univerſo res aliqua inextenſa, a corporis indole aliena, quæ ſit corpore pretioſior, dignior, longeque excellentior.

Si Juſtitia verè aliquid eſt, oportet ut effulgeat aliquid inextenſum, extenſis tamen naturis inſignius.

Dubitantes Sceptici refelluntur.

An Juſtitiæ perfectio, ac dignitas vera, an potius apparens ſit, in dubium revocatur.

Hic tamen quædam occurrit dubitatio, quam potiſſimùm hæſitantis Pyrronis ſectatores nempè ſceptici ſubminiſtrarunt. In dubium enim vertunt, an Iuſtitia melior, ac perfectior Arbore dicenda ſit. Etenim adhuc ſublite eſt, an verè extrà noſtras Ideas, hominumque judicium elucea̧t res perfectior, aut melior altera; nam potius, ajunt, hujuſmodi diverſitas atque perfectionis exceſſus unius rei ſuprà alteram ſita eſſe videtur in quadam apparentia, quæ à moribus atque opinione originem trahat, ut nihil verè ſit altero melius, ſed tantum nobis videatur. Nam quod perfectius quibuſdam Gentibus apparere ſolet, deterius ab aliis exiſtimatur, hinc prout mores, tempora, & opiniones mutantur, majori, vel minori perfectione, viliores, aut pretioſiores eædem res putari, ac videri ſolent. Idcircò poſſet aliquis citrà rationis injuriam in dubium revocare, an Iuſtitia melior ſit Arbore; qui enim ſpecioſiſſimo virtutis nomine præoccupatus ex patrio more Iuſtitiam veluti quid magnum, ac divinum in pręțio habendum cogitare conſuevit, Juſtitiam meliorem Arbore eſſe putabit. Qui autem ex adverſo cum Epicuro ſomnians, carnali cuidam, ac mortali, ut ita fatear, Philoſophiæ turpiter addictus, virtutum nomina veluti inania figmenta ſpernit, Arborem profectò Juſtitiæ pręferet, ſolida nimirùm ac plena corpora vacuis nominibus, & commentitiis rebus meliora eſſe cenſebit. Quæ dubitatio roboratur, ſi inſuper advertamus, Juſtitiam eſſe virtutem quandam incertam, inconſtantem, prorſuſque dubiam. Etenim nequit firma, ac certa Regula decerni, atque ſtatui quodnam verè appellandum ſit juſtum, & ęquum, quodnam verò iniquum, & injuſtum, nam juxta diverſa temperamenta, diverſos mores, ac pręjudicatas infantię opiniones eadem numero hominum operatio juſta, aut iniquè indifferenter videri poteſt: Hinc quod ab uno hominum genere, ut virtus, atque ſumma ęquitas laudibus extollitur, & approbatur, ut vitium, atque damnabilis injuſtitia ab altero reprehendi ſolet. Non eſt igitur tàm inconcuſſum, tamque evidens Juſtitiam meliorem eſſe Arbore, ut id rationabiliter in dubium verti non valeat; Quapropter Auguſtini Ratiocinatio claudicat, & evidentię robore minimè pollet.

Scepticorum doctrina confutatur.

Hujuſmodi tamen Scepticorum argumentatio nullam ſanè vim habet, nulloque negotio diluitur. Quod ut expeditius præſtem, primò, evidentiæ, ac firmiſſimæ demonſtrationis vi Scepticos cogam ad affirmandum in Univerſo verè citrà apparentiam, & opinionem rem altera meliorem elucere, ut deinde concedere Juſtitiam verè planta meliorem eſſe debeant. Idcircò quæro à Scepticis, an ſenſus voluptatis verè doloris ſenſu melior ſit? Reſpondebunt fortaſse voluptatem non eſſe, ſed tantùm meliorem dolore videri. Poteſt igitur voluptas dolore deterior eſſe, ut Animantium bonum ſit dolor, voluptas verò malum, idcircò dolor ad tuendum, ac beandum, voluptas verò ad deſtruendum, atque infelix reddendum animal ordinari, ac comparari poteſt. Attamen quid monſtroſius, quid ſtultius dici poteſt? Hoc enim pacto voluptas bo-

Voluptatem dolore meliorem eſſe, intelligimus haud putamus.

num

num una, & animantis malum eſſet, quid quæsò magis bonum, quàm voluptas, quæ ipſum Bonum eſt; appetitus namque, ac deſiderii ſcopus, & meta eſt, adeò Animæ conſentanea, ut bonum nihil aliud præter voluptatem eſſe videatur? Eadem ratione dolor malum itidem, & bonum eſſet. Quid malum, quàm dolor, qui ipſum profectò malum eſt? Quod ſi voluptas tantum apparenter dolore melior eſt, mutent quidem, ſi poſſunt, hujuſmodi apparentiam, atque arbitrariam opinionem, ut dolorem appetant, à voluptate verò abhorreant. Quapropter ſi ſedulò ſe ipſos conſulant, apertiſſimè intelligent, voluptatem dolore meliorem eſſe, nempè citrà dubitationem voluptatem à dolore, ut bonum à malo ſecernent. Eodem pacto quis niſi mentis inops dicet, viſionem non revera cæcitati antecellere, ſed tantùm hac videri meliorem? Profectò nemo ſeriò dubitare poteſt, an id, quod eſt, defectu, ac privatione deterius ſit.

Nomine voluptatis, interior quædam Animæ quies, ac ſincera tranquillitas haud turpis ſenſuum, & Carnis titillatio hic venit maximeque deteſtanda. Voluptas dolore, viſio cæcitate melior eſt.

Deindè duæ propoſitiones in medium afferantur, quarum prima ſit: ſcio, me exiſtere, dum cogito; altera, dubito, an lux ſit corpus, aut modus corporis. Iam harum propoſitionum, ſeù cognitionum prima verè, & citrà apparentiam melior ſecunda eſt; nam prima prorſus evidens, clara, & indubitata eſt; altera verò quamvis certa, & manifeſta ſit ratione cogitationis, quæ dubitatio dicitur, attamen ſi illius ſpectetur objectum, obſcura eſt, atque ignota; etenim licet ſciam, & intelligam, me dubitare de vera, & genuina natura lucis, cum dubito, tamen lucis natura incerta mihi eſt, & inevidens. Quapropter in prima propoſitione cognitio pariter, & res, ſeù, ut ajunt, objectum; in ſecunda verò cognitio tantum clariſſimè innoteſcit; attamen cognitio ex omni parte clara, & evidens melior, ac perfectior profectò eſt cognitione, quæ aliqua obſcuritate, & incertitudine laborat. In utroque tamen exemplo major, aut minor perfectio, & excellentia ſanè deſumitur penes majorem, aut minorem repræſentationem perfectionum, quæ ſunt in Exemplari, cujus creatæ rei operationes imago, ac veſtigium ſunt. Idcircò magis exprimit divinam perfectionem voluptas, quam dolor; nam prima eſt ſummæ felicitatis imitamentum, altera verò potius dicenda eſt nihil, & defectus, cum felicitati, atque bonitati adverſetur. Pariter cognitio quaqua verſum evidens, clara omninò, ac certa, quia propius accedit ad perfectionem intelligendi, quæ in divina Mente fulget, quam cognitio ex parte inevidens, & obſcura, ideo una alterà melior non videtur, ſed vera eſt. His Expoſitis.

Altera accedit adverſus Scepticos Argumentatio.

Opinioni ſcientia præſtat.

Aggredimur demonſtrare Juſtitiam non viderì, ut ſcepticis arridet, ſed verè eſſe arbore meliorem, atque inſigniorem. Hoc enim pacto ratiocinamur, ideò melior in ſe eſt, & citrà apparentiam voluptas dolore, & ex jam expoſitis propoſitionibus prima perfectior eſt ſecundà, quia harum rerum una perfectius, atque inſignius Divinam perfectionem exprimit, quàm altera; attamen jam apertè demonſtravimus Iuſtitiam clarius, atque diſtinctius ſupremam, ac perfectiſſimam Naturam exprimere, quàm Arbor. Eſt igitur, non videtur Arbore melior Iuſtitia; quapropter omni poſthabita apparentia in creatarum rerum Univerſitate, & Bonum & Melius florent, atque vigent. Poſtremò Iuſtitiam veram, ac ſinceram animi virtutem eſſe, non videri, firmum

Iuſtitia arbore melior eſt, haud videtur

carere poſse, cum nullum exiſtat corpus, quin tribus hujuſmodi dimenſionibus polleat, quæ dimenſiones, niſi in corpore intelligi, ac inveniri nequeunt,

Ergò animam non putas eſſe aliud, quam corpus, in hoc loco, ut expeditius verum detegatur, dubitare exorditur Auguſtinus, an Anima ſit aer, aut ventus, aut aliquid aeri, & vento ſimile. Etenim pluribus videtur nihil aliud eſſe Anima, quàm tenuiſſima quædam aura, & ventus organico corpori infuſus. Cùm autem ventus verè inter corpora annumeretur, & Anima corpus eſſe dicenda eſt, quam ſub venti, & auræ forma concipimus. Etenim non deſunt qui falſo cenſeant animam ex ſubtiliſſimis, atque maximè concitatis partibus componi, ut nihil aliud, niſi quidam tenuiſſimus, ſummeque volatilis flatus ſit. Cùm enim ex præjudicata infantiæ opinione & conſuetudine quadam judicandi ope ſenſus, & phantaſiæ, res concipere non valeamus, niſi ſub corporis imagine, & nulla congruentior imago occurrat indolem animæ nobis exhibens, quàm ea, quæ ab aere, flatu, atque aura depromitur, ideò nullo negotio Animam, ut aerem, ac ventum imaginamur, & ſæpiſſimè ventum eſſe putamus.

Plures Animam Aerem, aut Ventum eſſe perperam imaginantur.

Huic autem dubitationi primò occurrit Auguſtinus concedendo ventum corpus eſſe; quapropter ventum aquarum fluctibus comparat, ideoque fluctum aeris appellat. Eſt enim ventus aer ipſe commotus, atque agitatus, ſicuti fluctus aquarum eſt ipſa aqua ſe movens, ac fluens. Quod ſanè experimur cum brevi flabello aerem ſummè tranquillum, & quietiſſimum commovemus, & agitamus. Tunc enim ventus quidam, ac flatus ſentitur, qui ipſe met commotus aer eſt. Hic autem flatus, cum evenerit ex quodam occulto motu corporum cæleſtium, aut terrenorum per immania Mundi ſpatia excurrens ventus nuncupatur, qui ex diverſis mundi Plagis erumpens, diverſa apud Nautas nomina ſortitus eſt.

Vt Animam ventum minimè eſſe, oſtenderet Auguſtinus, ventorum Indolem, ac originem paucis quidem ſed ſolidè, ſummoque ingenio exponit.

Cum autem nihil aliud ſit ventus, niſi fluctus aeris, ſeù ipſum aerèum corpus fluens, Adeodatus reſpondet, ſe non putare verè Animum ventum eſſe, ſed aliquid vento ſimile, attamen illum ulterius interrogat Auguſtinus, an cum ventum concipimus, animo res longa, lata, atque alta confeſtim ſeſe offerat, quod ſanè concedit Adeodatus, cum nihil reperiatur, quod longius, latiuſque per elementaris mundi ſpatia excurrat, quàm aer, qui cùm fluit, & commovetur, ventus appellatur.

Nihil aliud eſt Ventus niſi ipſemet aer commotus, & agitatus.

Digitized by Google

CAPVT V.

TEXTUS.

AD. *Quid hoc Aere longius, & latius, & altius facile inveniri poteſt, quem commotum, ventum eſſe nunc abs te mihi perſuaſum eſt?* Aug. *Rectè dicis. Sed num quidnam Animam tuam putas eſſe, niſi in corpore tuo?* Ad. *Ita puto.* Aug. *Inſtrinſecus tantum, ut tanquam aquam utrem impleat, an tantum forinſecus velut tectorium, an, & intrinſecus, & extrinſecus eam eſſe arbitraris.* Ad. *Hoc ſentio, quod ultimum requiſiſti. Nam niſi eſſet intrinſecus, nihil in viſceribus noſtris vitale haberetur, niſi eſſet extrinſecus non etiam in cute leviter poſsis ſentire pungentem.*

II. Aug. *Quid ergò amplius, quaeris, quanta ſit anima, cum videas eſſe tantam quantum ipſa ſpatia corporis patiuntur.* Ad. *Si hoc ratio docet nihil amplius requiro.*

III. Aug. *Rectè facis nihil quaerere amplius, quam docet ratio. Sed hac ratio videtur ne tibi firmiſsima.* Ad. *Quando aliam non invenio videtur. Suo enim loco quaeram, quod me multum movet, utrum haec figura eadem maneat cum e corpore exceſserit; nam hoc inter diſcutienda ultimum me poſuiſſe memini. Sed quoniam de numero animarum quaerere ad quantitatem mihi videtur pertinere, non eſſe hoc loco praetereundum exiſtimo.*

IV. Aug. *Non incongruè exiſtimas, ſed prius de ſpatio ejus, quod me adhuc multum movet, explicemus, ſi placet, ut etiam ego aliquid diſcam, ſi tibi jam ſatisfactum eſt.* Ad. *Quare ut vis; nam tua iſta ſimulata dubitatio dubitare me veriſsimè facit de hoc ipſo, quod jam peractum eſſe praeſumpſeram.*

V. Aug. *Dic mihi quaeſo te utrum ea, quae appellatur memoria, non tibi nomen inane videatur?* Ad. *Cui hoc videri poteſt.* Aug. *Animae hanc eſſe arbitraris an corporis?* Ad. *Et hinc dubitare ridiculum eſt. Quid enim exanime corpus meminiſſe aliquid credi, aut intelligi poteſt.*

VI. Aug. *Meminiſtinè tandem urbis Mediolanenſis?* Ad. *Valde*

dò memini. Aug. *Nunc ergo quia ejus facta mentio eſt recordaris quanta, & qualis ſit?* Ad. *Recordor ſanè, ac nihil recentius, atque integrius.* Aug. *Hanc ergò cum oculis eam non videas, animo vides?* Ad. *Ita eſt.* Aug. *Meminiſti etiam, quanto ſpatio terrarum hinc à nobis abſit.* Ad. *Ita & hoc memini.* Aug. *Vides itaque animo etiam ipſam locorum diſtantiam?* Ad. *Video.*

Aug. *Cum igitur anima tua hìc ſit, ubi corpus, nec ultrà ſpatium ejus porrigatur, ut ſuperior Ratio demonſtrabat. Vndè ſit, ut illa omnia videat?* Ad. *Per memoriam hæc fieri puto, non quod illis locis ſit præſens.* Aug *Imagines ergò illorum locorum memoria continentur.* Ad. *Ita ſentio: nam & quid ibi nunc agatur, ignoro, quod utique non ignorarem, ſi Animus meus uſque ad ea loca porrigeretur præſentiaque ſentiret.* VII.

Aug. *Verùm mihi videris dicere, ſed certè iſta imagines corporum ſunt.* Ad. *Ita neceſſe eſt, non enim aliud ſunt urbes, terræque, quam corpora.* VIII.

Aug. *Nunquamnè intuitus es parva ſpecilla, aut nunquàm in pupilla oculi alieni faciem tuam vidiſti.* Ad. *Imò ſæpè.* Aug. *Cur multò brevior, quàm eſt apparet.* Ad. *Quid enim, velles aliud, quàm ut prò modo ſpeculi videretur?* Aug. *Neceſſe eſt ergo imaginis corporum ſi parva ſunt corpora, in quibus apparent, parvas apparere.* Ad. *Neceſſe omninò.* IX.

Aug. *Cur ergò cum tam parvo ſpatio ſit Anima, quàm corpus eſt ejus, tam magna in ea poſſunt exprimi imagines, ut & urbes, & latitudo terrarum & quæque alia ingentia apud ſe poſſit imaginari? Volo enim cogites paulo diligentiùs, quanta, & quàm multa memoria noſtra contineat, quæ utique anima noſtra continentur, qui ergò fundus eſt? qui ſinus? quæ immenſitas? quæ poſſit hæc capere, cum & eam tantam, quantùm eſt corpus, ſuperior ratio docuiſſe videatur.* Ad. *Non invenio, quid reſpondeam, nec ſatis explicare poſſum, quantum me iſta moveant, & multum me ipſo derideo qui ſuperiori rationi tàm citò conſenſeram, ut ex iſto corporis modo quanta ſit Anima, terminarem.* X.

Aug. *Non ergò jam tibi tale aliquid videtur, qualis ventus eſt.* Ad. *Nullo modo. Nam etiam ſi aer iſte, cujus quaſi* XI.

fluctum

flatum ventum eſſe probabiliter creditur, univerſum iſtum mundum poſſit implere, innumerabiles tales tantoſque mundos ſecum Anima imaginari poteſt, quas imagines quo ſpatio contineat ſuſpicari non poſſum. Aug. *Vide ergo nè melius ſit, eam credere ut ſuperiùs dixeram, nec longam, nec latam, nec altam, ſicut mihi de Juſtitia conceſſeras.*

XII. Ad. *Facilè aſſentirem niſi me plus conturbaret, quò rursùm pacto tantorum ſpatiorum imagines innumerabiles nulla ſua, & longitudine, & latitudine, & altitudinem capere poſſit.*

EXPOSITIO.

I. *Deceptum vulgus Animam in corpore veluti aerem exporrigi putat.*

VUlgus hominum arbitratur adeò ſubſtantiam animæ in corpore diffundi, & explicari, ut tota, atque in corpore tantùm humano detineatur; Hoc autem triplici modo contingere poſſe videtur. Primò ut ſolam corporis interiorem, ſolidamque partem implens extimam illius ſuperficiem, ac extremam partem minimè pervadat, ut aqua in vaſe contenta, quæ dum vaſis interiora occupat, illius extremitates externaſque partes nullo modo permeat. Deindè tùm ſola exteriori, & extima parte ſe diffundens, interiora corporis neutiquàm perluſtret, ut tectorium, & integumentum. Tandem Anima dici poteſt utroque modo intus, & foris in corpore claudi, & contineri.

II. *Si Anima in corpore tanquam Halitus explicaretur, tanta profecto eſſet quantum eſt corpus quod illam continet.*

In hoc loco juxtà præjudicatam rudiorum hominum opinionem affirmatur, animæ ſubſtantiam effundi, & explicari utroque modo in corpore; Intrinſecus namque cum corporis interiora vitam, energiam, & motum ab Anima ſe in illis effundente accipiant; & extrinſecus, cùm ità Anima per cutim, quæ veluti corporis extima ſuperficies eſt, exporrigatur, ut quaqua versùs leviter etiam hæc pungatur, ſentiat illicò, atque percipiat anima. Juxta quem pravum, ac diſtortum modum judicandi de Animæ ſubſtantiæ in corporibus effuſione, & expanſione, jam Animæ quantitas confeſtim innoteſceret; Tanta enim eſſet, ac tantæ extenſionis, quantum eſſet corpus, in quo continetur, idcircò nihil ampliùs ad propoſitam quæſtionem enodandam requireretur, ſi hoc docet Ratio. Quibus poſtremis verbis admonemur tunc ſenſuum, ac phantaſiæ auctoritati aſſentiendum eſſe, cum quod ſenſus, & phantaſia docent, purgatiſſimum, ac ſummè verax puriſſimæ Rationis teſtimonium approbat.

Tunc judicandum cum evidens & purgata Ratio cogit aſſenſum.

III. *Rationis evidentia non a ſenſu ſed a puriſſima intelligentia hauritur.*

Nihil ſanè rectius, ac ſanius, quàm quieſcere, ſiſtere, ac ulteriùs inquirendo non procedere cum illuceſcit Ratio. Ratio autem, quæ menti quietem conciliat, omnemque dubitationem abigit, ipſa clara, & diſtincta rei notio ab intelligentia quidem haud à ſenſu atque imaginandi facultate hauſta eſt; in qua tanto fulgore res eluceat, ut aſſenſum cogat, cui nemo citrà ingeniti luminis injuriam aliquandò contradicere valeat

valeat. Quod tunc profectò contingit cum judicandi libertate veluti prorſus impedita, diſſentiri, aut judicium cohibere minimè valemus. Idcircò optimè hic aſſeritur quieſcendum eſſe cum rationis lumen acceſſerit; Attamen non videntur negligenda verba, quæ ſequuntur (ſed hæc ratio videtur ne tibi firmiſſimè, &c.) Admonemur enim, ne rationem cum opinione confundamus. Ratio cogit aſſenſum; ideò firmiſſima eſt, ut nulla dubitatione concuti aut flecti valeat. Opinio verò ſimulata, ac perſonata quædam ratio eſt, adeò infirma, ut poſſit tandem vacillare, ac ſub dubium cadere. Ideò Auguſtinus Adeodatum interrogat, an ſit opinio, in obſcura quadam, ac confuſa mentis notione latens, an ipſa vera, & inconcuſſa Ratio in claris, & diſtinctis intellectus ideis vigens, ac involuta, quæ hujuſcemodi animæ effuſionem in corpore doceat.

Vera Ratio a falſa diligenter ſecernatur.

IV.

Non incongruè exiſtimas (cum in hoc tractatu agatur de Animæ quantitate) congruum & opportunum quidem eſt primò expendere, an anima à corpore ſejuncta eamdem figuram retineat, ac magnitudinem, qua afficitur, cum eſt corpori copulata, ſi extenſam, ac corpori configuratam eſſe fingamus: deindè numerus animarum quærendus eſt, quot nempè ſint animæ, cum numerus ſpecies quædam ſit quantitatis. Attamen quia id quod ſummopere mentem humanam excruciat, multumque latet, ſit, ſcire, ac detegere, an verè extenſio aliqua, & locale quoddam ſpatium inſit animæ, ut verè illius ſubſtantia in corpore extendatur, ideò, aliis dubitationibus omiſſis, in hanc rem potiſſimùm incumbendum eſſe præclariſſimè docet Auguſtinus.

In id potiſſimè incumbit Auguſtinus, ut detegat, an corporea magnitudine conſtet, Anima.

V.

Memoria ſumma quædam poteſtas, & longè inſignior facultas eſt, quæ mirum in modum animam perficit & exornat, quæ non corporis ſed quædam animæ affectio eſt. Corpus namque, in quo nullam operationem anima exercet, neque aliquandò meminiſſe, aut intelligere poteſt. Etenim cum recordamur, verè cogitamus, ſi in reminiſcentia conſcientiæ, & perceptionis natura neceſſariò continetur, qui namque reminiſcitur, de re cujus recordatur, cogitat, ac ſe reminiſci verè ſcit, & intelligit. Solus autem animus, haud corpus ſuarum operationum conſcius ac intelligens eſt. Quid autem verus caracter, & natura memoriæ ſit, in ſequentibus, Auguſtino duce, accuratè explicabimus.

Non corporis; ſed Animæ inſignis quædam poteſtas Memoria eſt.

VI.

Unuſquiſque experitur ſe recordari, animoque videre, ingentiſſima etiam corpora, ipſamque locorum diſtantiam, quàm anteà corporeo oculo proſpectavit. Dupliciter enim humanus animus videt, primò veluti in ipſa corporea, & materiata imagine, quam reſilientium radiorum pennicillo colorant, & adumbrant in oculi fundo, ſeù reticulari tunica externa corpora, & tunc externis oculis videre dicimur: Secundo modo cum in idea, & imagine, in ipſis animæ penetralibus, ſenſuum occaſione procreata, corporeas res intuetur, quod propriè animo videre dicitur.

Cum reminiſcimur, abſentes res anima intuemur.

VII.

Salutaris quidem, ac ingenioſa dubitatio, quæ ad errorem evellendum viam ſternit. Si anima ità in corpore clauditur, & effunditur, ut nullius ſpatium nullo pacto porrigatur, undè quæſo fit, ut etiam clauſis oculis, abſente re, Anima locorum diſtantias, ampliſſimaque corpora intelligentiæ aciæ videat? Sanè in imaginibus, quæ in memoriæ

Anima dum corporum abſentium recordatur, illorum imagines tantum complectitur.

moriæ ſinu reſervantur, illa intuetur, cùm non ſit illis rebus præſens; nam ſi corporibus, quorum reminiſcitur, anima verè adeſſet, procul dubio eam, quæ in locorum intervallis, ac diſtantiſſimis corporibus abſolvuntur, atque contingunt, neutiquam ignoraret, ſed ſciret, quod experientiæ adverſatur; Non videt igitur animus, cum reminiſcitur, externa corpora, quià illis intimè præſens eſt, cum verè ubi illa ſunt ipſa non ſit, ſed quia in memoriæ theſauro illorum poſſidet imagines, in quibus abſentia corpora, quæ jam ſenſus effugiunt, percipit, ac videt.

VIII. Cum reminiſcimur, & animo neutiquam oculis corpora proſpicimus, inſunt animo corporum imagines, cum locorum intervalla, & ea, quæ animo revoluimus, corpora ſint; Quidquid autem animo corpus repræſentat, corporis imago, ac quædam ſimilitudo eſt. Hinc Auguſtinus memoriæ imagines non corporeas, ſed corporum appellat. Aliud enim eſt imaginem corpus exhibere, aliud eſſe corpoream. Imago, quæ in fundo oculi procreatur, cum verè extenſa ſit, & extenſam rem repræſentet, & corporea, & corporum imago dicenda eſt. Quæ verò imagines in Animæ receſſibus, ac fundo deliteſcunt, & corpora animo offerunt, corporum delineamenta & ſimilitudines quidem ſunt; at incorporeæ, omnique extenſione denudatæ, qualis &, ipſemet Animus eſt.

IX. *Specilla ſi parva ſunt, parvas quidem nobis imagines rerum exhibent.*

Specilla, & quæcunque expolita Corpora, in quibus externa, quæ objiciuntur corpora videmus, profectò juxtà majorem, aut minorem ſui molem, & quantitatem majora, aut minora corpora nobis repræſentant. Hoc pacto in magno ſpeculo magna etiam corpora apparent, quæ eo decreſcere, ac minui obſervamus, quò minora fiunt ſpecula, ac decreſcunt. Idcircò cum noſtram faciem in alieni oculi pupilla intuemur, hæc parva juxtà breviſſimam pupillæ molem nobis exhibetur. Ratio quæ hìc adducitur eſt, quia nequit aliter oculus videre, ut opus ſit parvas, ac breves corporum imagines apparere, ſi parva, ac brevia ſint corpora.

Ut autem qua ratione hoc verè perficiatur intelligamus, admoneo. Cum in hoc loco, Auguſtinus ait, parvas imagines in parvis ſpecillis apparere, uſus eſt hac voce, Imaginis, ut vulgarium hominum captui ſeſe accommodaret, atque expeditius dubitanti ſuaderet, Animam minimè extenſam, ac in corpore tanquam in loco explicatam eſſe. Ex præjudicatis namque Infantiæ opinionibus orta eſt illorum doctrina, qui cenſent in ſpeculis haud ipſamet corpora; ſed corporum tantum imagines, ac ſimilitudines videri, ut non meam faciem in alieni oculi pupilla, ſed illius imaginem intuear. Nam cum in Specillis non continentur corpora, quæ proſpicimùs, ideo putamus à corporibus quamdam ſui ſimilitudinem, ac ſpeciem in ſpecilla immitti, ut non ipſum corpus, ſed illius potius imaginem in ſpecillis videamus. At ſanè in errorem incidimus, cum haud imagines, ſed ipſas met res in ſpecillis oculis percipiamus, quorum auxilio, ut ſcholarum verbis utamur, ipſummet objectum, non objecti imago animo ſeſe offert. Etenim cum extrà ſpeculum Lunam, exempli cauſa in firmamento intuemur, Lunam, non imaginem Lunæ videre dicimus, quia Luna eſt, quæ ſuo lumine ad nos evibrato, ac multifariam refracto, opticos nervos afficiens,

Refellitur illorum error, qui putant ſe in Specillis haud res, ſed rerum imagines inſpicere.

ciens, animam ad ſui viſionem excitat. Cum igitùr directè, ut ſcholæ loquuntur, ex Luna ad oculum lunare lumen pertingit, & evibratur, Lunam, non illius imaginem proſpectamus.

Expenditur qua ratione Corpus in ſpecillis videatur.

Jam expendamus qua ratione Lunam videamus, cum illam in ſpecillis intuemur. Lunaris globus ſuos radios recto tramite in ſpeculum immittit; quod poſtquam illos exceperit, atque ob luminis reſilientiam ad oculum deindè traſmiſerit, in oculi fundo, ſeù reticulari tunica Lunæ imago quædam inumbratur, atque oculus eodem prorſus modo afficitur, quo affectus eſt, dum in ipſum Luna lumen directè immiſit. Idcircò ſpeculum dum lunarem lucem imprimit in oculum, lunaris corporis vicem gerit, nam lumen reflectendo haud abſimili modo retinam afficit. Hinc Luna dupliciter fundum oculi commovere, & afficere poteſt: Primò directè cum nempè per ſummè pellucidum aerem quaquaverſum lumini pervium è Firmamento ad nos uſque lumen ſuum ejaculatur: Altero modo contingit, cum reflexè oculum agitat: nimirum cum primò radios in ſpeculum immittit, qui deindè ad oculum recurrentes, reticularem tunicam movent, adeò ut juxtà conſtantiſſimas Dioptricæ, ac Catoptricæ leges eodem pacto, quo fundus oculi à luna directè irradiante afficitur, afficiatur pariter cum ſpecillorum ope reflexè commovet oculum. Quamobrem manifeſtiſſimè liquet in utroque caſu nos haud imaginem Lunæ, ſed ipſam Lunam inſpicere, ut ipſa viſio, ſeu perceptio occaſione luminis agitantis oculi fundum in Anima excitata, vera, ac vitalis imago corporum externorum ſit.

Aperitur primo cur in ſpecillis parvis, parva appareant corpora: deinde Animam haud in organo ſed in ſemet ipſa externa intueri corpora demonſtratur.

Hinc obiter ad clariorem hujus rei notitiam duo hic aperiam. Primò cauſam cur ſpecilla pro modo ſuo, ut cum vulgò loquar, rerum imagines exhibeant, cur nempè juxtà majorem, aut minorem ſpecillorum extenſionem, ac magnitudinem majores, aut minores appareant corporum imagines. Deindè explicabimus, an Anima in imagine corporea, quæ in reticulari tunica coloratur, an potius in ſemet ipſa, in ſuis ſcilicet ſpiritalibus, & incorporeis notionibus, ac ideis ipſamet ampliſſima corpora atque immanes locorum diſtantias inſpiciat etiam cum externarum rerum præſentia, & impreſſione oculi feriuntur.

Quo pacto in reticularem tunicam res externæ ſuam imprimant imaginem, explanatur

Circa primum nullo negotio cauſa detegetur, ſi ex opticis advertamus animam corporeis oculis videre corpora, cum hæc oculos movent, cum nempè in oculi fundum ſuam imprimunt imaginem. Hæc autem imago ex parte corporis externi nihil aliud eſt, niſi motus quidam radiorum, qui dum ex rerum externarum ſuperficie ad oculum reſilientes in oculi penetralibus, ac fundo multifariam conjunguntur, ſeparantur, refranguntur, juxtà Dioptricæ leges aliquam portionem retinæ, quæ opticorum nervorum quædam ordinata expanſio eſt, in pluribus punctis validè feriunt, atque movent.

Hic autem luminis motus in retina vigens, atque, ut ità fatear, modificatus, dum per opticorum nervorum tubulos propagatus, & undulosa quadam motione oſcillantium ſpirituum ad nervorum uſque originem in cerebro tranſmittitur, ex naturæ inſtitutione, mutuum quoddam commercium inter Animam, & corpus decernentis, confeſtim in Anima quædam excitatur perceptio quę ipſamet corporum externorum viſio, & ſpiritalis quædam imago eſt.

Quapropter quò hujuſmodi impreſſio in oculi fundo peracta major,

 aut

Digitized by Google

aut minor eſt, ſeù quò major, aut minor Retinæ pars afficitur, eò major, aut minor corporum imago in oculi fundo emergit. Cum autem ex opticæ legibus, & ex modo, quo radii ex ſpecillis ad oculos reſiliunt, ſpecula majora majorem reticularis tunicæ portionem, minora minorem afficiant, apertiſſimè innoteſcit, cur in parvo ſpeculo parva, in magno verò magna corporis appareat imago, ut ſpecula pro modo ſuæ magnitudinis, ac molis nunc majora nunc minora nobis externa corpora repræſentent.

Quo major Retinæ pars ab externis corporibus afficitur, eò major a corpora apparent.

Jam ſupereſt, ut accuratè perveſtigemus, an cum externa corpora reflexi, ac refracti luminis ope oculorum fundum agitant, tunc Anima corpora, locorumque intervalla videat in imagine corporea, quæ ipſa retinæ impreſſio ac motio quædam eſt, an potius hæc in ſemet ipſa, in ſpiritali nimirum, & incorporea perceptione intueatur? Cum acerrima quadam animi perceptione tum arduam, tamque operoſam quæſtionem expendiſſem, tandem intellexi valdè allucinari, & à veritate deflectere eos, qui ruditer putant animum inſpicere res externas in corporea imagine. Falluntur profectò: Primò quia cenſent extra animæ perceptionem verè in fundo oculi depictam corporum imaginem eſſe ſuis coloribus, ac luce inumbratam, cum tantum ex parte corporis hęc imago, ſimplex motus, & quædam opticorum nervorum affectio ſit. Colores autem, & lux haud extrà Animam in corpore, ſed extrà corpus in Anima tantummodò contineantur, ut infrà pro re nata demonſtrare conabimur. Deindè toto cælo aberrant, quia etiam ſi concedamus in oculi fundo verè corporum viſorum imagines colorari, & adamuſſim, ut vulgò creditur, delineari, adhuc tamen falſum erit, animam ingentiſſima corpora ac ſpatiorum intercapedines in ipſa materiata, & corporea imagine, non verò in ſemet ipſa, ſuiſque ſpiritalibus Ideis inſpicere; quod hoc pacto demonſtramus. In fundo oculi coloratur, & efformatur materiata viſorum corporum imago, eadem ratione, ac lege, qua juxtà Perſpectivæ documenta in telis imagines inumbrantur, aut modo, quo ob radiorum projectionem procreari ſolent in optica illa machina, quæ obſcurum cubiculum ab Italis appellari conſuevit. Jam cum ad has imagines animum convertimus, non videmus externa corpora, locorumque diſtantias juxtà veram, ac legitimam illorum extenſionem, ac magnitudinem; ſed multò longè minora, ut ingentes naves & ſexcenta alia vaſtiſſima corpora breviſſima appareant. Quò igitùr imago ex radiorum projectione procreata major, aut minor erit, etiam majus, aut minus externum corpus inſpicietur. Cum autem in fundo oculi eadem lege corporum viſorum imagines abſolvuntur, qua juxtà Opticæ, & Perſpectivæ leges in obſcuro cubiculo perficiuntur, neceſſariò ſequitur, quod ſi dum lumen oculos afficit, ad corporeas imagines in reticulari tunica inumbratas anima ſe converteret, atque in illis externa corpora intueretur, profectò ipſamet ingentiſſima corpora, immaneſque locorum diſtantias haud magnas, ſed breves, valdeque anguſtas videret. Etenim cum oculi fundus reticularis nempè tunica, valdè brevis, & anguſta ſit, breves, ac valdè contractas, & ipſas corporeas imagines eſſe neceſſe eſt. Quapropter ſingula corpora brevia, atque anguſtiſſima nobis apparerent, quod minimè conſonat experientiæ. Non videt igitur anima ingentiſſima corpora, locorumque diſtantias in imagine

Anima immania corpora, ac ampliſſimas locorum diſtãtias haud in corporea imagine cernit.

Digitized by Google

corporea, quæ in oculi fundo floret, ac procreatur, ſed potius in ſemet ipſa, in ſua nimirum perceptione atque vaſtiſſimo intelligentiæ ſinu, modo in diſſertationibus explicando.

Cur ergò tam parvo ſpatio ſit anima. Oh quam præclarè, & ſubtiliter, ut incorpoream oſtenderet Animam, ſuum argumentum hìc proſequitur Auguſtinus? Si anima, ait, tàm brevis, & anguſta eſt, ut veluti ſui corporis extremitatibus coercita ultrà corpus ſuum neutiquàm exporrigatur. Qui fieri poteſt, ut in ea tam magnæ, tam amplæ, ac ingentes imagines exprimahtur, quæ ampliſſima corpora, immenſaſque locorum intercapedines animo offerre, & repræſentare valeant? Cùm enim reminiſcimur, immania etiam corpora & longiſſima intervalla imaginamur, animoque videmus, quorum enormes imagines ipſemet immenſus animæ ſinus complectitur, cum verè in memoria, quæ inſigniſſima quædam animæ facultas eſt, contineantur. Qui enim fundus? quæ immenſitas quæ ſumma hæc capacitas in Anima eſt? quo capere ipſius mundani Emiſpherii, ac maximè diſtantium corporum ampliſſimas imagines valeat? Si anima tam longa, lata, & alta eſt, ut eſt corpus ſuum in quo continetur. Non poſſet ſanè ſi tam breve, ut ita loquar, atque contractum, ſpiritale rerum ræpræſentativum ſpeculum eſſet, quantum corpus, in quo clauditur, eſt, tam vaſtas amplaſque imagines ampleti, & continere, nam deeſſet illi fundus ac ſinus, undè caperentur, & reponi poſſent.

In corporea quidem eſt Anima ſi tot immanium corporum ac immenſorum ſpatiorum imagines memoria complectitur.

Non ergò jam tibi Anima tale aliquid videtur, qualis ventus eſt?

In hoc loco ſubtiliter admonet Auguſtinus, quod etiam ſi concedamus ventum adeò expanſum, & effuſum eſſe, ut Univerſum iſtum mundum implere, & occupare poſſit, tamen auguſtior quidem, atquè contractior erit, quam Anima, cujus fundus tam immenſus, tamque immanis capacitas, ut innumerabiles, & ampliſsimos mundos imaginando, ac reminiſcendo capere valeat. Tanta namque illius memoriæ vis, ac incomparabilis magnitudo eſt, ut in illa interminatæ extenſionis, qua corporeus univerſus præditus eſt, vividiſsima quædam imago lateat. Non eſt igitur Anima ventus, aut aliquid illl ſimile, ſi vento capacior, atque incomparabiliter major eſt. Idcircò non tanta eſt, quantum ſuum corpus eſt, ſecus haud magna, & immenſa; ſed tantùm quæ brevia, & puſilla ſunt, cùm imaginatur, ac reminiſcitur, videret.

Animus neutiquam ventus eſt.

CAPVT VI.

TEXTUS.

I. AUg. *Inveniemus hoc fortaſſe quantum licet, ſi prius diligenter diſcutiamus hac tria, ideſt longitudinem, latitudinem, & altitudinem. Itaque enitere cogitare longitudinem, quæ adhuc nullam latitudinem aſſumpſerit.* Ad. *Nihil poſſum tale cogitare. Si enim filum Araneæ in Animo conſtituero, quo nihil exilius ſolemus videre, occurrit mihi etiam in eo tamen, & longitudo per ſe, & latitudo, & altitudo quæ qualeſcunque ſint, eſſe, tamen negare non poſſum.*

II. Aug. *Non uſquequaque abſurda eſt reſponſio tua, ſed certè cum tria iſta in araneæ filo eſſe intelligis, diſcernis, hæc, & quid inter ſe differant, noſti.* Ad. *Quid ni quid differant, noſcam? An aliter potui videre nihil horum deeſſe huic filo?* Aug. *Quo igitur Intellectu hæc diſcreviſti, hoc potes etiam ſejunctis aliis ſolam longitudinem cogitare, ſi nec aliquod corpus voluas animo. Nam quodcunque fuerit his omnibus, non carebit. Incorporeum eſt enim, quod te nunc intelligere cupio; nam ſola longitudò non niſi intelligi animo poteſt, in corpore inveniri non poteſt.*

III. Ad. *Jam Intelligo.* Aug. *Ergò iſtam longitudinem ſi quaſi ſecare cogitatione per longum velis, vides, profectò non poſſe. Nam ſi poteſt, ineſt etiam latitudo* Ad. *Manifeſtum eſt.* Aug. *Hanc igitur longitudinem meram, & ſimplicem ſi places, lineam vocemus; hoc enim nomine à doctis multis appellari ſolet.*

IV. Ad. *Voca quidquid vis, non enim mihi de nominibus laborandum eſt, cum res aperta ſit.* Aug. *Benefaci, & non ſolum approbo, verùm etiam moneo, ut ſemper rerum curam magis quam verborum te habere delectet. Sed linea iſta, quam jam, ut opinor, bene intelligis, ſi porrigatur ſive ex una, ſive ex utraque parte, quàm in longum porrigi poteſt, cernis nullum eſſe finem. An ad hoc contemplandum minus valet acies mentis tua.* Ad. *Contemplor omninò, ac nihil facilius.*

EXPOSITIO.

INveniemus hoc fortaſſe.) Nihil ſanè ſenſibus obvium magis magiſque patens, quam corpus, res nempè trinè dimenſa. Quæcunque enim oculis, aut tactu ſentimus, longa, lata, atque alta eſſe percipimus, ut nihil tangere, aut videre poſſit Homo, quin in ſpatijs quaquà verſum diffuſum, & exporrectum ſentiatur. At nihil profectò Intelligentiam fugit, ac latet magis, quam corporis ſpatiorumque dimenſionum natura, quàm profectò longo circuitu, ſummoque labore, irrito tamen conatu, præcipua Philoſophorum pars inveſtigare, ac ſedulò explorare aggreſſa eſt. Quid namque in quotidiano ſermone frequentius, quam ſenſilium rerum longitudinem, latitudinem, aut altitudinem metiri, determinare, varijſque nominibus exprimere; Attamen quid obſcurius, & explicatu difficilius, quàm ut ſanum Philoſophum addecet, explanare, quid hujuſcemodi dimenſiones ſint? An cogitatione ſejungi valeant, in ſoliſque corporibus reperiantur? An ſpatijs verè congruant, & aptentur? An à primævo corporis attributo ſejungantur, an potius corpus conſtituant, ut neque ratione à corpore diſſociari valeant?

Quo ſenſibus manifeſtior, eo noſtrè intelligentiæ corporis indoles obſcurior eſt.

Quapropter, ut ſolertiſſimus Auguſtinus Animam incorpoream, & inextenſam eſſe ulterius oſtenderet, aggreditur accuratiſſimè primæva & illuſtriora corporum attributa exponere, quid nempe ſint longitudo, latitudo, altitudo, quas diligentiſſimè diſcutere, exorditur. Idcircò veluti nos admonet, ſumma diligentia expendendas eſſe etiam voces, quibus obvias, ac notas res eſprimere ſolemus, magnum ſanè, ac mirum compendium ut expeditius quæſtiones enodentur, vitetur error, veritas illuceſcat, potiſſimum in accurata nominum expoſitione poſitum eſſe videtur. Ad hoc autem obtinendum primum hìc ſtatuit Auguſtinus, quod quamvis totum Animi conatum adhibeamus, nullo pacto valeamus cogitatione revolvere longitudinem, quæ ſimul latitudinem, & altitudinem non habeat. Attenuemus namque extenuemus imaginationis vi, quantum vires ſuppetunt, exiliſſimum ipſum Araneę filum, ſemper tamen animo occurret illius longitudini conjuncta latitudo, latitudini altitudo adnexa. Quamobrem nulla ſub ſenſum, & imaginationem cadere poteſt longitudo, quæ ſimul lata, & alta animo non offeratur.

Ut Quæſtiones expeditius enodentur, accurate primum voces exponantur.

Senſus & Phantaſia nequeunt corporum dimenſiones mutuo ſejungere.

Non uſquequaque abſurda eſt Reſponſio tua.) II.

In hoc loco præclariſſimè docet Auguſtinus, quod etſi ſentiendi, & imaginandi poteſtas corporum, ſpatiorumque dimenſiones ſingulas invicem copulatas ſemper, & neceſſario percipiat, ut nequeat in longitudinem tendere, quin illam identidem latam, profundamque inſpiciat, attamen intelligendi facultas, humana nimirum ratio unam dimenſionem ab altera ſeparat, ac veluti intelligendo ſecernit: Etenim in quo hujuſmodi dimenſiones differant, Mens optimè noſcit. Quod profectò apertiſſimè liquet, ſi advertamus hominis Intellectum Geometriæ ratiocinia exercentem, evidenter oſtendere, atque ſumma claritate intueri quamplures affectiones competentes nudæ longitudini, nempè lineę, quæ nullo pacto latitudini, ſeu ſuperficiei congruunt. Diſcernis.

nit igitur, ac verè diſtinguit longitudiem à latitudine, ut nunc lineas, nunc autem ſuperficies, prorſus à cogitatione eliminato corpore, percipiat Animus. Corpus ergò cum neceſſariò trinè dimenſum ſit longitudine videlicet latitudine, & altitudine gaudens, manifeſtum erit nullam corpoream longitudinem exiſtere, quin pariter lata fuerit, & alta. Cum idcircò Intellectus nudam longitudinem à cæteris dimenſionibus diſſociatam videt, tunc haud corpus, ſed incorporeum potius aliquod agnoſcit. Non eſt igitur nuda longitudo, latitudine carens in corpore, ſed tantum in Intellectu efflorescit, non ſentitur, ſed purè intelligitur.

Nuda longitudo haud ſenſu, ſed ſola capitur intelligentia.

Elucent igitur in Intellectu juxtà Auguſtinum res, quæ nullo pacto per ſenſus, aut imaginationem tranſierunt; linea namque à ſuperficie, corporeve ſejuncta, neque in ſenſu, neque in Phantaſia, ſed in ſola intelligentia viget; Quamlibet enim lineam ſentiamus, quoviſque modo imaginemur, latitudiue, & altitudine prædita animo occurrit; Quapropter ſimplex Linea, nuda nempè longitudo adeò ſenſum, & phantaſiam effugit, ac in ſolo Intellectu regnat, ut omninò corruat illud ſcholarum principium, Nihil eſſe in Intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, cui pluribus in locis ſolidè, atque ſubtiliter refragatur Auguſtinus, qui planiſſimè docet plura in Intelligentia elucere, quæ ſenſum, & phantaſiam omninò latent, quæ nimirum nullo pacto à ſenſu, & imaginandi poteſtate percipi valent, quod, Auguſtino duce, ſolidè in noſtris Inveſtigationibus oſtendemus.

Elucent in Intellectu quædam rerum imagines, quæ nullo pacto a ſenſu, & imaginatione ortum ducunt. Iuxta Auguſtini doctrinam Falſum eſt, nihil eſſe in Intellectu quin prius fuerit in ſenſu.

III. *Jam Intelligo.*

Hic admonemur, nudam longitudinem, quæ tantum intelligentia capitur, Geometrarum videlicet lineam, nullo pacto poſſe ſecundum longitudinem ſecari, ut veluti ſecundum longitudinem duplex fiat extenſio, etenim linea tantum in tranſverſum dividi patitur, ſecus & lata eſſet, quod ab intelligibilis lineę natura, ut oſtenſum eſt, maximoperè abhorret. Quod, ut clarius percipiatur, ſit exempli cauſa, ſimplex & nuda longitudo A.B., jam hæc nequit ab extremitate A. ad alteram extremitatem B. ſecari, ut ſecundum longitudinem veluti in duas æquales longitudines A.B., C.D. ſcindatur; Hac enim ratione non

A——|——|——|——B
G P O

ſimplex longitudo eſſet, ſed etiam polleret latitudine.

Simplex longitudo ex una tantum parte ſcindi poteſt.

Idcircò tantum ſecari poteſt in tranſverſum, nimirum in punctis G.P.O., in tres nimirum, quatuor, pluresque partes, infinita, & inexhauſta quadam diviſione, nulla enim Intelligentiæ longitudo occurrit, quin infinities ſectilis intelligatur.

Hæc autem ſimplex, ſolique Intelligentiæ patens longitudo, Linea ab Auguſtino nuncupatur. Huic doctrinæ ſanior quidem Geometria aſſenſum præſtat, quæ apertè docet, lineam eſſe longitudinem latitudinis expertem. Neutiquàm ſenſilis, ſed intelligibilis Linea eſt, idcircò non quæ ſub ſenſum, & Phantaſiam, ſed quę ſub nudam cadunt intelligentiam, Geometria contemplatur, in qua puriſſima ſpeculatione minimè fallitur; etenim non docet hæc extrà animi notiones in rerum univerſitate efflorere nudam longitudinem latitudine, & altitudine deſtitutam, quod veritati ſanè non congruit, cum extrà intellectus Ideas in rebus corporeis adeò altera dimenſio alteri copuletur, ut nulla ſit extrà cor-

Longitudo latitudinis expers linea nuncupatur.
Haud ſenſilem ſed intelligibilem lineam Geometriæ cultores contemplantur.
Geometra corporum dimenſio nes ſejungens neutiquam Fallitur.

pus

pus longitudo, ſeù nulla reperiatur longitudo, quæ latitudini, & altitudini conjuncta non ſit, ſolida pariter, ac corporea. Tantum Geometriæ cultor ſtatuit, verè Intellectum ea, quæ ſenſus in corpore confundit, diſtinguere, ac diſcernere, ut hic longitudinem a latitudine, & altitudine differre manifeſtiſſimè intelligat; Quapropter longitudinem ità nudam, & ſimplicem intuetur, ac ſpeculatur, ut illam intelligendo à cæteris ſejungat dimenſionibus, corpore à cogitatione prorſus ablegato. In qua re profectò nulla occurrit deceptio, cum enim de linea recta, aut parabolica, aut ſpirali, aut hyperbolica, aut Ellyptica, aut tandem circulari aliquam peculiarem, & inſignem affectionem Geometriæ facultas oſtendit, nudam, ac ſimplicem quamdam lineam à latitudine, & altitudine omninò ſeparatam tunc cernimus animo, ſecus demonſtratio rueret, ac nullam vim haberet.

Voca quidquid vis.)

Nominum definitio arbitraria eſt; Etenim cum nomina, ſeu voces nullam ex ſe proportionem habeant cum rebus, animique notionibus, quas ex hominum arbitratu exprimunt, ut poſsint unam potius, quàm alteram rem indicare; manifeſtiſſimè infertur, unicuique licere pro ſuo placito, ſignificationem vocibus imponere. Idcircò redargui nequit Geometra, cum ſimplicem longitudinem Lineam appellare, ſibi complacet, quod potiſsimùm præſtat, ut obſcuritas, atque confuſio in ſermone vitentur; valdè namque confert ad expeditam quæſtionum ſolutionem, primùm diligenter exponere voces, quibus ratiocinantes utimur, nempè aperire, quibus notionibus, quibuſque rebus obſtricta ſint nomina, quæ in ſermone adhibemus, quod cum Matheſeos cultores ſtudioſè obſervaverint ideò ratiocinationum certitudine, perſpicuitate, utilitate, longè vulgares Philoſophos ſuperarunt, quorum tenebroſa Ars à vocum amphibologia, & confuſione quadam potiſſimùm ſuas hauſit caligines. *Arbitraria nominum definitio.*

In hoc Textu animo diligenter volvatur ſalutare Auguſtini monitum (*Semper rerum curam magis, quam verborum te habere delectet*) Utinam tam inſigne præceptum corruptus, ac pravus noſtræ ætatis Genius magni penderet, & ad uſum compararet, profectò haud verborum pompa, inania, & inflata quædam nomina, tanta cura, tantoque temporis diſpendio quærerentur, quæ aut nihil ſignificant, aut confuſam, & obſcuram quamdam tantum continent notionem? ſed res potius excolerentur, quarum notitia, nequaquam nominum hominem ſapientiorem faciunt. Qui vocibus potiſſimum ſtudet, haud ſapiens eſſe, ſed videri tantum exoptat; frequentiſsimè enim ventoſa vocabula, vocum, non rerum artem colunt, qui haud veritatem inquirunt, ſed aures allinire curant, ut audientium animos in ſui pertrahant admirationem. Idcircò voces propter res diligamus, res autem propter ſe ipſas, rebus voces famulentur, non vocibus res inſerviant, nam ut res faciliùs detegamus, ac detectæ cæteris aperiantur, ſermonis uſus fuit nobis à natura præcipuè conceſſus. Quamobrem pudeat nos contempto fine in mediis acquieſcere, res nimirum contemnere, ac negligere, ut ſtultorum exiſtimationem nobis conciliemus, qui vacuo nominum, ac vocum vento paſcuntur. *Quam turpe rerum ſcientiam negligere, ut nimium voces excolamus.* *Voces propter res, res autem propter ſe ipſas diligamus.*

Hoc tandem caput ingenioſè claudit Auguſtinus, quærens an ſi Linea

nea ex una, vel utraque parte protrahatur, ſecundùm extenſionem, quam habet, juxtà nempè longitudinem exhauriri adeò valeat, ut ulterius dividi minimè patiatur. Negativè reſpondet. Nulla enim concipi poteſt. Linea, quin infinitò porrigi poſſe intelligatur, ſemper enim quęvis data linea ulterius protrahi, & diſtendi poteſt; Quod Geometrarum petitioni reſpondet, quamvis nimirùm datam lineam infinitè producere. Hinc nequit humanus Intellectus adeò lineæ finem, ac terminum imponere, ut illam cogitatione aliquandò ulteriùs producere nequeat. Adſcribat enim terminum, ac confinia Lineæ, ſi poteſt, jam hic terminus punctum erit, in punctum enim linea deſinit; attamen utique poteſt extrà datam lineam punctum aliud concipi? Duobus autem Punctis intellectis confeſtim ex puncto altero ad alterum lineam, diſtantiam videlicet ſecundùm ſimplicem longitudinem protractam intelligimus, quapropter & ipſa Linea jam terminata ulterius à ſua aliqua extremitate produci poſſe intelligeretur, in quo rerum pugna involuitur, nam linea finem haberet, ut dicitur, & termino unà careret, cum ulteriùs porrigi poſſit. Nequit igitur concipi Linea adeò ſuis compræhenſa terminis, ut non fit ſemper ulterioris expenſionis capax. Hoc autem non tantùm intelligibili, & incorporeæ lineæ, verum etiam & corporeæ lineæ congruit; Etenim mundanæ extenſionis natura talis indolis eſt, & poteſtatis, ut limites nullos, nullaque confinia patiatur, ſed infinita quadam ſuarum dimenſionum explicatione gaudeat, ut pro re nata in noſtris Inveſtigationibus demonſtrare conabimur.

Quævis linea infinitò porrigi poteſt.

Mundana extenſio termino caret.

CAPVT VII.

TEXTUS.

I. **A**ug. *Vides ergo etiam nullam figuram poſſe fieri, ſi nihil agatur aliud, quàm ut illa linea porrigatur.* Ad. *Quam dicas figuram, nondùm intelligo.* Aug. *Figuras interim voco, cum aliquod ſpatium linea, lineiſve concluditur, tanquam ſi circulum faceres, aut quatuor lineas finibus ſuis ſibimet jungeres, ita ut nullius finis ab alterius copulatione liber eſſet.* Ad. *Quid dicas figuram, jam me videre arbitror, ſed utinam tàm viderem, quò iſta tendant, aut quid ex his effecturus ſis, ut ego quod de Anima requiro, ſciam.* Aug. *Hoc initio te admonui & poſtulavi, ut patienter ferres aliquantum circuitum noſtrum, quod item quæſo ut facias.*

II. *Non levis res quæritur, non facilis ad cognoſcendum; Noſſe enim hoc planè, ac tenere volumus, ſi fieri poteſt. Aliud eſt enim, cum authoritati credimus, aliud cum rationi. Authori-*

thoritati credere magnum compendium eſt, & nullus labor: II
Quod ſi te delectat, poteris multa legere, quæ magni, & divini viri de his rebus neceſſariò quæ videbant, & ſalubriter imperitioribus quaſi nutu quodam locuti ſunt, credique ſibi voluerunt ab iis, quorum animis, vel tardioribus, vel implicatioribus alia ſalus eſſe non poſſet.

Tales enim homines, quorum profectò maxima multitudo III.
eſt, ſi ratione velint verum comprahendere, ſimilitudinibus rationum facillimè decipiuntur, & in varias noxaſque opiniones ita labuntur, ut emergere indè, ac liberari, aut nunquam, aut ægerrimè queant.

His ergò utiliſsimum eſt excellentiſsimæ authoritati credere, IV.
& ſecundum hoc agere vitam, quod ſi tutius putas non ſolum nihil reſiſto, ſed etiam multum approbo.

Si autem cupiditatem iſtam refrenare non potes, quâ tibi V.
perſuaſiſti ratione pervenire ad veritatem, multi, & longiores circuitus tibi tolerandi ſunt, ut non ratio te adducat. VI.
Niſi ea quæ ſola ratio dicenda eſt, ideſt vera ratio, & non ſolùm vera, ſed ita certa, & ab omni ſimilitudine falſitatis aliena, ſi tamen ullo modo hæc ab homine inveniri poteſt, ut nullæ diſputationes falſæ, aut veriſimiles ab ea te poſſint traducere. Ad. *Nihil jam præproperè deſiderabo, agat, ac ducat Ratio, quò vult, dummodò perducat.*

EXPOSITIO.

Vides ergò etiam nullam figuram fieri poſſe.) I.
Hic dubitationem proponit Auguſtinus, an una Linea ſatis ſit ad corporum figuras procreandas. Ut nodus ſolvatur, primò quæritur, quid ſit figura, & ſtatuitur, figuram eſſe ſpatium lineà, vel lineis compræhenſum. Lineà terminatur ſpatium, cum curva quadam lineà in ſe ipſam circumflexa clauditur, ut Circulus, definit verò ſpatium in plures lineas, cum pluribus compræhenditur lineis, quæ invicem ſuis finibus, punctis nempè, in quæ deſinunt, copulantur, ut Triangulum, in quo tres rectæ lineæ ita extremis punctis conjunguntur, ut tres abſolvant angulos; Hinc & ſi Linea curva in ſe ipſam circumflexa claudere ſpatium valeat, atque adeò figuram progignere, attamen hujuſmodi vis minimè uni rectæ conceditur, quæ niſi aliis rectis lineis aſſocietur, nulla ratione ſpatium compræhendere poteſt. Quapropter niſi plures rectæ lineæ adſint, nulla ſanè figura in lucem emerget.

Figura aut curva, aut rectis lineis clauditur.

& auctoritatem ſeqnantur, qni Summi Numinis afflatu res divinas in ſuis codicibus explicarunt, hac enim ratione optimè propriæ ſaluti conſnlent; qui enim tardo, & hæbeti ingenio laborat, incapax eſt attentionis, atque operoſæ inveſtigationis ferre laborem, qui verò præjudicatis vulgi opinionibus irretitum, ac ob tumultuarium, & tenebricoſum quoddam ſpuriæ eruditionis genus veluti implicatum ingenium habet, non minus, ac qui prorſus deſipiunt, per rationis viam ad verum evelandum nunquam perveniet, imò difficilior eſt veritatis inquiſitio implicatioribus ingeniis, quam tardioribus, nam magis veritatis inventioni, & inveſtigationi nimius motus, & impetus exuberantis, ac implicatæ ſophiſtarum doctrinæ officit, quam lentus tardioris, ac pigreſcentis ingenii ad verum explorandum acceſſus.

Veritatis inquiſitio difficilior ac periculoſior implicatioribus quam tardioribus ingeniis eſt.

Tales homines ſi velint.)

III.

Quam facilè veritatis imago nos decipiat.

Qui ſumma mentis perſpicacia, & acuminè neutiquam pollent, ſed languido, aut implicato ingenio laborant, cum ad verum inveſtigandum haud auctoritatem, ſed rationem adhibent, facillimè ſimulata quadam veritatis imagine in errorem impelluntur; nam facili negotio verum cum veriſimili, ſcientiam cum opinione confundunt, ut ſæpè haud veritatem, ſed illius tantùm larvam, ac umbram exoſculentur. Idcircò in mortiferas, ac noxias opiniones labuntur, dum præcipiti judicio ob quamdam veluti invincibilem inconſiderantiam à fucata quadam veritatis ſimilitudine falli patiuntur.

Quid ergo utiliſſimum eſt excellentiſſimè auctoritati credere)

IV.

Non cuivis ſed inſigniſſimæ tantum Auctoritati præſtemus aſſenſum.

Non cuilibet, ſed inſignisſimæ auctoritati tantum fides præſtanda eſt; Inſignior autem auctoritas eſt; aut quæ firma, ac ſummè vera eſt, nempè Divina, aut non à corrupto, & ingenio luxuriante ſcriptore, ſed à ſanctisſimis, & divinis viris orta eſt, quorum caſtisſimum Teſtimonium, ut morum, ac vivendi regulam ſibi comparare non tantùm inſciis, verum etiam & ipſis eruditis hominibus maximè utile, ac ſalubre eſſe, demonſtrat Auguſtinus Lib. de Ord. Cap. IX. ad diſcendum, inquit, dupliciter ducimur Auctoritate, atque Ratione, tempore auctoritas, re autem Ratio prior eſt: Aliud eſt enim quod in agendo anteponitur, aliud quod pluris in appetendo æſtimatur; Itaque quamquam Bonorum auctoritas imperitæ multitudini videatur eſſe ſalubrior, ratio verò aptior eruditis, tamen, quia nullus hominum niſi ex imperito peritus fit, nullus autem imperitus novit, qualem ſe debeat præbere docentibus, & quali vita eſſe docilis poſsit; evenit, ut omnibus bona magna, & occulta diſcere cupientibus, non aperiat, niſi Auctoritas januam, quam quiſque ingreſſus ſine ulla dubitatione vitæ optimè præcepta ſectatur.

Fide & auctoritate ad Scientiam & rationem præparemur.

Si autem Cupiditatem iſtam.)

V.

Tanta ſiquidem in nobis eſt ſciendi cupiditas, tamque in nobis abditas rerum cauſas inveſtigandi validus appetitus, ut difficilè, aut nulla ratione frænari, ac temperari valeat. Infinitò namque atque immenſo veluti furore ad verum notitià amplectendum ducimur. Hinc cum ſciendi deſiderium infinitum in nobis ſit, dum verum detegere exoptamus, ſanè immenſi ſumus. Immenſam autem, atque interminatam in nobis ſciendi cupiditatem eſſe, quis dubitat? Etenim haud veritates aliquas peculiares, ſeu limitatum Verum inveſtigare appetimus, ſed Verum ip-

Sciendi appetitus immenſus.

ſum perfectiſſimum ſine ulla limitatione, ac reſtrictione intueri, ingenito quodam deſiderio exardeſcimus, quod maximè innoteſcit, ſi advertamus nullam ſpecialem veritatem, aut ex Geometria, aut ex Arithmetica, aut quavis alia humana diſciplina depromptam ſciendi ſitim in nobis explere, ut ulterius non ſitiamus, ad alias, altioreſque veritates perſcrutandas, ardentiſſima quadam cupiditate contendentes. Quapropter infinita, ac propè divina mens noſtra eſt, dum totum, ac infinitum verum intelligere appetit, & anhelat. Idcircò veluti ad id quod fieri nequit, atque impoſſibile eſt, voluntate, & amore tendimus. Impoſſibile namque eſt finitam Mentem, infinitum verum, intelligentia capere, cum igitur humana mens omne verum, quidquid nempè citrà limitationem intelligi poteſt, nulla ratione compræhendere valeat; ſecus illimitata, & infinita foret, profectò ad impoſſibile tendit, totum & infinitum verum notitia aſſequi exoptans. Non ideò tamen irritus, rationique diſſentaneus hujus humanæ mentis inexplebilis, ac interminatus verum venandi appetitus dicendus eſt, cum ad terminum atque metam, ad quam ſua tendunt deſideria, nunquam pervenire poſſit; etenim quamvis verum infinitum unico mentis obtutu intueri non poſſimus, id tamen ſucceſſivè, ac paulatim adeò inſpicere, & aſſequi valemus, ut ad notitiam noſtram infinitè augendam, ac ſummo vero approximandam, perpetuò aſpiremus.

Humana mens ad infinitum verum inceſſanter aſpirat.

Mentis humanæ ad infinitum verum appetitus haud irritus & rationi diſſentaneus eſt.

Humana cognitio infinitè augeri poteſt.

Attamen & ſi nullos in nobis limites veritatis inveſtigandæ cupiditas habet, nihilominus noſter intelligendi modus adeò tenuis eſt, ac imbecillis, ut longiſſimi circuitus, laborioſæ nimirum concluſionum ſeries tolerandæ ſint, ut veritatem proſpero ſucceſſu perſcrutemur. Summoperè namque nos latet veritas, quod potiſſimùm contingit, quia humanæ mentis acies non adeò valida eſt ac robuſta, ut puriſſimum veritatis lumen ferre valeat, hujuſmodi tamen veritatis radios tandem interiori oculo teneret, ac toleraret, ſi ei mendax ſenſus, ac doloſa phantaſia denſiſſimas errorum tenebras non offunderet, quas ſummoperè tumultuantium affectuum caligo auget. Quamobrem ſi ſenſus, imaginatio, ac perturbati affectus ſilerent, ut tantùm puriſſima Rationis vox audiretur, & ſi imbecillis, ac valde elumbis humana eſt Intelligentia, attamen aut raro deciperetur, aut ſanè quantum fieri poteſt ad verum intelligendum præpararetur. Adeſt ſanè in nobis verum inveſtigandi virtus, at ſæpiſſimè modus, quo verum invenire oportet, infeliciter deliteſcit. Hinc præclarè Auguſtinus hic non tantùm non repræhendit, imò mirum in modum extollit, ac laudat eos, qui ingenito ſciendi furore perciti, ratione verum explorare ſtudent, cum veritas a nobis inveniri valeat, ſi acerrima quædam animi attentio acceſſerit; taliſque indolis ſit humana Intelligentia, ut illam veritas non omninò lateat, imò in ipſa ſplendiſsimè habitet, atque regnet. Quod incomparabilis noſter Doctor exponit Lib. de Utilitate Credendi, ſæpe intuens, inquit, quantum poteram, mentem humanam tam vivacem, tam ſagacem, tàm perſpicacem non putabam latere veritatem, niſi quod in ea quærendi modus lateret.

Quid maximè veritatis inventioni obſiſt aperitur.

Sileant ſenſus & imaginatio, ut interiorem Veritatis vocem audiamus.

Humanam intelligentiam minime latet veritas.

Niſi ea, quæ ſola Ratio dicenda eſt.)

VI. Nihil in hominum ore Ratione frequentius. Sæpiſsimè enim de Ratione loquimur, ad Rationis Tribunal, cum diſputamus, recurrimus,

Ra-

Rationem, ut noſtrorum judiciorum normam, primamque regulam veneramur, ut nihil apud nos abſurdius atque monſtroſius, quàm rationi apertè repugnare, rationi non ſuffragari, haud cedere, ſed adverſari. Quilibet enim dum propriam ſuſtinet ſententiam, rationem magiſtram habere contendit, nec ob aliam cauſam alteri contradicere audet, niſi quia rationem ab alio oppugnari exiſtimat, & quod maximè deplorandum eſt, cum larvata quadam veritatis imagine ducti in errorem incidimus, a ratione duci, ac ferri putamus, neque opinaremur, aut falſum pronunciaremus, niſi rationem nobis favere, arbitraremur.

Singuli ferè homines de ratione loquuntur, quid autem ratio verè ſit, pauciſſimi intelligunt.

Quamvis tamen homines frequentiſſimè de ratione ſermonem habeant, ſinceram, ac genuinam rationis indolem, ac naturam non adeò intelligunt, ut illam ſæpiſſimè non deturpent, atque præpoſtere concipiant; Ita enim veram cum falſa ratione homines, turbato ordine, atque ſacrilega, & perverſa quadam confuſione miſcuerunt, ut aliqui omnia ſive ad contemplationem veritatis, ſive ad vitæ uſum ſpectantia, dummodo aliqua veriſimilitudine, & fraudolenta probabilitate fulciantur, rationabilia, ratione nempè prælucente, inveſtigata, ac peracta affirmare non erubuerint, apud quos & ipſum mendacium cum ſub veriſimilitudinis imagine perſonatum, veritatis ſpeciem præſefert, rationabile, juxta videlicem rationem excogitatum eſſe videatur. Qui error tantus eſt, tamque pernicioſa, ac virulenta hujuſmodi rerum confuſio, ut vix falſum à vero, honeſtum à turpi cum maxima naturalis, & moralis ſcientiæ jactura diſcerni valeat. Vt autem tantum vitemus malum, accuratiſſimo, ſeveroque examine adlaborandum eſt, ut veram, ac legitimam à ſpuria, & falſa ratione ſecernamus, ne falſæ, aut veriſimiles diſputationes à caſtiſſima, & firmæ ratione nos traducant. Etenim non ſolùm ab apertè falſis; verum etiam à veriſimili cavendum eſſe, admonet Auguſtinus, imò magis veriſimilia quàm apertè falſa metuere debemus; nam raro, aut nunquàm falſum, cùm manifeſtum eſt, nos ad aſſenſum trahit, frequentiſſimè verò nos ſeducit, cum in veriſimili, ac larvata quadam ratione ſubdolè deliteſcit. Quid autem ſit ratio falſa, aut incerta, quid vera; & certa, & quo pacto ad errorem vitandum diſcerni valeant, in noſtris inveſtigationibus fuſius aperiemus.

Cavendum eſt ne veram cum falſa ratione confundamus.

CAPVT VIII.

TEXTVS.

I. AUg. *Deus hoc faciet, qui aut de ſolis talibus rebus, aut certè de his maximè deprecandus eſt. Sed ad rem, quam inſtitueram redeamus. Nam ſi & quid ſit linea, & quid ſit figura jam tibi notum eſt, dic quod abs te quæro, ideſt, utrùm putes ullam figuram fieri poſſe, ſi linea ex utraque parte, aut ex altera per infinitum ducatur.* Ad. *Nullo modo fieri id poſſe confirmo.* Aug. *Quid igitur agendum eſt, ut figuram faciamus?* Ad. *Quid niſi, ut illa linea infinita non ſit & ducatur in circulum, ut ex alia parte ſe contingat? Non enim video quomodo aliter poſſit ex una linea concludi aliquod ſpatium, quod niſi fiat ſecundum tuam deſcriptionem figura non erit.*

II. Aug. *Quid ſi rectis lineis figuram facere velim, poteſt fieri, ut de una linea fiat, an non poteſt?* Ad. *Nullo modo.* Aug. *Quid duabus?* Ad. *Nec hoc quidem.* Aug. *Quid tribus?* Ad. *Video poſſe. An ſi ulla tibi adverſetur ratio, de hac ſententia devocabit?* Ad. *Planè ſi quis mihi hoc falſum eſſe monſtraverit, nihil erit quod me ſcire poſſe confidam.*

III. Aug. *Nunc ergò illud reſponde, quomodò tribus lineis figuram feceris.* Ad. *Cum ſe finibus jungunt.* Aug. *Quid ubi ſe jungunt, non ne tibi videtur angulus fieri?* Ad. *Ita eſt.* Aug. *Quot ergò angulis hæc figura conſtat?* Ad. *Totidem quot lineis.* Aug. *Quid ipſas lineas pares conſtituis an impares?* Ad. *Pares.* Aug. *Quid? Anguli tantundem omnes patent, an eſt alius alio contractior, vel apertior?* Ad. *Etiam ipſos pares eſſe video.* Aug. *Poteſt ne fieri, ut in figura, quæ tribus rectis paribus lineis facta ſit, impares anguli ſint, an non poteſt?* Ad. *Nullo prorſus modo.* Aug. *Quid ſi rectis lineis, tribus, ſed imparibus figura conſtet, poſſunt etiam in iſta pares eſſe anguli, an aliud intelligis?* Ad. *Omninò non poſſunt.*

EXPOSITIO

Die quod abs te quæro.) I.

Hic ſermo eſt de Linea recta, quæ ſummo geometra Archimede docente, breviſſima eſt omnium Linearum eoſdem terminos habentium, ex qua aut in plura ſegmenta diviſa, aut in ſe ipſam circumflexa, rectilineę, circulareſque figuræ procreantur. Hæc autem Recta linea, ſi ſecundum dimenſionem, quam habet, nempè longitudinem infinitò protrahatur, cum nullum claudat ſpatium, nullam ſanè progignet figuram, quæ ſpatium quaquaverſum terminatum eſt. Idcirco ut clarius Auguſtini doctrinam intelligamus, triplicem motum in linea recta ſecernere, & imaginari liceat; Primum motum appello motum longitudinis, cum nimirum linea in longum excurrit ſecundum extenſionem, qua pollet, cujus motionis ope haud figuram, ſed lineam facit: Alterum dicimus motum Rotundum, cum videlicet Linea recta altera ſui extremitate quieſcente, ita circa illam altera extremitate ſemovente revoluatur, ut tandem ad primum ſui veſtigium pertingens, planum ſpatium claudat, quæ plana ſuperficies hoc motu rotationis producta, Circulus appellatur. Neceſſe autem eſt Lineam rectam, quæ circum agitur, non eſſe infinitam, ſecus nullus circulus propigneretur, etenim Linea infinita cum termino careat, nunquam claudere poteſt circulare ſpatium, ad quod perficiendum extrema requiritur circumferentia, in quam circularis area deſinit, idcircò ut ex lineę motu profluat circulus, opus eſt, ut linea recta ſit finita, ſuoſque limites habeat.

Linea recta et ſi infenite protracta, nullam tamen procreat figuram.

Tripliciter rectam lineam moveri poſſe intelligimus.

Ex recta linea tantum finita circulus pro gigni valet.

Deinde rectę lineę motum transverſalem, ſeu lateralem nuncupamus, cum hæc non movetur ſecundum longitudinem, neque rotunda motione, ſed in tranſverſum ad acquirendam rectam altitudinem, qua caret, ſeu ut veluti per aliam rectam lineam perpeudicularem ſemovens in latitudinem tendat, ut fiat ſuperficies. Cum autem hoc pacto finita, atque recta linea cietur, ſingulas planas figuras quatuor lateribus clauſas generat, ſi citrà ſui decrementum in rectam altitudinem aſſurgat, quemadmodum dum uniformi quodam motu decreſcendo excurrit, cuncta Triangulorum genera parit. Quapropter dum recta Linea motu longitudinis progreditur, ſe ipſam tantum auget, in rotundum fluens procreat circulum, qui cum ſe habeat, ut ingenioſe admonuit Archimedes, veluti Polygonum infinitorum laterum, in quo nempè infinita planarum figurarum genera, quæ rectilineę, ac multilaterę à Geometris appellari ſolent, exactiſſimè citrà confuſionem continentur; ſure meritò linea recta dum circumacta rotunda motione circulare ſpatium efficit, dici poteſt procreatrix omuinm planarum figurarum, non tantum quæ rectis lineis clauduntur, verum etiam, quæ curvis lineis terminantur, ut ſunt Parabola, Hyperbola, & Ellypſis, quę ex Conici corporis ſectione ortum ducunt, quæ conicę figuræ non minus quam triangula, ant quadrata in circuli poteſtate contiuentur, quod ſi Analyticę, ſeu Algebraticæ Artis cultores diligenter animadverterent, auxiliante circulo, ſolidarum æquationum labore poſthabito, expeditius innumera problemata ſolverent.

Qua ratione ex lineę rectę motu circulus, & cetere plane figure ortum ducant.

Circulus infinitis veluti lateribus conſtat.

In circulo omnes plane figure quodammodo continentur.

Solo circulo quevis ſolida problemata analytico accedente calculo ſolvi poſſunt.

Quid

Quid ſi rectis lineis figuram facere velis.)

II. Ut Geometriæ figuræ abſolvantur (ut jam demonſtrdaimus, non ſatis eſt una recta Linea, neque duæ ſufficiunt, etenim ſi duas rectas lineas jungas, ut non indirectum jaceant, in eodem tamen puncto ſe tangant, nequaquam figuram, ſed angulum efformabunt. Attamen ſi tres Rectæ Lineæ ſuis extremitatibus invicem copulentur, confeſtim emerget triangulum, quod nihil aliud eſt, quam plana figura tribus lineis compræhenſa, nam dum duæ lineæ rectæ non in directum jacentes, ſe in eodem puncto tangunt, oritur angulus; attamen ſi tertia quædam accedat linea, qua claudatur ſpatium, dum hæc utraque ſui extremitate, aliarum extremitatibus adnectitur, duos alios gignit angulos, undè in lucem prodit triangulum, quod omnium planarum figurarum, quæ rectis lineis compræhenduntur, ſimpliciſſimum eſt, nequit enim intelligi figura plana rectilinea, quæ paucioribus quam tribus rectis lineis circumſcribatur, etenim niſi tres rectæ lineæ adſint, nulla figura rectilinea cogitatione revolvi poteſt.

Prima figura plana, quæ ex rectarum lineam contactu emergit Triangulum eſt.

Triangulum rectilineum tribus lineis comprehenditur.

Hæc autem tanta claritate intuetur Auguſtinus, ut nullo pacto poſſe incertitudinis, & erroris redargui, affirmare non vereatur, in quo loco Mathematicarum Propoſitionum, certitudinem, ac firmitatem exagerare videtur, Matheſis enim certitudine, & evidentia cæteras diſciplinas antecellit, idcirco per excellentiam apud Græcos idem ſonat matheſis, ac doctrina, quaſi ſola ipſa ob ſummam ſuorum principiorum evidentiam, ac ſoliditatem doceret. Quid enim certius, atque manifeſtius Geometricis, atque Arithmeticis Elementis? quæ ad figurarum, numerorumque affectiones ſpectant, quæ ſi in dubium verti poſſent, profectò omnis claudicaret, ac rueret ſcientia, nihilque firmiter à nobis poſſet intelligi, quod eſt omninò a Veritate alienum.

Matheſis certitudine & evidentia ſingulas humanas artes antecellit.

Nihil mathematicis veritatibus apertius.

Nunc ergò illud reſponde)

III. Ut ſuprà explanavimus, cum triangulum tribus rectis lineis ſuis extremitatibus ac finibus ſe mutuò tangentibus compræhendatur, neceſſariò ſequitur tribus lateribus, tribuſque angulis conſtare. Jam ſi ſingulæ rectæ lineæ, quibus triangularis ſuperficies clauditur, ſint invicem æquales, illicò emerget Triangulum quod latinè æquilaterum, grecè Hiſopleuron appellatur, in quo & ſingulos angulos mutuò æquari neceſſe eſt. Etenim ut Geometræ manifeſtiſſimè oſtendunt, in triangulo æquilatero ſinguli anguli qui æqualibus lateribus objiciuntur, ſunt inter ſe æquales, ut laterum æqualitas neceſſariò angulorum æqualitatem trahat. Ad quod intelligendum ſufficiunt attenta animi perceptio, & accurata quædam vocum expoſitio, quapropter ſequentem propoſitionem firmat Auguſtinus, videlicet, ſi ſingula trianguli latera ſunt æqualia, & æquales ſingulos angulos eſſe, oportere.

In triangulo æquilatero non modo latera, verum & ſinguli anguli invicem æquantur.

Si in Triangulo latera ſunt æqualia, & mutuo æquati angulos oportet.

CAPVT IX.

TEXTUS.

Sed dic quæſo, quænam tibi figura melior videatur, & pulchrior? Eanè quæ paribus, an quæ imparibus lineis conſtat. Ad. *Quis dubitat eſſe meliorem in qua æqualitas prævalet?* Aug. *Ergo inæqualitati æqualitatem præponis.* Ad. *Neſcio utrum quiſpiam non præponat.* I.

Aug. *Vide nunc in figura quæ tribus angulis paribus perfecta eſt, quid in ea ſit angulo contrarium, id eſt, ex altera parte contrapoſitum, utrum linea, an angulus.* Ad. *Lineam video.* Aug. *Quid ergo ſi & angulus angulo, & linea lineæ contraria non ſit, non nè fateris, æqualitatem eſſe potiorem in ea figura in qua id accidit?* Ad. *Fateor quidem, ſed quemadmodùm id fiat tribus lineis, omninò non video.* Aug. *Quid quatuor lineis? poteſt ne hoc fieri?* Ad. *Prorsùs poteſt.* Aug. *Melior eſt igitur figura, quæ quatuor lineis rectis paribus, quam quæ tribus conſtat.* Adeod. *Melior certè, ſiquidem magis in ea æqualitas valeat.* II.

Aug. *Quid ergò iſtam, quæ quatuor rectis paribus lineis conſtat, cenſes ne poſſe etiam ità fieri, ut non anguli omnes in ea pares ſint, an non putas?* Ad. *Video poſſe.* Aug. *Quonam modo?* Ad. *Si duo contractiores, duo apertiores ſint.* Aug. *Vides nè etiam quemadmodum & ambo contractiores, & ambo apertiores ſibi contrarii ſint?* Ad. *Ac veriſsimè, atque apertiſsimè.* III.

Aug. *Servatam igitur, & hic quanta ſervari potuit cernis æqualitatem: Cernis enim profectò fieri non poſſe, ut cum quatuor paribus lineis figura perficitur, non aut omnes, aut certè, vel bini anguli pares ſint, quoque tamen paria ſunt ſibi contrrio reſpondere.* Ad. *Cerno, & firmiſsimè teneo.* IV.

Aug. *Nihil ne te movet etiam in his rebus tanta, & tam inconcuſſa quadam juſtitia?* Ad. *Quo nam modo?* Aug. *Quia nihil ut arbitror, dicimus eſſe juſtitiam niſi æquitatem. Æquitas autem ab æqualitate quadam videtur appellata, ſed quæ in hac virtute æquitas, niſi, ut ſua cuique tribuantur? Porrò ſua cuique niſi quadam diſtinctione tribui non poſſunt. An aliter putas?* Ad. *Manifeſtum eſt, & prorſus aſſentior.* V.

Aug. *Quid diſtinctionem? Arbitraris ne eſſe ullam, ſi omnia paria ſint, ut nihil omninò inter ſe differant*. Ad. *Nullo modo*. Aug. *Ergò juſtitia ſervari non poteſt niſi in rebus, in quibus ſervatur, ſit quædam, ut ita dicam, imparilitas, & diſſimilitudo*. Ad. *Intelligo*. Aug. *Cum igitur fateamur iſtas figuras, de quibus agimus inter ſe eſſe diſſimiles. illam ſcilicet, quæ tribus, & hanc quæ quatuor angulis conſtat, cum ambæ paribus lineis fiant, nonnè videtur tibi quædam retenta juſtitia, ut illa, quæ habere non poteſt parilitatem contrariorum, inconcuſſam teneat angulorum æqualitatem, in hoc vero, quia tanta eſt contrariorum congruentia, illa lex angulorum admittat nonnullam inæqualitatem? Hoc ergò cum me multum moverit, quærendum abs te viſum eſt, quonam modo iſta veritate æquitate, æqualitate, delectere*. Ad. *Jam cerno quid dicas, & non mediocriter admiror*. Aug. *Agenum, quia inæqualitati æqualitatem jure præponis, nec quiſquam omninò eſt, ut opinor, humano ſenſu pr.ditus, cui non id videatur, quæramus, ſi placet, figuram in qua ſumma æqualitas inveniri queat, quæcumque enim erit, cæteris ſine dubitatione præferetur*.

EXPOSITIO.

Et perfectior eſt Figura quò majori pollet æqualitate. Triangulum æquilaterum cæteris Triangulorum ſpeciebus excellit.

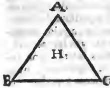
S*Ed dic quæſo, &c.)* Hic ingenioſè quæritur inter Triangulorùm, aliarumque figurarum ſpecies, quænam figura ſit altera melior, ac pulchrior; Ea nè, quæ ęqualibus lateribus, an quæ inæqualibus clauditur, ac terminatur? Et citrà dubitationem reſpondetur, meliorem & perfectiorem eam eſſe in qua magis viget, ac prævalet æqualitas. Idcircò Triangulorum præſtantiſſimum eſt Triangulum æquilaterum, in quo, & latera, & anguli invicem æquantur. Deindè ſuccedit Triangulum Iſoſceles, ſeù æquicrure, duobus æqualibus lateribus tantùm gaudens, quod melius eſt Triangulo ſcaleno, in quo nulla laterum, & angulorum æqualitas elucet. Major autem, aut minor figurarum perfectio a majori, aut minori æqualitate pendet. Equalitas enim eſt veluti vis, ac robur non tantum figurarum, verùm etiam & totius rerum Vniverſitatis, quæ æqualitatis poteſtate, ac virtute regitur, ac ſuſtinetur. De qua re fusè agemus in noſtra diſſertatione de ſumma Aequalitatis virtute. Hinc optimè docet Auguſtinus, æqualitatem anteponendam eſſe inæqualitati, quæ defectus quidam eſt, atque deflexio à perfectione & natura æqualitatis.

Vniverſi Pulchritudo ab æqualitate pendet.

Aug. Vide nunc in figura &c.) In Triangulo H ita poſito, & vides

nagu-

anguli non opponuntur angulis, aut lateribus latera, ſed oppoſita ratione, nam angulus A. B. C. opponitur lateri A. C. & latus B. C. opponitur non lateri, ſed angulo B. A. C. & ſic de aliis. Idcircò angulus lateri, latus angulo diſſimili, & inæquali quadam ratione reſpondet, in quo ſanè ſpecies quædam inæqualitatis, ac diſſimilitudinis involuitur. Quapropter indubitatum eſt, magis elucere æqualitatem, atque rerum congruentiam in figura ubi latus lateri, angulus angulo reſpondet. Etenim angulorum, & laterum ſimilis, ac perfecta corriſpondentia æqualitatem quamdam involuit. Hec autem major æqualitas, quæ abeſt à triangulo, in figura quadrilatera ſummoperè floret, nam ut patet, in expoſito quadrilatero P. latus A B opponitur lateri D. C. latus B. C. reſpondet lateri A. D. angulus vero B angulo D. angulus A angulo C. ex diametro opponitur.

In Triangulo latus angulo, & lateri opponitur.

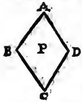
Quedam inæqualitatis ratio viget in triangulis, quæ minime in figura regnat Quadrilatera.

In Plano quatuor lineis comprehenſo Angulus, angulo, lateri latus reſpondet.

Jam ſi figura Quadrilatera æqualibus lateribus compræhenſa triangulo æquilatero comparetur, profectò inſignior, ac perfectior eo dicenda eſt ob majorem æqualitatem, cujus particeps eſt. Siquidem figura quatuor æqualibus lineis circumſcripta & laterum æqualitatem, & æqualem, ut ita dicam corriſpondentiam habet contrariorum, laterum nimirum, & angulorum, qua æqualitate caret Triangulum æquilaterum; in quo tametſi latera ſint æqualia, contraria tamen non æqualiter ſibi reſpondent, ut dictum eſt.

Quadrilaterũ æquilaterum excellentius eſt triangulo.

Aug. Quid ergò iſtam &c.) Figura quadrilatera etiam ſi conſtet quatuor lateribus æqualibus non ideò neceſſum eſt, ut etiam ſinguli ejus anguli invicem æquentur. Nam acceptis quatuor rectis lineis æqualibus, poteſt ex illis pro arbitrio efformari Quadratum, aut Rhombus: emergit quadratum, ſi adeò invicem ſuis finibus copulentur, ut ſinguli anguli ſint recti, nimirum ex lineis, quæ mutuò ad perpendiculum cadunt efformati; ſi verò ità lineę jungantur, ut nullus angulus ſit rectus, ſed duo acuti, duo verò obtuſi, qui invicem opponantur, tunc oritur Rhombus, ut vides in ſequenti Quadrilatero P, cujus ſingula latera A. B. B. C. C. D. D. A. ſunt invicem æqualia, anguli verò oppoſiti A. & C. anguſtiores, ſive acuti, B. & D. apertiores, ſive obtuſi. Hi enim anguli quamvis non omnes invicem ęquentur, oppoſiti tamen anguli ſunt ęquales, angulus ſcilicet acutus A. æquatur angulo acuto C, obtuſus verò D. æqualis eſt oppoſito, & obtuſo B. Quapropter planè liquet ex eo quod ad Quadrilaterum conſtituendum quatuor rectę lineę invicem jungantur, non oportere etiam, & ſingulos angulos æquales eſſe, tantum opus eſt, ut anguli qui opponuntur, mutuò æquentur. Idcircò omnium laterum æqualitas in Quadrilatero non trahit ſecum neceſſario æqualitatem angulorum, ut patet in Rhombo; ſecus verò in Triangulo æquilatero, ubi laterum æqualitas ſumma quadam neceſſitatè æqualitati angulorum adſtrictitur, ut intelligi nequeat Triangulum æquilaterum, quin tribus æqualibus angulis conſtare pariter concipiatur.

In quadrilatero ex laterum æqualitate non arguitur neceſſariò ſingulorum angulorum æqualitas.

Qua ratione Quadratum à Rhombo ſecernatur.

Aug. *Servatum igitur &c.)*

Plurimum in æquilatero Triangulo & Rhombo viget æqualitas,

In Triangulo æquilatero, & figura quatuor lineis rectis æqualibus circumſcripta, elucet tota æqualitas, cuius utraque diſſimilis figura capax eſt. Etenim ex hoc, quod figura plana tribus æqualibus lateribus compræhendatur, neceſſario oritur, ut in tres æquales angulos identidem deſinat, ea tamen lege, ut non angulus angulo, aut latus lateri, ſed inæqualitate, & diſſimilitudine quadam angulus lateri, latus angulo opponantur. In figura vero Quadrilatera, & æquilatera, ut ſe habet Rhombus, ex eo quod ſingula latera ſint invicem æqualia, neceſſariò ſequitur, angulos oppoſitos invicem æquari, non autem oportet, ut ſinguli mutuò æquentur, ſed opus eſt, ut æqualiter, & conformiter, ſi fas eſt dicere, anguli angulis, latera lateribus reſpondeant.

Aug. *Nihil nè te movet &c.)*

In Geometricis figuris quedam Juſtitia æqualitas effulget.

Præclarè hic admonet Auguſtinus inconcuſſam quamdam Iuſtitiam in expoſitis figuris Rhombo ſcilicet, & Triangulo æquilatero effulgere. Juſtitia enim nihil aliud eſt, quam æquitas, hæc autem ipſamet æqualitas eſt, in cujus natura ſita eſt integra Iuſtitiæ perfectio. Nam Juſtitia Virtus eſt, qua cuique rei, quod ſuum eſt, tribuitur, quod profectò abſolvi non poteſt, niſi duo ſimul eluceant, æqualitas nempe, & diſtinctio, ſeù diſſimilitudo, niſi enim res diverſæ, & diſſimiles ſint, mutuam æqualitatem ſervare non poſſunt, quæ quodammodo inæqualitati rerum, nempè diſtinctioni, & diſſimilitudini admiſcetur. Quod evidenter innoteſcit in expoſito exemplo. Nam ut vidimus in Rhombo, æqualitas ſingulorum laterum, non trahit ſecum ſingulorum angulorum æqualitatem, ſed tantum eorum, qui invicem opponuntur. Attamen neceſſariò adnectitur cum æquali, & ſimili corriſpondentia contrariorum; Siquidem ut oſtenſum eſt in Rhombo, angulus angulo, latus lateri reſpondet. In Triangulo verò æquilatero adeò potens eſt laterum æqualitas, ut etiam, & ſinguli anguli eis oppoſiti æquales fieri cogantur; huic tamen pulcherrimæ æqualitati inæqualis, ac diſſimilis contrariorum habitudo & correſpondentia copulatur. Jam Rhombum, & Triangulum æquilaterum invicem comparemus, ſanè diſtinctio ac diſſimilitudo in his figuris continetur; Nam Rhombus quatuor rectis lineis æqualibus, tribus verò tantum triangulum æquilaterum comprehenditur: En diſſimilitudo, & diſtinctio. Quià verò in utroque laterum regnat æqualitas, æquales, ac ſimiles invicem dici poſſunt, hac lege tamen, ut ex qua parte in utraque figura deficit, & recedit æqualitas, ex alia verò parte veluti refocillata reſarciatur æqualitas, & compenſetur, ut tandem quodammodò æquilibrium, ſeu momentorum, & exceſſuum æqualitas in utraque figura celebretur; Etenim ſi Triangulum æquilaterum excedit Rhombum ex eo quod laterum æqualitati conjunctam neceſſario ſingulorum angulorum æqualitatem complectitur, Rhombus tamen etſi ſingulos angulos æquales minimè habet, attamen ejus ſingulorum angulorum inæqualitas compenſatur ab æquali, & ſimili contrariorum habitudine, quæ deeſt in Triangulo æquilatero. Idcircò hujuſmodi figuræ adeò æqualiter invicem ſeſe excedunt, ut quæ perfectio deficit in una, in altera effulgeat, ex quo quædam Juſtitia, ac perfecta æqualitas in his figuris conſurgit: Quod mirum in modum humanam Intelligentiam allicit

Summopere Animus æqualitatis elegantia allicitur.

allicit, & ad ſe trahit; Nihil enim majori voluptate humanum Animum perfundit, quam hujuſmodi æquitas, aut æqualitas, aut retenta Juſtitia, quæ non tantum in figuris, verum etiam & in ſingulis rebus elucet, ut ſolidè, & abundè oſtendemus, dum de Aequalitatis vi, & potentia in noſtris inveſtigationibus agemus.

CAPUT X.

TEXTUS.

AD. *Placet verò, & quæ iſta ſit, ſcire cupio.* Aug. *Prius ergò reſponde, utrum tibi illarum figurarum, quarum jam quantum ſatis videbatur facta mentio eſt, ea videatur excellere, quæ quatuor lineis paribus, totidemque angulis paribus conſtet. Namque ut vides, in hac & linearum æqualitas, & angulorum eſt, & quod in illa, quæ tribus lineis paribus clauditur, non inveniebamus; adeſt huic parilitas contrariorum, nam linea linea, & anlus angulo eſt, ut cernis, contrarius.* Ad. *Ita verò eſt, ut dicis.* Aug. *Habet nè ſummam æqualitatem, an aliter tibi videtur? Nam ſi habet, fruſtrà ut inſtitueramus, aliam quærimus: Si autem non habet, volo id ipſum mihi abſ te demonſtretur.* Ad. *Videtur mihi habere, nam ubi & anguli pares, & lineæ pares ſunt, ubi deprehendam inæqualitatem non video.* Aug. *Ego aliud ſentio. Nam recta linea donec veniat ad angulos, ſumma æqualitate prædita eſt; ſed cum ex diverſo latere alia conjungitur linea, & angulum facit, non nè cenſes, hoc ipſum eſſe inæquale? An tibi figuræ pars, quæ linea clauditur cum illa parte, quæ angulo concluditur, congruere videtur æqualitate, aut ſimilitudine?* Ad. *Nullo modo. Et me pudet temeritatis meæ, eò enim ductus ſum, quod & angulos in ea pares inter ſe, & latera cernerem: ſed quis non videat eorum laterum ab angulis magnam differentiam?* Aug. *Accipe aliud inæqualitatis apertiſſimum indicium: Certè enim cernis vel illam figuram triangulam paribus lineis conſtantem, vel iſtam quadratam habere aliquid medium.* Ad. *Cerno planè* Aug. *Quid ab eodem medio cum lineas ad omnes figuræ partes ducimus, pares nè tibi*

duci

duci lineæ videntur, an impares? Ad. *Impares prorſus, nam longiores eas neceſſe eſt eſſe, quas in angulos ducimus.* Aug. *Iſta in quadrata quot ſunt, & quot in triangula?* Ad. *Quatuor hic, tres ibi.* Aug. *Quid minima omnium, quæ rurſum, & quot ſunt in figura utraque?* Ad. *Totidem ſcilicet ea, quæ in media latera ducuntur.* Aug. *Veriſſimè mihi videris dicere, neque hic opus eſt diutius immorari, ad id enim quod volumus ſatis eſt. Nam & magnam æqualitatem hic ſervari, ut opinor, vides, & tamen nondum ex omni parte perfectam.*

EXPOSITIO.

In quadrato ſummam æqualitatem minime floreret dupliciter oſtenditur.

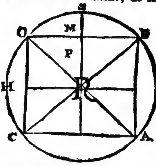
IN hoc capite Auguſtinus totus eſt in explicando, quænam figura ea ſit, in qua maximè floret, ac regnat æqualitas, quæ nempè cæteris pręſtantior, inſigniorque cenſenda ſit. Idcircò poſtquam oſtenderit, Triangulum æquilaterum, ac Rhombum haud perfectam, & plenam redolere æqualitatem, ad quadrilateram ſuperficiem ſe convertit, quam geometrię cultores Quadratum appellant, quod eſt figura plana quatuor lineis, ac quatuor angulis invicem ęqualibus conſtans. Quęrit ergò Auguſtinus, an in quadrato perfecta, & abſoluta ſplendeſcat æqualitas, nam cum in quadrato, & ſingula latera, ſingulique anguli mutuò ęquentur, in eo ſummam æqualitatem contineri videtur. Attamen contrarium docet, nos admonens, neque in quadrato ſummam emicare æqualitatem, quod duplici ratione oſtendit. Primò ſic ratiocinatur. Dum Linea recta breviſſimo tramite in longum excurrit, perfecta gaudet æqualitate; nam adeò ęquè ac perfectè versùs eamdem metam illius puncta fluunt, & ſecundum longitudinem extenduntur, ut nullà prorsùs incongruentia, aut diſſonantia in hoc punctorum fluxu contingat. Quapropter meritò linea recta breviſſima omnium linearum eoſdem terminos habentium, Archimede docente, dicitur. Attamen cum unius rectę lineę extremitati alterius rectę lineę extremitas connectitur, ut neutra indirectùm jaceat, angulus prodit, in cujus verticem rectę lineæ incurrentes inæqualitatem quamdam pariunt, ut utraque linea a ſuà ſummè ęquabili rectitudine quodammodò recedens, curuari, & a breviori via deflectere videatur, quę inęqualitas, atque diſſimilitudo in quadrato plano quidem involuitur, cum angulis conſtet quadratum, & in quovis angulo, ut expoſuimus, inęqualitas quædam contineatur. Hinc majori æqualitate quadratum pollet ex ea parte, quà rectà linea compręhenditur, quàm ubi angulus procreatur, in quo rectà linea aliquantulum a ſua maxima ęqualitate removere videtur.

Angulus in quadrato Inequalitatis indicium eſt.

Deindè aliud inæqualitatis indicium ab ipſo Quadrati centro ſubtiliter deſumit Auguſtinus. Accipiatur, ait, in quadrato punctum medium, quod ſanè centrum Circuli in quadrato inſcripti, aut circumſcri-

Digitized by Google

ſcripti, ut Geometræ loquuntur, eſt. Jam ex hoc centro lineæ rectæ ducantur, quarum aliæ quadrati latera pertingant, aliæ verò in angulorum vertices deſinant, ut in appoſita figura videri poteſt, in qua

Quadratum P, inſcriptum eſt circulari figuræ H, cujus circumferentia tranſit per quatuor puncta O, C, A, B, quæ ſunt vertices angulorum quadrati, linea recta R, O, ducta eſt à centro ad verticem anguli, recta verò R, M, à centro protracta in quadrati latus incurrit. Jam manifeſtiſſimè patet ex ipſamet conſtructione, Lineam rectam R, O, quæ eſt radius circuli H, majorem eſſe rectà lineà R, M, in latus quadrati incidente, ſuperatur enim à radio, R, O, exceſſu M, S. ex quo ſequitur non adeò in quadrato undique latera illiuſque perimetrum æquè, & uniformiter eidem centro, ſeù puncto medio conſonare ac reſpondere, ut perfecta quàquà verſum in quadrato ſervetur æqualitas, cum Lineæ, quæ in angulos deſinunt, longiores ſint iis, quę ad latera uſque extenduntur, quod in cæteris figuris planis rectilineis, quas polygonas ſeù multilateras figuras Geometrę appellare conſueverunt, contingit, in quibus angulorum numerus æqualitatem, partiumque conſonantiam turbat. Non floret igitur ſumma æqualitas in Quadrato, atque adeò Quadratum non eſt omnium planarum figurarum pręſtantiſſimum.

CAPUT XI.

TEXTUS.

AD. *Omninò video; & qua illa figura ſit, quæ ſummam æqualitatem habeat, noſſe vehementer expecto.* Aug. *Quàm cenſes niſi eam, cujus & extremitas ſibi concors eſt undique, nullo angulo æqualitatem perturbante, & à cujus medio ad omnes extremitatis partes pares lineæ duci poſſunt?* Adeodatus. *Jam ut opinor, intelligo, nam illam figuram, quæ una linea in circulum ducta terminatur, mihi videris deſcribere.* Auguſtinus. *Rectè intelligis. Nunc itaque illud conſidera, cum ſuperior Ratio docuerit lineam in ſola longitudine intelligi, nec quidquam latitudinis uſurpare, & ideò per longum*

quà

quà ducitur dividi non poſſe, utrum tibi videatur figura quolibet ſine latitudine inveniri. Ad. Nullo modo. Aug. Quid ipſa latitudo? Poteſt nè longitudinem non habere, quamvis latitudo ſola ſit, quemadmodum ſuperius longitudinem, ſine latitudine intelleximus an non poteſt. Ad. Video non poſſe. Aug. Vides ergò etiam illud, niſi fallor, quod latitudo ab omni parte dividi queat, linea verò per longum non queat. Ad. Manifeſtum eſt. Aug. Quid ergò putas pluris habendum, quod dividi poteſt an id, quod non poteſt? Ad. Profectò id quod non poteſt. Aug. Præponis igitur lineam latitudini. Nam ſi quod dividi non poteſt, præponendum eſt, præponamus neceſſe eſt etiam id, quod minus dividi poteſt. Latitudo autem ex omni parte dividitur, longitudo verò non niſi ex diverſo, nam per longum diviſionem non admittit. Eſt ergò latitudine præſtantior. Antu aliter exiſtimas? Ad. Iſta prorſus Ratio cogit fateri, ut dicis. Aug. Iam quæramus ſi placet, utrum ſit aliquid in iſta ratione, quod omnino non queat dividi, erit enim hoc multo etiam, quàm illa linea melius: Nam lineam cernis ex diverſo innumerabiliter ſecari poſſe, itaque tibi ipſi hoc inveniendum dimito. Ad. Ego illud puto non poſſe dividi, quod medium in figura ponebamus, unde in extrema lineæ ducuntur. Nam ſi dividitur, longitudine aut etiam latitudine carere non poteſt. Sed ſi longitudinem ſolam habet, non jam unde ducuntur lineæ, ipſa linea eſt. Si verò etiam latum eſt, aliud deſiderat medium, a quo in extrema latitudinis lineæ ducantur. Vtrumq; autem hoc ratio reſpuit. Id erit igitur, quod dividi nequeat. Aug. Rectè dicis. Sed non nè tibi aliquid tale videtur etiã illud, undè linea ducitur, et ſi figura nondum ſit, cujus medium intelligamus? Illud enim dico lineæ principium, a quo incipit longitudo, quod volo ſine ulla longitudine intelligas. Nam ſi longitudinem intelligis, nequaquam profectò intelligis, unde ipſa incipit longitudo. Ad. Tale omnino. Aug. Hoc ergò, quod jam te intelligere video, potentiſſimum omnium eſt, quæ demonſtrata ſunt. Siquidem hoc eſt, quod nullam diviſionem patiatur, & punctum vocatur, cum medium tenet figuræ; ſi autem principium lineæ eſt, vel lineis, aut etiam finis vel cum omninò aliquid notat, quod ſine partibus intelligendum ſit, nec tamen obtineat figuræ medium ſignum dicitur. Eſt ergò ſignum nota ſine partibus. Eſt autem punctum nota mediũ figuræ tenens

Ita

Ita ſit, ut omne punctum etiam ſignum ſit, non autem omne ſignum punctum videatur. Volo enim de his nominibus inter nos convenire, ut minus inter diſputandum circumloquamur, quanquam plerique punctum appellent, non quod omnis figuræ medium, ſed quod ſolius circuli vel pilæ tenet, tametſi minus nobis de vocabulis laborandum eſt. Ad. *Aſſentior.* Aug. *Vides certè etiam quantum valeat. Nam ab ipſo incipit linea, ipſo terminatur, & figuram rectis lineis nullam videmus fieri poſſe, niſi ipſo angulus claudatur. Deindè undecunque ſecari linea poteſt, per ipſum ſecatur, cum ipſum omninò nullam in ſe admittat ſectionem. Nulla linea lineæ niſi per ipſum copulatur. Poſtremò cum cæteris planis figuris, nam de altitudine adhuc nihil diximus, eam præponendam ratio demonſtraverit, quæ circulo clauditur propter ſummam æqualitatem, quæ alia ipſius æqualitatis moderatio eſt, quam punctum in medio conſtitutum? Multa de hujus potentia dici poſſunt, ſed adhibeo modum, & tibi ipſi cogitanda plura permitto.* Ad. *Sanè ut videtur, non enim me requirere pigebit, ſi quid fuerit obſcurius, cerno autem mediocriter, ut puto magnam hujus ſigni eſſe potentiam.*

EXPOSITIO.

CUm in capite præcedenti admonuerit Auguſtinus neque Triangulum æquilaterum, neque Quadratum ſumma æqualitate gaudere, tandem in hoc capite exponit, quænam ſit figura, in qua perfectè, ac ſummè natura æqualitatis regnat, & in medium circularem ſuperficiem affert, cujus circumferentia cum nullo angulo perturbetur, plena perfruens æqualitate, undique ſibi concors eſt, æquè a puncto medio, ſeu à centro ſe removens; hinc ſingulæ illius partes eadem diſtantia æquè elongantur à centro. Hæc autem maxima concordia, atque inſignis æqualitas, qua ſingulæ peripheriæ partes eadem lege medium Punctum reſpiciunt, oritur ex ipſamet circuli ſtructura, & geneſi. Siquidem ſi Linea recta circa ſui extremitatem immotam, ſeu quieſcentem, altera extremitate ſe movente, in orbem revolvatur, circularem figuram procreat, cujus circumferentia ab eadem recta Linea circà ſe ipſam rotundo motu ſe torquente deſcripta, undique æquè diſtat ab eodem centro in quo immota genetricis Lineę extremitas quieſcit, idcircò quaquaverſum circulus, prorſus inæqualitate ſemota, æqualitatis elegantiam redolet, ac pulchritudinem.

Inter planas figuras ſolus Circulus ſummè gaudet æqualitate.

Circuli natura explanata, quærit deindè Auguſtinus, utrum poſſit

Linea minus dividi poteſt quam ſuperficies.

concipi, & exiſtere figura ſive plana, ſive curva, quæ cum ſit lata, longitudine tamen careat? Et reſpondet, negando poſſe latitudinem exui longitudine, nam quidquid latum eſt, & longum eſſe oportet. Siquidem linea ut ſit, & intelligatur, omninò abjicit à ſe latitudinem, nam cum ſit finis, & extremitas ſuperficiei, rei ſcilicet extenſæ juxta longitudinem, ac latitudinem, nequit quidem eſſe lata, Superficies verò, ſeu figura aut plana ut quadratum, aut curva ut ſpherici corporis extremitas, ut exiſtat, & concipiatur, indiget longitudine, ſeù linea; nam ſecundùm duplicem dimenſionem exporrigitur, ac menſuratur. Idcircò Linea etſi poteſt dividi ſecundum longitudinem, attamen prorsùs inſectilis eſt, ſecundum latitudinem, qua illa prorſus caret. Plus igitur dividi poteſt ſuperficies quam linea; nam quod & in longum, & in latum ſcinditur, ac ſecatur, majorem diviſionem amplectitur, quam id, quod in longum tantum dividi poteſt.

Inſectile ſectilibus naturis preſtantius.

Eo perfectiores res, quò magis Unitatem emulantur.

Vis ab unitate, a numero verò profluit imbecillitas.

Exponitur ratio cur id quod dividi nequit, ſectiles antecellat naturas.

Eo perfectior res quò minus dividi poteſt.

His jactis fundamentis ſequens Axioma ſtatuit Auguſtinus. Quod inſectile ſeu diviſionis omninò incapax eſt, perfectius, & excellentius eſt eo, quod diviſionem patitur, ac ſectile eſt. Præponit ergo ſectilibus rebus inſectiles naturas, in quibus haud diſperſa, ſed tota in unum collecta illarum virtus eſt, hoc autem manifeſtiſſimum eſſe ſapienter exiſtimat, ideoque non curat attentius hoc aperire, atque oſtendere, ſed tanquam apertiſſimum pronunciatum, quavis rejecta dubitatione, in medium adducit. Siquidem, ut fusè, ac demonſtrativa methodo in noſtris Inveſtigationibus aperiemus, norma, & firmiſſima regula, qua rerum perfectio menſuratur, penis quàm nimirùm exceſſus, aut defectus perfectionis rerum accipitur, eſt vis, & conatus ad Unitatem, ut quæ ad illam proprius accedunt, perfectiora ſint iis, quæ minus ad camdem unitatem tendunt, hinc imperfectio, imbecillitas, defectus, & impotentia Numero, robur verò, perfectio, & virtus ab Unitate profluunt; Cum igitur ſectiles nature numeri, ſeu multitudinis rationem involuant, quod verò inſectile eſt, unitatis perfectionem inſigniter redoleat, planè liquet, inſectiles naturas anteponendas eſſe rebus, quæ partium multitudine conſtant, & in partes dividuntur, quod enim à partium numero, ac diviſione alienum eſt, excellit, ac præſtat ei, cujus natura in multitudine poſita ab unitate recedit. Si ergò manifeſtum eſt, inſectile ſectiles res antecellere, evidens pariter erit, rem eò perfectiorem eſſe, quo magis a diviſione, partiumque numero removetur, atque adeò, quod minus dividi poteſt, perfectius eſt eo, quod majorem diviſionem ſubit, nam res, quæ minus dividitur, ſimplicior eſt, ac præſtantius imitatur unitatem, ſecus verò quæ majoris diviſionis eſt capax, cujus natura magis compoſita, minuſque ut ità dicam, unum eſt: Ex quò confeſtim indubitanter infertur, lineam præponendam eſſe ſuperficiei; nam ſuperficie præſtantior eſt linea. Linea ſiquidem tantùm ſecundum longitudinem in tranſverſum dividi poteſt, adeòque ſimplicior ſuperficie, quæ magis compoſita eſt, & non tantum ſecundum longitudinem, verum etiam & latitudinem ſecari poteſt. Idcircò cum Linea propiùs unitati approximetur, quam ſuperficies, quæ magis vergit ad numerum, ſequitur, lineam ſuperficiei antecellere, ac omninò præferendam eſſe.

Linea ſuperficie melior eſt.

Attamen videamus, proſequitur Auguſtinus, an in rebus extenſis, & men-

& menſuræ obnoxijs præter Lineam eluceat aliud lineà perfectius, longeqne præſtantius, quod nimirum partes, ac diviſionem penitus a ſe rejiciens, ac omni dimenſione carens, nullo pacto menſurari, ac dividi valeat, dum autem in circulum animum convertit, in illius centro, quod qnærebat, jam ſe inveniſſe lætatur. Circuli centrum, ſeu Punctum medium locum in circulo tenens, inſigniſſimum quoddam & verum unitatis imitamentum eſt; Nam ſimpliciſſima res Punctum eſt, mole, partibus, magnitudine ſpoliatum. Etenim nullam longitudinem amplectitur, ſed eſt principium, ac initium omnium linearum rectarnm, ſcelicet radiorum, qui à centro Circuli ad ejuſdem circumferentiam ducuntur, quod autem Linearum initium eſt, nudę nempè, & indiviſibilis longitudinis extremitas, longitudine carere opus eſt, ſecus linea, ſeu ipſamet longitudo, haud lineę ſeu longitudinis initium & extremitas eſſet, atqne intelligeretur, nequit enim concipi longitudine præditum id, a quo longitudo incipit, & in quod tandem veluti in ſui extremitatem abit. Si autem Punctum omninò longitudine caret, neceſſe eſt, ut etiam latitudinem, & altitudivem ſeù profunditatem a ſe rejiciat, nam cum linea neque lata, neque profunda ſit, ipſius tamen initium ſit punctum à longitudine abhorrens, ſequitur Punctum nulla prorſus dimenſione gaudere, ſed omninò inſectile eſſe, & inextenſum, idcitcò pnnctum, cum nullam diviſionem patiatur, perfectius ac melius eſt linea, quæ ſectilis, & extenſa eſt, ſecundum longitudinem.

Punctum omnino inſectile & incorporeum eſt.

Punctum minimè longum eſt, ſi longitudinis extremum eſt.

Cum igitur corpus ſecari poſſit ſecundum longitudinem, latitudinem, ac profunditatem, ſuperficies ſit tantum ſectilis in longum, & in latum, diviſibilis verò ſecundum longitudinem linea, nullam autem diviſionem ſubeat punctum, manifeſtum erit, corpus ut potè maximè diviſionis capax, omninm imperfectiſſimum eſſe, perfectiorem ſuperficiem, quæ minus dividitur, huic præſtare Lineam, quæ minorem diviſionem patitur, omnium verò inſigniſſimum, ac potentiſſimum Punctum eſſe, quod ſi medium locum figurarum tenet, ut circuli, Trianguli &c. centrum, ſi linearum initium, & extremum eſt, Punctum dicitur, cnjus natura ſita eſt in hoc, ut ſit ſignum ſeu nota quædam in rebus extenſis, ac corporeis, partibus omninò carens, nam in quavis quantitatis continuæ ſeù exteſionis parte, ſive hæc linea ſive ſuperficies, ſive corpus fuerit, punctum deſignari poteſt, ac elucet.

Quanta perfectione, quantaque vi polleat Punctum, aperitur.

Sicuti autem Punctum, quia Linearum initium eſt, longitndine caret, haud abſimili ratione, quia ipſum in quavis figura medinm tenet locum, neceſſe eſt, ut etiam latitudinem a ſe rejiciat, nam ſi latnm eſſet, tanquam ſuperficies, aut figura conciperetur; Quapropter Punctum medinm aliud complecteretur, ex quo in ſuperficiei latæ extremitates lineę rectæ ducerentur, atqne adeò non ipſum Punctnm eſſet medium, ſed altero medio indigeret, ut ad illius extrema lineę protrahi poſſent, quod omninò Ratio reſpuit. Non eſt ergò neque latum, neque longum Punctum, idcircò neque altum, cnm altitudo qnæ ſolis corporibus competit, longitudinem, ac latitudinem præſupponat, quibus ſi caret Punctum, oportet ut etiam altitudine deſtituatur. Deinde tam altitudo, quam longitudo, & altitudo, quæ conjunctæ corporum molem efficiunt, ut rectæ lineę ad perpendiculum ad angulos ſcilicet rectos,

Punctum latitudine caret.

Punctum ſingulas corporis dimenſiones a ſe rejicit.

L 2 ſeu

ſeu æquales cadentes intelliguntur, atque adeò illarum principium eſt punctum, in quod ſingulæ incurrunt, ſeque mutuò tangunt; id autem unde initium quævis dimenſio capit, ſanè dimenſione, cujus principium, & extremitas eſt, omninò caret.

Punctum & linea, & ſuperficiei natura dignitate præſtat.

Si ergò Punctum nullam dimenſionem continet, ſequitur nulla ratione ſecari poſſe, atque adeò & linea, & ſuperficie perfectius eſſe, longèque præſtantius. Nam quia Linea minus dividi poteſt, quàm ſuperficies, rectè infertur, lineam meliorem eſſe ſuperficie, quod enim minus dividitur, præſtantius eſt eo, quod majori diviſione afficitur; Si ergo ab omni diviſione, ut potè ex omni parte inſectile, punctum abhorret, & ſuperficie, & lineà perfectius punctum erit, quod juxtà mentem Auguſtini propriè puncti nomen obtinet, cum in figuris, ut Circulo, & Quadrato, medio loco gaudet, quod etiam, ut diximus, centrum figurarum nuncupatur; cum verò linearum initium eſt, aut lineas conjungit, ſignum dicitur, nimirum nota quædam, & deſignatio in rebus extenſis, ac quantis, partibus carens, idcircò non omne ſignum eſt Punctum, cum videlicet medium locum in figuris non tenet, omne verò punctum eſt Signum, nota nempè ſine partibus; Hoc pacto ſi ejuſdem circuli Cèntrum ut medium figuræ partibus denudatum intelligas, punctum appellatur. Si vero tantum concipiatur, ut initium in quod rectæ lineę ſeu radij eiuſdem circuli deſinunt, ſignum propriè dicendum eſt, quod tamen in nominum, ac vocum quæſtionem reſolui ipſemet fatetur Auguſtinus.

Punctum ſignum eſt, nota ſcilicet ſine partibus.

Quam rectè ſigni nomen Puncto tribuat Auguſtinus.

Quam autem rectè ac ſolidè Punctum ſignum, ſeu nota ſine partibus ab Auguſtino appelletur, apertiſsimè patet, ſi puncti naturam diligenter Animo revoluamus; Nam Punctum ſemper in quantitate continua vigere, & commorari intelligimus, in rebus enim quantis, & corporeis tanquam in ſua ſede regnat; attamen licet in quantitate contineatur Punctum, ipſum nihilominus nullo modo quantum, aut extenſum eſt, ſed prorſus inſectile partibuſque carens, cum aut medium figurarum aut linearum nexus, finis, aut initium ſit; quamvis verò incorporeum, & inextenſum ſit Punctum, intelligi tamen nequit quin Animum inducat in notitiam aut lineę aut figuræ, quarum, aut initium, aut medium eſt, idcircò cum alterius rei notitiam Punctum in animo excitet, meritò ſignum nuncupatur; Signum enim dicitur quidquid præter notitiam ſui, in alterius rei cognitionem animum ducit. Dici etiam Punctum ſignum poteſt, quia nulla eſt Pars in quantitate, nullus eſt in rebus corporeis locus, quo inſectile Punctum intelligi, ac deſignari non valeat. Nam in quavis ſive Lineę ſive ſuperficiei, ſive rei ſolidæ parte Punctum concipere oportet, quod aut lineas conjungat, aut lineis cæteriſque corporum dimenſionibus initium, terminum, aut centrum præſtet. Etenim nullum corpus finitum intelliges, quin ſuperficiem, in quam illud abit, percipias, ſuperficies autem neutiquam Animo depręhendetur, niſi cadat ſub cogitationem linea, quà illa initium capit, ſivis tandem lineam intelligere, opus eſt, ut concipias Punctum, a quo Linea incipit, aut in quod deſinit, atque adeò niſi deſignetur in corpore punctum, a quo ſimplex longitudo ortum ducit, profectò nullam corporùm dimenſionem intelliges. Quamobrem cum nullus ſit in rebus extenſis locus, in quo deſignare, ac notare non va-

Nullus in Quãtitate corporea locus, in quo non eluceat Punctum.

lea-

leamus Punctum, manifeſtè deducimus Punctum, ſignum, ac notam aliquam eſſe ſine partibus, quæ neceſſariò in quantitate regnet, ac floreat veluti quantitatis initium, & origo, licet à ſe ipſo quantitatis indolem omninò reijciat.

Poſtquam autem quid ſit Punctum ingenioſè, ac ſcitè explanaverit Auguſtinus, quanta poteſtate, quantaque vi, & virtute Punctum polleat, deindè aperire & oſtendere enititur. Etenim à Puncto incipit Linea, quæ nullo pacto eſſet, niſi Punctum, a quo originem trahit, eluceret; Præterea nulla figura rectis lineis comprehenſa conſtrui & vigere poteſt, niſi rectæ lineę in quas illa definit, invicem adnectantur, ut angulum efficiant, attamen quo pacto angulus procreari, & emergere poſſit niſi punctum in figura exiſteret, quo rectæ lineę copulentur, quæ niſi in Punctum commune incidant, angulum profectò non progignent, idcircò Puncto ſemoto ſingulas figuras interire, & evaneſcere oportebit.

Quanti Punctum valeat explanatur.

Præterea nequit Linea ſecari, niſi Punctum adſit, in quo ſecetur, nam nequeunt duæ ſimplices longitudines mutuò ſecari, ut duo circulorum arcus, aut duæ lineę rectæ, quin ſe tangant in eodem Puncto, in quo ſectio, & contactus abſolvuntur, attamen etſi auxiliante Puncto invicem ſecantur Lineę, Punctum tamen nullam ſectionem patitur, & omninò indiviſibile eſt. Ulterius ut duæ lineę rectę invicem copulentur, oportet, ut illicò occurrat Punctum, quod illas conjungat, mutuoque connectat.

Linea, ſingulæ quoque figuræ a puncto vim & exiſtentiam capiunt.

Poſtremò ex Puncto excellentia, atque maxima perfectio circuli ſupra cęteras planas figuras profluit; ſiquidem non ob aliam cauſam circulus ſingulis planis figuris antecellit, niſi quia ſumma æqualitate pollet, eo enim perfectior eſt figura, quo major in ea floret æqualitas. Attamen quęvis in circulo æqualitatem moderatur, ac ſuſtinet niſi Punctum in centro conſtitutum, quod dum atque quaquaverſum à ſe ſingulas circumferentiæ partes removet, inſigniſſimam circuli æqualitatem procreat, cujus fons, & origo Punctum eſt. Quo poſthabito, & percunte, totam circuli æqualitatem interire, & in nihilum ſolvi neceſſe eſt. En quam potens, quàmque validum eſt Punctum, ut ab illo tota figurarum vis, ac præſtantia ortum ducat; cujus Puncti robur, & poteſtas potiſſimum oritur ex eo quod maximè ad unitatis pulchritudinem accedit Punctum, quod in rebus extenſis ſe habet veluti unitas, nam ſicuti in quantitate diſcreta, ſeu numero intelligibili, quam Arithmetica contemplatur, unitas, quæ omnem diviſionem, quam multitudinem a ſe excludit, eſt radix, & principium numeri, ſeu multitudinis, eodem pacto in continua quantitate, etſi inextenſum, & inſectile Punctum eſt, ex ipſo tamen tanquam a fonte extenſio omnis ortum ducit.

Summa circuli Equalitas emanat a Puncto.

Punctum inſigniſſimum Unitatis imitamentum.

Ex Puncto initium capit Extenſio.

Idcircò non tantum ferè ſingulas perfectiones unitatis arithmeticæ, quæ numerorum nempè radix eſt, redolet Punctum, verum etiam ſuprà ipſam unitatem excellere videtur, ut ſi fas eſt dicere, magis unum Punctum, quam una ipſa unitas dicenda ſit. Unitas non eſt numerus, at ab ea Numerus omnis profluit, pariter, & punctum non eſt dimenſum, ab eo tamen ſingulæ dimenſiones proficiſcuntur. Etenim à Puncto profluit Linea, a Linea oritur ſuperficies, a qua tandem corpus emanat. En quo pacto Origo, & initium trinæ dimen-

Punctum arithmeticæ unitati mirum in modum excellere videtur.

ſionis

ſionis Punctum eſt. Quod ſi imaginemur mediante motu in longum punctum explicari, linea emergit, hæc autem in tranſverſum expanſa, & fluens fit ſuperficies, quæ ſi intumeſcat in altum, traſmutatur in corpus. En qua ratione veluti componendo, ſeu addendo a puncto trina Dimenſio exordium capit.

Punctum corporis origo ac principium.

A puncto addendo ad corpus deſcenditur.

Jam ſi corpus altitudinem exuens contrahatur, in ſuperficiem redit, quæ contracta ſecundum latitudinem extenuatur in lineam, hæc tandem longitudinem a ſe abjiciens, in punctum deſinit. En quo pacto ſeparando in punctum, veluti numerus in unitatem, reſolvitur extenſio. Quod ſanè præclarum quoddam exemplum utriuſque methodi tum analyticæ, tum compoſitivè, ſive inventionis, & doctrinæ nobis exhibet.

In punctum corpus reſolvitur.

Prætereà unitas ſi in ſe ipſam multiplicetur, non augetur, ſed eadem immutata manet, unum namque in unum multiplicatum dat ſemper unum; eodem modo punctum ſi ducatur in punctum non dat extenſum, ſed Punctum, cum enim Punctum ſit partibus, & extenſione omni deſtitutum, neque contrahi, neque augeri poteſt, nam nihil niſi partibus, & extenſione polleat, minui, aut creſcere poteſt. Hinc quovis modo accipiatur Punctum, ut multiplicationis ſive Arithmeticæ, ſive Geometricæ praxis præcipit, punctum quantum libet in ſe ipſum multiplicatum, non niſi Punctum procreabit. Jam expendamus, qua ratione dici poſſet, Punctum adeo robuſtum, & inſigne eſſe, ut Arithemeticam unitatem virtutè excedat, ſeu unitate, quæ in numero elucet, melius ſit, ac perfectius. Ut hoc obtineamus, ſequenti modo ratiocinamur. Unitas ſi in ſe ipſam multiplicetur, ſanè non gignet niſi ſe ipſam, nempè unitatem, attamen ſi ſibi addatur unitas, non unitas, ſed numerus emergit; etenim ſi unitati unitas addatur, non oritur unitas, ſed binarius numerus profluit, atque adeò dum unitas ſe ipſam ſibi addit, quodammodò à ſuæ naturæ perfectione recedens, in numerum imperfectiorem convertitur. Secus verò ſe habet Punctum, cui ſi punctum, imò & innumera addantur puncta, non plura puncta, ſed tantum unum punctum prodit; Hinc dum infinitæ Lineæ invicem ſecantur, cum neceſſariò in eodem puncto communi ſe ſecent, ut ſanior edocet Geometria, tunc ex infinitis punctis linearum, quæ in idem punctum incidunt, ſimul additis, non infinita, ſed unum tantùm punctum conſurgit; quapropter minorem mutationem patitur punctum, quàm unitas, atque adeò unitate punctum immutabilius, ac perfectius appellari poteſt.

Punctum ſi in ſe ipſum ducatur, non parit niſi punctum.

Unitas unitati addita dat numerum, haud unitatem.

Punctum additum puncto, non extenſum ſed punctum gignit.

Ex infinitis punctis ſimul coniunctis unicum emergit punctum.

Additionis ope, nullam mutationem patitur punctum, ſecus verò unitas.

Inſuper detracta unitate à numero binario, hic illicò perit, in unitatem deſinens addita verò binariò, non binarius, ſed ternarius ab eo diverſus oritur, idcircò unitas numeris addita, aut è numeris detracta, numerorum ſpeciem evertit, ac deturbat; qua imperfectione quidem caret Punctum, quod ſive Lineam Lineæ adiungens, lineis adiungens, lineis addatur, ſivè lineas ſeparando, ac dividendo, a linea detrahatur, Lineæ natura eadem conſtantiſſimè manet, ut neque in punctum aliquando deſinat, neque in alteram degeneret naturam. Concludamus ergo cum Auguſtino, in rebus corporeis, & extenſis nihil reperiri, Puncto magnificentius ac potentius, a quo integra corporis ſubſtantia, & vim, & originem capit.

Unitas dum additur, aut ſubducitur, numerum turbat.

Ex puncti additione, aut ſubtractione nullam mutationem patitur extenſio.

CA-

CAPVT XII.

TEXTUS.

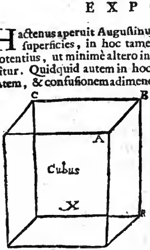
AUg. *Nunc ergo illud attende, cum & quid ſit ſignum, & quid ſit longitudo, & quid ſit latitudo perſpexeris, quid horum tibi videatur alterius, & cuius indigere, ſine quo eſſe non poſsit.* Ad. *Video, quod latitudo longitudine indigeat, ſine qua prorsùs intelligi non poteſt. Rursùs longitudinem cerno latitudine quidem non indigere ut sit, ſed ſine ſigno illo eſſe non poſſe. Illud autem ſignum per ſemet ipſum eſſe, & nullius horum indigere manifeſtum eſt.* Aug. *Ita eſt ut dicis, ſed diligentius conſidera, utrùm latitudo verè undique ſecari queat, an alicundè nec ipſa ſectionem poſsit admittere, quamvis plus admittat, quam linea.* Ad. *N ſcio prorſus undè non poſsit.* Aug. *Credò te non recordari, nam neſcire iſtud nullo modo potes, quare commonefaciam te iſto modo. Certè enim latitudinem sic intelligis, ut cogitatione tua de altitudine nihil uſurpes.* Ad. *Sic omninò.* Aug. *Accedat igitur huic latitudo, & reſponde jam utrum etiam aliquid acceſſerit, quò magis undique ſecari queat.* Ad. *Mirè omninò admonuiſti. Nunc enim video non ſolum deſuper, aut ex inferiori parte, ſed à lateribus quoque admitti poſſe ſectionem, nihilque omninò remanſiſſe, undè non queat penetrare diviſio. Quare manifeſtum eſt & latitudinem ex his partibus ſecari non poſſe, per quas ſurrectura eſt altitudo.* Aug: *Quoniam tibi igitur, ſi non fallor, & longitudo, & latitudo, & altitudo nota eſt, quæro utrum poſſint deeſſe duo ſuperiora ubi aderit altitudo.* Ad. *Sine longitudine quidem video eſſe non poſſe altitudinem, ſine latitudine autem poteſt.* Aug. *Redi ergò ad cogitationem latitudinis, et ſi eam quaſi jacentem animo figuraveris, erigatur in quodlibet latus, tanquam ſi eam velles per tenuiſsimam rimam, ubi ſe clauſæ januæ jungunt educere. An nodum intelligis quid velim?* Ad. *Intelligo quid dicas, ſed non dum fortaſsè quid velis.* Aug. *Illud ſcilicet ut reſpondeas utrum ſic erecta latitudo videatur tibi migraſſe in altitudinem, & latitudinis jam nomen, deſcriptionemque amiſiſſe, an adhuc maneat latitudo, quamvis ita ſit collocata?* Ad. *Videtur mihi altitudo eſſe facta.* Aug. *Re-* I.

cordariſne, obſecro, quemadmodum altitudinem definieramus? Adeod. *Recordor planè, & me jam ſic reſpondiſſe pudet. Nam etiam hoc modo quaſi erecta latitudo ſectionem per longum verſus deorſum non admittit; quare nulla in ea poſſunt interiora cogitari quamvis medium, & extrema cogitentur. Secundum autem ſuperiorem demonſtrationem altitudinis, quam feciſti ut recordarer, nulla eſt omninò altitudo, ubi nihil intus cogitari poteſt.* Aug. *Rectè dicis, & ſic te omninò meminiſſe cupiebam. Quamobrem illud jam volo reſpondeas, utrum falſo verum anteponas.* Ad. *Jam hic dubitare, incredibilis dementia eſt.* Aug. *Dic ergo, quæſo te. Numquid nam vera Linea eſt, quæ per longum ſecari poteſt. Aut vera latitudo, quæ cum erecta eſt, ut diximus, ſectionem per longum deorſum verſus admittit.* Adeod. *Nihil minus.* Aug. *Unquam nè igitur oculis iſtis corporeis vel tale Punctum, vel talem Lineam, vel talem latitudinem vidiſti.* Ad. *Omninò nunquam. Non enim ſunt iſta corporea.* Aug. *Atqui ſi corporea corporeis oculis mira quadam rerum cognatione cernuntur, oportet, Animum, quo videmus illa incorporalia, corporeum, corpuſve non eſſe, an tu aliter exiſtimas?*

EXPOSITIO

Hactenus aperuit Auguſtinus quid ſit punctum, quid linea, quid ve ſuperficies, in hoc tamen capite accuratius quodnam horum ſit potentius, ut minimè altero indigeat, inveſtigare, & explanare exorditur. Quidquid autem in hoc capite continetur, ad omnem obſcuritatem, & confuſionem adimendam, ſequenti modo exponere liceat.

Tribus dimenſionibus corporis natura abſolvitur.

Quo pacto quævis corporis dimenſio menſuretur exponitur.

Tribus dimenſionibus, ſeù menſuris tota corporis ſubſtantia abſolvitur, quæ ſingulæ tribus rectis lineis ad æquales angulos, ſeù ad perpendiculum ſe invicem tangentibus indicari, & decerni ſolent. Exempli gr. ſit corpus cubicum X, ſex nempè quadratis mutuò æqualibus circumſcriptum, & ad idem punctum B intelligantur protractæ tres rectæ lineę A B., BC, B R, hac lege, ut ad normam ſeù ad perpendiculum invicem cadant, angulos ſcilicet æquales, ſive rectos efficiant. Jam Geometræ his tribus rectis lineis utuntur ad ſtatuendum quanta longitudine, latitudine,

tudine, & altitudine expoſitus Cubus X conſtet, cum hæ rectæ lineę ſint breviſſimæ omnium Linearum quæ ab eodem Puncto communi duci poſſunt, & ſemper eædem conſtantiſſimè maneant, atque adeò pro vera corporis menſura accipi poſſint, & debeant. His autem rectis lineis indifferenter uti poteſt Geometra, vt vel longitudinem vel latitudinem, aut altitudinem corporis X metiatur, quævis enim apta eſt ad indicandum, quam longum, quam latum, aut altum ſit corpus, attamen ſi una harum linearum accipiatur pro determinanda longitudine, altera indicabit latitudinem, poſtrema verò altitudinem, ſive corporis ſoliditatem oſtendet. Idcircò ſi ſumatur recta linea A B., ut ſtatuam, quantæ longitudinis ſit corpus X; linea recta B. C, latitudinem, B R verò altitudinem, ſeu profunditatem indicabit, & viciſſim, ſingulæ tamen hæ rectæ lineę ſimplices ac merę longitudines ſunt, quarum nulla lata, aut robuſta eſt, ſed tantum quanta ſit latitudo, aut corporis profunditas indigitant. Quapropter cum abſolutè enunciatur latitudo, non venit in allato exemplo ſimplex longitudo, ſeù ipſamet recta linea B. C, ſed tota ſuperficies quatuor rectis lineis comprehenſa, nempè quadratum B, A, P, C, longum, pariterque latum, cujus latitudinis menſura eſt recta Linea B, C, longitudinis verò recta linea A B. Nomine igitur longitudinis linea, latitudinis ſuperficies, altitudinis, ſeu profunditatis corpus propriè venit, ut longitudo, ſcilicet Linea, præcedat ſuperficiem, hæc verò prior ſit corpore.

Corporis dimenſionum quenã longitudo, quenam vero latitudo, aut altitudo nuncupanda ſit, ſtatuitur.

Siquidem ut Linea ſit, non oportet ut pariter ſit, & intelligatur ſuperficies, quæ exiſtere, ac percipi poteſt, quin vigeat, & percipiatur corpus. Linea namque cum ſit ſimplex longitudo, eſt prorſus inſectilis ſecundum latitudinem, qua caret; ſuperficies verò etſi linea indiget, cum ſit longa, attamen cum nullam habeat altitudinem, illius latitudo nullo pacto ulterius ſecari poteſt ſecundum corporis profunditatem, adeòque ſuperficies ut ſit neutiquàm indiget corpore, idcircò corpus, quia trinè dimenſum eſt, niſi Linea, & ſuperficies adeſſent, illicò interiret, ſuperficies etiam periret niſi in ea contineretur Linea; Ut verò Linea ſit, ac ſub intelligentiam cadat, neque corpore indiget, neque ſuperficie. Eſt igitur Linea excellentior ac potentior ſuperficie, hæc vero majorem vim, & perfectionem habet, quam corpus. Quidquid enim ab alio pendet, deterioris conditionis eo eſt, a quo pendet; quæ cum ità ſe habeant, ſtatuendum citram dubitationem eſt, punctum, in quod deſinunt lineę rectæ corporis dimenſiones indicantes, eſſe omnium robuſtiſſimum, ac perfectiſſimum; Etenim adeò per ſemet ipſum eſt, ac ſubſiſtit, ut neque corpore, neque ſuperficie, neque lineà indigeat. Hæc autem major, aut minor perfectio a majori, aut minori, aut nulla diviſione ortum ducit; Nam Punctum cum prorſus inextenſum ſit, & inſectile, ideò nulla corporis dimenſione indiget, idcircò & linea, & ſuperficie, & corpore dignius, ac melius eſt. Linea quamvis in tranſverſum ſecundum longitudinem ſecari valeat, attamen inſectilis eſt & inextenſa quò ad latitudinem, & altitudinem, atque adeò cum linea, excepto puncto, præ cęteris a diviſione abhorreat, ſuperficiei, & corpori antecellit. Superficies verò, ut quadrata facies cubici, ſeu exagoni corporis X, poteſt quidem dividi in longum, &

Linea neutiquam a corpore, aut a ſuperficies pendet.

Corpus imperfectius ſuperficie.

Punctum a nulla corporis dimenſione pendet, ſed per ſe metipſum eſt.

M latum

latum nimirum ex utraque parte, qua extenduntur duę rectæ lineę A B, B C, nullam tamen altitudinem habet, quapropter nequit in altum ſecari, nam quamvis concipi poſſit, quod in inferiori parte jacens per altitudinem B R, aſſurgat vſque ad Punctum B., veluti in corpus expanſa, ſeù corporis ſoliditatem progignens, reverà tamen ſemper ut ſimplex ſuperficies atque externa corporis facies altitudine carens accipienda eſt; Nam altitudo, ſive ſoliditas eſt pars interior corporis, *Quenam corporis dimenſio altitudo dicatur, decernitur.* cujus viſcera, & interiora altitudine comprehenduntur, quę in corporibus opacis, ſeu tenebroſis, ut ſunt metalla, tantum intelligentia, in pellucidis verò ut Vitrum, ſenſu etiam percipiuntur. Superficiei verò auxilio ſolum extimam corporis faciem inſpicimus, quæ cum ſit corporis extremitas, ac terminus, nullo modo profunda, ſivè alta eſt, ſecus ipſummet corpus, ac ipſamet ſoliditas, haud corporis ac ſoliditatis extremitas eſſet. Idcircò altitudo, corporis ſcilicet plenitudo, & ſoliditas, cum pro extremitate habeat ſuperficiem, hujus verò terminus ſit Linea, ſequitur altitudinem triplicem amplecti diviſionem, etenim, & lon-*Corpus quaquaverſum ſectile eſt.* gitudine, & latitudine gaudet. Eſt igitur ex quavis parte ſectilis altitudo, ſeù corporis ſoliditas, atque adeò linea, & ſuperficie imperfectior. Hinc Puncto veluti ex diametro Corpus adverſari videtur; Nam cum Punctum ut potè prorſus inſectile omnem diviſionem a ſe rejiciat, corpus ex adverſo diviſionem, quantum fieri poteſt, patitur, ut nulla in eo eluceat pars, quam penetrare nequeat diviſio, eſt enim ex omni parte diviſibile; Quapropter maximè à puncti perfectione recedit corpus, præ cæteris verò dimenſionibus accedit linea, medium tamen locum obtinet ſuperficies, inter lineam quodammodò & corpus collocata.

Ex rebus jam explanatis infert Auguſtinus, veram lineam inſectilem eſſe ſecundum longitudinem, quia latitudine caret, veram ſuperficiem altitudine carere, nam in altum nulla ratione ſecari poteſt, verum tamen punctum, ſignum ſine partibus, & omninò inſectile eſſe, quia omni *Vera linea ſoli innoteſcit animo.* dimenſione privatur. Idcircò docet, haud ſenſibus, aut phantaſiâ, ſed nuda tantum intelligentiâ, ac ſolis ut ità dicam interioribus oculis Rationis, veras lineas, ſuperficies veras, verumque Punctum a nobis concipi poſſe, etenim quidquid ſenſibus, & phantaſiæ repræſentatur, trinè dimenſum, ac ex omni parte ſectile eſt; Nam hujuſmodi organi-*Quidquid ſenſibus obverſatur, trinè dimẽſum eſt.* cæ animæ facultates lineam latam, ſuperficiem profundam, punctum longitudini adnexum neceſſariò percipiunt; nequeunt namque ſeparare alteram corporis dimenſionem ab altera, quæ vis dimenſiones corporis diſcernendi, ſoli competit Intelligentiæ, nam hæc dum a latitudine ſejungit longitudinem, lineam veram intelligit; Cum autem latitudinem ab altitudine diſtinguit, in veram ſuperficiem cogitando incur-*Vera linea corpus non eſt, atque ſenſum effugit.* rit, ac tandem ſignum quavis corporea dimenſione purgans, ſeu a molis, partibuſque comercio diſſocians, Verum Punctum concipit. Verum igitur punctum, linea vera, & vera ſuperficies res incorporeę ſunt à corporis ſcilicet natura diverſæ. Quidquid enim corporeum eſt, tribus ſpatiorum dimenſionibus abſolvitur, ut niſi res aliqua longitudine, latitudine, & altitudine polleat, corpus dici nequeat; Attamen verum punctum quavis dimenſione caret, vera linea ſolam amplectitur longitudinem; ſuperficies vera licet longa, & lata ſit, a ſe tamen omninò rejicit altitudinem. Quapropter incorporea hæc dicenda ſunt, cum aut

nullam,

nullam, aut unam, aut duplicem tantum dimenſionem patiantur, quod nullo modo congruere poteſt corpori, in quo longitudo latitudini immiſcetur, latitudo vero connectitur altitudini, Punctum ſingulis corporis menſuris adjungitur.

Ex hoc autem quod verum Punctum, vera linea, & ſuperficies vera ſint res incorporeę, quæ ſenſum, ac phantaſiam effugiunt, oſtendere conatur Auguſtinus, humanum Animum incorporeum eſſe, & inextenſum, hoc enim pacto ſolidè, & acutè, ratiocinatur; Ut Animus corporea percipiat, nempè ut lineas, ac ſuperficies falſas, Puncta quoque falſa, ſeù corporea videat, corporis oculis utitur, mira enim quadam rerum cognatione factum eſt, atque naturæ legibus inſtitutum, ut Animus non poſſit cernere corporea, niſi auxiliante corpore, quamobrem opus eſt, ut corporis organa adhibeat, ſi corporeas lineas, aut ſuperficies, aut corporeſcentia Puncta percipere velit, corporea enim corporeis, ſeù organicis Animæ facultatibus reſpondent, corpoream autem Animæ poteſtatem appellamus eam, quæ corporeo organo ad ſuum exercendum munus utitur; Si igitur eadem rerum harmonia, atque conſonantia ſervanda eſt, ſtatuere cogimur incorporeis incorporea congruere, nimirum animum incorporea cogitandi virtute incorporeas res tantum intelligere poſſe, ut Animus nullo ſenſu, nulloque corporis organo, ſed tantum ſe ipſo utatur, ut quę a corporis indole abhorrent, percipiat; idcircò incorporeus dicendus eſt Animus, ſeu à corporis natura ſejuncta, prorſuſque inſectilis dicenda eſt intelligendi poteſtas, cujus ope incorporeas, & inſectiles naturas cogitatione revoluimus, quæ incorporea animi facultas nullo a ſe diverſo indiget, ſed ſibi ſatis eſt, ut veras lineas, veraſque ſuperficies, & incorporea puncta videat, ubi quaeſò hæc incorporea videt Animus, ſi in ſemet ipſo non videt? Forſan in ſenſibus, aut in ipſis corporibus? Nentiquam, Nam quidquid vel ſenſu compræhenditur, aut in corporibus delitescit, verè corporeum, ſeù trinè dimenſum eſt. Oportet igitur, ut videantur in eo quod incorporeum eſt, hoc ſanè ipſemet Animus eſt, ſeù ipſamet Intelligendi poteſtas, qua rationalis Anima à corporum ſocietate ſe ſeparans, incorporea cernit. Etenim ſi ut corpora ſentiat Anima, corpus confeſtim occurrit, cujus auxilio, miro quodam Supremi Conditoris artificio, incorporea Animi ſubſtantia corporea cogitat, neceſſum eſt, ut corpus quodvis recedat, ſolumque incorporeum præſtò ſit, ut quæ a corporis natura aliena ſunt, intelligamus. Idcircò ſi exenſus, & corporeus eſt Animus, ſola extenſa, & corporea profectò perciperet, quemadmodum oculis corporis nullo pacto incorporea, ſed tantum quæ in corporis dimenſiones immerguntur, proſpectamus, cum igitur, & in extenſa etiam percipiat Animus, & inextenſum etiam Animum eſſe oportet, in quo ſummus naturæ ordo, ac mira quædam rerum cognatio effulgent.

Si lineam incorpoream cernit Animus, & mole corporis carere oportet Animum.

Incorporea Animo inſpiciuntur incorpor.a.

Nihil Animæ prodeſt corpus ut illa cernat incorporea.

Dum hæc autem animo revolvebam, inſequentem dubitationem incidi, Humanus Animus verè intelligit Ens infinitum & perfectiſſimum, cujus ingenitam & anticipatam quamdam notionem habet, & tamen ipſe haud infinitus, & abſolutè perfectus, ſed imperfectus eſt, & limitatus. Poteſt igitur finita, & imperfecta Mens infinitam, & perfectiſſimam Naturam in ſuis notionibus veluti exſcriptam intueri. Quid igitur

Dubitatio quædam occurrit.

Incorporeum a corporea Anima cerni poſſe videtur.

Incorporeum a corporea Anima cerni poſſe videtur.

igitur vetat, quin pariter a corporea Animæ facultate incorporeum, & inſectile cerni poſſit? Nam ſi ut humanus Animus cernat infinitum, non eſt neceſſe, ut identidem infinita perfectione polleat, cum etſi ſuaptè natura infinitus, & imperfectus, perfectiſſimam tamen ſubſtantiam intelligit, eodem pacto contingere poteſt, ut corporea, & extenſa Anima incorporeas, & inſectiles res inſpiciat, ſicuti enim non requiritur in humano intellectu infinita perfectio ad intelligendam Naturam infinitè perfectam, ità non oportet, Animam partibus, & mole carere, ut cernat ea quæ à corporum tumore, & dimenſionibus abhorrent; magis enim diſtat Mens finita a Natura infinita, & perfectiſſima, quæ diſtantia infinita eſt, quàm diſtet Anima corporea ſaltem ab incorporeo finito. Quapropter ſicuti ex eo quod humanus Animus intelligit infinitum, nullo pacto ſequitur illum eſſe infinitum; ſimili modo non poteſt inferri hominis animum eſſe incorporeum, ex hoc quod ille cernat incorporea.

Dubitatio ſolvitur.

Hæc dubitatio tametſi formidabilis primo aſpectu videatur, attamen valdè imbecillis, facilisque ſolutionis eſt, cujus tota vis in vocum amphibologia, & æquivocatione potiſſimùm ſita eſt. Cum dicimus, Mens humana Intelligit infinitum, Ens ſcilicet Perfectiſsimum, ac ſimpliciter illimitatum, verbum intelligere, non ſimpliciter, & abſolutè, ſed reſtricto modo, & ſecundum ſcholarum phraſim, ſecundum quid, accipitur, nam ſi ſenſus eſt, Mens finita ſimpliciter, & abſo[lu]tè intelligit Ens ſimpliciter infinitum, Propoſitio apertè falſa eſt, & a nobis reſpuitur, quia ſimpliciter intelligere infinitum ſine ulla ſcilicet limitatione, & omni modo, haud finitæ, ſed infinitæ & ſummè perfectæ Intelligentiæ tantummodò competit. Etenim ſolius Entis ſimpliciter infiniti eſt, ſe ipſum comprehendere, ſeù ſimpliciter, & infinito modo intelligere. Legitimus igitur noſtræ propoſitionis ſenſus ſequens eſt. Humana Mens reſtricto, & finito modo intelligit Ens infinitum. Ex hoc autem, quod illa hujuſmodi intelligendo tendat ad objectum infinitum, evidenter, & neceſſariò deducitur, eam haud infinitam ſed finitam, & imperfectam eſſe; nam finito modo infinitum intelligere, imperfectio quidem, & imbecillitas eſt. Neque abſurdum eſt, ſed ex adverſo ſummopore indiſpenſabile, & neceſſarium, ut Mens finita aliquo modo infinitum intelligat, illimitatum nempè, & incommutabile Verum, cui neceſſario coniungitur, & ad quod niſi tenderet, nihil prorsùs intelligeret, ut in noſtris inveſtigationibus enucleatius aperiemus. Huc accedit, humanum Animum, & ratione tendentiæ, ac neceſſariæ coniunctionis cum Infinito, & ratione ſui rationalis appetitus, & amoris, qui immenſus quodammodo eſt, & nulla confinia patitur, infinitatis caracterem, & inſignem quamdam notam continere, atque adeò mirum non eſt, quod humanus Animus intelligat infinitum, cui tantoperè congruit, proportionatur, & aſſimilatur. Inter Animam tamen corpoream & incorporeum objectum nulla profectò proportio, nullaque congruentia intercedit, ex nulla enim parte corporea Anima cum incorporeo neceſſario connectitur. Quin etiam manifeſta quædam falſitas oriretur, ſi corporea Anima incorporea cerneret; ſiquidem vel ſimpliciter per incorpoream ſcilicet, & inſectilem notionem, ſivè imaginem incorpoream inſpiceret vel reſtricto modo per

do per

do per imaginem nempè extenſam, & corpoream. Si primo modo, Anima eſset pariter corporea, & incorporea; inſectilis enim, & incorporea notio incorporeo ſubjecto tantum inhærere poteſt, Si verò concedatur ſecundum, tunc Anima in imagine corporea haud incorporeum, ſed revera corporeum, & ſectile cerneret: In imagine enim corporea, & extenſa non quod inextenſum, & inſectile eſt, repreſentatur, ſed tantum in illa ſenſilium, & extenſarum rerum delineamenta continentur. Ex hoc ergò quod humanus Animus abſolutè, & incorporeo modo Punctum Incorporeum, incorporeas quoque corporum dimenſiones intelligit, neceſsario, & evidenter ſequitur, & illum incorporeum pariter eſse. Quod autem hæc, quæ docuit Auguſtinus circa Punctum, lineas, & ſuperficies, non ſint humanæ imaginationis figmenta, ſed ſummoperè veritati & Rationi conſentiant, planè, ac fusè dimonſtrabimus in diſsertatione de Veritate Punctorum, Linearum, ac Superficierum, ſecundum ſanioris Geometriæ principia, quam Lector in libro noſtrarum inveſtigationum inveniet.

CAPVT XIII.

TEXTUS.

AD. *Age jam concedo corpus non eſſe animum, vel quidquam corporeum, quid eſt tandem, dic mihi?* Aug. *Vide interim, utrum confectum ſit carere illum illa omni quantitate, de qua nunc quæſtio eſt, nam quid ſit Animus, oblitum te eſſe miror priore inter nos quæſtione diſcuſſum. Meminiſti enim te quæſiſſe primitus, unde eſſet, quod duobus modis a nobis tractatum eſſe memini, uno quo quaſi de regione ejus quæſitum eſt, altero utrum nam ex terra, vel igne, vel alio quopiam iſtorum elementorum eſſet, vel ex omnibus, vel ex aliquibus illorum. In qua quæſtione conſtitit inter nos, non magis hoc quærendum eſſe, quàm undè ſit terra vel ſi quod aliud elementorum ſingulorum. Intelligendum eſt enim, quamquam Deus fecerit Animum, habere illum certam ſubſtantiam, quæ neque terrena, neque ignea, neque aerea ſit, neque humida, niſi fortè arbitrandum eſt, Deum terræ dediſſe, ut nihil aliud ſit quam terra, & non dediſſe Animo, ut nihil aliud quam Animus ſit. Si autem definiri tibi animum vis, & quæris quid ſit Animus, facilè reſpondeo; Nam mihi videtur eſſe ſubſtantia quædam rationis particeps, regendo corpori accommodata.* I.

EXPOSITIO.

Quid ſit rationalis Anima, inquiritur.

IN hoc capite primùm Adeodatus lubentiſsimè concedit Animum humanum omninò à corporis natura, ſpatiorumque dimenſionibus alienum eſſe, atque adeò ſpiritali, & inſectili ſubſtantia pollere, attamen enixè rogat Auguſtinum, ut tandem explicet, quid ſit humanus Animus. Cui interrogationi reſpondet Auguſtinus, ſe jam in præcedentibus capitibus Animi naturam aperuiſſe, nam ait, ſi illius originem inquiramus, ex Deo eſt; ſi verò unde ſit, quibus ſcilicet principiis conſtet, inveſtigemus, nulla ſanè occurrit reſponſio, ſiquidem ex nullo elemento facta eſt, cum ſimplex, & inſectilis quædam ſubſtantia ſit Anima, eo modo quo de elementorum natura ratiocinantur Philoſophi, cenſentes, Aquam aut aerem nullo elemento conſtare, ſed ex ipſis ſingula permixta corpora procreari.

Animus nihil aliud eſt, quam Animus.

Ut autem hic Auguſtinus clariorem, ac ſpecialem quamdam Animæ notionem traderet, primò admirando quidem acumine, admonet, Animum humanum nihil aliud eſſe præter Animum; hoc nimirùm inſigniſſimo gaudere privilegio, ut nihil aliud ſit, quàm Animus, ut ſi illi aliquid extraneum immiſceas, quod non ſit Animus, illicò Animi natura deturbata pereat, quod luculentiſſimè Terræ exemplo exponit, hoc enim pacto ingenioſè philoſophatur. Deus dedit Terræ, ut nihil aliud ſit quam Terra, nam quovis modo in minutiſsimas particulas confringatur Terra, & dividatur, ſemper terra emerget, nempè id, quod ſupereſt, & manet, terra eſt. Cum enim terra ſimplex ſit elementum ex nullo alio elemento compoſita, in quavis ſui parte ſibi omninò ſimilis, & homogenea ſemper, & ſola terra eſt. Si autem Deus adeò certam quamdam ſubſtantiam terram effecit, ut hæc nihil aliud ſit, quam terra, ut ſcilicet tota illius natura terra ſit, nihil profectò prohibet, quin poſsit procreare Animum, qui nihil aliud ſit, quam Animus? Attamen ſi terræ Deus conceſsit, ut tota ſit terra, & nihil aliud ſit præter terram, ſanè etiam excellentiori animi naturæ dedit, ut nihil aliud ſit, quam Animus. Nam ſi terra animo deterior, tota terra eſt, ut a ſui natura rejiciat quidquid terra non eſt, ſeu a terræ ſubſtantia alienum eſt, non video, quare Animus terra longè præſtantior, nequeat pariter eſſe totus Animus, ut aliquid aliud in ſe ipſo amplectatur, quod non ſpectet ad Animum. Hoc autem fuſius proſequemur in noſtris inveſtigationibus, quin etiam oſtendemus in ſecunda, & Tertia Parte hujus operis.

Legitima Animæ humanæ definitio in medium affertur ab Auguſtino.

Poſtquam autem firmaverit Auguſtinus, humanum Animum nihil aliud eſſe præter Animum, deindè deſcendit ad aperiendum quid ſit hoc, quod in homine nihil aliud eſt præter Animum, claram ſcilicet, ac legitimam notionem Animæ humanæ tradere enititur. Quæ ſanè notio, claris vocibus ab Auguſtino expoſita, legitimam, ac ſinceram Animæ definitionem complectitur, qua ſummoperè humanæ mentis ſupra cuncta corpora dignitas, & præſtantia extollitur. En Auguſtini Definitio de humanæ Animæ natura.

Subſtantia Rationis particeps; corpori regendo accommodata.

IAm ſingulas hujus præclare definitionis particulas accuratè expendamus. Anima humana dicitur primò ſubſtantia, res nempè ſe ipſa exiſtens, nulli ſubjecto a ſe diverſo ſcilicet inhærens, quod propriè ſolis incorporeis, & inſectilibus naturis convenit, nomen enim ſubſtantiæ propriè Monadi nimirum Vnitati congruit, cujus inter res creatas inſigniora veſtigia, ac delineamenta inſectiles, & inextenſæ naturæ ſunt, quæ poſt immutabilem, & Archetypam Vnitatem ſecundæ, & derivatæ ſubſtantiæ nomen obtinent. Nam ut in noſtris Inveſtigationibus oſtendemus ſola, & Increata Unitas verè ſubſtantia eſt, ob quam rationem a nobis ſubſtantia prima, & exemplaris nuncupatur, cujus præſtantiſſima veſtigia, & imitamenta res indiviſibiles à corporis mole alienæ ſunt. Quapropter ſecundas, & repræſentativas ſubſtantias illas nominamus, juxta quam Doctrinam, quæ ſana eſt, & quammaximè conſonat Rationi, res ſectiles, & corporeæ, quæ haud unitatis ſed numeri naturam redolent, verè non ſunt ſubſtantiæ, non enim ſe ipſis, ſed Vnitatis, undique in Vniverſo corporeo regnantis virtutè, & poteſtatè exiſtunt. Idcircò cum humanus Animus ut potè inſectilis & incorporeus mirum in modum ad exemplaris, & primæ Vnitatis elegantiam, & perfectionem accedat, ſapienter Auguſtinus illum ſubſtantiam appellat; quod poſteà planius explanat ſubdens. *Rationis particeps*, Etenim nomine Rationis hic venit incommutabilis, & ſempiterna ſapientia, quæ ipſiusmet Dei Ratio & vita eſt. Divina autem ſapientia ipſum incommutabile verum eſt, cujus virtute vera ſunt, quæcunque ſunt, atque adeò ipſamet exemplaris Vnitas eſt, in qua tota, & omnigena perfectio ſimul, & ſimpliciſſimè clauditur, cujus humanus Animus inſigniter particeps eſt; Si quidem illius Intelligentia neceſſariò ſummo, & immutabili vero conjungitur, in quo, tanquam in luce ſingulis creatis mentibus affulgente, primas, & æternas rerum Rationes intuetur. Quin etiam humanus Animus dicitur ingenitæ ſapientiæ particeps, quia ſicuti hæc ſe ipſa ſemetipſam cernit, ac intelligit, ita & ille non tantum ſe ipſum, verum etiam & ipſum immutabile verum ſe ipſo, nullo alio mediante videt; Eſt igitur humanus Animus inſigniſſimum quoddam immutabilis Rationis, ſeù ingenitæ ſapientiæ Imitamentum, dum autem hic ad ſupremam, & exemplarem Rationem tendit, tanta vi tantaque dignitate exornatur, ut nulla res creata ſit, quæ præſtet humano Animo, cui tanquàm infimioris ordinis obtemperat, ac ſubditur corpus; hinc præclarè definitionem claudit Auguſtinus dicens, *Corpori Regendo accommodata*, quibus verbis nos incomparabilis Doctor admonet, humanum Animum ex liberrima Dei facientis intentione corpori organico conceſſum eſſe non ut ei obediat, ac inſerviat, ſed ut illud regat, ac moderetur; Collocavit enim Deus infimius corpus ſub præſtantioris Animæ imperio, ac regimine, ità pulcherrimo rerum ordine expoſcente, inferiora enim ſuperioribus ſubjacent, idcircò verum agendi principium in homine Animus

Sola perfecta Unitas verè ſubſtantia eſt.

Anima inſignius veræ ſubſtantiæ ſeu unitatis veſtigium.

Quo pacto humanus Animus ſit Rationis particeps explicatur.

Creata Mens increatæ Sapientiæ conjungitur.

Rationalis Anima ingenitam ſapientiam imitatur.

Animus corporis Rector & Dominator.

Anima rationalis infra Deum ſupra corporea collocata.

mus eſt, qui, ut loquitur Auguſtinus in Libro de ſpiritu, & Anima, ſemper vivens, ac ſemper in motu, corpus animat, ac vivificat, cujus vita, & robur eſt. In hac tandem ultima particula Auguſtinus admirandum divinæ Sapientiæ artificium, quo incorporeus, & immortalis Animus ſectili, & caduco corpori copulatur, innuere videtur, nihil enim in homine admirabilius, quàm unio, & nexus ſpiritus, & carnis, corruptibilis corporis, ac ſempiternæ Mentis; de qua Animæ, & corporis unione fusè in meis Inveſtigationibus agam.

Animus admirando quodam artificio corpori conjunctus.

In hac denique definitione humanus Animus quodammodò collocatus inter Deum, & corpus jacet, nam dum dicitur. Rationis Particeps, immutabili vero, quod Deus eſt, conjunctus nobis exhibetur, quæ quidem conjunctio neceſſaria, & indiſpenſabilis eſt Animo, cujus vita, ipſa immutabilis Ratio eſt, à qua citrà ſui interitum ſejungi animus minimè poteſt. Cum verò ſubdit Auguſtinus, *Corpori regendo accommodata*, Animus diſpenſabili, ut ità dicam, & contingente unione corpori aſſociatus repreſentatur, dicitur enim aptatus à Deo corpori, ut illud regat, & cuſtodiat, qui modus loquendi ſatis indicat, unionem Animi cum corpore non ortum ducere ex ipſamet natura Animæ, ſed ex libera Dei voluntate, ſtatuente, ut Animus, per ſe exiſtens, nullius corporis indigus, corpori regendo accommodetur. Idcircò duplex Animi unio, & habitudo in Auguſtinenſi Definitione exprimitur, prima, quæ eſſentialis, & immutabilis eſt, ea eſt qua Animus ad immutabilem & æternam Rationem refertur, ratione cujus, & immortalis, & intelligens, ac omnibus corporibus longè præſtantior eſt Animus. Altera vero unio, & habitudo diſpenſabilis tamen, & ad creantis Naturæ arbitrium procreata eſt, qua inextenſus, & ſempiternus Animus ad caducam corporis naturam tanquam Rector, & moderator refertur, quæ ſi pereat ac deſtruatur, incolumis tamen a corpore ſolutus manet, & ſubſiſtit Animus.

Animus veritati neceſſario, corpori vero ex creantis Naturæ arbitrio conjungitur.

Prima, ac digniori Animæ humanæ ad immutabilem Rationem habitudine omninò poſthabita, mortalis, carnaliſque Philoſophia humanam Animam, tantum ut formam corporis, ſeu ut ſubſtantiam ad corpus ordinatam conſiderat, à qua ſi quid ſit Anima, expoſtules, illicò audacter reſpondebit, Anima eſt forma corporis, ſeù actus corporis organici potentià vitam habentis. En infelix, ac nimis tenebroſa Animæ humanæ definitio, quam Ethnicorum philoſophantium cæcutiens, ac larvata ſapientià excogitavit? Quid enim obſcurius, ac Animæ dignitati injurioſius dici poterat? Siquidem in hac vulgari definitione, omiſſa vocum, ac terminorum amphibologia, & confuſione, valdè quidem dedecoratur Animus, dum ad caducum, & viliſſimum corpus tantummodò fertur, ut nihil aliud concipiatur eſſe, niſi ſpecies, forma, & perfectio quædam organicæ materię, per quam habitudinem ad corpus non ſolum non exprimitur immortalis, intelligens, & inextenſa Animæ noſtræ natura, verum etiam & cum ipſis irrationalibus animis confunditur, quæ non minus ac illa, organica corpora pro modo ſuo vivificant, ac perficiunt. Spuria autem ac prorſus abjicienda eſt definitio illa, qua haud extollitur, ſed potius deprimitur Animæ noſtræ dignitas, cujus ope nimirum, infimum, ac contingens, ut cum ſcholis loquar, Animæ attributum, non vero illuſtrius, ac neceſſarium exprimitur, Prima

Mortalis Philoſophia cum corpore, haud cum incommutabili veritate intelligentem confert Animam.

Vulgaris Animæ definitio Hominis dignitatem minuit, non adauget.

ma

ma enim, & inſignior Animæ noſtræ proprietas non eſt corpori conjungi, ſed immutabili, & immortali Rationi copulari. Hinc valdè miror, quo pacto Chriſtiani Philoſophi, quibus mirificè Animæ noſtræ dignitas, & ſupra cuncta corpora excellentia innoteſcit; adeò lubenti animo tam obſcuram ac læthalem definitionem de Animæ natura amplexati fuerint, ſaniori, ac legitima Auguſtini definitione penitus neglecta, in qua, dum Animus primò immutabili Vero jungitur, deindè ut altioris ordinis ad corpus regendum ordinatur, inſigniora Religionis, & Chriſtianæ Moralis Elementa mirum in modum deliteſcunt, verus enim cultus, vera Religio, ac ſalubris æthica hùc tendunt, ut humanus Animus ità agat, ſe ipſum moderetur, ac vivat, ut immutabili Rationi ſecundum æternæ legis dictimina obediat, infimiori verò corpori imperet; Debet enim Animus ſemper inſervire Rationi, cujus eſt particeps, imperare verò corpori, ad cujus abſolutum regimen deſtinatur; hoc enim pacto dum fruenda Ratione fruimur, utendo verò corpore utimur, vera, & illibata Religio in Animo effloreſcit. Quæ omnia in Auguſtinenſi Definitione, ſi diligenter à nobis trutinetur, clauſa, & latentia procul dubio inveniemus.

In allata Animæ definitione inſigniora Religionis, & rationalis Ethicæ rudiméta clauduntur.

CAPVT XIV.

TEXTVS.

Itaque illud potius attende, undè ambigitur nunc utrum quantitas, & quaſi, ut ita dicam locale ſpacium animo ullum ſit. Nam profectò quia corpus non eſt, neque enim aliter incorporea illa cernere valeret, ut ſuperior ratio demonſtrabat, procul dubio caret ſpacio, quo corpora metiuntur; Et ob hoc rectè credi, aut cogitari, aut intelligi talis ejus quantitas non poteſt. Si autem te movet, cur tanta cæli, terræ, mariſque ſpacia memoria contineat, cum ſit ipſe nullius quantitatis, mira quadam vis eſt, quam tamen ex iis quæ a nobis comperta ſunt, quantum ineſt ingenio tuo luminis animadvertere potes. Si enim corpus nullum eſt, ut ratio jam oſtendit, quod longitudine, latitudine, altitudine careat, nihilque horum niſi cum aliis duobus eſſe in corpore poteſt, animo tamen etiam ſolam lineam interiore quodam oculo id eſt intelligentia videre conceſſum eſt, arbitror nos concedere sic animum corpus non eſſe, ut sit corpore melior, quo conceſſo non opinor dubitandum eſſe, eum etiam lineâ eſſe meliorem. Ridiculum eſt enim, cum tria illa inſint corpori, ut corpus sit, non his omnibus eſſe meliorem, qui corpore eſt melior. At ipſa linea, quæ melior eſſe convincitur animus, ideò cæteris duobus præſtat, quia minus quam illa duo ſecari

poteſt. Porrò illa duæ eò magis ſecantur, quam linea; quo magis ſe in ſpatium deſtendunt, linea verò ſpatium niſi longitudinis nullum habet, quo ſublato nihil omninò remanet ſpatii: Quapropter quidquid linea melius eſt, neceſſe eſt nullo ſpatio ſit, & omninò dividi, ſecarique non poſsit. Fruſtra igitur, ut opinor, quantitatem Animi, quæ nulla eſt, invenire laboramus, cum eum linea concedamus eſſe meliorem.

Etſi figurarum omnium planarum illa optima eſt, quæ circulo effingitur, in qua ratio docuit nihil melius eſſe puncto, atque potentius, quod nullo dubitante partibus caret. Quid mirum ſi anima neque corporea ſit, neque ulla, aut longitudine porrecta, aut latitudine diffuſa, aut altitudine ſolidata, & tamen tantum valeat in corpore, ut penes eam ſit regimen omnium membrorum, & quaſi cardo quidam in agendo cunctarum corporalium motionum. Cum autem oculi medium, quæ pupilla dicitur, nihil aliud ſit, quam quod iam Punctum oculi, in quo tamen tanta vis eſt, ut eo dimidium cælum, cujus ineffabile ſpacium eſt, ex aliquo eminenti loco cerni, colluſtrarique poſsit, non abhorret à vero animum carere omni corporea magnitudine, quæ tribus illis differentiis conſumatur, quamvis corporum magnitudines quaslibet imaginari queat.

Sed paucis licet ipſo animo animum cernere, ideſt, ut ipſe ſe animus videat, videt autem per intelligentiam. Huic ſoli enim licet videre nihil eſſe in rebus potentius, & magnificentius iis naturis, quæ ut ita dicam, ſine tumoribus eſſe intelliguntur. Tumor enim non abſurdè appellatur corporis magnitudo, quæ ſi magni pendenda eſſet, plus nobis profecto Elephanti ſaperent. Quod ſi quiſquam eorum cognatus dicet elephantos eſſe ſapientes; ſenſi enim quamvis admirans, etiam hinc homines ſæpe ambigere, illud quantum opinor ſaltem concedet plus Aſino ſapere Apiculam, quorum comparare magnitudines plus profectò eſt, quam aſininum. Vel quod etiam de oculo dicebamus, cui non liqueat aquilæ oculum multò quam noſter eſt, eſſe breviorem? Quo tamen illa ſublimè ita volans, ut à nobis in tanta luce difficilè cernatur, latentem ſub frutice lepuſculum & ſub fluctibus piſcem videre comperta eſt.

Quod ſi in ipſis ſenſibus, quibus niſi corporea ſentire non datum eſt, nihil ad rem, ideſt ad vim ſentiendi valet corporis

magni-

magnitudo, metuendum nè eſt quæſo, ne Animus humanus cujus excellentior, & pene ſolus aſpectus eſt ipſa Ratio, ideſt ſe ipſum omni magnitudine qua obtinetur locus carere convicerit? Magna quadam, crede mihi, magna, ſed ſine ulla mole de Animo cogitanda ſunt. Quod facilius contingit iis, qui aut benè eruditi ad hæc accedunt non ſtudio inanis gloriæ, ſed divino amore veritatis accenſi, aut quijam in his quærendis verſantur, quamvis minus eruditi ad inveſtiganda ea venerint, ſi patienter hominibus ſe dociles præbent, atque ab omni Corporum conſuetudine quantum in hac vita permittitur, ſemel avertunt. Fieri autem non poteſt quadam divina Providentia, ut religioſis Animis ſe ipſos, & Deum ſuum, ideſt Veritatem piè, caſtè, ac diligenter quærentibus, inveniendi facultates deſint.

EXPOSITIO.

An Animæ Quantitas, ſeu locale Spatium inſit?

ANimæ natura expoſita, ad præcipuam ac difficillimam quæſtionem redit Auguſtinus, an ſcilicet Animus ſit quantus, ſeu ut ipſe ait, an Animo quantitas, ſeu locale ſpacium inſit, non enim corporis quantitatem ab ipſius met ſpatij dimenſionibus ſecernit, ac diſtinguit præclariſſimus Doctor, apud quem idem ſonare videtur corporea quantitas, ac locale ſpatium. Quærit namque utrum Animo corporis quantitas, ſeù locale ſpatium inhæreat. Quæſtionem tamen jam ſe ſolviſſe cenſet, ſi quidem oſtenſum eſt Animum non eſſe corpus, ſi incorporea cernit, atque adeò meliorem, ac præſtantiorem eſſe corpore, Cum autem corpus, aut ipſum met ſpatium ſit, aut in ſpatijs diſtendatur, Animus qui melior eſt corpore, neceſſum eſt, ut omni quantitate, & ſpatio, quo menſurantùr corpora, careat; Quapropter nulla Quantitate corporis conſtat Animus. Quod ſequenti ratione deindè roborat, ac firmat. Nullum exiſtit corpus, quod non ſit trinè dimenſum, in quo nimirum longitudo, latitudo, & altitudo non eluceant, quæ quidem tres dimenſiones corpus conſtituunt, quarum quælibet niſi & alię duæ adſint, nunquam reperitur in corpore; Atqui dum humanus Animus has dimenſiones in corpore conjunctas interiori Intelligentię oculo mutuò ſeparat, ac diſtinguit, lineam à ſuperficie ſejunctam, ut nudam longitudinem intuens, corpori neceſſariò pręſtat, nam ſi corpore melior non eſſet, nullo modo incorpoream Lineam cerneret, neque incorporeus eſſet; Eſt igitur Animus melior, ac pręſtantior ſingulis dimenſionibus corporis ſigillatim acceptis, nam ſi corpori excellit, oportet, ut antecellat etiam ſingulas dimenſiones, quę ſimul conjunctę ipſum corpus ſunt. Eſt igitur Animus melior Linea.

Animum & linea & corpore meliorem eſſe oſtenditur.

Auguſtini ratiocinium roboratur.

Liceat tamen mihi ſequenti argumentatione Auguſtini Principium, Animum ſcilicet meliorem eſſe Linea, roborare. Animus non tantum ſe ipſum ſcit, quem ignorare nequit, verum etiam & ipſam Lineam intelligit, quam ſcit non eſſe latam, aut profundam, quin etiam dum Lineam

 cęte-

cęteris dimenſionibus veluti purgat, atque ſoli, & nudę longitudini reſtituit; veram naturam quodammodo tribuere videtur Lineę, quę in corpore, cęteris adnexa dimenſionibus, ſpuria, ac falſa eſt, vera tantum in Animo, in quo ab alijs corporis dimenſionibus, ac menſuris ſoluta eſt. Jam dum Animus conſcius eſt Lineę; cui, ut ita dicam, vitam, ac veram exiſtentiam elargitur, linea ſui ipſius neſcia eſt, ac ſe ipſam ignorat; Melior igitur animus linea eſt, nam, & ſe ipſum, & Lineam intelligit, atque Lineę veram naturam concedit, perfectius enim eſt id, quod ſui ipſius aliarumque rerum conſcium eſt, a liiſque rebus veram naturam tribuit, quam ſit id, quod ſe ipſum, & cętera ignorat, & a re perfectiori ſuam veluti exiſtentiam, ac verum eſſe emendicat.

Animus verum intelligit, & quodammodo procreat lineam.

Incorporeus eſt Animus, ſi linea melior eſt.

Si autem, proſequitur Auguſtinus, Animus pręſtantior eſt linea, opus eſt, ut omni locali ſpatio, corporiſque quantitate prorſus careat; Etenim ideò Linea melior, ac inſignior eſt ſuperficie, quia minus dividi, & ſecari poteſt, quam ſuperficies; Jam enim demonſtravimus, eò rem perfectiorem eſſe, quo magis a diviſione removetur. Superficies verò ideò plus dividi poteſt, quia magis diſtenditur in ſpatium, cujus longitudinem, & latitudinem implet; Linea verò minus ſecari poteſt, quia minus per Spatium exporrigitur, tantum enim in ea continetur Spatium longitudinis, quo ſublato, linea cum Spatio perit; Nam dum nulla corporis dimenſio manet, tota interit extenſio, atque adeò, & Spatium evaneſcere neceſſum eſt. Si igitur Animus melior eſt Linea, oportet, ut careat longitudine, dum autem longitudinem a ſe rejicit Animus, profectò a quantitate, & ſpatio abhorret; Fruſtrà igitur laboramus, ut ſtatuatur quantus ſit Animus, ſi hic ſpatii, & quantitatis expers eſt.

Et ſi figurarum omnium planarum &c.)

Nunc autem denuò nobis ſeſe offert celebris difficultas, quam ſibi propoſuerat Auguſtinus in Capite 5. Si Animus magnus non eſt, ſeu corporis magnitudine, & quantitate caret, Spatio quidem omni deſtituitur; Si autem nullum animo ſpatium ineſt, qua ratione fieri poteſt, ut ingentiſſima terrę, mariſque ſpatia memoria complectatur? concipi enim non poteſt quo pacto ampliſſimas immanium corporum imagines in ſe contineat id, quod corporis magnitudine, & quantitate omninò caret. Huic difficultati impavidè occurrens Auguſtinus ſolidè reſpondet, ex hoc quod Animus corporum magnitudine, & mole denudetur, haud imbecillem, ac viribus deſtitutum, ſed ex adverſo potentiorem ac validiorem eſſe infertur; Nihil enim tam potentius, tam robuſtius quam res inſectilis, a corporumque menſuris ſejuncta; Nam eò majori vi, & præſtantia pollet res, quò magis a partium multitudine recedens accedit ad Unitatem, quæ omnium rerum inſigniſſima, & potentiſſima eſt. Cum ergò proprius ad Unitatē accedat natura inſectilis, & incorporea, quam ea, quæ partibus, & mole inſtruitur, evidenter deducitur, indiviſibilitatem atque molis defectum haud extinguere, aut minuere, ſed potius animi vires fovere, & admirandum in modum augere, ut magis capax, magiſque potens Animus ſit ex hoc capite, quia inſectilis eſt, ac mole caret. Quod, elegantiſſimo circularis figuræ exemplo jam ſuprà allato, explicat, ac acutè demonſtrat Auguſtinus.

Animus quia inſectilis, ideò potentior.

Inſectilibus naturis ſumma quadam vis ineſt.

Exemplo circuli incorporei Animi vim ac præſtantiam exponit Auguſtinus.

Omnium Planarum figurarum inſigniſſimus, ac perfectiſſimus eſt Circulus, hæc autem maxima circuli perfectio tota ſita eſt in natura æqua-

æqualitatis, quæ maximè in circulari ſuperficie regnat, ſumma verò & circuli æqualitas ortum ducit à Puncto medio, nempè ab inſectili, & inextenſo ſigno in circuli centro collocato, quod circuli æqualitatem tuetur, ac moderatur: ex quo oritur, nihil in planis figuris potentius, ac præſtantius eſſo Puncto, Punctum autem partibus, corporiſque menſuris penitus caret, nam inſectile eſt, & inextenſum, ſumma igitur vis, & potentia etiam in ipſis corporeis naturis tota collecta in inſectili & inextenſo Puncto clauditur, ac viget; quid igitur mirum ſi Animus ſuaptè natura inſectilis corporiſque mole denudatus tantum poſſit, ac valeat, ut & memorià ampliſſimorum corporum immanes contineat imagines, & penes eam ſit regimen omnium membrorum, & quaſi cardo quidam in agendo cunctarum corporalium motionum. Corrigat ergò ſuum errorem carnalis homo; non tantum mole, & partibus carere, non obeſt animo, verum etiam illum ſummoperè juvat, ut ampliores, ac ingentiores vires habeat, cujus energiam, ac robur læderet, ac minueret, minimè augeret ſectilium corporum moles. Plura enim, ac majora capit res inſectilis, aut minoris magnitudinis, quam quæ in partes ſcinditur, & majori mole laborat. En oculi medium, quod pupillam nuncupamus, quid quæſo tibi videtur eſſe, niſi inſectile Punctum in orbica oculi figura collocatum? At quanta quæſo eſt Pupillæ potentia, & capacitas? quæ cum ex aliquo ſublimi loco Cælum ac Terram oculis cernimus, ac perluſtramus, Immenſam veluti ſenſibilis Mundi medietatem, totum ſcilicet hemiſpherium in ſe claudit, & amplectitur? Si Ergò in minutiſſima, & quodammodo indiviſibili pupilla tam vaſtiſſima Cæli, terræque imago reſtringitur, & abbreviatur, nemo ſanè deinde miretur, ſi Animus, qui prorſus inſectilis eſt, & pupilla præſtantior, tantum valeat, tanta polleat capacitate, ut in illius memoria, atque imaginandi facultate tot amplæ, ac immanes ingentium corporum, & immenſorum ſpatiorum ſimilitudines, & imagines excriptæ claudantur. Concludit ergò Auguſtinus nullo pacto abhorrere à vero, Animum carere omni corporea magnitudine, quæ tribus illis differentjis, nempè ſpatiorum dimenſionibus conſumatur, quamvis corporum magnitudines quas libet imaginari queat.

Summa circularis figuræ vis ab inſectili natura profluit.

In geometricis figuris nihil Puncto præſtantius ac robuſtius.

Sed paucis licet ipſo animo &c.)

Ut Animus ſe videat ſatis ſibi eſt, nullo alio a ſe diverſo indiget. Videt enim ſe per ſe ipſum, per rationem nempè, & intelligentiam, quæ ipſemet Animi viſus, & aſpectus eſt, quo verum omni ſemoto corpore contemplatur. Dum autem Animus in ſemet ipſo ſe ipſum cernit, illicò dùm ſe omni mole corporis carere percipit, planiſſimè intelligit, nihil eſſe in rebus potentius, & magnificentius his naturis, quæ, ut ita dicam, ſine tumoribus eſſe intelliguntur, tumor enim non abſurdè appellatur corporis magnitudo; ſiquidem tota vis, totuſque vigor Univerſi origiuem quidem trahit a validiſſima Unitate, quę ſingulis creatis rebus vitam, elegantiam, ac vires impartitur, ut nihil ſanè ſit Unitate magnificentius, ac pręſtantius; Unitas autem inſectilis prorsùs eſt, partibus, & mole carens, ut nullo modo tumeat, ſed à quovis corporum tumore maximoperè abhorreat. Hinc nihil ad rerum poteſtatem, & vim augendum corporis tumor, ſeù magnitudo confert, quæ ſi magni pendenda eſſet, rerumque virtutem foveret, magis quidem

Animus ſe ipſũ in ſemetipſo videns, inſectilem & inextenſum eſſe confeſtim intelligit.

Nihil incorporeis rebus potentius ac magnificentius.

ſape-

ſaperent elephanti, quam homines, cum magis tumeat corpus in primis, quàm in ſecundis, quod ſi aliquis a veritate aberrans ambigat, an majori intelligentia gaudeant Elephanti quam Homines, nihilominus in dubium neutiquam verti poteſt plus Aſino ſapere Apiculam, cujus in rebus domeſticis moderandis, ac diſponendis ſolertia magna, & mira eſt: Apiculæ tamen moles adeo ab Aſini magnitudine exceditur, ut plus quam Aſininum eſſet, utriuſque molem invicem comparare.

Quæ minus corporea mole tument validiora ſunt.

Idcircò ſubdit Auguſtinus, Animantum ſenſus eò perſpicacior, & vegetior eſt, quo minus corporis organa tument, nam quò hec ſubtiliora, & minutiora ſunt, eò validior ſenſus ex illis emergit. Quod pulcherrimo Aquilę exemplo exponit pariter, & oſtendit Auguſtinus. Si quidem, ait, Aquila dum volans ſublimiora petit, adhuc ſub frutice lepuſculum & ſub fluctibus piſcem videre comperta eſt. Hæc tamen ſumma videndi vis, & perſpicacia in breviſſimo oculo continetur. Si igitur in ipſis corporis ſenſibus, qui tantum corpora percipiunt, nihil ad rem, ideſt, ad vim ſentiendi valet corporis magnitudo, quæ potius carneis ſenſibus nocet, quam prodeſt; nihil ſanè deinde metuendum eſt, quod Animus corporeo ſenſu perfectior, & pręſtantior nihil ſit, aut nihil cernere valeat, ſi partibus, corporiſque mole careat. Etenim ſi Animus ipſa met Ratio eſt, qua & ſe ipſum, & incommutabile Verum inſpicit, quę omnia incorporea ſunt, manifeſtè ſequitur, multò minus quàm corporei ſenſus, corporum dimenſionibus, ac tumore indigere; nam ſi ad ipſa met corpora ſenſibus percipienda nihil, aut parum valet moles, ac magnitudo organorum, quantò minus hęc valebit, ut Animus intelligendo inſectiles, ac incorporeas res cernat, & contempletur?

Veritas iis tantum manifeſtatur, qui piè & caſtè illam inquirunt.

In hoc capite tandem Auguſtinus rationem aperit, cur pauci ſint inter homines, qui tam illuſtrem, ac ſalutarem veritatem intelligant, Animam ſcilicet magna, & mira poſſe, quamvis corporis mole, & quantitate careat. Hinc duplex genus hominum diſtinguere videtur, primum amplectitur eos, qui etſi in literarum, & humanæ eruditionis ſtudio verſantur, diſciplinas tamen, & artes non divino quodam veritatis amore capti, ſed inanis gloriæ cupiditate accenſi potiſſimùm exercent, quibus immutabile Verum intus cernere minimè conceſſum eſt; nam dum non veritatem, ſed popularem plauſum, ac vanam exiſtimationem amant, & inquirunt, inepti potius fiunt ad evelandum verum, quod tantùm iis ſe videndum prębet, quorum ſtudium, & exercitamenta nudam veritatem pro ſcopo habent. Alterum verò genus continet eos, aut qui ſolum Verum caſtè, & piè proprię ſaluti conſulentes inquirunt, ac optimè eruditi ſaniorem, magiſque ſagacem verum venandi methodum callent; Aut qui etſi non multum in artium, ac doctrinarum ſtudio verſati, attamen ſapientioribus hominibus haud contumaces obſiſtunt, ſed ſe dociles prębent, quin etiam quantum nobis in hac vita permittitur ſeſe à corporum conſuetudine avertunt, qui nimirum animi conſiderationem ab omnibus corpo eis ſenſibus tanquam impedientibus, & perſtrepentibus avocantes, intus in ſe ipſis, haud deforis per extraneas naturas vagantes, ſe ipſos, ac ſuum Authorem cernere, & contemplari ſtudent, quibus apertè docet Auguſti-

guſtinus, divinitus datum eſſe, ut tandem ſalutare Verum quod tanto- perè exoptant, & inveſtigant, ſibi detegant, & aperiant. Etenim quidam Divina Providentia fieri nequit, ut Religioſis animis ſe ipſos, & Deum ſuum, idest veritatem piè, castè, ac diligenter quærentibus inveniendi facultas deſit. De qua refusè in noſtra ſalutari Admonitione agemus.

CAPVT XV.

TEXTUS.

SEd ab iſta quæſtione niſi quid te adhuc moveat, jam recedamus, ſi placet, & ad alia tranſeamus; quidquid autem de illis figuris loquacius a nobis fortaſſe diſputatum eſt, quam volebas, videbis quantum ad alia valebit, ſi hanc diſceptationem aliquid eo adiutam eſſe concedis. Nam & exercet Animum hoc genus diſciplinarum ad ſubtiliora cernenda, ne luce illorum repercuſſus & eam ſuſtinere non valens, in eaſdem tenebras, quas fugere cupiebat, libenter refugiat, & affert argumenta, niſi fallor, certiſsima, quibus quod fuerit inventum atque confectum non niſi impudentem habeat dubitationem, quantum homini talia inveſtigare permiſſum eſt. Impudens dubitatio duobus modis fieri cognoſcitur. Dum aut homo, qui ratione uti poteſt, in tantum habes, pigerque ad quærendam veritatem efficitur, ut plus velit in tenebris vanitatis remanere, quam in eo, quod à Creatore ſuo eſt conditus ad ſe ipſum ſemel, & Deum ſuum vera ratiocinatione inveniendum, inveſtigandumque laborare, aut improba contumacia ea, quæ ab aliis laborantibus ſtudiosè, & piè quærentibus, & inventa, & confecta ſunt, inveniri, & confici poſſe dubitare, neque aliam ob cauſam faciunt, niſi quod a ſemet ipſis inventa non ſint. Quod genus invidiæ impudentiſsimum eſſe, ratio probat:

Minus enim ego de his rebus dubito, quam de his, quas iſtis oculis videmus cum pituita ſemper bellum gerentibus. Quid enim minus ferendum, & audiendum eſt, quam fateri nos Ratione præſtare beſtiis, & eam rem fateri eſſe aliquid, quam corporeo lumine ſentimus, quam etiam nonullæ beſtiæ melius

cer-

cernunt, id autem quod ratione intuemur nihil eſſe contendere? Quod ſi diceretur tale eſſe, quale illud eſt, quod oculi vident, nihil profectò dici poſſe indignius videretur.

Adeodatus. *Accipio iſta libentiſſimè atque aſſentior, ſed illud me movet, cum corporeæ quantitatis non eſſe Animam res ita clara ſit mihi, ut omninò quemadmodum reſiſtam illis argumentis & quid eorum non concedam, prorſus ignorem. Primùm cur ætate ut corpus creſcit, ita, & Anima vel creſcat, vel creſcere videatur. Quis enim neget pueros infantes, ne beſtiarum quidem nonnullarum aſtutiæ comparandos? Quis autem dubitet illis creſcentibus etiam ipſam in eis quodammodò creſcere rationem? Deinde ſi per ſpacium ſui corporis Anima diſtenditur, quomodò nullius quantitatis eſt? Si autem non diſtenditur, quomodo ſentit ubique pungentem?* Auguſtinus. *Omninò ea quæris, quæ me quoque ſæpè moverunt. Itaque non ſum imparatus tibi reſpondere, ut mihi ſoleo. Vtrum autem benè, ratio quæ te agit, judicabit, qualecunque id tamen ſit, plus certè non poſſum, niſi forte aliquid melius cum diſputamus, in mentem divinitus venerit. Sed agamus, ſi placet, more noſtro, ut duce ratione, tu tibi ipſe reſpondeas. Ac prius quæramus, utrum creſcentis cum corpore animi certum argumentum ſit quod ætatis acceſſu aptior humanæ conſuetudini homo, & in ea magis, magiſque peritus eſt.* Ad. *Age ut placet: Nam & ego id genus docendi, ac diſcendi maximè probo: Neſcio quo enim modo, cum id quod neſcius quærebam, ipſe reſpondeo, ſit ipſa inventio non modo rè, ſed animi admiratione etiam dulcior.*

EXPOSITIO.

De mathematicarum diſciplinarum præſtantia & utilitate.

AC primùm in hoc capite veniam ab Adeodato petit Auguſtinus, ſi nimis prolixè & loquaciùs hactenus de Geometricis figuris dictum, ac diſputatum eſt. Hinc pro re nata paucis, quanta ſit Matheſeos dignitas, & utilitas, aperit, atque duo præ cæteris extollit, quæ ſummoperè, quàm Mathematicæ Diſciplinæ ſtudium proficuum ſit, ac neceſſarium, indicant. Primò inculcat vim, quam habet Matheſis ad humanam Intelligentiam acuendam, & exercendam, ne nimia rerum ſubtilitate obruatur, ſeu ut ſubtiliora, & obſcuriora cernere, ac detegere valeat, multum enim prodeſt, ait, hoc diſciplinarum genus ad ſubtiliora cernenda, ne luce illorum repercuſſus, & ea ſuſtinere

Matheſis ingenium acuit & ſummopere exercet.

nere

nere non valens, in eaſdem tenebras, quas fugere cupiebat, libenter refugiat. Adeò enim Intellectum roborat, atque juvat figurarum, & numerorum ſcientia, ut qui Mathematicas Diſciplinas exercent, aptiores, ac magis diſpoſiti ſint ad veritatem in naturæ latebris deliteſcentem venandam.

Deindè Matheſis exercitatione adeò evidentiæ, & certitudini aſſueſcit Animus ut ab omni opinione, ac ſubdola veriſimilitudine abhorreat, atque in Veritates tam certas, tam claras, ac firmas incurrit, ut citrà impudentiam, ac temeritatem nullò pacto eas in dubium vertere queat. Hinc nos non tam magni pendimus matheſeos ſtudium, quia pulcherrimas figurarum, ac numerorum affectiones ſumma quadam perſpicuitate aperit Animo, quam quia intelligentiam ad verum detegendum præparat, cui ardentiorem quemdam veritatis amorem inſtillat, atque legitimam Methodum certa ab incertis ſecernendi nobis manifeſtat, ut ad ſaniorem ſapientiam tandem aſſequendam diſponamur; idcircò valdè deteſtanda eſt, & improbanda audax illorum ignorantia, qui mathematicas Diſciplinas, quas ignorant, aſpernantur, atque neſcio quo infelici humanæ literaturæ fato, tanquam ſpurias, & inutiles artes à ſcholis eliminarunt, & a Philoſophiæ ſtudio diſſociarunt. Quæ ſanè ſtultitia præcipua cauſa eſt, cur tam corruptæ, ſteriles, ac tenebroſæ hac noſtra tempeſtate artes, & ſcientiæ videantur, quæ Matheſeos vegeto ſpiritu recedente, quodammodo emortuæ, & inertes jacent. Dum autem Auguſtinus Matheſeos utilitatem exagerat, mentionem facit duplicis impudentis Dubitationis, quarum prima contingit, cum homines nolunt propria ratione uti, atque adeò quia attentionis laborem ferre nequeunt, pigri, atque hebetes ad verum inquirendum, malunt de veritate dubitare, aut in erroris & ignorantiæ tenebris manere, quam ut rationalem hominem addecet, ſemel ſaltem accuratè ſtudere, ut ſevera ratiocinatione ſe ipſos, ac Deum detegant, & inveſtigent. Alterum impudentis Dubitationis genus ab iis exercetur, qui ne ſapientiorum hominum inventis, atque cogitatis conſentire, ac ſuffragari videantur, criminoſa quadam contumacia, quæ certiora, ac evidentiora ſunt in dubium revocant, non ob aliam rationem niſi quia ab ipſis inventa, & excogitata non fuerunt. Quod genus quidem dubitationis maximoperè, ipſa docente Ratione, turpe, ac impudens eſt. De hac impudenti dubitatione agemus in noſtra diſſertatione de recta Methodo dubitandi.

Mathesis exercitatione veri sari inquirende, ac opinioni profligande paulatim aſſueſcit Animus.

Inſanit qui Matheſim ut inutilem, & a Sapientiæ ſtudio ſejunctam contemnit.

De duplici impudenti dubitatione.

– *Minus enim ego de his rebus dubito*)

His verbis redarguere, ac refellere videtur Auguſtinus præjudicatam quamdam vulgi opinionem. Vulgus enim hominum de ſolis corporeis rebus ſenſuum auxilio cogitare aſſuetum falsò putat, tantùm ea vera, & ſolida eſſe, quæ ſenſus afficiunt, ac movent, inter fictitias, ac larvatas res enumerans, quidquid ſenſum latens ſoli nudatur Intelligentiæ; quem errorem increpans Auguſtinus ait, minus ego dubito de rebus incorporeis, quæ ſola Intelligentia cernuntur, quàm de iis, quas carnis oculis inſpicimus, docet enim intelligibiles veritates, quas animo Geometriæ facultas præbet, & ſolus Intellectus percipit, majori certitudine, & evidentia pollere, quam res ſenſiles, & corporeę, quæ corporis oculis exhibentur; Hinc Animus certior eſt ſe ipſo, quam

Incorporea corporeis certiora.

Manifeſtior nobis Animæ natura, quam corporis.

O cor-

corpore, cui coniungitur, atque evidentius cernit ea, quæ ſoli Rationi manifeſtantur, quàm quæ ſeſe offerunt carnis oculis, qui dum perpetuò, acri & iniquo Pituitoſo humore obſeſſi, & agitati facilè illuduntur, & diſtortis, ac fallacibus rerum imaginibus in fraudem impelluntut; nihil enim incertum magis, magiſque obſcurum, & inevidens, quam id quod ſenſibus repræſentatur. Ex adverſò autem certiora ſunt, & clariora, quæ a ſenſuum poteſtate ſoluta ſub ſolius Intelligentiæ imperio jacent, in quod demùm animadvertens hoc pacto ratiocinatur Auguſtinus. Non ob aliam cauſam homo præſtat beſtiis niſi quia Ratione gaudet, etenim præter carnis oculos interiori rationis lumine pollet, potentior igitur eſt, ac præſtantior oculus rationis, quam carnis. Si igitur vera, ac ſolida ſunt, quæ carneis oculis cernimus, quantò magis firma, ac vera dicenda ſunt ea, quę inſigniori rationis oculo proſpectamus? Nam ſtultum eſſet dicere, vera eſſe ea, quæ corporeo lumine intuemur, quod etiam beſtiis datum eſt, quorum aliquę perſpicacius, quam nos viſibili oculo cernunt, falſum verò, ac fictitium id, quod inſpicimus Ratione, qua inſigniter Beſtias antecellimus, niſi quis velit dicere, ea quæ Ratione proſpicimus, ejuſdem indolis, & naturæ eſſe cum iis, quę carnis oculis videmus, quo ſanè nil abſurdius, atque a veritate alienius; oſtenſum enim a nobis fuit, prorsùs incorporeas eſſe veritates, quas in lineis, ac figuris Geometrarum nudus Animus ſola ratione adhibita cernit. De qua re copioſius, ac maturius diſputabimus in noſtris inveſtigationibus, cum ſummam ſpiritalium, & intelligibilium rerū certitudinem, & evidentiam oſtenderimus.

Quæ ſenſibus repræſentantur obſcura, & incerta.

Sola Intelligentia ad certa & evidentia objecta cōvertitur.

Ad. *Accipio iſta libentiſſimè.*)

Duas Auguſtinus in medium affert dubitationes, qui Animum corporeū eſſe oſtendere videntur.

Poſtremò in hoc capite validiora, magiſque callida argumenta proponit Auguſtinus, quibus Epicuri Sectatores corporis mole, ac ſpatiorum dimenſionibus animam conſtare oſtendere conantur, quę ſanè ob ſenſuum, ac vocum fallaciam plurimùm torquent ingenium, ac facilè hebetes & ineruditos homines pertrahunt in errorem, quorum primum eſt. Anima aucto, aut diminuto corpore, augetur pariter, ac minuitur, hinc dum pueraſcimus adeò enervis, & iners eſt mens, ut à quamplurìbus beſtiis agendi virtute ſuperetur, quarum aliquę aſtutiores ſunt, quàm ſint Pueri infantes, quorum Anima ob organorum imbecillitatem veluti torpet, ac pigreſcit, in quibus dum corporis moles augetur, & quodammodò creſcere Rationem videmus, quæ eò vegetior, ac validior fit, quo magis corporis magnitudo tumet. Si igitur creſcit cum Corpore Animus, oportet, ut hic extenſus ſit & in ſpatiis explicatus; atque adeò quantus eſt, & corporeus. Alterum Argumentum eſt. Si Animus mole, & extenſione careret, illius ſentiendi vis neutiquam per univerſum corpus expanderetur, quod apertè adverſatur experientię, ubique enim corporis organa pungas, ac vulneres, illicò ſentit Animus, quod quidem non contingeret, niſi ille per ſingula corporis membra explicaretur, niſi ſcilicet quantus eſſet, & extenſus. Jam, ratione duce ad hujuſmodi difficultates robuſtiſſimè oppugnandas, ac ſolvendas accingitur Auguſtinus, atque primò quàm fallax, & inane ſit Ratiocinium Epicuri ab Animi cum corpore incremento depromptum demonſtrare exorditur, quod in ſequenti capite pro viribus exponere curabimus.

Prima dubitatio deprompta ex Incremento Animæ dum ad augetur corpus.

Altera dubitatio accepta ex ſentiendi poteſtate per ſingula corporis organa exporrecta.

Utramque dubitationē acriter oppugnare exorditur Auguſtinus.

C A-

CAPUT XV.

TEXTUS.

AVg. *Dic ergò utrum tibi majus, & melius duo quædam, an unum, atque idem eſſe videatur duobus nominibus appellatum?* Ad. *Scio aliud eſſe quod majus, aliud quod melius dicimus.* Aug. *Quid horum duorum eſt, cujus eſſe putes quantitatem?* Ad. *Id videlicet quod majus dicimus.* Aug. *Quid cum duarum figurarum rotundam, quadrata meliorem eſſe confitemur, quantitas ne id facit, aut quid aliud?* Ad. *Nullo modo quantitas, ſed illa, de qua ſuperius egimus, aqualitas hujus excellentia cauſa eſt.*

Aug. *Nunc ergò illud attende, utrum tibi videatur Virtus aqualitas quadam eſſe vita, rationi undique conſentientis. Nam ſi aliud ab alio in vita diſcrepet; magis niſi fallor offendimur, quàm ſi aliqua pars circuli, majore, minoreve intervallo, quam alia partes diſtet a Puncto. An tu aliter exiſtimas?* Ad. *Imò aſſentior, & hanc qua abs te deſcripta eſt, probo virtutem. Nam & ratio non dicenda eſt, aut exiſtimanda, niſi vera, & cujus vita per omnia congruit veritati, is eſt profectò vel ſolus, vel certè maximè qui benè, atque honeſtè vivit, & qui ita eſt affectus, ſolus habere virtutem; & ea vivere judicandus eſt.* Aug. *Probè dicis. Sed certè etiam illud vides, ut opinor, ſimiliorem eſſe virtuti circulum, quam figurarum planarum aliam quamlibet. Hinc eſt enim apud Horatium magnis laudibus ſolemus extollere illum verſum, quo ait, cum de ſapiente ageret: Foris & in ſe ipſo totus teres atque rotundus. Et rectè. Nam neque in Animi bonis quidquam invenis, quod magis ſibi ex omni parte conſentiat, quam virtutem, neque in planis figuris, quam circulum. Quamobrem ſi circulus non magnitudine ſpacii ſed quadam conformatione cateris praſtat, quanto magis de virtute exiſtimandum eſt, quod non majoris loci occupatione, ſed divina quadam congruentia rationum, atque concordia cateras affectiones animi ſuperat? Cum autem puer proficit laudabiliter, ad quam rem magis quam ad virtutem proficere dicitur?*

non tibi videtur. Ad. *Manifeſtum eſt.* Aug. *Non igitur tibi debet videri animus ſicut corpus creſcendo cum ætate proficere; proficiendo enim ad virtutem pervenit, quam fatemur nulla ſpacii magnitudine ſed magna vi coſtantia pulchram eſſe, atque perfectam. Et ſi aliud eſt majus, aliud melius. ut jam dediſti, quidquid anima cum ætate proficit, compoſque Rationis fit; non mihi videtur fieri major, ſed melior. Quod ſi membrorum id faceret magnitudo, eò quiſque prudentior eſſet, quo longior, aut validior, quod ſe aliter habere non opinor, negabis.* Ad. *Quis iſtud negaverit? Sed tamen cum proficere animam per ætatem etiam tu concedas, miror qui fiat ut omnis quantitatis expers, & ſi non membrorum ſpacio, at certè temporis adjuvetur.*

EXPOSITIO

TOtus hìc, Auguſtini conatus eſt, ut oſtendat, creſcente corpore non mole, ſed virtute tantum augeri Animam, quæ ætatis acceſſu haud major, ſed melior fiat. Idcircò ſequenti modo ratiocinari exorditur. *Majus, & Melius* neutiquam eadem res diverſis expreſſa nominibus ſed duæ res diverſæ, & invicem diſcrepantes ſunt, ut alind revera ſit eſſe Majus, aliud verò Melius, cujus rei præcipua ratio eſt, quia eſſe Majus pendet a quantitate, ſeù extenſione, eſſe verò melius deſumitur penes æqualitatis perfectionem: Hinc ſi creſcit moles, aut extenſio, res dicitur fieri major. ſi verò magis viget, ac inſignior eſt æqualitas, res dicitur fieri melior, hoc autem Circuli exemplo demonſtrat. Nam ſi circulum quadratæ figuræ comparemus, circulus haud major, ſed melior quadrata ſuperficie dicitur, non quidem ratione extenſionis, nam poteſt contingere, ut quadrati extenſio æquet, ant excedat circuli aream, & ſuperficiem; eſt ergò Melior ratione tantum ęqualitatis non verò quãtitatis; Si quidem ut ſuprà oſtenſum eſt, circulus eſt omnium planarum figurarum perfectiſſimus non ratione quantitatis, ſeu ſuperficiei, cujus æquè ſingulæ planæ figuræ ſunt participes, ſed quia adeò ſibi undique congruit, & concors eſt, ut maxima gaudeat æqualitate, a qua ſummè inſignis circuli perfectio proficiſcitur, qui ob hanc pręſtantiſſimam ęqualitatem ſingulas ac infinitas figuras planas rectis lineis compræhenſas virtute complectitur, ut infinitorum laterum poligonum a politioribus Geometris nuncupetur; quin etiam talis roboris eſt, ut dum rectæ lineę aſſociatur, cuivis geometricæ operationi tanquam neceſſarius artifex occurrat, atque ſingulis figuris progignendis ſubito præſto ſit, quæ, niſi circulus angulum rectilineum menſurans adſit, pereunt, angulo ſtatim intereunte, & evaneſcente. Alind igitur in ipſis met geometricis figuris eſt eſſe majus, aliud verò melius, quià primum à quantitate, alterum ab æqualitate pendet.

Majus, & Melius duò ſanè diverſa ſunt.

Æqualitatis virtute ſingulis planis figuris excellit circulus.

Poſtquam Auguſtinus rectè quid ſit majus, quid melius explanaverit, pulcherrimam movet quæſtionem, an ſcilicet virtus ſit quædam æqualitatis ſpecies, ac tandem Ratione duce concludit, virtutem nihil aliud

Virtus quedam Equalitas eſt.

eſſe

eſſe, niſi æqualitatem, hoc enim pacto ſapienter Virtutis naturam exponit. Virtus æqualitas eſt quædam Vitæ, rationi undique conſentientis. In hac Virtutis Definitione nomine Vitæ veniunt ſinguli Animæ affectus, & hominis operationes, quæ voluntate influente perficiuntur, atque humanam Vitam conſtituunt, non tantum verò interiores, ut ſunt Intelligentis Animi actiones ſed etiam externæ, quibus nempè tanquam Inſtrumenta corporis organa immiſcentur, ut loqui, ſermocinari &c. nominè verò Rationis veniunt primæ manifeſtiſſimæ, & immutabiles Veritates, quarum ingenitas quaſdam notiones complectitur Animus, ſeù venit ipſa Increata ſapientia, ipſumque incommutabile Verum, cui humana conjungitur Intelligentia. Jam ſenſus definitionis eſt, Virtutem nihil aliud eſſe niſi Animæ affectuum, & operationum concentum, & harmoniam quamdam, ſeù adeò congruam diſpoſitionem, ut undique, & quavis ex parte Rationi, ſeù immutabili Veritati æquè conſentiant, perfectè congruant, ac reſpondeant. Hæc autem conſtantiſſima congruentia, ſeù concordia humanæ vitæ, & Rationis, nihil aliud quidem eſt niſi æqualitas, cujus virtute altera res alteri rei perfectè congruit, ac conſentit; eo modo quo duæ lineę rectæ æquales invicem eſſe dicuntur, cum mutuò perfectè congruunt, ut ſi altera alteri ſuperimponatur, neutra alteram excedat, aut deficiat ab altera. Quapropter tunc homo laudabiliter ad virtutem proficere. atque honeſtè, & rectè agere dicitur, cum ità illius affectus, & actiones invicem diſponuntur, ut ſingulæ æquè ad ejuſdem Rationis centrum, ut ità dicam tendant, cui perfectè conſonent; Hinc cum aliqua vitæ actio ab alia diſcrepat, quod ſanè contingit cum non æquè ſingulæ hominis actiones Rationi congruunt, magis ſanè nos offendit, quam ſi quis diceret, unam partem circularis Perimetri magis a centro diſtare, quam altera pars, quæ minus a centro removeatur.

Virtutis natura detegitur.

Hoc autem clarius innoteſcet, ſi advertamus, veram ac legitimam virtutem, ipſammet Juſtitiam, ſeù amorem ordinatum eſſe, in quo propriè hæc ſumma, & præſtantiſſima virtutis æqualitas effloreſcit, dum enim humanus amor ordini congruit, ac conformatur, undique hominis Vita Rationi conſentit, amor enim ordinatus exceſſum ac defectum a ſe penitus abjiciens, quædam perfecta ęqualitas eſt, cujus natura veluti in medio collocata, ab exceſſu, & defectu ſummopere abhorret, tunc enim ordinatè amamus, cum noſter amor ita perfectè Rationi conſonat, ut neque illam excedat, aut ab ea deficiat, ut neque infrà Rationem, neque ſuprà, excedendo, aut deficiendo, ut ita dicam, excurrat, hinc ſemper Rationi concors, minoribus rebus minorem, majoribus majorem, maximis vero maximum ſe præbeat, atque ſe exactiſſimè accommodet, quod cum a nobis ad uſum revocatur, honeſtè vivere atque laudabiliter ad Virtutem verè proficere dicimur.

Virtus ipſemet Amor ordinatus eſt.

Amor ordinatus perfectionem amplectitur Equalitatis.

Quapropter ait Auguſtinus, rectè Virtus non cuilibet planæ figuræ, ſed tantum circulo comparatur; nam ſicuti circulus perfecte æqualis, ac ſibi in ſe ipſo conſtans eſt ob ſummam concordiam, & conſonantiam ſuarum partium cum eodem puncto medio, a quo illæ undique æque diſtant, ita & Virtus quidam quodammodo humanarum operationum, & affectuum circulus eſt, cujus ſingulæ partes undique Rationi congruant, & ſumma quadam æqualitate conſentiant. ut nulla ab altera

Quare Virtus circulo comparetur?

diſcre-

diſcrepet. Hinc eſt, proſequitur Auguſtinus, quod apud Horatium magnis laudibus ſolemus extollere illum verſum, quoait, cum de Sapiente ageret: Foris, & in ſe ipſo totus teres, atque rotundus. Et rectè. Nam neque in Animi bonis quidquam invenies, quod magis ſibi ex omni parte conſentiat, quam virtutem, neque in planis figuris quam circulum. Equalitas igitur quædam virtus eſt, quæ in quadam concordia rationis, & vitæ conſiſtens, verè inſectilis, & incorporea eſt, nulla ſanè ſpatiorum magnitudine, corporiſque mole tumens, cum ſenſus prorsùs effugiat, ſolique pateat Intelligentiæ; quamobrem ſi circulus non ſpatii magnitudine, & extenſione, ſed ratione ſuæ præſtantiſſimæ equalitatis, perfectæ ſcilicet ſuarum partium conformationis, & congruentiæ cæteris planis figuris præſtat; quantò magis exiſtimandum eſt de Virtute, eam non mole & ſpatiorum dimenſionibus, quibus omninò caret, non majoris ſcilicet loci occupatione cæteras affectiones animi antecellere, ſed tantum divina quadam congruentia, atque concordia Rationum, quæ ſumma quędam æqualitas eſt, nullo modo à quantitate, & mole pendens.

Cum ergò, ſubjungit Auguſtinus, Puer creſcente corpore laudabiliter proficit ad virtutem, cum ſcilicet magis ad virtutem accedit, hujuſmodi virtutis incrementum in Animo creſcente non majoris loci occupatione, majoriſque molis acceſſu, ſed majori quadam vitæ, & Rationis congruentia, & concordia perficitur, ut dum in Animo virtus roboratur magis, magiſque augetur, haud major, ſed melior fieri dicatur Animus, nam ſi virtutis incrementum à molis augumento penderet, non vero ab incorporea, & pulcherrima æqualitate, prudentiores, ac ſapientiores eſſent ii, qui majori corporum magnitudine conſtarent, quod ſanè ipſi met experientiæ adverſatur, cum ſæpiſſimè majori ingenio, & judicio polleant graciliores, quàm qui ampliori corporis mole tument. Cum igitur aliud ſit melius, aliud majus, & primùm ab æqualitate, alterum a quantitate pendeat, evidenter infertur, quod cum creſcente corpore augetur in Animo virtus, & quodammodo illius creſcit Ratio, animum non fieri majorem, ſeu non occupare majus ſpatium, cujus menſuris omninò caret, ſed tantum fieri meliorem, quod non a quantitate, & mole ortum ducit, ſed ab ipſa met ſpirituali, & incorporeæ virtutis æqualitate, & perfectione, quæ nullo ſpatio diffunditur, atque Animum non mole majorem, ſed præſtantia, & dignitate meliorem reddit. Ex hoc ergo, quod creſcente corpore quodammodo in Animo augeri Ratio videatur, nullo pacto ſequitur quantitate, & loci dimenſionibus laborare Animum, qui tantum Virtute, haud mole augetur. Nova tamen hìc emergit Dubitatio, an ſaltem, Animum humanum juvet ſpatium temporis: Nam quia Animus eſt quantitatis expers, tantum ſequitur, nihil ei prodeſſe ſpatium loci, ut ad Virtutem proficiat, non vero inferri poteſt auxilio illi non eſſe temporum intervalla, quæ experientia docente, plurimum conferunt, ut dum producitur ętas Pueri infantis ratio, & mens perficiantur, atque in Virtutis exercitamento magis roborentur. Quam Dubitationem in ſequenti capite ſubtiliter ſoluit Auguſtinus.

Virtutis perfectio ab Equalitate, haud a Quantitate originem trahit.

Adaucto corpore non major ſed melior fit Animus.

Epicuri ſophiſma de Animæ incremento refellitur ac detegitur.

An temporum incremẽta Animo augendo proſint.

C A-

CAPUT XVI.

TEXTUS.

DEſine mirari, nam & hic tibi ſimili ratione reſpondeo: Vt enim membrorum magnitudo ideò nihil affert argumenti, cur Animam adiuvet, quod multi exilioribus, brevioribusque membris prudentiores inveniuntur quibuſdam magna mole corporis præditis; Ità quoniam juniores nonnullos ſenioribus, pleriſque magis induſtrios, atque ſtrenuos videmus, non video, cur putanda ſint ſpacia temporis in ætatibus incrementa, ut corporibus, ſic Animis dare, cum & ipſa corpora, quibus par tempus creſcere, atque ampliora ſpatia tenere conceſſum eſt, ſæpe ſint annoſiora breviora non modo ſenilia; quæ magnitudine temporis contrahuntur, atque minuuntur, ſed etiam puerorum, quos animadvertimus his breviores eſſe corpore, quibus ſunt ætate majores. Si igitur porecta in plurimum tempora ne ipſis quidem corporibus magnitudinis afferunt cauſam, ſed omnis illa ſeminis vis eſt, & quorumdam naturæ numerorum ſanè occultorum, & difficilium ad dignoſcendum, quantò minus arbitrandum eſt longo tempore animam fieri longiorem, quia eam videmus uſu rerum, atque aſſiduitate multa didiciſſe.

Quid ſi te illud movet, quod ſolemus eam quam Græci μακροθυμίαν *vocant, longanimitatem intrepretari, animadvertere licet à corpore ad animum multa verba transferri ſicut ab Animo ad corpus. Nam ſi montem improbum, & juſtiſſimam Tellurem dixit Virgilius, quæ verba cernis ab Animo ad corpus eſſe translata, quid mirum ſi mutua vice longanimitatem dicimus, cum longa niſi corporea eſſe non poſſint? Ea verò inter virtutes, quæ appellatur animi magnitudo ad nullum ſpacium, ſed ad vim quamdam, ideſt ad poteſtatem potentiamque Animi relata, rectè intelligitur, virtus eò pluris æſtimanda, quo plura contemnit. Sed de hac poſt loquemur, cum quæremus, quanta ſit anima, ſicut quæri aſſolet, quantus fuerit Hercules factorum excellentia non mole membrorum, ita enim ſuprà diſtribuimus. Oportet autem nunc te recordari quod de puncto jam ſatis egimus, nam*

potiſ-

potiſsimum eſſe, maximèque in figuris dominari ratio docebat. Potentia verò atque dominatus, nonnè oſtentat quamdam magnitudinem & in puncto tamen nullum ſpacium reperiebamus. Non igitur magnum, vel ingentem animum cum audimus, aut dicimus, quantum loci occupet, ſed quantum poſsit cogitandum eſt. Quamobrem ſi jam primum argumentum tuum, quo tibi per ætatem cum corpore animus creſcere videbatur, ſatis diſcuſſum eſt, tranſeamus ad aliud.

EXPOSITIO.

Non modo locorum, vere neque temporum incrementa ad Animum ad augendum conferunt,

DUbitationi jam expoſitæ in Capite præcedenti occurrit hic Auguſtinus acriter ſuſtinens, neque temporum ſpatia, majoris ætatis acceſſu, verè ex ſe prodeſſe Animo, ut ad virtutem proficiat, atque artium ac doctrinarum peritiam acquirat, quod hoc pacto demonſtrat; Ideò ſpatium loci, ac incrementum molis Animum minimè juvat ad virtutis exercitium, quia ſæpiſſimè homines graciliores, ac minori corporis mole conſtantes, ingenio, virtute, & ſcientiâ ſummoperè præſtare ſolent iis, qui ampliori extenſione, & magnitudine tument, ut non tantum non proſit, verum etiam impedimento exceſſus, & redundantia molis ſit Animo, ut in eo virtus, ac Ratio augeantur. Atqui eodem modo frequentiſſimè contingit ut Iuniores, qui minorem ætatem habent, prudentiâ, conſilio, ac judicio mirificè excellant ſenioribus, quorum vita ampliori temporis ſpatio reſpondet; Fatendum eſt igitur neque temporum ſpatia conferre animo, ut ad Virtutem proficiat.

Neque corporum incrementis temporum ſpatia proſunt.

Præterea arguit Auguſtinus. Qui fieri poteſt, ut temporis ſpatium incorporeum iuvet Animum, ſi neque ipſorum corporum prodeſt incrementis? Nam frequentiſſimè corpora annoſiora, quæ ampliori ætati reſpondent, breviora magiſque contracta ſunt iis, quæ minoris temporis intervallum reſpiciunt, minuſque vetuſta ſunt, quin etiam ſenilia corpora, dum longius producitur ætas, non tantum non augentur mole, verum etiam contrahuntur, & abbreviantur, ut aliquando ſeneſcentium corpora ipſis puerorum corporibus contractiora ſint, & breviora.

Corporum incrementum a vi ſeminis ac occulta quadã numerorũ natura potiſſimũ oritur.

Hinc pro re nata acutè admonet Auguſtinus, corporum incrementa potiſſimum non oriri ab ampliori temporis ſpatio, ſeu ab ætate longiori, ſed a vi ſeminis, & a naturâ quorumdam numerorum occultorum, quæ difficilè diſgnoſci poteſt. Hic locus obſcurus quidem eſt, revera tamen inſigniſſima quædam Veritas in eo latere videtur, quæ ſi, ut oportet, intelligeretur, pro naturalis ſcientiæ augumento, & inſtauratione, nullo labore rerum naturalium originem, cauſas, & rudimenta proſpero ſucceſſu detegeremus. Magna quædam vis profectò deliteſcit in ſemine, quæ nihil aliud eſt, niſi Aethereus quidam, ac ſubtiliſſimus ſpiritus, ſeu tenuiſſima quædam, ac vegeta aura ex gracilioribus ac minutioribus ætherei corporis particulis emergens, quæ in ſeminis receſſibus, ac penetralibus tanquam Animantis, aut Plantæ corporis Faber, Rector, & Architectus obliteſcit, cujus robur, ac Virtus præ-

Magna quidem vis deliteſcit in ſemine.

cipuè

cipuè pendet, ac proficiſcitur ex occultorum numerorum natura, nimirum ex quibuſdam admirandis, nobiſque ignotis motus localis legibus, quæ in quadam numerorum ſeu Arithmeticæ Rationis proportione, & habitudine ſita eſt, ex quo tantam vim, tantamque poteſtatem ſpiritus ille æthereus in ſemine latens adipiſcitur, ut dum ſeſe in Plantis explicat, & diſtendit, duriores rupes diſcindere valeat, atque tandem in ampliſſimas arbores, & immania Animantum corpora erumpat. Ab hujus vegetæ, & robuſtæ Auræ virtute potiſſimum, ait Auguſtinus, corporum Incrementa pendent, quæ pariter ſummoperè iuvant, numeroſi, ut ita dicam, & proportionales motus, quibus organici corporis molem afficit, movet, & agitat æthereus vigor, qui veluti organorum efformator in ſemine clauditur. De qua re plura a nobis explicata reperies in noſtra Digreſſione meteorica de Ventorum natura juxtà mentem Auguſtini.

Idcirco concludit ſapientiſſimus Antiſtes, ſi major corporis extenſio, & longitudo haud à temporis ſpatio, ſed a validiori ſeminis virtute originem trahit, quanto minus inextenſum, ac ſempiternum Animum amplioris ætatis præſentia iuvabit? cum Animus non major, aut longior dicatur ratione molis, aut temporis, ſed potius ob virtutis incrementum, uſum, ac majorem peritiam in artibus, & diſciplinis.

Quod ſi Animus longanimis aliquando dicitur, non ideò arbitrandum eſt revera, ut corpori magnitudini contingit, ampliorem ac longiorem fieri Animum. Hęc enim vox longanimitas verbum translatum eſt a corpore ad Animum, quę verè nihil aliud ſonat, quàm virtus, & magnitudo quędam Animi potiſſimum in adverſis tolerandis, undè & patientia a divo Hieronymo dicta eſt. Virtus autem nulla corporis mole conſtat, ſed in quadam Animi ęqualitate conſiſtit, ut ſupra oſtenſum eſt, quę quo major eſt, & inſignior, eò magis creſcere, ſeù proficere dicitur Animus. Hinc cum quęrimus quanta ſit Animi magnitudo, non inquiritur, quanta ſit Animi moles, & extenſio, quę ſanè nulla ineſt animo, ſed tantum quanta ſit illius Poteſtas, & vis, quę potiſſimum à virtutis ęqualitate naſcitur, quę quidem animi poteſtas quędam magnitudo eſt non molis, ſed perfectionis, eo modo quo Punctum etſi inſectile, partibus, & magnitudinem carens, nihilominus ſingulis planis figuris dominatur, ac omnium potentiſſimum eſt, & inſigniſſimum ob quam rationem, & magnum Punctum appellatur magnitudine virium, & poteſtatis.

Animus major, Fit, nō ob temporis & molis incrementum, ſed virtutis.

Virtus incorporea eſt.

Anima quanta dicitur quātitate virium & poteſtatis haud molis & corporea magnitudinis.

CAPVT XVII.

TEXTVS.

AD. *Neſcio utrum omnia quæ me non fruſtrà movere aſſolent, proſequuti fuerimus: Et fieri poteſt, ut recordationem meam aliqua fugiant, verumtamen quod nunc in mentem venit, videamus quale ſit, quod puer infans non loquitur, atque id creſcendo aſſequitur.* Aug. *Facile eſt iſtud.*

P *Nam*

Nam credo videri tibi ea lingua quemque loqui, quam loquuntur homines, inter quos natus, educatuſque ſit. Ad. *Nemo id ignorat.* Aug. *Conſtitue ergò quempiam ibi natum, atque alitum, ubi homines non loquerentur, ſed nutibus, membrorumque motu cogitationes ſuas ſibimet exprimendas ſignarent; non ne cenſes eum talia eſſe facturum, neque locuturum, qui loquentem neminem audierit?* Ad. *Nolo me hoc interroges, quod fieri non poteſt. Qui enim tales homines, inter quos quemquam natum cogitare poſſim?* Aug. *Itàne tu non vidiſti mediolani adoleſcentem honeſtiſsimi corporis, & elegantiſsima urbanitatis mutum tamen, atque ità ſurdum, ut neque alios niſi motu corporis intelligeret neque ipſe aliter, quæ vellet, ſignificaret? Hic enim eſt notiſsimus. Nam ego novi Ruſticum quemdam loquentem de loquente uxore filios omnes mares, atque fæminas quatuor ferè, aut eò amplius (non enim ſatis nunc commemini) mutos, ſurdoſque genuiſſe. Nam ex eo, quod loqui non poterant muti, ex eo autem, quod nulla ſigna niſi oculis colligerent, etiam ſurdi intelligebantur.* Ad. *Illum verò ego benè novi, & de iſtis neſcio quibus credo tibi; ſed quorſum iſta?* Aug. *Quia dixiſti non te poſſe cogitare inter tales homines naſci quempiam.* Ad. *Nec nunc aliud dico, nam iſtos niſi fallor, inter eos, qui loquerentur, natos eſſe concedis:*

Aug. *Non equidem negaverim, ſed cum jam inter nos conſtet nonnullos tales homines eſſe poſſe, quaſo, cogites, si ex hoc genere mas, & fæmina jungerentur, atque in aliquam quocumque caſu delati ſolitudinem, ubi tamen vivere valerent, gignerent filium non ſurdum, quemadmodum eſſet cum Parentibus iſte loquuturus?* Ad. *quemadmodum cenſes niſi ut Parentes ei dabant ita geſtu ſigna redditurum? Sed tamen puer parvus ne hoc quidem poſſet. Quare illa Ratio mea manet integra. Quid enim refert, utrum loqui, an geſtum facere creſcendo aſſequatur, cum ad animam utrumque pertineat, quam fateri nolumus creſcere?* Aug. *Jam mihi videris etiam cum in fine quiſque ambulat ampliorem credere hunc habere Animam, quam eos, qui id facere nequeunt.* Ad. *Hoc aliud eſt, quis enim hoc non videat eſſe artis?* Aug. *Cur, obſecro, artis, an quia didicit?* Ad. *Ita verò.* Aug. *Quare tibi ergò etiam si aliud quiſque diſcat, non artis videtur?* Ad. *Planè quidquid diſcitur artis eſſe non nego* Aug.

Digitized by Google

Non ergò ille didicit à Parentibus geſtum facere? Ad. *Didicit ſanè.* Aug. *Oportet igitur, & hoc non Animæ creſcendo amplioris, ſed imitatoriæ cujuſdam artis eſſe concedas.* Ad. *Non poſſum hoc concedere.* Aug. *Ergò non omne quod diſcitur artis eſt, quod nunc conceſſeras.* Ad. *Artis omninò.* Aug. *Non ergò ille didicit geſtum, quod item non minus dederas.* Ad. *Didicit, ſed hoc non eſt artis.* Aug. *Atqui tu paulò ante dixiſti artis eſſe quod diſcitur:* Ad. *Age jam concedo, & loqui geſtum facere, eo quod ea didicimus artis eſſe. Tamen aliæ ſunt artes, quas dum in alios intendimus, dicimus, aliæ quæ à magiſtris inſeruntur nobis.* Aug. *Quas tandem iſtarum putas animam, ex eo quod amplior fiat adipiſci? An ne omnes?* Ad. *non omnes puto, ſed illas ſuperiores.* Aug. *Nonne tibi ex hoc genere videtur in fune ambulare? Nam & hoc videndo, ut arbitror, qui id faciunt, aſſequuntur.* Ad. *Ita credo, ſed tamen non omnes, qui hæc ſpectant, & magno ſtudio intuentur, aſſequi poſſunt, ſed qui hujus rei magiſtros patiuntur.* Aug. *Benè ſanè dicis. Nam & hoc tibi etiam de locutione reſponderim. Multi enim Græci, & aliud Genus linguæ crebrius nos loquentes audiunt, quam funambulum ſpectant, qui ut linguam noſtram diſcant, quemadmodum nos cum ipſorum noſſe volumus ſæpè magiſtris traduntur.; Quæ cum ita ſint, miror cur Animæ incrementis tribuere velis, quod loquuntur homines, quod autem in fune ambulant nolis.* Ad. *Neſcio quo modo iſta confundis. Nam qui ut linguam noſtram diſcat, magiſtro traditur, novit aliam quamdam ſuam, quam eum, quod ejus Anima creverit puto didiciſſe; Cum autem diſcit alienam, non ampliori Animæ, ſed arti tribuo.* Aug. *Quid ſi ille, qui inter mutos natus, atque alitus eſt, ſerò, ac jam Juvenis in alios homines incidens loqui didiciſſet, cum aliam linguam nullam noſſet, eo tempore putares, Animam ejus creviſſe quo loqui didicerat?* Ad. *Nunquam iſtud auſim dicere. Sed jam credo Rationi, nec puto amplioris Animæ argumentum eſſe quod loquimur, ne & alias omnes artes cogar fateri creſcendo Animam conſecutam. Quod ſi dixero, illud ſequetur abſurdum, decreſcere Animam, cum quid obliviſcitur.*

Digitized by Google

EXPOSITIO.

An cum ſermonem addiſcit puer augeatur pariter cum corpore Animus?

IN alteram Dubitationem hic incidit Auguſtinus, an ſcilicet Puer infans non adhuc ad loquendum aptus, deindè ætatis acceſſu ſermonis vim acquirat, quia in eo pariter cum corpore creſcit Animus. Ut autem expeditius quo pacto hanc difficultatem euodaverit Auguſtinus, intelligamus, admonemus, loqui nihil aliud eſſe, niſi ſonis articulatis, aut figuris, ſeù caracteribus alteri noſtras cogitationes aperire, ſono articulato aures, figuris verò oculos alloquimur. Idcircò cum loquimur, ſenſilibus, ac corporeis ſignis utimur, ut inviſibiles, & incorporeas noſtras notiones alijs manifeſtemus, atque adeò miro quodam artificio, in caracteribus ac ſonis quodammodò corporeſcens, ſenſilis ac viſibilis, inextenſa animi cogitatio fieri videtur. Nos autem hic tantum agimus de locutione, quę articulatis vocibus perficitur, ad quam efformandam duo eodem tempore concurrunt, ſonus nempè ore prolatus, & Idea, ſeu Animi notio, quę ex hominum arbitrio alicui determinato ſono reſpondet, ex quibus tanquam ex Animo, & corpore verbum, ſeu ſignificativa vox conſurgit. Jam ſonus articulatus literis ac ſyllabis componitur, quæ nihil aliud ſunt, quam ſimpliciores, ac breviores ſoni, quos lingua, palato, ac dentibus efformamus, quæ articulandi, ſeu voces ſignificativas procreandi facilitas, ac promptitudo uſu, exercitatione, atque imitatione obtinetur, quod præcipuè audiendo, ſeu veluti auribus ſonos colligendo peragitur, hinc qui ſurdus naſcitur, etſi vocis organa quàm maximè expedita habeat, attamen ob defectum auditus, quia alios homines loquentes imitari nequit, ad loquendum neutiquam aptus eſt. Quamobrem ſi aliquis ex mutis parentibus naſceretur, atque in ſolitudine cum illis vitam degeret, quamvis naturà mutus non eſſet, geſtu tantùm, & nutibus membrorumque motu, Parentum exemplo, ſuas cogitationes exprimeret, nullo tamen ſermone uteretur.

Quid præſtemus, cum loquimur.

Nomina ſono conſtant & idea.

Ex quo planiſſimè liquet, non ideò cum adoleſcimus, & à pueritia quamlongè recedimus, ſermone, ſeu articulatis vocibus ad noſtras Ideas ſignificandas utimur, quia in nobis pariter cum corpore creſcit, & mole amplior fit Animus, ſed quia majoris ætatis acceſſu, uſu, & imitatione loquendi peritiam obtinemus, cujus rei veritas planius patebit, ſi advertamus, haud molis incremento, ſed imitatoriæ artis vi, & exercitamento nos etiam ſeneſcentes (cum nullus corporis incremento tunc locus datur) aliquando exterarum gentium linguas addiſcere; ſicuti etiam uſu, & imitatione ipſum met patrium Idioma aſſequeretur adoleſcens ex mutis Parentibus in ſolitudine educatus, ſi deindè ad propriæ Regionis urbem aliquam ſe conferret, ubi concivium loquentium imitatione vernaculam linguam loqui diſceret, atque adeò dum loquimur, non major, ſed peritior evadit Animus, quod ſunambuli exemplo ulterius confirmat Auguſtinus. Nam non ideò quidam homines ſuper funes celeri, & expedito pede moventur, ac ingenioſè ſaltitant, quia ampliorem habent Animum, ſed quia uſu, & exercitatione ſuper funem variis modis ludere didicerunt, quemadmodùm & quamplures aliæ artes aut imitatione, aut præceptorum diſciplinà addi-

Artium exercitatione non major ſed peritior evadit Animus.

diſcuntur. Quapropter ſi diligenter expendamus, quid animo contingit, cùm & loqui diſcimus, & cæteras artes, ac diſciplinas exercemus, facili negotio intelligemus, non ideò hæc accidere animo, quia oblongiorem ætatem augetur, ac major una cum corpore fit Animus, ſed tantùm quia hic peritior, ac melior exercitatione, & imitatione auxiliante evadit, atque adeò fatendum eſt, allata argumenta nullo pacto convincere Animum molis, & extenſionis quantitate laborare, ſeù pariter cum Corpore, mole, & quantitate augeri. Quæ hactenus explanavimus, quidquid prolixius, ac loquacius, ut expoſcit Dialogi Ratio, dictum eſt ab Auguſtino in Capite præcedenti, planiori, magiſque conciſo ſermone continent. Hinc quæ faciliora, minuſque explicatu neceſſaria ſunt omittentes, ad caput decimùm octavum interpretandum accedamus.

CAPVT XVIII.

TEXTUS.

AVg. *Bene intelligis, & verum ut audias, rectè dicitur Anima in diſcendo quaſi creſcere, & contrà minui dediſcendo, ſed translato verbo, ut ſuperius oſtendimus. Tamen illud cavendum eſt, ne quaſi ſpacium loci majus occupare videatur dum dicitur creſcere, ſed majorem quandam vim peritior, quam imperitior habere ad agendum. Magni tamen refert, qualia ſint illa ipſa, quæ diſcit, quibus quodam modo videtur augeri. Nam ut in Corpore tria ſunt genera incrementorum, unum neceſſarium, quo naturalis convenientia impletur in membris. Alterum ſuperfluum, quò a cæteris membris integra valetudine augendo aliquid diſcrepat, per quod interdum evenit, ut ſenis digitis naſcantur homines, & pleraque alia, quæ cum præter conſuetudinem nimia ſunt, monſtruoſa nominantur. Tertium noxium, quod cum accidit, tumor vocatur, nam etiam ſic membra creſcere dicuntur, & revera locum occupant ampliorem, ſed expugnata bona valetudine. Ita in animo quædam quaſi na-naturalia incrementa ſunt, cum honeſtis, & ad benè, beateque vivendum accommodatis diſciplinis augeri dicitur. Cum verò ea diſcimus, quæ mirabiliora, quàm utiliora ſunt, quamquam nonnullis rebus plerumque opportuna, ſupervaca-*

nea tamen, & de illo ſecundo genere numeranda ſunt. Non enim ſi quidam tibicen, ut Varro author eſt, ita populum delectavit, ut Rex fieret, ideò animum noſtrum illo artifitio augendum putare debemus, quia nec majores, quam humani ſunt dentes habere vellemus, ſi audiſſemus aquopiam quod tales habuerit morſu hoſtem necatum. Noxium vero illud eſt genus artium, quo animi valetndo ſauciatur, nam & odore, ac ſapore mirè dijudicare pulmenta, & quo lacu piſcis captus ſit, vel quo tenue vinum ſit, noſſe dicere quadam eſt miſeranda peritia. Et his artibus cum quaſi creviſſe anima videtur, qua neglecta mente defluxit in ſenſus, nihil aliud quà tumuiſſe, vel etiam contabuiſſe judicanda eſt. Ad. *Accipio iſta, & aſſentior, nec tamen nihil angor ex eo quod imperita omnium rerum & bruta eſt Anima, quam in puero recens nato quantum licet inſpicimus. Cur enim nullam artem ſecum attulit ſi æterna eſt?* Aug. *Magnam omninò magnam & qua neſcio utrum quicquam majus ſit, quæſtionem moves, in qua tantum noſtræ ſibi met opiniones adverſantur, ut tibi anima nullam mihi contra omnes artes ſecum attuliſſe videatur, nec aliud quid quam eſſe id quod dicitur diſcere, quam reminiſci, & recordari. Sed videſne quàm hujus temporis non ſit, utrum iſta habeant ita ſeſe requirere?*

EXPOSITIO.

An Animus cum diſcit major, cum vero obliviiſcitur, minor fieri dicatur.

QUæſtionem hìc movet Auguſtinus, an ſaltem Animus augeri cum aliquid de novo diſcit, decreſcere verò cum dediſcit, aut obliviſcitur, dici valeat. Quam difficultatem reſolvit docens, tantum translato verbo creſcere, aut minui dici poſſe Animum ob acceſſum, aut defectum alicujus Artis, ac diſciplinæ, quia nimirum id quod corpori competit per aliquam proportionem, & analogiam transferimus ad Animum, qui revera cum ei aliqua nova Ars, aut cognitio advenit, aut ab eo recedit, propriè non fit major, & amplior, ſed tantum pro modo ſuo creſcere quodammodo, ac minui videtur; Si quidem nequit fieri, quod artes, & cognitiones ſuaptè natura inſectiles, & inextenſæ majorem molem & ampliorem locum animo tribuant, aut ab eo aliquam molis partem detrahant, cum ei adveniunt, vel ab eo removentur; Non ergò artes, ac doctrinarum notitiæ augent in animo molem, qua ille prorſus caret, ſed tantum vim, ac poteſtatem ob majorem peritiam, & agendi virtutem, quam adipiſcitur Animus, novas artes ac diſciplinas addiſcens, quo ſenſu citra Animi injuriam rectè dici valet artes,

Digitized by Google

artes, ac Diſciplinas plurimum augere Animum, ſummopere ſcilicet illius prodeſſe incrementis.

Admonendum tamen eſt, haud ſingulas artes, ac notitias æquè juvare animum ut illius poteſtas auctior fiat, & amplior. Magni enim refert, qualia ſint ea ipſa quæ diſcit, quibus quodammodò videtur augeri, quod ut melius percipiatur, liceat ab Animo ad infimiora corpora deſcendere, ut quot modis augeri dicatur corpus, diligenter cogitatione revolvamus. Tria ſanè ſunt in corpore incrementorum Genera, Unum dicitur neceſſarium, quo naturalis convenientia impletur in membris, quo ſcilicet membra ea lege, & proportione augentur, ut ipſamet corporis fabrica, & ſtructura ad ſuas operationes exercendas expoſcit, ut nihil in ea redundet, aut deficiat. Alterum dicitur ſupervacaneum: cum aliquid excedit, aut redundat præter ordinem, & conſuetudinem in corpore, ratione cujus exceſsus, & ſuperfluitatis monſtroſum appellatur, ut eſſet homo tria brachia, aut ſex digitos in manibus habens. Tertium denique dicitur noxium, quod propriè appelatur Tumor, quo oppugnata valetudine corpus ſauciatur, ac uulneratur, hoc incrementi genere tabeſcentia hydropum corpora laborant.

Corporum incrementis Animæ comparantur incrementa.

Corporis incrementum ut & Animæ aliud neceſſarium, aliud ſupervacaneum, Noxium aliud.

Jam proportione, & ſimilitudine quadam a viliori corpore ad præſtantiorem Animum aſcendentes tria pariter Incrementorum genera Animo contingere proſpicimus, & primo Animus creſcere dicitur neceſſario, & congruo Incremento, cum illas artes, ac doctrinas diſcit, & aſſequitur, quæ illius rationem ad honeſtè, & beatè vivendum perficiunt, quarum ope ſcilicet Animus ſeſe a corporum conſuetudine, & impedientibus ſenſibus avocans, ac removens ad ſe ipſum, ac Deum in ſuis receſſibus interiori intelligentiæ oculo cernendum ſalubriter præparatur. Deindè augeri dicitur Animus ſupervacaneo Incremento, cum nempè eas artes, ac facultates addiſcit, quæ non utiliora, & neceſſaria reſpiciunt, ſed ſolummodò referuntur ad ea, quæ mirabiliora ſunt; quæ ſcilicet vanam noſtram curioſitatem paſcunt, ad ſalutare Uerum, & ad Rationem excolendam minimè nos manuducunt, aut quæ tantum conferunt, ut popularem gloriam aucupemur. Denique dicitur creſcere Animus noxio incremento, cum in eas artes, ac notitias incumbit, quæ ad læthalem ſenſuum voluptatem excitandam, & augendam ordinantur, aut quæ præjudicatas hominum opiniones, ac Vulgi ſuperſtitionem alunt, ac fovent, ut artes coquendi, ſaltandi, & id genus alia, aut quæ judiciaria Aſtrologia, Cabala, Magia naturalis dici ſolent. De hujuſmodi Incrementorum generibus plura dicemus infrà in noſtra ſalutari admonitione, ubi hominum ſtudia, & exercitamenta in neceſſaria, utilia, ſuperflua, & noxia diſtribuemus.

Cum Auguſtinus ſummo quidem ingenio de tribus Animi Incrementis diſputaverit, in quamdam magis arduam, magiſque laborioſam incidit difficultatem, an ſcilicet Anima corpori adveniens ſecum omnes artes, ac diſciplinas attulerit: Siquidem ait, ſi æterna, & immortalis eſt Anima, neceſſe eſt, ut ſemper doctrinas & artes habuerit; idcirco talis naturæ eſt, ut cum omnia ſciverit, reverà dum aliquid in corpore veluti conſopita diſcere videtur, nihil de novo diſcat, ſed tantum incipiat recordari illius rei, cujus ſcientiam habebat, quo pacto idem eſt diſcere, ac reminiſci.

An Anima corpori adveniens ſecum artes attulerit ac diſciplinas?

Qua-

An diſcere idem ſit ac reminiſci?

Platonis Reminiſcentia exponitur.

Quo pacto Platonis doctrinã correxerit, ac temperaverit Auguſtinus, aperitur.

Quapropter, in hoc texta arduum, & à veritate alienum videtur Auguſtino id quod vulgò creditur, & ipſamet Experientia roborare videtur, quod nimirum in Puero recenter nato anima adeò iners, bruta, & ignara ſit, ut nihil ſciat, nihilque intelligat, omnium artium, ac diſciplinarum expers, quam vulgares homines veluti tabulam nudam, in qua nihil eſt depictum, exiſtimant, ut ſingulæ illius notitiæ, & ideæ deforis, externorum ſenſuum auxilio, animo adveniant. Hunc modum opinandi deprompſit Auguſtinus a Platone, qui cenſebat humanas Animas fuiſſe a Deo procreatas ante corpora, quibus ille ſingulas artes ac diſciplinas infudit, quæ Animæ poſtea in corpora veluti in carceres protruſæ fuerunt, ratione cujus incongruæ, & impuræ conjunctionis Animę quodammodò in humido corporis cerebro conſopitæ, pigreſcentes, & ebrietate quadam abreptæ, ſingularum Artium, ac ſcientiarum oblivione laborant, quarum tamen, cum aut Præceptore admonentur, aut externarum rerum ſenſus impellentium imaginibus excitantur, aut in ſe ipſas diligenter intendunt, illicò quodammodò expergefactæ, & a profundo letargo, in quo jacebant, liberatæ, recordantur. Hanc tamen ſententiam correxit, ac temperavit in libro Primo Retractationum Capite 8. Auguſtinus, qui Plantonis reminiſcentiam Rationi, & Religioni congruam reddere videtur, ac proindè duobus erroribus potiſſimum Platonis doctrinam purgat, nam primò expungit id, quod adſtruit Plato de præexiſtentia Animarum ante corpora, docet enim, Animam antequam fuerit còrpori organico conjuncta, extrà corpus, aut alibi in alio corpore neutiquam extitiſſe, ſed eodem tempore quo procreata fuit in tali, ac determinato corpore organico, ut Rectrix, ac Dominatrix poſita, & collocata fuit; Alius Error, quem redarguit præſtantiſſimus Doctor, ſequens eſt. Anima conjuncta corpori non habet in ſe inſitas quarumque rerum intelligibilium pariter, & corporalium notitias, quia verè de novo diſcit eas artes, quæ res ſenſiles, & corporeas reſpiciunt, atque ſenſuum miniſterio aliquo modo addiſcuntur, ut ſe habent Medicina, Aſtronomia, Muſica &c.

Animus haud deforis haurit, ſed intus in ſemetipſo maniſeſtiſſimas & intelligibiles invenit veritates.

Animus incommutabili Vero conjunctus.

Poſtquam autem Auguſtinus erroribus penitus expurgaverit Platonis reminiſcentiam, ſequenti modo illam rationi & orthodoxæ veritati ſoliſſimè accommodat. Animus dum corpori adnectitur, licet in ſe non poſſideat rerum externarum, ac ſenſilium notitias, quas ætatis acceſſu paulatim ſenſuum auxilio aſſequitur, attamen verè in ſe continet, ſeu cernit, & Intelligit veritates, quæ ad res nudè intelligibiles, ac ſpiritales ſpectant; Etenim cum Animus ſit ejuſdem ordinis cum rebus intelligibilibus, atque inſeparabiliter Rationi, ſeu incommutabili Vero conjunctus, cum ab alio interrogatus admonetur, aut a ſenſibus recedens ſe ipſum intus conſulit, & interrogat, illicò in ſemetipſo, aut in ipſa incommutabili Veritate, ad quam perpetuò tendit, cernit, ac contemplatur ſingulas intelligibiles, & immutabiles diſciplinarum, & artium veritates, quas non deforis accipit, ſed in ſemet ipſo quodammodò invenit, & intuetur. Ob quam rationem rectè dici poteſt, quod cum Animus quovis modo admonitus, & excitatus aliquam veritatem intelligit, verè nihil de novo diſcat, ſed tantum veluci recordetur ejus, cujus ob conjunctionem cum corpore, & conſuetudinem cogitandi de ſenſilibus, & extenſis rebus in oblivionem inciderat. Juxtà quem modum ex-

plican-

plicandi Platonica reminiſcentia ab omni errore vindicatur, & poteſt citrà falſitatis periculum ab orthodoxo Philoſpho ſuſtinere, Quam autem manifeſtè Rationi conſentiat, hominis Animum immortales, ac intelligibiles naturas in ſummo, & incommutabili Vero intus cernere, & contemplari, in noſtris Inveſtigationibus oſtendemus, ubi pariter agemus, eodem Auguſtino docente, de interiori Magiſterio, aut ſi mavis de interiori gymnaſio in humanæ mentis penetralibus erecto, & inſtituto, in quo perpetuò increata Dei ſapientia inhabitans docet, veritatem caſto, & attento Animo pandens.

CAPVT XIX.

TEXTUS.

NUnc enim agimus, ut appareat, ſi poteſt, non eam ſecundum loci ſpacia parvam, magnamve nominari, æternitatem autem ejus ſi ulla eſt opportunè ſcrutabimur, cum illud quod quartum poſuiſti, cur corpori fuerit data, quantum fas eſt tractare cæperimus. Quid enim ad talem ejus quantitatem attinet, ſemper ne, an non ſemper fuerit, futurave, ſit aut quod nunc imperita, nunc perita eſt, cum & longum tempus ne corporibus quidem afferre magnitudinis cauſam, ſuperius probaverimus, & peritiam notiſſimum ſit poſſe nullam adeſſe creſcentibus, ac ſæpè ſeneſcentibus opportunam eſſe, multaque alia dicta ſint ſatis, ut opinor, ad demonſtrandum non cum magnitudine corporis, quam ætas affert, etiam Animam fieri ampliorem. Quarè videamus ſi placet illud alterum Argumentum tuum quale ſit, quod per totum ſpacium Corporis tactus ſentitur ab Anima, quam ſpacii nullius eſſe volumus. Ad. *Sinerem jam ad aliud tranſiri niſi de viribus dicendum aliquid arbitrarer. Quid eſt enim hoc, quod auctiora per ætatem corpora vires præbent animæ ampliores ſi cum his amplior non ſit anima? Quanquam enim virtus Animæ, vires autem Corporis putari ſoleant, nunquam tamen ab Anima eas abjudicaverim, cum videam in exanimis Corporibus nullas eſſe. Per Corpus quidem viribus, ſicut ſenſibus uti animam non negandum eſt; tamen quoniam iſta ſunt viventis officia, quis hæc dubitaverit ad animam potius pertinere? Cum igitur majores uires in pueris grandiuſculis quam in Infantibus eſſe uideamus, ac deinde adoleſcentes, Juueneſque in dies uiribus præſtent, donec*

rurſus corpore ſeneſcente minuantur, non leve quantum mihi videtur creſcentis cum corpore, ac deinde ſeneſcentis animæ indicium eſt. Aug. *Non uſquequaque abſurdum eſt, quod dicis, ſed ego vires non magis in amplitudine corporis, ætatiſque incrementis, quam in exercitatione quadam, & confirmatione membrorum eſſe ſoleo putare. Id adeo ut tibi probem, quæro abs te, utrum alium alio pertinacius ambulare, ac minus defatigari, majorum virium eſſe arbitreris?* Ad. *Ita ſentio.* Aug. *Cur ergò puer multò amplius itineris conficiebam ſine defectu, cum aucupandi ſtudio in ambulando exercere, quàm adoleſcens cum me ad alia ſtudia quibus ſedere magis cogebar, contuliſſem, ſi accedenti ætati, & per hanc animæ creſcenti vires ampliores tribuendæ ſunt; Deindè in ipſis luctatorum corporibus paleſtritæ non molem ac magnitudinem, ſed nodos quoſdam lacertorum, & deſcriptos toros, figuramque omnem corporis ſibi congruentem peritiſſime inſpiciunt, & hinc potius argumenta virium colligunt. Quæ tamen omnia parum valent, niſi vis artis, & exercitationis accedat. Sæpe etiam viſum eſt ingentis Corporis viros ab exiguis, brevibuſque ſuperari, vel in movendis, vel in ferendis ponderibus, vel in ipſo etiam luctamine. Nam Olimpionicum quemlibet laſſari in itinere citius quàm circunferaneum aliquem Mercatorem, qui uno illius digito collidi poſſit, cui eſt incognitum? Quare ſi & ipſas vires non peræque omnes, ſed alias ad aliud aptiores magnas vocamus, & corporum lineamenta magis, & figuræ, quàm magnitudines valent plurimùm, etſi exercitationes tantum afferunt, ut celeberrimè creditum ſit, hominem tollendo quotidie vitulum parvum egiſſe, ut eum etiam taurum ſine ſenſu majoris oneris, quod paulatim addebatur tollere, ac ſuſtinere poſſet, nequaquam amplioris ætatis uires cum corpore Animam creuiſſe, ſignificant.*

EX-

EXPOSITIO.

PRæclariſſimus Auguſtinus in hoc capite primùm admonet, nullo pacto ad præſentem quæſtionem, quam agitat, ſpectare, an Anima æterna ſit, & utrum perita, aut imperita corpori inſinuetur, cùm tantum hic agatur de illius quantitate. Quæritur enim, an corporea magnitudine conſtet, & pariter cum corpore creſcat, & amplior in ſpacio fiat Animus, quod jam falſum eſſe oſtendimus, cum & longum tempus, nec corporibus quidem magnitudinis cauſam afferat, ut ſuperius probatum eſt, & notiſſimum ſit, ſæpiſſimè creſcente corpore non fieri peritiorem Animum, atque adeò jam exploratum habemus, cum magnitudine corporis, quam ætas affert, neutiquam ampliorem fieri Animum. Oportet ergò, ut alterum Epicuri Ratiocinium æquiſſima Judicii lance expendamus, videndum enim eſt, quo pacto undique in univerſo corpore pungentem ſentiat Animus, an ſcilicet hoc contingat, quia Animus quantus eſt, & in corporis ſpatio expanſus, & explicatus, an vero alio diverſo modo incorporeę, & inſectili naturæ conſentaneo.

An cum corporis pariter & Animæ vires augentur, mole & quantitate amplior fiat Animus?

Antequam autem Auguſtinus rem tam difficilem, tamque obſcuram explanare aggrediatur, aliam movèt quæſtionem, an ſcilicet cum creſcente corpore, tum corporis tum Animæ vires augentur, manifeſtum inditium ſit, Animam pariter in ſpatiis augeri, & ampliorem evadere, quapropter de corporis viribus, maturo quidem, & ſolido judicio, agere exorditur, ut tandem demonſtret ex virium incremento nulla ratione Animum quantum, & extenſum eſſe inferri; & primo ſequenti modo exponitur tota rei difficultas; tametſi Animo virtus, vires tamen corpori attribuantur, nihilominus inficiari nequit, vires pariter non pertinere ad Animum, qui non minus ac corporis ſenſibus, viribus etiam utitur, quæ viventis omnia ſunt, in exanimis enim corporibus, neque ſenſus, neque vires adſunt, quæ tunc manifeſtantur, cum corpori coniungitur Animus, cujus verè dicendæ ſunt corporis vires, cum ipſe ſit verum agendi principium, robur, ac vita Corporis. Hujuſmodi autem vires, ut experientia docet, eo majores, ac validiores ſunt, quo magis ætatis acceſſu corporis moles augetur; hinc vires, quæ in pueritia tenues ſunt, ac imbecilles, dum magis in adoleſcentia, aut maturiori ætate firmatur, ac creſcit Corpus, eo vegetiores, ac robuſtiores evadunt. Cum igitur non tantum Corpori, verum etiam Animæ vires attribuantur, apertè deducitur, non alia ratione creſcere vires, niſi quia pariter cum Corpore auctior ſit Animus, atque adeò hic corporis quantitate, & mole conſtat. Sicuti verò virium incrementum in ætate adultiori creſcentis Animi inditium eſt, ita virium defectus, quo ſenes laborant ob Corporis decrementum, ac diminutionem, nobis argumento eſt, ſeneſcere, ac decreſcere identidem cum Corpore Animum, cujus molis exceſſus, aut defectus a corporis incremento, aut diminutione pendere videtur.

Epicuri Argumentatio quam fallax & inanis ſit oſtenditur.

Hæc autem Epicuri argumentatio quàm inanis, & fallax ſit & ratione, & exemplis, oſtendit Auguſtinus docens, Corporis vires potiſſimum non augeri, quia amplior ſit moles, magiſque diſtenditur tempus, ſed quia maturiori accedente ætate, melius invicem diſponuntur, ac confirmantur membra, quin etiam ob majorem uſum, & exercitationem; idcircò, fatetur, non ab ætatis incremento, & auctiori corporis magnitudine, ſed potius ab exercitatione, & congrua quadam partium configuratione, & diſpoſitione, viriũ amplitudinem, & incrementa pendere, ut parum, aut nihil ad ipſarum augumentum molis exceſſus ac longius tempus conferant; ad cujus rei probationem primò inquirit, an qui pertinacius, & rapidius ambulat, minuſque in itinere enervatur, ac defatigatur, majorum virium eſſe arbitrandus ſit, at hoc quis in dubium vertere poteſt? Quò enim velocius, diutius, ac minori labore ambulamus, eò majores magiſque vegetas vires habere oſtendimus. Denuò tamen quærit, an hujuſmodi virium copia, & exceſſus ortum ducat ab ampliori molis, ac temporis ſpacio, an verò ab uſu, exercitatione, atque a quadam concinna membrorum confirmatione? Sanè ſecundum dicendum eſt. Siquidem, ut ipſe met de ſe ipſo teſtatur, frequentiſſimè qui magis Juvenes, & Adoleſcentes ſunt ob itinerandi uſum, aut venationis exercitationem, congruentius corporis organis diſpoſitis & conformatis, pertinaciori motu, ac minus defatigati ambulant, quàm ii, qui etſi adultiori ætate, majorique corporis mole gaudeant, attamen literarum ſtudiis operam dantes parum deambulant ac ſedere aſſueſcunt: quamvis igitur in quibuſdam Juvenibus neque longa ſit ætas, neque tàm ampla corporis magnitudo, nihilominus ob uſum, & exercitationem, quæ plurimùm confert, ut congruè conformentur organa, majores vires eſſe experimur, quàm in maturioribus hominibus, quorum ætas auctior eſt, & corporis moles amplior; non ergò vires creſcunt, quia Anima creſcit, atque tempore, & loco augetur corpus, ſed quia exercitatio, ac quædam membrorum conformatio accedunt, ob quam rationem Paleſtritæ, ut luctatorum vires explorent, ipſorumque ad certandum robur, & aptitudinem dignoſcant, neutiquam ad molem, Corporiſque magnitudinem ſe convertunt, ſed potiſſimùm nodos quoſdam lacertorum, & deſtrictos muſculos, figuramque corporis magis congruentem peritiſſimè inſpiciunt, undè potiùs argumenta virium colligant; Quæ tamen omnia parum valent, niſi vis artis, & exercitationis accedat. Idcircò ſæpè obſervavimus viros ingenti corporis mole pollentes omninò vinci, & ſuperari ab exiguis, ac brevibus, vel in attollendis ponderibus, vel ferendis, vel etiam in ipſo luctamine; neque ignotum eſt, circumforaneos mercatores, qui per vrbes, & oppida vagari ſolent, plus itineris conficere poſſe, minuſque ambulando defatigari, quàm contingat iis, qui ingentiori Corpore præditi in Olympiaco Certamine luctare, & digladiari aſſueſcunt; neque igitur ætatis longitudo, neque molis incrementum vera cauſa ſunt, cur vires in Corpore augeantur. Quamobrem ſi neque molis, temporiſque incrementum ipſimet corpori prodeſt, ut ſuas adaugeat vires, quantò minus id excellentiori conferet Animo, quem ab omni corporea quantitate abhorrere, jam apertè ſuprà demonſtravimus, etiam ſi igitur concedamus

Virium corporis incrementum neutiquam a molis, temporis que incremento pendet.

Exponuntur ea, quæ ad vires augendas maxime conferunt.

Animum nulla corporea mole conſtare concluditur.

mus

mus corporis vires communes eſſe Animo, a ttamen ex illarum Incremento nullo pacto inferri poteſt, Animum cum Corpore creſcere, & ampliorem locum occupare.

CAPVT XX.

TEXTUS.

QVod ſi amplius aliquid animalium majora Corpora eo ipſo quo majora ſunt habent virium, illa cauſa eſt, quod lege naturæ cedunt pondera minora majoribus, non modò cum ad proprium locum ſuopte nutu feruntur, ut humida, & terrena corpora in ipſius mundi medium locum, qui eſt infimus, rurſus aerea, & ignea ſurſum verſus, ſed etiam cum aliquo tormento, aut jactu, aut impulſu, aut repulſu, eo quo non ſponte feruntur, vi aliena ire coguntur. Nam ſi ex alto dejeceris quanquam ſimul duos lapides diſparis quantitatis, citius quidem maior terræ pervenit, ſed ſi ei minor ſubiiciatur eoque inevitabiliter occupetur, cedit profectò, ſimulque in ſolum deducitur. Item ſi deiicitur deſuper maior, minor autem contrà ſurſum verſus iacitur, ubi obviam venerint, repercuſsio minoris, & retroceſsio fiat neceſſe eſt. Quod ne ideò accidere putes, quod minor contrà naturam in ſublimia ire cogebatur, alter verò maiore impetu locum ſuum petebat, facito, ut maior in ſuperna iaculetur, & minori occurrat in terras deiecto, videbis nihilominus repulſum minorem in cælum cogi, ſed repercuſſu ipſo cadere in aliam partem, ut qua expeditum eſt, in ima deferatur. Item ſi ambo non motu naturali, ſed à duobus quaſi in Campo pugnantibus adverſus invicem iacti ſibi met in medio ſpacio complodantur, quis dubitaverit minorem maiori eſſe ceſſurum, in eam partem, undè ipſe eſt, & quò ille ferebatur? Quæ cum ità ſint, ideſt cum minora, ut dictum eſt pondera maioribus cedant, multum tamen refert, quanto in ſeſe agantur impetu. Nam ſi maiore impetu minor, velut vehementi aliquo tormento emiſſus infliga-

gatur

gatur majori laxius eiaculato, vel jam langueſcenti quamvis ab eodem reſiliat, retardat illum tamen, aut etiam retrò agit pro modo ictuum, atque ponderum. His præjactis, atque intellectis, quantum præſens negocium poſtulat, vide nunc eas, quæ dicuntur in Animalibus vires, utrum Rationi huic congruant. Nam corpora omnia Animalium quis negat ſuo pondere præpediri? Quod pondus nutu Animæ actum, quo inclinaverit, multum valet magnitudine propria. Sed nutus Animæ ad movendum Corporis pondus, nervis quaſi tormentis utitur. Nervos autem vegetat, mobiliores que efficit ſiccitas, calorque moderatus, contra eos laxat, atque infirmat humidus rigor. Itaque ſomno quia eum frigidum, & humidum, dicunt Medici, & probant, membra langueſcunt, atque ipſe expergefactorum conatus multo eſt debilior, ideoque nihil eſt fractius, & enervius lethargicis. At quoſdam phreneticos, quibus vigiliæ & vini vis, & acutæ febres, id eſt tot calida plus nimio nervos tendunt, atque durant, majoribus viribus, quam integra valetudine reluctari, & multa facere manifeſtum eſt, cum eorum corpus ſit ægritudine attenuatius, & exilius. Sic igitur & nutu animæ, & nervorum quodam machinamento, & pondere Corporis conſiſtunt, hæ quæ vires vocantur. Voluntas autem nutum exhibet, qui pronior ſit ſpe, vel audacia, retundiur autem timore, ſed multò magis deſperatione, nam in metu, cum aliqua ſpes ſubeſt, vehementiores vires apparere aſſolent: Machinamentum configuratio quædam Corporis coaptat, temperatio modificat valetudines, confirmat exercitationis induſtria, pondus dat moles membrorum, quam ætas & nutrimenta comparant, inſtaurant autem ſola nutrimenta.

His omnibus, qui æqualiter prævalet, mirandus eſt viribus, & tanto eſt alius alio invalidior, quanto plus eum iſta deficiunt. Fitque ſæpè ut pertinaci nutu meliore machinamento, alius quamvis paruum pondus corporis egerit, alium majore mole præditum vincat. Rurſuſque nonnunquam tanta moles eſt, ut etiam ſi imbecilliore niſu agatur, opprimat tamen parvum Adverſarium multò vehementius innitentem. Cum verò non pondus Corporis, nec moderatio nervorum ſed nutus ipſe, ideſt Animus cedit, ut omninò valentior, ab omni modo invalidio-

lidio-

lidiore, ſed tamen timidior ab audaciore ſuperetur, neſcio utrum viribus attribuendum ſit. Niſi quis dicat habere quaſdam ſuas vires animam, quibus et major audacia, vel fiducia pariatur. Quæ cum alteri aſſunt, alteri deſunt, tunc intelligitur, quantum animus Corpori ſuo, etiam in eo, quod per Corpus agitur antecellat. Quamobrem cum infanti puero ſolus ad trahendum aliquid vel repellendum nutus ſit integer, nervi autem, & propter recentem, minuſque perfectam confirmationem inhabiles, & propter humorem, qui illi ætati exuberat, marcidi, & propter nullam exercitationem languidi, pondus verò adeò ſit exiguum, ut ne ab alio quidem inpactum graviter vigeat opportuniuſque ſit accipiendum quàm ad inferendam moleſtiam, quis eſt, qui cum hæc omnia quæ deſunt contuliſſe annos viderit, vireſque per eos datas cognoverit, creviſſe Animam, quæ his in dies amplioribus utatur, rectè, ac prudenter exiſtimet? Poteſt enim iſte ſi ab aliquo juvene quem vel amine interpoſito non conſpiciat, parvos, ac leves calamos laxo arcu quantum poteſt, ejaculatos viderit non longè ire, moxque, recidere, ac poſt paululum ſagittas jam ferro graves, pennulis vectas, nervo intentiſsimo emiſſas Cælum remotiſsimum petere, fideſque facta fuerit pari conatu hominis utrumque eſſe factum, creviſſe illum tantillo tempore, atque auctum viribus arbitrari, quo quid dici poteſt perverſius? Deinde Anima ſi creſcit vide quàm ſit inſcitum, incrementa ejus de viribus corporis credere, de copia doctrinarum non credere, cum illis ſolùm accomodet nutum, hæc autem ſola poſsideat. At ſi creſcere animam putamus cum additur viribus, minui putanda eſt, cum demitur. Demitur autem in Senecta, demitur in labore ſtudiorum atque his temporibus doctrinæ aggerari atque extrui ſolent, neque ullo modo eodem tempore ſimul augeri quidquam, & minui poteſt. Nullum igitur creſcentis Animæ argumentum eſt, vires in majori ætate majores. Multa alia dici poſſent, ſed ſi jam tibi ſatisfactum eſt, modum adhibebo, ut ad alia tranſeamus. Ad. *Mihi verò ſatis perſuaſum eſt, majores vires ex non eo eſſe, quod anima creverit? Nam ut alia omittam, quæ abſte ſubtiliter dicta ſunt, inſania, & morbo corporis Animæ creſcere, cum ipſum corpus minuatur, ne ipſe quidem phreneticus dixerit, cui vires multò ampliores*

quam

quam ſano eſſe ſolent, nemo neſcit. Unde mihi maximè videtur in Nervis eſſe omne quod miramur, cum præter ſpem vires in quopiam reperiuntur, quare oro aggredere jam illud cui totus intendo, cur Anima ſi non tanti ſpacii magnitudinem habet, quanti Corpus eſt, cur ubique illa ſentit, cum tangitur.

EXPOSITIO.

Tota Animæ natura in virtute intelligendi ſita eſt.

QUidquid in hoc capite argutè quidem, ſed aliquantulum obſcurius, ac prolixius exponitur, liceat nobis diverſa methodo, ac paucioribus enucleare ut clarius, atque expeditius deindè Textus intelligatur. Humanus Animus, ut ſuprà explicavimus, nihil aliud eſt niſi ſubſtantia Rationis particeps corpori regendo accommodata, ſeù eſt ſubſtantia, cujus tota natura in virtute intelligendi ſita eſt, quæ ad corporis regimen, ac cuſtodiam ordinatur. Cum igitur Animus ſit ipſa cogitandi, ac intelligendi poteſtas, inſectilis ſanè, & inextenſus eſt, ut fusè in noſtris Inveſtigationibus oſtendemus Itaque abhorrens ille a partibus, ac mole, dum ex Supremi Conditoris Inſtitutione corpori conjungitur, neutiquam extenditur, & exporrigitur per univerſam corporis magnitudinem, & extenſionem, ſed tantum in toto corpore, & quavis ejus parte viget, & adeſt, virtute, ac præſentiâ quadam operationis; Nam ob mutuum comercium inter Animam, & corpus, ex naturæ legibus miro artificio firmatum, Animus in univerſum corpus agit, & viciſſim corporis occaſione patitur, ac quodammodo mutatur, ob tamen regimen, ac dominium, quod exercet in corpore, veluti in cerebro, ſeù nervorum origine ſedem ac Regnum habens, ſubtiliorem, magiſque æthereum Sanguinis halitum, tanquam famulum, ac inſignius ſuum Inſtrumentum, ad corporis machinam moderandam ſibi ſubit, cui pro ſuo arbitratu imperat ut quam citiſſimè ubi ipſe præceperit accurrat. Siquidem Animus potiſſimùm Rector, ac Dominator, ſicuti etiam & vita Corporis nuncupatur, quia imperium tenet in tenuiſſimam, ac ſummè velocem ſanguinei humoris auram, quam deinceps halitum æthereum, vel ſpiritum impetum facientem appellabimus.

Qua ratione dicatur Animus in corpore eſſe, & corporis organis adnecti.

Mutuum quoddam comercium inter Animum & corpus intercedit.

De Halitu æthereo ſedem in nervorum origine obtinente.

Hic autem Spiritus in cerebro, aut tranſmutationis, aut, quod vero ſimilius eſt, ſecretionis ope procreatus, ibi potiſſimum viget, & affluit, ubi fons & origo nervorum, quorum filamenta a cerebri ſubſtantia exordium capientes, per ſingula corporis membra tanquam ſubtiliſſimæ cordæ diſtenduntur, ac propagantur, in quorum nervorum, ſeù tubulorum cavitatibus æthereus halitus unduloſo motu excurrens, ſingula viſcera veluti irrigat, ac vivificat, ad cunctas operationes vitales, naturales, & animales fovendas, ac ſuſtinendas accurrens.

Qua ratione Spiritus impetum faciens in corpore detineatur & conſervetur.

Hujuſmodi verò ſpiritus impetum faciens ut in Corpore diù conſervetur, atq; ad ſua munera obeunda ſit quàm maximè expeditus, aptus, opus eſt primò, ut benè deſtricta, & compacta ſint organa, in quibus ille clau-

clauditur, ne facilè pereat, ac diſſipetur, cum enim ſuaptè naturam valdè volatilis ſit, & fugax, nullo negotio ſolvitur, & abit in auras. Deindè requiritur, ut in humida quadam craſſiori, magiſque tenaci ſubſtantia, ne fugiat, ac per univerſum corpus tumultuoſo motu cieatur, quodammodò irretitus & implicatus inveniatur. Hinc ſi nimium organa exſiccentur, aut laxiora fiant, æthereus halitus vires in ſe collectas minime habens citò diſpergitur, & evaneſcit. Cum verò hic nervorum auxilio muſculos, cæteraſque Corporis partes facillimè pervadat, oportet tandem ut nervi moderata tenſione gaudeant, qui niſi tendantur, & humectatam quamdam duritiem habeant, facilè ſpiritus excurſiones, ac motus impediuntur, aut perturbantur. Præterea haud improbabiliter hic æthereus halitus concipi poteſt tanquam pulvis Pyrius, ſeu tormentarius, non artis, ſed naturæ induſtria elaboratus, qui potiſſimum ex ſpiritu nitri, & ſulphuris in ſanguine deliteſcente ſecernatur, cujus humidum, ac tenax vehiculum, ſeu vinculum, quo detinetur, craſſiori carboni reſpondeat, ut optimè dici poſſit ad illius fabricam concurrere principia quædam, quæ proportionem, & anologiam cum elementis pulverem Pyrium componentibus habeant, quod Rationi conſentaneum eſſe patebit, ſi quam facilè æthereus halitus inflammetur, ac vehementer rareſcat, advertamus. Hujuſmodi ſpiritus accenſio, & rarefactio non tantùm motus Corporis internos, verum etiam & externos maximè fovet, ac promovet; Motus internos dicimus eos, qui in ipſius Corporis penetralibus procreantur, ut motus cordis, arteriarum, inteſtinorum &c. Externos verò vocamus qui in exterioribus partibus, & potiſſimùm in muſculis producuntur, qui inſtituti ſunt à natura, ut Corpus facilè ſeſe ab externarum rerum ictibus, & iniuria vindicet, ad ſui perennitatem tendens.

Ad pyrii pulveris inſtar Ætherus halitus concipi poteſt.

Ætherus halitus internas pariter & externas corporis promovet operationes.

Liceat ergò tanquam miram, & ingenioſam machinam ad quoſdam motus pro humanæ Vitæ incolumitate perficiendos constructum eſſe corpus, cujus validius machinamentum, aut tormentum ſit ipſemet neruus congruè tenſus, ac benè compactus, in cujus origine Pyrius, ut ità dicam, ac vegetus ætherei halitus Pulvis, plurimum abundat, ac prævalet. Jam cum Animus ut diximus nihil aliud ſit, niſi intelligendi, ſeù cogitandi facultas, non poteſt alio modo in hunc tenuiſſimum ſpiritum agere, & imperium habere, niſi cogitando. Idcircò ſolo nutu, ſolaque voluntate ſpiritui tanquam ſui præcipuo Inſtrumento imperat, qui ſpiritus motum pro ſuo arbitratu regit, ac dirigit, ut corporis machinam cuſtodiat, ac tueatur. Hic ergò nutus Animi impulſivum ac directiuum, ſi fas eſt dicere, principium eſt, undè motum, ac directionem capit æthereus halitus, ut ſingulis corporis membris præſidio eſſe valeat.

Qua ratione in corpus imperium exerceat, halitumque æthereum moderetur Animus, aperitur.

Siquidem cum imperantis Animi nutus tanquam explodens acceſſerit, confeſtim ſpiritus veluti ſopitus, & in cerebro jacens accenditur, excitatùr, ac commovetur, cujus irruptione nervorum tormentum tenditur, per quod æthereus Pulvis in muſculos evibratur, cui dum nouum ſulphur, ac nitrum, nouumque calorem arterioſus ſanguis ſubminiſtrat, corporis machina tanta vi tantoque impetu afficitur, & agitatur, ut ſno ingenito pondere, quaſi æneo globo obarmata, obſidentia, & ini-

Imperantis Animi nutus, ætherei halitus ope, nervorum tendit machinamenta.

mica corpora à ſe repellat, aut ad ſui tutelam, vel oblectamentum externa pondera etiam immaniora moveat, ferat, atque attollat. Ex præjactis verò, & intellectis fundamentis, quæ hic tantum oſcitanter innuimus, apertè colligimus corporis vires ex pluribus cauſis emergere; Principium enim, ac virium fons eſt dominantis Animæ nutus, ac imperium, deindè tanquam validius illius Inſtrumentum ad vires fovendas ac propagandas æthereus ſuccedit alitus, cujus ope craſſioribus organis imperat, & adnectitur Animus, poſteà ad virium tutamen, & incrementum accurrunt, nervorum tenſio, in qua potiſſimum vires reſidere ex dictis conſtat, congrua figura, & conformatio membrorum, denique muſculorum denſitas, ac firmitas. Quapropter ut corporis vires augeantur, ac hoſtem repellere valeant mirum in modum juvant membrorum conſiſtentia, moderata ſiccitas, calor, & temperatus humor, quin etiam huic rei vehementer prodeſt, quod organa nullo labore flecti, & ſecundùm diverſum ſitum variiſque modis moveri queant, hoc autem uſu, & exercitatione quam maximè obtinetur

Ex quibus cauſis corporis emergant vires?

Quæ cum ita ſe habeant, evidentiſſimum eſt, corporis molem tantum ad vires augendas conferre quia pondus tribuit, quod Animæ nutu nervorum auxiliante machinamento ad corpora minoris ponderis, aut minoris impetus edomanda immittitur; pondus autem modus quidam diverſus a mole eſt tanquam illius niſus, ſeu conatus, quo ad ſui totius centrum moles corporea perpetuò tendit, hac lege tamen ut graviores moles minus ponderoſas ſuperent, quamvis ſæpiſſimè, ut in machinis experimur, majora pondera minoribus cedant ob majoris velocitatis acceſſum, quæ ità exilioris ponderis vim, & poteſtatem adauget, ut minus pondus major adæquet, aut ſuperet, ut in aliis Geometricis machinamentis videre eſt. Quamobrem ex parte corporis id, quod minus confert eſt ipſa magnitudo, & molis exceſſus, cum, ut vidimus, ad virium augumentum potiſſimum concurrant temperatus humor, apta quædam membrorum diſpoſitio, & figura, nervorum tenſio, & ſoliditas, ſpiritus, robur, & exercitatio; Nam ſi corporis vires creſcerent quia adaugetur moles, eò robuſtiora, ac validioribus viribus inſtructa eſſent corpora, quo hæc ampliori mole pollent, quod tamen ipſamet experientia a vero devium eſſe oſtendit; Nam qui delirio, & ardentiſſima febre corripiuntur, aut tumultuoſa frenitide laborant, quamvis eſtenuatius, ac gracilius torquente morbo corpus habeant, nihilominus ingentes vires habere ſolent, quibus neutiquam in valetudine gaudebant. Plura etiam ex parte Animi ad virium incrementum requiruntur, nam præter illius nutum, & imperium oportet, ut Animus adhibeat affectus, ſeu concitatas motiones aptiores ad æthereum halitum commovendum, & inflammandum, ut fiducia, & audacia, illis ſemotis affectibus, qui ſpiritum quodammodò implicant, ſiſtunt, ac remorantur. Hinc obſervamus audaciores homines etſi aliquando minori, magiſque exigua corporis mole conſtent, eos tamen repellere, ac vincere, qui licet ingentiori mole gaudeant, motu tamen, ac pavore obſidentur. Ex quibus tandem manifeſtè colligitur ratio, cur pueri imbecilliores vires habeant, & quo pacto majoris ætatis acceſſu in adultioribus vires augeantur, quin etiam evidenter liquet non ideò creſcere vires in corpore, quia ob longius tempus creſcit, & in ſpatiis amplior fit Animus,

Corporis vires ſepiſſime immi nuta corporis mole augentur.

Plurimum concitata motiones Animæ ad virium conferunt incrementa.

Digitized by Google

mus, cum citrà illius incrementum, aut decrementum ex rebus jam demonſtratis, quo pacto creſcant vires, jam pateat, quæ ſingula diſtinctius, ac prolixius expoſita in Textu reperies, ut ſatis nobis fuerit hic viam ſternere ad expeditiorem ac faciliorem Textus Intelligentiam ſolum ſupereſt, ut poſtremum Ratiocinium exponamus, quo peracutè quidem Auguſtinus, ex virium corporis Incremento Animum minimè creſcere, probat, hoc enim pacto philoſophatur. Si Animus viribus corporis adauctis amplior fieret, & augeretur, multò magis ille creſceret, cum in eo doctrinarum, ac diſciplinarum vires creſcunt, cum nempè doctrinarum copia, noviſque notitiis exornatur, nam major nexus intercedit inter Animum, & doctrinas, quam inter illum, & corporis vires; Etenim vires corporis tantum ſuo nutu dirigit, doctrinas verò poſſidet Animus. Jam dum doctrina, ac veritatis cognitio creſcunt in Animo, tunc ob maturiorem, ac ſeneſcentem ætatem valdè minuuntur, ac decreſcunt vires corporis, non enim agerantur doctrinæ, & affluunt, niſi cum ſenectute laboramus, ſeneſcentibus autem, ex corporis moles contrahitur, & vires extenuantur. Idcircò ſi dum decreſcunt vires corporis diminueretur Animus, aperta quidem falſitas manifeſtè inferretur, eumdem nempè caneſcentis corporis Animum majori doctrina accedente minui pariter, & augeri, creſceret enim ob doctrinarum Incrementum, iminueretur verò ob graciliores corporis decreſcentis vires, quo nihil quidem à ratione alienius. Sicuti ergò non decreſcit Animus ex Virium corporis imminutione, ita neque fit auctior ex earumdem virium incremento. Jam opus eſt, ut ad alterum Epicuri Ratiocinium refellendum in ſequenti capite, deſcendamus.

Cum corporis adaugentur vires minimè creſcit Animus.

CAPVT XXI.

TEXTUS.

Aug. *Age verò aggrediamur quod vis, ſed multo te mihi attentiore opus eſt quam fortaſſe exiſtimas eſſe debere. Quare facito, ut quam maximè adſis, ac reſpondeas mihi, quidnam tibi videatur iſte eſſe ſenſus, quo anima per corpus utitur. Nam ipſe jam nomine proprio ſenſus dicitur.* Ad. *Senſus eſſe quinque audire ſoleo, videndi, audiendi, olfaciendi, guſtandi, atque tangendi, plus quid reſpondeam, neſcio.* Aug. *Partitio iſta vetuſtiſſima eſt, & ferè in concionibus celebrata. Vellem autem definiri mihi abs te, quid ſit ipſe ſenſus, ut eadem definitione omnia illa includerentur, neque aliud quid quam quod ſenſus non eſſet, in ea includeretur, vel intelligeretur: Sed ſi id non poteſt, nihil urgeo, illud enim quod ſatis eſt, certè potes meam definitione vel refellere, vel probare.* Ad. *Hoc modo tibi fortaſſe non deero quantum valeo. Non enim & hoc ſemper eſt facile.* Aug. *Attende ergò, nam ſenſum puto eſſe, non latere Animam quod patitur corpus.* Ad. *Placet mihi hæc definitio.* Aug. *Adeſto ergò huic tanquam tua, ac tuere illam dum a me paulìſper refellitur.* Ad. *Tuebor ſanè, ſi tu adiuveris, ſin minimè jam mihi diſplicet, non enim fruſtrà tibi viſa eſt refellenda.* Aug. *Noli nimis ex authoritate pendere, præſertim mea, quæ nulla eſt. Et quod ait Horatius, ſapere aude, ne non te ratio ſubjuget priuſquam metus.* Ad. *Ego prorſus nihil*

metuo quoquo res modo proceſſerit, non enim errare me ſines. Sed jam incipe
ſi quid habes, ne differendo, potius, quam adverſando defatiger. Aug. Dic
igitur quid patiatur corpus tuum, cum me vides? Ad. Patitur omninò aliquid
nam oculi mei Partes, niſi fallor corporis mei ſunt, qui ſi nihil paterentur,
quomodo te viderem? Aug. At non ſatis eſt, ut perſuadeas tuos oculos aliquid
pati, niſi etiam quid patiantur, oſtenderis. Ad. Quid tandem niſi ipſum vi-
ſum? Nam vident. Si enim me rogares, quid pateretur ægrotans, ægritudi-
nem reſponderem. Aug. Quid cupiens, cupiditatem. Quid metuens, metum,
quid gaudens gaudium. Cur ergò roganti quid videns patiatur, non rectè
ipſum viſum reſpondeam? Aug. Sed enim gaudens gaudium ſentit, an nega-
bis? Ad. imò aſſentior. Hoc & de cæteris perturbationibus dixerim. Ad. Sic
habeo. Aug. Quidquid autem oculi ſentiunt, hoc vident? Ad. Nullo modo
iſtud dederim. Quis enim dolorem videat, quem tamen ſæpe oculi ſentiunt?
Aug. Apparet te de oculis agere, bene vigilas, itaque vide, utrum ut gaudens
gaudendo gaudium ſentit, ita etiam videns videndo ſentiat viſum. Ad. An
aliter poteſt. Aug. Quidquid autem videns videndo ſentit, id etiam videat,
neceſſe eſt. Ad. Non eſt neceſſe. Quid enim ſi amorem videndo ſentiat, num
& amorem videt? Aug. Cautiſſimè ac ſagaciſſimè gaudeo, quod difficilè deci-
peris. Sed nunc attendè, quoniam conſtitit inter nos, non omne, quod oculi
ſentiunt, neque omne, quod videtur ſentiri? Ad. Hoc ſanè niſi conceſſero, quo
modo ſenſus poterit vocari, quod videmus? Aug. Quid omne quod ſentimus
nonne, & patimur? Ad. Ita eſt. Aug. Igitur ſi omne quod videmus, ſenti-
mus, & omne quod ſentimus, patimur, patimur omne quod videmus. Ad.
Nihil reſiſto. Aug. Pateris ergò me, ac viciſſim te ego, cum invicem nos vi-
demus? Ad. Sic exiſtimo, & ad hoc me Ratio inſtanter cogit. Aug. Accipe
cætera. Nam credo abſurdiſſimum, & ſtultiſſimum videri tibi, ſi quis affir-
met ibi te pati aliquod corpus, ubi non eſt ipſum corpus, quod pateris. Ad.
Videtur abſurdum, & ita eſſe opinor, ut dicis. Aug. Quid illud, non nè ma-
nifeſtum eſt, alio loco eſſe meum corpus, alio tuum? Ad. Manifeſtum eſt. Aug.
Quid illud non ne manifeſtum eſt alio loco eſſe meum corpus, alio tuum? Ad.
Manifeſtum eſt. Aug. Sentiunt autem corpus meum oculi tui, etſi ſentiunt, uti-
que patiuntur, nec poſſunt ibi pati, ubi id quod patiuntur, non eſt, nec ta-
men ibi ſunt illi, ubi corpus meum eſt, igitur ibi patiuntur, ubi non ſunt.
Ad. Ego quidem illa omnia conceſſi, quæ non concedere abſurdum, videbam.
Sed hoc ultimum quod ex his confectum eſt, ita eſt abſurdius, ut illorum po-
tius aliquid temere me dediſſe, quam hoc verum eſſe conſentiam; Nam oculos
meos ibi ſentire ubi non ſunt, ne in ſomnis quidem dicere auderem. Aug. Vi-
de igitur ubi obdormieris: Quid enim tibi tandem elaberetur incautius, ſi ut
paulò ante vigilares. Ad. Enimverò id ipſum mecum ſedulò pertracto, ac re-
volvo. Nihil tamen elucet ſatis, quod me dediſſe peniteat, niſi fortè illud, quod
oculi noſtri ſentiunt, cum videmus, viſus namque ipſe forſitan ſentit. Aug.
Imò ita eſt. Is enim ſe foras porrigit, & per oculos emicat longius quaquà cur-
ſum poteſt luſtrare, quod cernimus. Undè fit ut ibi potius videat, ubi eſt id,
quod videt, non undè eruperit, ut videat. Non ergò tu vides, cum me vides? Ad.
Quis hoc inſanus dixerit, omninò ego video, ſed emiſſo viſu per oculos video. Aug.
At ſi tu vides, tu ſentis, ſi tu ſentis tu pateris, nec potes ibi pati aliquid, ubi non
es. Ibi autem me vides, ubi ego ſum. At ſi ubi ſum ego, tu ibi non es, quo pacto
audeas dicere videri me abs te, prorſus ignoro. Ad. Viſu inquam porrecto in eum lo-
cum in quo es, video te ubi es, at me ibi non eſſe conſiteor. Sed quemadmodum ſi Vir-

gate-

ga te tangerem, ego utique tangerem idque ſentirem, neque tamen ego ibi eſſem, ubi te tangerem. Ita quod dico, viſu me videre, quamvis ego ibi non ſim, non ex eo cogor fateri, non me eſſe, qui videam. Aug. *Nihil ergò temerè conceſſiſti. Nam & oculi tui hoc modo defendi poſſunt, quorum eſt quaſi virga viſus ut dicis. Neque illa eſt abſurda concluſio, quod ibi oculi tui vident ubi non ſunt, an tibi aliter videtur?* Ad. *Ita ſanè eſt, ut dicis. Nam & illud nunc animadverti, quod ſi ibi viderent oculi ubi ſunt, etiam ſe ipſos viderent. Nam ubi ſunt, ideſt, quem locum tenent, ſoli tenent, nec naſus eſt ibi, ubi illi, nec quidquam eſt illis viciuum, alioquin etiam tu ibi eſſes, ubi ego ſum, quia juſtà invicem ſumus. Quæ cum ita ſint, ſi tantum ibi viderent oculi ubi ſunt, nihil amplius, quam ſe ipſos viderent. Cum autem ſe non vident, non modò cogimur conſentire poſſe illos videre, ubi non ſunt, ſed etiam omninò non poſſe, niſi ubi non ſunt.* Ad. *Nihil eſt, quod hinc dubitare me faciat.* Aug. *Ergò non dubitas ibi eos pati, ubi non ſunt: Nam ubi vident ibi ſentiunt. Ipſum enim videre, ſentire eſt, ſentire autem pati, quare ubi ſentiunt, ibi patiuntur. Alibi autem vident quam ubi ſunt: Ibi igitur patiuntur, ubi non ſunt.*

EXPOSITIO.

Altera Epicuri dubitatio ex ſenſus natura deprompta exponitur, ac ſolvitur.

CElebrem, ſummèque arduam de Senſus natura diſputatiouem exagitare aggreditur Auguſtinus accuratiſſimè inquirens, quo pacto inſectilis, & incorporeus Animus citrà ſnę ſubſtantiæ expanſionem undique ſentiat in corpore cum corpus tangitur: Siquidem captu difficilè videtur, qui fieri poſſit, ut Animus molis, & quantitatis expers, ita tamen ſectili, & extenſo Corpori conjungatur, ut in quavis illius parte ſentiat, atq; percipiat, quod valdè à veritate alienum viſum eſt Epicuro, qui cenſet, Animam neutiquam in corpore ſentire poſſe, niſi ipſa quantitate, & mole prædita, undique per corporea organa expandatur, idcircò ut rem tàm laborioſam explanaret, quin etiam Epicuri ſophiſmata refelleret præſtantiſſimus Doctor, primùm tradere enititur claram, ac legitimam Senſus definitionem, quæ ſequens eſt, Non latere Animam, quod corpus patitur; qua ſoli, & ſinguli corporis ſenſus juxtà ſeverioris Dialecticæ leges exponuntur, Senſus Igitur, ut ex allata definitione conſtat, duò neceſſariò complectitur, alterum ex parte Animæ, ex parte verò corporis alterum, utrumque aperire diligentiſſimè ſtudet Auguſtinus, & primùm exponit, quid patiatur Corpus, cum ſentit Animus, quod ut plauſibilius, & facilius declaret, præſtantioris ſenſus, oculi ſcilicet exemplo utitur, cujus totum ratiocinium hùc redigitur. Cum oculus exempli gratia videt ſolem, tunc verè ſentit ſolem, nam videre ſentire eſt, viſus enim ſenſus omnium præſtantiſſimus appellatur; Attamen non ob aliam rationem oculus ſeutit ſolem, niſi quia patitur ſolem, ſeu meliùs, patitur ex ſole: ſiquidem ſi oculus nihil pateretur ratione ſolis, ſeu ſi nihil de novo reciperet a ſole, profectò ſolem non ſentiret, atque adeò neque videret; Non poteſt namque oculus ex non vidente, & ſentiente fieri ſentiens, ac videns, niſi ei de novo aliquid advenerit. Iam non alio modo oculus videns ſolem patitur ex ſole, niſi quia videndo, ſo-

Quid ſenſus ſit juxta Auguſtinum.

Duo potiſſimũ allata ſenſus definitio complectitur.

Oculus Solem videns, ex Sole patitur.

do, ſolem tangit, nam ut infrà oſtendemus ſinguli ſenſus reciproco quodam corporum contactu perficiuntur, ut ex parte corporis nihil aliud ſit ſentire, quam quidam corporum contactus.

Virgà veluti quedam viſoria inter oculum inſpicientem, ac Solem viſum ex porrigitur.

Ut autem Auguſtinus aperiat modum quò oculus videns ſolem patitur, ſolemque tangit, quorumdam Platonicorum ſententiam amplexatus, imaginatur, viſum ſe foras porrigere, & per oculos longiùs emicare, ut quaquaverſum luſtrare valeat, quod cernimus, hoc verò ingenioſo quidem baculi, ſeu virgæ viſoriæ exemplo exponit; Etenim putat inter oculum videntem, & ſolum viſum, virgam quamdam, aut ſi mavis, viſualem radium intercedere, qui ab oculo proficiſcens in ſolem tanquam in oculorum objectum deſinat, cujus auxilio verè oculus ſentire, ac tangere ſolem, dicatur, Ad eum modum quo ſentire, & tangere diſtantia corpora dicimur, cum mediante baculo, aut virga in illa incurrimus, non minus enim manus tangere, & ſentire, exempli gratia, parietem dicitur, cum hunc virgà, aut baculo adhibito tangit, quàm cum nullo altero mediante paries tangitur a manu. Etiamſi ergo oculus per viſum, ſeu viſualem virgam ab oculo ad ſolem uſque ex porrectam ſolem tangeret, attamen dicendum eſt, verè ſolem ab oculo ſentiri, & tangi, eo modo quo manus ſentire, & tangere dicitur diſtantia corpora, cum ea virgà, aut baculi beneficio tangit. Quin pariter non viſus ex oculo foras erumpens, ſeù viſoria virga videre, ac ſentire dicitur ſolem, ſed ipſemet oculus viſoriæ virgæ ope ſolem tangens, ac ſentiens.

Sol viſus quo pacto tangi ab oculo dicatur?

Solem Oculus ſentit, ac videt ubi ipſe non eſt.

Patitur ergo videns oculus, ac verè tangit ſolem, cum hunc ſentit, ac videt, at quæſo ubi, ſeù in quo loco ſol ab oculo tangitur, ac ſentitur; profectò in Cælo, ubi radiis fulcitus emicat, nequit enim oculus pati, ac tangere ſolem ubi ſol non eſt, qui tantum tangi poteſt, ubi eſt, at in loco ubi eſt ſol ſanè oculus non eſt. Patitur igitur, ac tangit ſolem, oculus in cælo, ubi ipſe non eſt. Atqui oculum tangere, & pati ſolem, videre, ac ſentire ſolem eſt, ſentit igitur oculus, ubi non eſt; Nam ſi tantum ſentiret, ac videret, oculus ubi eſt, nihil quidem a ſe diverſum, ſed tantum ſe ipſum videret, Non videt autem ſe ipſum oculus, quia ſentire, & videre nequit niſi in eo loco, ubi non eſt.

Tria in quovis ſenſu diſtinguimus.

Pro majori verò hujus rei intelligentia, ut ab omni amphibologia, & obſcuritate prorſus Auguſtinenſis Argumentatio vindicetur, tria in quovis ſenſu diſtinguimus, externarum ſcilicet, ac ſenſilium rerum in Corporis organa impreſſionem, hujus impreſſionis ſeù motus vim per nervorum filamenta ad cerebrum uſque propagatam, ac tandem vitalem perceptionem, quæ ob impreſſionem corporis in Anima confeſtim excitatur. Quę planius percipientur, ſi in corporis fabricam, atque ætherei halitus, ſeu inſignioris Animæ Inſtrumenti virtutem, ac naturam Intelligentiam convertamus. Modo quo ſuprà innuimus, humanum corpus quoddam ineffabile Creantis Naturę machinamentum eſt, ex fluidis, ſolidiſque ſubſtantiis ſumma quadam proportione fabrefactum, cujus tota vis ſita eſt in nervis æthereo ſpiritu roboratis, ac vivificatis. Qui nervi a cerebri ſubſtantia originem trahentes, per ſingula corporis membra tam interna, quam externa, tanquam ſubtiliſſima filamenta, ſeu tenuiſſimæ cordæ diſtenduntur, & quaquaverſum explicantur. Idcirco nervorum principium, unde veluti in nodos colliguntur, & in idem Punctum aut ſaltem in eamdem partem deſinunt, in cere-

Corpus humanum machina quedam ex fluidis, ſolidis que ſubſtantiis compacta eſt.

De nervorum originè & uſu.

cerebro profectò collocatur, ut diligentiſſimi Anathomici obſervarunt, finis verò in corporis extremitatibus, exterioribuſque partibus jacet. In principio nervorum ſpiritus impetum faciens, ſeù tenniſſimus ſanguinis halitus viget, ac regnat, qui dum pro Animæ nutu, aut ex alia cauſa in nervorum cavitates irrumpit, elaſtica, ſeu expanſiva virtute, qua pollet, ſuarumque partium impetu, & rapiditate nervorum filamenta tendit.

In principio nervorum æthereus viget habitus.

Nervorum verò vim, ac tenſionem ortum ducere ab æthereo halitu nervos intus pervadente planè liquet, nam eò validiores ſunt, ac majori tenſione nervi gaudent, quò magis æthereus ſpiritus affluit, qui dum valdè diſſipatur, ac conſumitur, debiliores fiunt nervi, & laxantur; Jam dum externa corpora, ſive ſe ipſis, ſive alterius corporis intermedii beneficio, nervorum extremitates in extima corporis parte impellunt, & afficiunt, ſtatim illorum motus, & impreſſio æthereo Spiritui communicatur, qui undulоſa quadam motione velociſſimè refluens ad nervorum principium, & originem tranſmittitur, ubi dum veluti externæ rei veſtigium imprimitur, ex naturæ legibus ſtatim excitatur in Anima nova perceptio, quæ a ſcholis ſenſatio nuncupatur, quæ potiſſimum inſtituta eſt, ut Animus de ſtatu corporis admoneatur, nam ſi ex moderato corporum externorum impulſu ſpiritus in nervis incluſus, & ad cerebrum refluens congruum ac temperatum concipit motum, ut Animæ nutui, & imperio minimè reſiſtens non lædat, ac perturbet operationē, quam in ipſum tanquam in ſui Princeps Inſtrumentum exercet Animus, tunc voluptas ſive complacentia, ſive grata quædam perceptio emergit ex Animo, qui optimè dignoſcit, & advertitur, rerum externarum impreſſiones neutiquam corporis incolumitati, & congruo temperamento officere.

Quo pacto nervorum & ætherei halitus motu Senſus in Animo excitetur?

De voluptatis ac doloris ſenſu.

Ex adverſò autem ſi Animæ operatio in Corpore læditur ex nimio, ac vehementiori motu, quo ob externorum corporum nervorum extremitates vulnerantium, ac dilacerantium vim in cerebro agitatur halitus æthereus, tunc dolor, ac diſplicentia, ſeu ingrata perceptio procreantur in Animo, qui dum ab agendo impeditur ob contumaciam ætherei Spiritus, qui dum immodico motu valdè perturbatur, haud facilè ab Anima dirigi, ac regi poteſt. Ad ſenſum ergò progignendum tria neceſſariò requiruntur, primò externorum corporum actio, & impreſſio in extremitates nervorum, deindè hujus impreſſionis, & actionis per Spiritum in nervis refluentem ad cerebrum uſque propagatio, quæ duo ad ſolum corpus ſpectant. Poſtremò oportet, ut ex nervorum, & ætherei halitus impreſſione nova perceptio innaſcatur in Animo, quod ad ſolum Animum pertinet, cujus tantum eſt percipere.

Cum ſentimus & Animus, & corpus patitur.

Ex quibus colligitur, cum ſenſus in animo excitatur, & Animum & corpus pariter immutari, & pati, patitur, & mutatur Animus, quia corporis occaſione percipit, & ex non ſentiente fit ſentiens, paſſionem verò ſubit corpus ob novam impreſſionem, & affectionem, quam recipit ex impellentium corporum occurſu. Quapropter verè dici poteſt ſentientem Animum corporis motum, & impreſſionem pati ſeu ex corporis mutatione mutari, quod oritur ob mutuum commerciū inter Animam, & corpus a Provida Natura firmatum. Hinc ſentire ex parte corporis nihil aliud eſt præter nervorum, & ætherei ſpiritus motum a rerum externarum impulſu cauſatum; Ex parte verò Animæ ipſa met perceptio

Sentire ex parte corporis motus, ex parte verò Animæ vitalis ipſa perceptio eſt.

Unica tantum eſt ſenſus ſpecies, nempe tactus.

Liceat corporis humani fabricam veluti muſicum inſtrumentum concipere.

De vigilia & Somno.

çeptio eſt corporis motionibus reſpondens, atque adeò patet ſenſum ex parte corporis ſolo contactu perfici. ut revera non plures ſpecie diſcrepantes, ſed unus tantum ſit ſenſus nempè tactus, qui omnium ſenſationum fons, & origo eſt, quod ut faciliusac planius intelligamus, maximè nos juvat, ſi corporis fabricam tanquam Muſicum Inſtrumentum fidibus inſtructum imaginemur, cujus chordæ nervorum ſint filamenta, quæ a corporis extremitatibus ad cerebrum utque veluti ad ſui principium diſtenduntur; ſi æthereus ſpiritus nervoſas chordas undique pervadit, nervorum chorde tenduntur, ut vigilantibus in optima valetudine contingit: Si verò ab illis diminutus, ac diſſipatus ſpiritus recedit, flaceſcunt, ac laxantur nervorum filamenta, ex quo ſomnus ortum ducit. Jam ex nervoſis chordis a cerebro propagatis aliæ excurrunt per oculos, aliæ expanduntur in auribus, explicantur aliæ in olfactu, aliæ verò per alia ſenſuum organa porriguntur, quæ tamen, & molis tenuitate, ac ſoliditate, ant partium figura, & conformatione, aut tenvioris, vel craſſioris ſpiritus acceſſu, plurimum mutuò differunt, atque diverſa temperie gaudent. Jam ſicuti cum Teſtudinis, aut citharæ chordæ benè tenſæ congruo quodam motu juxta Muſicæ leges vibrantur, ac pulſantur, ex illarum unduloſo tremitu dum numeroſa proportione gravis ſonus immiſcetur acuto, concentus, & harmonia vocum procreatur,

De unduloſo motu in filamenta nervorum, ope externarum rerum impreſſo.

haud abſimili modo ſolertiſſimum naturæ Ingenium nervorum chordas in corporis Inſtrumento, ſive machina diſtendit, & explicavit, ut ætherei halitus præſentia congruam tenſionem acquirentes, rerum externarum contactu, atque interioris ſpiritus impulſu nullo labore commoveri, ac pulſari valeant, in quibus dum tremitum, ac unduloſam motionem impellentia corpora, & pulſans ſpiritus excitant, ſingularum ſenſationum harmonia, & conſonantia quædam in Animo progignitur, ubi tanquam in jucundiſſimo ſpectaculo, dum ſubſultant, & multifariam filamenta nervorum agitantur in diverſis corporis organis, colorum prod:t multitudo, caſingulorum ſonorum varietas emergit, put extulit lux, ſapores, odores, aliæque ejuſdem generis ſenſiles formæ manifeſtantur. Porro ſicuti in muſicis Inſtrumentis, cum vehementiori, & nimio motu plus æquo pulſantur. & impelluntur chordæ, dilaceratur auris, ac læditur; Cum vero leniter, & proportionalibus motibus vibrantur, auditus voluptate perfunditur; Simili ratione cum

Quo pacto externa corpora nervos ac æthereum ſpiritum impellentia diverſas ſenſationes in Animo excitent?

externa corpora, & ſpiritus æthereus quodammodo in corporis Inſtrumento ludentia nervorum chordas congruo, & concinno motu ad tremorem provocant, illicò Animus ob congruentiam ſuæ operationis cum organorum actione ſummoperè allicitur, ac delectatur; Si verò corporum impreſſionibus rudius agitentur, ac feriantur nervorum filamenta, confeſtim dolet, & contriſtatur Animus ob illius, læſam, ac deturbatam operationem. Hic haud abs re erit advertere, cum ſingula Muſica Inſtrumenta reſonantia auditum oblectant, ac titillant, veluti in verſatili corporis Inſtrumento, mira quadam propagatione multiplicari, & uti dicam, duplicari. Quippè dum ſuos unduloſos motus tremorem ac vibrationes, aeris ope, in tenuiſſimos Auditus nervos exactiſſimè imprimunt, tota illorum vis, ac natura quodammodò in auditus organo clauditur, & exſcribitur. Etenim niſi nervoſum corporis organum ſimili modo tremeret, & concitaretur, cum Muſica perſonant In-

ſtru-

ſtrumenta, hæc ſanè neutiquam in animum agerent, quem tantum movent, ac demulcent, quia ſuos tremitus, ac undulationes in nervoſis corporis chordis propagant, ac multiplicant. Præcipuum verò diſcrimen inter Inſtrumenta muſica, & numeroſam humani corporis machinam eſt, quod dum muſici organi chordæ ſtimulantur, ac tremunt (ob ſimilem motum, quem tunc corporis Inſtrumentum mediante aere concipit) tantum auditus torquetur, aut capitur, ſeu jucundus aut inſuavis ſonus dumtaxat in Animo excitatur: At cum diverſimodè, & in varijs organis externarum rerum, ſpiritu ſque impulſu undatim nervoſæ chordæ in corporis machinamento concutiuntur, non modò ſonus in Animo conſurgit, verum etiam colores, odores, ſapores, ac ſexcentæ aliarum ſenſilium rerum imagines, & ſimulacra in Animæ ſinu produnt, ſubitòque reviviſcunt.

Hæc autem majoris explicationis gratia, aut ſi mavis, jocandi cauſa dicta ſint. Quod enim ad rem noſtram ſpectat eſt, diligenter animadvertere, quid dum ſentimus, animo congruat, quid verò corpori, ne alterumcum altero confundentes veram, ac legitimam ſenſus naturam ignoremus. Ex rebus demum explicatis facilè percipitur, qua ratione in Exemplo allato ab Auguſtino oculus, videre, pati, ac ſentire ſolem dicatur, ſicuti etiam nobis innoteſcit, quot res ad ſenſum viſus producendum requirantur, & primò ut Animus per corporeum oculi Inſtrumentum ſentiat, ſive videat ſolem, opus eſt, ut ſol agat in oculum, ſeù quod idem eſt, ut oculus afficiatur & tangatur a ſole. Sol autem cum maximè a Corpore diſtet non ſe ipſo ſed luce mediante tangit oculum. Lux enim rectè concipi valet quaſi virga ex tenuiſſimo ſummeque celeri, & concitato æthere fabrefacta, cujus altera extremitas in oculum, altera verò deſinat in Solem, qui media ipſa ætheris undulatione, ac motu oculum ferit, ac tangit. Deinde oportet, ut ſolis actio nervorum filamentis in oculo expanſis communicetur, ſeù, ut Solaris Radius in tunicis, humoribuſque oculi diverſimodè modificatus, ac refractus, tandem in fundum oculi, ſeù reticularem tunicam incidat. Quippè cum retina ſit quidam opticorum nervorum proceſſus, & propagatio, dum hæc lucis impreſſionem recipit, ſtatim opticus nervus illi adnexus commovetur, & agitatur, atque adeò motum pariter concipit æthereus Spiritus in opticis nervis deliteſcens, qui velociſſimè refluens nervorum principium ferit, & afficit. Poſtremò requiritur, ut ex illius motus, & impreſſionis vi perceptio in Anima excitetur, quæ vitalis actio eſt, & veluti ſpiritalis, & incorporea corporei ſolis imago, quæ propriè ſenſatio, ſeu viſio appellatur. Idcircò corporeus oculos reverà nec ſentit, nec videt, ſed tantum eſt inſtrumentum, & organum, quo Anima videt, ac percipit, dicitur ſolum videre oculus ex abuſu, & corrupto uulgi ſermone. Nam videre, & ſentire viventis Animæ eſt, non verò corporis, tantummodo enim oculus recipit in ſe actionem, & impreſſionem Solis, ſeu patitur, ac tangitur a Sole, ex cujus contactu, & paſſione juxtà naturæ leges emergit ex Animo viſio ſeù ſenſatio. Inconcuſſum igitur manet Auguſtini Ratiocinium; Etenim cum Anima per oculorum organa ſentit, ac videt Solem, verè patitur ex Sole. Siquidem non ob aliam rationem videt, niſi quia mutatur, in ſe recipiens novam perceptionem, occaſione motus, & impreſſionis æthereo ſpiritui, opticiſque

Quæ ſenſus naturam perficiunt, alia ſoli animo, alia vero ſoli corpori competunt.

Qua ratione viſus ſenſus in Anima procreetur.

Non eſt organum ſed Animus videt.

ciſque nervis à Solis actione communicatæ, ut non tantum oculus verum etiam Animus pati,& mutari, movente Sole,dicatur. Igitur Animus videt, ac patitur Solem, ubi Sol eſt, quem non videt, in suo corpore, ſed extra corpus in remotiſſima ſyderum Regione; Attamen ubi eſt Sol, ibi Anima profectò non eſt ſentit,ergò Anima, & videt, ubi non eſt, quod etiam pro modo ſuo applicari poteſt corporeo oculo, qui dum patitur, & tangit Solem, ubi Sol eſt, & in eo loco, ubi Sol emicat, ipſe non eſt, rectè dici poteſt oculum pro modo ſuo videre, & tangere Solem, ubi ipſe non eſt.

Porrò admonendum eſt, quod quamvis cum Animus per oculum videt Solem,verè ſentiat, nihilominus non ſemper cum ſentit per oculum, videt;Nam cum oculus ſpina uulneratur,Animus ob impreſſionem factã tunc in oculo verè ſentit,percipit namque dolorem,neutiquam tamen videt,quod per oculum patitur, dolor ſiquidem ſub viſum minimè cadit; Non ergò omne quod ſentitur per oculum, videtur. Quo pacto verò ſentiens Animus ſcire, & percipere dicatur id, quod corporis organa patiuntur, in capitibus quæ ſequuntur, Auguſtino docente, exponemus.

CAPVT XXII.

TEXTUS.

AD. *Mirum eſt, quam iſta vera exiſtimo.* Aug. *Rectè fortaſsè exiſtimas. Sed reſponde, obſecro, utrum omne, quod per viſum cognoſcimus, videamus.* Ad. *Ita credo.* Aug. *Credis etiam omne, quod videndo cognoſcimus, per viſum nos cognoſcere?* Ad. *Et hoc credo.* Aug. *Cur ergò plerumque fumum ſolum videndo, ignem ſubter latere cognoſcimus, quem non videmus?* Ad *Verum dicis. Etiam non puto nos videre, quidquid per viſum cognoſcimus, poſſumus enim, ut docuiſti, aliud videndo, aliud cognoſcere quod viſus non attigerit.* Aug. *Quid illud quod per viſum ſentimus poſſumus ne non videre?* Ad. *Nullo modo.* Aug. *Aliud eſt ergò ſentire, aliud cognoſcere.* Ad. *Omninò aliud; nam ſentimus fumum, quem videmus, & ex eo ignem, quem non videmus, ſubeſſe cognoſcimus.* Aug. *Bene intelligis. Sed vides certè cum hoc accidit, corpus noſtrum, ideſt oculos nihil pati ex igne, ſed ex fumo,quem ſolum vident. Etenim videre ſentire, & ſentire pati eſſe jam ſupra conſenſimus.* Ad. *Teneo, & aſſentior.* Aug. *Cum ergò per paſsionem corporis non latet aliquid animam, non continuò ſenſus vocatur unus de quinque memoratus, ſed cum ipſa paſsio non latet namque ille ignis non*

viſus,

viſus, nec auditus, nec olfactus, nec guſtatus, nec tactus a nobis, non tamen latet Animam fumo viſo. Et cum hoc non latere non vocetur ſenſus, quia ex igne Corpus nihil eſt paſſum, vocatur tamen cognitio per ſenſum, quia ex paſsione Corporis, quamvis alia, ideſt ex alterius rei viſione conjectatum eſt, atque compertum. Ad *Intelligo & optime video iſtud congruere, ac favere illi definitioni tuæ, quam ut meam mihi defendendam dediſti, nam ita memini eſſe abs te ſenſum definitum, cum Animam non latet, quod patitur Corpus. Itaque illud, quod fumus videtur, ſenſum vocamus, paſsi ſunt eum oculi videndo qui ſunt corporis partes, & corpora, ignem autem ex quo nihil Corpus eſt paſſum, quamvis cognitus fuerit, ſenſum non vocamus.* Aug. *Memoriam quidem tuam probo, & ſequacem Intelligentiam, verum munitio illa definitionis labaſcit.* Ad. *Cur quæſo?* Aug. *Quia non negas ut opinor, non nihil pati Corpus cum creſcimus, vel ſeneſcimus, neque id nos ullo ſenſu ſentire manifeſtum eſt, nec id tamen animam latet. Non igitur eam latet quiddam quod patitur Corpus, nec tamen ſenſus iſte appellari poteſt. Videndo enim majora ea, quæ aliquando minora videramus, & videndo ſenes eos, quos Juvenes, ac pueros fuiſſe conſtat, conjectamus aliquam talem mutationem noſtra Corpora etiam nunc dum loquimur, pati. Neque in eo fallimur ut opinor, nam proclivius eſt, ut me falli dicam quod video, quam quod intelligo capillos meos nunc creſcere, Corpuſve per momenta mutari. Quod ſi mutatio iſta paſsio Corporis eſt, quod nemo negat, nec nunc ſentitur a nobis, nec tamen Animam latet, quia nos non latet, patitur, ut dixi, corpus, quod non latet Animam, nec ſenſus eſt tamen. Quare illa Definitio, quanihil quod ſenſus non eſſet, debebat includere, cum hoc incluſit, certè vitioſa eſt.* Ad. *Nihil mihi reſtare video, quàm ut te petam, ut aut definias aliter, aut hanc recurres, ſi potes; nam eam iſta ratione quam vehementer probas vitioſam eſſe negare non poſſum.* Aug. *Facilè eſt iſtam corrigere, quod volo tu audeas, ſcies enim, mihi crede, ſi benè intellexiſti ubi peccet.* Ad *Num alibi quam ubi aliena comprehendit?* Aug. *Quo tandem modo?* Ad. *Quia quod ſeneſcit Corpus, quamvis in Juvene non poſsit negari pati aliquid, idque cum ſcimus, non latet Animam quiddam quod*

gentur ungues & hoc oculus videt, verum eſt non latere Animam, quod corpus patitur, & nihilominus dici non poteſt, quod Anima ſentiat creſcere ungues, enm tantum id conjectando animo manifeſtetur, qui cernens ungues majores, ſtatim infert, ungues creviſſe, qnapropter vitioſa videtur tradita definitio, circa ſenſus naturam, cum non modò ſenſum, verum etiam & alios modo cognoſcendi amplectatur: Definitio autem ut ſincera ſit, nulloque vitio laboret, præter cæteras dotes oportet, nihil aliud eam continere, niſi totam, & ſolam rem quæ definitur, ſeù explicatur. Revera tamen hæc oppoſitio nullo pacto prædictam Definitionem enervat; Quippè cum ungues creſcunt, & Animus hujuſmodi incrementum ex majori ungujum mole, quam cernit, agnoſcit, tunc tantum ungues majores, ſeu ampliorem unguium magnitudinem, quam oculus patitur, ſentit, non verò unguium incrementum, in cujus notitiam haud ſentiendo, ſed ratiocinando tantum incidit. Quod de unguium incremento dicitur, poteſt pariter affirmari de mutatione temporis, & ætatis in hominibus. Nam cum juventà recedente paulatim ſeneſcimus, & corpus continenter mutatur, ac fluit, & hæc in noſtram veniunt cognitionem, tunc Animam non latet, quod corpus patitur, nimirum Animus percipit, & ſcit ſeneſcentia, ac fluentia corpora paſſionem, & mutationem ſubiiſſe, & tamen fateri nequit, Animam ſentire perpetnum corporis fluxum, aut illius imperceptibilem acceſſum ad ſenilem ætatem. Ad has, & alias dubitationes ſolvendas in tradite definitionis gratiam aliqua de genuina definitionis naturà ſecundum Dialecticæ leges ab Auguſtino in ſequenti capite præmittuntur.

CAPVT XXIII.

TEXTVS.

DIc quaſo iſtud paulò planius. Aug. *Geram tibi morem, & multò libentius retardanti, quam feſtinanti, ſed fac totus aſſis, valebit enim hoc ad plura quod dicam. Definitio nihil minus nihil amplius continet, quam id quod ſuſceptum eſt explicandum, aliter omninò vitioſa eſt. Utrum autem hujuſmodi vitiis careat, converſione exploratur, quod his exemplis tibi fiat apertius. Si enim me rogares quid eſſet homo, & eum hoc modo definirem: Homo eſt animal mortale, non continuò quin verum eſt, etiam definitionem probare deberes, ſed ſuperpoſi:s ei particula, ideſt, omnis, convertere illam, & intueri utrum etiam converſa vera eſſet; hoc eſt, utrum quemadmodum verum eſt, omnis homo animal mortale eſt, & ita eſſet verum, omne Animal mortale homo eſt, quo aliter invento, improbare definitionem propter illud vitium quo aliena comprehendit. Non enim ſolus homo eſt animal mortale, ſed etiam quævis beſtia. Hac igitur hominis definitio perfici ſolet, cum additur mortale rationale, nam homo eſt animal Rationale, atque ut omnis homo animal rationale mortale eſt, ita, omne animal rationale mortale, homo eſt. Plus continendo ergò ſuperior definitio vitioſa erat, beſtiam enim cum homine continebat. Iſta perfecta eſt, nam & omnem hominem, & nihil plus quam hominem tenet. Tenendo autem minus, ita vitioſa eſt; ſi addes*

addes grammaticum, quanquam enim omne animal rationale mortale grammaticum homo ſit, plures tamen homines, qui Grammatici non ſunt, hac definitione non continentur, & ob hoc iſta per primam illam propoſitionem falſa eſt, cum autem convertitur vera.

Falſum eſt enim omnis homo animal Rationale Mortale Grammaticum, homo eſt, quamvis minus contineat. Cum autem neque per primam propoſitionem, neque per converſionem enunciata vera eſt, his ſingulis eſt profectò vicioſior, ut ſunt iſta duæ. Homo eſt Animal candidum, aut homo eſt Animal quadrupes. Nam & ſi dicas, omnis homo Animal candidum eſt, aut Animal quadrupes falſum dicis, etiam ſi convertas. Sed hoc inter ſe differunt, quod illa primà in aliquos homines cadit, nam plerique ſunt homines candidi, hæc altera in neminem, non enim quiſquam homo quadrupes. Hæc pro tempore ad explorandas definitiones didiceris, quemadmodum propoſitione, atque converſione judicentur. Sunt alia multa de hoc genere, quæ docentur, & verborum plena, & tenebrarum, quæ paulatim ubi opportunum videbitur, conabor, ut diſcas. Nunc converte animum ad illam definitionem noſtram, & eam peritior cum diſcuſſeris, corrige. Inveneramus enim eam, dum definitio ſenſus eſſet, complecti aliquid quod ſenſus non eſſet & ideò non eſſe cum convertitur Veram. Fortaſſe enim verum eſt. Omnis ſenſus, paſſio corporis eſt animam non latens ut verum eſt. Omnis Homo animal mortale eſt. At ut falſum eſt, omne animal mortale homo eſt, quia id eſt, & beſtia, ita falſum eſt, omnis paſſio corporis non latens animam, ſenſus eſt, quia nunc nobis ungues creſcunt nec animam latet. Id enim ſcimus neque id ſentimus, ſed conjectatione cognoſcimus. Quemadmodum ergò illi definitioni hominis ut perficeretur, additum eſt rationale, quo addito beſtiæ quæ ſimul continebantur excluſæ ſunt, nihilque præter hominem, atque omnem hominem tali definitione comprehendimus, non ne cenſes, aliquid etiam huic addendum eſſe, quo indè ſejungantur, quod tenet alienum, nec quidquam in ea niſi ſenſus, & omnis ſenſus intelligatur. Ad. Cenſeo quidem, ſed quid addi poſſit ignoro. Aug. Senſus eſt certè omnis paſſio, corporis non latens animam ſed converti non poteſt hæc enunciatio propter paſſionem illam corporis, qua vel creſcit, vel decreſcit ſcientibus nobis ideſt, ut non lateat animam. Ad. Ita eſt. Aug. Quid? hæc paſſio per ſe ipſam non latet animam, an per aliud? Ad. Per aliud planè. Aliud eſt enim videre ungues majores, aliud ſcire quod creſcant. Aug. Cum ergo creſcere ipſum ſit paſſio quam nullo ſenſu attingimus? magnitudo autem illa, quam ſentimus, eadem paſſione facta ſit, non ipſa ſit paſſio, manifeſtum eſt talem paſſionem non per ſe ipſam ſcire nos ſed per aliud. Si ergò non per aliud animam non lateret, non ne ſentiretur, potius quam conjiceretur? Ad. Intelligo. Aug. Cur ergò dubitas, quid illi definitioni ſit addendum? Ad. Jam video ſic eſſe definiendum, ut ſenſus ſit paſſio corporis per ſe ipſum non latens animam. Nam & omnis ſenſus hoc eſt, & omne hoc, ut opinor, ſenſus eſt. Aug. Si hoc ita eſt: fateor definitionem eſſe perfectam, ſed tentemus eam, ſi placet utrum illo ſecundo vicio non vacillet, quo illa hominis cui grammaticum eſt additum. Nam meminiſſe te oportet, quod eſſe hominem dictum eſt animal rationale, mortale Grammaticum, eoque peccare iſtam definitionem, quod converſione vera eſt, cum prima enunciatione ſit falſa. Namque falſum eſt, omnis homo animal rationale mortale, grammaticum eſt, quamvis verum ſit, omne Animal Rationale mortale, grammaticum Homo eſt. Ergò ideò vitioſa eſt hæc definitio, quod nihil quidem præter hominem ſed non omnem hominem tenet, & hæc

fortaſ-

fortaſſe talis eſt, de qua velut perfecta gloriamur. Quamquam enim omnis paſſio corporis per ſe ipſam non latens Animam ſenſus ſit, non tamen omnis ſenſus iſtud eſt. Quod ſi intelligas licet, Beſtiæ nempè ſentiunt, ac penè omnes quinque illis ſenſibus vigent, quantum cuique natura tributum eſt. An tu id negabis. Ad. *Nihil minus.* Aug. *Quid hoc? Non ne concedis ſcientiam non eſſe niſi cum res aliqua firma ratione percepta, & cognita eſt.* Ad. *Concedo.* Aug. *At Beſtia ratione non utitur.* Ad. *Et hoc concedo.* Aug. *Non igitur ſcientia cadit in Beſtiam. Cum autem non latet aliquid, utique ſcitur. Non igitur ſentiunt beſtiæ ſi omnis ſenſus eſt, cum paſſio corporis per ſe ipſam non latet animam, ſentiunt autem, ut paulo antè conceſſum eſt. Quid ergo dubitamus illam definitionem improbare, quæ omnem ſenſum circumplecti minimè potuit, ſi quidem beſtiarum ſenſus excluſus eſt?*

EXPOSITIO.

Legitimæ Definitionis dotes expenduntur.

QUantum floruerint in lucidiſſima Auguſtini Intelligentia acutioris Dialecticæ vis, & ſagacitas, apertiſſimè colligitur ex accurato examine, quo in hoc capite ſingulas germanæ Definitionis dotes expendit, ut tandem a cujuſvis oppoſitionis injuria ſuam Definitionem de ſenſu vindicet. Quidquid autem ad hanc rem ſpectat, ſequenti modo enucleabimus. Definitio nihil aliud ſonat, quam expoſitio, quæ aut nominis eſt, aut rei. Exponitur nomen, cum, quænam Mentis idea ex hominum arbitrio articulatæ voci reſpondeat, ac velut obſtricta ſit, aperitur, ut cum exponimus hanc vocem, Lineam, inſtitutam eſſe ad ſignificandam ſimplicem, & nudam longitudinem, cujus notio pro hominum arbitratu illi voci reſpondet. Definitio verò rei, de qua hic tantum eſt ſermo, nihil aliud eſt, niſi notio, & Idea Animi, in qua clarè, & diſtinctè ſincera rei natura exſcribitur, quæ deinde claris, & univocis vocibus exprimitur, quæ potiſſimum a Dialecticis inſtituta eſt, ut primum & illuſtrius rei explicandæ attributum intelligentes, adeò totam rem complectamur, ipſamque a rebus diverſis ſecernamus, ut reddere valeamus rationem omnium eorum, quæ rei congruunt, ex quo planè patet ad legitimam definitionem alicujus rei obtinendam requiri, ut in rei notione adeò tota rei natura compræhendatur, ut neque exceſſus, neque defectus vitio laboret, nimirum ut neque aliquid extraneum rei addatur, neque ab ea detrahatur aliquid, quod rei congruit; Idcircò vitioſa, & ſpuria erit Definitio; ſi rei notio, plus aut minus continendo, exponendam rem excedat, aut ab illa deficiat, quin etiam deturpatur definitio, ſi in illius notione aliquid quod rei adverſatur, & diſſonat exhibeatur. Ut verò ad trutinam revocemus, an quævis definitio legitima ſit, & ab omni vitio immunis, ad Dialecticæ canones confugiendum eſt, ad enunciationem ſcilicet, & converſionem, quarum auxilio facilè detegitur, an exceſſu, aut defectu, an verò alio vitio laboret definitio, quod ſequentibus exemplis aperire liceat.

Definitio vel ad inſignius ac princeps rei attributum evolandum inſtituta.

legitima Definitio ab exceſſu & defectu abhorrens in quadam æqualitate ſita eſt.

Qua ratione an recta, an vitioſa fuerit Definitio nobis indubitanter innoteſcere valeat?

Si aliquis diceret. Omnis homo eſt Animal mortale, aut omne Triangulum rectilineum eſt figura Plana rectis lineis compræhenſa; hic profectò verum diceret, cum in hujuſmodi Propoſitionibus nulla falſitas contineatur, nihilominus ut nobis innoteſcat, an in utraque definitione legitima hominis, & trianguli rectilinei definitio eluceat, opus eſt recur-

rere

rere ad converſionem. Nam prima Propoſitio, ſive enunciatio vera eſt, hoc pacto verò hujuſmodi propoſitiones convertuntur: Omne Animal mortale eſt Homo. Omnis figura plana rectis lineis comprehenſa eſt Triangulum rectilineum, quæ ſanè aperta falſitate laborant, hoc pacto jam vitium utriuſque definitionis evelavimus, quod poſitum eſt in defectu, non enim hæ definitiones amplectuntur totum id, quod in rebus explicandis continetur, ſed deficiunt; Idcircò ut hac labe purgentur, oportet, illis aliud, quo compleantur, addere.

De corrigenda vitioſa Definitione defectu laborante.

Aliquando Definitio excedendo vitiatur.

Non tantum deficiendo, minus ſcilicet continendo, verum etiam, & excedendo maculari, & vitiari ſolent definitiones, quæ ſi plus contineant, quam oportet, omninò tanquam vitioſæ contemnendæ ſunt. Ut E.g. Si quis definiret hominem, aut Triangulum rectilineum, dicens: Omnis homo eſt Animal mortale Rationale Grammaticum, omne Triangulum rectilineum eſt figura plana tribus rectis lineis compræhenſa, circulo inſcripta; Sanè utraque Propoſitio, ſeù enunciatio falſa eſt; Etenim non omnes homines ſunt Grammatici, quamplures illorum ignorant, & aliqua ſunt Triangula rectilinea, quorum angulos nulla circuli periſpheria tangit: Ad utriuſque tamen definitionis vitium explorandum convertantur propſitiones ſic: Omne Animal mortale Rationale Grammaticum eſt homo, Omnis figura plana tribus rectis lineis compræhenſa, & circulo inſcripta eſt Triangulum rectilineum, quæ Propoſitiones converſæ cum veræ ſint, & enunciationes ſeù primæ Propoſitiones falſæ, ſtatim colligitur, allatas definitiones excedendo, ſeù plus continendo peccare. Quod vitium corrigitur, ſi ab utraque definitione extraneum detrahamus, ſeù ſubducatur id, quod non neceſſariò rei definitæ competit, ſi ſcilicet a prima Grammaticum, ab altera verò propoſitione, circulo inſcribi, demamus. Ex quibus duæ firmiſſimæ Regulæ innoteſcunt, ut detegamus, an exceſſu, aut defectu claudicet aliquandò definitio. Cum enim prima Propoſitio, ſeu enunciatio falſa, converſa autem eſt vera, tunc ſignum eſt deficere, ſeu minus continere definitionem. Cum verò prima Propoſitio eſt vera, converſa falſa, tunc evidenter conſtat, definitionem excedere, ſeù plus, quam oporteat, amplecti. Tandem vitioſa dicitur definitio, ſi involvat aliquid, quod explicandæ rei naturæ adverſatur, ut ſi quis diceret, Triangulum rectilineum eſt figura plana quatuor rectis lineis circumſcripta: Homo eſt Animal quadrupes. Cum in hoc vitium incurrit Definitio, & prima, & converſa Propoſitio falſa eſt. Etenim non tantum a vero aberrat prima enunciatio, omnis homo eſt Animal quadrupes, quam illius converſaomne, Animal quadrupes eſt homo. Idcircò in hoc caſu, & enunciatione, & converſione definitionis morbus detegitur. His præjactis fundamentis opus eſt, ut per enunciationem, & converſionem exploremus, an cum dicimus ſenſum eſſe, Animam non latere, quod corpus patitur, hujuſmodi ſenſus definitio adeò Dialecticæ legibus conſonet, ut neque excedendo, neque deficiendo a Ratione deflectat, ad quod refellendum duo afferre poſſet Adverſarius, & primò, quod hæc definitio excedat plus continendo, ut præter rem explicandam aliud extraneum amplectatur, ad cujus rei probationem adduci poſſet allatum exemplum de unguium incremento, & de homine paulatim ſeneſcente; Siquidem dum ungues creſcunt,

Quo pacto excedens Definitio corrigatur.

Duplex occurrit dubitatio quæ Auguſtinenſem ſenſus definitionem infirmare videtur.

creſcunt, & magis exporrecta ætate in ſenectam incidimus; tunc dum in hæc Animus animadvertit, verè dici poteſt, non latere Animam quod corpus patitur; Quippè verè patimur, ac mutamur, cum ſeneſcimus, aut ungues in nobis augentur, & tamen hujuſmodi Animæ cognitio, ſeu perceptio neutiquam ſenſus dicitur, nullo enim ex quinque corporis ſenſibus, aut nos ſeneſcere, aut in nobis ungues augeri percipimus, & ſi tunc verè aliquid patiamur. Quapropter licet prima Propoſitio, ſeu enunciatio vera ſit, quod nimirum ſenſus ſit, non latere Animam quod corpus patitur, quod ſingulis ſenſibus congruit, tamen converſa Propoſitio, omnis corporis Paſſio Animam minimè làtens ſenſus eſt, apertà falſitate redarguitur ob allati exempla. Hujuſmodi igitur definitio, ſenſus eſt corporis Paſſio non latens. Animam, excedendo vitioſa eſt, quia non modò ſenſum, verum etiam, & aliquid extraneum diverſos nempè modos cognoſcendi amplectitur.

An expoſita ſenſus definitio exceſſu, aut defectu aberret?

At ſi attentè rem conſideremus potius deficere, quam excedere dicenda eſt hæc definitio, quæ ideò vitioſa eſt, quia deeſt ei attributum aliquod inſigne & ut ita dicam, differentiale, quod Genus rei limitet, & reſtringat, ut ſola res explicanda eluceat in definitione. Hoc pacto Definitio in allato exemplo Triangulum rectilineum eſt figura plana rectis lineis comprehenſa, & ſi primo aſpectu exceſſus vitio laborare videatur, cum in ea præter Triangulum ſingulæ figuræ planæ rectilineæ diverſæ ſpeciei ut Quadratum, Pentagonus &c. contineantur, nihilominus rectius loquitur, qui hanc definitionem deficiendo peccare, fatetur; deeſt enim illi attributum inſignius, & differentiale, quo Triangulum rectilineum ultimo perficitur, & a quavis alia figura plana rectilinea diverſæ ſpeciei ſecernitur, ob quam rationem ex regula jam ſuperius tradita prima Propoſitio vera, converſa falſa eſt, quod corrigitur ſi novam particulam definitioni addamus hoc modo. Omne Triangulum rectilineum eſt figura plana tribus rectis lineis comprehenſa; quo poſito vera erit illius converſa Propoſitio, omnis figura Plana tribus rectis lineis comprehenſa eſt Triangulum rectilineum.

Hinc cum utraque Propoſitio vera ſit, apertè deducitur adeò definitionem totam & ſolam rem definitam involvere ut neque plus, neque minus in ea contineatur. Quo modo pariter addendo omni vitio purgatur definitio qua dicitur, omnis homo eſt Animal mortale, cui ſi adiungas Particulam, Rationale, conſurget vera Propoſitio. Omnis homo eſt Animal mortale Rationale, cujus converſa vera eſt, nam veritati conſentit hæc Propoſitio, Omne Animal mortale Rationale eſt homo, atque adeò prima Propoſitio tanquam legitima hominis definitio amplectenda eſt, quæ ab exceſſu, & defectu abhorrens, ſolos, & ſingulos homines amplectitur.

Simili Ratione proſequitur Auguſtinus, per additionem allata ſenſus Definitio corrigenda eſt, quam tamen primò ex fictione. ut difficilioribus rebus examinandis aſſuefaceret Adeodatum, bonam, & ſinceram eſſe dixerat. Nam prima Propoſitio omnis ſenſus eſt Corporis Paſſio Animam non latens, vera eſt, falſa verò converſa, omnis Paſſio Corporis Animam non latens ſenſus eſt: Peccat igitur hujuſmodi Definitio deficiendo: quapropter illicò corrigetur, ſi particulam differentialem, ſeu genus limitantem illi adjungamus dicendo; ſenſus

T eſt non

Senſus eſt non latere Animam quod immediatè Corpus patitur.

eſt non latere Animam, quod immediatè patitur Corpus, quod omnibus, & ſolis ſenſibus convenit, tunc enim ſemper, & ſolùm dicitur ſentire Animus cum ipſe percipit, quod immediatè Corpus patitur, ſeu cum Corporis Paſſio, ſeu mutatio non altero mediante, ſed ſeipſa animæ innoteſcit, & manifeſtatur, ſeu quod idem eſt, tunc procreatur ſenſus in Anima, cum ex vi ipſius paſſionis corporis immediatè erumpit perceptio in Anima. Quapropter non ſatis eſt ad ſentiendum quod Corporis Paſſio nota ſit Animo ſed ulterius requiritur, ut ipſamet Paſſio Corporis, quæ ſentiri dicitur, ſit immediata cauſa, ſeu proxima occaſio, cur eam perceperit Animus, quod ſanè non contingit in exemplis ab Adverſario allatis, nam cum ungues adaugentur, ſentit quidem Anima, ſeu videt ungues majores, ex quibus immediatè patitur oculus, at non ſentiendo, ſed ratiocinando colligit unguium incrementum, & quamvis creſcentibus unguibus corpus aliquid patiatur, tamen hujuſmodi paſſio nullo pacto ſe ipſa immediatè innoteſcit Animæ, quæ nullo ſenſu ungues adaugeri percipit, ſed ſolummodò illi manifeſtatur mediante altera corporis paſſione Ratiocinio accedente, ob nimirum oculum ungues majores videntem. Conficitur ergo legitimam eſſe noſtram ſenſus definitionem, nam enunciatio vera eſt, omnis ſenſus eſt Corporis Paſſio immediatè Animam non latens, & pariter vera Propoſitio converſa, omnis paſſio corporis immediatè Animam non latens ſenſus eſt. En quo pacto neque plus, neque minus, excedendo, aut deficiendo continet noſtra ſenſus Definitio, quæ ſolis, & omnibus ſenſibus congruit.

Nova emergit difficultas.

An Senſus ſcientiæ naturam complectatur?

Si ſentire ſcire eſt ſoli homines ſentiens.

Beſtie verè ſentiunt, nunquam verò ſciunt.

Enervari tamen adhuc videri poteſt expoſita ſenſus Definitio ſi attentè conſideremus primam illius particulam, nempè Animam non latere. Nam quod Animam minimè latet, id ſcitur ab Anima, ea enim nos non latent, quorum claram, & firmam ſcientiam habemus continet igitur ſenſus juxta Auguſtini Definitionem ſcientiam atque adeò rationem, cui ſcientia neceſſariò adnectitur, non igitur adeſt ſenſus in beſtiis, quibus nulla ſcientia, nullaque Ratio affulget, quid tamen falſius dici poterat; Nam experientia docente verè dum vident, audiunt, aut olfaciunt, aut quovis alio modo tangunt Beſtiæ, ſentiunt, non igitur allata definitio ſenſus naturam amplectitur, ſed potius rationem, & Scientiam a ſenſu prorsùs diſcrepantem. Tantùm ad ſummum dici poſſet, allatam definitionem ſolum ſenſum hominum non autem beſtiarum complecti, ut quamvis verum ſit, quod humanus ſenſus ſit Paſſio quædam Corporis immediatè Animam non latens, tamen ſi velimus omnes Animantes ſentientes amplecti falſa erit ſequens Propoſitio, Omnis ſenſus eſt Corporis Paſſio immediatè Animam non latens, cum Beſtiæ verè ſentiant, & tamen omni ſcientia careant. Hanc dubitationem movet Auguſtinus ut Adeodato occaſionem præbeat magis in Dialecticis rebus ſeſe exercendi, atque ut melius, quam bonæ definitionis legibus conſentanea ſit tradita ſenſus expoſitio appareat. Hinc pro re nata dum Auguſtinus propoſitam difficultatem enodare conatur, plura, & utilia, & ingenioſa in ſequenti Capite de Scientia, Ratione, & Ratiocinatione ediſſerit.

CAPVT XXIV.

TEXTVS.

AD. *Fateor me deceptum, cum tibi conceſſi ſcientiam tunc eſſe, cum aliquid firma ratione percipitur. Solos enim homines cum hoc rogabas, intuebar; Nam neque poſſum dicere ratione uti beſtias, nec eis poſſum ſcientiam denegare. Sciebat enim ut opinor, dominum ſuum Canis, quem poſt viginti annos recognoviſſe, perhibetur, ut taceam de cæteris innumerabilibus.* Aug. *Dic mihi, oro te, ſi duæ quædam res tibi proponantur, una ad quam perveniendum ſit, altera per quam pervenire poſſis, quam iſtarum pluris pendis, & quam cui præponis?* Ad. *Quis dubitat eam præſtare, ad quam ſit perveniendum.* Aug. *Ergò cum ſint duæ res quædam ſcientia, & Ratiò, per ſcientiam pervenimus ad Rationem, an per Rationem ad ſcientiam?* Ad. *Vtraque res ſibi met quantum arbitror ita nexa eſt, ut per alterutram ad alteram perveniri poſſit. Namque ad ipſam Rationem non perveneremus, niſi ad eam perveniendum eſſe ſciremus. Præceſſit ergo ſcientia ut ad rationem per eam perveniremus.* Aug. *Quid? ad ipſam ſcientiam, quam dicis præcedere, ſine ratione pervenitur?* Ad. *Nunquam hoc dixerim. Nam eſt iſta ſumma temeritas.* Aug. *Per rationem igitur?* Ad. *Non ita eſt.* Aug. *Ergò per temeritatem?* Ad. *Quis hoc dixerit?* Aug. *Per quid igitur?* Ad. *Per nihil quia inſita eſt nobis.* Aug. *Oblitus mihi videris, quid inter nos ſuperius convenerit, cum rogaſſem, utrum putares tunc eſſe ſcientiam, cum res aliqua firma ratione percipitur. Nam reſpondiſti ut opinor, hanc tibi videri humanam ſcientiam nunc verò dicis, poſſe hominem habere aliquam ſcientiam, cum rem nulla ratione perceperit. Quis autem non videat nihil ſibi adverſius eſſe, quam iſta duo ſunt, & non eſſe ſcientiam, niſi cum res aliqua firma ratione percipitur, & eſſe cujuſdam rei ſcientiam nulla ratione perceptæ. Itaque noſſe cupio, utrum horum eligas, nam utrumque verum eſſe nullo pacto poteſt.* Ad. *Hoc eligo quod paulo antè dixi, nam illud ſuperius temerè me dediſſe, confiteor, cum enim ratione inter nos verum quæramus, Idque fiat rogando, & reſpondendo, quo modo poſſet ad ſummam perveniri, qua concluditur Ratio, niſi prius aliquid concederetur? Concedi autem rectè qui poſſit quod neſciretur. Ita iſta ratio niſi inveniret in me aliquid cognitum, quo innitens ad incognitum duceret, nihil omninò per illam diſcere, nec eam prorſus rationem nominarem. Quamobrem fruſtrà mihi non aſſentiris ante rationem neceſſariò eſſe in nobis aliquam ſcientiam, undè ipſa ratio ſumat exordium,* Aug. *Geram tibi morem, & te quidem, ut inſtitui, quoties alicujus dati pænitet, emendare permittam; Sed ne quæſo abutaris iſta licentia & negligenter, cum interrogo, attendas, ne aſſiduè male conceſſa etiam de iis, quæ benè conceduntur, dubitare te cogant,* Ad. *Perge potius ad cætera. Quamvis enim addam vigilantiæ meæ quidquid poſſum; Nam & me pudet de ſententia cadere toties, nunquam tamen deterrebor pudori huic reniti, & lapſum meum te præſertim manum dante corrigere. Neque enim eſt ideò ſuſcipienda pertinacia quia optanda conſtantia.* Aug. *Proveniat tibi planè iſta conſtantia, quam citiſſimè poteſt, ita mihi placitam ſententiam protuliſti. Sed nunc eſto, quam præſentiſſimus ad iſta, quæ volo,*

Quæro enim abs te, quid tibi intereſſe videatur inter Rationem, & ratiocinationem. Ad. Non ſatis valeo iſta diſcernere. Aug. Hoc ergo intuere, utrum exiſtimes homini jam adoleſcenti, an viro, an, ut omnem ambagem auferam, ſapienti ſine intermiſſione ineſſe rationem, dum mente ſanus eſt, ſicut bonam valetudinem corporis, dum peſte, ac vulneribus caret, an ſicut ambulare, ſedere, loqui, modò ineſſe modo deeſſe? Ad. Sanè menti ſemper puto ineſſe rationem. Aug. Quid hoc dum per ea, quæ conceduntur, ac manifeſta ſunt, vel interrogando alium, vel coniiciendo alia perducimus nos ad alicujus rei cognitionem? Videtur ne tibi aut nos aut quivis ſapiens ſemper facere? Ad. Non ſemper. Non enim ſemper homo quilibet aut ſapiens quantum opinor, vel ſecum, vel cum alio quærit aliquid diſſerendo. Nam qui quærit, nondum invenit; ita ſi ſemper quærit, nunquam invenit. Sapiens autem jam invenit, ut nihil aliud dicam, vel ipſam ſapientiam, quam cum eſſet ſtultus diſſerendo fortaſſe, aut quoquo modo alio poterat, requirebat. Aug. Rectè dicis, Quare intelligas volo non eſſe iſtam Rationem, dum per ea, quæ conceduntur atque cognita ſunt, ad aliquid incognitum ducimur, hoc enim non ſemper, ut jam conſenſimus, ineſt menti ſanæ, ratio autem ſemper. Ad. Intelligo, ſed quorſum iſta? Aug. Quia paulo antè dixiſti, propterea me tibi debere aſſentiri ſcientiam nos habere ante rationem, quod cognito aliquo nititur, dum nos Ratio ad incognitum ducit, nunc autem invenimus, non rationem vocandam eſſe dum hoc agitur. Non enim ſana mens agit hoc ſemper, cum ſemper habeat rationem. Sed rectè iſta fortaſſe ratiocinatio nominatur, ut ratio ſit quidam mentis aſpectus, ratiocinatio autem rationis inquiſitio, id eſt, aſpectus illius per ea, quæ aſpicienda ſunt motio. Quare iſta opus eſt, ad quærendum, illa ad videndum. Itaque cum iſte mentis aſpectus, quem rationem vocamus, conjectus in rem aliquam videt illam, ſcientia nominatur. Cum autem non videt Mens, quamvis intendat aſpectum, inſcitia vel ignorantia dicitur. Non enim, & his corporalibus oculis omnis qui aſpicit, videt, quod in tenebris facillimè animadvertimus. Ex quo licet, ut opinor, aliud eſſe aſpectum aliud viſionem, quæ duo in mente rationem, & ſcientiam nominamus, niſi quid te adverſus hæc movet, aut parum dilucidè iſta diſtincta arbitraris. Ad. Et mihi hæc diſtinctio placet, & libenter aſſentior. Aug. Vide ergo nunc utrum nos aſpicere putes, ut videamus, an videre, ut aſpiciamus. Ad. Hinc vero nec cæcus quidem quiſquam dubitaverit, aſpectum eſſe propter viſionem, non viſionem propter aſpectum. Aug. Fatendum igitur, viſionem pluris quam aſpectum eſſe pendendam. Ad. Fatendum omninò. Aug. Ergò & ſcientiam pluris, quam rationem. Ad. Conſequens video. Aug. Placet nè tibi meliores, aut feliciores eſſe hominibus beſtias? Ad. Avertat Deus tam immanem amentiam. Aug. Rectè ſanè exhorruiſti, ſed ad id non cogit ſententia tua. Dixiſti enim eas habere ſcientiam, & non habere rationem. Rationem autem habet homo, per quam vix ad ſcientiam pervenitur. Sed ut concedam facilè perveniri, quid nos adjuvabit Ratio ut beſtiis nos anteponendos putemus, cum illæ habeant ſcientiam, & hanc pluris quam Rationem pendendam eſſe compertum ſit. Ad. Cogor omninò aut ſcientiam Beſtiis non concedere, aut nihil recuſare quin mihi merito anteponantur. Sed quæſo explica illud, quod de cane Ulyſſis commemoravi, quale nam ſit, nam ejus admiratione commotus tam inaniter latravi. Aug. Quid autem hoc putas eſſe niſi vim quamdam ſentiendi: non ſciendi? Senſu enim nos multæ Beſtiæ ſuperant, cujus rei cauſam non hic locus eſt; ut quæramus,

Digitized by Google

ramus, mente autem ratione, ſcientiâ nos illis Deus præpoſuit. Sed ille ſenſus ex quibus tales animæ delectantur, accedente conſuetudine, cujus magna vis eſt, poteſt diſcernere, atque eo facilius, quod Anima belluarum magis corpori affixa eſt, cujus illi ſunt ſenſus, quibus utitur ad victum voluptatemque, quam ex eodem illo corpore capit. Humana vero Anima propter Rationem atque ſcientiam, de quibus agimus quod ſunt iſta longè præſtantiora ſenſibus, ſuſpendit ſe a corpore quantum poteſt, & ea, quæ intus eſt libentius fruitur voluptate, quantoque in ſenſus declinat, tanto magis ſimiliorem hominem pecori facit. Indè eſt, quod etiam Pueri vagientes, quanto alieniores a Ratione ſunt, tanto faciliùs diſcernunt ſenſu etiam contactum, conjunctionemque nutricum, nec odorem aliarum poſſunt ſuſtinere cum quibus conſuetudo non fuit. Quamobrem quamvis aliud ex alio inciderit, libenter tamen in eo ſermone demoror quod, admonetur Anima, ne ſe ultrà quam neceſſitas cogit refundat in ſenſus, ſed ab his potius ad ſe ipſam colligat, & repueraſcat Deo, quod eſt novum hominem fieri vetere exuto, a quo incipere propter neglectam Dei legem certa eſt neceſſitas, quo neque ſecretius quicquam ſcripturis divinis continetur. Vellem hinc plura dicere, ac me ipſum conſtringere, dum quaſi tibi præcipio ut nihil aliud agerem, quam reddere me mihi, cui me maximè debeo atque ità Deo fieri, quod ait Oratius. Amicum mancipium domino. Quod omninò fieri non poteſt, niſi ad ejus reformemur Imaginem, quam nobis ut precioſiſſimum quiddam, & chariſſimum cuſtodiendam dedit, dum nos ipſos nobis tales dedit, qualibus nihil poſſet præter quam anteponi. Hac autem actione nihil mihi videtur operoſius, & nihil eſt ceſſationi ſimilius, neque tamen eam ſuſcipere, aut implere animus poteſt, niſi eo ipſo adjuvante, cui redditur. Unde fit ut homo ejus Clementia reformandus ſit, cujus bonitate, ac poteſtate formatus eſt. Sed ad propoſitum redire cogimur, Quare vide, utrum tibi jam probatum ſit feras non habere ſcientiam, totamque illam veluti imaginem ſcientiæ, quam miramur, vim eſſe ſentiendi? Ad. *Probatum ſanè, & ſiquid de hoc diligentius quærendum eſt, aliud tempus aucupabor; nunc noſſe cupio, quid hinc conficias.*

EXPOSITIO.

ENodandam in hoc Textu ſibi proponit Auguſtinus dubitationem ſuperius allatam, an ſcilicet jam adducta ſenſus Definitio amplectatur omnem ſentum; & ratio ambigendi eſt, quia cum dicitur, ſenſus eſt corporis Paſſio immediatè non latens Animam, tunc in natura ſenſus elucet neceſſariò ſcientia, idem enim eſt aliquid non latere Animam, ac illius ſcientia Animam habere, quod namque non latet Animam, ſcitur. Si ergò ſenſus ſcientia eſt, ſanè dicendum eſt non ſentire Beſtias, ſi verum eſt, Beſtiis nullam inhærere ſcientiam. Cum autem hoc falſum omninò ſit, ſequitur, tanquam illegitimam improbandam eſſe traditam definitionem, quæ non omnem ſenſum amplectens incurrit in idem vitium, quo laborat definitio, qua dicitur, omnis homo eſt Animal mortale Rationale Grammaticum, cujus morbus rednndantia eſt, & exceſſus, quia amplectitur aliquid quod neutiquam neceſſarium eſt, ſed ſupervacaneum. Nam ſicuti non oportet,

Videtur Auguſtini. Definitio de ſenſus natura non competere ſingulis rebus, quæ ſenſu pollent.

Ani-

Digitized by Google

Animal eſſe Grammaticum, ut ſit homo, ita neque opus eſt, ut ſcientia polleat Animal, ut ſentiat.

An deneganda ſit beſtiis ſcientia?

Antequam verò ad hujus Difficultatis ſolutionem deſcendat Auguſtinus, quæſtionem proponit, an tantum ratione careant Beſtiæ, ut eis tamen rectè ſcientia concedi valeat. Quippe non videtur ſcientia omninò beſtiis deneganda ob plures, & miras operationes illarum, quæ & feras etiam ſcire oſtendunt, in cujus rei gratiam affertur Exemplum de Cane, qui poſt annos viginti ſuum Dominum recognovit. Hinc ut hunc errorem detegat, ac demonſtret, non tantum ratione, verum & ſcientià Beſtias carere, primò Adeodatum interrogat, an Ratio ordinata ſit ad ſcientiam, an potius ſcientia ad Rationem. Atque poſt varias diſputatiunculas ad argutandum potius, quam docendum inſtitutas, tandem admonet, Rationem ſe habere veluti medium ad ſcientiam acquirendam, idcircò diligenter enititur aperire, quid ſit ratio, quid ratiocinatio, quid verò ſcientia.

Quid ſit Ratio, quid Ratiocinatio, quidve ſcientia explanatur.

Ratio eſt aſpectus Animi, quo Animus Verum contemplatur, ſeu eſt ipſemet oculus interior Intelligentiæ, cujus ope mens veritatem detegit, ac intuetur. Hic autem interior oculus revera nihil aliud eſt niſi ipſa poteſtas intelligendi, munita, & inſtructa primis, ac ingenitis notionibus, in quibus immutabiles quædam artium, & doctrinarum veritates exhibentur. Ratio hoc modo accepta, etiam cum actù non intelligimus, adhuc integra manet in Animo, cui inſeparabiliter intelligendi virtus ineſt. Ratiocinatio eſt uſus, applicatio, & diſquiſitio Rationis; Ratiocinari enim dicimus cum ratione, ſeu intelligendi facultate primis, & manifeſtiſſimis veritatibus roborata ad aliquod obſcurum, & latens verum detegendum utimur; eo modo, quo Corporis oculos adhibemus, ut aliquam latentem rem nobis aperiamus. Hinc ſicuti non ſatis eſt carnis oculos in aliquod corpus intendere, ſeu dirigere, ut corpus videamus, ſed ulterius requiritur, ut lux affulgeat, cujus beneficio oculus in viſionem erumpat, haud abſimili modo, ut interior Intelligentiæ oculus incognitam veritatem quam inquirimus, ſibi nudet, & inſpiciat, non ſufficit, ut in rem quæſitam convertatur, verum etiam oportet, ut illarum primarum veritatum, ſeu inſitarum notionum lumen accurrat, cujus virtute ignota veritas, quæ in illo quodammodo deliteſcebat, eveletur. Dicitur etiam Ratiocinatio diſquiſitio Rationis, quia cum Ratiocinamur, veluti quærımus aſpectum ſeu oculum intelligentiæ, quo obſcuram & ignotam veritatem intueamur. Quapropter Ratiocinatio ad inquirendum, Ratio verò ad videndum ordinata eſt. Porrò cum Ratio incognitam rem inſpicit, & auxiliantibus ingenitis notionibus detegit, tunc ſcientia emergit, quæ nihil aliud eſt, niſi ipſamet viſio Rationis, quę cum ab Animo abeſt, tunc oritur ignorantia: quemadmodum ergò corporeus oculus comparatus eſt à natura, ut videamus, non enim viſio eſt propter oculum, ſed è contrà oculus eſt propter viſionem, eodem pacto cum Ratio ſit interior oculus Animi. ſeu ipſamet Intelligentia, ſcientia verò ſit viſio, ſeu ipſamet actio Intelligendi, manifeſtiſſimum eſt, in ſcientiæ gratiam inſtitutam eſſe Rationem, quam nobis provida Natura conceſſit, ut illius auxilio pervenire poſſimus ad ſciendum, ſeu firma, & certa cognitione intelligendum verum quod latet, & intellectum efugit. Si igitur

nullo

Digitized by Google

nullo pacto Beſtiis inhæret Ratio, quæ ſoli intelligenti Animo congruit, neceſſum eſt, ut etiam Beſtiæ careant ſcientia, quæ præſtantior, & nobilior eſt Ratione, cui tantum præſtat, quantum finis medium antecellit; ſcientia ſiquidem eſt finis, ad quem inquirendo pertingere contendimus, Ratio verò adhibetur tanquam medium, quo ad ſcientiam pervenire valeamus.

Et Ratione, & ſcientia carent Beſtiæ.

Non ineſt igitur beſtiis ſcientia, ſed tantum ſenſus, quo vitæ commoda, & voluptates percipiunt, & eò exquiſitius, ac potentius, quo tenacius illarum Anima corporis organis obſtricta eſt, ob quam Rationem, quam plures beſtiæ validius, & acutius ſentiunt quam homines, quibus præter carnis oculos inſignior Rationis aſpectus adhæret, qui eò facilius, & excellentius verum intuetur, quo magis Animus a ſenſuum ſpectris, & imaginibus abducitur, ac removetur. Hinc Pueri Infantes cum parùm, aut nihil ratione utantur, quæ in illis veluti ſopita eſt, ac latens, ut potè beſtiis ſimiliores, vegetos magis, magiſque exquiſitos ſenſus habent, ut plures ſenſilium rerum affectiones percipiant, ac mutuò ſecernant, quas deindè in adultiori ætate vix dignoſcunt ob uſum Rationis, & ſcientiæ acceſſum, quo Animus non parum à ſenſibus alienatur & quodammodo ſejungitur. Ex quo colligitur, quam ſalutare ſit ad rationem perficiendam, ac veritatis contemplationem Animum a ſenſuum conſuetudine avocare, quod expeditius medium eſt, ut a noxiis hujus ſeculi illecebris, & voluptatibus Deo reconciliemur, ac renaſcamur. Huc enim tendunt inſigniora ſacrarum literarum documenta, ut carne, & ſenſibus edomitis ad res intelligibiles, ac ſpiritales corporeis ſimulacris rejectis aſcendentes ſpiritu renovemur, atque illi Vero coniungamur, ad cujus æternam fruitionem intelligens Animus perpetuò tendit, & ordinatur.

Eo magis Animus perficitur, quo a ſenſuum conſuetudine abducitur.

Porrò doctè, ac piè nos hortatur Auguſtinus, ne Anima ſe ultrà quam neceſſitas cogit, refundat in ſenſus, ſed ab his potius ad ſe ipſam colligat, & repueraſcat Deo, quod eſt novum hominem fieri vetere exuto, a quo incipere propter neglectam Dei legem certa eſt neceſſitas, quo neque verius, neque ſecretius quid quam ſcripturis Divinis continetur. Siquidem quò magis Animus abſtrahitur à ſenſibus, ſeu minus ſentiendi facultatem exercet, eò magis in ſe collectus intelligit, atque Rationi conjungitur. E contra verò dum magis in ſenſus illabitur, Decreſcit magis, ut ita dicam, Intelligentia, magiſque a Ratione avertitur, quę minus valet, cum nimium prævalent, & inſoleſcunt ſenſus. Idcircò ait Auguſtinus: Enitar, ut me reddam mihi, cui me maximè debeo, atque ita Deo fieri, quod ait Horatius, Amicum Mancipium Domino; quem locum tamen reprobat, & retractat eximius Doctor ſequentibus verbis: Ubi videor dicere potius debuiſſe, redderer Deo, cui me maximè debeo. Sed quoniam prius ſibi ipſe homo reddendus eſt, ut hic quaſi gradu facto, inde ſurgat, atque attollatur ad Deum. Sicut filius ille minor prius reverſus eſt ad ſemet ipſum, & tunc ait, ſurgam, & ibo ad Patrem meum. Ideò ſic ſum loquutus. Denique mox addidi, atque ità fieret Amicum Mancipium Domino. Quod ergo dixi, cui me maxime debeo, ad homines retuli; Magis enim mihi met debeo, quam hominibus cæteris, quamvis Deo magis, quam mihi. Redditur ergo Animus ſibi ipſi cum à ſenſuum Conſuetudine

Vt a ſenſuum imaginibus Animum avocemus nos hortatur Auguſtinus.

Cum inſoleſcit ſenſus, decreſcit & enervatur Intelligentia.

nem ſe abducens rationi, & Intelligentiæ ſe reſtituit; cum autem ſe in ſe collegerit, atque ſe in ſe cernit, & intelligit, illicò ad interiorem quamdam ſui Authoris cognitionem attollitur, qui in ſolo Animo quærendus eſt, & deprecandus.

CAPVT XXV.

TEXTUS.

AUg. *Quid aliud putas niſi definitionem illam ſenſus, ut antea, quod neſcio quid plus, quam ſenſum includebat ita nunc contrario vitio vacillare, quod non omnem ſenſum potuit includere. Habent enim feræ ſenſum nec habent ſcientiam, quidquid autem non latet, ſcitur, & omne quod ſcitur, ad ſcientiam profectò pertinet, de quibus omnibus jam mihi tecum convenit. Aut igitur non eſt verum, ſenſum eſſe paſsionem Corporis non latentem Animam, aut eo carent Beſtiæ, quia ſcientia carent, ſenſum autem concedimus Beſtiis. Definitio ergò illa vicioſa.* Ad. *Fateor nihil me invenire quo reſiſtam.* Auguſt. *Accipe aliud quo magis definitionis pudeat. Nam meminiſti ut opinor tertium definitionis vicium tibi demonſtratum, quo prorsùs nihil eſt turpius, cum ex neutra parte uera eſt, qualis eſt illa hominis. Homo eſt animal quadrupes, nam ſivè omnis homo animal eſt quadrupes, ſivè omne animal quadrupes homo eſt, qui dicit, atque affirmat, inſanit profectò, ſi non jocatur.* Ad. *Verum dicis.* Aug. *Quid ſi in hoc vitio iſta noſtra deprehenditur, putaſnè quidquam magis eſſe quod ſit explodendum, atque exterminandum de Anima.* Ad *Quid id recuſet? Sed nollem, ſi fieri poteſt etiam hic tamdiù detineri, atque interrogatiunculis agitari.* Aug. *Nihil eſt, quod metuas jam enim confectum eſt negocium, an tibi nondum perſuaſum eſt, cum de differentia ferarum, & hominum ageretur, aliud eſſe ſentire, aliud ſcire?* Ad. *imò maximè.* Aug. *Aliud ergò ſenſus, aliud ſcientia.* Ad. *Ita eſt.* Aug. *Non autem ſentimus ratione, ſed aut viſu, aut auditu, aut olfactu, aut guſtu, aut tactu.* Ad. *Aſſentior.* Aug. *Et omne quod ſcimus ratione ſcimus. Nullus igitur ſenſus ſcientia eſt. Quidquid autem non latet, ad ſcientiam pertinet. Ad nullum ergò ſenſum*

per-

pertinet non latere, ut nullus homo quadrupes rectè dici poteſt. Quamobrem iſta noſtra definitio ſuſcepta tua, non ſolum alienos terminos invaſiſſe, neque aliquid ſui juris reliquiſſe, ſed nihil omnino habuiſſe proprium, totumque alienum occupaſſe convicta eſt. Ad. Quid ergò agemus? Patieris ne illam de judicio ta diſcedere? Quanquam enim ego ei defenſionem qualem potui præbuerim, tu tamen ipſam litis formulam, quæ nos decepit compoſuiſti. Et ego quidem tametſi obtinere non potui, bona (tamen) fide affui, quod mihi ſatis eſt. Tu verò ſi prævaricationis arguaris, quid facias a quo, & producta eſt, ut jurgares audenter, & oppugnata ut turpiter cederet? Aug. Nunquidnam eſt hic quiſquam Iudex, a quo huic, vel mihi metuendum ſit? Ego te privatim quaſi adhibitus juris conſultus inſtruendi cauſa refellere volui, ut cum ad judicium ventum fuerit, paratus aſſiſtas. Ad. Eſt ergo aliquid quod pro iſta proferas quam mihi invalidiſſimo temerè defendendam, tuendamque commendas? Aug. Et certè. Ad. Quidnam id eſt, obſecro? Aug. Quia quanquam ſit aliud ſenſus, aliud ſcientia, illud tamen non latere utriuſque commune eſt. Non latet enim quidquid Animæ apparet, ſive per temperantiam Corporis, ſive per intelligentiæ puritatem, atque illud primò ſenſus, hoc autem alterum ſcientia ſibi vindicavit. Ad. Manet ergò illa definitio tuta, & probata? Aug. Manet verò. Ad. Vbinam ergo deceptus ſum? Aug. Vbi rogavi, utrum omne quod non latet ſciatur. Tu enim huic rogationi temerè aſſenſus es. Ad. Nam quid velles ut dicerem? Aug. Non continuo eſſe, & ſcientiam ſiquid non latet, ſed ſi per rationem non latet Cum autem per corpus non latet ſenſum vocari, ſi per ſe ipſam non lateat corporis paſſio. An ignoras quibuſdam philoſophis, & peracutis viſum eſſe, ne id ipſum quidem quod mente comprehenditur, ad nomen aſpirare ſcientiæ, niſi tam firma comprehenſio ſit, ut ab ea mens nulla ratione queat dimoveri. Ad. Accipio iſta gratiſſimè. Sed quæſo, quoniam quid ſit ſenſus, ſubtiliſſimè quantum arbitror explicatum eſt, referamus nos ad illam quæſtionem, propter quam explicandum hoc ſuſceperamus. Attuleram enim ego argumentum quo tantùm probarem animam eſſe, quantum ejus eſt Corpus, eò quod tangentem a capite uſque ad pedis extremum pollicem ſentit quaqua-

Digitized by Google

verſum tetigeris, atque indè ad ſenſus definitionem morarum pleniſſimam, ſed fortè neceſſariò delati ſumus. Itaque ipſum fructum tanti operis, jam oſtende, ſi placet. Aug. *Eſt omninò, atque uberrimus. Nam tantum quod quærebamus, affectum eſt. Si enim ſenſus eſt Corporis paſſio per ſe ipſam non latens animam, quod ut firmiſſimè teneremus, diutius quàm velle, ſermocinati ſumus, meminiſti ne tandem nos comperiſſe ibi ſentire oculos, ubi non ſunt, vel potius ibi pati?* Ad. *Memini.* Aug. *Etiam illud dediſti niſi fallor, nec modo dubitas dandum fuiſſe Animam multò quam totum Corpus eſt, eſſe meliorem, ac potentiorem.* Ad. *Age ſi corpus poteſt, ibi pati aliquid, ubi non eſt, propter quandam cum Anima contemperationem, quod oculis in cernendo accidere inventum eſt, adeòne Animam craſſam, & pigram putamus, per quam ipſi oculi tantum poſſunt, ut eam lateat Corporis paſſio, ſi non ibi jaceat, ubi paſſio ipſa contingit?* Ad. *Multum, me movet iſta concluſio, & ita multum, ut omninò ſtupeam, & non ſolum quid reſpondeam, ſed prorſus ubi ſim non inveniam. Quid enim dicam? ſenſum non eſſe, cum Corporis paſſio per ſe ipſam non lateat Animam? Quid erit aliud, ſi hoc non eſt? Oculos nihil pati cum videmus? Abſurdiſſimum eſt eos ibi pati, ubi ſunt, ut ſe ipſos non videant, nec ubi ſunt, quidquam eſt præter ipſos. Non eſſe oculis animam potentiorem, cum eadem ſit iſtorum potentia? Nihil eſt dementius. An hoc dicendum eſt potentius eſſe ibi pati, ubi quidque ſit, quàm ubi non ſit? Sed ſi hoc verum eſſet, non eſſet præſtantior viſus cæteris ſenſibus.* Aug. *Quid quod ictum aliquem, vel incidens quippiam, vel humoris perturbationem cum ibi patiantur oculi ubi ſunt, neque hoc animam latet, nec iſta paſſio viſus, ſed tactus vocatur, & tamen talia pati oculus poſſet etiam in exanimi Corpore, quamvis deeſſet anima, quam paſſio non lateret; illud autem quod pati non poteſt oculus, niſi adſit Anima, ideſt quod videndo patitur, hoc ſolum ibi patitur, ubi non eſt, ex quo cui non videatur, nullo loco Animam contineri? Siquidem oculus, quod eſt Corpus, id tantùm non loco ſuo patitur, quod nunquam ſine anima pateretur.*

EXPOSITIO.

SI nulla igitur, proſequitur Auguſtinus, ſcientia ineſt Beſtiis, quibus tantum quinque ſenſibus cognoſcere, ac percipere datum eſt, neceſſario infertur, illegitimam eſse ſenſus Definitionem, qua affirmatur, tunc Animam ſentire, cum eam corporis paſſio neutiquam latet, ſeù cum corporis paſſionem ſcit, ſeu ſcientia comprehendit. Cum autem Beſtiæ verè ſentiant, quamvis tamen ſcientiam a ſe ipſis rejiciant, manifeſtum eſt, allatam definitionem non tantum plus continere, verum etiam & alienos terminos invaſiſse, cum amplectatur extraneum, & alienum attributum, quod nullo pacto cum ſenſus natura coniungi poteſt.

Definitio ſenſus ab Auguſtino excogitata Dialecticæ legibus diſſentire videtur

Aliud enim eſt ſentire, aliud ſcire, aliud ſenſus, aliud ſcientia. Quapropter hæc definitio non minus vitioſa eſt, quam ſit illa qua dicitur, Homo eſt Animal quadrupes, cujus falſitas, & enunciatione, & converſione conſtat.

Dubitationem ſolvit Auguſtinus.

Ut ergò hanc difficultatem funditus everteret Auguſtinus, Adeodatum admonet, ne vocum obſcuritate, & amphibologia deinceps decipiatur, deceptus enim eſt, dum putavit idem eſse ſcire, ac Animum non latere, non enim quid quid Animum non latet, ſcientià ſemper deprehenditur.

Aliud eſt ſcire per ſenſum aliud per rationem.

Hinc duplici modo poteſt aliquid Animam non latere, primo per corporis temperantiam, deindè per puritatem Intelligentiæ. Dicitur res non latere Animam per corporis temperantiam, cum Anima id quod immediatè patitur corpus, percipit, ſeu cum paſſio corporis apparet, & manifeſtatur Animæ, quæ corporis mutationem cognoſcat, veluti ex vi ipſius mutationis corporis, occaſione ſcilicet motus, & impreſſionis organorum ob ſpiritus ætherei & rerum externarum impulſum, nervorum filamentis communicatum, modo quo ſupra ſatis expoſuimus.

Dupliciter aliqua res Animum non latere dici poteſt.

Cum autem hoc pacto Anima percipit, ipſamque corporis per mutationes non latent, tunc haud ſcire, ſed tantùm illa ſentire, ſeù uno ex quinque ſenſibus percipere dicitur; Nam verè cum ſentit, externarum rerum imagines in ſe recipit, corporis paſſionem agnoſcit, atque adeò nullo pacto eam latet quod corpus immediatè patitur.

Qua ratione Beſtiæ ſcire dicuntur.

Quod etiam beſtiis convenire, fatetur Auguſtinus, quibus tantùm concedit cognitionem organicam, & corpoream, quam ex ſolo organorum mutatione, & impreſſione acquirunt Beſtiæ, quę ſolo ſenſu pollent, & ad ſolas corporeas, & ſenſiles res convertuntur, quarum actiones apertè nobis indicant, non alios oculos habere niſi carneos, neque alio lumine perfrui niſi corporeo. Non latere verò Animam per puritatem Intelligentię, hoc idem eſt, ac ſcire. Scitur enim, quid Intelligitur, & firmiſſima ratione adeò tenetur, ut omni dubitatione ſemota, nullo pacto ab eo demoveri valeat Animus, in qua inconcuſſa, & firmiſſima rerum cognitione ſita eſt ſcientię natura, qua non ſenſibus, ſed ratione res animo innoteſcunt. Duplici ergò intuitu, ſeu oculo gaudet homo; primus eſt corporeus, & externus, quo ſenſiles, & extenſas res, corporiſque paſſiones percipit, & ipſe met Senſus eſt, quo utitur ad corporis cuſtodiam, & incolumitatem. Hinc ut corpora & ſenſilia cernat, corporeo lumine ſenſum impellente indiget. Alter verò oculus dicitur interior, & inviſibilis, ipſe nimirum

mirum aſpectus Rationis, qui, immutabilis veritatis ſpiritali, & incorporea luce roboratus, ea, quę corporibus pręſtant, & altioris ſunt ordinis, inſpicit, & contemplatur, ob cujus interioris, ac pręſtantioris oculi dignitatem, & majorem perfectionem cunctis Beſtiis excellit.

Cum ergò in allata definitione dicitur, Animam non latere, quod Corpus immediate patitur, hęc vox, non latere idem ſonat, ac apparere, & manifeſtari aliquid animo per temperantiam corporis mediante organorum mutatione, non verò per puritatem Intelligentiæ, ſeù mediante Ratione. Quamobrem cum non latere primo modo acceptum non ſolum hominibus, verùm etiam Beſtiis perfectè congruat, planè infertur, nullo morbo noſtram Definitionem laborare, in qua nullum alienum, & extraneum, aut ſuperfluum attributum continetur, ſed tantum id, quod ad ſinceram, & integram ſenſus naturam ſpectat, ut & enunciatione, & converſione omninò veritati conſentanea ſit, nam dum attentè conſulimus ſingulorum ſenſuum vim, & actionem, evidenter patet primò enunciatio, id eſt omnis ſenſus eſt Corporis paſſio, immediatè non latens Animam, deindè converſa Propoſitio, nempè, omnis Paſſio immediatè non latens Animam ſenſus eſt. In qua definitione tandem, ut vides, non tantùm hominis, ſed etiam Beſtiarum ſenſus elucet.

Sanioris Dialecticæ preceptis conſtutaneam eſſe ſenſus definitionem ab Auguſtino inventam evincitur.

Supereſt porrò, ut principalem quæſtionem, cujus gratia cætera dicta ſunt, reſolvamus. Quæritur enim, qui fieri poteſt, ut Animus quantitatis, & molis expers in quavis tamen corporis parte, quæ patitur, ac tangit, illicò ſentiat, ac percipiat; ſi enim undique in corpore ſentit, cum corpus tangitur, rationi congruum videtur, quod ille ſit in toto corpore per ſuæ ſubſtantię expanſionem diffuſus, & explicatus. Hanc dubitationem argutè, & ingenioſè ſequenti modo ſolvit Auguſtinus. Corporis oculus eſt profectò infimioris ordinis quam ſit Anima, quæ illo eſt pręſtantior, & perfectior, nam tota vis videndi ab Anima oculo communicatur, quę cum recedit, non amplius exanimis oculus videndo patitur, qui tantum ratione conjunctionis cum Anima viſum & aſpectum pati dicitur; Atqui corporeus oculus, ut ſuperius demonſtratum eſt, cum videt E. G. ſolem, non patitur, ac videt ubi eſt, ſed tantum ubi non eſt, in Stellarum nempè Regione, ubi eſt Sol, qui oculo tangitur, ſeù ex quo oculus patitur, perfectio verò quędam eſt, ibi rem pati poſſe, ubi non eſt; major enim vis, & activitas requiri videtur, ut oculus videat, & patiatur in remotiſſimis locis, ubi non eſt, quam ſi videndo pateretur, ubi eſt. Si ergò oculus, qui imperfectior, & deterior eſt animo, ut videndo ſentiat, aut patiatur aliquid, non eſt neceſſe, ut ſit in eo loco, in quo videndo patitur, quantò magis hæc vis, & præſtantia percipiendi, & patiendi concedenda eſt Animæ, quæ non minus, ac oculus ſentiendo patitur, ubi non eſt, ut verè ſentiat, ac percipiat corporis paſſionem, ut dolorem exempli gratia in pede, abſque eo quod expanſa in pede ſit, ac jaceat. Si enim oculus videndo patitur ubi non eſt, quid prohibet excellentiorem Animam pariter percipere dolorem pedis, ubi non eſt? nam ut corporis paſſionem percipiat, non eſt neceſſe ut explicetur, & jaceat diffuſa in illa parte tanquam in loco, ubi contingit muta-

Quo modo inſectilis & in corporeus Animus undiquè in corpore ſentiat aperitur.

Animam ſentire ubi non eſt acutè, & ſolide demonſtratur.

Anima dolorem ſentit in corporis organo ubi neutiquam expanſa eſt.

mutatio, ſeu paſſio, ſed ſatis eſt, ut ob unionis leges corporis paſſio illam non lateat modo ſupra explicato, Ex eo igitur quod Anima in ſingulis corporis organis, cum hæc tanguntur, & vulnerantur, ſentit, nullo pacto inferri poteſt, Animam in corporis ſpatio exporrectam, atque corporea mole inſtructam eſſe.

Singuli ſenſus in ſolo cerebro perficiuntur.

Hùc accedit, neque verum eſse, ut opinatur Epicurus, viſionem E. G. fieri in oculo, aut ſonum in auditus organo perfici, aut procreari dolorem in pede, cum hic ſpina pungitur, cum potius dicendum eſſet ſingulas has perceptiones ſeu ſenſationes progigni tantùm in cerebro, in eo nempè loco, in quem a corporis extremitatibus exporrecta nervorum filamenta deſinunt; quippè ſi impulſus, & impreſſio externarum rerum corporis organa impellentium ab extremitatibus nervorum uſque ad illorum originem, & principium non propagatur, etiamſi vulneretur pes, aut luce, & ſono aures & oculus concutiantur, neque dolor, neque auditus, neque viſus in Animo excitantur. Quod liquidò conſtat, ſi adeò nervorum filamenta ligentur, & diſponantur, ut motus externorum corporum ex illorum extremitatibus nullo pacto perduci uſque ad cerebrum poſſit. Quin etiam ſæpiſſimè homines dolorem, aut voluptatem ſentiunt in organis, ſeu membris, quibus carent, nam plures amputato brachio ex aliqua cauſa dolorem aliquando ſentiunt, qui ipſis in brachio, quod non habent, progigni videtur, in quo caſu verè dici poteſt, Animam ſentire dolorem, ubi non eſt; ſentit enim dolore affectum brachium, quod non eſt. Hęc & alia non minus ſolida, quam amæna, & ingenioſa in quodam noſtro Opuſculo aperiemus, ubi nova methodo copioſè agemus de ſenſus natura, & potiſſimùm de ſenſu viſus, & auditus, qua occaſione plura haud injucunda de lumine, & ſono aperiemus.

Exprimentum quo liquidò patet Animam ſentire, ubi non eſt.

CAPVT XXVI.

TEXTUS.

AD. *Quid faciam, quæſo te? Non ne iſtis rationibus confici poteſt, animas noſtras non eſſe in corporibus? Quod ſi ita eſt, non nè ubi ſim neſcio? Quis enim mihi eripit, quod ego ipſe Anima ſum?* Aug. *Nè perturbere, ac magis bono animo facito ſis. Iſta enim cogitatio ad nos met ipſos nos invitat, & quantum licet avellit a corpore. Quod autem tibi viſum eſt, non eſſe Animam in corpore viventis animantis, quanquam videatur abſurdum, non tamen doctiſſimi homines, quibus id placuerit defuerunt, neque nunc arbitror deeſſe: Sed ut ipſe intelligis, res eſt ſubtiliſſima, & ad quam cernendam mentis acies ſatis purganda eſt. Nunc attende potius, quid aliud afferes quo convincas animam vel longam, vel latam eſſe, vel quid ejuſmodi. Nam illud argumentum tuum de tangendi ſenſu ſentiis non attingere veritatem; nec valere aliquid, ut eam per totum corpus tanquam ſanguinem diffuſam eſſe convincat, aut ſi jam quod afferas nihil habes, videamus quæ reſtant.* Ad. *Nihil haberem fortaſſe niſi recordarer quan-*

tùm

tum pueri mirari ſoleremus palpitantes lacertarum caudas amputatas a cætero corpore, quem motum ſine Anima fieri nullo modo mihi perſuadere poſſum, neque quo pacto fiat, ut nullum ſit animæ ſpacium, quando præcidi etiam cum corpore poteſt, intelligo. Aug. Poſſem reſpondere aerem, & ignem, quæ duo per animæ præſentiam tenentur in corpore terreno, & humido, ut omnium quatuor fiat contemperatio, dum poſt ejuſdem animæ abſceſſum ad ſuperna evadunt, ac ſeſe expediunt, movere illa corpuſculà tantò concitatius, quantò plagæ recentiores ſubitò erumpunt, deindè porrò motum langueſcere poſtremò deſinere, dum minùs, minuſque ſit quod effugit, ac deindè totum evolat. Sed ab hoc me revocat, quod his hauſi oculis penè ſerius, quam credi poteſt, ſed certè non ſeriùs, quam deberem. Cum enim nuper in agro eſſemus Liguriæ noſtri illi adoleſcentes, qui tunc mecum erant ſtudiorum ſuorum gratia, animadvertunt humi jacentes in opaco loco reptantem beſtiolam multipedem, longum dicam quemdam Vermiculum, vulgò notus eſt, hoc tamen quod dicam nunquam in eo expertus eram. Verſo namque ſtylo, quem fortè habebat Unus illorum animal medium percuſſit. Iam ambæ partes corporis ab illo vulnere in contraria diſceſſerunt tanta pedum celeritate, ac nihilo imbecilliore niſu, quam ſi duo hujuſcemodi animantia forent. Quo miraculo exterriti, cauſaque curioſi ad nos ubi ſimul ego, & Alipius conſidebamus, alacriter viventia fruſta illa detulerunt. Neque nos parum commoti, ea currere in tabula quaquaverſum poterant cernebamus, atque unum ipſorum ſtylo tactum, contorquebat ſe ad doloris locum, nihil ſentiente alio, ac ſuos alibi motus peragente, quid plura? Tentavimus quatenus id valeret, atque vermiculum, imò jam vermiculos in multas partes concidimus; ita omnes movebantur, ut niſi à nobis illud factum eſſet, & comparerent vulnera recentia, totidem illos ſeparatim natos, ac ſibi quemque vixiſſe crederemus. Sed tunc Ego quod illis adoleſcentibus dixi, cum intuente me intuerentur, tibi nunc dicere vereor. Iam enim tantùm proceſſimus, ut niſi tibi aliter reſpondero, quod ſecundum meam cauſam probabiliter valet, tota noſtra intentio per tam longum munita Sermonem, ab uno vermiculo penetrata ſuccubuiſſe videatur. Illis autem præceperam, ut in ſtudiis ſicut cœperant, ſuum curſum tenerent, ità eos opportunius aliquandò ad quærenda & diſcutienda iſta, ſi res moneret eſſe venturos. Sed quæ illis diſcedentibus cum Alipio ſermocinatus ſum cum uterque noſtrum pro ſuo quiſque modulo recodaretur, & conjectaret, & quæreret, ſi exponere velim, longè plura a nobis dicenda ſunt, quam ab ipſo principio tantis ambagibus, atque anfractibus dicta ſunt. Non apud te tamen tacebo quod ſentio, niſi mihi tunc multa jam nota eſſent de corpore, de ſpecie, quæ ineſt corpori, de loco, de tempore, de motu, quæ ſubtiliſſimè, atque abſtruſiſſimè propter hanc ipſam quæſtionem diſſeruntur, ad dandum palmam iis, qui corpus eſſe animam dicunt, declinarem. Quapropter te, ut poſſum etiam atque etiam moneo, ne temerè, aut in libros, aut in diſputationes loquaciſſimorum hominum, nimiumque ſenſibus his corporeis credentium te præcipites, donec corrigas, firmeſque veſtigia, quæ uſque ad ipſum Deum Animam ducunt, ne ab illo ſecretiſſimo, & tranquilliſſimo mentis habitaculo, a quo nunc dum hæc incolit peregrina eſt, ſtudiis facilius, & laboribus quam inertia, deſidiaque avertaris. Hunc autem accipe contrà illud, non quod ut ſentio multum moveris, non quod robuſtius de multis, ſed quod brevius, neque quod mihi probabilius quam cætera, ſed quod tibi aptius eligere potui.

Ad. Dic oro te quam citiſſimè potes. Aug. Primum illud dico, ſi maximè cauſa lateat,

Digitized by Google

lateat, cur in conciſione quorumdam corporum illa contingant, non continuò nos hoc uno ita perturbari oportere, ut tam multa, quæ ſuperius luce clariora tibi viſa ſunt falſa eſſe arbitremur. Fieri enim poteſt, ut hujus rei cauſa nos lateat, quæ vel humana natura occultata eſt, vel ſit alicui homini cognita, nec iſte a nobis interrogari poſſit, aut etiam hoc ingenio ſimus, ut ſatisfacere nobis interrogatus non poſſit. Nunquidnam ex eo quidquid ex contraria parte firmiſſimè didicimus, ac veriſſimum eſſe confitemur, labi nobis, atque extorqueri decet? Atqui ſi illam maneant integra, quæ interrogatus certa, & indubia eſſe reſpondiſti, nihil eſt, quod iſtum vermiculum pueriliter metuamus, quanquam vivacitatis, & numeroſitatis ejus cauſam non valeamus afferre. Si enim apud te de aliquo fixum immotumque conſtaret, quod eſſet vir bonus, eumque in latronum convivio, quos perſequereris, deprehenderes, atque aliquo caſu anteqnam abs te interrogari poſſet, moreretur, quamlibet cauſam putares potius illius cum ſceleratis conjunctiones, atque convivii, etiam ſi te ſemper lateret, quam ſcelus, & ſocietatem. Cur ergò non cum tam multis argumentis ſuperius editis, atque abs te firmiſſimè comprobatis planum tibi factum ſit, non loco Animam contineri, atque ob hoc nullius talis eſſe quantitatis, qualem in corporibus cernimus, aliquam ſuſpicaris eſſe cauſam, cur nonnullum animal conciſum in omnibus partibus vivat non eam tamen, quod cum corpore anima concidi potuerit? Quam ſi reperire non poſſumus non ne quærendam eſt potius vera, quam falſa credenda?

EXPOSITIO.

An citra rationis injuriam Animam corpori conjunctam in corpore non eſſe dici valeat?

Difficilior, & nova difficultas ex rebus ſuperius expoſitis emergere videtur. Si Anima, ut in corporis organis ſentiat, ac percipiat, non oportet, ut expanſa ſit, & jaceat in ea parte, ubi Paſſio, ſeu mutatio contingit, facilè inferri poſſit, Animam nullo modo eſſe in viventis Animantis corpore, quamvis in ipſo agat, & operetur, quod tamen Rationi diſſentaneum, & abſurdum eſſe exiſtimandum eſt; quid enim abſurdius, quam dicere, Animam non vivere, & regnare in corpore, quod animat, & vivificat. Cui difficultati occurrit Auguſtinus docens id haud prorſus falſum eſſe, cum non deſint doctiſſimi Viri, qui tueantur, Animam non vivere & eſſe in eodem corpore, cui vitam, & robur tribuit; admonet tamen hanc rem eſſe captu arduam, & valdè involutam, quam tantum cernere, & detegere poteſt Animus, cujus Ratio ſummoperè valida eſt, atque à ſenſilium rerum contagio purgata. Quod ſi modum loquendi temperemus, & voces planius exponamus, haud abſurdum, ſed veritati conſonum videbitur, quod in viventis Animantis corpore non ſit Anima. Duplici enim modo poteſt aliqua res dici eſſe in aliquo ſpatio, & loco: primò per diffuſionem ſubſtantiæ quæ ſpatio circumſcribatur, & locis contineatur, quo pacto in ſpatiis jacere dicuntur corpora, & juxtà hunc ſenſum verum eſt, humanum Animum neque in vivente corpore eſſe; Siquidem cum ipſe ſit, inſectilis, & inextenſus nulla ratione poteſt corporis ſpatio comprehendi. Altero verò modo res dicitur reſpondere ſpatio per operationis præſentiam, quia nimirum agit, & operatur in ſpatio. Quo pacto etiam & ipſe met Deus à quavis corporis menſura abhorrens ubique locorum eſſe dicitur. Quo modo pariter Anima verè eſt in corpore, quod animat, in quod juxtà na-

Anima dicitur eſſe in corpore haud expanſione ſubſtantiæ, ſed operationis præſentiâ.

turæ

torę leges agit,ut nulla ſit corporis pars,cui operando conjunctus,& præſens non ſit animus, qui ut potè incorporeus tantum operatiouis præſentià dicitur eſſe in corporis ſpatio.Cum ergò jam penitus enodatum ſit argumentum Epicuri depromptum ab Anima ſentiente in quavis corporis parte, in aliam dubitationem incurrit Auguſtinus, quam illi Adeodatus proponit, quæ ſequens eſt. Sunt quamplura Animalia, ut lacertæ, ſerpentes, & quidam vermiculi multipedes, quorum corpora ſi conciſa, & diſciſſa fuerint in duas aut plures partes, totum Animal minimè moritur, ſed adhuc in ſuis fragmentis ac diſſociatis partibus vivere, & ſentire videtur, nam ſi illas partes, in quas Animal diſcerptum eſt, ſtilo pungas & vulneres illicò contorquentur, varioſque concipiunt motus,quod planè indicat in ipſis cum ſenſu, & motu pariter Animam vigere, ut plura integra Animalcula propriis animabus prædita eſſe appareant. Porrò non poteſt in huiuſmodi Animantibus hoc contingere, niſi Anima ſectilis ſit, & unà cum ſanguine in ſingulis organici corporis partibus effuſa, & explicata, ut non minus, ac corpus in partes diſcindatur.

An ſciſſo corpore lacertarum ac ſerpentum in plures partes pariter ſecetur Anima.

Sunt quedam Animalia quæ diſciſſa, & in plura fragmẽta diſtributa vivunt.

Huic dubitationi dupliciter ſatis facit Auguſtinus, & primò reſpondet, quod dùm hujuſcemodi Animalcula in plures partes ſcinduntur, tunc verè abit, & à toto corpore inſectilis recedit Anima, tantum in corporis fragmentis aerem, & ignem remanere ſeu ſubtiliorem, magiſque ætheream ſanguinis partem; Siquidem, ut experientia admonemur,humor quidam valdè viſcatus, & tenax horum Animantum artubus ineſt, in quo vehementer irretitur, & implicatur ſubtiliſſimus Spiritus e ſanguine eductus, qui dum fruſtula illa, in quibus detinetur, impelluntur, ac vulnerantur, ob mæchanicas leges ſtructuræ in quoſdam motus conulſivos erumpit, ut dum Animantis partes multifariam contorquentur, ſenſu, & Anima pollere videantur, qui quidem motus paulatim langueſcunt, ac tandem ætherea parte avolante extinguuntur.

Propoſitā difficultatem enodat Auguſtinus.

Deindè reſpondetur ab Auguſtino. Etiamſi concedamus in conciſi Animantis fragmentis adhuc remanere vitam, ac ſenſum, non ideò tamen citra ullam dubitationem exiſtimandum eſt diſciſſam, ac ſolutam in plures partes Animam fuiſſe, fieri enim poſſet, ut integra, & incolumi manente Anima,adhuc tamen aliquam, ut ita dicam, vitæ, & ſenſus portionem detineant fragmenta, in quæ diſtributum eſt Animal. Quippè licet arduum, & valde laborioſum id videatur, attamen hæc difficultas contingere poteſt, non quia res ſit à veritate aliena ſed potius quia nos latet aliqua cauſa, cujus cognitio, ad tantum arcanum intelligendum, neceſſaria ſit; Etenim tam robuſta, & valida ſunt argumenta, quæ ut ſuperius oſtendimus, Animam inextenſam,& inſectilem eſſe oſtendunt, ut alicujus deliteſcentis principii ignorantiæ, & noſtræ mentis imbecillitati allata difficultas attribuenda ſit. Cum enim jam ratio firmiſſimè, & indubitanter, inſectilem & incorpoream Animæ naturam oſtenderit, nullo pacto, ait Auguſtinus, puerili timore hujuſmodi inciſos vermiculos noſter expaveſcat Animus qui cum ad ſe ipſum convertitur, & ſe in ſemetipſo videt, ſuamque vim & poteſtatem ſupra corpus intelligit, confeſtim ſe incorporeum, & ab omni quantitatis, ſpatiorumque mole immunem inſpicit; Idcircò ſatis eſt nobis

Fieri poſſet ut lacertarū fragmenta vivant, quamvis inſectilis & incorporea ſit illarum Anima.

Digitized by Google

nobis, dum nos met ipſos diligenter inveſtigamus, noſtrùm Animum inſectilem, & incorporeum jam inveniſſe, tametſi quid in beſtiis contingat, ob latens aliquod principium ignoremus.

CAPVT XXVII.

TEXTUS.

D*Einde quæſo abs te, utrùm putes in verbis noſtris aliud eſſe ipſum ſonum, aliud quod ſono ſignificatur.* Ad. *Ego utrumque idem puto.* Aug. *Dic mihi ſonus ipſe unde procedat cum loqueris.* Ad. *Quis dubitat a me procedere.* Aug. *Abs te ergò ſol procedit, dum nominas ſolem?* Ad. *De ſono me, non de re ipſa interrogaſti.* Aug. *Aliud ergò ſonus eſt, aliud res, quam ſignificat ſonus, tu autem utrumque idem eſſe dixeras.* Ad. *Age jam concedo aliud eſſe ſignificantem ſonum aliud rem, qua ſignificatur.* Aug. *Dic ergò utrum poſsis ignarus Latinæ linguæ nominare in loquendo ſolem, ſi non intellectus ſolis præcederet ſonum?* Ad. *Nullo modò poſſem.* Aug. *Quid antequam ipſum nomen de ore procedat, ſi volens id enunciare, aliquandiù te in ſilentio teneas, non ne in tua cogitatione manet, quod expreſſa voce alius auditurus eſt,* Ad. *Manifeſtum eſt.* Aug. *Quid cum ipſe ſed tanta ſit magnitudinis, num illa notio ejus, quam cogitatione ante vocem tenes, aut longa, aut lata aut quid ejuſmodi videri poteſt?* Ad. *Nullo modo.* Aug. *Age jam dic mihi cum ore ipſum nomen erumpit tuo, atque id ego audiens, ſolem cogito, quem tu ante vocem, & cum ipſa voce cogitaſti, & nunc fortaſſe ambo cogitamus, non ne tibi videtur nomen ipſum veluti accepiſſe abs te ſignificationem, quam ad me per aures deportaret?* Ad. *Videtur.* Aug. *Cum ergo nomen ipſum ſono, & ſignificatione conſtet, ſonus autem ad aures, ſignificatio ad mentem pertineat, non nè arbitraris in nomine velut in aliquo animante ſonum eſſe Corpus, ſignificationem autem quaſi Animam ſoni?* Ad. *Nihil mihi videtur ſimilius.* Aug. *Attende nunc, utrum nominis ſonus per literas dividi poſsit, cum anima ejus ideſt ſignificatio non poſsit? ſiquidem ipſa eſt, quam paulò antè in noſtra cogitatione nec latam, nec longam reſpondiſti tibi videri.* Ad. *Prorsùs aſſentior.* Aug. *Quid cum per literas ſingulas ſonus ille dividitur,*

Digitized by Google

videtur tibi ſignificationem illam retinere? Ad. *Quomodò poſſunt ſingula literæ ſignificare quod nomen quod ex his confectum ſit, ſignificat?* Aug. *At cum perdita ſignificatione diſcerptus in literis ſonus eſt, nunc aliud putas eſſe factum, quàm dilaniato Corpore diſceſſiſſe animam, & quaſi mortem quamdam Nominis contigiſſe.* Ad. *Non ſolum aſſentior, ſed ita libenter ut nihil me magis hoc ſermone delectaverit.* Aug. *Si ergò ſatis perſpexiſti in hac ſimilitudine, quomodo poſſit diſſecto Corpore Anima non ſecari, accipe nunc quomodo fruſta ipſa Corporis cum Anima ſecta non ſit, vivere poſſint. Jam enim conceſſiſti, & rectè, ut opinor, ſignificationem, quæ quaſi Anima ſoni eſt, dum nomen editur, per ſe ipſam nullo pacto dividi poſſe, cum ipſe ſonus, qui velut corpus ejus eſt, poſſit. Sed in Solis nomine ita ſoni eſt facta diviſio, ut nulla pars ejus ſignificationem aliquam retineret. Itaque illas literas dilacerato Corpore nominis, tanquam exanima membra, id eſt ſignificatione carentia conſiderabamus. Quamobrem ſi aliquod nomen invenerimus, quod diviſum queat etiam ſingulis partibus quidpiam ſignificare, concedas oportet non omnimodam veluti mortem tali præciſione factam eſſe, cum ſibi membra ſeparatim conſiderata quodlibet ſignificantia, & quaſi ſpirantia videbuntur.* Ad. *Concedam omninò, & ut jam id ipſum ſones flagito.* Aug. *Accipe. Nam dum viciniam ſolis attendo, de cujus nomine ſuperius egimus, Lucifer mihi occurrit, qui profectò inter ſecundam, & tertiam ſyllabam ſciſſus non nihil priore parte ſignificat, cum dicimus luci, & ideo in plus, quàm dimidio corpore nominis vivit extrema etiam pars habet animam, nam cum ferre aliquid juberis, hanc audis. Cui enim poſſes obtemperare, si quis tibi diceret, fer codicem, si nihil ſignificaret, fer: quod cum additur luci, lucifer ſonat, & ſignificat ſtellam, cum autem demitur, non nihil ſignificat, & ob hoc quaſi retinet vitam. Cum autem locus, & tempus ſit, quibus non omnia, quæ ſentiuntur, occupantur, ut potiùs, quæ occupant, quod oculis ſentimus per locum, quod auribus per tempus dividitur. Ut enim vermiculus ille plus loci totus, quam pars ejus occupabat, ita majorem temporis moram tenet cum Lucifer dicitur, quàm luci tantummodò diceret. Quare si hoc ſignificatione vivit in ea diminutione temporis, quæ diviſo illo ſono fa-*

cta,

cta eſt, cum eadem ſignificatio diviſa non ſit, non enim ipſa per tempus diſtendebatur; ſed ſonus; ita exiſtimandum eſt, ſecto vermiculi corpore, quanquam in minore loco pars eo ipſo, quo pars erat viveret, non omninò animam ſectam, nec loco minorem eſſe factam, licet integri animantis membra omnia per majorem locum porrecta, ſimul poſſederit. Non enim locum ipſa, ſed corpus, quod ab eadem agebatur tenebat, ſicut illa ſignificatio non diſtenta per tempus, omnes tamen nominis literas ſuas moras, ac tempora poſſidentes, velut animaverat, atque compleverat. Hac ſimilitudine interim contentus ſis, peto; quam te ſeriò delectatum. Quæ autem ſubtiliſsime de hoc deputari poßunt, itaut non ſimilitudinibus, quæ plerunque fallunt; ſed rebus ipſis ſatisfiat, ne in præſentia expectes. Nam & concludendus eſt tam longus ſermo, & multis aliis, quæ tibi deſunt, animus ad hæc intuenda, & perſpicienda præcolendus eſt, ut poſis intelligere liquidiſsimè, utrum quod a quibuſdam doctiſsimis viris dicitur, ità ſeſe habeat Animam per ſe ipſam nullo modo, ſed tamen per corpus poſſe partiri.

EXPOSITIO.

PUlcherrimum quidem, & ingenioſum eſt exemplum a nominis natura depromptum, quod in hoc capite affert Auguſtinus, ut planius explicet, qua ratione fieri poſſit, ut conciſi Animantis partes disjunctim motu, & ſenſu præditæ vivant etiam recedente Animà, quæ inſectilis, & inextenſa eſſe ſuſtinetur, ut neutiquam in Corporis fragmentis conciſa fit, ac diviſa. Nomen duo complectitur ſonum ſcilicet articulatum, & rem ſignificatam, quę mediante ſono exprimitur. Sonus a Corpore procedit, ore nempè efformatur, qui literis, & ſyllabis conſtat, qui omninò ſejungitur à re, cujus arbitrarium ſignum eſt. Cum autem alterum alloquens, de ſolis exempli gratia, motu & velocitate, ediſſerens, hanc vocem, Sol, pronuncio, tunc oportet, ut Ideam, & notionem ſolis, de quo loquor, habeam, quam pariter opus eſt, ineſſe animo illius, quem alloquor, niſi enim & Ego, & qui audit, ſolis ideam haberemus, ſeu nobis ſignificatio vocis conſtaret, nullius rei, aut notionis ſignum, Sonus ore pronunciatus eſſet: Cum igitur ſolem ore profero, dum ſonus a me procreatus audientis aures ferit, & impellit, veluti Idea ſolis quæ animo meo inhæret, in alterius mentem tranſmittitur, ut eodem tempore, quo ſonus producitur & Ego & Auditor de eodem Sole cogitemus. Jam liceat ſonum, corpus, notionem verò, ſeu Ideam Solis ſono addictam nominis Animam appellare. Hinc nomen quodammodo ex anima, & corpore coaleſcit.

Quæ ratione ſerpentes diſciſſi vivent elegant, elegantiſſimo nominis exemplo declaratur ab Auguſtino.

Nominis Anima idea eſt, corpus vero ſonus.

ſcit. Quippè ſonus veluti vas & receptaculum eſt, in quo ſignificatio ſeu ſolis Idea, ut ita dicam, continetur, quæ dum ſonum perficit, & complet, ipſum ſignificativum reddens, haud incongruè animæ aſſimilatur.

Nominis Anima inſectilis, corpus verò diviſibilis eſt.

Anima verò nominis, Idea ſcilicet ſolis in allato exemplo omninò inſectilis eſt, & inextenſa, ut neque in loco, neque in tempore diſtendatur; Siquidem neque longa illa eſt, neque lata, aut profunda, cum a quavis corporis menſura ſit aliena. Sonus è contrà, cui ſolis Idea obſtringitur ſectilis eſt; & ſi non loco, temporis tamen ſpatio reſpondet; compingitur enim ex literis, quæ ſunt partes conſtituentes integrum nominis ſonum, cujus pars major majori parti temporis, minor verò pars minori commenſuratur, totus verò ſonus toti tempori, quo pronunciatur reſpondet, ad eum modum, quo totum corpus toti loco, pars verò corporis parti loci congruit. Sectile partibuſque efformatum eſt corpus nominis, inſectilis verò, & partibus omninò carens anima; ſcindatur ergò in ſuas partes, nempè in tres literas ſonus, vox ſcilicet Sol, jam dum nominis corpus conciditur, & in ſuas partes ſolvitur, recedit illicò à ſono ſignificatio, ſeu ſonum deſerit Idea ſolis, quæ integro ſono jungebatur. Porrò dum ſcinditur corpus, & incolumis manens idea ſolis ab illo ſejungitur rectè dici poteſt emortuum jacere, & interiiſſe nomen, ut non tantùm integer ſonus verum etiam, & ſingulæ illius partes, in quas ille ſolutus eſt, exanimes, & vita ſignificationis deſtitutæ jaceant. Hoc exemplo rectè explicatur, quo pacto in Animantibus, dum corpus ſcinditur & in ſuas partes ſolvitur, Anima verò ab ea recedens nullo pacto dividatur, ſed integra maneat. Attamen expendamus, queſò, an poſſit afferri nomen talis naturæ, ut dum illius corpus, ſeu ſonus in plures partes conciditur, inſectilis Anima, ſeu ſignificatio toti ſono addicta abeat, fragmenta vero ſoni adhuc animata maneant aliqualem ſignificationis vitam retinentia. Hujus generis nomen eſt vox ſignificativa Lucifer, qua utimur, ut alteri exprimamus Ideam quam habemus de Stella, quæ matutino tempore ſolem præcedit. Jam dilaceretur hoc nomen Lucifer in duas partes, quarum prima ſit major nempè Luci, altera verò minor, ſcilicet fer; Profectò totum nomen interiit, receſſit enim ab illius corpore Anima nimirum ſignificatio, & Idea Stellæ ſolem præcedentis, quæ nullo pacto utpotè inſectilis ſciſſo ſono in partes ſoluta eſt; quamvis tamen abiiſſe dicatur integra Anima totius nominis, nihilominus fragmenta ſoni, quę ſuperſunt, Luci, ſcilicet & fer, & ſi prima anima careant, quæ totum compleverant nomen, animata adhuc, ſeu ſignificationis vita prædita remanent, nam, Luci, ſignificat Lucem, fer verò illud verbum indicat, quo utimur, cum alteri præcipimus, ut rem aliquam ex uno ad alterum locum transferat; En quo pacto in hoc exemplo Anima totius nominis inſecta abjit, fruſta verò nominis ad huc viventia, ut ita dicam, & Anima inſtructa remanſerunt: ſimili modo quo contingere diximus in illis Animalculis quorum Anima licet ſit inſectilis & ſciſſo corpore recedat, fragmenta tamen quæ remanent, adhuc vitam, & ſenſum detinent. Cavendum tamen eſt, proſequitur Auguſtinus, ne verſipellex, ac ſimulatus ſimilitudinum aſpectus nos decipiat. Soli igitur Rationi innitendum eſt, quæ ut vidimus

Quo pacto nomen interiiſſe dicatur?

Quædam dicuntur nomina quæ adhuc diviſa, anima prædita manent.

dimus ſatis nobis aperit inſectilem eſſe nullaque corporis mole laborare Animam, quamvis hæc ſectile, & extenſum Corpus animet, & vivificet.

CAPVT XXVIII.

TEXTVS.

NVnc accipe a me ſi velis, vel potius recognoſce per me, quanta ſit Anima non ſpatio loci, ac temporis, ſed vi ac potentia: Nam ità ſi meminiſti propoſitum, ac diſtributum jam diù nobis eſt. De numero verò Animarum neſcio quid tibi reſpondeam, cum hoc ad iſtam queſtionem pertinere putaueris. Citius enim dixerim non eſſe omninò quærendum, aut certè nunc tibi differendum, quam vel numerum ac multitudinem non pertinere ad quantitatem, vel tam involutam quæſtionem modo a me tibi poſſe expediri. Si enim dixero unam eſſe Animam centurbaberis, quod in altero beata eſt, in altero miſera, nec una res ſimul & beata & miſera poteſt eſſe. Si unam ſimul, & multas dicas eſſe, videbis nec mihi facilè, undè tuum riſum comprimam, ſuppetit. Sin multas tantummodò eſſe dixero, ipſe me ridebo, minuſque me mihi diſplicentem quam tibi perferam. Audi ergò quod ex me bene te audire poſſe polliceor. Quod verò aut ambobus aut alteri noſtrum ità oneroſum eſt, ut fortaſſe opprimat, ne ſubire aut imponere velis. Ad. *Cedo prorſus, & quod tibi congruenter mecum videtur agi poſſe quantum valeat Anima, expecte ut exponas.* Aug. *O utinam doctiſſimum aliquem, neque id tantum, ſed etiam eloquentiſſimum, & omninò ſapientiſſimum, perfectumque bom nem de boa ambe interrogare poſſemus, quonam ille modo, quid Anima in corpore valeret, quid in ſe ipſa, quid apud Deum cui mundiſſima proxima eſt, & in quo habet ſummum, atque omne bonum ſuum dicendo, ac diſputando explicaret. Nunc autem cum mihi ad hanc rem deſit alius, audeo tamen tibi non deeſſe, ſed hoc mercedis eſt, quod dum valeat Anima, indoctus expedio, quid ipſe valeam ſecurus experior. In primis tamen tibi amputem latiſſimam quamdam & infinitam expectationem, ne me de omni Anima diſcuſſurum putes, ſed tantum de humana, quam ſolam curare debemus, ſi nobiſmet ipſis curæ ſumus. Hæc igitur primò quod cuivis animadvertere facile eſt, corpus hoc terrenum, ac mortale præſentia ſua vivificat, colligit in unum, atque in uno tenet, diffluere, atque contabeſcere non ſinit, alimenta per membra æqualiter ſuis quibuſque redditis diſtribui facit, congruentiam ejus, modumque conſervat non tantum in pulchritudine, ſed etiam in creſcendo, atque gign-ndo. Sed hæc omnia homini etiam cum arbuſtis communia videri queunt. Hæc enim etiam dicimus vivere, in ſuo vero quidque illorum genere cuſtodiri, ali, creſcere, gignere videmus atque fatemur.*

Aſcende itaque alterum gradum & vide quid paſſit Anima in ſenſibus, ubi evidentior, manifeſtiorque vita intelligitur. Non enim audienda eſt, neſcio quæ impietas ruſticana planè, magiſque lignea, quam ſint ipſæ Arbores, quibus patrocinium præbet, quæ dolere vitem, quando uva decerpitur, & non ſolum ſentire iſta cum cæduntur, ſed etiam videre, atque audire credit. De quo errore ſacrilego alius eſt differendi locus. Nunc quod inſtitueram attende, quæ ſit vis Animæ in ſenſibus, atque in ipſo motu, manifeſtior eſt Animantis

quo-

Digitized by Google

quibus nobis viſum eſt ; quæ radicibus fixa ſunt , nulla poteſt eſſe contentio . Intendit ſe anima in tactum , & eo calida frigida , aſpera lenia , dura mollia , levia , gravia , ſentit , atque diſcernit . Deinde innumerabiles differentias ſaporum , odorum , ſonorum , formarum , guſtando , olfaciendo , audiendo , videndoque dijudicat . Atque in iis omnibus ea quæ ſecundum naturam ſui corporis ſunt aſciſcit , atque appetit , rejicit , fugitque contraria . Removet ſe ab his ſenſibus certo intervallo temporum , & eorum motus quaſi per quaſdam ferias reparans , imagines rerum , quas per eos hauſit , ſecum catervatim , & multipliciter verſat , & hoc totum & ſomnus , & ſomnia . Sæpè etiam geſtiendo , ac vagando facilitate motus delectatur , & ſine labore ordinat membrorum concordiam ; pro copulatione ſexus agit quod poteſt , atque in duplici natura ſocietate , atque amore molitur unum . Fœtibus non jam gignendis tantummodò , ſed etiam fovendis tuendis , alendis , atque conſervandis conſpirat . Rebus , inter , quas corpus agit , & quibus corpus ſuſtentat , conſuetudine ſeſe innectit , & ab eis quaſi membris ægrè ſeparatur ; quæ conſuetudinis vis etiam ſejunctione rerum ipſarum , atque intervallo temporis non diſciſſa Memoria vocatur . Sed hæc rurſus omnia poſſe Animam etiam in beſtiis nemo negat . Ergò attollere in tertium gradum qui jam eſt homini proprius , & cogita memoriam non conſuetudine inolitarum , ſed animadverſione , atque ſignis commendatarum , ac retentarum rerum innumerabilium , tot artes Opificum , agrorum cultus , extructiones urbium , variorum Ædificiorum , ac molimінum multimoda miracula ; inventiones tot ſignorum in literis , in verbis , in geſtu , in hujuſcemodi ſono , in picturis , atque figmentis tot gentium linguas , tot inſtituta , tot nova , tot inſtaurata , tantum librorum numerum , & hujuſmodi monimentorum ad cuſtodiendam memoriam , tantamque curam Poſteritatis , officiorum , poteſtatum , honorum , dignitatumque ordines ſive in familiis , ſive domi militiaque in Republica , ſive in prophanis ſive in ſacris apparatibus , vim ratiocinandi , & excogitandi fluvios Eloquentiæ , carminum varietates , ludendi , ac jocandi cauſa milleformes ſimulationes , modulandi peritiam , dimetiendi ſubtilitatem , numerandi diſciplinam , præteritorum ac futurorum ex præſentibus conjecturam . Magna hæc , & omninò humana . Sed eſt & adhuc iſta partim doctis , atque indoctis , partim bonis , ac malis animis copia communis . Suſcipe igitur , atque inſili quarto gradui , ex quo bonitas incipit , atque omnis vera laudatio . Hinc enim anima ſe non ſolum ſuo , ſi quam univerſi partem agit , ſed ipſi etiam Univerſo corpori audet præponere , bonaque ejus bona ſua non putare , atque potentiæ pulchritudinique ſuæ comparata diſcernere , atque contemnere . Et inde quo magis ſe delectat , eò magis ſeſe abſtrahere a ſordibus totamque emaculare , ac mundiſſimam reddere , & comptiſſimam , roborare ſe adverſus omnia , quæ de propoſito , ac ſententia dimovere moliuntur , ſocietatem humanam magnipendere , nihilque velle alteri , quod ſibi nolit accidere , ſequi authoritatem , ac præcepta ſapientum & per hæc loqui ſibi Deum credere . In hoc tam præclaro actu animæ ineſt adhuc labor , & contra hujus mundi moleſtias atque blanditias magnus , acerrimuſque conflictus . In ipſo enim purgationis negocio ſubeſt metus mortis ſæpè non magnus , ſæpè verò vehementiſſimus . Non magnus tum , cum robuſtiſſimè creditur , nam videre , utrum hoc ſit verum , non niſi perpurgatæ Animæ licet ; tanta Dei providentia , juſtitiaque gubernari omnia , ut nulli mors iniquè accidere poſſit ,

etiam

etiamſi eam fortè iniquus intulerit. Vehementer autem formidatur mors in hoc jam gradu, cum & illud eò creditur infirmius, quò ſolicitius quæritur, & eo ipſo minus videtur, quo tranquillitas propter metum minor eſt inveſtigandis obſcuriſſimis rebus per neceſſaria. Deindè quo magis magiſque ſentit Anima, eo ipſo quod proficit, quantum interſit inter puram, & contaminatam eo magis timet ne depoſito iſto corpore minus eam poſſit Deus quam ſe ipſa ferre pollutam. Nihil autem difficilius quam & non metuere mortem & ab illecebris hujus mundi, ſicut pericula ipſa poſtulant, temperare. Tanta eſt tamen Anima, ut etiam hoc poſſit adiuvante ſanè juſtitia ſummi, & veri Dei, qua hæc Univerſitas ſuſtentatur, & regitur: qua etiam factum eſt, ut non modo ſint omnia, ſed etiam ſic ſint, ut omninò melius eſſe non poſſint. Cui ſe in opere tam difficili mundationis ſuæ adjuvandam & perficiendam, piiſſimè, tutiſſimèque committit. Quod effectum erit, cum fuerit ab omni Anima tabe libera, maculiſque diluta cum ſe denique in ſe ipſa lætiſſimè tenet, nec omninò aliquid meruit ſibi, aut ulla ſua cauſa quidquam angitur. Eſt ergo iſte quintus Gradus. Aliud eſt enim efficere, aliud tenere puritatem, & alia prorſus actio, qua ſe inquinatam redintegrat, alia qua non patitur ſe rurſus inquinari, in hoc gradu omnifariam concipit quanta ſit. Quod cum conceperit, tunc verò ingenti quadam, & incredibili fiducia pergit in Deum, ideſt in ipſam contemplationem veritatis, & illud propter quod tantum laboratum eſt, altiſſimum, & ſacratiſſimum præmium; Sed hæc actio ideſt appetitio intelligendi ea quæ verè, ſummèque, ſunt, ſummus aſpectus eſt animæ, quo perfectiorem, meliorem, rectioremque non habet.

Sextus ergò erit iſte gradus actionis. Aliud eſt enim mundari oculum ipſum Animæ ne fruſtra, & temere aſpiciat, & pravè videat, aliud ipſam cuſtodire, atque firmare ſanitatem, aliud jam ſerenum, atque rectum aſpectum in id, quod videndum eſt, dirigere. Quod qui prius volunt facere, quam mundati, & ſanati fuerint, ità illa luce reverberantur veritatis, ut non ſolum nihil boni, ſed etiam mali plurimum in ea putent eſſe, atque ab ea nomen veritatis abjudicent, & cum quadam libidine, & voluptate miſerabili in ſuas tenebras, quas eorum morbus pati poteſt, medicinæ maledicentes refugiant. Undè divino afflatu, & prorſus ordinatiſſimè illud a Propheta dicitur: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis. Spiritus enim rectus eſt, credo quo fit ut Anima in veritate quærenda deviare, atque errare non poſſit. Qui profectò in ea non inſtauratur, niſi prius cor mundum fuerit, hoc eſt, niſi prius ipſa cogitatio ab omni cupiditate, ac fece rerum mortalium ſeſe cohibuerit, & eliquaverit jam verò in ipſa viſione, atque contemplatione veritatis, qui ſeptimus atque ultimus animæ gradus eſt neque jam gradus, ſed quædam manſio, quo illis gradibus pervenitur, quæ ſint gaudia, quæ perfruitio veri, & ſummi boni, cujus ſerenitatis, atque æternitatis afflatus quid ego dicam? Dixerunt hæc quantum dicenda eſſe judicaverunt magnæ quædam, & incomparabiles animæ, quas etiam vidiſſe, ac videre iſta, credimus. Illud planè nunc audeo tibi dicere, nos ſi curſum, quem nobis Deus imperat, & quem tenendum ſuſcepimus, conſtantiſſimè tenuerimus, perventuros per virtutem Dei, atque ſapientiam ad ſummam illam cauſam, vel ſummum Authorem, vel ſummum Principium rerum omnium, vel ſi quo alio modo res tanta

congruen-

congruentiùs appellari poteſt, quo intellecto verè videbimus, quam ſint omnia ſub ſole vanitas vanitantium. Vanitas enim eſt fallacia, vanitates autem, vel falſi, vel fallentes, vel utrique intelliguntur. Licet tamen dignoſcere quantum inter hæc, & ea, quæ verè ſunt diſtet, & quemadmodum tamen etiam iſta omnia Deo Authore creata ſint, & in illorum comparatione nulla ſint, per ſe autem conſiderata mira, atque pulchra. Tunc agnoſcemus, quàm vera nobis credenda imperata ſint, quàmque optime, ac ſaluberrimè apud matrem Eccleſiam nutriti fuerimus, quæve ſit utilitas lactis illius, quod Apoſtolus Paulus paruulis ſe potum dediſſe prædicavit, quod alimentum accipere cum quis matre nutritur, utiliſſimum eſt, cum jam grandis eſt, pudendum reſpuere, cum opus eſt, miſerandum reprehendere aliquando, aut odiſſe ſceleris, & impietatis, tractare auteм, ac diſpenſare commodè, laudis, & charitatis pleniſſimum eſt. Videbimus etiam naturæ hujus corporeæ tantas commutationes, & viciſſitudines, dum divinis legibus ſervit, ut etiam ipſam reſurrectionem carnis, quæ partim tardius, partim omninò non creditur, ita certam teneamus ut certius nobis non ſit, ſolem cum occiderit, oriturum. Iam verò eos, qui ad exemplum ſalutis noſtræ, ac primicias a filio Dei potentiſſimo, æterno, incommutabili ſuſceptum hominem eundemque natum eſſe de Virgine cæteraque hujus hiſtoriæ miracula irrident, ſic contemnemus tanquam eos pueros, qui cum pictorem propoſitis tabulis, quas intueatur, pingentem viderint, non putent poſſe hominem pingi, niſi aliam picturam, qui pingit aſpexerit. Tanta autem in contemplanda veritate voluptas eſt, quantacunque ex parte eam quiſque contemplari poteſt, tanta puritas, tanta ſynceritas, tam indubitanda rerum fides, ut neque quidquam præter ea ſciſſe ſe aliquando aliquis putet, cum ſibi ſcire videbatur, & quo minus impediatur anima toti tota inhærere veritati, mors quæ anteà metuebatur, ideſt ab hoc corpore omnimoda fuga, & elapſio pro ſummo munere deſideretur.

EXPOSITIO.

CUm, quantus ſit humanus Animus, inquiritur, ut ipſe met Auguſtinus, hujus operis initio admonet, ſi nomine quantitatis moles, & extenſio corporis intelligitur, nulla ſanè occurrit reſponſio; Siquidem, ut ſuperius ſolida, & operoſa ratiocinatione oſtendimus, Animus nulla corporum magnitudine tumet, ſed inſectilis prorſus eſt, & incorporeus; Si verò venit quantitas virium, & poteſtatis, verè magnus Animus dici poteſt, ac veluti ſua quantitate pollere. Idcircò ſupereſt, ut Auguſtino docente, accuratè expendamus, quanta ſit vis Animæ, ſeu quantum valeat, ac poſſit Anima corpori, ſibi ipſi, ac Deo comparata; Nam magnoperè potens eſt, ſi ad corpus referatur ingentibus pariter viribus gaudet, dum a corporum conſideratione ſejuncta in ſemetipſa ſiſtit, ac manet, ac tandem robuſtiſſima evadit, dum incommutabili verò copulatur, atque ad ſuum Pulcherrimum Authorem tendit. Vim autem ac poteſtatem Animi in ſeptem gradus diſtribuit Auguſtinus, in quibus totum Animæ robur pleniſſimè continetur, quos gradus ſingillatim cogitatione revolvemus, atque pro viribus tam arduam, atque & involutam rem explanare curabimus.

Quanta ſit Intelligẽtis Animæ poteſtas expenditur.

Anima & ſibi ipſi & Deo & corpori comparata ſummoperè potens eſt.

De Animæ poteſtate in ſeptẽ gradus diſtributa.

PRI-

PRIMVS GRADUS.

Animatio.

Vires ſuas primùm Anima in corpore organico, cui conjungitur ; ampliſſimè nobis aperit dum illi vitam at robur elargitur. Etenim adeò robuſta eſt, ut ſuæ operationis præſentia ſingula corporis organa animit, perficiat, ac vivificet, quæ in unum colligens, ab externarum rerum injuriis oculata quadam ſagacitate vindicat, ac tuetur. Non alio tamen pacto vivificat, niſi cogitatione imperando, regit enim ac moderatur Aethereum halitum, qui in cerebro ſuam ſedem obtinens, ſuo afflatu, & impulſu ſingulis corporis membris congruas vires ſubminiſtrat, ac veluti balſamicus quidam vigor corruptionem ac putredinem impedit, ne corporis partes marceſcant, ac mutuò ſejungantur. Cum ergo vitalis hic, & ſubtiliſſimus halitus Animæ nutibus obtemperet ; ac tandiù incolumis, integer, & vegetus in organis conſervetur, ac duret, quamdiù in corpore cogitat Anima, manifeſtè ſequitur, Animam ſua præſentia vere corpori vitam impartiri, quæ dum multifariam voluntatis imperio æthereum ſpiritum, tanquam ſuum inſigniſſimum inſtrumentum, multifariam agitat, movet, atque dirigit, corporis incrementa promovet, ac ſingulis illius partibus congrua ſua diſtribuit alimenta, quæ omnia quibuſdam localis motus legibus, additione, & Secretione, æthereo halitu undecunque accurrente, miro quodam artificio perficiuntur. Hæc autem non tantum hominibus, verum etiam & Plantis communia eſſe videntur; Nam Plantæ non minus ac humana corpora & creſcere, & nutriri, quin etiam quodam inteſtino motu animari dicuntur. Qua ratione verò id in plantis peragatur, altioris quidem eſt indaginis, & ad hunc locum minimè ſpectat.

SECUNDUS GRADUS.

Senſus.

Animationi ſenſus ſuccedit, in quo inſigniùs Animæ poteſtas effulget; Nam in ſenſibus maximè prævalet, ac manifeſtatur animati corporis vita. Senſus autem nihil aliud eſt, quàm Animæ vis, & facultas cogitandi dependenter a corpore, ſentit enim Anima, cum de aliqua re cogitat ob impreſſionem factam à rebus externis in corporis organa, modo quo ſuperius expoſuimus, ſenſus indolem, & naturam cum Auguſtino enucleantes. Dum verò multifariam corporis organis, ſenſuum miniſterio, utitur Animus, hic ad corporis cuſtodiam, ac tutelam potiſſimùm a natura deſtinatur, quippe qui dum varias corporū formas, ac diverſas ſenſiles qualitates ſentiendo percipit, ea quę corpori noxia ſunt, rejicit, quæ vero ei congruunt amplectitur. Ex hac ſentiendi virtute motus voluntarii, ſpeciei propagatio, & quamplures alię inſignes operationes in corpore ortum ducunt, quæ non tantum ait Au-

Digitized by Google

guſtinus, hominibus, verum etiam & irrationalibus Animantibus ſunt communes, quibus non minus ac nobis ſentiendi poteſtas congruere videtur.

TERTIUS GRADUS.

Ars.

Cum Animam ad liberales artes, & preſtantiſſimas Diſciplinas, ad Reipublicæ, & humanæ ſocietatis bonum ordinatas, comparamus, ſenſuum vires excedere, ac validiorem illam eſſe intelligimus; mirum enim in modum Animę potentia manifeſtatur in Artibus, quarum ope quidquid ad humanæ ſocietatis commodum, delectamentum, ac felicitatem tendit, excogitatum eſt. Nam Animus artium, ac diſciplinarum ſolertia munitus, ac roboratus, ad menſuram ſenſilem revocat Univerſum, arithmeticas ſupputationes perficit; ſyderum curſus emetitur, tempora cronologico calculo dirigit, univerſam telluris ſuperficiem, in Regiones, ac Provincias diſtributam, oculis in geographicis tabulis exhibet, ex cujus tandem peritia tot gentium idiomata, tot ingenioſa architecturæ monumenta, urbium conſtructiones, atque tot innumera inventa in humani conſortii gratiam originem traxerunt, ut ad Animæ virium magnitudinem explorandam, ac dignoſcendam ſatis ſit, intelligentiæ aciem in ſolas Mathematicas diſciplinas dirigere, ex quarum ſpeculatione, uſu, atque ſolertia, Optica, Perſpectiva, Nautica, Aſtronomia, Muſica, Mæchanica facultas, ac plures aliæ præſtantiſſimæ doctrinæ, quæ vulgò Phiſico Mathematicæ nuncupantur, ad hominum ſocietatem beandam, exornandam, ac multifariam locupletandam derivarunt, quas cum cogitatione revolvo, humanum Animum, Creantem Dei Sapientiam æmulari intueor, ut ille præclarius interminatę Dei Potentiæ imitamentum, artibus ac diſciplinis obarmatus, citra errorem dici valeat. Hujuſmodi tamen vires ex artibus deprompta, & doctis, & aliqua ex parte imperitis, & bonis, ac malis hominibus ſunt communes.

QUARTUS GRADUS.

Virtus.

In triplici gradu jam expoſito Animus aut in corpore, aut mediante corpore, aut circa corpora operatur. Dum autem ad quartum gradum attollitur, a ſingulis corporibus quodammodo ſe ſejungens, ad ſe ipſum redit, atque ſuam vim, ac poteſtatem in ſemetipſa metitur, & perſcrutatur. Hic verò conatus, quo Animus a cogitatione cuncta corpora removere ſtudet, Virtus nuncupatur, a qua omnis bonitas, ac vera laudatio incipit, qua nimirùm juſtus ab injuſto ſecernitur Animus; valdè tamen arduum & operoſum eſt, Animum nimiùm corporibus cogitandis aſſuetum a corporum conſideratione abducere, & a ſen-

ſuum imaginibus avocare quin etiam tantùm corporis bonis ac ſenſilibus voluptatibus ſe obſtrinxit Animus, ut nihil ei difficilius ſit, ac durius, quàm carnis cupiditates a ſe rejicere, & a corporum impuritate, ac turpitudine ſuum amorem removere, idcircò niſi peculiare quoddam Dei miſerentis auxilium acceſſerit, nunquàm ad hujuſmodi virtutis gradum aſcendet Animus, qui mortem, ſeu corporis diſjunctionem plurimùm expaveſcens, ad ſe redire ſummopere renuit, ſuam ut ità dicam, naturam ingredi, relicto extraneo ægri fert, ac vehementer, extimeſcit. Dum ergo Animus ad ſe ipſum accedere enititur, acerbiſſimus quidam enaſcitur conflictus, quo imaginandi, ac ſentiendi virtutes quodammodo cum intelligentia & Animo ſe ipſum inquirente pugnant; Hinc vix Animus immundiſſimas phantaſmatum acies a ſe rejicit, quod illico turmatim, ac ſummo impetu in eum irruunt, & veluti quaquaverſum obſident, ut ſæpiſſimè contingat eò tumultuoſius, ac fortius ſenſilium rerum imagines, ac voluptatum carnis memoriam, mentem invadere, & oppugnare, quò validius illa a phantaſia, atque ſenſibus ſuam conſiderationem diſſociare ſtudet. Quamobrem haud naturæ viribus, ſed Divino afflante auxilio aliquando contingit, ut omni corporis ſimulacro poſthabito, carnis illecebris ſpretis, ſibi ipſi ſeſe reſtituat Animus, ac turpi viſibilium rerum amore purgetur. Quæ laudabilis, ac ſummè ſalutaris purgatio virtute perficitur. Virtus autem nihil aliud eſt, quam ipſemet Amor ordinatus, quo Animus corporeis rebus ſibi ſubditis ac deterioris ordinis haud perſruitur, ſed tantum ut rector, ac Dominator utitur, ad ſola incommutabilia & ea, quæ ſunt altioris, ac præſtantioris conditionis, tanquam ſuæ fruitionis objecta, ſuum amorem caſtè ac piè convertens. Cum ergò Amor ſuo reſtituitur ordini, ut utendis utamur, haud fruamur, fruendis fruamur, non verò utamur, tunc ex Animo virtus emergit, cujus ope Animus quantum ſingulis corporibus excedat, atque ſuis bonis deteriora, & infirmiora ſint corporis bona ingenti cum gaudio dignoſcit. Idcircò quo magis a ſenſuum apparentiis, ac ſpectris ſe veluti a vinculis ſolvit, eo impedimentis ſemotis liberior, ac potentior evadit, atque expeditius ea, quæ ſublimiora, & altiora ſunt, intelligit.

QVINTVS GRADVS.

Tranquillitas.

Cum Anima, adjuvante ſanè iuſtitia ſummi, ac veri Dei, qua rerum univerſitas regitur, ac conſervatur, ab omni tabe, ac terreni amoris maculis in quarto virtutis gradu ſe liberaverit, ſibi ipſi iam feliciter reſtituta, quintus ſuccedit gradus, nempè tranquillitas, quæ tunc evenit, cum prorsùs phantaſmatum turba debellata, ſenſibus, & concupiſcentiæ perturbationibus edomitis, in ſemet ipſa, carne ſilente, lęta ſiſtit, ac quieſcit Anima, cujus vires adeò affluunt, ut haud facilè a ſerenitate, qua perfruitur, dimoveri valeat. Cum verò Animus a corporum conſuetudine ſe abducens, de carnis voluptatibus trium-

 phum,

phum deportant,cum ſe ipſa commoratur,ac tota in ſuam intelligendi poteſtatem immergitur, innumeras dotes, ac præſtantiſſimas affectiones in ſe detegit, ac cernit, & potiſſimùm eam voluptate pariter, ac ingenti terrore perfundunt, duę illę immenſæ, ac infinitæ intercapedines,aut ſi mavis capacitates, quę ipſius veluti fundum, ac interiorem naturam efformant, quarum altera ſummo, & Univerſali vero, incommutabili, & illimitato Bono altera tantum impleri, & perfici poteſt. Quæ cum vacuæ, & ſuis congruis naturis denudatæ Animo manifeſtantur, nihil ſanè Animo acerbius, ac durius accidere poteſt, nàm ei metum, triſtitiam, ac perpetuam agitationem, & ſollicitudinem conciliant. Cum verò ſpes in tranquillitatis gradu accedit, ut immenſus uterque fundus, & impetus infinito Vero ac Bono tandem ſaturetur, ac expleatur, tunc vehementiſſimum conſurgit gaudium, quo Animus ad ſuam metam, ac terminum, veluti ſuprà ſe aſſurgens, verè tendere incipit, ſuaſque vires planiùs percipiens, eo magis corpora, ac caducas res contemnit,ut ſummo labore ad ſenſiles res inſpiciendas, ut corporis incolumitas expoſcit, convertatur.

SEXTUS GRADUS.

Ingreſſio.

Purgatus jam in quarto, ac ſumma tranquillitate in quinto gradu perfruens Animus, illicò ad incommutabile, & infinitum verum interiori Intelligentiæ oculo intuendum, ac veluti in illius penitioribus contemplandum præparatur. Idcircò tranquillitati ſuccedit ingreſſio, qua mens ingenti quadam, & incredibili fiducia in Deum pergit, ideſt in ipſam contemplationem veritatis, ad quod obtinendum non ſecularis, ac prophana, ſed potiſſimum evangelica virtus, ac cordis puritas conferunt, quæ niſi acceſſerint, ipſum nitidiſſimum, ac firmiſſimum veritatis lumen caliginoſum, quin etiam inane, ac fictitium videbitur iis, qui non adhuc ut oportet purgati, & ſolida virtute, ac ſincera pietate muniti,in illimitatum ac legitimum verum inſpiciendum coinquinatum, ac caligantem cogitationis oculum dirigunt, qui cum illud ſuſtinere nequeant,in eaſdem tenebras, quas a ſe ipſis eliminare conantur, infeliciter irruunt. Jam igitur in hoc gradu uterque infinitus Animæ fundus falſarum, ac fallacium rerum amore, & inanibus imaginibus expurgatus ad ſummum Verum, ac Bonum recipiendum magnopere diſponitur, Quę Pręparatio excellens quædam vis, ſeu actio eſt, appetitus ſcilicet intelligendi ea, quæ verè ſunt, quarum cognitio ſolis piis & caſtis animis conceditur. Siquidem nequit Animus ad hunc gradum attolli, niſi primò ſpiritus rectus, firmiter nempè adhærens Deo, atque cor mundum, omni nimirum cupiditate, ac mortalium rerum fęce vacuus, & expeditus fuerit. Tum enim recta, & pura evadit mens, cum nullo fœdo corporum amore maculatur, atque conſtantiſſimè ad ſolum Deum, veluti ad ſui terminum, ac metam aſpirans, a veritatis agnitione neutiquam removeri, aut deflectere poteſt.

SE-

SEPTIMVS GRADVS

Contemplatio.

Poſtquam Animus Virtute, Tranquillitate, ac in ſexto ingreſſionis gradu ad immutabilis, & ſempiternæ Veritatis agnitionem ſe præparaverit, tandem ad perfectiſſimum, ac poſtremum gradum pertingit, quo ipſi Deo ineffabili modo conjungitur, & in ipſam immarceſcibilem veritatem quaquaverſum immergitur, ut in Deo manere, ac perfectè vivere dici valeat. Quæ tamen ſint ingentiſſima gaudia, quæ pleniſſima voluptas, quibus contemplans Animus in hoc ſeptimo gradu perfruatur, magnæ, & incomparabiles quædam Animæ in ſemet ipſis ſatis perceperunt, ac docuerunt. Nam ſi finitæ, & exiguæ res, ut ſunt corpora, aut aliquæ veritates a Geometria, aut Arithmetica, aut a quavis alia prophana ſcientia, & ſeculari diſciplina propoſitæ multum Animum movent, & alliciunt. Sanè inexplicabilis erit voluptas, incomparabile, & captu difficile gaudium, quo perfunditur Animus, cum, ſi fas eſt dicere, ipſomet infinito Vero, ac immenſo Bono in ſuis penitioribus tangitur, & afficitur, quo utraque ampliſſima mentis capacitas expletur, ac ſatiatur. Dum autem Animus interminati veri fulgore irradiatur quantum ipſe valeat, ac ſingula corpora, ipſumque viſibilem Univerſum antecellat intelligentia planiſſimè aſſequitur, quin etiam futilem, ac nugoſam hujus ſæculi ſapientiam contemnens, ac tanquam fatuam, & ſtultam irridens apertè noſcit, umbratiles, ac larvatas res eſſe eas, quas prophani diſputatores inani, & fraudolenta loquacitate nos docere ſolent, ſi ille ſummo, & incommutabili vero comparentur, quod in puriſſimis ac incontaminatis Animis effulget, & peculiari quadam latentis operationis præſentia inhabitat. In cujus inextinguibili, & nitidiſſima luce errorum tenebris excuſſis, quam ſolida, ac vera ſint, Chriſtianæ Religionis myſteria inſpicit Animus, irridens ſtultitiam, ac inſaniam illorum, qui fidei arcana contemnunt, quia illa neque ſenſu, neque intellectu clarè deprehendunt, ac denique intelliget, quam imbecillis, ac languida ſit humanæ ſapientiæ vis, quæ vix exigua dignoſcit; ut certum ab incerto difficilè ſecernat, ac ſæpiſſimè umbras, & figmenta, ut ſolidiſſimas veritates, & ex adverſo vera, ac ſolida ut fictitia, ac larvata, præpoſtero judicio magnipendat' aut aſpernatur.

Ad hanc igitur ſalutarem, ac veram ſapientiam tendamus, quæ ſola Intellectus noſtri famem explet, totam ſciendi cupiditatem occupat, & implet, ad quam cum divina gratia auxiliante pervenerimus in ea bona incidemus, quæ fusè in hoc capite proſequitur Auguſtinus, & nos copioſius, & operoſa argumentatione in noſtris inveſtigationibus aperiemus, cum de duplici immenſo Impetu Humanæ mentis ad incommutabile Verum, & infinitum Bonum diſputationem inſtituemus.

CAPVT

CAPVT VLTIMVM.

TEXTVS.

AVdiſti quanta vis ſit Animæ, ac potentia, quod ut breviter colligam quemadmodum fatendum eſt, animam humanam non eſſe quod Deus eſt, ità præſumendum nihil inter omnia, quæ creavit, Deo eſſe propinquius. Ideoque divinè, ac ſingulariter in Eccleſia Catholica traditur, nullam creaturam colendam eſſe Animæ, libentius enim loquor his verbis, quibus mihi hæc inſinuata ſunt, ſed ipſum tantummodò rerum, quæ ſunt omnium creatorem, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, ideſt incommutabilem veritatem, incommutabilem æternitatem, incommutabilem charitatem, unum verum Deum, atque perfectum, qui nunquàm non fuerit, nunquam non erit, nunquam aliter fuerit, nunquam aliter erit. Quo nihil ſit ſecretius, nihil præſentius, qui difficilè invenitur ubi ſit, difficilius ubi non ſit, cum quo eſſe non omnes poſſunt, & ſine quo eſſe nemo poteſt, & ſi quid de illo incredibilius, convennietius tamen atque aptius homines dicere valemus. Hic ergò ſolus Deus Animæ colendus eſt, neque diſcretè, neque confusè. Quidquid enim anima colit ut Deum, neceſſe eſt, ut melius eſſe quam ſe ipſam putet. Anima autem natura nec terra, nec maria, nec ſydera, nec luna, nec Sol, nec quidquàm omninò quod tangi, aut his oculis videri poteſt, non denique ipſum, quod videri a nobis non poteſt, cælum, melius eſſe credendum eſt. Immò hæc omnia longè deteriora eſſe, quàm eſt qualibet Animæ, ratio certa convincit, ſi modò eam veri Amatores ducentem per inſolita quædam & ob hoc ardua conſtantiſſimè, atque obſervantiſſimè, ſequi audeant. Si quid verò aliud eſt in rerum natura præter iſta, quæ ſenſibus nota ſunt, & prorſus quæ aliquod ſpacium loci obtinent, quibus omnibus præſtantiorem animam humanam eſſe diximus. Si quid ergò aliud eſt eorum, quæ Deus creavit, quiddam eſt deterius, quiddam par, deterius ut Anima pecoris, par ut Angeli, melius autem nihil. Et ſi quando eſt aliquid horum melius, hoc peccato ejus fit, non natura. Quo tamen non uſque adeò fit deterior, ut ei pecoris Anima præferenda, aut conferenda ſit. Deus igitur ſolus ei colendus eſt, qui ſolus ejus eſt Author. Homo autem quilibet alius quanquam ſapientiſſimus, & perfectiſſimus, vel prorſus qualibet anima Rationis compos, atque beatiſſima amanda tantummodo, & imitanda eſt, eique pro merito, atque ordine quod ei congruit, deferendum. Nam Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies. Errantibus vero cognatis Animis, & laborantibus quantum licet atque præceptum eſt opem ferendam eſſe, ſciamus, ita ut hoc ipſum, cum bene agitur Deum per nos agere intelligamus. Neque quidquam nobis proprium vindicemus inanis gloriæ cupiditate decepti, quo uno malo à ſummo in ima demergimur. Neque viciis oppreſſos, ſed ipſa vicia, neque peccatores, ſed ipſa peccata oderimus. Omnibus enim ſubventum velle debemus, etiam qui nos læſerunt aut lædere, aut omninò lædi volunt. Hæc eſt vera, hæc eſt perfecta, hæc ſola Religio, per quam Deo reconciliari pertinet ad Animæ, de qua quærimus magnitudinem, quæ ſe libertate dignum facit, nam ille ab omnibus liberat, cui ſervire omnibus utiliſſimum eſt, & in cujus ſervitio placere perfectè ſola libertas eſt. Sed video me pene exceſſiſſe metas propoſiti mei, ac ſine ulla interrogatione tam-

tamdiù tibi multa dixiſſe neque id me pœnitet. Nam cum ſint ità per tam multas Eccleſiæ Scripturas diſperſa, quanquam ea non incommodè collegiſſe videamur, plenè tamen intelligi nequeunt, niſi quiſque in illorum ſeptem quarto gradu fortiter agens, pietatemque cuſtodiens, & ad ea percipienda ſanitatem, ac robur comparans, inquirat omnia ſingilatim diligentiſſimè, ac ſagaciſſimè; Namque illis omnibus gradibus ineſt diſtincta, & propria pulchritudo, quos actus melius appellamus. Quærimus quippè de Animæ potentia, & fieri poteſt, ut hæc omnia ſimul agat, ſed id ſolum ſibi agere videatur quod agit cum difficultate, aut certè cum timore. Agit enim hoc multò quam cætera attentior. Aſcendentibus igitur ſurſum verſus. Primus actus docendi cauſa dicatur Animatio, Secundus, ſenſus. Tertius Ars, Quartus Virtus, Quintus Tranquillitas, Sextus Ingreſſio, Septimus contemplatio. Poſſunt & hoc modo appellari. Primus de corpore, ſecundus per corpus, tertius circa corpus, Quartus ad ſe ipſam, Quintus in ſe ipſam, Sextus ad Deum, Septimus apud Deum. Poſſunt & ſic. Pulchrè de alio. Pulchrè per aliud, pulchrè circa aliud, Pulchrè ad pulchrum, pulchrè in pulchrò, pulchrè ad pulchritudinem, pulchrè apud Pulchritudinem. De quibus omnibus poſt requiras, ſi quid videbitur aperiendum, nunc ideò volui tot iſta ſignare vocabulis ne te moveat, cum alii aliis nominibus eadem vocant, aut aliter etiam partiuntur, & ob hoc aut iſta, aut illa improbes, innumerabilibus enim modis eadem res, & appellari, & dividi poſſunt rectiſſimè, ac ſubtiliſſimè, ſed in tanta copia modorum utitur quiſque quo ſe congruenter uti exiſtimat. Deus igitur ſummus, & verus lege inviolabili, & incorrupta, qua omne quod condidit, regit, ſubiicit animæ corpus animam ſibi, & ſic omnia ſibi, neque in ullo actu eamdem deſerit, ſive pœna, ſive præmio. Id enim judicavit eſſe pulcherrimum, ut eſſet quidquid eſt, quo modo eſt, & ita naturæ gradibus ordinaretur, ut conſiderantem Univerſitatem nulla offenderet ex ulla parte deformitas omniſque Animæ pœna, & omne premium conferret ſemper aliquid proportioni juſtæ pulchritudinis, diſpoſitionique rerum omnium. Datum eſt enim animæ liberum arbitrium, quod qui nugatoriis ratiocinationibus labefactare conantur uſque adeò cæci ſunt, ut ne iſta ipſa quidem vana, atque ſacrilega propria voluntate ſe dicere intelligant, nec tamen ita liberum arbitrium animæ datum eſt, ut quod libet eo moliens ullam partem divini ordinis, legiſque perturbet. Datum eſt enim a ſapientiſſimo atque invictiſſimo totius creaturæ Domino, ſed iſta ut videnda ſunt, videre paucorum eſt, neque ad hoc quiſquam niſi vera Religione fit idoneus. Eſt enim Religio vera, qua ſe uni Deo Anima, unde ſe peccato velut abruperat reconciliatione religat. Innectit ergo Animam in illo actu tertio, atque incipit ducere, purgat in quarto, reformat in quinto, introducit in ſexto, paſcit in ſeptimo, atque hoc fit aliàs citius, aliàs tardius, ut quæque amore, ac meritis valent, omnia tamen Deus juſtiſſimè moderatiſſimè, pulcherrime facit, quoquo modo ſeſe habere voluerint, de quibus facit. Iam verò etiam puerorum infantium conſcerationes quantum proſint, obſcuriſſima quæſtio eſt, non nihil tamen prodeſſe credendum eſt. Inveniet hoc Ratio cum quæri oportuerit, quanquam & alia multa jam diù quærenda tibi potius aliquandò, quam cognoſcenda protulerim. Quod fiet utiliſſimè ſi duce pietate requirantur. Quæ cum ita ſint, quis eſt qui juſte ſtomachetur, quod agendo, atque miniſtrando corpori anima data ſit cum tantus, & tam divinus rerum ordo connecti melius non poſſit? Aut quærendum putet, qualis in hoc mortali, & fragili cor-

pore

pore efficiatur cum & in mortem propter peccatum jure contraſa ſit, & virtute hic etiam poſsit excellere? Aut qualis poſt hoc corpus futura ſit, cum & pena mortis neceſſariò manere debeat, manente peccato, & virtuti, pietatique ſit deus ipſe ideſt veritas ipſa premium? Quare ſi jam placet, tam longum ſermonem terminemus aliquando, & implendis Dei praceptis vigilantiſsimè, & religioſsimè operam demus non enim eſt alia fuga de tantis malis. Si quid autem obſcurius a me dictum eſt, quam velles, facitò ut memoria mandatum aliàs opportuniùs requiras. Neque enim deerit nobis quarentibus ſe, qui deſuper eſt Magiſter omnium. Ad. *Ego verò & hac ratione tua ita ſum affectus ut eam interpellare nefas putaverim, & ſi tibi modus ſermonis hic placet, treſque illa quaſtiones qua remanebant, tam breviter perſtringenda in præſentia viſa ſunt, cedam judicio tuo, ac deinceps tam magnis rebus inveſtigandis, non modo tempus propter tuas occupationes ſed etiam me ipſum opportuniorem ſervabo.*

EXPOSITIO.

Humanus Animus inter Deũ & corpora collocatus.

Singulis corporeis rebus longe præſtantior Anima.

Furor Animæ ad incommutabile verum & Bonum.

CUm Auguſtinus a primo animationis gradu ad contemplationem uſque Veritatis, ad gradum ſcilicet omnium præſtantiſſimum aſcendens, ſummas, ac peramplas Animæ vires, ac per mirabilem poteſtatem explanaverit, plura valdè utilia, & Chriſtianæ Pietati magnoperè conſentanea ex ſeptem expoſitis gradibus colligit. Et primò de Animæ noſtræ dignitate, ac præſtantia ſubtiliter edifferens, humanum Animum inter Deum. & corpora collocat, ea lege, ut Animæ corpus, Deo verò Anima ſubdatur. Idcircò præter Deum nihil in ſpectatiſſima creatarum rerum univerſitate præſtantius, ac perfectius Anima eſſe, admonet, ut ſolus Deus qui unicus, ac ultimus finis, & ſcopus, & ſui ipſius, & cunctarum ſubſtantiarum eſt, gratia ſui, & abſoluta quadam adoratione ſit ab Animo noſtro colendus, & adorandus, in quem, tanquam in ſuum verum, & infinitum Bonum, creata voluntas inevitabili quodam impetu inceſſanter fertur. Primo enim & immediato cultu, ut ita dicam, ille ſolus, qui verè, & incommutabiliter eſt, atque infinito exceſſu melior Anima, a nobis & amandus & adorandus eſt. Cum ergò ſingula corpora ſint infimioris ordinis, & aliæ finitæ ſubſtantiæ tantum æquent, non ſuperent Animæ perfectionem, ſequitur ſolum Deum excellere Animæ. Ex quo plane innoteſcunt, creatarum rerum harmonia, & conſonantia, Univerſi decus, ac pulchritudo rationalis, quis amoris ordo, ex quo honeſtas, ac morum elegantia profluit. Quemadmodum etiam, quænam ſit vera Religio, qua Animus vitiorum maculis purgatur, Deo reconciliatur, ac verè conjungitur, optimè colligitur.

Septem gradus Animæ ulterius explicantur.

Poſteà Auguſtinus ad ſeptem Animę gradus rediens, primum gradum Animationem appellat qua animus ad alium, nempè ad rem extraneam, & deteriorem, ſeu ad corpus regendum, ac vivificandum, pulchrè ideſt cong ua, & concinna quadam operatione convertitur. Nuncupat verò ſecundum gradum Senſum, in quo Animus pulchrè per alium, per extraneum ſcilicet corpus agit, ac cogitat. Tertiò

Gra-

Digitized by Google

gradui artis nomen tribuit, quo Animus circa alium, nempè circa corpora a ſua natura aliena potiſſimum agit, ſed pulchrè, modo nimirum valdè congruo, & naturæ legibus conſono. Gradus, qui artem ſequitur, virtus ab Auguſtino nominatur, cujus ope Animus pulchrè ad pulchrum, ſcilicet ad ſe ipſum accedit. Animum verò pulchrum dicit, quia ipſe inſignius, ac nobilius incommutabilis Pulchritudinis imitamentum eſt. Nam, ut in noſtris Inveſtigationibus aperiemus, ſumma, & ſincera pulchritudo, ipſa met incommutabilis, ac ſempiterna Vnitas eſt, corpus verò numerus eſt, ac multitudo, ſola autem Anima genuinum Vnitatis veſtigium, ob quam rationem non corpus, ſed Animum meritò pulchrum appellat Auguſtinus, pulchritudinis nempè participationem, ac veſtigium. In quinto gradu, qui tranquillitas dicitur, Animus apud ſe ipſum, ſeù pulchrè apud Pulchrum eſſe, intelligitur, in ſemetipſo nempè manens & quieſcens. Sextum deindè gradum ingreſſionem appellat incompatabilis Doctor, cujus auxilio Anima Deo approximatur, ſeù pulchrè ad pulchritudinem tendit, & mirum in modum accedit. Tandem in poſtremo gradu, cui contemplationis, ſeù manſionis nomen datur, Animus apud Deum, ſeù pulchrè apud pulchritudinem eſſe dicitur, quo pacto tota Animæ perfectio conſumatur, illiuſque vis quàm maximè augeſcit, & ampliatur.

In Tertio Gradu tamen dum Animus ſupra corpora, & irrationales Animas mirificè elevatur, ad ſublimiorem vitam duci incipit. Purgatur verò in quarto, reformatur, ac plurimùm perficitur in quinto, introducitur, ac vehementer ad ſummam felicitatem præparatur in ſexto, ac demum paſcitur in ſeptimo, veritatis ſcilicet contemplatione enutritur, beatur, atquę ſuæ integræ perfectioni, & poteſtati reſtituitur. Jam tres alię quęſtiones, quas in ipſomet operis veſtibulo propoſuit Auguſtinus remanent enodandæ, quæ multùm profectò involutæ ſunt, & perdifficiles, cur nimirum corpori conceſſus fuerit Animus, deinde quas mutationes ſubeat, cum corporis adnectitur organis, poſtremò qua ratione intelliget, ac aget Animus a corpore ſejunctus. Has verò quæſtiones inſolutas, & intactas relinquit Auguſtinus, cujus præcipuus ſcopus in hoc libro eſt, primò ratione præfulgente oſtendere, nulla corporum mole Animum conſtare, deinde aperire quanta ſit Animæ poteſtas, ac vis tum corpori, tum ſibi ipſi, tum incommutabili Vero comparata: Quæ duo ſanè negocioſa, & peracuta argumentatione ſolidè ac ſubtiliter præſtitit, ut jam evidentiſſimè pateat magnam ac miram naturam eſſe Animam, quæ nulla ſpatiorum magnitudine tumens, mira, & magna poteſt, atque ſub ſolius Dei imperio jacens, ſydera, elementa, & ampliſſimum ſenſilem Vniverſum virtute, venuſtate, & perfectione admirandum in modum antecellit.

De hujuſcemodi tamen Animæ noſtræ virtute, pręſtantia, dignitate hìc conciſo ſermone, & craſſiori minerva ratiocinati ſumus, cum in hoc comentario precipuus noſter ſcopus fuerit, Auguſtinenſem Textum tantùm pro viribus exponere, & ubi ille majorem patitur difficultatem breviter confirmare. Eamdem attamen mate-

riam fuſiùs, enucleatiùs ac diligentiùs exagitabimus in libro noſtrarum inveſtigationum, ubi intimiùs humanæ Animæ vires, indolem, & affectiones explorare curabimus, quin etiam, occaſione textûs jam a nobis in prima huius Operis parte explanati, quamplures quæſtiones excitabimus, in quibus potiſsimùm ſummam æqualitatis naturam, inſectilium rerum poteſtatem, rectam dubitandi Methodum, ſinceram ventorum originem, latentem ſenſus cauſam Mathematicarum dimenſionum veritatem demonſtrativa quadam ratione atque copioſè aperiemus. Tantum hìc nobis liceat pro huius primæ partis coronide ſequens monitum in medium afferre, quod ex primo capite Libri Divi Aurelii, Auguſtini de Animæ Quantitate hauſimus, & ſummopere iuvat, ut Animus ad ſui naturam & originem rectè perſcrutandam, ac pariter ad Auguſtini Doctrinam in ſecunda & tertia parte huius Operis planiùs intelligendam, quam maximè diſponatur.

SALU.

Digitized by Google

SALUTARIS ADMONITIO

Vt Animus ad ſe ipſum accuratè inquirendum, Auguſtino docente, diſponatur, humanæ quoque literaturæ vitia nullo negotio detegantur, atque vitentur.

Quæ ſuprà nos ſunt inveſtigare non liceat. Nemo autem ſe ſuprà ſe eſſe putet, aut res à ſua natura alienas inquirens, ſe inquirere negligat.

CUm præclariſſimus Auguſtinus de Animę Quantitate opus aggrediens, exordium capiat à Socratis ſententia, qua prohibemur ea requirere, quæ ſuprà nos ſunt, pariterque Animum ad ſe ipſum inveſtigandum invitet; nobis occaſionem præbet, plura hìc ſalubriter admonendi. Primò non liceat ea perſcrutari, quæ ſupra nos ſunt. Rem aliquam ſupra nos eſſe triplici modo intelligi poteſt. Primò ut naturæ dignitate, perfectione, & excellentia hominis Indolē antecellat, quæ nempè altioris ſit ordinis, & ſuprà humanam ſubſtantiam aſſurgere dicatur. Ut Deus, cuius ſummè perfecta, & intemerata natura exiguæ, & limitatæ creatarum rerum virtuti antecedit; Quapropter ſuprà nos eſſe infinita ſanè diſtantià dicitur.

Deindè aliqua ſuprà nos eſſe affirmantur, in quantùm ſuperant noſtram intelligendi facultatem, intrà cuius confinia, atque terminos minimè coercentur; ſed extrà, ut ita dicam, Rationis Regnum, ac dominatum in ampliſſima rerum Univerſitate florent, ut ſuis viribus humana Ratio illa detegere, atque in ſui conſpectum ſiſtere nequeat. Quo pacto quamplura maximè abdita Sacroſanctæ Religionis myſteria ſe habent. Poſtremò aliquid ſuprà nos eſſe dicitur, quod, & ſi ſub intelligentiam cadit, attamen adeò ſenſuum aciem fugit, ut ſenſus, ac phantaſiam penitùs lateat; idcircò iuxtà quidem humanum intellectum, ſuprà verò ſenſuum poteſtatem ſit, quo pacto ſuprà nos eſſe res ſpiritales, & incorporeæ dici poſſunt.

Jamdum admonemur, ne ea, quæ ſuprà nos ſunt, inquiramus, nulla res venit hominis naturam ſuperans primo modo. Nam quamvis Deus, qui ſolus humano præſtat animo, nobis infinitè, ac ſummè præcellat, quantum nimirum abſolutiſſimum omnium Exemplar ſuis imaginibus, ac delineamentis, in quibus admirandum in modum adumbratur, præſtat, & excellit, attamen plus quàm cæteræ res accuratè, diligenterque inveſtigandus eſt, & inquirendus; cum nihil Operi ratione prædito, atque Vitali imagini congruentiùs ſit, ac decentiùs, quàm ſuum Auctorem, & Exemplar acerrima quadam animi attentione inquirere, & contemplari, a quo intelligentiam, vitam, & exiſtentiam, quæ illum ſummoperè

Deus etſi nobis infinitè præſtat, inveſtigandus tamen ſuo modo eſt, & inquirendus.

Nihil animæ decentius, quā ſuum Exemplar, atq; Auctorem inquirere, & contemplari.

Digitized by Google

exprimunt beneficentiſſimè acceperunt. Etenim adeò in ſingulis noſitiis, atque intimioribus Mentis noſtræ ſecretis ſapientiſſimus Vniverſi Moderatur, & Arbiter ſeſe delineavit, ſuaque ſplendidiſſima veſtigia in nos mirificè impreſſit, cum, docente Pſalmiſta, vultus ſui lumen ſuper nos ſignaverit; ut creata mens à ſuo Authore cognoſcendo, atque Exemplari inceſſanter inquirendo ſe neutiquam abſtinere valeat. Præterea cùm id tantummodò quod verè eſt, atque omnem perfectionem cumulatiſſimè amplectitur, fit expletivum finitæ Intelligentiæ Bonum, quod ſingula noſtra deſideria implere, & occupare capax eſt; oportet ut, dum ſummam appetimus felicitatem, ſummumque bonum inquirimus, & Deum jugi & inevitabili quodam impetu inquiramus, & ſuprà modum inveſtigemus.

Invisabili, ac ingenito quodam impetu ad Deum inveſtigandum humanus animus fertur.

Attamen Deus inveſtigabilis, & imperſcrutabilis naturæ, tanquàm inacceſſibilis lux, in ſacris litteris frequentiſſimè dicitur. Deus enim nulla ratione inveſtigari poteſt, cum nos infinitè ſuperet, atque ab imbecilli, maximèque tenui intelligentia capi, & compræhendi nequeat; Etenim ſi eſſet nobis veſtigabilis, finitus potius, haud interminatus foret, dum noſtram limitatam exæquaret intelligentiam.. Quo profectò nihil ſtultius, nihil amentius, quod egregiè indicaſſe videtur Auguſtinus Tomo x. Sermone clxxxix. Vis ſcire naturam Dei; hoc ſcito, quod neſcias. Idcircò duo hìc propemodum pugnare, invicemque adverſari videntur. Primum eſt, Mens finita ſuaptè natura ad ſuum Exemplar, & Auctorem inquirendum & evelandum fertur, cujus anticipatam, ac ingenitam cognitionem, ut ſit, & vivat, habere neceſſe eſt; Alterum eſt, Increatum finitæ Mentis exemplar infinitam perfectionem redolens, ſuæ naturæ neceſſitate tantùm à ſe ipſo, minime a limitato intellectu perveſtigari, atque intelligi poteſt,

Inveſtigabilē, Deum ſacræ litteræ nuncupavunt.

Si Deus a finita mente caperetur, finitus haud interminatus foret.

Difficultas quadam oritur.

Ut autem hæc invicem conciliemus, atque, quod arduum, ac monſtroſum quidem paradoxon prima fronte videtur, Deum inveſtigabilem, & pariter veſtigandum a nobis eſſe nullo labore intelligamus, ſequens ſtatuimus principium, quod infrà enucleatius, atque uberius invicta ratione, & ſingulari quadam methodo oſtendemus; Deum nimirum eſſe ſummum, ac primum omnium Exemplar; quod ſe ipſum in ſe ipſo naturæ ſuæ neceſſitate exprimat, in extraneis verò, creatiſque rebus ex liberrima ſua voluntate adumbret. Etenim ſe ipſum non intelligere, atque ſe in ſe non inceſſanter intelligendo exſcribere, Deus nullo modo poteſt; ſecus ſumma, & perfectiſſima natura nequaquam eſſet; Creaturas verò adeò intelligit, atque ſe in ipſis exprimit, ut potuerit, ſi voluiſſet ſe extrà ſe non intelligere, ſe in creaturis non exprimere, ac tantùm ſe in ſe, haud extrà ſe repræſentare; aliter ſibi neutiquam ſufficeret, ſuæque intelligentiæ complementum, & plenitudinem a rebus extre ſe poſitis emendicaret, quod perfectiſſimę ſubſtantię diſſentaneum eſt. In hoc autem primo, & generaliſsimo exemplari cunctarum perfectionum, veritatumque imagines, ac Ideæ continentur, quæ nempè tùm Divinam, tum creatam naturam reſpiciunt.

Deus eſt ſummum, ac primum omnium Exemplar.

Deus neceſſariò ſe ipſum, liberrima verò ſua voluntate creaturas intelligit.

Humana mens inſignius divinæ ſubſtantiæ imitamentum.

Inter verò res, quas Deus procreavit, ut ſe ipſum inſigniùs repræſentarent, & excellentiùs exprimerent, humana quidem Mens eſt,

in

Digitized by Google

in quam ſe impreſsit, atque dilineavit; nempè adeò illam affecit, & in illam inevitabilem ſuam operationem exercuit, ut quædam ejus veſtigii portio emerſerit, ac extrà ipſum in lucem prodierit, quæ effigiem, atque delineamenta amplecteretur, quamplurium idearum, atque primarum notionum, quæ vel naturæ neceſsitate, vel ex arbitrio in Exemplari, & Prototypo continentur. Quapropter Anima, ut ità dicam, veſtigium, & inumbratio cujuſdam portionis Infinitæ, ac ſummæ ſubſtantiæ eſt; Etenim non omnia, quæ in exemplari elucent, in Anima delineata, & adumbrata vigent, ſed tantùm minima perfectionum pars, quibus illimitata Dei natura compræhenditur.

Humana mens haud perfectè ſed ex parte tantùm ſuum Exemplar repræſentat.

Hæc autem delineamenta, & veſtigia divinarum Idearum cum ipſa finita Mente procreata, inſignem illam hominis facultatem conſtituunt, quę Ratio nuncupatur, quæ vel eſt primarum notionum, ac ingenitarum veritatum, quæ divinas Ideas æmulantur, congeries, vel poteſtas quædam à Deo menti tradita ideandi (ſi fas eſt dicere) ac delineandi quaſdam res, ac veritates determinata quadam menſura, ſimili modo quo Deus liberrimè creatas res delineare, atque ſua interminata intelligentia revolvere, & multifariam architectari, ſibi complacuit.

Quid ſit Ratio, exponitur.

Attamen non tantùm Ideas, ac cognitiones aliquarum rerum quæ a ſua natura differunt, ſuiſque notionibus ſimiles Supremæ Mentis Majeſtas in humanam mentem impreſsit, verùm etiam in qualibet humanæ mentis Idea, & cognitione ſeipſam egregiè adumbravit, nempè in ſingulis animæ facultatibus atque actionibus ſui effigiem inſigniter expreſsit, cum ubicunque creata Mens ſe verterit, atque ad ſe ipſam ſe converterit, id quod verè, & citrà terminos eſt, neceſſariò intueatur, ſub cujus forma, & imagine quidquid cognoſcit ſibi repræſentat, cum quidquid cogitat aliquid eſſe, ut veſtigium ejus quod verè eſt, intelligat.

Dei notio in quavis humanæ mentis cogitatione continetur.

Quapropter ex ea parte, qua ſe in humanam mentem Deus impreſſit, ac delineavit, intelligibilem, ac veſtigabilem ſe nobis reddidit, atque adeò Ratione duce perſcrutandus, & verè inquirendus eſt; nempè in ſui veſtigio, & imitamento, quod tanta menſura, & limitato modo humanæ menti munificentiſsima manu largitus eſt, ultrà quod ratione Deum inveſtigare, ac perſcrutari non conceditur, cum illam omninò lateat infinita, ac immenſa Divinæ Naturę perfectio, quæ ſupereſt, & cujus creata Mens veſtigium, ac delineamenta nulla complectitur, ex qua parte inveſtigabilis, & incogitabilis Deus eſt, rationem humanam penitùs fugiens.

Exponitur quo pacto Deus dicatur Ratione inveſtigari.

Quod ſi Deo aliquandò arriſerit humanæ menti ſe, ex parte qua illam latet, manifeſtare, ut quaſdam veritates nobis pateſaciat, quæ in prima rerum conſtitutione creatæ intelligentiæ aperire noluit, tunc, cum hujuſmodi veritates non contineantur intrà Regnum, ac poteſtatem Rationis, ſed extrà ejus confinia dominentur, ad fidem, atque gratiam ſolùm ſpectare, rationiſque vim, atque robur ſuperare dicuntur.

Qua ratione Deus per fidem Animæ ſe manifeſtè aperiatur.

Ex rebus jam firmatis, atque craſſa Minerva explanatis apertiſsimè liquet, quo pacto Deus veſtigabilis pariter, & ſub noſtram inveſtigationem minimè cadens, latens unà, & notus, luminoſus, & ſummè itidem tenebroſus, luce, & caligine circumdatus citrà errorem dici valeat

Quo pacto Deus abſconditus, pariter, ac apertus dicatur.

valeat; Idcircò cum irradians Dei pars, ut ità dicam, quę nobis rationis auxilio innoteſcit, ſit infinitè minor ea, quæ tenebris circumfuſa deliteſcit, cujus exigua tantùm ac minima particula, opitulante, fide, nobis manifeſtatur; ſequitur vix a nobis inveſtigari, ac verè Deum intelligi poſſe, ut tenebræ, quæ Divinam circumdant naturam, infinitè ex ſuperent Rationis lucem, qua inveſtigari, ac intelligi poteſt; hinc jure meritò abſconditum abſolutè, & imperſcrutabile in ſcripturis Supremum Numen appellatur.

Exemplum in medium adducitur, quo facilius Deum abſconditum una, & apertum eſſe intelligamus.

Ut autem hæc facilius intelligamus, fingamus animo Aeneam mille cubitorum laminam, in qua mille diverſarum rerum imagines ejuſdem magnitudinis ſint ſcalpro delineatæ, quæ ceræ unius cubiti ſigillandæ applicetur; ex mille una tantùm Aeneę laminæ imago ſui veſtigium, ac delineamentum in ceram imprimet, quod ſe habebit veluti typus, illa verò ut prototypus, atque exemplar, erit enim veſtigium in cera relictum imago imaginis à prima derivata.

Jam ponamus, jocandi cauſa, ceram imaginandi poteſtate pollere, ut imaginari apta ſit ea, quæ ab imaginibus ænei corporis in ſe ipſam impreſſis repręſentantur; profectò æneum, ut ità dicam, exemplar, & multifariam configuratum in aliqua ſui parte juxtà unam tantùm imaginem agnoſceret, quod tamen ſecundum maiorem ſui partem penitus ceram lateret, dum hęc ex mille unam tantùm figuram perciperet; ut cera ſuis viribus, niſi robuſtioris rei virtute magis extenderetur, in majoremque excreſceret molem, pręter unam, nullam aliam imaginem, quę in exemplari continetur, phantaſia pertingere poſſet. Quamobrem facultas, qua cera polleret inveſtigandi, & percipiendi æneum exemplar ſecundùm minimam eius partem, in una nimirùm tantùm idea ſui Exemplaris, poſſet appellari Ratio: potentia verò detegendi ſuum Exemplar, ubi tenebris involuitur, ſi validior aliqua cauſa illam exporrigens, & augens latentem aliquam figuram per ſigillationem cerę manifeſtaret, fidei virtus quodammodo nuncupari poſſit, quæ ingenitas ceræ vires exſuperat.

Exemplum alterum accedit, quo Deum inveſtigabilem ſimul, & inveſtigandum eſſe declaratur.

En aliud accedat exemplum, quod mirificè confert, ut intelligamus, quo pacto Deus, dùm nos infinitè latet, aliquo tamen modo innoteſcat, & inveſtigari ratione poſſit. Eſto ingentiſſimus globus, qui in ampliſſima ętheris Regione ſeſe in orbem perpetuò torqueat, qui tantùm in aliqua minima ſui parte extrorſum lucem, quam in ſuis interioribus uberrimè continet, evibret, atque emittat, ut in ſui longè maiori parte lux intùs deliteſcens, foras non emergat. Quin etiam animo fingamus alterius corporis cæleſtis lumen nullum occurrere, quod externam noſtri globi ſuperficiem irradiet, & illuſtret. Jam oculus aciem ſui ſum in firmamenti faciem intendens, videret globum in minima ejus ſphæricæ ſuperficiei parte; globus nimirum oculo manifeſtaretur ex ea tantum parte, ubi pullulat, ac foras emergit lux, cum tamen in cæteris ſuis partibus oculum effugeret, ac lateret. Hinc eodem tempore, quo oculis ſe exhiberet globus vaſtiſſima caligine, ſummeque denſis tenebris refertus, in maxima ſui parte abſconditus, ac penè integer obvelatus eſſet.

His exemplis, & ſi pingui minerva in medium adductis, non parùm adjuvatur imbecillis noſtra Intelligentia, ut interminatam noctem,

quæ

quæ Divinam Naturam inſuperabiliter caligine foris quaquaverſùm ambit, dum gracilliſſimus quidam, ſummèque tenuis ejus perfectionis radius nobis affulget, planius percipiat, atque deindè intelligat, Deum inveſtigabilem juxtà, & ratione inquirendum, apertum, & obvelatum, radiantem, & caliginoſum eſſe. Proſunt etiam hujuſmodi exempla, ut fidei, & Rationis Indolem, ac diſcrimina expeditius intelligamus, quæ tandem nos admonere videntur humanum Intellectum potius intelligere quid non ſit Deus, quàm quid revera ſit. Etenim ex ea parte, qua immensùm tenebræ ſpatiantur, tantùm intelligimus Deum imperfectionem omnem penitus a ſe reiicere, quapropter tantùm innoteſcit, quid non ſit; ex ea verò parte, quæ ſanè minima eſt, ubi Deus irradians rationi ſe revelare gaudet, quid ſit etiam ſplendidiſſimè manifeſtatur. Idcircò cum Deus ſit infinitè tenebroſus, cùm illius perfectio, quæ nos latet, terminos nullos patiatur, tantum verò luminoſus modo finito, ac limitato, infertur nos magis intelligere Deum per attributa, ut cum ſcholis loquar, negativa quàm poſitiva, remotione nimirum imperfectionum, qua, quid non ſit Deus tantum innoteſcit.

Fidei, ac Rationis diſcrimen facile ex jam expoſitis rebus colligitur.

Quapropter ſtatuimus, quod licet Deus ſit infinitè ſuprà hominis naturam interminatæ ac ſummæ perfectionis excellentià, attamen inveſtigandus eſt, & inquirendus ex eà parte, qua rationi affulget; Tantum enim prohibemur, Deum requirere, ubi caligine refertus obductus eſt; quod ſi fidei lumine affulſerit, tunc quæ nobis proponit, firmiſſimo aſſenſu veluti velatis luminibus adoret Animus, ut non audeat inveſtigare Ratio. Nam ſtultum ac turpiter audax eſt, ratione duce, ea requirere, quæ noſtræ intelligentiæ minimè congruunt, ut videre velimus, quò videntis rationis radius non pertingit, ſed inevitabilis inſcitiæ tenebræ ſeſe explicare incipiunt; irritus namque omnis noſter conatus, vanuſque labor eſt, & cum ſuprà nos aſſurgere temerè contendimus, illicò ad nos præcipites ruentes in fœdiſſimos errores turpiter illabimur. Hoc pacto ſuprà humanum intellectum quam plura Religionis myſteria dicuntur, quæ haud intelligenda, ſed credenda tantum proponuntur; nam cum in Rationis lumine, nempè in primævis creatæ mentis motionibus nullo modo eluceant, ſequitur omninò humanam latere Rationem, quæ aut primas, & innatas veritates modo ſupra expoſito contemplatur, aut ex ipſis tanquam ex totiùs humanæ ſapientiæ ſemine quidquid intelligit, auxiliante ratiocinio deducit. Quapropter non temerarium tantùm, verùm & ſtultum eſt inveſtigare velle, quæ non ut inveſtigentur, ſed ut ſubmiſſo animo credantur, divinitus nobis exhibentur. Audi Auguſtinum, *C. VIII. Ser. XXII. Si Inſcrutabilia Scrutari veniſti, & inveſtigabilia inveſtigare crede, jam periiſti: Tale eſt velle Scrutari inſcrutabilia, & inveſtigabilia inveſtigare, quale eſt inviſibilia videre, & ineffabilia fari,*

Et ſi Deus nos infinitè exſuperat, attamen inquirendus eſt & inveſtigandus.

Nihil ſtultius, quam intelligere velle ea, quæ captum noſtrum exſuperant.

Idcircò qui inveſtigabilia credit, ut inveſtigare non audeat, hic verè credendo intelligit; Intelligit namque haud inveſtiganda, ſed fide tenenda tantum eſſe, quæ ſub humanam inveſtigationem non cadunt. Utinam hoc ſalutare ſummèque inſigne documentum humana ſapientia religioſiſſimè amplecteretur; Sanè tot hæreſum, atque ſchiſmatum monſtra Religionem neutiquam everterent, ac perturbarent. Etenim

Ratio præcipit inveſtigabilia credenda haud inveſtiganda eſſe.

non

non ob aliam rationem tot errores cultum, ac Theologiam ſummoperè fœdarunt, niſi quia humana Ratio ſuorum confinium impatiens, ſuprà ſuas vires audacter aſſurgere auſa, inveſtigabilia fidei arcana perſcrutari enititur. Quid enim arrogantius, atque à ratione alienius, quàm velle inveſtigare, quo pacto Fidei myſteria citrà pugnam invicem copulentur, aut, dum rationem exſuperant, rationi non adverſentur? Ut enim haud Andabatarum more, veluti defuncta ratione cæcutientes, ſed intelligentiæ oculis videntes, ut rationalem naturam addecet, credamus, ſatis eſt intelligere, non invicem luctari, & pugnare, ſed mutuò connecti, & exoſculari, quæ eadem ſupremi Numinis veracitas Fidei, & Rationis voce hominibus manifeſtavit. Etenim cum credere nihil aliud ſit, quàm Deo per interiorem fidei illuſtrationem loquenti aſſentiri, intelligere verò conſtantiſſimo Dei Teſtimonio in evidentiæ fulgore exſcripto ſuffragari; apertiſſimè liquet verè nos intelligere, cum credimus. Intelligimus nempe ob ſummam, & immutabilem Dei dicentis veracitatem, fidem cum ratione perfectiſſimè congruere; quamvis quo pacto hujuſmodi concordia atque conſonantia fiat, imbecillis Ratio perveſtigare nullo modo valeat.

Fides, & ratio Dei Teſtimonio diverſimodè nobis propoſito iuniuntur.

Supereſt ut exploremus, an ea, quæ ſuprà ſenſus ſunt, requirere liceat. Etenim non deſunt, qui cenſeant humanam intelligentiam ea ſuperare, quæ ſenſus exſuperant, ut niſi res ſint juxtà ſenſum, ſenſui videlicet manifeſtæ, à nuda, & ſimplici intelligendi facultate minimè percipi, & inveſtigari valeant. Quamobrem exiſtimant, non congruere captui noſtro, quæ à ſenſuum dominio ac judicio abhorrent, ut idem ſit rem ſenſilem non eſſe, ac non eſſe intelligibilem. Quidquid igitur juxta horum hominum mentem ſenſilem aliquam affectionem non redolet, prorſus inveſtigabile eſt, cum illius nullam veram, & claram cognitionem habeamus. Temerarium autem, ac ſtultum eſt, ea perſcrutari, quorum aut nullam, aut confuſam & obſcuram tantum notionem habemus. Hinc quidam celeberrimus corpuſcularis Philoſophiæ ſectator memoriæ occurrit, qui adeò tenaciter ſenſuum auctoritati obſtrictus erat, ut niſi aliquid ſenſibus ſubjaceret, aut nihil, aut penitus à Philoſophorum inveſtigatione alienum eſſe cenſeret. Quapropter localem motum, quo nihil ſenſibus, ac phantaſiæ manifeſtius, in tanto pretio habebat, ut dicere ſoleret, ſe tantum localem motum intelligere: Da mihi (ajebat) motum, & philoſophabor, motum deme, naturam pariter, & intellectum auferes. Attamen quantum hæc opinio à veritate deflectat, atque ſit rationi apertiſſimè diſſentanea, infrà invicto ſanè ratiocinio ex Auguſtini præſertim doctrina de prompto demonſtrabimus. Etenim oſtendemus innumera, clara, & diſtincta notione humanam mentem intelligere, quæ ſenſuum & phantaſiæ aciem prorſus effugiunt.

Sunt qui putant inveſtigandum haud eſſe quod ſenſuum poteſtatem exſuperat.

Plura percipit intellectus, quæ ſenſibus nullo modo ſubjacent.

Deindè admonemus, nos nullo pacto ſuprà nos eſſe. Qui fallaciſſima ſenſuum auctoritate de rebus judicium ferre aſſueſcunt, ſibi nullo negotio perſuadent, ſe tantum intelligere ut corpore conſtantes, non autem quatenus immortali, ac rationali ſpiritu pollent; corpus verè ſe intelligere, animam ſe ignorare putant; hinc ſubſtantiam ſpiritalem ſempiternam a corporis ſpatiis abhorrentem in homine, præter craſſum, ac ſubtile corpus, efflorеſcere, fide haud ratione ſe animo aſſequi arbitran-

Sunt qui perperam cenſeant nos ſuprà nos eſſe ſi Animum à corpore ſejunctum ſpectemus.

trantur, ut credere, neutiquàm animam intelligere cenſeant, idcircò ajunt: niſi fides doceret, ignoraremus, an præter corpus, ſubſtantia inextenſa, & immortalis à corporum tumore aliena in homine vigeat.

Hęc tamen opinio ortum ducit à corrupta, & prava conſuetudine de corporeis rebus judicandi. Etenim, cum ſpiritalis, atque incorporea ſubſtantia ſub ſenſus non cadat, ideò putant, hanc noſtrum intellectum pariter latere, ut nihil intellectui pateat, niſi quod ſenſibus innoteſcit, quaſi intellectus à ſenſibus penderet, & ab illorum evidentia ſuam vim, ac poteſtatem emendicaret. At proh Deum, quàm immaniter falluntur? eſt quidem Animus noſter ſuprà ſenſum, non autem ſuprà ſe ipſum; ſenſum quidem non ſe ipſum effugit, haud animus animum latet, cum nihil animo ſe ipſo notius ſit præſentius, ac manifeſtius.

Animus, & ſi ſenſus latet, ſibi ipſi tamen innoteſcit.

Quid enim incongruum magis, magiſque inconveniens, atque à ſapientiſſimo Naturę genio magis diſſentaneum, quàm animum extranea corpora percipere poſſe, animo nos elementarem, aut cæleſtem ſubſtantiam intelligere, infinitas numerorum ſeries, & innumeras figurarum proprietates inveſtigare, & detegere poſſe; ſe ipſum tamen animum ignorare, ſe ipſum effugere, ac latere? Quid quæſò in hac rerum univerſitate abſurdius, monſtroſius quàm id ignorare, quo cætera intelligimus? Etenim, ſi Animus potens ac capax eſt corpus agnoſcere, quod alterius naturę profectò eſt, ab animi ſubſtantia alienum, ut extranenm veluti cum ſui natura pugnans perſcrutari, & introſpicere valeat; potioti jure ſe ipſum, cui ſummoperè congruit, intelligere aptas erit animus, cum facilius, minuſque laborioſum ſit animo, ſe ipſum, quam extraneas naturas à ſui ſubſtantia alienas, & extrà ſe poſitas requirere, & intelligere. En quo pacto, quod docemus, roborat, ac firmat Auguſtinus Lib. de Spiritu, & Anima Capite, primo. *Non eſt res peregrina, nec longe quærenda à nobis, animus eſt, quo iſta ſapimus. Sed eſt ſemper nobiſcum, adeſt, tractat, loquitur, & intùs verſatur. Datum eſt illi tam ingentium rerum ſecreta ſcire, & ſe ipſum cognoſcere non poſſe? Paucis ſiquidem licet ipſo animo animum cernere, ideſt ut ipſe animus ſe videat. Fieri autem non poteſt quadam divina providentia, ut inveniendi facultas deſit religioſis animis ſe ipſos, & Deum ſuum piè, caſtè, ac diligenter quærentibus.*

Nequit mens ſe ipſam ignorare, ſi res a ſua natura ſeiunctas intelligit.

Nihil animo facilius, quam ſe ipſum intelligere.

Tandem admonemus, ne res à ſua natura alienas inquirens Animus, quid ipſe ſit, inquirere negligat. Hoc ſalutare documentum ſolidè, & ingenioſè Auguſtinus nobis tradit Lib. IV. de Trinitate, in quo ſcientiam ſui ipſius ſingulis doctrinis, ac facultatibus, ſummoperè præferendam eſſe docet. *Scientiam (inquit) terreſtrium Celeſtiumque rerum æſtimare ſolet Genus humanum, in quo profectò meliores ſunt, qui huic ſcientiæ præponunt, Noſſe ſemetipſos; laudabiliorque eſt animus, cui nota eſt vel infirmitas ſua, quàm qui, ea non reſpecta, vias ſyderum ſcrutatur etiam cogniturus, aut qui jam cognitas tenet, ignorans ipſe, qua via ingrediatur ad ſalutem, ac firmitatem ſuam.*

Nihil, magis Animo confert, quàm, extraneis rebus poſthabitis, ſe ipſum primò diligenter inquirere.

Quid enim inſanius, ac dementius, quàm humanum animum ſe ipſum relinquere, a ſe ipſo diſcedere, ut quæ ipſi extranea ſunt, quæ ad

Digitized by Google

ſui natura perficiendam, aut intimius inſpiciendam nullo modo ſpectant, cognitione tantùm complecti? Quod ſanè apud homines frequentiſſimum eſt, qui, hominis ſcientia, & ſedula inveſtigatione poſt habita, ſe ipſos, veluti à ſe ipſis avocantes, tantùm quæ ad homines minimè pertinent, mentis cogitata convertunt; quapropter ex propria quodammodò natura emigrantes, aut inter matheſis cultores ſydera, numeros, figuras, ſonum, pondera, vires, motum diligenter ad menſuram revocant, aut docto, & ingenioſo Chymiſtarum igne manuducti, mineralium ac vegetantium viſcera agitant animo; aut ipſa etiam in Theologorum gymnaſis inacceſſæ Divinitatis arcana, imbecillis rationis uſu perſcrutari, & cogitatione percurrere non verentur.

Summa fatuitas ſe ipſos relinquere, & aliena perſcrutari.

Hæc autem crimìnoſa ſummèque deteſtanda negligentia, qua homines ſe ipſos inquirere, minimè curant, ſed potiùs res à ſua natura alienas, ac diverſas meditari, ac perveſtigare gaudent, primò ex admirandarum rerum, ac novitatis amore, qui vehementer in hominum corde flagrat, promanaſſe videtur. Etenim cùm homines ſibi ipſis ſint nimia familiaritate, ac quadam neceſſitudine devincti, & obſtricti, ideò nullo labore ſe ipſos deſerunt, & contemnunt, cùm nihil aut parùm intelligendo profeciſſe putent, ſi in propria natura inveſtiganda tempus abſumatur; quod enim obvium, ac veluti ante oculos nobis eſt, haud remotum, ac rarum, pro nihilo reputari ſolet. Nam cum prorſus illimitatus ſciendi quidam in nobis exardeſcat appetitus, ut ad ſummum, & interminatum Verum velis, remiſque contendamus; oritur ut quæ nobis familiaria ſunt, parvi pendamus, ac tantùm quæ nova, & mirabilia utpotè nos magis ad infinitum Verum conducentia, in pretio habeamus. Ex quo etiãm originem trahit quorum lam Pſeudo litteratorum delirium, qui tantum cuidam ſimulatæ, ac larvatæ ſapientiæ operam dantes, ea ſtudia, eaſque exercitationes eligere ſtudent, quæ à vulgari captu, & populorum intelligentia maximoperè diſtant. Etenim non quod ratione dictante inquirendum eſt, & rationalem ſubſtantiam decet, ſed quod vulgus latet, ſcholas effugit, ſedulò, & accuratè quærunt.

Cur homines parùm ſeſe inviſtigare conentur, aperitur.

Cum autem homines tàm turpiter a ſe ipſis recedentes, atque ad res a ſua natura alienas converſos intueor, duo invicem in homine pugnantia, ſibique mutuò adverſantia elucere animadverto; ſummus nempè ſui ipſius agnoſcendi amor, & appetitus, & acerbum odium, quo à ſua natura detegenda, & inſpicienda removetur, ut nos unà intelligere, & ignorare, noti ſimul, & ignoti nobis eſſe velimus. Vellet quidem homo ad felicitatem tendens, ſe omni perfectionum genere exornatum contemplari, ac ſcire, quod verò deficit, ignorare. Idcircò cum homo ad ſe ipſum rediens, atque in ſui penetralia animum convertens ſe intùs videt, tam invalidum, tam imbecillem, ſibique minimè ſufficientem, immanis ignorantiæ tenebris circumfuſum, ac ſuapte natura miſerum intuetur, ut animo nihil magis terribile, magiſque horridum, quàm ſe in ſe proſpectare, præſertim cum Spiritus Sancti donis denudatus, illius vita quæ Deus eſt, recedente; emortuus quodammodò jacet, quapropter adeo ſecum commorari refugit, ut nihil ei gratum magis, ac jucundum, quàm ſui ipſius oblivìſci, a ſe ipſo diſcedere,

Duo in homine invicem pugnare videntur, ſui ipſius nempè ſcientiæ amor, & odium.

Nihil corruptis hominibus jucundius, quàm a ſe ipſis diſcedere, ſolaſque extraneas res animo revolvere.

dere, extrà ſe ipſum cum extraneis rebus commercium inire. Nihil enim homini acerbius, atque durius, quàm ſe in ſe colligere, in ſua penitiora ſecedere, atque à corporum glutine, & vinculo ſe ipſum liberare; ex quo tot ludorum genera, tot ludrica exercitamenta, ſpectacula, theatra originem traxerunt, quorum auxilio adeò externa corpora laſcivientes ſenſus pertrahunt, oblectant, effaſcinant, ut animus in ſenſuum miniſterio occupatus a ſe ipſo deficiens, veluti totus in ſinum corporum effundatur, ac in ſenſibus contractus, ſui ipſius penitùs obliviſcatur. Idcircò tempus feſtivè, ac lætè conterere, otio indulgere, vires ludo recreare, idem ſonat, ac ſui ipſius memoriam amittere, atque deponere, animum ſui ipſius obliviſci, & cum extraneis rebus tantùm convivere.

Unde potiſſimum tot ludorum generatorum duxerint, exponitur.

Idcircò, cum primæ ſapientiæ gradus ſit, ſtultitia caruiſſe, (nemo autem ſtultitiam a ſe abjiciat, niſi in ſe ipſum ſeriò recedens, ſuos errores correxerit, ſuamque detexerit infirmitatem) in aperto eſt pauciſſimos, aut nullos ad legitimæ ſapientiæ gradum aſſequendum præparatos eſſe. cùm major hominum pars nihil tàm operoſum, tàm arduum, tàm difficile offendat, quàm animo à corporum, extranearumque naturarum conſideratione avocato, ad ſe ipſos revertere, ſecum fixa, ac conſtanti quadam meditatione commorari. Quamobrem cùm ſe ipſos intus inſpicere multum reſpuant, & alia ex parte ſcientiarum, doctrinarumque amore mirum in modum rapiantur, exorta eſt, immanis illa humanæ eruditionis ſuppellex, indigeſtaque moles, qua hominis non ſe ipſos, aut quid ipſi cogitant, ſed propriæ rationis uſu poſthabito, quod alii homines excogitarunt, atque tot artium inventione in medium adduxerunt, ſe ipſos deferentes cogitatione tantum revolvere gaudeant. Quemadmodùm ex eodem fonte communis ille error defluxit, quo ſinceræ Philoſophiæ, ac germanæ ſapientiæ ſtudium vulgò non univerſi humani generis exercitamentum, ſed peculiarem quamdam quorumdam hominum, qui Philoſophi nuncupantur, artem eſſe cenſeant, eo modo quo Muſica, Ars ſaltandi, aut Rethorica ſe habet; quaſi ad ſolos, & paucos homines, qui in lyceis Philoſophorum togam induunt, non autem ad ſingulos homines ſapientiam exercere, rationem nempè, & mores excolere, ſe ipſos, atque in ſe ipſis Deum diligenter inquirere, ſpectaret. Non enim unius, aut paucorum, ſed omnium hominum ars, & exercitatio Sapientia eſt, nempè ſui ipſius, ſuique Auctoris accurata inveſtigatio, a qua nemo citra rationis, & humanæ dignitatis injuriam profectò recedere poteſt.

Nemo ad ſapientiæ ſtudium diſponitur niſi a ſui ipſius inquiſitione exordium capiat.

Ex hoc tandem, quod homines ſe ipſos inveſtigare, ac ſecum commorari tantum execrentur, cum pariter ſe intelligere, & noſſe cupiant; factum eſt, ut ſæpè ſe extra ſe quærentes, aut ſe veluti in limine, non verò in penetralibus perſcrutantes, germanam, ac legitimam methodum ſe ipſos inquirendi turpiter ignorarint, quæ docet animum ſolo animo, & in animo tantum inveſtigari, & inveniri poſſe. Cujus methodi defectu ſe ipſos deformarunt, atque cogitatione in monſtra, & chimæras quodammodò tranſmutarunt; cum aut ſe nimiùm extollentes divina naturâ conſtare exiſtimarunt, undè, idololatria orta eſt. aut ſe plus æquo deprimentes cum brutis, & infimioribus corporibus rationalem ac ſpiritalẽ ani-

mum immiſcuerunt, ex quo impius Epicureiſmus ortum duxit; quapropter homines ſe ipſos deſerentes, & in extraneis naturis ſe tantummodo inquirentes, Animum humanum, aut Deum aut Beſtiam perperam effecerunt.

Primò Homo, quid ipſe ſit ſedulò perveſtiget.

Inquirat igitur primùm homo, quid ipſe ſit, ut quid cætera a ſua natura diverſa ſint, quam expeditiſſimè intelligat. Nam quo pacto cætera ſciet, ſi neſcit ſe ipſum, quo cætera intelligit? Quemadmodum qua ratione certam, & evidentem notitiam rerum poſſidebit, ni primò ſe ipſum diligentiſſimè conſulens, in mentis penitioribus exſcriptas inſpiciat primævas judicandi regulas, quæ in rationis ſecretis tanquàm humanæ ſapientiæ ſemina deliteſcunt? Dum ſe ipſum homo ſolerter inveſtigat, confeſtim ſubſtantiam infinitam à limitata, animum à corpore, ſpiritus attributa à carnis affectionibus perfectè ſecernit; ex quo accurato rerum diſcrimine humanæ ſcientiæ certitudo initium capit.

Dum Animus ſe in ſe videt, Deum & ſingula naturæ rudimenta intuetur.

Præterea cum animus ſe ipſum ingrediens, ſe in ſe videt, ſuum Exemplar, cujus imitamentum eſt, illicò videt; quo perſpecto, inſigniora procul dubio rudimenta Naturæ intuetur, quæ expreſſio atque veſtigium Exemplaris eſt.

Homo ſe ipſum accuratè inveſtigans, moralis ſcientiæ inſigniora fundamenta nullo labore detegit.

Deindè dum ſe intus intuetur, quantum à Vero, & Bono deficiat, facilè percipiet; nimirum intellectus morbos, quibus avertimur à Vero, voluntatis vitia quibus à Bono deflectimus, nullo labore detegit; quo perſpecto, ad opportuna atque ſalubria perquirenda remedia ſummoperè invitamur, ut Deo tandem reconciliemur, atque ad æternam vitam obtinendam piè, ac religioſè præparemur.

Quatuor diſciplinarũ genera diſtinguimus, neceſſarias nempè utiles ſupervacaneas, & noxias.

Quapropter ne tempus in vanis, atque inanibus rebus requirendis turpiter conterere videamur, ac pariter ſalutares, maturas, & dignas homine notitias & occupationes à noxiis, futilibus, atque ſuperfluis nullo negotio ſecernamus, quatuor facultatum, ac diſciplinarum genera diſtinguimus, quæ neceſſarias, utiles, ſuperfluas, atque noxias doctrinas complectuntur. Doctrinæ neceſſariæ dicuntur, quæ ad humanam naturam perficiendam, noſtramque beatitatem comparantur; quarum prima & inſigniſſima eſt ſui ipſius ſcientia, à qua nemo citrà culpam, rationiſque injuriam ſe liberare poteſt, quæ veluti fons, & origo eſt, ex qua

Quænam ſint neceſſariæ facultates aperitur.

tres præſtantiſſimæ facultates ſumma magnificentià emergunt, & primò, enaſcitur ſcientia de Deo in rationis lumine viſo, cujus notio, & anticipatio in quavis noſtra cogitatione delineata continetur; in quam dum intendit animus, ſuæ ignorantiæ caligine diſſipata, illuſtratur, purgatur, roboratur, atque ad intimius, & clarius ſe ipſum proſpectandum ſummoperè præparatur.

Quo pacto legitima, ac ſalutaris Dialectica a ſpuria, & noxia ſecernatur.

Deindè nullo labore in lucem prodit Dialectica, quæ non garrula, & loquax quædam ars eſt, ad ſophiſmata pertexenda, verborumque portenda evomenda comparata; ſed facultas quædam verum à falſo ſecernendi, ſeù congeries quædam ex inconcuſſis regulis compacta, quarum ope noſtra mens mendacium, præcepſque judicium vitare, obſcuritatem, atque confuſionem dum percipit, declinare valeat; quod ut obtineatur, non requiritur barbarum, ac informe illud aliquorum ſophiſtarum idioma, quo garrire ac verboſa quadam ſubtilitate nugiſque ludere, aut alios fallere diſcimus, ad extinguendum potius quàm fovendum tenuiſſimum humanæ rationis radium comparatum; ſed ſatis eſt ſi nobiſcum commorantes attentè expendamus cur, vel ſemel in errorem

Modus exponitur, quo unuſquiſque in ſuas cogitationes incĩdens, inſigniores ſincere Dialectica regulas reperire valeat.

illapſi

illapſi ſumus, aut in verum, maturumque judicium aliquandò incidimus; quo diligenter expenſo, & ad ſeveri examinis trutinam avocato, duo inconcuſſa præcepta illicò ex animo quodammodò erumpunt, quorum auxilio & falſum vitare, & verum evelare poſſimus, quæ veluti baſis ſunt, cui ſanioris purioriſque Dialecticæ vis firmiſſimè innititur. Tandem regula quædam firmiſſima ſeſe offert legitimum bonum à ſpurio ſecernendi, quæ Moralis facultatis ſolidiſſima baſis eſt, cui potiſſimum incumbit, hominis actiones ad ſummum, & verum Bonum tanquam ad ultimum finem, dirigere, ut indè animi pax, ac tranquillitas oriatur.

Ex ſui ipſius inveſtigatione facilè verum à falſo, Bonum à malo ſecernuntur.

Attamen cum homo, neque ſolus animus, nequè ſolum corpus, ſed animus corpori conjunctus ſit, non tantum indolem animi, verum etiam corporis temperiem, atque ſtructuram, quantum vires ſuppetunt, inveſtigare, ſibique aperire tenetur; quapropter diligenter expendat ea, quæ ad corporis economiam, atque congruum ſtatum tuendum, ac fovendum expeditius manuducunt, ut in corpore ſano ſana mens eluceat atque ex utriuſque partis concordia, & harmonia felicitas hominis proficiſcatur. Idcircò Medicinæ facultas pro viribus excolenda eſt; nempè unuſquiſque ex iis, quæ quotidie ſuo corpori nocere aut prodeſſe experitur, ad ſui ſanitatem tuendam, ſuam veluti peculiarem medendi theoriam excogitet, atque firmet, qua quid reſpuendum, quid amplectendum ſit, ſtatim intelligat, atque facilè vitare valeat fraudolentam vulgaris medicinæ inſcitiam, haud ad humani generis incolumitatem ſervandam, ſed potiùs oppugnandam, atque impunè evertendam maximoperè comparatam.

Non tantum Animi, verum etiam ſui corporis affectiones atque indolem inquirere tenetur homo.

Poſt neceſſarias doctrinas, utiles ſuccedunt facultates, quæ quamvis citrà culpam, & ingenii luminis injuriam omitti, & ignorari poſſint, attamen vehementer conferunt, ut faciliùs atque promptius neceſſariæ diſciplinæ ad uſum revocentur, nempè ut homo ſe ipſum auctoremque ſuum perveſtiget, rationem excolat, moreſque perficiat. Inter tamen utiliores diſciplinas præſertim Arithmetica, & Geometria enumerantur; quæ cum circa conſtantiſſimas, ac immutabiles veritates, quæ ad numerorum, figurarumque naturam, & affectiones ſpectant, occupentur; verè ad Animi fundum, interioremque partem referri videntur; numerorum enim, & figurarum doctrina quodammodò in penitioribus animi, ubi ſempiternæ quædam veritates à ſolertiſſima Naturæ manu exſcriptæ ac delineatæ effulgent, repoſita obliteſcit: cum animo namque naſcuntur Matheſeos rudimenta, ac primordia, quæ in ingenitis ideis, & anticipatis humanæ mentis notionibus continentur. Ex quo manifeſtum eſt, animum inveſtigare, in penitiora animi intelligentiæ aciem dirigere eos, qui Arithmeticæ, ac Geometriæ elementa, atque theorias accuratè rimantur, cum verus numerus, abſolutiſſime, & perfectæ figuræ haud in corporibus, ſed in animo tantum eniteant, ac commorentur.

Inter utiliores diſciplinas Geometria, & Arithmetica præſertim enumerantur.

Deindè, cum ad ſeipſum inveſtigandum, rationem, atque mores perficiendos, quædam attentiſſima animi perceptio requiratur, qua animus ſe ab extraneis rebus abducens in ſe redeat, ſecumque commoretur; ſequitur multùm nobis Matheſim prodeſſe, quæ ſummoperè, numerorum, ac figurarum virtute, attentionem nobis conciliat, animum à ſen-

Matheſeos ſtudium mirificè prodeſt, ut Animus ad ſe ipſum inquirendum præparetur.

ſilium

ſilium corporum conſuetudine avocat, ad ſolum Verum venandum, ac mendoſam opinionem execrandam mirum in modum præparat, ac diſponit.

Diſciplinæ Phiſico mathematicæ ex Arithmetica, & Geometria ſenſilium rerum attributis accommodatis ortum ducunt.

Ex Arithmetica autem, & Geometria, numerorum videlicet, ac figurarum doctrina, ſenſilium rerum attributis accommodata, in lucem prodeunt diſciplinæ, quæ Phiſico-mathematicæ vulgò nuncupantur, quarum vi animus veluti corpori immiſcetur, intelligentiæ ſenſus conjungitur; Etenim puriſſimos numeros, & perfectas figuras, quæ incorpoream animi naturam redolent, cum corporum affectionibus quæ extrà animum enitent, hujuſmodi diſciplinæ connectunt, & admiſcent. Hinc intelligibilem numerum cum ſenſili ſono conjungunt, & procreant muſicam; aut corporis vires, ac pondera cum figurarum proprietatibus adnectunt, & emergunt ſtatica, & mechanica.

Quamobrem cum facultates Phiſico-mathematicæ ab utiliſſimis diſciplinis, Geometria nimirum, & Arithmetica originem trahant, in noſtram profectò utilitatem cedunt; nam & ſi ad animum excolendum potiſſimum non comparantur, attamen humani generis commodum, vitamque civilem ſuprà modum juvant, ac promovent. Quidquid utilitatis Reipublicæ attulerint artes, ex Phiſico-mathematicis facultatibus effluxit, quæ tot machinas, totque inventa in ſocietatis Bonum, ac felicitatem nobis dederunt.

Diligenter cavendum, ne immoderatum Matheſeos ſtudium Animū ab utiliorum artium exercitamento removeat.

Attamen diligenter providendum eſt, ne immoderatum Matheſeos ſtudium impedimento nobis potius, quam auxilio ſit, etenim quantùm, ſi rectè ac temperatè eo utamur, animum ad ſapientiæ apicem pertingendo juvat; tantùm, dum illo abutimur nocet. Nam quidam Mathematici etiam magni nominis florent, qui dum intricatiora, magiſque nodoſa problemata prorsùs ab uſu remota, vigiliis, & operoſiſſimis calculis impalleſcentes, ad alios potiſſimùm Geometriæ cultores laceſſendos, & vexandos contexunt, aut ipſi ſolvere, & extricare enituntur; adeò intelligentiam defatigant, ut Animus quodammodò enervatus, & elumbatus, ineptus, atque invalidus ad ſeveriora ſtudia proſequenda, & exercenda infeliciter evadat, ac veluti totus in geometricis figuris, ac laborioſa Algebriſtarum ſupputatione immerſus, & occupatus, neque ſeipſum, neque excelſiores veritates inſpicere, & perſcrutari maſculè, & ſolidè valeat. Hinc nihil ſtultius, nihil ineptius infeliciſſima illorum occupatione, qui uſum vitæ, & neceſſarias diſciplinas contemnentes, ſuæque felicitati minimè conſulentes, animi cogitata perpetuò torquent, corporiſque vires labefactant, ut inutiles, ac valdè ſpinoſas quæſtiones Analyticæ artis adjumento, cum temporis jactura ſolvant.

Phiſicæ facultatis exercitatio vehementer confert, ut homo ſe ipſum, ac Deum planius intelligat.

Utilis diſciplinæ nomen lubenti animo Phiſicæ facultati tribuerem, ſi hæc cautè, & providè pertractetur; Etenim cum Mundus corporeus, cujus illa inveſtigatrix eſt, totus quodammodò contrahatur, & in epitomen redigatur in humano corpore, quod meritò parvus mundus nuncupatur; ſequitur Phiſicam artem mirificè prodeſſe, ut Microcoſmi, nempè mundi magniſtructura, vi, partiumque concordia, & harmonia planè perſpectis, noſtri corporis fabrica, & œconomia expeditius inveſtigentur. Præterea creatus intellectus, dum ſpectabilem Univerſum ſedulò contemplatur, ſummam Supremi Conditoris ſapientiam, virtutem, atque exiſtentiam clarius intelligit, cum corporeus mundus, ut

potè

Digitized by Google

potè Dei veſtigium, & imitamentum dici poſſit Deus adumbratus, ac multifariam, & juxtà plures facies in materia, ſeù corpore exſcriptus. Quidquid autem ad Dei cognitionem recto tramite nos manuducit, ſummè quidem utile, ſummèque fructuoſum eſt; quapropter ſummoperè utilis Phiſica facultas erit, cujus ope in rerum viſibilium fæcunditate, energia, pulchritudine, bonitate, & congruentia, ſummi opificis, atque exemplaris indoles, & perfectiones inſigniter expreſſæ proſpectantur; ut nemo naturam intus inſpiciat, & Univerſi penetralia perſcrutetur, quin illicò ſuum Auctorem ſingulas res procreantem & moderantem intueatur. Quapropter, qui dum viſibilem mundum contemplatur, Deum in eo expreſſum non videt, hic profectò cæcutiens Univerſum ignorat; non videt, ſed deceptus videre, & intelligere putat, aut non quod factum eſt, ſed tantum, quod ipſe temerè effinxit, animo intuetur.

Ut tandem Phiſica facultas in humanam utilitatem cedat, primum eam præcedant ſeveriſſima hominis inveſtigatio, atque genuinæ Dialecticæ canones, ne præcipiti judicio de externorum corporum natura ratiocinemur; nam hominis ſcientià, & excolendæ rationis arte poſthabitis, Philoſophus Verum cum Falſo, exemplar cum veſtigio, Spiritum cum corpore facilè confundens haud verum, & ſincerum ſed imaginarium, & monſtroſum Univerſum pro arbitratu, cogitatione revolvet. Hinc homines Phyſicam artem neceſſariis facultatibus præponentes, in naturalium rerum cauſis detegendis minimè profecerunt, ſed invicem implacabili contentione pugnantes, in plures abiere ſectas, atque innumera ſyſtemata ſibi adverſantia, nugis, rixiſque plena, à ſapientiſſimo Naturæ genio aliena excogitarunt; nam dum ſe ipſos ignorant, & cætera a ſe ipſis remota ignorare, & cogitando pervertere oportuit.

Deindè antè Phiſicæ ſtudium Arithmetica, & Geometria præluceant, tanquam oculatiſſimi deliteſcentis Naturæ exploratores. Nam cum Mundus corporeus nùmerus quidam partium æqualitate, proportione, & convenientia, ad Unitatem inceſſanter tendens ſit, in quo tendendi modo integra mundi pulchritudo ſita eſt, idemque geometricis figuris ampliſſimè à natura quaquàverſum affectus, & deſignatus, planiſſimè liquet, quòd niſi primò numerorum, ac figurarum doctrina affulſerit animo, irrito conatu mundi primordia, ac latentia elementa explorare tentabimus. Hinc ad modùm veterum ſapientum conſuetudo approbanda eſt, qui adoleſcentes Matheſis rudimentis haùd imbutos à Philoſophiæ ſacrario arcebant. Demum ut ex naturalis ſcientiæ ſtudio uberrimus fructus colligatur, adeò primæ, & ingenitæ veritates noſtra ratiocinia præire debent, ut tantùm in Phiſicis diſſertationibus amplectantur ea, quæ illis congruunt, aut neceſſariò ex illis erumpunt, ut aſſenſus non emergat, niſi primò evidentia manum præſtet; quod ſi hæc non eniteat, ſed tantùm quædam veritatis imago animo ſeſe offerat, tunc probabilitati ſanè non acquieſcamus. Nihil enim audax magis, magiſque ſtultum, quam opinari, nempè ſiſtere, ulteriùs non progredi, in fucata quadam, & umbratica veritate acquieſcere, cum adhùc dubitandum eſt, atque in præceps judicium irruendi periculum imminet. Quapropter cum ſola veriſimilitudo adeſt, quid res ſit nullo modo pronunciemus, tantùm, quid poſſit eſſe, aut quid nobis videatur, citrà temeritatem affirmemus.

Qui ſe ipſos ignorant, & univerſam naturam ignorare neceſſe eſt.

Qui figuras, ac numeros ignorant, & naturam neſcire oportet.

Firmiſſimum Rationis lumen, haud opinio philoſophicum judicium præcedat.

Super-

Digitized by Google

Supervacaneas artes appellamus, quæ parùm, aut nihil ad Animum excolendum, ac beandum conferunt.

Supervacaneas autem artes appellamus eas, quæ parùm aut nihil ad animum excolendum atque ſerenandum conferunt, quæ nimirùm hominis beatitatem, vitæque uſum neutiquam reſpiciunt, ſed potiùs hominem à ſeipſo abducentes ad extraneas, & nullius momenti res contemplandas pertrahunt. Cujuſmodi ſe habent aliquorum pſeudo litteratorum ſtudia, & exercitamenta, qui ſe ipſis poſthabitis, atque neceſſariis facultatibus contemptis, aut veterum Romanorum pilea, aut Carthaginenſium calceamenta, aut vetuſtæ Græciæ habitus, lucernas, funera, ſepulchra, & arma ſummo labore, ſummaque diligentia ad noſtræ ætatis memoriam revocare, atque perſpicere ſtudent, ut ſummoperè incumbant in explorandis, atque detegendis priſcæ ætatis moribus, legibus, & conſuetudinibus, inter quos viciſſe, ac triumphum deportaſſe videtur, qui antiquorum monumentorum teſtimonio, quo pacto Rex Macedoniæ Alexander induebatur, aut quibus armis muniebatur Xerſes, aut quo bellicorum inſtrumentorum genere pugnabat Annibal, jam depræhendiſſe jactitat. Hinc ſuarum Regionum geographicam deſcriptionem, propriæ domus economiam, Patriæ leges, & ſtatuta, ſuæ familiæ originem ſæpè prorsùs ignorantes, tantùm vetera, remota, & quæ ætatem noſtram effugiunt, attentè, diligenterque inquirunt, atque dum abſoleta, antiquata, ac longinqua tantùm perſcrutantur, ſe ipſos deſerunt, nec mirantur. Attamen non inficiamur utile, ac laudabile antiquitatum, priſcorumque morum ſtudium eſſe, ſi ad hiſtoriam cùm ſacram, tùm prophanam, qua humana vita gubernatur, perficiendam referatur, aut ſi ſubciſivis horis poſt neceſſaria, ac ſalubriora exercitamenta, ut animus recreetur, & majores vires ad Sapientiam excolendam reſumat, veluti per tranſennam exerceatur.

Reprahenduntur, qui nimium Idiomatum ſtudio ſe obſtringunt.

Supervacaneum etiam immodicum linguarum uſum exiſtimamus; nàm quid inutilius atque inanius, quàm breviſſimum vitæ curriculum ferè totum abſumere in tot diverſorum idiomatum inſuetis vocibus addiſcendis? Ut præcipuum aliquorum ſtudium non ſit res callere, verum evelare, ſed memoriæ facultatem inanditis vocabulis, ac extraneis: barbariſque nominibus opprimere, & onerare; non enim ſapientiæ, ſed inani loquacitati, non rebus, ſed vacuis vocum rumoribus ſtudent. Quapropter ſummoperè deteſtandi ſunt, qui Hæbraicis, Caldæis, Aegyptiacis, & Arabicis caracteribus delineandis, nominibuſque memoriter recitandis inceſſanter addicti, popularis gloriæ mancipia, dùm inanis gloriæ fumo enutriuntur, atque dum ſtupendis inſuetorum caracterum figuris, & indigeſta quadam ac peregrina nominum farragine rudem vulgum effaſcinant pariter, & exterrent, vera ſapientia deſtituti, neceſſaria, & utilia ignorantes, ad ſolam laudis jactationem ſe convertunt.

Deniquè noxias facultates appellamus ſingula ſpuriæ, & larvatæ doctrinæ genera, quæ aut ad errorem fovendum, ac promovendum comparantur, aut per opinionum fraudes incedentes, non verum, ſed veriſimile, non evidens, & certum, ſed probabile tantùm venari gaudent; ut non quid res ſint, ſed quo pacto tantùm ex furentis phantaſiæ arbitrio effingendæ ad aliorum ingenia ſuperanda, & excrucianda ſint, maximoperè ſtudeant. Quapropter noxiarum facultatum aliæ

ſunt

Digitized by Google

ſunt ſuperſtitioſæ, aliæ pugnaces, & contentioſæ, aliæ phantaſticæ ad veritatem exturbandam natę, aliæ ad quamdam ingenii luxuriem, & rumorum ventos captandos comparatæ. Noxiæ ſanè facultates, ſingulæ divinatrices artes dicendæ ſunt, ut Aſtrologia judiciaria, Geometria, Chiromantia, Hydromantia, & id genus alia, quæ dùm, & cordis ſecreta detegere, & ventura vaticinari promittunt, innumera errorum monſtra pariunt, humanum quoquè Intellectum turpiter à veritate removent. Atque tandem inter noxias doctrinas profectò enumerari poteſt quædam mendoſæ, ac verboſæ ſapientię ſpecies, quæ dùm nudam veritatem indagare, rationem excolere, naturam perveſtigare inaniter autumat, diſſidia tantùm, garrulas ſubtilitates, vocum monſtra, ac inſanientium hominum figmenta recitat, enucleat, interpretatur; hinc audaci, & immedicabili quadam ignorantia laborans, ſe jam ſcire atque ſublimiorum ſcientiarum faſtigium attigiſſe impudenter gloriatur.

Noxiarum facultatum aliæ ſunt ſuperſtitioſæ, aliæ pugnaces, & contentioſæ aliæ phantaſticæ.

Dum hæc autem admonemus, quædam haud contemnenda dubitatio occurrit, An nempè Oratoria ars, & Poeſeos ſtudium inter ſupervacaneas, & noxias, an potius inter utiles facultates adſcribi debeant. Circà quam rem apertè fatemur, quod ſi Rhetoricæ, & Poeſeos inſtitutum, metam, ac finem conſulamus, maximas utilitates hujuſmodi diſciplinę conferunt, atque commoda non pauca invehunt; Si verò pravum, ac corruptum quorumdam Oratorum, & Poetarum uſum conſideremus, in periculoſas, atque noxias artes, neſcio quo infelici litterarum fato, hujuſmodi facultates turpiter degenerarunt, ut laudabiliter è ſuis eruditis hortis ſpurios Rethores, ac Poetas, quemadmodùm, & contentioſos Dialecticos, pacatiſſimus philoſophantis Epicuri genius ablegaverit.

Dubitatio quædam emergit, an Oratoria ars, ac Poeſeos ſtudium inter utiles diſciplinas enumerari debeant.

Et primò ſi eloquentiæ inſtitutum, ac ſcopum attentè inveſtigemus, ex hac facultate maxima emolumenta oriri, quis ſanæ mentis inficietur? Etenim Oratorię artis præcipuus finis eſt, Veritati patrocinari, virtutes promovere, vitia profligare, atque oppreſſæ Innocentiæ ad æqui, & juſti normam defenſionem recipere. Nàm cùm Homo ut potè politici corporis ſeù ſocietatis membrum, non tantum ſibi, verum & cęteris prodeſſe teneatur; oritur, quod ſi rationis uſu aliquas veritates detexerit, atque ad praxim revocaverit, in ſocietatis Bonum, & utilitatem illas aliis ſuadere, atque patefacere debeat. Si huiuſmodi autem veritates tantùm ad ſpeculationem ſpectent, nuda ratione detegantur; tunc pręclarè aget orator, ſi planum, atque placidum ſermonem adhibeat, ut veritas aliorum animo affulgeat; nam ubi vitæ uſus non occurrit, ſed tantùm de rebus ad ſimplicem contemplationem pertinentibus controvertitur, quo magis nuda minuſque fucata, at lacertoſa quadam ratiocinatione obarmata ſeſe offert oratio, eò fortiùs perſuadebit, hominumque animos deflectet.

Oratoriæ artis ſcopus, ac Inſtitutum aperitur.

Attamen, ſi veritates ad uſum comparentur, & immoderatis, atque indomitis hominum cupiditatibus repugnent, turbatoſque animi motus minimè alliciant, tunc concitata vehemens, atque robuſta Oratio utilis, ac maximè opportuna erit, quæ tamen animi commotiones, & impetus non exaſperet, vehementiuſque accendat, ſed emolliat, & citrà vim ſanitati reſtituat. In quo rectus Oratoriæ artis

uſus ſumma cum laude ſitus eſt. Nàm ſi mendacium eloquentiæ oblectamentis, lenociniis, atque eximia ſagacitate. tanquam validiſſimis armis ad veritatem oppugnandam utitur, non video, cur veritati non licebit potentiſſima eiuſdem artis machinamenta ſolerter adhibere, ut promptiùs de errore triumphet, aque legitimum ſuum ſuprà humanam mentem dominium nanciſcatur. Quapropter ut improbi, ac pertinaces homines ad veritatem, atque virtutum exercitium impellantur, mirùm in modum eloquentiæ ſtudium prodeſt, cuius ſcopus eſt alliciendo copiosè, & eleganter diſſerendo, verum docere, ſuadere, atque incomparabiliter promovere, ut nihil aliud eſſe eloquentiam, niſi ipſam ſapientiam copiosè, & ornatè diſſerentem, virtutes nimirum, & veritatem ſplendidiſſimè docentem, ipſe eloquentiæ Princeps Lib. I. De Oratore apertè affirmaverit.

Eloquentia ipſamet ſapientia eſt copioſè tamen, & ornate differens.

Attamen ſi Oratoria ars (quod vitium haud artis, ſed artificis eſt) à ſcopo aberrans in quamdam ingentem libidinem, vanamque oſtentationem, veritatis, ac virtutum amore poſthabito, degeneraverit, magno ſanè detrimento erit, nam in quamdam verſipellem, atque callidam artem converſa ad errorem fovendum, atque humanum ingenium corrumpendum potiſſimùm conferet. Hinc dum Oratoriæ artis cultores germanæ, ac robuſtæ eloquentiæ rudimenta in ſe ipſis aſſidua meditatione inveſtigare non curant, neque ad veritatem edocendam tantæ facultatis vires comparant, non eloquentes ſed loquentes, haud Oratores, ſed obſtrepentes, atque garruli declamatores facti ſunt; qui, dum nimium ſermonem excolere ſtudent, in rerum ignorantiam irruunt; modicus enim verborum cultus ignorantiam rerum peperit. Quapropter affectata pedagogiæ ſuperſtitio orta eſt, quæ tantùm idiomati exornando, & expoliendo addicta, atque ventum popularem quærens, quamdam horridam eloquentiæ larvam peperit, quæ ſermonem, ac loquendi uſum ſummoporè fedare, ac corrumpere auſa eſt, atque genus quoddam excogitavit, quod, dùm inflato ſermone & à loquendi inſtituto alieno utitur, inſueta vocum novitate, audientium mentem excruciat, admirationem quoque excitat, & plauſus colligit ſolùm, quia vulgus quid orator enunciet, intelligentia non aſſequitur.

Quam noceat corrupta, nimiſque laſciviens eloquentia.

Præterea non parùm eloquentiam corrupit, ac deformavit, immoderatum aures demulcendi ac titillandi ſtudium, ut Oratoria ars, voluptati obſtricta, enervis mollis, & effœminata evaſerit, quæ valido ſapientiæ ſpiritu denudata, neque ad docendum apta, neque animi impetus, ac motus, aut excitare, aut moderari capax ſit. Nam niſi rebus, doctrinis, veritatum novitate, ac venuſtate, argumentorumque acrimonia, ac robore Orator ſolida, ac ſana quadam delectatione auditorum animum proleſter, quidquid ad alliciendum, ac delectandum compara tur, in frigidam, puerilem, atque affectatam quamdam ſermocinationem procul dubio degenerabit, quæ ad nauſeam doctiores provocat, & à ſana doctrinà, morumque ſtudio perversè rudes homines avocat. Duo tamen potiſſimum Oratoriam facultatem deturparunt, atque dedecorarunt, Lucri nempè, & inanis Gloriæ cupiditas, qui duo morbi univerſam ferè literaturam corruperunt, ac macularunt, ut frequentiſſimè haud rationi perficiendæ, animoque excolendo, ſed diſtortis, ac pra-

Immodicè aures obleƈtandi ſtudium ſuprà modum Oratoriam artem corrupit, & enervavit.

vis hu-

vis hominum affectionibus ſcientiæ, ac facultates obſequi, atque inſervire videantur. Quiſquis autem in ſocietatis commodum, & utilitatem eloquentiam ſibi comparare exoptat, primò ſibi ipſi diligenter ſtudeat, ſuarum affectionum originem ac indolem ſedulò perſcrutetur, atque in hanc curam intendat aciem ingenii ſui, ut claras, legitimas, atque diſtinctas rerum notiones aſſequatur, quo adamuſſim ad praxim revocato, nervoſa, animata, ac vegeta quædam dicendi ratio emerget, quæ dum aures voluptate perfundit, pariter docet, atque turbidas, & concitatas animi motiones pro ſuo arbitratu ſedat, coercet, atque extinguit. Hinc nemo ſolido nervoſo, ac felici ſermone eloqui poſſe putet, ſi malè & præpoſterè cogitat, ut niſi primò Animus maturæ ſapientiæ exercitatione expoliatur, quò cultior, magiſque laſciviens erit ſermo, eò magis languida iners, ac torpida eloquentia erit.

Poeſeos uſus; & abuſus aperitur.

Haud abſimili modo ratiocinandum eſt de Poeſi. Hæc enim idem ſonat, ac Fictio; eſt enim ingenioſa, ac ſolers quædam ars, quæ dum humanas actiones effingit, congruiſque carminibus exprimit, ad vitam inſtituendam, ad mores nempè aut perficiendos, aut emendandos pro viribus tendit. Quapropter cum illius finis ſit rerum imitatione, carminumque harmonia delectando docere, ſequitur Poeſim non mediocriter inſervire, animumque juvare, ut citrà laborem fictionum, carminumque lenociniis, & oblectamentis ad veritatis contemplationem, virtutum quoquè exercitium ſuaviter, ac jucundè manuducatur. Quid enim ſalubrius, utilius, laudabilius, quam citrà vim alliciendo, corruptos, & eperditos homines ad ſalutarem doctrinam, & virtutis uſum amplectendum pertrahere?

Quātùm Poeſis à ſcopo, ſuoque Inſtituto deflectens noceat, in mediū adducitur.

Attamen dum Poeſis à ſcopo deflectens non docere, & admonere, ſed tantùm aures effaſcinare, & allinire ſtudet, in pernicioſam, & peſtiferam quadam artem converſa eſt, cujus lues dum graſſatur in auribus, animus miſerrimè inficitur. Etenim corrupta ac depravata Poeſis, dum a Veriſimilitudine recedens & inſano quodam furore percita, quidquid animo revolvit, ultrà modum exporrigit, aut contrahit, nimiumque adauget, aut minuit, virulento afflatu phantaſiam quodammodò efferat, ut quaſi hallucinatus animus, maxima minima, imbecillia fortia, infima ſublimia inverſo ordine videat, qui phantaſmatum tumultus, exceſſus, ac perturbatio quamdam animi intemperantiam pariens, animi affectus extrà modum agitat, atque in noſtram perniciem plus æquo concitat. Hæc enim nimia effervеſcentis phantaſiæ motio intelligentiam obruit, atque ad puriſſimam veritatis lucem intuendam, ineptam reddit. Dum autem hoc pacto corrumpitur, & inſoleſcit Poeſis, ut ex diametro Sapientiæ adverſa maximè profectò deteſtanda eſt, etenim præcipuum Sapientis munus eſt ſingulis rebus, ut ita fatear, ſua pretia atque congrua loca adſcribere, ut neque ſublimia deprimantur, neque attollantur infima; non enim ſapit, ſed deſipit, qui caduca, immortalia, quæ vileſcunt, pulcherrima, quæ minima ſunt maxima facit. Quæ perverſa cogitandi ratio à nimium ebulliente, atque tumultuoſa Poeſi effluxit, quæ dum imaginandi vim adauget, intelligentiam minuit, dum nimium phantaſiæ indulget, rerum naturam invertit; quo enim phantaſia intumeſcit, eò iudicandi vis decreſcit. Idcircò quià in juvenibus ob nimiam ſanguinis acrimoniam, & effervеſcentiam immodicè ebullit,

Digitized by Google

ac prævalet phantaſia enervè, & parum judicium viget. Ex adversò autem, quia in ſenibus pigreſcente ſanguine deferveſcit, ac torpet imaginandi vis, robuſtior, ac vegetior intellectus eſt, ut in juventa ingenium, in ſenecta verò judicium præſertim efflореſcat.

Hac occaſione admonere me non pigeat, nè facilè aſſenſum præſtemus Oratoribus, aut Poetis in quibus plurimum imaginandi vis exardeſcit, atque vehementer æſtuat phantaſia; nihil enim ad decipiendum potentius eſt, quam impetuoſæ, ac turbulentæ phantaſiæ contagium, cujus afflatu nullo negotio in audientium animo propagatur; quapropter cautè legendi ſunt ii auctores, qui fervido, atque concitato temperamento prædıti, plus (ut ita dicam) phantaſiæ quam intellectus à natura receperunt, nam dum accenſo, ac tumido quodam Sermone ſua cogitata aperiunt, non difficulter homines à veritate removent, atque periculoſas doctrinas promovent; nam nimium aliorum phantaſias commoventes, dum audientium animus phantaſmatibus totus obſtringitur, ne errorum fraus detegatur ſubdolè prohibent.

Ut igitur quid prælucente ratione, ut veritatis ſtudioſum addecet, inveſtigandum, & ſpeculandum ſit intelligamus ex rebus jam firmatis, firmiſſima quædam Regula ſtatuatur. Quidquid ad Animi perfectionem, ſinceramque felicitatem tendit, captui noſtro accommodatum, citrà culpæ, temeritatiſque periculnm inveſtigetur; at ſi ad errorem, aut ingenii tantum oſtentationem comparatur, aut ab humanæ vitæ uſu prorſus alienum eſt, tanquam ſupervacaneum, aut noxium cauta quadam ignorantia a cognitione removeatur. Hinc ſi dum aliquid inquirimus, ratio reluctat, noſtramque inveſtigationem interiori quadam voce redarguit, res quæ inquiritur, vel tanquàm ſuprà captum noſtrum, vel ut noxia, & ad hominem minimè pertinens à cogitatione abiiciatur. Sin autem nitidiſſimum rationis lumen approbet, quod perſcrutamur, aut neceſſarium aut inveſtigatu utiliſſimum exiſtimemus.

Jam ex noſtra ſalutari admonitione, quam neceſſarium, rationique conſentaneum ſit Animum ſuæ felicitati, ac perfectioni conſulentem ſe ipſum diligenter, ac legitima methodo inveſtigare intelligimus; pariterque, quid in veritatis inquiſitione, rerumque examine vitandum, aut amplectendum ſit, nè in errorem falſamque ſcientiam incidamus, innoteſcit; quod nos ſummoperè præparat, ut interruptum opus cum Auguſtino felicius proſequamur. Quapropter hoc pacto muniti, ac roborati ad Librum decimum de Trinitate explanandum accedamus.

PARS

PARS
SECUNDA

Humanæ Animæ, Natura ab Auguſtino detecta in Libro Decimo de Trinitate.

Digitized by Google

Digitized by Google

FLorentiſsimum Auguſtini Ingenium in Libro de Animæ quantitate, quem in prima hujus Operis parte pro viribus explanare curavimus, Animi Naturam æquiſsima judicii lance expendens, primò nulla corporea magnitudine, nullaque mole conſtare Animum, ſed inſectilem, ac prorsùs a ſpatiorum dimenſionibus alienum eſse fortunatò eventù detexit: Deindè Animi virium quantitatem per ſeptem aſcendens gradus, tàm ad amuſsim ad menſuram revocavit, ut quantum ſit Animæ robur, quanta poteſtas intus inſpexiſse, ac ſalubriter enucleaſse videatur; In Libro autem decimo de Trinitate, in quo totus humanæ mentis ſe ipſam inveſtigantis conatus mirum in modum deliteſcit, ut abditiſsimum Trinitatis Arcanum, quantum finitæ Intelligentiæ imbecillitas patitur, illuſtraret, minuſque tenebroſum redderet, ad Hominis mentem ſe convertit, ut in ea expreſſiorem, inſignioremque quamdam Trinitatis effigiem inveniret. Idcircò Corporeis imaginibus rejectis; Animum in ſemetipſo, in ſuiſque receſsibus perſpicaciſsimo nudæ intelligentiæ oculo intueri, ac detegere gaudet. Quod ut expeditius obtineat, ad reſolutivam, ſeu Analyticam Methodum confugit, cujus ope dum ab animo, quæ extranea, atque ab illius indole aliena ſunt, accurate ſejungit, Animi naturam in ſuis penetralibus proſpero ſucceſsu contemplatur; ut non tantùm quid non ſit, verùm & quid ſit Animus, interiori mentis acie cernat. Quidquid autem ad Animæ naturam inveſtigandam in Libr. X. de Trinitate ſpectat, dupliciter interpretrabimur, primò in medium ipſum met Auguſtinum Animæ noſtræ naturæ perſcrutantem afferemus deinde ſeveriori quadam Analyſi, & amæniori ſtylo Auguſtini mentem ſecum loquentem veluti antè oculos ponemus.

Augu-

Auguſtinus Animæ noſtræ naturam, mira quadam Analyſi, ſummoque acumine perveſtigans in Lib. decimo de Trinitate.

I.

Authoris Paraphraſis in lib x. Divi Auguſtini de Trinitate.

Quid nomine Animi, quid verò Corporis intelligatur.

CUm Hominis fabricam, atque ſtructuram mira, & ineffabili quadam ſolertia à ſummo Opifice, Deo Optimo Maximo cunctarumque rerum moderatore concinnatam intueor, maximaque diligentia contemplor, duo integrum hominem efformantia mihi confeſtim ſeſe offerunt; Corpus nempè, & Anima. Quod enim carnis oculis manifeſtatur, iners, torpidum, craſſis inſtructum organis, ſui ipſius neſcium, ad agendum aptum, corpus vulgò nuncupamus; Attamen Principium illud, undè vita, & robur potiſſimùm in corpus derivatur, cogitandi, atque intelligendi capax, doloris, voluptatiſque particeps, ſuarumque operationum conſcium; quo felicem vitam exoptamus, ad ſapientiam tendimus, dubitamus, odio habemus, amamus, reminiſcimur, ratiocinamur; hoc profectò eſt, quod in nobis Animam, dum ſentit, imaginatur, ac in corpus agit, Animum verò, aut Mentem, dum intelligit, & ad incorporeas res inſpiciendas convertitur, appellamus. Idcircò cùm Animum dico, principium, quod in me cogitat, atque intelligit, ſeu Mens ipſa venit, quæ procul dubio in homine præter corpus viget, inſigniterque floret.

Principium in homine intelligendi Animus, ſive mens appellatur.

Primò inquirendum eſt an Animus humanus a corpore differat, deinde, quodnam ſit inſigniùs ac princeps illius attributum.

Quid autem ſit hic Animus, cujus indolis, atque naturæ, ſummolabore, ſummaque diligentia hìc expendere liceat, ut tandem duo mihi innoteſcant, primùm an Animus adeò ſuprà corporis conditionem excellat, altioriſque ſit ordinis, ut penitùs incorporeus exiſtimandus ſit, ut non tantùm ſecundum quoſdam gradus, & modos, ut volatile, ac ſubtiliſſimum corpus a craſſiori, & fixo diſcriminatur, verum etiam juxtà ſui interiorem naturam corporis indolem excedat, ac mirificè ſuperet; Deindè quodnam ſit primævum inſigniuſque attributum, in quod tandem tanquam in ſui originem ac principium reſolvatur Animus; quæ duo, ſi Auſpicante Deo, proſpero ſucceſſu detegam, Animum Animo jam evelaſſe, meritò in Domino gloriabor.

Talis indolis eſt Animus, ut dum inquiritur jam nobis innoteſcat.

Ut autem ordinatiùs, atque enucleatiùs rem tam difficilem, tamque negotioſam inveſtigans procedere valeam, primum ab amore, quo in homine Animus ſe ipſum intelligere, ſuamque præſtantiorem nobilioremque affectionem detegere exoptat, initium capiam, ut ipſemet Animum inquirendi amor, ipſamet animi inquiſitio robuſtius, atque efficacius inſtrumentum evadat, ut quid ſit Animus, quam facillimè intelligam; idcircò ſic liceat ratiocinari. Dum Animus, ſeu

mens

menſ ſe ipſam diligenter inquirit, ſe ipſam profectò intelligere exoptat, quidquid autem ardentiſſimo ſtudio menſ ſcire deſiderat, procul dubio amat, non enim ſcire appetimus, niſi id quod amamus. Attamen nemo, quod omninò incognitum eſt, amat, aut intelligere, ſibique exploratum reddere cupit. Quod antequam ad animi inveſtigationem deſcendam, ſedulò explorare neceſſe eſt, ut nobis manifeſtè pateat, an cum quamlibet doctrinam, ac rem ſcire, animoque patefacere in litterariis exercitamentis, uſuque vitæ cupiditate flagramus, tantum quod notum eſt, an potius id quod ignoratur, amore proſequamur, ut non ſolum quæ patent, verùm etiam & quæ latent Animum, ſub noſtra deſideria cadant, quod cum attentiſſima quadam animi perceptione expendo, me tantùm quod animo innoteſcit, neutiquam quod incognitum eſt, amare poſſe reperio.

Animus ſe inquirens ſe ipſum intelligere exoptat.

Rem omnino ignotum nequaquam amat Animus.

Et primò ſi ad ipſas mortales, corporeaſque res ſenſibus obnoxias me convertam, illicò intelligo, cum Animus auditus organo utens, ad aliquam rem videndam, ob illius pulchritudinis famam accenditur nihil aliud eum amare, ac vehementer inquirere, niſi id quod jam ſcit, & intelligit, & hoc eſt ipſamet generalis corporum pulchritudo. Etenim non ob aliam rationem tunc mens amat, niſi quia plura corpora pulchra vidit, atque adeò id quod in corporeis rebus jam viſis inſpexit, hoc eſt quod in remoto, aut latente corpore amat; Idcircò niſi ei primò nota eſſet pulchritudo, nullum ſanè corpus aut remotum, aut latens ardentiſſimo ſtudio inſpicere, & cognoſcere exoptaret. Ineſt enim intrinſecus animo ingenita quædam immutabilis, & ſinceræ pulchritudinis notio, quam corporeis rebus accommodat, antequam illas approbet, atque amet. Quamobrem niſi in corporibus Animus proportionis, ſymmetriæ, partiumque conſonantiæ, & æqualitatis, intelligibilis nimirum & immutabilis pulchritudinis veſtigia, ac delineamenta quædam videret, corpus nullum profectò amaret, imò reſpueret, & odio haberet, in quo haud quod videt, aut ignorat, ſed tantùm quod ſcit, & nuda intelligentia aſſequitur, amat, ipſam nimirùm conſtantiſſimam pulchitudinem, quæ nunquam interit, cujus participatione, & imitatione pulchra dicuntur corpora, quam non carnis oculis, ſed rationis luminibus tantummodò videt Animus; quamobrem niſi immortalis pulchritudinis natura in primævis, inſitiſque noſtris notionibus illuceſceret, ac nota eſſet, nullius ſanè corporis pulchritudinem videndi ſtudio, & amore inflammaremur. Hinc cum Virum bonum, cujus nunquam faciem vidimus, amore proſequimur, illum ex virtutem notitia amamus. Etenim in illo virtutem diligimus, quam in ipſa veritate, atque Ratione intuemur; niſi enim univerſalis, ac immutabilis Ratio, in quam omnis Rationalis animus immergitur, virtutis pulchritudinem, atque præſtantiam Animæ noſtræ manifeſtaret, hominem non viſum ex ſola virtutum fama nullo modo amaremus, atque adeò in Viro bono minimè quod nos latet, a nobiſque ignoratur, ſed quod intelligentiæ patet, procul dubio amamus. Haud abſimili Ratione niſi impreſſam, cujuſque doctrinæ in animo haberemus notionem, cum ad doctrinas aſſequendas, atque excolendas plerumque laudantium, atque prædicantium accendit auctoritas, nullo ad eam diſcendam ſtudio flagraremus. Quis enim

Cum animus abſentium rerum pulchritudine capitur quod noſcit, amat.

Pulchritudinis incommutabilis idea quedam ineſt Animus.

Pulchritudinem quam in rebus corporeis amat Animus, haud ſenſu, ſed nuda revelaimus intelligentia.

Nulla corporum pulchritudine alliceretur Animus, ſi intelligibilem pulchritudinem primùm in ſemetipſa non cerneret atque amaret;

In viro bono non viſo id quod iam ſcimus, Animoque innoteſcit amamus.

Digitized by Google

exempli gratia ſciendæ Rethoricæ ullam curam,& operam impenderet, niſi anteà ſciret eam dicendi, ac ſuadendi eſſe ſcientiam. Hinc niſi, & quid ſit dicere, aut ſuadere, & quid ſit ſcientia, atque Ars, intelligeremus, ſanè nullo Rethòricæ ſtudio, atque amore exardeſceret Animus, qui in ediſcenda arte, quod jam intelligentià aſſequitur, & ſcit, hoc amat, cujus amore, & notitia ad artium ſtudium, atque cultum improbo labore duci ſolent homines.

III. Eadem ratione ſi litteras, ac legendi uſum ſcire, & aſſequi exoptat Vir rudis, literarumque neſcius, quid quæſo intelligere, ac obtinere appetit, niſi id quod jam notum tenet? Amat enim ſolertiam, vim, ac doctrinam illam, quam in ſcribentium exercitatione contingere audit, cujus auxilio abſentes alloquimur, verba ſilentio manufacta, occultiora hominis cogitata in ſe claudentia, longinquis regionibus mittimus, quæ ab eo, cui mittuntur, haud auribus, ſed oculis colligantur; Hinc ſcripturæ poteſtatem, mirumque artificium, quod jam intelligit illiteratus vir, amat, non autem quod neſcit invenire exoptat, ſic namque accenduntur ſtudia diſcentium, etenim quod quiſque prorſus ignorat amare nullo pacto poteſt.

Vir imperitus ſcribendi peritiam exoptans, id quod intelligit, haud quod ignorat amore & deſiderio proſequitur.

Attamen cum quid ſignificet, ſeù ad quam notionem in Animo excitandam apta ſit aliqua vox, cujus ſignificatio me latet, ſcire, atque percipere cupio, tunc profectò nihil aliud niſi quòd incognitum eſt, amo, & inquiro; Etenim ſcire exopto, cujus rei, cujuſque notionis ſignum ſit, ſeù ad quid ſignificandum ab hominum arbitrio ordinata ſit vox, quam ad aliquod peculiare idioma ſpectare animo fingimus, at hoc quod ſcire, ac animo aſſequi deſidero, hoc ſanè eſt, quod ignoro, non enim cupio intelligere, an vox ſit quidam ſonus articulatus litteris, ac ſillabis efformatus, nam cum vocem ignotæ ſignificationis audio, ſtatim innoteſcit quod ſit vox, ſonuſque quidam ore procreatus, hinc niſi ſcirem illà quaſdam gentes ad notionem aliquam excitandam in humani commercii gratiam uti, jam omni poſthabita inquiſitione quieſcerem, ac nihil ulterius inquirerem, ac diſcere exoptarem. Idcircò non quod mente teneo, ſed quod ignoro, amo, nam quod ſolum ignoratur inquiritur, ac deſideria noſtra enutrit. Hæc tamen dubitatio nullam profectò vim habet, nulloque negotio ſolvitur. Nam cum quid ſignificet alicujus idiomatis vocabulum ſcire cupimus, verè quod ſcimus, haud quod ignoramus, diligimus. Etenim non ob aliam rationem vocum ſignificationes ſcire cupimus, ſummoque ſtudio remotiſſimarum etiam Provinciarum idiomatibus operam damus, niſi quia in ipſa univerſali ratione, ac veritate, qua ſingulæ hominum mentes illuſtrantur, videmus, atque intelligimus, quàm pulchrum, ac laudabile ſit illud doctrinarum, diſciplinarumque genus exercere, quod humanam ſocietatem promoveat, quammaximèque tueatur, atque adeò quam decorum ſit, ac honeſtum linguas ac Idiomata callere, in quorum locupletiſſimo Theſauro cunctarum notionum, rerumque ſigna continentur, quorum auxilio dum hominum penitiora etiam cogitata ſiguris, articulatiſque ſonis conſignantur, quoddam illuſtre, mirumque animorum commercium ſtatuitur, in quo quod incorporeum, & immateriale eſt, ſenſilium rerum, viſibiliumq; operationum ope humanę Mētes, ut in eamdem Rationem, generalem que veritatem copulentur, mutuò ſibi manifeſtant. Huju-

An incognitum rem amet & inquirat qui latentē alicujus nominis ſignificationem ſcire deſiderat?

Cum quid aliqua vox ſignificet inquirimus, haud ignotum, ſed quod ſcimus quærimus & amamus.

Quid in addiſcenda nominum ſignificatione amet Animus aperitur.

Hujuſcemodi Societatis bonum, ſummumque commodum Animum ad idiomata excolenda, barbararum etiam gentium voces interpretandas accendit, & hoc eſt, quod in vocibus ignotæ ſignificationis amamus, cum illas exponere, atque interpretrari ſtudemus, ut nimirum quod jam intelligimus, & ſumma animi voluptate in ipſa incommutabili Ratione, ſocietatiſque bono videmus, in idiomatum ſtudio, atque uſu obtineamus, quod niſi intelligeremus, nihil profectò animum ad aliarum Nationum ſigna callenda extimularet. Idci.cò cum quod neſcio, ſcire enitor, ac ſtudeo, non quod neſcio, à me quæritur, ſed quod ſcio, cujus gratia incognitum amo, quod nullo pacto quid ſit quærerem, ac agnoſcere exoptarem, niſi quod in Ratione, meiſque imaginibus ac notionibus ſivè ingenitis, ſive fictione quadam elaboratis intelligo, inſpicio, atque amo, in externis rebus ac doctrinis hominum veluti involutum, atque reſtrictum, tanquam in ſua ſpecie genus, invenire, atque contemplari ſperarem, ut non propter ſe, ſed ob id, quod intelligitur, incognitum haud raròamemus, atque in ea, quæ nos latent, ardenti ſtudio tendamus. Hinc niſi quid ſit ſcire, ac quantam perfectionem, ac nobilitatem, rerum naturas, artium diſciplinarumque ſolertiam, ac notitias intelligere redoleat, interiori qnodam intuitu in ipſius Animi penetralibus proſpectarem, nullam ſanè in literariæ rei gratiam operam impenderem, atque adeò cum & quid ſit ipſa ignorantia aut quid ſit me aliquid neſcire, intelligere enitor, in inſcitia ſcientiam, quam agnoſco, in neſciente ipſum ſcire, quod jam intelligo, ſanè amo, ut evidentiſſimum, ac citra quamvis dubitationem ſit, quod penitus latet, ſeù quod in ſuo genere, aut in animi ſaltem ſimulatis fictiſque imaginibus aliquo modo non innoteſcit, nullo pacto à me inveſtigari, atque ſub mea optata cadere: Quamobrem etiam cum res, doctrinaſque ignotas ſcire, ac callere exoptamus, illas non omninò ignoramus, ſed jam inquirentes ſcimus, ut illas inquirere non curaremus, niſi modo jam expoſito, intelligentià aſſequeremur.

Propter rem notam quæritur, & diligitur Ignotum.

IV.

Quid contingat Animo ſe ipſum inveſtiganti?

Si autem cum res à ſua natura alienas, atque ſejunctas Animus noſter inveſtigare ſtudet, id ipſum quod quærit, & inveſtigat, intelligit, ac ſaltem ex parte ſcit, quid quæsò continget animo ſe ipſum inquirenti, ſuamque naturam inveſtiganti? Quod cum diligenter expendo, mirum, ac ſtupendum quoddam in mentis noſtræ indole detego, etenim apertè intelligo adeò in ſui inquiſitione, atque inveſtigatione felicem, fortunatumque Animum noſtrum eſſe, ut dum quid ipſe ſit inveſtigare ac ſcire exoptat, ſe ipſum totum, ac pleniſſimè intelligat, ut ſui ipſius inveſtigatio, ipſamet ſui ipſius intelligentia, ac ſcientia jure meritò dicenda ſit. Etenim dum ardentiſſimo deſiderio ſe ipſum agnoſcendi inflammatur Animus, profectò ſe ipſum amat, amat igitur ſe, dum ſe quærit, idcircò ſe intelligit, atque ſcit etiam ſe, dum quid ipſe ſit ſedulò quærit, & inveſtigat; Nemo enim id quod neſcit, amat, aut quod incognitum eſt, ſibi pateſacere ſtudet.

Animus dum ſe ipſum inquirit, jam ſe ipſum intelligit.

Animi inveſtigatio, ipſiuſmet Animi ſcientia eſt.

Attamen exploremus, quo pactò mens ſibi incognita ſit, ac patens, dum ſe ipſam quærit. Fortaſsè non omninò ſe intelligit, ut tota ſibi innoteſcat, ſed tantum generali quadam cognitione in ſe videt, nimirum quid ſit ipſa mens Univerſalis agnoſcit, ut tantùm genus ſuum amet, cum ſe ipſam inquirit, aut formam, ſpeciemque aliquam animo effingit

Quæritur quo pacto ſibi innoteſcat Animus ſe ipſum inquirens?

An cum Mens ſe noſſe deſiderat, haud ſe ipſā ſed ſuum genus tantum agnoſcat?

Cum Animus ſe quærit ut ſe noverit veriſe ipſum ſcit ac intelligit.

Scit ſe ipſū Animus dum ſe inquirentem, aut amantem videt.

effingit, quam amat, ac ut in ſeipſa contempletur. quid ipſa ſit, inveſtigat. Quapropter adhuc hæreo, an adeò Animus ſit ſibi notus, cum ſe quærit, ut aliquo modo ſe non lateat, ſibique obſcurus non ſit, ac incognitus. Hoc tamen nullo pacto contingere poteſt. Etenim cum mens ſe quærit, ut ſe noverit, ac ſe ſcire oportet, ut intelligat, quid ſit noſſe, quid ſit ſcire, imò cum ſe quærit, ut ſe ſciat, atque agnoſcat, certò ſcit, ſe eſſe rem appetentem ſe ſciret atque agnoſcere, quapropter non tantum quid ſit ſcire, quid noſſe, verum etiam ſcit, atque noſcit ſe velle & amare ſui ipſius ſcientiam, atque cognitionem, intelligit igitur, ac ſcit, quid ipſa ſit, cum ſe ſcire, atque explorare ſtudet. Idcircò non tantum genus ſuum, Mentem nempè univerſalem in quam omnis Animus convenit, aut idolum aliquod quod ſe eſſe fingit, ſed ſe ipſam intus agnoſcit, ac videt mens dum ſe noſſe amat, ac ut ſe noverit ſe inveſtigat; cum non alias mentes, aut ſimulachrum aliquod ſui, ſed ſuum ſcire, ſuumque noſſe intelligit, dum ſe quærentem, ac ſe ſcire exoptantem videt.

V.

Multo magis ſe ipſum intelliget Animus, ſi res a ſua natura alienas noſcit.

Nihil Animo ſe ipſo præſentius.

Quædam Difficultas emergit.

Præthereà ſi dum ſe ſcire amat, alias mentes intelligit, aut aliquid extraneum a ſua natura alienum noſcit, cur ſe ipſam potius non intelligit, cum ſe ipſa nihil poſſit eſſe præſentius; Nam ſi Animus naturarum a ſe diverſarum penetralia cogitatione perluſtrare poteſt, ac intelligere ea, quæ nullam cognationem, ac nexum cum ipſo habent, cur non valet ſe noſſe, cum nihil ſibi ſe ipſo intimius habeatur. Diſſonum enim maximèque a ratione & Naturæ inſtitutione alienum videtur, Mentem res a ſe diverſas ſcire, ſe autem ignorare, ut id quò cætera ſcimus, ſibi ignotum, obſcurumque maneat.

Animus ſuam naturam inquirens ſe ipſū in ſe ipſo videt.

Dubitatur an Animus, ſe ipſum inquirens in incommutabili lumine veritatis eternæ ſe tantum intelligat?

Solvitur Dubitatio.

Animus dum ſe cogitantem videt, illicò ſe ipſum in ſe ipſo videt ac neceſſariò intelligit.

Si tamen ad corporis oculos animum convertamus non adeò potens hęc ratio apparet, ut nequeat facilè dilui & enervari, mei enim oculi, dum aliorum hominum oculos vident, ſibi ignoti ſe nullo modo vident, ſed tantum ſe vident in ſpeculis, in quibus illorum imago reſilit, ac reflectitur. Attamen quod corporeis rebus contingit, neutiquam incorporeo Animo attribui poteſt, ſi enim dum Animus ſe quærit, ac ſe agnoſcere amat, ſe in ſe non videt, ſibique adhuc ignotus eſt, ubi igitur ſe videt? ſeu unde ſe intelligit, dum ſe amat, cùm nihil prorſus ignotum quæri, ac diligi poteſt. Fortaſſe ſe tanquam in ſpeculo, in ratione Veritatis æternæ ſe videt, dum ſe quærit, nam ad incommutabilem, ac infinitam Intelligentiam ſe convertens in ipſa videt, ac intelligit, quàm ſpecioſum ſit noſſe ſemetipſum & hoc amat, quod videt, atque in univerſali Ratione intelligit ſtudetque ſe fieri, quia quamvis ſibi notus non ſit, notum tamen ei eſt, quam bonum ſit, ut ſibi notus ſit. Quàm tamen a verò hæc aberret ratiocinatio, quis ſanæ mentis non videt? Quo enim pacto ſe ignorabit Animus, ſi quàm pulchrum ſit ſe noſſe, jam intelligit; ſi noſcit, quam deceat, ſe noſſe, jam ſe ſcit, ſcit namque quid ſit noſſe ſe quod amat, ſe nempè eſſe rem, quæ amat ſe noſſe. At hoc eſt Animus, res ſciens, ac intelligens, ſive putet ſe noſſe, ſive ſe ignorare, ſive dubitet, an ſe cognoſcat; nam quovis modo putet, ſemper ſcit ſe aliquid de ſe putare, ac quærere, nimirum ſe eſſe rem intelligentem, in quo ut infrà inveſtigabimus, tota humanæ mentis natura ſita eſt.

VI. Dici tamen poteſt, quod dum Animus ſe quærit, ut ſe noverit, haud

Digitized by Google

haud ſe ipſum amat, ſed beatitudinem, ac ſecuritatem, ſuum videlicet ultimum finem, ac ſummum bonum, quod facilius aſſequi arbitratur, ſi ſuam naturam intelliget, ut credat ſe ad ſummam felicitatem pervenire non poſſe, niſi primò ſe ipſam cognoverit. Hinc quid ipſa ſit, Mens quærit, non quia ſe ipſam quærit, ſed quia finem illum optimum amat, quem intelligit, & ratione cujus ſe ipſam inveſtigat, ac cognoſcere ſtudet. Neque tamen vim ullam habet hujuſmodi dubitatio. Nam ſi Mens hanc ſummam intelligit felicitatem quam amat & in quam tendit, cur potius non intelliget ſe ipſam, quæ ad beatitudinem aſpirat? Quid enim monſtroſum, ac non parùm inconveniens videtur Animum intelligere id, ad quod aſpirat, ſe ipſum tamen, quò ad felicitatem tendit, ignorare; ſi terminum, ac metam ſuarum operationum agnoſcit, quod ſanè aliquid ipſo melius eſt, ac perfectius, cum ſummum Bonum ad quod animus fertur, ſupra animum, altioriſque ordinis ſit, cur neſciet ſe ipſum, cujus cognitio ſibi ipſi interior, aptior, ac præſentior eſt.

Nova conſurgit Dubitatio.

Animus ſe ipſum inquirens ſummum tantùm Bonum ad quod tendit haud ſe ipſum intelligere ac poſſe videtur.

Mens ſi finem ultimum ad quem dirigitur intelligit, multo magis ſe ipſam intelliget.

Deindè ſi ſe felicem, beatumquè fieri amat, intelliget quidem, ſe eſſe rem amantem, ſeù tendentem ad ſummum bonum, cognoſcet igitur ſe ipſum, ſe nempè intelligere, quàm pulchrum, beatumque ſit ſummo bono frui, ex hoc igitur, quod ſuum ultimum finem agnoſcit, profectò ſe ipſam intelligit. Ulterius, ſi ſuæ Beatitudinis, ac finis optimi recordatur Animus, cur ſui ipſius obliviſcitur? qua enim ratione fieri poteſt, ut memoria beatitudinis ſuæ in Animo remaneat, non verò memoria ſui cum eo perdurare valeat? & ſi intelligit illud, quò vult pervenire, cur non ſe intelliget, quæ vult pervenire, atque beatitudinis bonum aſſequi, & amplexari?

Animus dum bonum ad quod aſpirat agnoſcit, ſe ipſum neceſſariò intelligit.

Non tantum ſui finis verum & ſui ipſius ingenita quædam Idea effulget in Animo

VII.

Præterea Mens ipſum noſſe amat, cum ſe quærit, ut noverit, ſe igitur cognoſcentem, quàm pulchrum ſit noſſe, intelligit, atque adeò ſe ipſam ſcit. Quid enim acerbius Animo contingere poſſet, ut ſe ipſum ignoraret, ac ſuæ ſcientiæ deeſſet, dum cuncta compræhendere vult, atque ad extraneas res, ut ſciat, & intelligat jugi motu convertitur.

Mens dum ſe intelligere cupit ac ſuum noſſe amat, verè ſe ipſum agnoſcit.

Deindè Animus dum ſe noſſe, & intelligere cupit, ſanè noſſe ſuum amat, ubi ergò noſſe ſuum novit, ſi ſe non novit? nam novit, quod alia noverit, ſe autem non noverit, agnoſcit igitur, quid ſit noſſe. Si ergò ſe aliquid ſcientem ſcit, ſe nimirum aliquid ſcire intelligit, quo pacto ſe ipſam neſcit, non enim alteram mentem ſcientem ſcit, ſed ſe ipſam, ſcit igitur ſe ipſam. Rationi enim reluctat, ac adverſatur hoc, quod Animus ſe ſcientem etiam extraneas, alienaſque quaſdam res inſpiciat, ac ſciat, ſe verò, quo illas ſcit, neſciat, ac non intelligat. Cum ipſum ſcire ac intelligere ipſemet Animus ſit. Ulterius cum Animus ſe quærit, ut ſe intelligat, quærentem jam ſe novit, jam ſe ergò novit, idcircò nequit Animus omninò neſcire ſe, nam etiam dum intelligit, ac ſcit, ſe neſcire ſe, ſe utique ſcit, ſcit enim ſe eſſe rem, quæ neſcit, ac quærit ſe; Hinc fieri nequit, ut dum Mens ſe neſcit, ſe neſcientem non ſciat, nam ſi ſe neſcire ignoraret, non ſe quæreret, ut ſciat. Atquè adeò etiam poſita ignorantia ſui Animus ſe utique ſciret, dum ſe ignorare, ac neſcire intelligeret. Hoc enim eſt Animus, res ſciens, & intelligens, quod cum noſcitur, & animum intelli-

Animus dum ſe intelligentem videt, ſe ipſum utique ſcit.

Ipſum met intelligere Animus eſt.

Animus ſe inquirentem videns jam quid ipſe ſit in ſemetipſo videt.

telligere, ac ſcire neceſse eſt. Quapropter ex hoc quod Animus ſe quærit, ac ſe noſse amat, magis ſe ſibi notum, quàm ignotum eſse convincitur, novit enim ſe quærentem, atque neſcientem, dum ſe quærit, ut ſe noverit.

Mens dum ſe quærit ne ſe ignoret, iam ſe ipſam ſcit.

VIII.

In dubium vertitur an Animus ſe ipſum inquirens, ſe totum an ſui partem tantummodo ſciat.

Non adeò tamen rationes allatæ me movent, ut adhuc anceps non ſim, ac animo hærens. Etenim poſset contingere, ut partem ſui aliquam intelligat, atque agnoſcat, alteram verò ignoret Animus, ut veluti in duas partes ſciſsus, ac diſtributus ſibi ipſi notus pariter ſit, & incognitus, luminoſus, & obſcurus, ex parte ſe intelligens & ex parte ſe ignorans, ut partem ſui quærat, cum ſe noſſe amat, ac ſuam naturam inveſtigat, alteram tamen ſui partem ſciens, & intelligens. Quid enim prohibet, quod Animus ſit identidem diverſarum partium habitudine ſibi manifeſtus, ac ſe latens? Huiuſmodi tamen oppoſitio nullius roboris eſt, ac falſitate laborat. Nam & ſi Animus noſter non totum verum ſcit, totus tamen ipſe ſcit quod intelligit ac ſcit, ſcit autem ſe ſcire ſe eſſe rem ſe totam quærentem, ſcit igitur ſe ipſum totum; non enim Animus amat ſe ex parte noſſe & cum ſe quærit, non ſui partem, ſed ſe totum quærit, cupit enim intelligere, ac noſſe, quid ipſe integer, totuſque ſit, atque adeò ſcit, ſe eſſe rem ſe totam quærentem, ut quid totus ſit intelligat, ſcit igitur ſe totum, cum ſe quærit. Nam totus Animus ſe quærit, ut ſe totum noverit. Deindè quid Menti tàm notum eſt, quam ſe vivere? Scit namque Mens ſe intelligere etiam dum ſe quærit, aut dubitat, an ſe neſciat, nam intelligit ſe eſſe rem quærentem, ac ſe ipſam ignorantem, Conſcia enim eſt ſuæ ignorantiæ, dubitationis, ac inquiſitionis, cum ſe ipſam inquirit, ac ſe ignorare exiſtimat. Mentis autem vita ipſum intelligere eſt. Quid enim propriè, & verè aliud vita eſt, quam intellectio, ac cogitatio, qua ſuarum operationum, ſuæque Beatitudinis conſcius eſt Animus, qua vita carent Bruta, quæ cum non intelligant, verè non vivunt. Jam dum Animus non ex parte, ſed totum ſe vivere ſcit, totus enim Animus vivit, atque adeò, cum hìc ſe vivere noſcit, ſe totum utique ſcit. Sicuti ergo Mens tota eſt, ſic tota vivit, nequit igitur ſuam vitam intelligere, quin ſe totam intelligat.

Animus ſe totum intelligere exoptans, iam ſe totum intelligit.

Totus Animus ſe quærit, ut ſe totum noverit.

Mens ſe vivere intelligens ſe totam intelligit.

Vera vita ipſum intelligere eſt.

IX.

Mens dum ſe noſſe quærit, iam Mentem eſſe ſcit.

Mens ſe ipſam inquirens haud fictitiam rem, ſed veram ſuam naturam agnoſcit.

Nihil aliud eſt Mens nisi res ſe quærens ac ſe quærentem intelligens.

Poſtremò quid aliud eſt quæsò Mens, quam res intelligens, ac ſui ſuarumque cogitationum conſcia? Cum ergò ſe noſſe quærit, dum ſe intelligentem, ac cogitantem videt, ſe eſſe mentem intelligit, etenim ſi ſe cogitantem ignoraret, ſanè utrum ſe quærat, neſciret, dum autem ſe totam intelligentem, ac ſe quærentem ſcit, quid ipſa tota ſit jam intelligit, ac intuetur. Neque aliquis opponat, quod Mens dum ſe quærit, unum pro alio accipiat, ut dum ſe ipſam inquirere, ac intelligere putat, revera decepta phantaſma aliquod inane, loco mentis, agnoſcat? Nam dum Mens ſe noſſe quærit, intelligit ſe eſſe rem ſe quærentem, atque adeò intelligentem, idcircò haud aliud pro alio accipit, ſed verè ſe eſſe mentem ſcit, nihil aliud enim eſt Mens quam res, quæ ſe quærit, ac ſe quærentem intelligit. Fieri autem non poteſt, quod Mens ſe quærat, & ignoret, quod ſit res ſe quærens.

Deindè demus etiam Mentem, dum ſe quærit, non ſe totam ſed partem

tem ſui intelligere, adhuc tamen intelligit, ſe non totam a ſe inventam, & inſpectam eſſe, ſed ex parte, intelligit igitur, quanta ſit tota, quod ſi ignoraret, neſciret, an tota mens a ſe inventa ſit, & intellecta. Neque quærere poteſt, quod deeſt, quemadmodum quærere ſolemus, ut veniat in mentem, quod excidit, nec tamen penitus excidit, quia poteſt recognoſci, cum venerit, hoc eſſe, quod quærebatur. Attamen qua ratione fieri poteſt, ut dum Mens ſe noſſe quærit, veluti a ſe ipſa recedens, in mentem non veniat, & ſui obliviſcatur, cum Mens ſibi præſto ſit, & in mente neceſſariò eluceat.

Etiam ſi detur Animum ex parte ſe intelligere, evidenter infertur ſe totum intelligere.

Oportet, ut Animo totus innoteſcat Animus.

Hùc accedit, quod ſi tantum ſui parte inventa non ſe totam quærit Mens, ſed ſui partem, tota tamen Mens eſt, quæ illam quærit, quapropter dum quovis modo ſe noſſe quærit, tota ſibi confeſtim occurrit, etenim intelligit, ſe eſſe rem totam quærentem, quid ſit illius pars, quæ latet, & ignoratur; quamobrem quovis modo ſe quærat, ſe procul dubio totam intelligit. Neque opponas non totam mentem ſe quærere, ſed tantum aliquam ſui partem, quod nondum inventum eſt, inquirere. Etenim ſi hoc verum eſſet, nulla in mente eluceſceret pars, quæ ſe quæreret, atque adeò nullo pacto Mens aliquandò ſe quærit, quod profectò experientiæ adverſatur, cum verè nunc Mens mea ſe quærat ac ſe noſſe exoptet. Nam Mentis pars, quæ ſe quærit, vel jam inventa eſt, vel ſibi ignota eſt, ac ſe latens, ſi primum nullo pacto ſe quæreret, cum jam inventa, & nota ſit, ſi verò alterum, tunc Pars ignota non ſe quæreret, cum ſe omninò lateat, ſed tantum illam quæreret Pars quę jam inventa eſt, jam nempè ſe intelligens, ſibique cognita, nulla igitur Mentis pars ſe quæreret, ac ſe noſſe amaret, ſed tantum Pars jam inventa, ac nota non ſe ipſam, ſed partem aliam ignotam quæreret, atque adeò nullo pacto Mens quid ipſa ſit quæreret, ac noſſe vellet, quod ipſamet Mens dum ſe perveſtigat, atque ſedulò ſummaque cura ſe intelligere nititur, nullo pacto approbat; ſed apertæ falſitatis redarguit. Affirmandum igitur eſt, quod dum Animus ſe quærit ut ſe noverit, non tantum ſe, ſed etiam ſe totum intus intelligit, ac ſcit.

Animum ſe inveſtigãtem ſe totum intelligere ſolide & ſubtiliter oſtenditur.

Opponi poſſet non totam mẽtem ſed tantũ aliquam mentis partem ſe ipſam inquirere.

Si non tota Mens ſe quæreret, vere Mens nunquam ſe ipſam inquireret.

X.

Nova tamen occurit difficultas. Si Mens adeò ſibi nota, & manifeſta eſt, ut etiam dum ſe noſſe quærit, ſe intelligat, talis igitur indolis eſt, ut ſemper illi affulgens notio ſui, ſe ipſam ignorare nequeat. Si autem tanto privilegio gaudet Animus, ut ſibi nunquam ignotus, ac ſe latens eſſe valeat, cur ei præceptum eſt, ut ſe ipſum agnoſcat? cur à ſapientibus tam frequenter admonetur, ut ſe cognoſcere diligenter & accuratè ſtudeat. Vanum, ac nullius ſanè uſus eſſet hoc præceptum, ſi ipſa Naturæ neceſſitate, ſe ipſum agnoſcere, ac ſcire cogeretur Animus, ut etiam ſe inveſtigans, ac ſe latere putans, ſe ſciat, ac apertiſſimè videat?

Si ſuapte natura notus etiã eſt ſibi Animus dum ſe noſſe quærit, cur ei precipitur ut ſe ipſum agnoſcat?

Ut autem hæc oppoſitio quam facillimè refellatur, admonendum eſt, aliud eſſe ſcire, aliud cogitare, ut cognitio, quæ in ſcientia clauditur, vere ab illa differat, quæ in cogitatione continetur. Nam dum Philoſophus, aut Geometra Muſicam aut Rethoricam exercet, tunc de Muſicæ arte, aut Rethoricæ facultate actu cogitat, ſeù in Muſicæ, aut Rethoricæ Munus incumbit Animus, ut nihil de Geometriæ, aut Phiſicæ doctrina cogitet. Attamen dum in ſolam Muſicam, aut Rethoricam animadvertit, phiſicæ, aut Matheſeos facultatem nullo modo igno-

Aliud eſt Scire, aliud cogitare.

do igno-

Digitized by Google

do ignorat, ſed illius ſcientiam poſſidere dicitur. Nam non ignorat Matheſim Geometra, aut Phiſicæ doctrinam Philoſophus, dum merque Muſicam, aut alteram diſciplinam exercet. Quapropter aliud eſt

Præcipitur Animo ut ſe ipſum cogitet, haud ſciat.

ſcientia, aliud cogitatio. Jam hujuſmodi vocibus ritè intellectis ac expoſitis, haud arduum, ac difficilè erit enucleare, cur Menti ut ſe ipſam agnoſcat, præcipiatur. Non enim ei præcipitur, ut ſe ipſam ſciat, ac

Animus ſe neceſſario ſciens, ſe ipſum tamen aliquando non cogitat.

intelligat, cum nullo modo ſe ignorare valeat, ſed tantum, ut ſe ipſam cogitet, ſeù ut in ſuas operationes ſuumque finem, ac munus ſedulò animadvertat. Admonetur nimirum, ut ſecundum naturam ſuam vivat ſeù ut immutabilis ordinis, ac Rationis dictamine duce, vitam

Quid recte & honeſte vivere ſit?

ducat, ut nempè ordinato amore res appetens, ſummum Bonum ſummo amore, cætera verò bona graciliori dilectione, ac propter illud amet, atque adeò regi, & gubernari a deo, qui ſupra ipſum eſt, rege-

Quo pacto Animus ab incommutabili Pulchritudine turpiter avertatur?

re ac moderari corpora, quæ infrà ipſum ſunt, velit, & appetat; in hoc enim recta, & honeſta vita ſita eſt, ut Animus ſub eo ſit, cui ſubdendus eſt, & a quo regi debet, ſuprà ea verò eniteat, quibus præponendus eſt, & quæ regere debet. Multa enim humana Mens prava cupiditate percita, perperam, ac adverſus ingenitum Rationis lumen agit. Etenim cum ſummam, ac veram pulchritudinis formam in præſtantiori natura, in Deo nempè totam collectam videat, cujus inſitam notio-

Animus a vero & ſolido Bono ſejunctus, caducis, ac larvatis Bonis obſtringitur.

nem habet, atque ut illa tantum fruatur, quam accuratè inſiſtere debeat, ſuæ imbecillis, ac tenuis conditionis oblita, quod Authoris tantum eſt, ſibi arroganter tribuere audet, hinc haùd ex Deo tanquam illius imago, & veſtigium, ſed veluti ex ſe ipſa progenita, quod Deus eſt, ſe eſſe temerè putat. Idcircò cum quod Dei eſt in ſuam naturam transferat, ſe avertens ab eo, gratia cujus procreata eſt, & a quo quid-

Qua ratione Animus corporeis ac ſenſibilibus rebus amore & deſiderio copulatur?

quid eſt, & conſervatur emanat, in ea, quæ potius nihil quam ex ſe aliquid ſunt, miſerrimè labitur, atque dum ſuam virtutem, perfectionem, ac beatitatem augere, magiſque perficere cenſet, potius decreſcens in defectum, ac miſeriam irruit. Etenim dum removetur ab eo, qui ſolus ſibi ſufficit, ſoluſque illam beare, ac exornare poteſt, nulla ratione ſibi ipſi ſufficere valet, quidquid enim ab eo qui ſolus verè eſt, recedit, in id, quod non eſt incurrit, aut ad nihilum inceſſanter tendere neceſſe eſt. Quapropter à verò, ac ſolido bono hominis Mens ſejuncta, atque falsà, & fucatà quadam felicitate decepta, ſolummodo gaudens, nullo negotio ſuam ægeſtatem agnoſcit, atque quam arduum & operoſum ſit conſtantem, ſinceramque tranquillitatem acquirere intelligit, ex quo fit quod attentius in ſuas actiones animadvertens, ſenſilium rerum, corporumque impreſſionibus diligenter ſeſe applicet, atque majori cura delectationes, ac voluptates, quæ exterius ex corporibus colligere, atque haurire opinatur, tueri, & diligere incipit, exiſtimans haud intus ab eo ſolum, qui corda, & beat, & docet, ſed deforis a mutabilibus, ac deficientibus rebus pacem, gaudium, germanumque bonum emendicandum, & hauriendum eſſe. Quapropter cum ſe nullo pacto amittere poſſe intelligat, quam verò facilè externa, ac corporea bona nos frequentiſſimè deſerant, videat; impenſa cura tenere, atque anxiosè illa inquirere ſtudet. Hoc pacto umbras amans, quod fugacius ac inanius eſt, ſibi ſiſtere nititur, tota larvis, ac ementitis rebus addicta.

Hoc pa-

XI.

Deceptus Animus ſub corporum imagine ſe ipſum intueri aſſueſcit.

Hoc pacto dum Mens ab intelligibilium immortaliumque rerum amore ſejungitur, quamvis ſe ipſam intelligat, atque in ſe ipſa exſcriptum, ac inumbratum præſtantiſſimum, ac verum bonum; cujus inſigniſſimum imitamentum eſt, inſpiciat, adeò tamen fœdiſſimis corporum imaginibus cogitatione immiſcetur, ac copulatur, ut amoris glutino, ac vi in corpora ipſa tranſmutetur, ac quodammodò convertatur, idcircò tanta vis eſt amoris, ut ea, quæ cum amore diù cogitaverit, eique curæ glutino inhæſerit, attrahat ſecum etiam cum ad ſe cogitandam redit, ut ſe à corporum, ſenſiliumque rerum ſimulacris diſſociatam intueri minimè patiatur; ſummoperè gaudens in ſimilitudine ac veſtigio earum rerum ſe inſpicere, & tanquàm in ſpeculo contemplari, ex quibus voluptatem ac gaudium depromere putat. Idcircò etſi ſe ipſam intelligit, & neceſſaria quadam ſcientia videt, haud tamen ſe ipſam, ſed corpora potius, quibus amore conjungitur, cogitatione revolvit, ſe ipſam namque quaſi corpus factam veluti delirans intuetur, ut aut quod non eſt, aut ſe ipſam cum eo, quod ipſa non eſt, ſe contemplans, videat. Hinc ſe ipſam ſcit, haud cogitat, non in ſe ipſam, ſed extra ſe foris in corpora, quæ maximoperè diligit, animadvertens.

Mens corporis imaginibus capta.

Attamen, quia ſenſiles, ac viſibiles res, quas amat Mens, corpora extra ipſam exiſtentia ſunt, quorum diuturna quadam familiaritate Mens implicata eſt, fit, ut cum corpora a ſua natura multum aliena ſecum introrſum tanquam in Regionem incorporeæ naturæ Mens ferre nequeat, eorum imagines attentiſſimè rapiat, ac convoluat, quæ ex mente, atque in ipſa mente efformantur, etenim quamvis corpora mentem intus pervadere, ac penetrare non valeant, ſuis tamen imaginibus, quas Mens ipſa cogitans procreat, mentem tenent, ac quaquaverſum poſſident. Licet verò hujuſmodi imaginibus efformandis quidam ſubſtantiæ ſuæ Mens elargiatur, ſunt enim quidam Mentis modi, ipſa nempè Mens peculiari modo cogitans, attamen ſervat aliquid quo liberè de ſpecie, ac natura illarum imaginum judicet, etenim Hominum Anima quamvis veluti corporea atque Brutis affinis appareat, cum corporum, ſenſuumque imaginibus informatur; attamen cum ſe ſuprà corpora, ac ſenſus extollens, de corporum imaginibus, ac ſenſuum ſimulacris ſuprema quadam poteſtate alterum ab altero ſecernens, judicia profert, Mens, ac rationalis intelligentia dicitur, cui ſingula corpora, ac ipſa corporum phantaſmata tanquam rei altioris ordinis, ſupremoque Judici ſubduntur, ut etſi de ſua ſubſtantia corporum imagines conſtant, aliquid tamen in ſe ſervat Mens, quo illas earumque exemplaria nobilitate, ac perfectione excedere videt.

Quo pacto Animus & corporibus, & illorum imaginibus ſe excellere videat.

Corpora ſupremo Mentis judicio ſubduntur.

Animus corporum amore obcecatus ſe corporeum eſſe putat.

Cum autem Meus corporum imaginibus tanto amore, tantaque familiaritate conjungitur, nullo negotio in fraudem trahitur, ac mirum in modum decipitur, exiſtimans ſe aliquid illis ſimile eſſe. Ita enim illis quodammodò conformatur ac connectitur, ut in illis etſi verè ſe non videt, ſe tamen videre putat; non putat verò ſe corporis imaginem, ſed omninò illud ipſum eſſe, cujus imaginem ſecum habet. Hinc quamvis revera non ſit id, quod in corporum imagine intuetur, ſibi tamen ex errore, ut aliquid corporibus ſimile repræſentat. Viget quippè in Mente judicium diſcernendi corpus quod foras relinquit, ab imagine, quam de illo ſecum gerit, ut videat imaginem intus in ſemetipſa, corpus verò extrorſum elu-

gitare, corpus, & ſubſtantiam idem eſſe cenſentes, ex altera verò parte Animam corpus eſſe non inveniebant, quapropter Animam nullam ſubſtantiam, ſeù nullam rem ſe ipſa exiſtentem eſſe affirmarant, ſed potius ſubſtantiæ ſeu corporis modum, & attributum, ut Animus nihil eſſet, niſi, aut ipſa corporis noſtri temperatio, aut primordiorum, ſeu elementorum, quibus iſta caro tanquam connectitur, ordinata, ac concinna quædam compages, hi tamen omnes eam mortalem eſſe ſenſerunt, quia ſive Anima corpus eſſet, ſive aliqua compoſitio corporis, non poſſet utique immortalitatis privilegio frui, ac perpetuò manere, ſed tandem cum ipſo corpore morti obnoxia interiret, cum aut igne extincto, aut vitali flatu diſſipato in parteſque ſuas diſſoluto, aut athomis ſejunctis, aut corporis temperatione, elementorumque harmonia perturbata, & interire ac perturbari ſtatim Animam oporteret.

Mortalis eſt Animus, ſi corpus, aut corporis modus eſt.

Saniores Philoſophi immortalem pariter & incorporeũ eſſe Animum exiſtimarunt.

Saniores verò, ac maturiores quidam ſapientes extiterunt, qui cum viderent Animam ipſam vitam, quo corpus animatur, ac vivificatur, eſſe, Vita autem cum ex ſe vivat, nullo modo interire, ac mori poſſit, ideò Animam immortalem, & pariter incorpoream eſſe cenſuerunt. Hic tamen non immoror in exponenda opinione illorum, qui Animam à quatuor vulgarium elementorum natura ſejungentes, quintum quoddam corpus eſſe dixerunt ſyderum ſubſtantiæ analogum, ut Anima ætherea, ac quodammodo cæleſtis, quædam natura eſſet, altioris ordinis, & excellentior corporibus quæ ſenſibus objiciuntur, atque in elementari, & corruptibili Mundo continentur, de quà rè hoc tempore diù diſcutiendum eſſe non puto.

Nomine corporis venit aut res extenſa, aut ſubſtantia mutabilis.

Jam cùm corpoream rem aliquam eſſe dicimus, aut nomine corporis venit res ſectilis, & extenſa, ſpatiorum longitudine, latitudine, ac altitudine circumſcripta, cuius pars maior, maiorem ſpatii partem abſorbeat, minor verò pars minori parti ſpatii reſpondeat, modo quo & ego aliquid corpus eſſe, & intelligi ſtatuo, quo pacto corporis naturam intellexerunt hi Philoſophi, qui Animam corpoream eſſe putarunt. Aut cum corpus ore pronunciamus menti reſpondet ipſamet ſubſtantia, aut ſubſtantia tantum mutationi ſubiacens, iuxta quam interpetrationem Anima utique corpus eſſet, ſed talis indolis, ut nulla locorum dimenſionibus, ac diſtantiis contineretur; cum quibus de vocabuli ſignificatione neutiquàm pugnandum, nam ſatis nobis erit ſi oſtenderimus, Animam incorpoream eſſe, ſi incorporeum idem ac inextenſum, inſectile, atque nullo pacto in ſpatiorum menſuris exporrectum eſſe intelligamus, ut nulla res quanta, ac trina dimenſione prædita in medium adduci valeat, cuius naturam a ſe non rejiciat Animus.

Si corporis nomine venit ſubſtantia mutabilis, Animus corpus eſt, ſi vero res extenſa, Animus omninò incorporeus eſt.

Erroris origo circa Animæ humanæ naturam evelatur.

Dum verò in Philoſophorum ſententias animum converto, atque pariter intelligo prorsùs incorpoream eſſe Animam, cum ſpatiorum dimenſione nulla comprehendatur, ſtatim exploratum habeo, non ideo errare Philoſophos, opinantes Animam corpoream eſſe, quia Mens deſit eorum notitiæ, cum verè illis germana Animæ Indoles pateat, ſed potiùs, quia Animo adiunguntea, ſine quibus nullam poſſe cogitari naturam exiſtimant, nam nemo inter ſapientes floruit, cujus anima ſe ipſam ignoraverit, ſibique manifeſtiſſimè non innotuerit, cum jam ſuprà à nobis demonſtratum fuerit, mentem eſſe ſibi notam,

Digitized by Google

ac totum ſibi patentem etiam dum ſe quærit, ut noverit, aut ſe neſcire putat, vel dubitat. Quod ſi aliquis illorum animam ignoraſſe videatur, ex hoc quod corporis affectiones incorporeæ animæ tribuerit, atque adeò ſinceram illius naturam minimè intellexiſſe appareat, hoc tamen ortum eſt non ex Animæ ignorantia, ſed quia Animæ adjunxerunt id quod Anima nequaquam eſt, corporum nempè dimenſiones, quibus poſthabitis, ac à cogitatione rejectis, à verò turpiter aberrantes nihil cogitare, ac intelligere poſſe exiſtimarunt. Quapropter cum Animam, quam verè intelligunt, ſimul cum extranea corporum ſubſtantià, ſpatiorumque menſuris imaginari velint, quod ſciunt ignorare videntur, ideò neſcientes, quia rei, quam intelligunt, naturam alienam, illique incongruentem adjungunt, ut in eorum diſtortis ideis veluti Anima deturpetur, ac infimioris rei admixtione, ac fœdo conſortio propria quodammodò natura, & excellentia exuatur.

Extranea natura contaminatione veluti deturpatur, ac in humano intellectu deſtruitur Animus.

Niſi aliqua corporis adſit imago, vulgus hominum ex quadam corporum conſuetudine nullam rem animo revolvere poſſe putat.

Etenim cum Homines carnis oculis tantummodò videntes, cuncta ſentire, & ſenſilium, extenſarumque rerum ſimulacris imaginari aſſueverint, putant ſeſe nihil poſſe cogitatione revolvere, quin unà extenſum, corporiſque mole tumens intelligatur, idcircò aut animam nihil eſſe, ſi corporum menſuris denudetur, aut nulla ratione cogitari, & a nobis percipi poſſe temerè arbitrantur.

XIV.

Non ſe requirat Animus, tanquam ſe ipſum ignoret.

Nihil magis Animo adeſt quam ipſe met Animus.

Mens ſuam cognitionem videns, ſe ipſam utique videt.

Nihil tam in mente eſt, quam ipſa mens.

In quavis ſua cogitatione ſe ipſam Mens videt, ac intelligit.

Cur Animus aut ſe ignorare, aut corporeum eſſe falsò aliquando putet?

Decipitur Animus ſe corporum imaginibus adnexum inſpiciens.

Quapropter admonemus, ne Mens ſe requirat tanquam ſibi deſit, ac ſe ignoret, cum nullo pacto ſe latere queat; Etenim quid tàm cognitioni adeſt, quam id quod Menti adeſt, quid autem tàm Menti adeſt, quam ipſa Mens, quæ cum ſuam ipſam cognitionem videt, ſe cognoſcentem videns, ſe utique videt, ut ſe neſcientem, aut dubitantem non intelligat, quin ſibi confeſtim innoteſcat, præſenſque fiat; cùm igitur Mens ſe quærens illicò in id veniat, quod quærit, jam ſe ipſam in ſemetipſa invenit. Quid enim tam in Mente eſt, quam ipſa Mens, ut nihil abſurdius fingi poſſet, quam mentem aliquando a ſe ipſa abſcedere, ac non venire in mentem, nam cum aliquid intelligit Mens, ſe ipſam intelligere ſcit, hinc quam libet ſui cogitationem inſpicere nequit, quin in ea mentem, ſe ipſam nimirùm intelligentem videat, atque adeò tàm ſibi præſens eſt Mens ut nulla ſit Mens, quæ ſe ipſam latens veluti a mente recedat. Cognoſcit ergò ſe Mens, ſeque incorpoream eſſe ſcit, ac videt, cum ſe intelligentem videt, at quia de corporibus cum amore cogitat, atque cum ſenſilibus, corporeiſque naturis commorari aſſuevit, nequit ſine imaginibus illarum ſe intueri, ut illis ſemotis, ſe ignorare, atque quodammodò à ſe recedere, ſuique penitus obliviſci turpiter decepta putet. Errat igitur Mens, atque ſe ipſam quàm neceſſariò intelligit, ignorare opinatur, quia ſenſilium, corporearumque rerum imagines ac ſimulacra à ſe ſecernere nequit, ut ſe ſolam videat, ex quo potiſſimùm ſuæ deceptionis dedecus oritur. Cohæſerunt enim mirabiliter glutino amoris hujuſmodi imagines, & hæc eſt illius immunditia, etenim cum ſe ſolam nititur cogitare, adeò corporum recurrunt imagines, tamque eam afficiunt, & implent, ut hoc ſe putet eſſe, ſine quo nequit ſe cogitare, cum enim ſine corporis imaginibus ſe videre, ac contemplari non patiatur, nullo negotio ſibi ſuadet, ſe corpus eſſe, ſine cujus imagine ſe cernere non poſſe cenſet, idcircò

cùm

cùm ſe non in ſemetipſa, ſed deforis in extraneis naturis inquirat, atque in imaginibus corporum, quæ ab animi ſubſtantia prorſus aliena ſunt, ſe inveſtigare gaudeat, aut ſe ignorare, nullamque ſui veram ſimilitudinem habere, aut corporea pollere naturâ arbitratur.

Decipitur Animus dum in extraneis naturis haud in ſemetipſo ſe ipſum inquirit.

XV.

Quamobrem cum Menti præcipitur ut ſe ipſam cognoſcat, non quærat ſe tanquàm ſibi detracta ſit ac veluti è ſe recedens corporum imaginibus aſſociata, ſed à corporum conſortio ſejuncta, illorumque rejectis imaginibus, id quod ſibi addidit, detrahat. Abjiciat enim a ſe ſenſilium rerum ſimulacra, tollat à ſua natura quod extraneum, ac alienum eſt, ſe ſolam ſine corporum imaginibus cogitet, & illico ſe ipſam cognoſcet, atque corporum menſuris carere, manifeſtiſſimè intelliget. Præcipitur igitur menti, ut ſe ſolam omni extraneo rejecto cognoſcat, nempè ut ſe illarum rerum admixtionem removeat, illaque impedimenta adimat, quæ vel prohibent, ut caſta, & puriori notitia ſe noſcat, aut animum in fraudem trahentes, illi ſe eſſe corpus, aut ſe ignorare falsò ſuadent.

Ut quid ipſe ſe intelligat Animus, id quod ſibi addidit, a ſe detrahat.

Corporum imaginibus rejectis, illico ſibi evidentiſſime innoteſcit Animus.

Cognoſcat ergò Mens ſemetipſam, nec quaſi abſentem ſe quærat, amorem, quo extra ſe vagabatur, ac in corpora tendebat, ſtatuat in ſemetipſam, & ſe ad ſe rediens atque tota in ſe collectat cogitet, ut haud in aliena, ſed in ſua ſubſtantia ſe ipſam intueatur. Hoc pacto extrànearum rerum imaginibus detractis, apertiſſimè intelliget, quod nunquam ſe non amaverit, nunquam neſcierit, ſed aliud ſecum amando cum eò ſe confundit, ac concreſcit, quodammodo putans ſe eſſe corpus, a cujus imaginibus ſe ſejungere non poteſt, & in quod turpi dilectione fertur, atque ità dum ſicut unum diverſa complectitur, ſe ipſam corporibus immiſcens, unum putavit eſſe, quæ diverſa ſunt, in eamdem nempè naturam Mentem, & Corpus coaleſcere. Non præcipitur igitur Animo, ut ſe cognoſcat, quia ſe ignorat, ſed quia ſe perverſe cogitat, præcipitur ſcilicet, ut ſe omni extraneo poſthabito, ab omni corporum phantaſmate ſejunctum, nihil ſibi addendo, intelligat; hoc illi præcipitur.

Præcipitur Animo ut ſe ipſum ſine ulla extraneæ ſubſtantiæ admixtione inveniat.

Quid requiratur ut ſe videat, & intelligat Animus?

XVI.

Ut ſe ergò Mens rectè, & ordinato modo, ut ſuam addecet dignitatem, agnoſcat, non ſe veluti abſentem, cernere quærat, ſed præſentem ſecuret diſcernere, non enim unquam a ſe ipſa abeſt, ſed ſemper ſibi præſens eſt, at cum ſibi ipſi addit extraneum corpus, quod ipſa non eſt, quamvis ſe ſibi præſentem videat, corrupto, ac perverſo nihilominus modo ſe videt extraneæ naturæ conſortio, & præſentià deturpatam, hinc non ſe ignorat, quia ſe non videt, ſed quia ſimul cum ſe ipſa aliud quod amat, videt. Idcircò non ſe quaſi non noverit, inquirat, cum ſe ſuæ naturæ quadam neceſſitate intus præcipiat, ſed ſe ab eo, quod ſuæ ſubſtantiæ minimè congruit, nempè corpus, illiuſque ſimulacra ſecernat, atque attentiſſimè ſejungat, ut tota ſe cognoſcendi vis in hoc ſita ſit, ut Mens nihil ſibi addat, ſed quidquid ipſa non eſt, a ſe abjiciat, cum ſe quærit, ut noverit.

Extraneum ſibi addens Animus falsò ſe ignorare, aut veluti ſibi ignotum ſe inquirere cenſet.

Cum igitur præcipitur Menti, ut ſe ipſam agnoſcat, & Mens præcepti vim, id nimirum quod ei præcipitur, intelligit, jam præceptum facit, & confeſtim ſe ipſam cognoſcit, hinc eo ictu, quo à Mente intelligitur, quod dictum eſt, nempè quid ſit cognoſcere, quid ſit ſe ipſam cognoſcere, jam facit Mens quod præcipitur, ac ſe totam cognoſcit.

Si nihil addas animo, iam intelligis animum.

ſcit, quæ nihil aliud niſi res ſeipſam cognoſcens, ſui ipſius, ſuarumque operationum conſcia. Deindè dum Mens intelligit, quid illi præcipitur, jam ſcit, & intelligit ſe intelligere, ac ſcire vim præcepti, cum autem ſe aliquid intelligentem videt, ſe utique videt, ſibique præſto eſt, ut ſe intelligat; Quid enim aliud eſt Mens, niſi res tota ſe intelligens, res videlicet cujus tota natura in hoc collocata eſt, ut tota Mens, totus Animus, Ratio tota ſit, res nempè cujus ſubſtantia ipſum actu intelligere ſit, ſemper in motu, ſemper vivens ac ſemper intelligens. Hoc enim eſt ipſum Mentis eſſe, ac vivere, ipſum nimirum intelligere. Idcircò ſi quæras, quid ſit Mens, nil occurrit, ut reſpondeam, niſi eſſe ſubſtantiam, quæ nihil aliud ſit præter Mentem, nempè tota, & ſola Mens, ac res ſe intelligens, quæ non minus, ac ſenſiles, & corporeæ res, ſe ipsà vivit, ſubſiſtit, atque manet.

Animus nihil aliud eſt quàm Animus.

XVII. Attamen obmurmurantes ex priſcis Philoſophis quamplures audio, negantes Animam humanam nudam ac ſimplicem mentem à corporum natura omninò ſejunctam eſſe, nam aut ignem, aut aerem, aut ſubtiliſſimam, ac ætheream auram, aut athomorum minutiſſimarum texturam, aut corporis temperationem, & harmoniam Animam eſſe putant, ut Anima ſimul cogitans, & corporea, intelligens, & extenſa quædam natura dicenda ſit. Attamen quam immanè falluntur? Nam ab illis quæro. Cum exempli causâ Aerem Mentem eſſe docent, putant hoc, quod ore pronunciant, aut ſciunt, nempe obſcuram, dubiam tantum hujus rei notitiam, an potius evidentem, ac omninò claram habent? Sanè reſpondere nequeunt, ſe hoc ſcire, nam alii non minus celebres, & egregii Philoſophi florent, qui haud aerem, ſed ignem potius, aut aquam, aut aliquid aliud ab illis diverſum, Mentem eſſe arbitrantur, putant igitur, haud ſciunt, Mentem aerea ſubſtantià conſtare. Putat igitur haud ſcit, ſe aerem eſſe Mens, cum ſe aerem eſſe cenſet, cum tamen ſe aerem eſſe obſcura, & incerta quadam cognitione opinatur, apertiſſimè ſcit, ſe intelligere, cum aerem ſe putat, quod non obſcurè, ac dubitando, ſed manifeſtiſſimè videt, etenim & ſi dubitare poteſt, an ſit Aer, tamen ſub dubitationem minimè revocare poteſt, quod ſit res intelligens, nempè putans ſe eſſe aerem. Iam ſecernat, abjiciat Animus a ſemet ipſo, quod putat, abjiciat nempè a ſe aeris formam, cernat autem quod ſcit, hoc ei remaneat, hoc nimirum quod ſcit, haud quod putat, tanquam ſuæ naturæ principium, illuſtrius, ac primæuum attributum retineat.

Animum ad nullum corporis genus ſpectare ſubtiliter ac ſolide demonſtratur.

Qui Aerem aut ignem, aut aliud corporis genus Animum eſſe ſuſtinet, non id clarè ſcit, ſed tantùm obſcurè putat.

Mens ſe aerem eſſe putans ſe tamen intelligere ſcit, haud putat.

Mira traditur analyſis quo ſeparando Animi detegitur indoles.

Eodem pacto, qui affirmarunt haud aerem, ſed aliud, & aliud corpus animam eſſe, putarunt quidem Mentem eſſe ignem, aut athomorum texturam, aut ſanguinis florem, aut tenuiſſimum, ac æthereum flatum, attamen citrà quamvis dubitationem intellexerunt, ſe intelligere, ac ſcire, quod putaverunt. Neque enim omnis Mens ſe eſſe aerem exiſtimat, ſed aliæ ignem, aliæ cerebrum, aliæque aliud corpus, & aliud aliæ, omnes tamen ſe intelligere noverunt, & eſſe, & vivere, nam dum ſe intelligere ſciunt, ſciunt profectò ſe eſſe, & vivere, nemo enim actu intelligere aliquid poteſt, quin actu ſit, & vivat, quod ſi hac de re Mens dubitaret, jam actu viveret, cum niſi Mens vivat, dubitare nequit, quod vivit; Quod enim nihil eſt, non dubitat,

Animum eſſe rem intelligentem ſcimus, an verò ſit corpus dubitamus.

Vivit & eſt Animus, etiam dum ſe vivere & eſſe dubitat.

Digitized by Google

an ſit, & vivat, concipi enim non poteſt, quod etiam ſe eſſe & vivere dubitet, aut putet id, quod non aliquid, ſed nihil eſt.

XVIII.

Eadem ratiocinio, quo oſtenſum eſt Animum non eſſe aerem, aut ignem, ad nullum corporis ſpeciem ſpectare pariter demonſtratur.

Attamen reſpondere aliquis poſſet ſe non affirmare, Mentem eſſe aerem, aut ignem, aut aliquam determinatam, ac peculiarem corporis formam, ſed tantum eſſe rem extenſam intrà corporeæ ſubſtantiæ genus compræhenſam, cum niſi alicujus corporis imago occurrat, quid ipſa ſit, Mens cogitare non poſſit. Hic tamen error, eodem pacto refellitur, ac rejecimus opinionem illorum, qui docebant Mentem eſſe aerem. Etenim cum Mens pravo corporum amore, ac nimia familiaritate obcæcata ſe rem corpoream, ſectilem nempe, ac in ſpatij menſuris diffuſam, & explicatam eſſe exiſtimat, hoc ſanè putat, non ſcit, nam quævis corporis ſpecies illi offeratur, illam a ſe optimè abjicere, ac removere poteſt, abſque eo quod ſe illicò interire, ac neceſſario deficere intelligat. Modo quo ſuprà oſtendimus adverſus eos, qui aerem, aut ignem Animam eſſe cenſebant. Deindè quod Anima ſit extenſa, ac in ſpatiis diffuſa putatur, non ſcitur, ſunt enim aliæ Mentes, quæ nihil horum quæ ſenſilibus rebus congruunt, ſe eſse arbitrantur, ſed alterius naturæ à corpore; Attamen dum Mens ſe eſſe rem aliquam extenſam putat, ſe intelligere ſcit, haud putat, etenim non incerta, & caliginoſa notitia, ſed ſummè clara, ac certa cognoſcit, ſe eſse rem intelligentem, etiam dum ſe eſse corpus aliquod, in ſpatiiſque exporrectam putat, putatur namque extenſio, haud ipſum intelligere, quod firma, ac manifeſta quadam ſcientià compræhenditur. Sejungat ergò denuò Mens à ſe ipſa quidquid putat, cujuſque corporis ſpeciem, ac imaginem a ſe removeat, ſtatim ſe ipſam caſto, & puro quodam intuitu videbit, ſe nempè eſse rem intelligentem, totumque Animum intelliget, quod ſolum remanet; cum id quod putatur ab illa accurate ſejungitur ac removetur.

Animum in ſpatiis explicari putatur non ſcitur.

Animus ſe intelligere, dum ſe corpus aliquod eſſe putat, non putat ſed ſcit.

Extenſio putatur haud intelligere.

Cum extraneum ab Animo ſe jungitur, nuda remanet intelligentia in qua tota Mentis collocatur natura.

Ut igitur noſtra Mens quid verè ſit citrà erroris periculum indubitanter intelligat, removeat a conſideratione ſua ſingulas notitias, quas extrinſecus ex corporis ſenſibus hauſit, atque id tantum, cujus certa eſt, nullamque habere poteſt dubitationem, diligentius attendat. Utrum enim Aeris ſit vis cogitandi, vivendi, reminiſcendi, an Aeri per organicum corpus celeri, ac jugi motu excurrenti competat poteſtas intelligendi, judicandi, volendi, ſciendi, an potius ignis, an cerebri, an ſanguinis floris, an minutiſſimarum athomorum, an præter uſitata quatuor elementa, quinti neſcio cujus corporis ſit hujuſmodi Virtus, ac facultas, an ipſius carnis noſtræ compago vel temperamentum hæc efficere valeat ſummopere dubitaverunt homines, & alius hoc, alius illud affirmare auſus eſt, ut opinionum diverſitate invicem pugnantes in contrarias ſectas abierint, etenim aliquibus ignem eſſe, id, quod in homine intelligentià, ac cogitatione pollet, arriſit, aliis verò aerem, aliis aliud corpus, aut corporis modum, ac configurationem, cum autem an ſit corpus, aut cujus corporis ſpecies, & affectio Anima ſit, dubitaverint, nullus tamen illorum extitit, qui vivere ſe, & meminiſſe, & intelligere & velle, & cogitare, & ſcire, & judicare in dubium verterit. Quandoquidem etiam qui dubitat eſt; & vivit, etenim ſi non eſſet, ſanè non dubitaret, ſi autem dubitat, undè dubitet, meminit, ſi dubitat, dubitare ſe intelligit, ſi dubitat,

Animum corpus aut corporis modum eſſe dubitarunt homines intelligentia tamē illum gaudere intellexerunt.

dubitat,

In ipſa met ſua dubitatione quod ipſe ſit indubitanter intelligit Animus.

dubitat, certusſeſe vult, nam dubitans quærit, non ob aliam tamen rationem quærit, niſi ut ſciat, id quod ignorat, aut obſcurè tantùm percipit; ſi dubitat, cogitat, nàm conſcius eſt ſui dubii, ſi dubitat ſcit ſe neſcire, nam ſi ſciret, haud dubitaret, ſi tandem dubitat, intelligit, ac iudicat ſe non temerè conſentire oportere, nam non ob aliam cauſam rectè dubitamus, niſi ut præceps iudicium, atque inconſiderantiam vitemus.

XIX.

Homines opinionem ſcientiæ præponentes, incorporeum Animum aut, corpus, aut corporis harmoniam & temperationem eſſe falsò exiſtimarunt,

Cùm igitur incerta ſint omnia, quorum Mens dubitat, certum profectò dicendum eſt id, cujus firmiſſimam ſcientiam tenet. Hinc cum Mens dubitare citrà ingeniti luminis injuriam valeat, an ſit aer, an ignis, an corporis temperamentum, nulla tamen ratione in dubium revocare poſſit, quod intelligat, ſit & vivat, etiam cum ſe eſſe & vivere dubitat, evidentiſſime infertur, haud corpus, ſed rem ſe totam intelligentem Animum eſſe.

Animum neque corpus, neque corporis harmoniam eſſe nova & peracuta quidem argumentatione demonſtrat Auguſtinus.

Idcircò cum homines quod certum, & manifeſtum eſt deſerentes, ut Animæ naturam detegant, ad ea, quorum nullam certitudinem, & evidentiam habemus, confugiunt, opinionum pugna mutuò diſcrepant, atque maximoperè laborant, ut explicent, an Anima ſit ſubſtantia, an potius modus, & attributum quoddam inhærens ſubſtantiæ? Quapropter ex veteribus Philoſophis, qui tuentur mentem, aut ignem, aut aerem, aut ſanguinis florem, aut corpus alterius generis eſſe, ſubſtantiam illam exiſtimarunt, ita ut Mens ſit principium, & ſubjectum, cui inſit Intelligentia; attamen qui corporis Harmoniam, ac temperamentum partiumque diſpoſitionem, ac concinnam quamdam combinationem, & conſonantiam eſſe cenſuerunt, his placuit, Mentem appellare modum, & affectionem aeris, ſive ignis, ſive ethereæ naturæ, quibus corporibus tanquam proprietas ac modus intelligendi, ac cogitandi poteſtas adhæreſcat. Quàm tamen a veritate hi Philoſophi deflectant, quis niſi mentis inops inficiari audebit? Nam

Nequit Animus id quod ad ſui naturam ſpectat ignorare.

Mens tanta vi, tantaque poteſtate pollet, ut etiam ſe inveniat, ſe ſciat, atque intelligat, dum ſe quærit, ut ſuprà ſolidè oſtendimus; at ſi neſcit, cuius naturæ ſit, ſi ſuam ſubſtantiam ignorat, quo pacto ſeipſam ſcire, & intelligere poteſt? Nequit enim rectè dici, quod aliqua res ſciatur, dum ejus ignoratur ſubſtantia. Hinc cum Mens ſe novit, ſubſtantiam ſuam novit, aliter ſe ignoraret, ſi quænam res ipſa

Animus ſcit ſe eſſe Animum, an vero ſit corpus haret.

ſit, neſciret, at cum de ſe certa eſt, de ſua ſubſtantia profectò certa eſt. Certa autem eſt ſe ſcire, iudicare, intelligere, etiam cum de his rebus dubitat, atque adeò ſuæ vitæ, æxiſtentiæ, ac intelligentiæ pleniſſimam habet certitudinem, attamen non omninò certa eſt, an ſit aer, an

Si Aer aut Ignis eſſet Animus, ſe aerem aut ignem eſſe neutiquam putaret, ſed ſciret.

ignis, an aliquod corpus, an corporis modus, & affectio? Non eſt igitur aliquid eorum. Nam ſi aliquid illorum eſſet, cum nihil magis ſit in mente, quam ipſa Mens, quæ ſibi interior, ac præſentior eſt, quàm naturis extraneis, ac extrà ipſam collocatis ſit, ſanè ſe, aut aerem, aut ignem, aut aliud corpus eſſe videret, aut corporis modum, & attributum in ſemetipſa cerneret, etenim quia in Mente intus adeſt vis intelligendi, etiam cum quid ſit ipſa quærit, hujuſmodi poteſtatem cogitandi in ſe videt, nam intelligit, ſe eſſe rem, quæ ſcit, iudicat, atque intelligit, etiam cum dubitatione torquetur, cernit enim in ſe ipſa, quidquid illi intima quadam præſentia affulget, quod

non

non de foris, ſed intrinſecus adventit. Si igitur, aut aer, aut ignis aut athomorum textura, aut corporis temperatio, ac modus eſſet Animus, hæc omnia, cum ſuam naturam, & Indolem intrinſecus efformarent, procul dubio ille, cum ad ſe ipſum convertitur, videret, ac indubitanter intelligeret, quod ſanè, ut vidimus, non contingit.

Neque ſi Aer, aut Ignis animus eſſet, hoc per phantaſiam, ac alienas imagines à ſenſibus emendicatas ille cognoſceret, ſed puriſſimo quodam ſuæ intelligentiæ obtutu in ſemetipſa videret, ac intelligeret. Etenim etſi imaginationis, ſenſuumque ſimulacris, ac figmentis indigeat, ut abſentia, quæ extrorsùm elucent, & quæ ipſa Mens non ſunt, agnoſcat, ac videat, attamen non ſic contingit, cum ea, quæ intrinſecus poſſidet, & quorum certa eſt, videt, nam hæc in ſe ipſa quovis phantaſiæ idolo poſthabito videt. Hinc quia intelligendi, ſciendi, cogitandi poteſtas Animæ ſubſtantiæ intus inhæret, ideò ſingula hæc in ſe per ſe ipſam nudæ intelligentiæ oculis cernit. Non enim quidquam illi eſt ſe ipſa præſentius, ac cum ſe quærit illicò ſibi præſto eſt, ut ſe videat, quemadmodùm ergo videt, ac ſcit ſe intelligentem, cum aerem, aut ignem ſe eſſe putat, cur, ſi verè aer eſt, aut ignis in ſe ipſa, aut aeream, aut igneam ſubſtatiam efflorеſcere ignorat, aut certa, & manifeſta cognitione non compræhendit? Sicuti namque cogitat, & per ſe ipſam ſcit nullis extranearum rerum, aut imaginum auxilio vivere ſe, & meminiſſe, & intelligere, cur ſimili modo non animadvertit, ſe eſſe aerem, aut ignem, aut alterius corporis genus, ſi Aer, aut Ignis, aut aliud corpus eſt? Aut cur hæc non intelligit per ſimplicem ſuæ Intelligentiæ intuitum, quæmadmodum percipit ſuum velle, ſuum Intelligere, ac ſuas ceteras cogitationes, quas in ſe ipſa cognoſcit, nec imaginatur, quaſi extra ſe illa ſenſu tetigerit, ſicuti corporea quæquæ tanguntur? Idcircò ſi ex corporum imaginibus ac notitiis nihil ſibi affingat, ſi quod extraneum eſt, incertum, ac abſcurum à conſideratione ſua rejiciat Animus, ut non ſe putet aliquid eſſe eorum, quorum Incertus eſt, quidquid ei de ſe remanet, hoc ipſe eſt. Singulis autem rebus detractis, quæ ſub dubium, ac incertitudinem cadunt, cunctis nempè rebus extenſis, in ſpatiorumque intervallis exporrectis omninò ſemotis, quidquid velnti firmiſſimum fundamentum Animi manet, hoc procul dubio humanus Animus eſt, res nempe intelligens ac ſe ſciens, etiam cum ſe quærit, aut ſe ſcire dubitat, quod inſigniſſima quædam mentis noſtræ perfectio eſt, qua ſupràcorporum conditionem evehitur, ac mirum in modum extollitur. Hoc igitur jubet præceptum, quo Mens ſe ipſam cognoſcere admonetur, ut tantùm hæc videat, & cogitet id, cujus ipſa certa eſt, a ſe verò quod incertum eſt, detrahat; ut pro ſua natura id ſolummodo amplectatur, quod evidenter intelligit, rejiciat, ac à ſe removeat, quidquid aut ignoratur, aut in dubium optimè verti poteſt.

Quidquid ad interiorem Animi naturam ſpectat haud ſenſu & phantaſia, ſed nuda cernitur intelligentia.

Si corporis mole laboraret Animus, hic ſe corporeũ eſſe citra ſenſus & imaginationis actionem evidenter intelligeret.

AVGVSTINI INVESTIGATIO De Mentis Humanæ natura in Libro X. de Trinitate, diverſa ratione expoſita:

SEU

Auguſtini Animus ſuæ naturæ inſignius ac Princeps attributum Analytica methodo excogitans.

Quid ipſe ſit accuratiſſime inquirit.

CUm me ipſum agnoſcendi ardentiſſima cupiditate flagrans, intelligentiæ oculos in me converto, ſummoque labore, ſummaque diligentia, anceps, ac meditabundus; quid ego ſim, inquiro, tot ſimulacra, totque rerum imagines in meæ memoriæ ſinu, ac imaginandi poteſtate repoſitas intueor, ut quænam illarum ſimilitudinum ſinceram, ac genuinam meam naturam verè exprimat, atque mihi citrà dolum, ac ſimulationem indicet, infeliciter ignorem, ac nulla ratione decernere valeam. Me namque innumera phantaſmata, innumeraque idola adeò obſident, intelligentiam inſolenter occupant, meumque amorem audacter rapiunt, ut quidquid illa mihi exhibent, id me perperàm eſſe putem, ac velim. Repreſentant enim mihi res quaſdam ſectiles, extenſas, mole, partibuſque inſtructas, quibus tanta familiaritate obſtringor, ut de illis nimium cogitare aſſuetus, ſine illis me cogitare non poſſim, ac nolim. Putans me nihil eſſe, aut me intelligere non poſſe, ſi extenſarum, ſectliumque rerum imagines a me abjiciam, ſpatiorumque menſuras, ac intervalla prorſus à cogitatione ſejungam. Idcircò nihil eſt, quod tàm amen, tamque complecti, ac retinere gaudeam, quam hujuſmodi corporum idola, quorum commercio ſummopere gaudeo, quibuſve poſthabitis, me à me ipſo recedere, intelligendi lumen in me extingui, vità, & actione deſtitui, deceptus turpiter arbitror.

Innumera corporum phantaſmata Auguſtini mentem obſident.

Corporum amore & nimia familiaritate deceptus.

Quapropter me veluti extrà me in extraneis rebus inſpicere, ac contemplari ſtudens, in qua corporum imagine me cernere, mearumque affectionum, ac virium fontem, & originem detegere valeam, totis nervis adnitor, quod dum anxius, maximèque perplexus inquiro, ingenioſa quadam, ac ſubdola æmulatione ſingula corpora, quæ in tot, tamque diverſis ſimulacris, ac imaginibus intueor, me illis affinem, eo rum-

rumque generis eſse, ſuadere conantur. En Aer, qui longè, latèque per elementaris univerſitatis intercapedines explicatus, telluriſque globum quaquàverſum ambiens, me illo conſtare, ex illo ortum ducere, oſtendere nititur. Quid quæſo te, aliud es tu, inquit Aer, niſi ſubtiliſſimus quidam flatus, tenuiſſima quædam aura, quæ per tot, ac varia humani corporis organa concinno, ac congruo quodam motu excurrens, ac potiſſimùm in cerebro, & corde reſidens, intelligendi, cogitandi, ac volendi virtute munitur, quæ quamdiù viget, ac regnat, tamdiù vivat, & effloreſcat in humano corpore intelligentia, quæ tandem diſſipata aurà, atque ſoluto vapore intereat.

Dubitat an ſit Aer.

Attamen Aeri obſiſtens Ignis, concitata, ſummèque rapida flamma eſt Animus, ille ait, quæ dum in corde accenditur, ac quibuſdam motionis localis legibus in organis cietur, expanditur, intellectuſque viribus exornatur in vividam, ac vegetam Mentem erumpit, quæ ſi extinguatur, tota Animi poteſtas procumbat. Haud abſimili ratione & Aqua, & AEtherea cælorum ſubſtantia, ac quidquid partium tenuitate, ac virium efficacia in rerum Univerſitate pollet, me illi omninò ſimile, ejuſdemque indolis eſſe, arroganter inclamant; Dum autem hujuſmodi corpora, quæ in Meis Ideis ac notionibus perpetuò vivunt, me ejuſdem cum ipſis ſubſtantiæ eſſe mihi indicant, elementorum harmonia, corporiſque temperatio quædam animo ſeſe offerunt, quæ ſimulata, ac fraudolenta ratione me haud ſubſtantiam, ſed ſubſtantiæ modum, ac veluti corporum incorpoream quamdam affectionem eſſe, commonſtrant: nam dum concinno, ac congruo quodam nexu elementa invicem adnectuntur, ac humani corporis partes mira quadam conſonantia mutuòque admiſcentur, ac temperantur, rationis, ac intellectus vim in lucem prodire docent, ut elementorum, partiumque harmonia perturbata, aut everſa, perturbetur illico Mens, aut evertatur Idcircò ſi à mea conſideratione aer, ignis, æther, aliaque ſubtiliſſima, ac valida corpora, aut primordiorum temperatio, nexus, & harmonia removeantur, quid ſim ego, prorſus ignorare exiſtimo, ut me inter harum rerum imagines, ac ſimulacra tantùm invenire poſſe, opiner.

Ignis, Aqua, Æther corporeum Animũ eſſe ſuadere videntur Auguſtino.

An ſit potius Harmonia corporis aut temperatio ambigit.

III.

Dubitatio ſolvitur, & incorporeũ prorſus animum eſſe demonſtratur.

Cum autem hæc omnia accuratiſſimè expendo, confeſtim intelligo, quod etiam ſi ex aere, aut ex igne, aut ex æcherea natura conſtarem, aut ex alterius ordinis corpore originem traherem, aut elementorum temperatio, & harmonicus quidem nexus eſſem, non poſſe tamen me citrà dubitationem affirmare ex una re potius, quam ex altera ortum ducere, ac procreari. Etenim nullam manifeſtam, certamque rationem invenio, quæ aſſenſum cogat, ut ſive Aerem, ſive ignem, aut aliud corpus, aut corporis peculiarem quamdam affectionem eſſe, omni animi perplexitate ſemota, judicare debeam. Quodvis enim horum mihi offeratur, ſtatim in me dubitatio oritur, an illius generis ſim, ut ex alio corpore diverſæ rationis conſtare, & progigni æquè non valeam. Deindè non adeò me extenſum, mole, partibuſque pollere planè, evidenterque innoteſcit, ut me aliquid aliud corporibus excellentius, longèque præſtantius eſſe in dubium vertere nequeam: nam ſi operationes, in quas mea erumpit poteſtas, ut amor, intellectio, judicium, ſapientiæ ſtudium, felicitatis ſummique Boni ingenita cupiditas à partibus, extenſione, corporumque magnitudine ſunt prorſus alienæ, cum

Mentis operationes incorporea.

 inſe-

inſectilis quævis mea cogitatio ſit, cujus nulla pars, nulla menſura, aut dimenſio decerni, aut à me percipi poteſt; ſi meæ inquam cogitationes, interioreſque intelligentiæ actiones, inextenſæ ſunt, & incorporeæ, quid quæſo prohibet, quod inextenſa pariter, & incorporea, & ipſa mea ſubſtantia ſit, a qua inextenſæ actiones emanant, ut nihil horum corporum, quæ imaginor, aut ſenſuum ope percipio, ſim? Nihil ergò vetat, quod animus verè ſit, ac vivat, & tamen nullum corpus ſit, ut quemadmodum à diviſione, & mole omninò illius abhorret operatio, eodem pacto partes, corporumque magnitudinem a ſe abjiciat Animus, ex quo tot incorporeæ, ac ſpiritales cogitationes à ſpatiorum intervallis ſejunctæ inceſſanter emergunt.

Incorporea operatio ab incorporeo Principio proficiſcitur.

IV. Attamen ſi nihil horum corporum ſum, quæ in memoriæ, ac phantaſiæ ſimulacris exprimuntur, ſi nulla vitalis rerum imago, & cogitatio ſinceram animi naturam mihi verè repræſentat, quid igitur, & cujus generis ſum? Ubi me ipſum videam, ac agnoſcam, ſi corporum imaginibus ſemotis, me cogitare, ac percipere nequeo? Si corpus non ſum, nulla ſanè ſupereſt mihi notio, in qua me cernam, cum niſi me ſub alicujus corporis ſpecie videam, quid ſim, aut prorſus ignoro, aut obſcurè, confuſèque percipio. Profectò quò me vertam, neſcio, ut, cujus indolis, & naturæ ſim, maniſeſtiſſimè intelligam. Quid tamen acerbius, quidue durius, quam id, quo cætera intelligo, me prorſus ignorare? Quæ humanæ Mentis infelicitas eſt iſta? Ut cum nihil ei ſe ipſa intimius ſit, atque præſentius, ſe ipſam tamen neſciat, quæ verò extrà ſuam naturam, & abſentia ſunt, ſciat.

Nova emergit Dubitatio ex præjudicatis infantiæ opinionibus ortum ducens.

Fortaſſe, quia me quæro, ubi non ſum, atque meam naturam inveſtigare ſtudeo in extraneis rebus quæ ad me minimè ſpectaut, me aut non invenio, aut quærens id ipſum, quod ſcio, & jam poſſideo, me non adhuc id inveniſſe, dolo circumventus puto. Ut autem hujus rei certus ſiam, ac tandem ubi me quærere, & cernere poſſim, me intelligam, valdè opportunum, ac ſalutare exiſtimo, ut enitar me ab hujuſcemodi corporum Idolis, & imaginibus ſejungere, atque ſingula phantaſmata a puriſſimæ Intelligentiæ Regno eliminare. Nam contingere poſſet, ut extraneo, & alienigena detracto, corporum nempè imaginibus tanquam impedimentis rejectis, quid ego ſim, caligine fugata, rationis lumine affulgente, planiſſimè intelligam. Recedite igitur à me turpiſſima, ac impura corpora, neque me deinceps veſtræ imagines erroris dedecore deturpent, atque a veritatis luce me removeant, meam conſiderationem effugiant, meamque intelligentiam omninò lateant aer, ignis, æther, corporumque harmonia. Atque effingere mihi liceat, me neque Auram, neque flammam, neque aliquid horum corporum eſſe, quæ ſenſibus, ac phantaſiæ obverſantur; quantùm quoque vires ſuppetunt, cogitationem à ſenſilibus rebus ſejungere concedatur; hoc pacto fortaſſe percipiam, quid tandem in me remaneret, ſi hæc omnia à me ſeparavero, in quo me cernere, ac intelligere valeam.

Mens ſe quærens extra ſe ipſam inter corpora, ubi non eſt, ſe temerè ignorare aut corpus eſſe putat.

Corporum imagines a ſe rejicit ut ſe ipſam apertiſſimè Mens intelligit.

V. Attamen fieri poſſet me falli, cum puto me ipſum cognoſcere poſſe ſine imagine illius rei, cujus generis ſum. Fortaſſe conſtabo ex aere, quamvis adeò hoc me lateat, ut nullo modo apertè mihi innoteſcat, quod ſim aer. Non enim neceſſe eſt, ut ſciam, ac manifeſtè cernam, quid ſim. Quamobrem ſummoperè vereor quod potiſſimum in hoc decipiar, ut exi-

An decipiatur Animus putans ſe ſine ulla corporis imagine cogitare poſſe?

Digitized by Google

ut exiſtimem poſſe me ſepoſito quovis corpore intelligere, ut perpetuò errans, atque à vero declinans, ubi non ſum, me quæram, ac putem me eſſe ſejunctum, & diverſum ab eo, ex quo efformatus veluti ex materia ſum. Demus tamen, ut facilius, ac expeditius inveniendæ veritatis ſpe abrepti ratiocinemur, me conſtare ex aere, ipſum tenuem, ſumméque fluidum aerem eſſe, jam quid ex hujus rei poſitione manifeſtè, ac confeſtim ſequatur, videamus? Sum ergò aer, at ſi ſubſtantia, qua conſto, ipſe aer eſt, ſanè niſi me aerem videam, me nullo pacto cernam, quidquid enim verè intelligitur, in eo videtur, ubi illius vera ſubſtantia, ac ſincera natura adeſt, ſecus ſine ſe ipſo aliquid intelligi, cernique valeret, quo nihil abſurdius, nihilque à veritate alienius. Si hoc autem pacto res ſe habet, rejiciam a mea conſideratione quamvis Aeris ſimilitudinem, ac imaginem, nam ſi hujuſmodi peracta ſeparatione nihil in me remanet, quo me eſſe, & vivere ulterius intelligam, aer profectò ſum. id tamen nullo pacto contingit: Etenim æquè poſſum opinari, quod ſim ignis, aut corpus alterius ordinis, aut non ſubſtantia aliqua corporea, ſed quædam corporis harmonia, & temperatio, nam non deſunt aliorum hominum Mentes, qui mentem, haud aerem, ſed potius ignem, aut aliud corpus, aut corporis temperamentum eſſe putent, idcircò non adeò clarè, & apertè me aerem eſſe cerno, ut me aerem eſſe ſciam, non putem, putatur nàmque quidquid obſcurè perceptum ſub dubitationem, ac controverſiam rectè cadere poteſt. Si ergò haud ſcio, ſed puto me eſſe aerem, cum nihil prohibeat, quin ſim potius ignis, oritur me neſcire an ſim aer; at dum an ſim aer, ignoro, aut dubito, nullo modo poſſum dubitare, quod intelligam, cogitem, vivam, nam ſi puto, aut dubito me eſſe aerem, puto, aut dubito me intelligere aerem, attamen ſcio non puto me intelligere, nempè ſcio me putare, aut dubitare quod ſim aer; dubitatio namque, ignorantia, aut opinio reſpiciunt aerem, circà vero ipſum intelligere, ſcientia, evidenſque cognitio tota verſatur: Quapropter etiam ſi rejiciam, ac ſeparem a me aerem, adhuc intelligo aliquid certum, ac firmum in me remanere, unde vitam, & exiſtentiam trahere valeam, nimirum ipſum intelligere. Nam dum ſcio me putare, aut dubitare an ſim aer, intelligo ſanè me eſſe rem putantem aliquid aut dubitantem de aliquo. Si intelligo, ſum, exiſto, vivo; nequit enim, quod nihil eſt actu intelligere, ſecus aliquid eſſet, & pariter nihil, quod manifeſtam involuit falſitatem. Quamobrem ſi à me ſejungo aerem, adhuc manifeſtiſſimè colligo me exiſtere, ac vivere, ex hoc tantùm, quod putem, aut dubitem, nam per hoc ſolum quod ſim res tantùm putans, & dubitans, nempe aliquo modo cogitans, jam intelligo citrà dubitationem, me eſſe, ac vivere. Eodem modo ratiociuandum erit de igne, æthere, ſanguinis flore, & quovis alio corpore, corporumque temperamento.

Ingenioſè ac ſolide & incorporeum eſſe animum, & ſub nulla cujuſvis corporis imagine repreſentari poſſe demonſtratur.

Quavis imagine corporis rejecta adhuc ſe eſſe & vivere intelligit animus.

Sejungam igitur à me id quod puto, id nempè, cujus incertus ac neſcius ſum, retineam tantùm id, quod ſcio, cujus naturæ ac exiſtentiæ ſum certus. Quid tandem eveniet? Rejecto extraneo, remanebit id quod ſum, natura nimirum Animi, qua & exiſto, & cogito, & vivo. remanebit enim res aliqua intelligens, ſciens ſe eſſe, etiam dum de ſui exiſtentia dubitaret. Quæ quidem res optimè ſe ipſa quovis ſemoto corpore ſubſiſtere, & vivere poteſt, ſuarum perceptionum, cogitationumque ſub-

Mens extraneas res a ſe ejungens illico ſe ipſam intelligit.

ſubjectum ac fundamentum, cui ſatis eſt, ut ſit, & vivat, quod intelligat, aut etiam ſe exiſtere, & vivere dubitet. Intellecta enim, ac poſita meæ dubitationis ſcientia, illicò in me ponitur res ipſa intelligens, quæ dum intelligit, eſt, vivit, atque a nihilo prorsùs diſtinguitur. Si ergò a me ſeiungam aerem, ignem, aquam, & ſingula alterius generis corpora, cunctaſque corporum affectiones, ſemper manebit in me meæ vitæ, & exiſtentiæ origo, ipſum nempè intelligere, quo me eſſe corpus, aut corporis modum, & attributum puto. Jam ſecernam, abjiciam a me quod puto, cernam quod ſcio, hoc ſanè maneat, ut quid ſim, intelligam. Sum enim res intelligens, ut nihil aliud ſim quam animus; nam ſi totus Animus ſum, ut nihil aliud ſim præter animum, res nempè cujus totum, & integrum eſſe, eſt ipſum intelligere, jam verè ſum, exiſto, & vivo, etſi a me intelligentiæ vim, & cogitandi exercitium auferrem, me aliquid eſſe, & exiſtere nullo modo intelligerem, ut unicum ac firmiſſimum meæ vitæ, & exiſtentię fundamentum ipſum actu intelligere ſit, quo dempto nihil mihi ſupereſt, unde colligam, ac videam me aliquid eſſe, me vivere atque a nihilo ſeiungi.

Mirabilis Auguſtini Analyſis ad Mentis naturam detegendam.

VII.

En quod ſummoperè me delectat, nàm quid ſim ego intellexi, erroris, ac ignorantiæ pariter originem feliciter inveni. Errore detinebar, & ignorabam, dum me ignorare, ac neſcire putabam, me quaſi abſentem, ac neſcientem quærens. Attamen non ob aliam cauſam fallebar, niſi quia me in iis naturis me quærebam, ubi haud me, ſed extraneas ſubſtantias intuebar, quia nempè quęrebam haud in me ipſo, ſed deforis extrà me, atq; in vitalibus mearum cogitationum imaginibus corpora, haud me intelligentem cogitans, addebam mihi id quod non eram, extraneam nempè rem, & à mea natura multùm alienam; volebam enim me cognoſcere admixtum iis naturis, in quibus nulla ratione eſt, & vivit Animus, atque, dum aut Aerem, aut ignē, aut corporis temperamentum cogitatione revolvebam, minimè animadvertebam in id, quod tunc ſciebā, ut quod putarem ab eo, quod ſcirem, ſecernerem, atque adeò unam rem pro alia accipiens, ſcientiam relinquens, tātum quidquid opinabar amplectens, me neſcire opinabar, cum me verè ſciebam, ac me quærebam, quaſi à me abeſſem, eo ipſo tempore, quo nihil mihi me ipſo manifeſtius erat, ac præſentius. Nàm dum in aeris phantaſmate aerem me eſſe putabam, ſeù opinabar aeream in me cernere ſubſtantiam, confeſtim neceſſitate quadam meę naturæ me videbam, ut me ignorare non valerem, etenim illicò me cogitantem, ac intelligentem videbam, at me intelligentem inſpiciens, jam verè me intelligebam, extranei verò corporis fędo quodam amore captus ac nimia tenebrarum familiaritate obcæcatus turpiter exiſtimabam me ignorare, cum me verè ſciebam, Hinc mihi adnectens ea, quæ ad me neutiquam ſpectant, lucem caligine offundi, ſcientiæ ignorantiam adjungi quodammodò gaudebam, ut non ob aliam rationem Animus animum lateret, niſi quia Animus non ſe in ſe ſed deforis, & extraneo ſibi adjuncto, ſe noſcere, ſeque cernere ſtudebat.

Erroris origo detegitur.

VIII.

Detraham igitur a me quod addidi, ut quid ſim, intelligam, ſum enim res intelligens, totus animus, talis ergò ſum indolis, ut etiam cum me quæro, ut me noſcam, jam verè me novi, dum namque quæro quid ſim, ignorare profectò nequeo, quod me quæram, atque adeò intelligo me eſſe rem me quærentem. Dum autem me quærentem in me video, jam me in me ipſo cerno, & ſcio, cerno namque me cogitantem, nempè ſcientem,

Animus nihil aliud eſt præter Animum. Animus ſe quærens, jam ſe ipſum invenit, ac vidit.

ac

ac intelligentem, quod ſim res ſe quærens. Attamē dum quæro quid ſim, neſcio ſanè meam naturam, nam qui quærit, dubitat, ac ignorat id quod quæritur; etenim nullo modo quæreret ſi ſciret, aut non dubitaret ſe neſcire, quod quærit. Hoc utique non inficiar, incolumis tamen manet aſſertio mea; nam ſi cum quæro, dubito, ac neſcio id quod quæritur, video igitur in ipſa dubitatione, & rei quæſitæ ignorantia, me dubitantem, ac ſcio me neſcientem, id quod quæritur; at ſi ſcio, intelligo, ſcio igitur me intelligere, ac cogitare etiam cum dubito me ſcire, & quæro quod neſcio. Hinc cum nihil aliud ſim, quàm Animus, res nempè ſe intelligens, maniſeſtiſſimè liquet non poſſe me videre intelligentem, quin videam, atque intelligam, quid ſim. Cum ergò me quæro, confeſtim mihi præſto ſum, ut me videam, nihil enim me ipſo præſentius, atque nihil tam in Mente eſt, quam ipſa Mens quæ dum ſe totam quærentem ac dubitantem videt, ſe totam videt, nam totus Animus ſe quærit, ut ſe totum intelligat.

Nequit animus ſe ipſum ignorare,

Sum igitur res ſe totam intelligens, etiam dum ſe totam quærit, aut ſe totam ignorare dubitat. Non enim pars Animi, ſed totus Animus intelligit, nam detur pars mei ſi fieri poteſt, quæ non intelligat, nihilque actù cogitet, jam hæc nullo pacto ad animi naturam ſpectabit, nam pars, quæ in me intelligeret, ac ſe quæreret, hæc eſſet tota natura mea, nulla ſiquidem mihi affulget ratio, quæ oſtendat præter hoc, quod in me actu intelligit, & cujus certus ſum, florere in interiori mea ſubſtantia aliquid aliud me integrans, atque perficiens, quod tamen me lateat, ac ſe ignoret, cujus nullam habeam certitudinem, nam cum tantùm putarem haud ſcirem in me hanc partem, quæ ſe omninò neſcit, elucere, ſi illam ſanè a me ſecernerem, jam tota natura mea maneret, cujus omninò certus eſſem. Neque video cur ignorare deberem aliquid meæ ſubſtantiæ, quæ mihi intimior eſt iis rebus, quas deforis ſcio, & cujus ope, quod à me ignoratur, intelligo, cum ergò totus ego ſim, qui me totum intelligere? ſciam, ac videam, oportet, ut haud ex parte, ſed integram, ac totam meam ſubſtantiam videam. Si autem cum me etiam dubitantem ac neſcientem aliquid intelligo, me cerno, neceſſe eſt; ut me intelligam ac videam in quavis Idea, ac mea cogitatione delineatum, ac exſcriptum, etenim nequeo in quamvis meam Ideam, ac perceptionem animadvertere, quin me cogitantem videam, hoc pacto cum meam dubitationem, aut amorem meum inſpicio nihil aliud cerno, niſi me dubitantem, aut amantem, nihil aliud ſiquidem eſt dubitatio, aut amor, niſi ipſemet animus quodam peculiari modo ad res tendens, ſuarum operationum conſcius, nullius enim rei tam certus ſum, quam mearum cogitationum eo ipſo tempore, quo a me tanquam à fonte profluunt, nam & dubium ab amore, & quavis alia perceptione, omni ſemota confuſione, ſecerno, illiuſque exiſtentiæ adeo certus ſum, ut nullo modo dubitans in dubium revocare valeā, quod dubitē.

Mens ſe totam quærens, ſe totam intelligit.

Mens ſe ipſam in quavis ſua cogitatione exſcriptam intuetur.

IX.

Cur animo ut ſe ipſum agnoſcat, præcipiatur?

Attamen ſi me totum quadam meæ naturæ neceſſitate intelligo meamque integram ſubſtantiam agnoſco, quid cauſæ eſt, quod mihi tam ſeverè præcipiatur, ut me ipſum agnoſcam? Fruſtrà enim precipitur id quod Mens omittere, ac transgredi non poteſt? Preceptum hoc mihi datur, non ut intelligam, ac ſciam me, quem neutiquam ignorare poſſum, ſed ut agnoſcam me non perverſè, ſed rectè, nempè ut extraneum, quod addidi a me detraham cum me cogitare volo; nam perverſè, ac malè cognoſcitur, quidquid haud in ſe ipſo, ſed deforis ubi non eſt, cogitatur, aut admixtum ei, quod diverſe, ac deterioris indolis eſt inſpicitur Præcipitur mihi

mihi ut tenaciſſimo fœdi amoris vinculo, quo corporibus obſtringitur Animus, diſrupto, me ſupra corpora evectum, atque à quavis corporum imagine ſejunctum cernam, ut corporibus me præſtantiorem, Deo verò inferiorem me videam; hoc enim pacto me nudum, omnique extranea natura ſpoliatum inſpiciens, me ut ordo rerum expoſcit, & jubet ratio, agnoſco, atque dum à Deo regi, ac regere corpora exopto, meque rectè cogito, ad honeſtè, ac ſanctè vivendum præparor, quod præcepti meta, & ſcopus eſt. Idcircò ſi me in me, haud extrà me in extraneis rebus inquiram, ſi a me quidquid putatur, ac incertum eſt, abjiciam, ſummaque cura removeam, quid ſim citrà erroris diſcrimen percipiam; Quamobrem eodem ictu, quo vim præcepti intelligo, cum audio, cognoſce te ipſam, me neceſſariò intelligo, ac jam cognoſco, ut præceptum adimpleã ipſo tempore, quo quid illud jubet cognoſco, etenim, dum quid ſit me noſſe, cognoſco, ac ſcio, jam me perfectè cognoſco, nam & ipſum noſſe Animus eſt, qui dum videt ſe intelligentem, id quod ei precipitur, jam perfectè intelligit, ac videt.

X. *Erroris origo detegitur.* Cum autem hæc cogitatione revolvo non tantum quid ego ſim, verum & ipſam mei erroris originem cauſamque intellexi. Nam dum attentiſſima quadam animi perceptione expendo, cur erraverim, cum me inter corpora quærebam, ſenſiliumque rerum imaginibus immixtum, præcepto reluctante; me cernere volebam, intelligo me potiſſimum erraſſe, quia haud quod ſciebam, ſeù id quod putabam ad meam ſubſtantiã ſpectare temerè affirmabam. Etenim poſt' habito eo, cujus certus eram, id cujus incertam, ac obſcuram notitiam tantùm habebam, pro naturæ meæ fundamento, ac origine deceptus ſervabam, non enim a me ſecernebam, quod putabam, ſed præcipiti judicio nulla ratione cogente quod a me rejiciendum, atque auferendum tanquam extraneum erat, id eſſe meam ſubſtantiam exiſtimabam.

Error igitur in me naſcebatur, quia ingenita judicandi facultate, qua polleo, abutebar, nam dum Aerem, aut Ignem, aut aliud corpus me eſſe putabam, optimè aſſenſum cohibere poteram, ut nulla interiori vi cogerer ad judicandum, me eſſe id quod putaveram. Quod enim putatur, cum obſcurè, ac incerta notitia percipiatur, rectè in dubium verti poteſt, atq; adeò aſſenſum nullo modo cogit, liberum judicandi exercitium non adimit, aut impedit. In hoc igitur ſitus eſt error, quod affirmabam inconſideranter me eſſe, quod putabam, dum aſſenſum cohibere, judiciumque ſuſpendere, haud quieſcere, ſed ulterius hæſitando procedere debebam, & tanquam ſi plena certitudo, ac irrefragabilis illuceſceret evidentia, quievi, ſteti, ac omni dubitatione poſt' habita, judicandi poteſtate abutens, talem eſſe affirmavi, qualem me eſſe opinabar Ex adverſo autem errorem emendavi, ac in rectum & ſanum judicium incidi, cum quod putatur ab eo quod verè ſcitur, accuratè ſecernens, id eſſe, cujus certus ſum, judicavi; in quo judicio rectus quidam, ſummèque caſtus Rationis uſus eluceſcit, nam cum aliquid ſcio, libertatis uſus illicò adimitur, nullique dubitationi locus datur, ut aſſenſum cohibere citra ingenitũ rationis lumen non valeam. Hanc igitur regulam ut deinceps errorem vitare, verumque invenire poſſim, firmare liceat. Cum alicujus rei naturam expẽdimus, haud illã eſſe id, quod putatur, ſed quod tantum ſcitur, ac intelligitur, affirmetur ut in judiciũ nunquam erumpamus, niſi ad amuſſim extraneum quod rei addidimus, & quidquid putavimus, a re ſecernamus.

PARS

PARS TERTIA

Animæ humanæ Natura ab Auguſtino detecta in Libro de Animæ immortalitate.

Digitized by Google

Digitized by Google

EGregium, & acutiſſimum Opus de Animæ Immortalitate inſtruens Auguſtinus mira quadam ſagacitate, ſummaque Ingenii perſpicacia in ipſiuſmet Animi penetralibus, intimioribuſque receſſibus inſigniſſimam, ac latentem Immortalitatis Dotem venari, ſibiqu e patefacere ſtudet, ut ad Animi Æternitatem ſecundo vento detegendam, nihil aliud quàm ſolum, ac nudum adhibeat Animum. Idcircò quamvis hic liber de Animæ Immortalitate ſit mole quidem exiguus, attamen doctrinarum excellentia, dignitate, ac gravitate verè maximus habendus eſt, quem, & a ſe conſcriptum fuiſſe, & maxima obſcuritate, ac difficultate laborare ipſemet Auguſtinus ſequentibus verbis admonet Lib. 1. Retractationum Cap. V.

Poſt Libros ſoliloquiorum jam de agro mediolanum reverſus, »
ſcripſi librum de Immortalitate Animæ, quem mihi quaſi com- »
monitorium eſſe volueram propter ſoliloquia terminanda, quæ »
imperfecta remanſerant. Sed neſcio quomodò me invito exiit »
in manus hominum, & inter mea Opuſcula nominatur. Qui »
primò ratiocinationum contorſione, atque brevitate ſic obſcu- »
rus eſt, ut fatiget, cum legitur, etiam intentionem meam, vix- »
que intelligatur a me ipſo. »

Ut autem Auguſtinenſis Ratiocinationis pro Animæ æternitate robur, ac vis magis eluceant, atque quàm ſolida, & inconcuſſa ſint Orthodoxæ Religionis fundamenta, manifeſtius innoteſcat, placet Nobis hic adeò Auguſtini Textum de Animæ Immortalitate exponere, ac roborare, ut Auguſtinum, & Epicurum invicem digladiantes veluti ante oculos ponere, minimè vereamur. Hoc enim pacto, quàm inermis, ac viribus deſtitutus ſit Epicurus, quamque ſolidè ab Auguſtino infeſtior Pietatis, ac fidei Adverſarius oppugnetur, nullo negotio patebit. Quapropter primùm Epicurum diſputantem in libro Tertio Lucretii de natura rerum in medium afferemus; In hoc enim Libro Epicuri Doctrina de Animæ Humanæ Mortalitate carminibus expreſſa jacet. Nam Epicurum ſequens Lucretius in ſuo Poemate de rerum natura illius dogmata explanare, atque firmare enititur. Quia verò Epicurus, ut Animæ mortalitatem oſtenderet, tantùm ſenſus, & phantaſiam adhibet, nimirum rationibus utitur a ſenſu, & imaginandi facultate depromptis, quæ Animi Poteſtates cum carne, organico nempè corpore nexum quemdam habent, Epicurum, pro caducitate atque Animę interitu certantem, Carnem appellamus. Ex adversò autem, quia Auguſtinus carnis oculis clauſis, & fallaciſſimo

ſenſuum, ac imaginationis teſtimonio poſthabito ad æternitatem perſcrutandam nuda utitur Intelligentia, meritò Mentem Auguſtinum nuncupare liceat; atque adeò Carnem, ac Mentem, impuriſſimum ſcilicet, atque Caſtiſſimum Philoſophum quodammodo certamen ineuntes, in conſpectum proferemus. Ut igitur expeditius Epicureæ ſectæ fallacias, quarum lethale virus potiſſimum in Libro Tertio Lucretii deliteſcit, refellantur, ac detegantur, apparatum quemdam, ſeù aliquarum aſſertionum Seriem, Geometrarum more, præmittere ſtatuimus, atque ità ratiocinando procedemus, ut dum inceſſanter à veritate devius, nugans, ſophiſmata contexens, elumbis, ac debellatus in medium adducitur Epicurus; ad verum magis, magiſque accedens, novis ſemper adauctis viribus, triumphum reportare videatur Auguſtinus.

APPA-

Digitized by Google

APPARATVS

Ad Animæ Humanæ Immortalitatem, juxtà firmiorem Auguſtini Methodum propugnatam, à captioſa adverſantis Epicuri argumentatione quàmfacillimè vindicandam.

PROPOSITIO PRIMA.

Non eſt a Ratione alienum, in rerum Univerſitate Subſtantiam aliquam elucere, quæ nihil aliud ſit præter Animum, cujus nempè natura in ipſamet intelligendi poteſtate, quovis alio poſthabito, ſita ſit.

ANtequam hæc propoſitio exponatur, ac demonſtretur, admonemus primò, hìc nomine Animi, ſeù Mentis, nihil aliud venire, niſi rem ſui, ſuarumque operationum conſciam, quæ nimirum intelligendi, atque cogitandi poteſtate polleat; idcircò Animum nihil eſſe præter Animum, idem ſonat; ac totam integramque Animi naturam in nuda, & ſola cogitandi facultate collocatam eſſe, ut Animus quamlibet corporum affectionem à ſe omninò rejiciat, & quaquàverſum vertatur, ac in ſe ipſum animadvertat, nihil aliud præter conſcientiam, perceptionem, modoſque cogitandi in ſemetipſo intueatur, ac reperiat; Atque adeò ſi res aliqua vigeret, quæ tota eſſet Animus, talis eſſet indolis, ut ſola intelligendi virtute remota, interiret, atque in nihilum prorſus abiret, eo modo quo in nihilum redigeretur, quidquid totum corpus eſt, ſi corporis ſubſtantia penitus evaneſceret.

Quid ſit Animus aperitur.

Deindè animadvertendum eſt, nomine corporis hìc venire rem, quæ trina dimenſione gaudet, adeò ſpatiorum dimenſionibus commenſurabilis, ut major ſui pars, majori parti ſpatii, minor verò minori ſpatio reſpondeat. Quo pacto & ipſemet Vulgus corpoream concipit ſubſtantiam, quam ut rem extenſam, longitudine nempè, latitudine, & ſoliditate tumentem imaginatur; Quidquid igitur in longum, latum, atque altum exporrigi, ſpatiiſque congruere poteſt, corpus nuncupetur. His expoſitis.

Corporis natura exponitur juxtà mentem Auguſtini.

Senſus Propoſitionis eſt: Non eſt impoſſibilis res, quæ adeò ſit cogitandi, ac intelligendi facultate prædita, ut totum ſuum eſſe ſit ſemper, & actù intelligere; ſeù Rationi conſentaneum eſt, poſſe in hac rerum Univerſitate elucere ſubſtantiam, quæ in ſolam, ac nudam intelligendi virtutem reſolvatur, a corporum mole, ſpatiorumque dimenſionibus ita ab-

Non eſt impoſſibilis res quæ nihil aliud ſit quam Animus.

ira abhorrens, ut ſi cogitandi poteſtas auferatur, corpore cum ſingulis ſuis attributis manente, in nihilum confeſtim abeat, atque pereat. Quamobrem affirmamus, ſicuti in Univerſo florent res, quæ nihil aliud ſunt præter corpus, eodem pacto vigere poſſe ſubſtantiam, quæ adeò ſit Animus, & intelligat, ut nihil aliud ſit præter Animum, & in ſolum, ac nudum Animum reſolvatur.

DEMONSTRATVR PRIMO

Poſita Supremi Numinis exiſtentia.

Deum incorporeum Animum eſſe manifeſtiſſimè oſtenditur.

SI Ens perfectiſſimum, Natura videlicet abſolutè, ac pleniſſimè infinita exiſtit, ut apertiſſimè Ratio docet, & nos in noſtri inveſtigationibus quàm ſolidè demonſtrabimus, jam neceſſe eſt, ut non tantùm ſit poſſibilis, verùm etiam vivat, atque regnet in rerum Univerſitate Animus, inextenſus, & incorporeus, qui nihil aliud ſit præter Animum, cujus nimirum tota natura ſit ipſum actu intelligere. Quod hoc pacto manifeſtiſſimè oſtendimus. Si Ens perfectiſſimum exiſtit, profectò oportet ut ſit Animus; etenim niſi intelligeret, ſuique, ſuarumque operationum conſcium eſſet, neque ſapiens neque felix eſſet, nam intelligendi poteſtate ſepoſita, notitia, & amor removentur; Nemo autem cognitione, & amore deſtitutus ſapientia, & felicitate frui poteſt. Qua enim ratione, qui ſe, ſuaſque facultates, & actiones ignoraret, beatùs, atque ſapiens dici poſſet, quæ inſigniſſimæ ſapientiæ, & beatitatis dotes animo neceſſariò innituntur, ac nullibi niſi in cogitandi facultate, regnare valent? Attamen ſapientia, & felicitate carere, maxima ſanè imperfectio eſt; non poteſt igitur Ens perfectiſſimum animus non eſſe, ſecus dum ſe ignoraret, intelligendi roboris expers, neque felix, neque ſapiens eſſet, adeòque imbecillitate, ac defectu laboraret, quod profectò perfectiſſimæ ſubſtantiæ adverſatur.

Qui perfectiſſimè eſt, infinitus Animus neceſſario eſt.

Deus nihil aliud eſt, quàm totus & perfectiſſimus Animus.

Eſt igitur Deus Animus; hoc tamen minimè ſatis eſt, ſed ulterius requiritur, ut totus ſit Animus, ut videlicet nihil aliud ſit, præter Animum. Nam ſi Deus eſt Ens perfectiſſimum, quo melius excogitari nequit, & pariter eſt Animus, opus eſt, ut ſit perfectiſſimus Animus, infinità, ſummèque perfecta intelligendi virtute exornatus, atque adeò neceſſe eſt, ut ſimul, ac de omni re intelligat. Quapropter quidquid eſt in Deo, Animus, & intellectio eſt, Eſt igitur Deus totus Animus, ſi enim aliquid in Deo eluceret ab animi natura ſejunctum, atque diverſum, exiſteret in eo aliquid ſui neſcium, intellectione carens, atque adeò non perfectiſsimè ſapiens, neque felix eſſet. Etenim ex ea parte, qua ſui neſcius eſſet, felicitatem, atque ſapientiam a ſe rejiceret.

Nihil in Deo elucet, quod nõ ſit Animus.

Deus incorporeus eſt, & inextenſus.

Inſuper ſi Deus eſt Animus perfectiſsimus, opus eſt, ut ſit omninò incorporeus, & inextenſus; idcircò Deus nihil aliud eſt, præter Animum, totus nempè ſui conſcius, ut in ſolam conſcientiam, ſuique perceptionem reſolvatur, nam ſi corpus eſſet, partibus conſtaret, in partes dividi poſset, ſpatiorumque aptaretur dimenſionibus; dum autem numeri, ac multitudinis naturam complectens, & ab Unitate recedens, imperfectione, ac defectu laboraret, integram quidem ſuam perfectionem, ac virtutem in unum collectam non haberet, aliiſque defectibus

ſcate-

ſcateret, qui à corporis natura neceſſariò profluunt, ut in noſtris Inveſtigationibus fuſius aperiemus; oſtendemus ſiquidem ſummam perfectionem, cum corporum tumore, partibuſque pugnare. Adeò eſt igitur Deus Animus, ac Mens, ut ſemper actù, & omne verum intelligens, ipſum ſit intelligere, a quavis corporis affectione ſejunctus. Poſita ergò Supremi Numinis exiſtentia, non tantùm poſſibilis, verùm & exiſtens eſt Animus, qui nihil aliud ſit præter animum.

Præcedens ratiocinatio roboratur.

Expoſitum ratiocinium ſic ulteriùs firmare liceat. Poſita in Deo Summa & infinita intelligendi poteſtate, quovis alio poſthabito, nimirùm ſi ponamus, Deum perfectiſſimum, ac totum Animum eſſe, profectò ſequitur, Deum omni perfectione gaudere, nàm ex hoc, quod ſit totus, & perfectiſſimus Animus, neceſſe eſt, ut ſingulas, & infinitas perfectiones amplectatur, quæ ex infinita cogitatione ſponte ſua, & neceſſariò emanant. Si enim Deus perfectiſſimè cogitat, pleniſſimè ſubſiſtere, perfectè ſapiens, omninò felix, omnique perfectione cumulatus intelligitur, quod in meis inveſtigationibus oſtendam, ubi demonſtrare enitar, perfectiſſimam cogitationem inſignius, atque Princeps Divinæ Naturæ attributum eſſe, ex quo quidquid in Deo perfectionem redolet, originem trahit. Si ergò ut Deus omni perfectione pollere percipiatur, ſatis eſt, ſi totum, ac perfectiſſimum Animum eſſe intelligamus, evidenter infertur, rejiciendum eſſe a Deo, quidquid non eſt animus, atque indubitanter aſſerendum, Divinum animum nihil aliud eſſe præter Animum.

DEMONSTRATUR II.

Poſito fortuitò athomorum concurſu, juxtà inſanientis Epicuri ſomnium.

Secundùm Epicuri principia evidenter poſſibilem eſſe unum [illegible] quod nihil aliud ſit quam Animus, planiſſimè demonſtratur.

NOn tantùm firmata Supremi Conditoris exiſtentia, verùm etiam, & negata, aut fortuito rerum admiſſo concurſu, modo quo errore captus deliravit Epicurus, planiſſimè oſtendimus poſſibilem eſſe Animum adeò inſectilem, corporiſque mole, ac partibus denudatum, ut nihil aliud ſit præter Animum. Si quidem exiſtit in rerum Univerſitate res, quæ tota eſt corpus; quid igitur prohibet, quin poſſit pariter exiſtere ſubſtantia, quæ tota ſit Animus? Nam ut Epicuri ſectatores docent, minutiſſima quædam corpora in Vniverſo vigent, quæ nihil aliud ſunt præter corpus, quorum nempè natura adeò ejuſdem rationis, ſibique ſimilis, ac homogenea undique ſit, ut in quaslibet partes re, aut cogitatione diviſa, ſe ipſam, corpora videlicet ejuſdem rationis, & indolis, exhibeat, nullam namque partem in his tenuiſſimis corporibus, quæ Athomos appellant, contineri tuentur, quę non ſit ejuſdem naturæ cum cæteris partibus. Si ergò intelligi, atque regnare poteſt Corporea Natura, quæ tota ſit corpus, in ſolumque corpus deſinat: adducant quæſò rationem, cur concipi, & vivere nequeat Animus, qui totus ſit Animus; Optimè namque & citrà notionum pugnam intelligere poſſum rem, quæ ita actù intelligat, cogitandique poteſtate perfruatur, ut tota ſua natura in ipſa intelligendi virtute col-

ſe collocetur; Ex hoc enim quod nudum, purumque animum intelligerem, ſanè rem per ſe exiſtentem, ſuarumque operationum ac facultatum ſubjectum, & fundamentum conciperem, nam poſita re, quæ tota ſit Mens, quovis corpore poſthabito, eam ſubſiſtere, ac manere poſſe, manifeſtè intelligitur, idcircò erroris convinci, apertæque falſitatis redargui nentiquam poſſet, qui propugnaret, quod ſicuti corporea quædam ſubſtantia extra animum exiſtit, quę ex ſe ipſa mánens, nullius rei a ſe diverſæ modus ſit, & attributum: pari ratione animus quidam citrà fictionem efflorèſcat, qui nullius corporis affectio, & modus dicatur, ſed ex ſe ipſo exiſtat, ſuarumque operationum fundamentum ſit, & Origo. Fingamus enim Animo rem, cujus totum eſſe ſit actù intelligere, à corporis natura, & paſſionibus omninò ſejunctam. Jam hæc ex ſe ipſa exiſtere, in ſuas actiones erumpere, atque quidquid ab ſubſtantiam efformandam requiritur, amplectitur, planè intelligeretur; nihil ſiquidem ei deeſſet, ut ex ſe exiſtens, concipi valeret. Quod copioſiùs, atque fortiùs in noſtris Inveſtigationibus exagitabimus.

Deindè ſi caſu, ut cæcutiens inſanit Epicurus, nulla Moderatoris Numinis Providentia influente, res tota Corpus, athomus nempè, quæ nihil aliud eſt præter extenſam corporeamque molem ab ipſa æternitate extitit, cur pariter cæco caſu non contigit, ut alia ſubſtantia etiam ſempiterna regnaret, quæ tota eſſet Animus? Nulla ſiquidem fuit neceſſitas, ut tot minutiſſima corpora, totque tenuiſſimæ inſenſilium athomorum moles ab æternitate exiſterent: undè quæſò hujuſmodi exiſtendi neceſſitas in Athomis? Cum enim nihil aliud ſint præter corpus, non omnem profectò perfectionem complectuntur, nam ſuaptè naturà non intelligunt, haud vivunt, nulla felicitate perfruuntur, cæca, inſcia, ac torpida mole inſtructa, corpora quædam ſunt, quæ ſibi nullomodo ſufficiunt, ut concinnum, ac congruum aliquod corpus intelligendo, ac providendo efficiant, ſed fortuito concurſu, & cæco caſu invicem incurrentias, immanes mundanorum Corporum magnitudines efformarunt. Si ergò naturæ quædam finitæ ac valdè imperfectæ hujuſmodi minutiſſima corpora ſunt, nulla ſanè exiſtendi neceſſitate pollent. Etenim ſolum id, quod infinitam redolet perfectionem, neceſſariam exiſtentiam continet; quidquid verò deficiens, & imperfectum eſt, ut cum ſcholis loquar, contingentem tantùm exiſtentiam quamdam amplectitur, atque ità exiſtit, ut poſſit non exiſtere. Si igitur nulla neceſſitate cogente, cæco caſu, ſubſtantia quædam, quæ tota extenſa, ſolida, reſiſtens, tota nimirum corporea ab æternitate extitit, qua ratione non poterat pariter in lucem prodire res, quæ tota fuerit Animus, diverſæ omninò naturæ a corpore? Cum non minus ex ſe exiſtens concipiatur totus Animus, quam res, quæ tota ſit corpus. Inſuper illud impoſſibile eſt, quod duo attributa invicem pugnantia amplectitur, ut ſi poneretur, eſſet identidem, & non eſſet, quæ quidem attributorum lucta ex ipſarum notionum conflictu colligitur. Nam ex hoc, quod duarum naturarum notiones, ac ideæ mutuò ſeſe deſtruant, ut neutiquàm in humana mente coniungi valeant, evidentiſſimè inferimus, impoſſibile eſſe, ut res invicem coniungantur, ut in eamdem rem coaleſcant. Jam fingamus Animo, exiſtere natu-

Vide noſtra Dialectica Specimen ubi regulam, quæ Poſſibile ab impoſſibili ſecernitur demonſtrantes variis dictis firmamus.

naturam, quæ tota ſit Animus, quid abſurdi, quid falſi, quæ attributorum pugna oriretur? Nullum ſane hujuſmodi rerum certamen intueor, quod vetet exiſtere, atque intelligi poſſe rem, quæ a corporum, ſpatiorumque menſuris aliena, ita intelligendo vivat, ut nihil aliud ſit, præter intelligentiæ robur, animique vitam. Poteſt ſiquidem citrà rerum conflictum tàm re, quàm cogitatione cum Natura, quæ tota ſit animus, conjungi exiſtentia. Poſita enim re, quæ eſset totus animus, iſlicò citrà ullam abſurditatem illa exiſtere intelligeretur; dum conciperetur actù cogitans, cum impoſſibile ſit, non exiſtere id, quod actù intelligit, ſecus aliquid & nihil eſset, quod apertiſſimè Rationi diſſonat; Dicendum eſt igitur juxta Epicuri doctrinam, elucere poſse in rerum Univerſitate Naturam incorpoream, quæ nihil aliud ſit præter Animum, cum Ratio illius impoſsibilitatis nullo pacto in medium afferri valeat. Quapropter, ſi cæco caſu res, quæ tota eſt corpus, ab æternitate emerſit, cur & pariter res, quæ fuerit totus Animus, ab æterno non extitit?

Poſita re, quæ tota ſit Animus, nulla rerum pugna conſurgit.

PROPOSITIO SECVNDA

Poſsibilis eſt finitus, & imperfectus Animus, qui à corporis dimenſionibus abhorrens, totus ſit Animus.

Hæc aſſertio nullo pacto ab Epicuri ſectatoribus rejici poteſt, cum ſatis ſupra oſtendimus, quod ſi citrà moderatricis Sapientiæ Providentiam ab æternitate emerſit res finita, & imperfecta, quæ tota fuerit corpus, apertæ falſitatis nulla ratione redargui poſset, qui ſuſtineret, eodem cæco regnante caſu, extitiſse ab æterno ſubſtantiam. cujus totum eſse fuerit ut ſit Animus, res nempè tota intelligens. Tantùm hæc Propoſitio indiget probatione, poſita Creatricis, ac Providæ Divinitatis exiſtentia. Etenim aliquis ſuſtinere poſset, florere quidem. ac vigere in rerum Univerſitate perfectiſsimum Animum, nempè Deum, qui ſuæ infinitæ naturæ neceſſitate totus ſit Animus, incorporeus prorſus, ac inextenſus, non poſse exiſtere tamen rem finitam, & imperfectam, adeò a corporis indole disjunctam, ut nihil aliud ſit præter animum. Contrà quem ſic Philoſophamur. Non eſt impoſsibilis, imò vivit, ac regnat in Univerſo perfectiſsima Mens, incorporea, & inextenſa, quæ tota ſit animus; quid igitur prohibet, quin pariter poſsit in rerum ſocietate elucere Mens finità, & imperfecta, quæ tota ſit animus? Cur non potuit Deus, mentem extra ſe efformare, quæ adeò ſuæ Intelligentiæ perfectionem exprimat, ut integra ſua natura ſita ſit in hoc, quod actù, & ſemper intelligat, ut præter intelligendi, ac cogitandi poteſtatem nihil ſit? Quæ enim abſurditas, quæ rerum pugna naſceretur, ſi finitus, & imbecillis viveret Animus, qui nihil aliud eſset, præter animum, ſemper vivens, ſemperque intelligens? Neque ex hoc quod eluceret Mens, quæ ſemper actu intelligeret, neceſsariò deduceretur, hujuſmodi Mentem perfectiſsimam, ac limitatam eſse. Si quidem ut Mens perfectiſsimus animus dicatur, haud ſatis eſt, quod ſemper, &

Evidenter oſtēditur poſſe Deum procreare ſubſtantiam incorpoream cujus totum eſſe ſit ipſamet intelligēdi poteſtas.

Quo pacto finita Mens ab Infinita ſecernatur paucis exponitur.

actù intelligat, ſed ulterius oportet, ut omne, ac totum verum ſimul intelligat, in quo poſse intelligere, ipſum actu intelligere ſit; quod profectò finito, & imperfectò animo non congrueret, qui quamvis totus fuerit animus, tamen non de omni re ſimul cogitaret, ulterioris intelligentiæ, ac perfectionis capax. Hinc etiamſi noſtra Mens inceſsanter cogitaret, ut ſemper cum aliqua cogitatione conjuncta eſset, non ideò dicenda foret infinita, quia non omne ſimul intelligeret, modo quo in noſtris inveſtigationibus exponemus. Affirmandum eſt igitur, eſse evidenter poſſibilem finitam, & imperfectam naturam, quæ nihil aliud ſit præter Animum.

PROPOSITIO TERTIA

Poſito finito, & imperfectò Animo, qui nihil aliud ſit quàm Animus, evidenter poſsibile eſt, adeò poſse illum organico corpori conjungi, ut mutuum quoddam Commercium, ac reciprocus quidam operationum nexus inter Animum, & Organicum Corpus oriatur, atque ab hoc ille pendere appareat, quo tamen nexu ſoluto, incolumis, ac illeſus manere atque ſubſiſtere valeat Animus.

SEnſus propoſitionis eſt. Exiſtat in rerum Univerſitate res adeò tota intelligens, ut nihil aliud ſit præter Animum, cujus poſsibilitatem jam ſuprà demonſtravimus, ſuſtinemus, non eſſe impoſsibile ex Authoris intentione, aut alia ex cauſa, ut hìc Animus, quamùis diverſæ naturæ a corpore, alicui tamen corporeæ & organicæ moli ità adnectatur, & copuletur, ut innaſcatur quoddam mutuum commercium inter utramque naturam, & quædam, ut ità dicam, mutua agendi dependentia, quæ ſita ſit in hoc, quod alterato, ac perturbato ac quovis modo commoto, & affecto corpore, alteretur, ac perturbetur, aut alio modo afficiatur Poteſtas, ac Virtus cogitandi in Animo, ex cujus viciſſim alteratione, atque perturbatione diverſimodè afficiatur, ac perturbetur corpus, modo, quo fuſiùs, atque planiùs in noſtris Inveſtigationibus aperiemus. Quod ſi contingeret, quamvis videretur Animus in agendo à corpore pendere, atque ejuſdem ſubſtantiæ eſſe cum corpore, revera tamen alterius naturæ eſſet, atque in partes ſoluto corpore adhùc illæſus remaneret, imò expeditiùs vinculis diſruptis Intelligendi virtutem exerceret, cum illud mutuum commercium, ac reciproca operationum dependentia non traheret originem ab ipſamet Animi natura, quæ cum à ſpatii dimenſionibus abhorreat, nullo corpore indiget, ut vivat, & exiſtat, cui ſatis eſt, ut vivat, intelligere: ſed ab aliqua extranea cauſa potius orir etur, aut cæco nempè caſu juxtà Epicuri doctrinam, aut ex Creantis & Providæ Naturæ inſtitutione, firmata Dei exiſtentia, quam ingenitum Rationis lumen manifeſtè docet.

Incorpoream Animum organico corpori pro modo ſuo conjungi poſſe adverſus Epicurum demonſtramus.

Jam primò oſtendimus, nullam rerum pugnam in ſe complecti mutuum hoc commercium inter organicum corpus, & Animum; ſiquidem ſi poſsibilis eſt res, quæ nihil aliud ſit præter Animum, etiam cæco rerum caſu

caſu cum Epicuro admiſſo, non intelligo, cur pariter caſu hoc mutuum Animi, corporiſque commercium perfici, ac contingere non poſſit, nam ſi cæco caſu, & corpus, & Animus eodem tempore exiſterent, quid prohibet, quin caſu ita coniungi, & adnecti valeant, ut alterum ab altero pendere videatur, dum unum in aliud agit? Si cæco caſu factum eſt, ut minutiſsimæ Athomorum moles, adeò concinno, & congruo ordine invicem adnecterentur, ac diſponerentur, ut in mentem; poteſtatem nempè intelligendi erumpere poſſent; inſuper ſi cæca, torpida, inicia, & emortua corpora in viventem, ac intellectione præditam ſubſtantiam, quæ felicitatis, ac beatitudinis ſit capax, mutuò incurrentia, degenerare valeant, quod captu, ſummoperè arduum, & difficile eſt; nihil ſanè prohiberet, poſſe etiam adeò corporibus coniungi Animum, ut expoſitum commercium oriretur. Adducant in medium, ſi valent, undè huiuſmodi impoſsibilitas, ortum duceret? Si enim cæco caſu res tam arduæ, tamque captu difficiles procreatæ ſunt, nihil obſtat, quin emergat res, quæ ſit totus Animus, corpori tamen adeò coniuncta, ut corpus in animum, animus in corpus agere videatur.

Ipſa met falſi Epicuri Hypoteſ ad Epicurum ſolidè oppugnandum utimur.

Poſita Supremi Conditoris exiſtentia, nullo negotio noſtræ propoſitionis veritas innoteſcit. Etenim ſi Deus efficere poteſt rem extra ſe ipſum, quæ tota ſit animus, non video, cur ulterius non valeat hujuſmodi mutuum animi cum corpore commercium firmare; quid, queſò vetat, Deum progignere poſſe Animum quem tali lege organico corpori adnectat, ut alterato, ac perturbato corpore, alteretur pariter ipſe ac perturbetur, ut ad exiſtendum corpore neutiquam indigeat, ſed ab eo ſolutus maneat, atque perfectæ veluti ſuæ libertati reſtitutus intelligendo vivat. Sicuti enim Deus ex libertrima ſui voluntate animum procreavit, ità poterit pro ſuo arbitratu animum corporibus alligare, in quo ſanè nulla manifeſta falſitas, ſed inſigniſsima quædam probabilitas continetur.

PROPOSITIO QUARTA.

Neutiquam Rationi adverſatur, ſed inſigniter veriſimile eſt, Humannm Animum nihil aliud eſſe quàm Animum, inextenſum omninò, & incorporeum.

DEmonſtratur. Exiſtit in homine Animus, principium nempè intelligendi, cogitandique poteſtas; quid autem vetat, quin hoc totus ſit Animus? Nàm jam demonſtratum eſt, poſſibilem eſſe Animum, qui nihil aliud ſit præter Animum, & ex alia parte elucet in homine Animus, poteſt ergò fieri, ac contingere, ut Animus, qui in homine viget, adeò totus ſit Animus, ut in ſola intelligendi, ac cogitandi facultate collocatus, à corporis natura prorsùs ſit alienus, ex hoc namque, quod intelligere poſſet, & ſemper de aliqua re actù cogitaret, jam ſubſiſtere, atque vivere, optimè conciperetur, ut nulla corporum mole nulliuſque corporis partibus, ac ſoliditate ad vivendum, atque exiſtendum indigeret. Idcircò non poteſt apertæ falſitatis

Nihil proibet, quin dicamus Humannm Animum nihil aliud eſſe preter animũ ut hic omnino a corporum dimenſionibus abhorreat.

incuſari, qui affirmaret, humanum animum nihil aliud eſſe præter Animum, à corporis natura ſejunctum, imò hoc certum, & planiſſimum eſſe, in meis Inveſtigationibus oſtendam, in quibus firmo ratiocinio demonſtrabo, Animum hominis incorporeum, & inſectilem eſſe, in ſola intelligendi virtute poſitum, ut revera totus ſit, Animus ſemper vivens, ſemper intelligens.

Poſſent tamen Epicuri ſectatores ſequenti ratiocinio noſtram refellere aſſertionem, oſtendentes penitùs inveriſimile, & improbabile eſſe, Humanum Animum adeò in ſola, ac nuda intelligendi poteſtate ſitum eſſe, ut non ſit corporis modus, & affectio, ſed ex ſe ipſo exiſtat, ac maneat. Cum de aliqua re nullam claram, & diſtinctam notionem habemus, imò confuſam, & obſcuram, affirmare debemus inveriſimile potius, quam veriſimile eſſe illam in rerum univerſitate elucere, ut inter fingentis ingenii commenta adſcribenda ſit. Jam concipimus quidem clarè, & diſtinctè rem, quæ nihil aliud ſit præter corpus, nihil enim facilius concipitur, quam res extenſa, ſpatiorum dimenſionibus, corporumque mole inſtructa; attamen nulla clara, & diſtincta notione pollemus, quæ nobis repreſentet rem inſectilem, & inextenſam, quæ nihil aliud ſit præter Animum, niſi enim Menti trina dimenſio, corporumque magnitudo offerantur, nihil ſanè a nobis clarè intelligi poteſt; quidquid enim imaginatione, ac intellectu revolvimus, ut rem extenſam, aut extenſionis modum, & attributum intelligimus. Idcircò ſi Animus a trina dimenſione, ſeu corpore ſeiungatur, illicò animi notio perit, ut nequeat intelligi quid ſit Animus; qui niſi corpori tanquam illius modus innitatur, neceſſe eſt, ut omninò tàm in re, quam in Intellectu intereat. Sunt enim mera vocum portenta, nomina nempè, quæ nihil ſignificant, cum dicimus exiſtere in rerum Univerſitate res, atque naturas inextenſas, inſectiles, incorporeas, quæ ſint tota mens, quæ nihil aliud ſint præter animum. Corporea namque, atque extenſa omnia ſunt, merumque figmentum eſt vivere in homine aliquid, cujus totum eſſe ſit actù intelligere à corporis menſuris alienum.

Deindè cum Creans Natura ſummè ſagax ſit, atque ſapiens, haud pluribus, ſed paucioribus rebus opera ſua perficit, atque abſolvit, ſummo enim, ac miro quodam compendio agit, atque adeò à ſuperfluis abhorrens, pauciſſimis principiis, ac rudimentis quidquid in Univerſo floret, progignit, ac ſolertiſſimè efformat. Si igitur eadem materià atque ſubſtantia, ex qua corporeas res illa procreavit, optimè fieri poteſt animus, profectò tanquam res à ratione aliena rejicienda eſt hujuſmodi ſubſtanti à quæ ſit totus Animus, diverſæ rationis à corpore, cum ex ipſomet ſolo, ac nudo corpore multifariam commoto, diſpoſito, configurato, attenuato animum atque mentem commodè haurire ipſamet Creans natura valeat; hoc enim pacto ex eadem trinæ dimenſionis materià, ac ſubſtantià compendioſiùs & animum, & permixta corpora educeret; Abſurdum eſt igitur, duo ſubſtantiarum genera, quæ invicem ſummoperè diſtent, effingere, ſi ex unica tantum trinæ dimenſionis ſubſtantia, quidquid in rerum Univerſitate viget, ſivè exanime, ſivè intelligens, optimè procreari poteſt. Quid namque vetat, corporis partes adeò diſponi, & configurari poſſe, ut in ſenſum, atque intel-

ligen-

ligentiam tandem erumpant? Poſtremò inveriſimile eſt Animum hominis eſſe prorſus à corporis indole alienum à partium diviſione abhorrere, & tamen organico corpori conjungi, & copulari; nullus enim nexus concipi poteſt inter res tam diſſimiles, tamque genio, ac naturà diſtantes, atque adeò fatendum eſt, a veriſimilitudine penitus recedere, quod humanus Animus nihil aliud ſit præter Animum, ſed potius affirmandum eſt, eamdem numero rem eſſe extenſam pariter, & intelligentem, corpus, & Animum.

Quam immane, Epicuri Sectatores decipiantur, pluribus rationibus oſtenditur.

Hoc tamen Epicuri Ratiocinum nullius momenti eſt, nulloque negotio enervatur, errorique convincitur; Et Primùm quæro, cum nullam inextenſi, nudique Animi clarum, ac diſtinctam notionem habere dicis, ſed corporis tantùm, quid claræ, & diſtinctæ notionis nomine quæſo apud te venit? Intelligis forſan te nullo modo clarè, & diſtinctè rem inextenſam, nudèque intelligentem concipere, quia quidquid inextenſum, & incorporeum eſt ſub ſenſum, ac phantaſiam minimè cadere poteſt, quia nimirum concipere non vales, aut imaginari rem ex ſe exiſtentem, quæ tota ſit Animus, trina corporum dimenſione carens, attamen ſi hoc fateris, quantùm quidem immanè à vero deflectis, totoque cælo aberras nam hoc pacto non tantum Animi, verum etiam & ipſarum Athomorum, inſectiliumque, ac minutiſſimorum corporum Ideam nullam haberes. Etenim, juxtà epicuri doctrinam in Lucretii poemate luculenter expoſitam, inſectilis Athomus, quæ mundanorum ac permixtorum corporum ſempiterna materies eſt, tanta tenuitate, tantaque ſubtilitate perfruitur, ut ſenſum, atque imaginationem penitus effugiens, ſoli, nudæque rationi pateat; quapropter inſenſiles Athomos Epicurus appellat. Quidquid enim ſenſu, aut phantaſia revolvimus, ut ſectile, in partes diviſibile, ac interſtitiis, poriſque refertum concipitur; quidquid ergò in corporibus, aut ſenſu, aut imaginatione percipis, non eſt quidem Athomus, quæ omninò inſectilis, penituſque plena, ac ſolida eſt; ſi igitur, quia Ratio tibi favere videtur, Athomos in rerum Univerſitate vigere affirmas, quamvis ſentiendi, ac imaginandi facultates hujuſmodi minutiſſima corpora omninò lateant; quid mirum ſi nos rem totam intelligentem à corporum extenſione abhorrentem exiſtere, aut ſaltem vivere poſſe, ratione prælucente, affirmemus, etſi hujuſmodi ſubſtantia ſenſus, & phantaſiam prorſus effugit? Quot quæsò in Univerſo elucent, inſigniſſima quidem, multoque pretio habenda, quæ tamen ſpatiorum menſuras, corporumque molem a ſe rejicientia, nudæ tantum intelligentiæ manifeſta, ſenſibus, atque imaginationi repreſentari, neutiquam patiuntur? Cum ſapientiam, aut animi tranquillitatem, ſeù felicitatem exoptas, cum Geometricas veritates ſcire deſideras, quid quæsò tunc appetendo intelligis? Sanè id appetis, quod tantum nuda intelligentia, ſolaque Ratione agitas, ac revolvis, ſenſu, & imaginatione minimè percipis. Aliquid enim incorporeum, penituſque inextenſum, ac inſectile ſapientia, felicitas, aut veritas eſt: Ad riſum namque nos provocaret, atque inſanire, diceretur, qui à nobis quæreret, quantæ molis, quantæque extenſionis eſſet ſapientia, Veritas, aut felicitas, quæ, ut optimè intelligantur, non tantum imaginandi, ac ſentiendi vis non juvat, imò obſtat; ut neceſſe ſit, mentem ſe a corpore avertere, & ab imaginandi ac ſen-

Suis met principiis oppugnatur Epicurus

Clarè & diſtinctè concipimus inextenſas & incorporeas res, quamvis hæ ſub ſenſum & phantaſiam minimè cadant.

Plura intelligit Animus, quæ nulla corporum imagine repreſentari valent.

ac ſentiendi exercitio ſe abſtinere, ut quid ſit feliciter vivere, quid ſapienter intelligere, quid ſit Verum, quod tantoperè exoptatur, intelligat.

Prætereà abs te quæro; concipis nè clarè, & diſtinctè, quid ſit tuus amor; cum amas, quid tuum dubium, cum dubitatione torqueris? Profectò neceſſe eſt, ut affirmes, te clara, atque diſtincta notione tuum dubium, tuumque amorem concipere, cum dubitas, aut amas, nam adeò ſcis te amare, ac dubitare, cum amando, ac dubitando cogitas, ut nullo pacto tuum amorem, aut dubium in dubium vertere valeas, ſecernis namque dubium, aut amorem à quovis alio modo cogitandi, ut nunquam cogitationem alteram cum altera confundas, quarum cogitationum omninò conſcius es, cum cogitas. Attamen percipiſti unquam ſenſu, aut phantaſia tuum amorem, aut dubium, amans aut dubitans? Sanè, tantùm tua cogitatio à corporis, & extenſionis natura aliena eſt, ut ſoli rationi ſe nudans, ſenſum, & phantaſiam omninò lateat; Idcircò ex hoc, quod neque ſentis, neque imaginaris rem quæ ſit tantùm Animus, non ideò affirmandum eſt, tè nullam hujus rei claram, & diſtinctam notionem habere, Animus enim ſe ipſum inquirens, ſe ipſum haud ſentit, & imaginatur, ſed tantum ſola ratione intelligit.

Aperta falſitatis redarguitur Epicurus.

Prætereà cum Epicurus doceat, cuncta ex pleno, & inani, corpore nempè, & vacuo loco fieri, & procreari, ſanè non tantum Athomos, verum etiam & ipſum Inane exiſtere cenſet, ex quibus tanquàm ex omnium rerum elementis corporeus Mundus emerſerit. Quod ſequentibus Carminibus Lucretius eleganter expreſſit.

Omnis ut eſt igitur per ſe natura duabus
Conſiſtit in rebus: Nam Corpora ſunt & Inane.

Jam ut oſtendimus, corporum ſeù Athomorum, haud ſenſus, ſed rationis tantum ideam habes, adcò enim minutiſſima, & inſectilia eſſe fateris, ut prorſus oculos effugiant; quapropter cecinit Lucretius.

Quod nequeunt oculis, rerum primordia cerni.

Non tantùm autem Athomorum, verùm etiam & alterius naturæ nempè Inanis imaginem, ac notionem nullam habes, etenim ut doces inſectile, penituſque inſenſile Inane eſt, nullo enim ſenſu percipitur, quod haud carnis oculis, ſed ſola Intelligentiæ acie te intueri arbitraris, attamen revera non ſolum non ſentis, aut imaginaris, ſed neque Intelligentià hoc inane ſpatium omni corpore diſtitutum aſſequeris, nequit namque ulla Inanis Imago, ac perceptio animo ineſſe; nihil ſiquidem, ſimplexque quædam corporum privatio, rerumque defectus Inane eſt; nihili autem notio, & Idea nulla eſt. Inſuper nequit humanus Intellectus concipere vera, & poſitivà notione, ut cum ſcholis loquar, ſpatium inane a quovis corpore abhorrens, nam corporeum pariter & corpore denudatum, extenſum unà, & inextenſum; corpus nempè ſine corpore intelligeret, quod pro re nata fuſiùs proſequemur. Rudimenta ergò, atque principia ſuper quæ Epicureæ Philoſophiæ ædificium conſtruitur, ſenſus omninò latent, ac ſola Intelligentia ad ſummùm comprehenduntur. Idcircò ex hoc quod inextenſus, & incorporeus Animus ſub ſenſum nulla ratione cadat, non ideò fatendum eſt, nullam illius in humana mente effulgere notionem, cum nihil animo certius, notius, ac præſentius ſe ipſo ſit, cum enim ſe quærit, illicò ſibi præ-

ſto eſt,

ſtoeſt, ut nullo pacto ſe ignorare valeat, modo quo ſolidè, ac ingenioſè ipſemet Auguſtinus Animæ naturam inveſtigans in Libro X. de Trinitate, in Parte Secunda à nobis expoſito docet.

Hic autem Epicureorum error ex præjudicata quadam vulgi opinione potiſſimùm ortum ducit. Vulgus enim hominum putat, nihil prorsùs eſſe quidquid ſensû, aut phantaſia non revolvitur, atque adeò nihil à nobis verè intelligi & concipi poſſe cenſet, quin ſub aliqua corporum imagine animo repræſentetur. Quapropter facilè ſibi ſuadet, ſpiritales, & incorporeas ſubſtantias, aut nihil eſſe, aut ab Humano Intellectu neutiquàm intelligi poſſe, ut tantùm intelligantur ea, quæ videntur, palpantur, cæteriſque ſenſibus patent. Hoc tamen quàm falſum ſit, & à ratione alienum, in noſtris inveſtigationibus oſtendemus, & firmiſſimis argumentis jam in prima parte hujus operis, Auguſtinus Animam humanam inveſtigans in libro de Animæ Quantitate demonſtravit.

Manifeſtè Falſum eſt ea tantum ab Humana Intelligentia cõcipi, quæ ſenſibus & phantaſiæ patent.

Supereſt, ut ſolvamus aliam Epicuri oppoſitionem, quod nempè ex eadem materia compendioſiùs, atque expeditiùs, Animus, & corpus procreari valeant, ut Animus nihil aliud ſit, quàm minutiſſimorum corporum textura, ac veluti corporeæ ſubſtantiæ flos, & tenuiſſimus quidam ſpiritus, ac vigor. Reſpondemus enim, quod cum Animus alterius ordinis, ac diverſæ naturæ ſità corpore, nullo modo poteſt ex ipſius corporis penetralibus emergere, ut infrà robuſtè oſtendet Auguſtinus, & nos in noſtris Inveſtigationibus pluribus rationibus firmabimus. In hoc tamen loco ad Epicuri doctrinam expugnandam, ſatis ſit repetere ratiocinium Auguſtini in Libro X. de Trinitate, in quo Animum nihil aliud eſſe præter Animum, apertiſſimè oſtenditur. Putat ne an ſcit Animus ſe ipſum inquirens, eſſe ſubtiliſſimum flatum, Athomorumque texturam? Sanè non ſcit, ſed putat, cum optimè in dubium vertere valeat, an ex athomis, an ex corpore alterius generis ſit efformatus, dum aut Athomorum texturam ſe eſſe putat, verè ſe intelligere ſcit; ſiquidem ſcit ſe eſſe rem, quæ putat ſe eſſe ex athomis fabrefactum intelligere; ſcit igitur ſe eſſe Animum, tantùm putat ſe eſſe ex athomis conſtructum; jam ſecernat, quod putat, cernat, quod ſcit, ut planiſſimè intelligat, ſe nihil aliud eſſe præter Animum; nam certum, & inconcuſſum eſt, quod Animus ſit res quædam intelligens, etiam dum putat ſe eſſe corpus, aut ſe exiſtere dubitat, Deindè ut ex ſe ipſo exiſtat, & vivat, quovis alio ſemoto, ſatis eſt, ut intelligat; ex alia verò parte quod ſit res extenſa, ſive aer, ſive ignis, ſive athomorum textura', hoc tantùm ſub obſcuram & incertam opinionem, haud ſub claram, & firmam ſcientiam cadit. Reiice ergò, atque à tua cogitatione prorsùs abjice, quod putas, tantumque, ut tui animi naturam intelligas, quod ſcis, & certum eſt, amplectere; inſaniam quidem, & delirium ſapit, tenebras luci, opinionem ſcientiæ, certo, & claro obſcurum, & ignotum præferre.

Ex corporum mundanorum materia fieri nequit Animus.

Verè incorporeus eſt Animus.

Nulla corporis mole, ut ſit & vivat Humanus indiget Animus.

Ex hoc tandem, quod humanus Animus ſit organico corpori conjunctus, atque quodammodò à materia in agendo pendens, evidenter inferri nequit, Animum eſſe corpus; etenim ſuprà oſtendimus poſſibilem eſſe rem finitam, & imperfectam, quæ tota ſit Animus, corpori tamen ità adnexam, & copulatam, ut mutuum quoddam corporis, animi-

Incorporeus Animus in homine liberrima Authoris intentione corpori conjungitur.

animique cõmercium conſurgat; ſi ergò veriſimile eſt evidenterque poſſibile humanum Animum nihil aliud eſſe præter Animum, ſequitur, probabile eſſe, aut ſaltem non manifeſtè falſum, Animum humanum haud ex natura ſua in agendo à corpore pendere, ac perturbato, & alterato corpore pariter immutari, ſed ex alia cauſa, & juxta Chriſtianæ, maturiориſque philoſophiæ principia ex liberrima Authoris intentione, qui mutuum commercium inter corpus, & Animum in homine firmare ſibi complacuit, modo quo fuſiùs in noſtris Inveſtigationibus exponemus, de admiranda ac verè prodigioſa, corporis animique conjunctione agentes.

Epicuri argumentatio ex conjunctione Animi cum corpore depſompta nullam vim prorſus habet.

Si quidem hæc reciproca operationum dependentia atque mutuum commercium corporis, animique in homine ex duplici cauſa contingere poſſe concipimus. Primò ex hoc quod Animus ſubtilior, ac concitatior ſit corporis pars, ut fixo, organico, craſſiorique corpore alterato, ac diverſimodè affecto, multifariam alteretur, & efficiatur tenuiſſima Animi ſubſtantia per craſſioris corporis organa expanſa, juxtà quam hypotheſim optimè conciliarentur, & explicarentur ſingula fænomena humani Animi, organicum corpus reſpicientis, Præter verò hanc cauſam alterà non minus commodè in medium afferri poteſt, Liberrima nempè Creantis, ac Moderatricis Naturæ intentio, qua poſita etiamſi inextenſus, ac incorporeus, totuſque intelligens humanus Animus ſit, & intelligatur, utiquè adeò corpori conjunctus eſſe, & concipi poſſet, ut citrà ſuæ ſubſtantiæ mutationem quodammodò in agendo à corpore pendeat, ac mutuo quodam conſortio, & arcta familiaritate organicæ materiæ obſtringatur, qua tamen in partes ſoluta, illæſa, atque incolumis intelligendi poteſtas maneat. Quid enim vetat Supremum rerum Conditorem immortalem, & incorporeum animum mortali, ac corporeæ ſubſtantiæ, modo tamen rebus congruo, conjungere poſſe? ut ſocietatem quamdam, ac mutuum commercium inter mortem, & vitam, carnem, & ſpiritum, eternitatem, & tempus admiranda quadam ſolertia ſtatuat? Idcircò cum hoc mutuum commercium inter humanum Animum, & corpus poſſit ex duplici cauſa evidenter poſſibili contingere juxta utramque hypotheſim, carnalis nempè, & ſpiritalis Philoſophiæ, deducitur, incertitudine & obſcuritate laborare Epicuri doctrinam, ut ſaltem veriſimile ſit, aut non manifeſtè à Ratione alienum, Animum humanum eſſe rem totam intelligentem, corporum mole, & dimenſionibus carentem, corpori tamen citrà ſpiritalis ſubſtantiæ injuriam, & mutationem conjunctam.

Alterà Epicuri dubitatio exponitur, & refellitur.

Alterà demum dubitatio occurrere poteſt, quàm nimiùm quàm plures Epicuri ſectatores exagerant, ac ſummoperè extollunt. Hoc enim pacto ratiocinantur; niſi ſubtilior, atque concitatior Pars in corpore agat, atque moveatur, nulla profectò cogitatio emergit, in nullam actionem intelligendi poteſtas erumpit, quæ niſi locali motus ſpirituum Animalium, ſeù ætereæ, ac tenuioris ſanguinis ſubſtantiæ acceſſerit, confeſtim ab agendo ceſſat; nihil aliud igitur eſt Animus, niſi res ſe localiter movens, nihil aliud eſt cogitatio, aut intelectio niſi localis motus, qui dum aut per rectas lineas perficitur, aut reſilit, aut refrangitur, aut per ſpiras, circuloſque abſolvitur, aut innumeris aliis propèmodis ſe in lucem prodit, ſenſuum, phantaſiæ, ac intelligentiæ perceptio-

ceptiones in animo excitantur, ut nihil aliud ſit cogitare, niſi localis motus exercitium, in ſubtiliori ſanguinis flore peractum.

Attamen quàm hominum hujuſmodi ratiocinantium fatuitas, ac ſtultitia deteſtanda, ac imprubanda ſit, quis ſanæ Mentis non videt? Si quidem ſatis eſt, ut ſeduló in noſtras cogitationes animadvertamus, ut ſtatim & apertè intelligamus cogitationis ac intellectionis naturam, quamlibet corporis affectionem a ſe rejicere, a motuque locali prorſus ſejunctam eſſe. Quid enim inſanius, quid abſurdius, quam amorem, aut dubium, aut judicium motum localem appellare? Dic enim quæſo, cujus motus ſpecies ſit amor, aut dubium? Utitur quidem locali motu Animus corpori conjunctus cum agit, quem ut ſenſuum, & phantaſiæ Inſtrumentum liberrima Authoris voluntas in corpore ſtatuit, attamen verè cogitatio à ſuo Inſtrumento ſecernitur, ut aliud ſit cogitare, alind ſecundum locum moveri. Deindè gratis ſine ullo fundamento cogitationis naturam in locali motu ſitam eſſe doces. Etenim dum cogitas, & intelligis, te localiter moveri, haud ſcis, ſed putas; Poteſt enim optimè in dubium revocari, an localiter moveatur, qui intelligit ſe moveri, nullo tamen pacto ſui exiſtentiam, ac naturam in dubium vertere poteſt Animus, cum intelligit, aut ſe localiter moveri putat. Cum enim Animum inteligo, haud localem motum, & extenſionem, ſed verè quid inſectile, & incorporeum à locali motione ſejunctum, intelligentiæ repræſentatur, quod copioſiùs, atque ſolidiùs infrà cum Auguſtino Epicurum profligantes oſtendemus.

PROPOSITIO QUINTA

Si Animus humanus inſectilis eſt, & incorporeus, nempè totus Animus nullo pacto ſoluto corpore juxtà Epicuri principia interire poteſt, ſed immortali, ac ſempiterna vita gaudere oportet.

Hæc propoſitio ab Epicuri ſectatoribus neutiquam rejici poteſt, niſi ſuæ doctrinæ adverſari, & contradicere apertiſſimè velint, nam ſecundum Epicuri doctrinam rerum primordia nimirum Athomi, ſunt corpora immortalia; & ſempiterna, quia dum a ſeipſis inania interſtitia omninò rejiciunt, tanta ſoliditate, tantoque partium nexu pollent, ut nulla ratione in ſuas partes dividi, ac ſolvi valeant, quidquid autem inſectile eſt, ut nullius agentis vi ſcindi, & ſecari poſſit, ſempiternum, ac immortale neceſſariò eſt, cum juxtà Epicurum mors, rerumque interitus non contingat, niſi ex diviſione, atque ſolutione rerum in ſuas partes. Hinc etſi athomus eſt extenſa, corporumque magnitudine tumens, undè mortalis eſſe videtur, attamen quià tàm arctè ſuæ adnectuntur partes, ut nullo pacto in illas ſcindi, ſolvique valeat, ob inſectilitatis dotem à morte, atque interitu prorſùs eſt immunis. Potiori jure igitur immortalis, ac ſempiternus humanus Animus dicendus eſſet, ſi incorporeus, atque inextenſus, ut verè contingit, poneretur; ſiquidem partibus omninò carens ob extenſionis defectum, inſectilis prorſus eſſet, ut in nullas partes, quibus caret, diſtribui queat; Idcircò ſicuti ſoluto corpore organico incolumes, atque illæſe inſectiles manent athomi, cum hujuſmodi minutiſſima corpora ſint

Inſectilis & incorporeus Animus ab interitu immunis eſt.

Ii ſuaptè

ſuapte natura immortalia; haud abſimili modo dum in ſuas partes perturbatum, atque maximoperè alteratum organicum corpus diſſolvitur, immortalem, atque inſectilem animum illæſum manere neceſſarium eſt. Ut igitur contra Epicureos Animæ noſtræ immortalitatem evincamus, ſatis eſt evidenter oſtendere, humanum animum à diviſione, partiumque ſolutione penitùs abhorrere, ut inſectilis, atque incorporea quædam, & tota intelligens ſubſtantia ſit, quod in hoc opere cum Auguſtino jam demonſtraſſe gaudemus.

Deindè ex hypotheſi, quod humanus Animus inſectilis ſit, & incorporeus evidenter infertur, haud opus eſſe, ut intereat, ac pereat organico corpore ſoluto, cum enim inſectile, & incorporeum ſit alterius generis à corpore, non adeò corpori connexum eſt, ut ab illo vitam, atque incolumitatem emendicare debeat; nam cum ex ſe ipſo exiſtat, non indiget corporis conſortio, & ſocietate, ut vivat, ac ſit. Undè, quæſo, hujuſmodi neceſſitas oriri poſſet, nam ſicuti recedente Anima corpus adhuc manet, & exiſtit, quià diverſi generis ab Animo corporea natura eſt, eodem pacto à corpore diſſociatus utique vivet Animus, dum corporis naturam excedit, altioriſque ordinis eſt.

PROPOSITIO SEXTA

Si eadem res A. æquè profluere poteſt à cauſa B. & C., niſi evidens, & indubitata acceſſerit Ratio, quæ oſtendat, oriri potius a principio B. quam C. aut viciſſim, dubium & incertum manet, an poſita rei A. vera cauſa ſit potius B. quam C. atque adeo tam opinio ſtatuens rei principium eſſe B. quam ea, quæ docet eſſe C. obſcuritate, atque incertitudine laborat.

Hæc propoſitio, ſi accuratè nomina exponantur, illicò omni dubitatione remota innoteſcit, ut optimè evidentiſſimum pronunciatum dici valeat.

PROPOSITIO SEPTIMA

Si magis verò conſonet, commodiùs, & ſimpliciùs capta, ac explicata ſit poſitam rem A. emanare potius a principio B. quam C. aut viciſſim, inſigniter probabilior erit opinio ſtatuens cauſam rei A. eſſe B. non autem C. & viciſſim.

Hæc aſſertio inter Axiomata pariter adnumeranda eſt, & ſola vocum expoſitione patet.

PROPOSITIO OCTAVA

Ex hoc quod res A. commodè, & æquè proficiſci poſſit a principiis B., & C., ut ſi evidenter pateat, non oriri eſſe à principio B., evidens, & manifeſtum adhuc non erit, principium poſita rei A., non eſſe C.

Nulla demonſtratione hæc propoſitio indiget, cum non minus manifeſta ſit, quam ſint Matheſeos Axiomata, cum ritè terminis expoſitis ſub dubium nullo modo revocari poſſit.

PRO

PROPOSITIO NONA

Si eadem res A aquè oriri poſſet à duplici principio B. & C., & ex alia parte apertiſſima, & irrefragabilis Ratio illuceſcat, qua Mens aſſentiri cogatur, rem A actù profluere a principio B. non autem C., evidentiſſimum erit, poſitam rem A ortum ducere a principio B. non autem C; ut omninò falleretur, atque injuriam inferret Rationi, qui poſthabito principio B. ad exponendam originem & cauſam expoſitæ rei A, non B, ſed C, potius adhiberet.

HÆc propoſitio ex ſe nota eſt, ut nulla probatione indigere videatur.

PROPOSITIO DECIMA

Si res A nullam neceſſariam connexionem habeat cum principio B., ut aquè emanare poſſit a principio C.; qui firmiſſimo aſſenſu citra dubitationem, judicaret, poſitam rem A oriri à principio B., niſi acceſſerit evidentia, quod potius proficiſcatur à principio B. quam C. in fallacem atque captioſam argumentationem incideret.

HUjus aſſertionis veritas nullo negotio innoteſcit, ſi advertamus, captioſam, atque ſophiſticam argumentationem eam eſſe, in qua nullum neceſſarium nexum antecedens Propoſitio habet cum ſequenti; ſed tantum ob aliquam levem veritatis imaginem invicem adnecti videntur, ut optimè antecedens Propoſitio ab alio Principio diverſo deduci atque inferri poſſit; De cujus paralogiſticæ & ſubdolæ ratiocinationis indole atque natura prolixum ſermonem habuimus in noſtro Dialecticæ ſpecimine, quod olim in Tyronum gratiam evulgavimus, ubi non tantùm, in quo ſophiſmatis frausfita ſit, verum etiam quàm probabili, & opinativo ſylogiſmo affinis ſit captioſa argumentatio, manifeſtè demonſtravimus.

PROPOSITIO UNDECIMA

Singula argumenta, quæ pro Animæ mortalitate ab Epicuri Sectatoribus, & potiſſimum à Lucretio in Libro Tertio de Natura rerum in medium adducuntur, ſophiſmatis, ac illegitimæ ratiocinationis vitio adeò laborant, ut non tantum non infirment, verùm & roborent ſaniorem de Mentis humanæ immortalitate doctrinam, quam firmiter, & fide, & ratione docente, profitemur.

AD decem Claſſes, ſeù genera commodè reduci poſſunt ſingula argumenta, quæ quidam perverſi homines ad Epicuri doctrinam propugnandam, ſeù ad Animæ caducitatem ſtatuendam adhibere ſolent. *Singula Epicuri argumenta ad decem Claſſes commode reduci poſſunt.*

Primum argumentorum genus deſumitur à nexu, & mutuo commercio Animi, & corporis in homine, & potiſſimum à corpore in ſenſus, phantaſiam, animique paſſiones agente.

Secundum ex phantaſmatum neceſſitate, ut Animus corpori conjunctus intelligat.

Tertium accipitur ab ipſo corpore impediente, prohibente, aut extinguente uſum Rationis in delirio, inſania, aut ebrietate.

Quartum à nexu inter vires, incrementum, & imbecillitatem corporis, & Animi.

Quintum à corporis infirmitate, aut ſanitate, valetudinem, aut morbum animo conciliante.

Sextum ab abſentia operationum Animæ, ſenſus, & imaginationis extinctione, ſoluto corpore, in cadaveribus.

Septimum ab Animo corporis organis indigente, ut exiſtat, atque in corpore oriatur.

Octavum a vi, quam habet corpus, dolorem ac voluptatem in Animo excitandi.

Nonum è confuſa, atque obſcura notione ſpiritalis, & incorporeæ ſubſtantiæ, cujus revera nullam prorsùs Ideam nos habere opinantur, ut quidquid cogitatione à nobis revolvatur, neceſſariò, ſub alicujus corporis imagine humanæ Intelligentiæ repræſentur.

Decimum tandem deſumitur ex hoc, quod ex ſola, & nuda trina dimenſione, & corpus pariter, & Animus optimè, ac compendioſiùs progigni valeant.

Singula hæc argumentorum genera, Tertium Lucretii librum conſtituantes ſubdola, atque captioſa eſſe primùm oſtendemus, quæ eodem tempore Animæ immortalitatem propugnans falſi, & levitatis præclariſſimus convincet Auguſtinus. Idcircò dum Lucretii Textum interpretamur, ac unà rejicimus, præcipuus noſter ſcopus eſt demonſtrare Epicuri ratiocinationem pro Mentis humanæ caducitate, aut, ut ita dicam corporeitate, fallacem, ac prorsùs illegitimam eſſe, ut nullo pacto ſufficiat ad firmiter ſtatuendum, Animam cum corpore interire, atque adeò ſtultum, ac fatuum eſſe concludemus in Epicuri doctrina quieſcere, tutiori, atque inſigniter probabiliori de Animæ immortalitate ſententia contempta, ac relicta. Quapropter adeò Lucretii rationes, prælucente ratione, in dubium revocabimus, ut Epicuri ſectatores ab inſana ſecuritate, in qua vivunt, pro viribus removere, atque ad æternæ vitæ metam dirigere ſperamus; quos enixè rogamus, ut ſedulò noſtras dubitationes, & confutationes expendant, fortaſsè, Auxiliante Deo, percipient, quàm lethalis, fraudolenta, rationique diſſentanea ſit Epicuri doctrina de Animæ Mortalitate, quæ quantùm ſenſibus congruit, ac mortali carni lenocinatur, tantùm puriſſimæ Rationi adverſatur, morumque honeſtati, ac Animæ noſtræ ſaluti officit, noſque perpetuæ damnationis diſcrimini infeliciter exponit. Jam noſtrarum Propoſitionum ſerie præmiſſa, ad Epicuri ſophiſmata detegenda & refellenda accedamus, ut deindè Auguſtinenſis argumentationis ſoliditas, atque vis planiùs percipiatur.

MEN-

MENTIS, ET CARNIS CONFLICTVS.

SEV

Auguſtinus, & Epicurus invicem pugnantes.

CARO

Sive Epicurus in Libro Tertio Lucretii de rerum natura pro Animæ Mortalitate certans.

SOPHISMA PRIMUM.

Deprómptum ex Lucretii Libro Tertio.

PRincipio quoniam tenuem conſtare minutis
Corporibus docui; multóque minoribus eſſe
Principiis factam: quam liquidus humor aquæ
Aut nebula, aut fumus. Nam longè mobilitate
Præſtat, & à tenui cauſa magis icta movetur,
Quippè ubi imaginibus fumi, nebulaque moventur.
Quod genus, in ſomnis ſopiti ubi cernimus alta
Exhalare vapore altaria, ferreque fumum,
Nam procul hæc dubio nobis ſimulacra geruntur;
Nunc igitur quoniam quaſſatis undique vaſis
Diffluere humorem, & laticem diſcedere cernis;
Et nebula, ac fumus quoniam diſcedit in auras,
Crede Animam quoque diffundi, multóque perire
Ocyus, ac citius diſſolvi corpora prima;
Cum ſemel omnibus è membris ablata receſſit,
Quippe etenim corpus, quod vas quaſi conſtitit ejus,
Cum cohibere nequit conquaſſatum ex aliqua re,
Ac rarefactum, detracto ſanguine venis,
Aere qui credas poſſe hanc cohiberier ullo,
Corpore qui noſtro rarus magis incohibeſcit?

EXPOSITIO.

ANtequàm primum ſophiſma Epicuri, Lucretiano ore diſputantis, à nobis refellatur, diligenter illius vis, atque ſenſus exponendus eſt; Idcircò haud Grammaticorum more, ſed Philoſophorum, Epicuri argumenta Lucretii carminibus expreſſa, pro virili explanare & interpretari curabimus.

Epicuri ſententia de Animæ humanæ naturæ in medium affertur.

In hoc primo Epicuri Ratiocinio pro Animæ caducitate firmanda, potiſſimùm quid ſit humanus Animus, aperitur, ut potius hic Epicurus Animæ naturam exponere, quàm illius mortalitatem probare videatur. Primò igitur ſtatuit humanum Animum conſtare ex minutiſſimis quibuſdam corporibus, quorum figura orbicularis, ac maximè volubilis ſit. Putat enim Animam nihil aliud eſſe, niſi tenuiſſimam quamdam auram, aut ſubtiliſſimum flatum organico corpori infuſum, quem alibi Ventum, alibi vitalem calorem appellat, quæ quidem vitalis aura efformata, & compacta ſit ex inſectilibus corporibus, nempè athomis, quæ tenuiores ſint, majorique celeritate moveantur, quàm ſint, & moveantur aquarum guttulæ, aut nebula, aut fumus. Etenim, ait, longè mobilitate illis corporibus præſtare Animũ, qui adeò, tenuis ac mobilis eſt, ut ad ipſum agitandum, atque commovendum ipſius nebulæ, aut fumi ſimilitudo, imago, aut veſtigium, quod phantaſiæ ineſt, ſatis fuerit; ſiquidem in ſomniis cum altaria fumantia vaporem eructare interiori ſenſu cernimus, tenuiſſimum ipſum fumi ſimulacrum, quod ſoli imaginationi ineſt, fumo, quem repræſentat, certè ſubtilius, Animam commovet, atque inſigniter afficit; ſi igitur ſola fumi ſimilitudo ad Animum agitandum ſufficit, planè ſequitur Animæ naturam conſtare ex partibus fumo ſubtilioribus, ut nullum corpus ſub ſenſum cadere valeat, quod mobilitate, partiumque tenuitate ſit animo æquiparandum.

Quamobrem, ut vides, Epicurus arbitratur humanam Animam ſectilem eſſe, & corpoream, ejus nempè naturæ cum corpore organico, cujus mobilior, atque ſubtilior pars ſit; quod potiſſimùm colligit ex hoc, quod ſummoperè Animus corpori conſentiat, ut ſentiens, aut imaginans, aut etiam intelligens prorsus à corporeis organis pendeat, quod ſequentibus carminibus expreſſit Lucretius.

Prætereà pariter fungi cum corpore; Et una.
Conſentire animum nobis in corpore cernis.

Cum ergò proſequitur Epicurus, humanus Animus tenuiſſima quædam aura ſit ex rerum primordiis, ex ſubtiliſſimis ſcilicet corporibus compacta, neceſſe eſt, ut evaneſcat, atque ſolvatur cùm, organico corpore diſrupto, organiſque perfractis, minutiſſima corpora ab invicem ſejunguntur, eo modo, quo & fumus, & nebula diſſociatis partibus diſgregantur. Quapropter cùm hæc intelligens, & vitalis aura in ſanguine, cujus veluti fons eſt, potiſſimùm contineatur, atque in corporis organis tanquàm in vaſe, & receptaculo claudatur, oportet pariter ut detracto è venis ſanguine, atque organorum canalibus diſruptis ſolvatur, atque in auras, in ſuas partes diſtributus abeat Animus, qui tanta tenuitate, mobilitate tantà pollet, ut ſoluto corpore, neque rariſſimo Aere cohiberi valeat, adeò namque citò rerum primordia cohibente vaſe refracto, mutuò ſejunguntur, ac ſeparata avolant, ut nulla eluceat vis, quæ poſſit illorum diviſioni, ac ſeparationi obſiſtere.

Subdola & inanis Epicuri ſectatorum Argumentatio.

Hanc Epicuri opinionem plures ex antiquioribus Philoſophis amplexati ſunt, cenſentes Animam intellectivam in ſanguine deliteſcere; In quam ſententiam vergunt Virgiliana verba. Purpuream vomit ille animam. Quam doctrinam ſequenti ratiocinio latius exponere, atque firmare quidam nefarij homines enituntur; Impoſſibile eſt aliquam

ſub-

ſubſtantiam eſſe: cujus non ſit aliqua operatio. Sed omnis operatio finitur cum corpore, quod quidem patet per inductionem. Nam virtutes animæ ſentiendi, imaginandi, atque intelligendi per corporeas facultates, ac corporeum inſtrumentum operantur, atque perficiuntur; ſiquidem non tantum ut ſentiat, & imaginetur animus, corporis organis, corporeiſque imaginibus utitur, verum etiam ut intelligat, nequit enim intelligere, niſi auxilio phantaſmatum, quibus ſemotis omnis cogitatio perit in animo, cujus ſingulæ notiones, atque ideę à corporeis ſenſuum organis ortum ducunt; ſi igitur corporeis organis indiget Animus ut agat, dùm illius operatio à corpore pendet, neceſſe eſt, ut pendeat & natura; nam ſi animi operatio corporea eſt, nempè à corpore pendens, opus eſt, ut corporea ſit illius ſubſtantia, adeò corpori organico conjuncta, ut hoc ſoluto, illicò pereat, & evaneſcat, vulgare enim effatum eſt, Modus operandi ſequitur modum eſſendi, ſeù talis indolis res eſt, qualis eſt illius operatio; ſi ergo animæ operationes, atque virtutes à corporeo inſtrumento pendent, oportet ut & ipſe animus corporeus ſit.

Deindè experientia docente, detracto è ſanguine venis ſimul cum ſanguine effunditur animus, nam dum vitalis, ac tenuiſſima aura in partes ſolvitur, quævis animæ operatio evaneſcit, & tantum ſupereſt cadaver, ſenſu, atque cognitione omni deſtitutum, quod ſanè contingit ex hoc, quod diſſipato ſanguine abijt in auras animus, qui in ſuas partes ſolutus à cogitando ceſſat. Hoc pacto in falſæ, & impiæ Epicureę ſententię gratiam captioſè, ac perperam hujuſmodi homines ratiocinantur.

CONFVTATIO.

PRiuſquam juxtà Principia in apparatu noſtro expoſita, quàm fallax, ac levis hujuſmodi Epicuri ratiocinatio ſit, a nobis oſtendatur, validiſſimus accedat Auguſtinus, in medium adducens ea, quæ feliciter ac ſolidè expoſuit in Libro X. de Trinitate, atque adeò firmiſſimo ratiocinio oſtendens, humanum animum haud corporeum, ſed molis partiumque expertem, totumque animum eſſe, dum enim animum vitalem calorem, & auram ex ſerum primordijs compactam eſſe, arbitraris, ſcisne hoc, an putas? Profectò, ut pluribus in locis ſupra oſtendimus, putatur hoc, neutiquam ſcitur. Etenim dum in dubium, ſe auram eſſe, aut aliud corpus ex minutiſſimis partibus efformatum, Animus citrà ſtultitiam, ac levitatem revocare poteſt, nulla tamen ratione, niſi inſania laboraret, dubitare poteſt, quod intelligat, atque cogitet, cum ſe auram eſſe putat. Secernat ergò animus quod putat, cernat, quod ſcit, hoc ei remaneat.

Prima Lucretij argumentatio refellitur.

Auguſtinenſi ratiocinatione Animum ab homis minime conſtare oſtenditur.

Neque adducta experimenta adeò Epicuri doctrinæ favent, ut abſque ſophiſmatis vitio, atque temeritatis nota, animam corpoream, ac mortalem eſſe affirmare valeat, nihil namque certè concludunt, ſed dubitabundum adhuc & ancipitem relinquunt animum, probabilitatem quoque, ac veriſimilitudinē ab oppoſita ſententia minime demunt: quod, ut facilius aſſequamur, ad ſyllogiſticam formam, vulgaris dialecticę more, Epicuri argumenta reducere liceat. Quidquid pendet in agendo à

cor-

Fallax quidem Epicuri argumentatio.

corpore, corpus neceſſariò eſt; atque humanus animus pendet omninò a corpore, corporeus igitur eſt; atque adeò mortalis eo modo, quo mortale & corpus eſt. Animum autem pendere a corpore primò hoc pacto colligitur, niſi corporis organa integra, ac perfecta adſint, in nullam operationem erumpit Animus, pendet igitur a corporeis organis Animus, deindè diſrupto, & ſoluto corpore dum effunditur ſanguis, ſingulæ Animi operationes ceſſant in homine; ſolutus eſt ergo pariter cum ſanguine humanus Animus, nàm ſi illius ſubſtantia alterius generis eſſet a corpore, corporeis diffractis organis adhuc Animus in ſuperſtite cadavere agere poſſit.

Noſtri apparatus ope Lucretiana ſophiſmata deteguntur.

Attamen primam argumentationem expendamus. Animus humanus, ait, pendet a corpore, ſed unde, quęſo hoc tanta certitudine colligit? Dices ex hoc quod corporeis organis ad cogitandum utitur; at nihil verè hæc reſponſio concludit, nihil indubitanter probat: Nam quod humanus Animus ad ſentiendum, & imaginandum potiſſimùm corporis organa adhibeat, ęque commodè a duplici cauſa, ſeu principio oriri poteſt; primò iuxta tuam doctrinam ex ipſamet Animæ natura quam corpoream, ac ſectilem facis, nam ſi fingeretur Animus corpus, ſanè corpore indigeret, ut ageret: ſecundo hoc idem phænomenon, ſeu ut cum ſcholis loquar, hic idem numero effectus poteſt ęque profluere a diverſo principio, nempè a liberrima Authoris intentione, rejecta Animæ corporeitate, & mortalitate; ſi quidem in propoſitione tertia noſtri Apparatus manifeſte demonſtravimus poſſe dari Animum, inſectilem prorſus & incorporeum, qui ſuaptè natura nullo modo a corporeis organis pendeat, adeò tamen ex naturæ legibus, & liberrimo ſupremi Numinis decreto organico corpori conjunctus ſit, ut ad plures ſuas operationes exercendas, corporeo inſtrumento indigeat, aut uti poſſit, ſi velit. Quapropter evidenter concludimus, quod cum hujuſmodi dependentia, atque corporis uſus in Animo ęque oriri poſſit a duplici principio, poſita pariter, aut rejecta Epicuri doctrina; ſivè enim, Animam corpoream eſſe, ſive ſpiritalem, & inſectilem ponamus, utique ſemper incolumis hujuſmodi dependentia Animi a corpore manere poſſit, neque ut hæc contingat, & habeatur, opus eſt, ut Animus ſit corpus, cum etiam ſi ponatur incorporeus, accedente liberrima Authoris volũtate, adhuc hujuſmodi Animi, corporiſque commercium, ac reciproca in agendo connexio commodè intelligi poſſent; fallax igitur atq; captioſa eſt huiuſmodi ratiocinatio, Anima ut ſentiat, & imaginetur, indiget corpore, eſt igitur corpus, nam qui incorpoream Animam eſſe docet, bene huius argumentationis vim infirmare poſſet, dicendo, non indigere Animum corpore, ut quaſdam actiones exerceat, quia corpus eſt, & ſuapte naturà indigeat corporeis organis, ſed quia cum inſectilis ſit, & immateriatus creanti, ac providæ Naturæ placuit, ut ita organico corpori adnecteretur, ut ad ſenſus, atque imaginationis operationes perficiendas organorum miniſterio indigeret, in qua re nulla profectò eſt manifeſta abſurditas, nulla aperta falſitas, ſed inſignis potius quædam imago veritatis elucet. Quamobrem haud negamus experimentum, tantum inficiamur, ex hoc nullo pacto evidenter deduci, Animam interire, atque corpus eſſe, ut non poſſit æquè oppoſitum inferri, nempè Animam, etſi inſectilis eſt, & in-

incorporea, poſſe tamen uti, & indigere corpore ex ſola liberrima Authoris intentione; Cum enim idem effectus poteſt æquè emanare a duplici cauſa B. & C. niſi evidens ratio acceſſerit, quæ oſtendat, oriri potiùs ab uno, quam ab altero principio, obſcurum, incertum, atque ſub lite ſemper remaneret, an principium ſit potiùs B, quam C., atque adeò qui affirmaret, citrà dubitationem effectum procedere a B aut à C., in captioſam atque fallacem argumentationem incurreret, ut ex propoſitionem ſexta noſtri Apparatus conſtat.

Eodem pacto planè innoteſcit, quàm ſubdola, & fallax ſit altera Epicuri argumentatio; Detracto ſanguine è venis, diſſipata tenuiſſima ſpirituum Animalium aura, Animus ab agendo ceſſat, & nihil aliud ſupereſt, niſi iners, torpidumque cadaver; corporeus igitur eſt animus atque interit. Attamen quis non videt, quam futile, ac leve ſit hujuſmodi ratiocinium, quod ſanè ut alterum callidum Sophiſmatum genium continet? Non valet enim, nullamq; vim habet, detracto, ac diſgregato ſanguine, ceſſat ab agendo in corpore animus, mortalis igitur eſt animus, ac interit; Nam hic operationum defectus à duplici principio æquè oriri poſſe, intelligimus, primò poſſet Animus ceſſare ab agendo ob nativam connexionem, quam habet cum corpore, nempè quia ſubtiliſſimum corpus in ſanguine deliteſcens eſt, modo quo docet Epicurus. Deindè contingere poſſet ex alio capite ex liberrima ſcilicet authoris intentione modo expoſito; Siquidem etſi animus inſectilis, incorporeus, ac ſuaptè natura penitùs à corpore independens poneretur, attamen ex naturæ legibus atque Autoris intentione optimè fieri poſſet ita organico corpori aſſociari, ut niſi corporis organa integra, atque concinno quodam ordine invicem adnexa fuerint, ab agendo in corpore ceſſare deberet; Quapropter apertæ falſitatis incuſari minimè poteſt, qui ſuſtineret ſoluto, & diſrupto corpore, ceſſare ab agendo in corpore animum, non quia interit, & in auram abit, cum immortalis ſit, & inextenſus, ſed quia liberrima Dei voluntate ſtatutum eſt, tamdiù mutuum hoc commercium inter animam & corpus durare, quamdiù concinnus partium nexus ac debita organorum diſpoſitio juxtà univerſales, ac primas naturæ leges duraverint, ut inſigniter organico corpore perturbato, ac immutato, non ſit ampliùs in animi poteſtate organis corporeis uti, ad eas abſolvendas actiones, quæ non poſſunt emanare ab animo, niſi hic corporalibus, organis modo ſpirituali ſubſtantiæ congruo, ſit conjunctus, ut luculentiùs exponemus, cum de corporis, animique unione in noſtris inveſtigationibus agemus. Idcircò firmamus, Epicuri ratiocinationem nihil evincere, ac turpiſſima quadam temeritate laborare.

Præterea in hoc Epicuri ratiocinio fallacis argumentationis fraus deliteſcit, in qua, ut ſcholarum vulgus loquitur, a ſecundum quid ad ſimpliciter proceditur; hoc enim pacto ratiocinari videtur Epicurus, detracto e venis ſanguine anima deſinit agere in corpore, ceſſat igitur omninò ab agendo, ac deſinit eſſe; Ex hoc ergo quod Animus non amplius agit in corpore, concludit, illum nullibi, ac nullo modo agere, ut prorsùs intereat. En captioſa argumentatio? Non enim eſt neceſſe ut omninò operari, atque eſſe deſinat animus, dum ab agendo ſe in corpore abſtinet, aliud namque eſt, quod animus deſinat eſſe, omnique actio- *Alterum in Epicuri ratiocinatione detegitur Sophiſma.*

ne deſtituatur aliud, quod ampliùs in organico corpore non operetur; nã poteſt optimè contingere, ut ſoluto corpore adhuc maneat, & ſubſiſtat animus, quamvis in organis corporeis non agat; Quod ut faciliùs percipiatur, oculos quæſo in perſonantes fiſtulas convertamus? Dum in concinnam, atque congruam muſici Organi fiſtulam irruit, ac velox impellitur aer, hic dum in fiſtula unduloſo motu cietur, ac peculiari quodam modo afficitur, & modificatur, jucundum ſibilum, ac ſonitum quemdam progignit. En aer in fiſtula operationem exercens? Attamen diſrumpatur, in partes fiſtula ſcindatur, perit ſonus, ab agendo in fiſtula ceſſat aer, & veluti emortuum muſicum inſtrumentum jacet. Quæro abs te Epicuri Sectator, deſinit ne eſſe, ceſſat omninò ab operando aer, cum diſrupta fiſtula, ſonitu evaneſcente, aeris operatio in fiſtula perit? Profectò reſpondebis, manet adhuc aer, ſuaſque nativas operationes exercens, cum fracto inſtrumento a ſonitu procreando ceſſat. Idcircò ſicuti perturbato organo haud eſse, & in ſe ipſo agere, ſed tantùm in organo operari deſinit aer, eodem pacto quid, amabo te, prohibet, quin idem de humano animo poſſit affirmari, ut citrà rationis injuriam dicamus, organico corpore ſoluto, manere quidem humanum Animum, ſuaſque nativas operationes exercere, etſi hic ob organorum defectum, ac perturbationem agere deſinit in corpore? Nihil igitur abſurdius, atque à ratione alienius quam animi interitum, & extinctionem inferre ex ſola animi operationum abſentia in corporalibus organis.

Aperte falſitatis redarguitur Epicurus.

Inſuper quamvis humanus Animus ad ſentiendi, & imaginandi virtutes exercendas corporeis organis indigeat, atque utatur, attamen falſum eſt, pendere à corpore in intelligendo, nam præter ſenſus, & phantaſtæ facultates elucet in animo inſignior intelligendi poteſtas, quæ non tantùm ad ſuas actiones perficiendas corpore non utitur, verùm etiam quidquid corporeum, ac ſenſile eſt, à ſe prorsùs abijcit; Niſi enim Animus à corporeis rebus, atque phantaſiæ imaginibus avertatur, intelligere profectò non poteſt. Quod infrà demonſtrabimus, interpretantes ac roborantes primum argumentum, quod pro animæ immortalitate firmanda in medium profert Auguſtinus. Interim fatemur, rationi adverſari illud tam celebre pronunciatum, *Oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari*, ut nihil poſſit Animus intelligentia revolvere, cujus Ideas, ac notiones a ſenſibus, atque imaginandi virtute non emendicaverit, quam præjudicatam vulgi opinionem ſolidè, ac fusè in noſtro Dialecticæ ſpecimine confutavimus, & noſtris inveſtigationibus nova Methodo confirmare enitemur.

Huc accedit: Nihil ſtultius, nihilque dementius dici poterat, quàm humanum animum nihil aliud eſse niſi tenuiſſimum quemdam flatum, ac vaporem, aut, ſi mavis, concitatum ſanguinis florem per craſſioris corporis tubulos, & organa explicatum. Etenim fingamus animo, O Epicuri Sectator, ità rem ſe habere, ut tu delirando doces, profectò, cum deſumpto cibo enutritur corpus, cum corpore pariter enutritur, ac refocillatur animus. Siquidem cum cibus, & alimenta non tantùm ad riſarciendas ſolidas, & craſsiores corporis partes, verùm etiam ut & ætherea, atque ſubtilior ſanguinis ac ſpirituum animalium ſubſtantia inſtauretur, ac foveatur, requiruntur, ſequitur juxtà tuam doctrinam, ex

Quantum à veritate aliena & abſurda ſit Epicuri ſententia nova & ſolida ratiocinatione demonſtratur

cibis, atque alimentis, & ipſius met animi vires, ac robur accipi, & hauriri, ut refocillato, & roborato ſanguine, tenuiſsima Animæ aura in illo deliteſcens alatur, & inſtauretur. Quapropter dum alimentum, ſeu cibus in humano corpore attenuatur, craſsiori parte expurgatur, ac diverſimodè plurium fermentorum ope afficitur, & configuratur, tandem in Animum abit, vivaciſsima intelligētię aura ex ipſis alimentis, nutritivæ virtutis auxilio, deprompta. En igitur hic Panis ad te enutriendum ordinatus, quid ne vivit; intelligit, cogitat, voluptate aliqua perfunditur? ſanè hæc omnia panis a ſe rejicit, etenim, ut ipſimet oculi teſtantur, iners, & emortua quædam res eſt, nihil aliud enim eſt, niſi torpidiſſima moles ad patiendum potius, quam ad agendum apta, omni cogitandi, ac intelligendi virtute penitùs denudata, ut nullius felicitatis, nulliuſque doloris, aut Sapientiæ capax videatur. Jam in ſtomachum panis immittatur, fermentorum beneficio, in chylum, deindè in ſanguinem, in tenuiſsimam tandem, ac æthercam auram per nervos, ac cerebrum excurrens convertatur. Jam juxta tuæ Philoſophiæ rudimenta iners, & emortuus panis in vivam, atque intelligendi Animi naturam, incogitabili quadam metamorphoſi, converſus eſt, qui ſuæ nativæ vilitatis, atque infimæ, & ut ita dicam plebeæ conditionis oblitus, tanta dignitate exornatur, audacia, ac ſuperbia tanta intumeſcit, ut Animæ, atque intelligentiæ viribus inſtructus, dum ſui, ſuarumque operationum, quorum antea neſcius prorsùs erat, ſcientiam, & perceptionem acquirit, veluti ad inacceſsæ Divinitatis faſtigium contendens, divinorum attributorum amore, ac deſiderio exardeſcat, ad univerſam ſapientiam amplectendam anhelans, totum Verum intelligentia aſsequi exoptet, ſeipſum, & in ſe ipſo inſigniores artium, ac diſciplinarum doctrinas inveſtigare incipiat, ſummam felicitatem appetat, velit omnia ſcire, cuncta poſse, a nullo, niſi a ſe ipſo pendere? Undè enim, quæſo, in torpido, ac inerte pane tantus ſciendi impetus, tanta cogitandi virtus, ac beatitudinis aſsequendæ cupiditas orta eſt? Fo ſannè quia in humano corpore multifariam commotus, & agitatus in tenuiſsimum tandem flatum abiit? Atquis, niſi ſit mente captus, capere, & intelligere ſine notionum pugna, & manifeſta abſurditate valet, qua ratione, ſola partium tenuitate, ac motus velocitate accedente, ex torpido, & inerti pani tam vividus, tam potens, tamque validus emerſerit Animus, qui tanta perfectione, ac robore tanto polleat, ut ſuprà cuncta corpora caput extollens, ſupremi Numinis privilegia veluti rapere audeat, quod pluribus ex vetuſtioribus Philoſophis anſam dedit dicendi, humanum Animum præſtantiſſimam quamdam Divinitatis particulam eſſe.

Conſidera igitur dignitatem Animę tuę, Epicuri Sectator, illius excellentiam, vim, ac propè divinam intelligendi virtutem expēde, & ſalubriter intelliges haud cum corpore pariter interite, haud viliſſimum corpus eſse Animam, ſed altioris eſſe ordinis, atque inſignem quamdam Immortalis, et incorporei ſupremi Conditoris imaginem in ſe exſcriptam ſerre. Audi præclaram Apoſtoli ſententiam. *Habemus Theſaurum magnum in vaſe fictili*. Fictile quidem, luteum, ac corruptioni obnoxium eſt vas, mortale nempè corpus, attamen inſigniſſimus quidam in corporis vaſe abſconditus Theſaurus eſt humanus Animus, in quo quidquid pretioſius, æſtimabilius, ac præſtantius extra ſe ſupremum Numen pro-

creavit, veluti totum collectum clauditur, ubi immarceſcibilis ſapientiæ ſemina delitelcunt, immutabile rationis lumen effulget, ſempiterna ipſa veritas in æquitatis, honeſtiſque legibus, artium, ac diſciplinarum ingenitis notionibus latens, auguſtiſſimè inhabitat.

Poſtremò hic admonemus, non tantum Dei exiſtentia firmata, verum etiam & poſito caſu citrà creantis Naturæ providentiam, evidenter inferri, poſſibile eſſe ut humanus Animus, etſi ſuapte natura incorporeus, & immortalis ex aliqua cauſa, quæ nos lateat, adeò corporeis organis conjungatur, ut illis ad ſentiendum, atque imaginandum utatur, quibus perturbatis, ac diffractis, agere in corpore deſiuat, Etenim ſi iuxta Epicurum caſu nullo Numine gubernante ex ipſomet fortuito athomorum concurſu immanis, ac pulcherrima corporei Vniverſi fabrica in lucem prodijt, ſi tandem caſu inſigniſſimæ tot naturæ, totque artes emerſerunt, cur pariter caſu ab ipſa rerum æternitate contingere non poterat, ut aliqua ſubſtantia altioris ordinis ſupra corporeas res caput extolleret, inſectilis, inextenſa, immortalis, ac tota intelligens, quæ tamen ità organico corpori regendo accommodaretur, ut optimè poſſit organicæ materiæ conjungi, modo quo evenire obſervamus? Quapropter etiam Dei exiſtentia rejecta, & ipſius Epicuri doctrina admiſſa, captioſæ, atque fallacis argumentationis merito Epicurus redarguitur, cum iuxta utramque hypotheſim ex hoc, quod humanus Animus quodammodo pendeat in agendo a corpore, ut eo diſrupto, & perturbato, deſinat in illo agere, nullo pacto indubitanter inferri valeat, Animum interire, atque omninò ab agendo ceſſare, cum interit, ac in partes diſſolvitur corpus.

SOPHISMA SECVNDUM.

Præterea gigni pariter cum corpore, & una
Creſcere ſentimus, pariterque ſeneſcere mentem.
Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
Corpore, ſic animi ſequitur ſententia tempus.
Inde ubi robuſtis adolevit viribus ætas
Conſilium quoque majus, & auctior eſt animi vis.
Poſt ubi jam validis quaſſatum eſt viribus ævi
Corpus, & obtuſis ceciderunt viribus artus,
Claudicat ingenium, delirat linguaque menſque
Omnia deficiunt, atque uno tempore deſunt.
Ergò diſſolvi ſic convenit omnem Animæ;
Naturam, ſeu fumus in altas aeris auras
Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus
Creſcere, & ut docui, ſimul ævo feſſa fatiſcit.

ESPOSITIO.

Subdola Epicuri ratiocinatio in medium affertur.

TOta hujus ſophiſmatis vis in hoc ſita eſt. Si humanus Animus, pro Epicuro certans Lucretius ait, incorporeus eſt, & immortalis, nullam profectò cognationem, affinitatem nullam habet cum corpore. Cum ergò ſuapte natura ſita corporis ſubſtantia aliena, alteriùs nem-

nempè generis, neceſſum nentiqnàm eſt, ut ſimul cnm corpore in vitam ingrediatnr. Qnid enim cauſæ eſſet, quod cum corpore pariter id naſcatur, cujus indoles altioris, ac excellentioris eſt ordinis? Deinde ſive augeantur, ſive decreſcant, ſive penitùs infringantur, & pereant corporis vires, nulla ratione augeri, aut minui, aut refringi, & interire deberet Animæ virtus, quæ utpotè ſpiritalis, & inextenſa, quovis modo immutato corpore, nullam quidem mutationem ſubiret, ſed eadem ſemper immutata maneret.

Attamen hoc experientiæ manifeſtiſſimè refragatur, ac primum vel ipſiſmet oculis Animam pariter cnm corpore in lucem procedere cernimus, ut nullam operationem exerceat, vivere haud incipiat niſi congrnis organis inſtructa omnibuſque numeris abſoluta ſit humani corporis fabrica.

Deindè non tantum identidem cum corpore organico lucem adſpicit Animus, verum etiam hic adeò ab illo pendet, ut illius vices, ac mutationes neceſſariò ſequatur; etenim quia in pueritia imbecillia, & valde infirma ſunt corporis membra, pariter hebes eſt, & langneſcit Animus, adauctis verò corporis viribus in adultiori ætate, & anctior fit Animus, in quo augetur conſilium, ac matureſcens creſcit ratio, quę tandem corporis virtute in ſenectute imminuta, & enervata, debilitatnr, ac ſummoperè alteratur, idcircò dnm ſeneſcimus, & Animo ſeneſcente, claudicat ingenium, mens delirat, ac ſingulæ animæ facultates labefactatæ mirum in modum perturbantur, quæ demum unà cnm corpore deficiunt. Si igitur Animus oritur, augetur, minuitur, ac tandem unà cum corpore deficit, citrà dubitationem affirmandum eſt, corporeum eſſe, & mortalem, ut ſoluto corpore intereat, atque in tenuiſſimam auram abeat.

CONFVTATIO.

Fallax Epicuri argumentatio refellitur.

AC primùm oſtendam, quàm ſubdola, & captioſa ſit prima Epicuri argumentatio. Hoc enim pacto ratiocinatur. Humanus Animus pariter cum corpore naſcitur, igitur mortalis eſt & corporeus. Attamen nulius neceſſarius nexus inter utramque entihmematis propoſitionem adeſt, ſeù ſequens propoſitio haud evidenter, & neceſſariò deducitur ex præcedenti; non enim opus eſt, nt Animus ejuſdem generis ſit cnm corporeis, & extenſis rebus, ut ſimnl cum corpore oriatur; ſiquidem animum in vitam introire pariter cum organico corpore, hoc poteſt ex duplici cauſa, ſeu principio ortnm ducere; primò qnia Anima aura quædam tenuiſſima in corporis organa infuſa eſſet iuxta Epicuri doctrinam; deindè poſſet hoc contingere ex alia cauſa, etiam rejecta, & diſiuncta ab Animo extenſionis natura, ex ipſa nempè liberrima ſupremi Numinis intentione, quòd pro ſuo arbitratu ſtatuerit, ac voluerit inſectilem, & immortalem Animum ſimul cum ipſo corpore procreare, ut humanus Animus non oriatur, niſi corpus rite diſpoſitnm, perfectiſque organis ſit inſtrnctum. Qni hoc modo ratiocinaretur, apertæ falſitatis inſimulari quidem non poſſet. Cnm ergo hic idem effectus, ſeu hoc idem opus, quod in medium affert Epicurus poſſit æquè a duplici cauſa emanare, ex his, quæ in noſtro apparatu firmatimus,

mus, clarè liquet, temerè, & captioſa quadam argumentatione hìc Epicurum ratiocinari, dum nulla accedente evidentia, ex hoc quod Animus pariter cum corpore in lucem veniat, indubitanter infert, Animam corruptibile corpus eſſe.

Præterea ex hoc quod unà cum corpore agens manifeſtetur Animus, nequit manifeſtiſſimè inferri, tunc ortum habere Animum, cum corpus naſcitur, ſuiſque organis perfectè inſtruitur; nam contingere poſſet, (quod ſanè apertè rationi non adverſatur) Animum præſtitiſſe, atque fuiſſe, priuſquam organicum efformaretur corpus, ut cum illo haud oriatur, ſed tantum organico corpore emergente veluti anteà deliteſcens nobis manifeſtetur, haud eſſe, ſed ſolùm agere incipiens in corporalibus organis, quibus anteà minimè conjungebatur, modo quo olim Platonicæ Philoſophiæ Sectatores putarunt, qui cenſebant Animas ante corpora præſtitiſſe.

Quamobrem ſi nudum rationis lumen conſulamus, indubitatum minimè eſt, humanas Animas pariter cum corpore naſci, ut non agere, ſed eſſe, & vivere, dum corpus oritur, incipiant, quod admonui, ut Epicureis oſtenderem, quam fallax, & captioſa ſit illorum argumentatio, ex qua nihil certi, & inconcuſſi, ut ipſi perperàm opinantur, eruitur. Cæterum hanc Platonicorum Sententiam de Animarum præexiſtentia ante corpora tanquam fidei, ac religioni abſonam magnoperè deteſtamur, ac reiicimus. Præter quam quod certum, ac evidens minimè eſt, humanum Animum non oriri ſimul cum corpore, ut ante corpus organicum præextitiſſe, dicendus ſit.

Haud abſimili modo altera Epicuri argumentatio, uti fallax, & minimè concludens, refellitur. Hujuſmodi enim argumentatur Epicurus. Humanus animus augetur, minuitur, ac unà cum corpore deficit, eſt igitur morti obnoxius, atque corporeus. Quis autem ſanæ Mentis, quàm claudicet, ac vacillet hoc ratiocinium, non videt? Siquidem hoc admiſſo non perindè indubitanter Animam corpoream, & mortalem eſſe, deducendum eſt; Nam hic idem effectus æquè a duplici cauſa originem trahere valet, nimirùm vel ab ipſa animi natura, ſi ejuſdem generis cum corpore eſſet, ut arbitratur Epicurus, vel ex liberrima Authoris voluntate, modo quo ſupra ſatis expoſitum eſt; nulla enim manifeſta falſitatis eſt in hoc, quod humanus Animus incorporeus ſit, & immortalis, adeò tamen ex arbitrariis Creantis naturæ legibus corporeis organis adnexus, ut illius actiones corporis mutationes, ut experimur, ſequi videantur; Cum ergò hæc omnia duplicis cauſæ beneficio obtineri poſſint, tanquam ſpuria, & illegitima reſpuenda eſt Epicuri argumentatio, in qua conſequens propoſitio nullum neceſſarium nexum habet cum antecedenti.

A aucto corpore haud major, ſed melior ſit Animus.

Cœterum, ut in præclariſſimo opere de Animæ Quantitate copioſè, & ſolidè ſuprà oſtendit Auguſtinus, cum in ætate matura corporis vires augentur, haud major, ſed melior ſit animus, qui non magnitudine, & mole, ſed virtute, majori accedente exercitatione, creſcit. Siquidem ſi maturior, & adultior fieret Ratio, ſeu Intelligentia, quia cum corpore pariter Animi moles augeſcit, ſequeretur eò vivaciorem, ac perfectiorem evadere intelligentiam, quò maior, atque ingentior ſit corporis moles. Idcircò qui corporea mole magis tument perfectiùs, ac perſpicaciùs intelli-

telligerent,quod profectò experientiæ non conſonat, etenim frequentiſſimè cernimus graciliores homines, qui minùs extenſionis magnitudine tument, feliciùs, atque acutiùs intelligere, ut parùm, aut nihil corporeæ molis incrementum intelligentis facultatis augumento conferat. Deindè experientia docente plures inſpicimus adoleſcentes adultioribus hominibus infirmiores, & imbecilliores, qui tamen magis ſapiunt, ac intelligunt, præſtantiorique pollent ingenio, quàm ii, qui corporis viribus robuſtioribus gaudent.

Præterea falſum eſt, quod enervato in ſenectute corpore, & Mens infirmetur; Nam frequentiſsimè oppoſitum contingere cernimus, ut potius ſentiendi, et imaginandi facultate in ſenibus enervata, vigeat, et auctior fiat intelligentia, quæ eò purior, atque in agendo expeditior evadit, quò magis imaginandi poteſtas pigreſcit, et ſenſuum exercitium enervatur, ut impedimento potiùs, quàm auxilio juvenilis phantaſiæ, ut ita dicam ignis, noſtræ ſit intelligentiæ, quæ ſemper agit in homine, niſi à nimia ebullientis imaginationis efferveſcentia impediatur. Idcircò plures ſapientes viros ægrotantes, ac ſenectute clumbes faciliùs, atque ſublimiùs rationis, et intelligentiæ munera in uſum revocaſſe, legimus, et nos olim præſtantiſſimum Alphonſum Borellium vidimus, qui pleurityde laborans, ardentiſſima febre correptus, et iam è vita diſcedens fatebatur, tantùm in ipſo intelligentiæ vim excreviſſe, tantoque rationis lumine ipſius Animum fuiſſe perfuſum, ut quamplures Geometricas, et phiſicas veritates, quas valetudine corporis fruens comprehendere, ac detegere non valuit, apertiſsimè intelligeret, quod inſignisſimum quoddam noſtræ Animæ immortalitatis argumentum eſt. Nam ſi Animus corporeus ac mortalis eſſet, cum organicæ facultates, ſenſus, & phantaſiæ, corporiſque vires minuuntur, & languent, judicium pariter, & intelligentia obruerentur, ac decreſcerent; quod tamen experientiæ non conſentit, imò cum graciliores, ac debiliores ſunt corporis vires, minuſque ſenſus, & phantaſia obſtrepunt, eò magis ingenii vires efflorescunt, judicii, & intelligentiæ robur firmatur, & adoleſcit. Quæ omnia luculentiùs latiùſque explanata videri poſſunt in expoſitione libri de Animæ quantitate, quem in prima huius operis parte quàm diligentiſſime explanare curavimus, in quo loco Auguſtinus validè hoc ſecundum Epicuri Sophiſma refellit, atque oppugnat.

Corpore ſeneſcente, aut enervato ſæpiſſime intelligendi Poteſtas augeſcit.

Sapientiſſimus Borellius e vita diſcedens intimius rerum cauſas agnoſcebat.

SOPHISMA TERTIUM.

Huc accedit, uti videamus corpus id ipſum
Suſcipere immanes morbos, durumque laborem,
Sic Animum curas acres, luctumque metumque.
Quare participem lethi quoque convenit eſſe.
Quin etiam morbis in corporis avius errat
Sæpè Animus, dementia enim, deliraque fatur,
Interdumque gravi lethargo fertur in altum
Eternumque ſoporem oculis, vultuque cadenti,
Undè neque exaudit voces, nec noſcere vultus
Illorum patis eſt, ad vitam qui revocantes
Circumſtant lacrymis rorantes ora, genaſque.

Quæ

Digitized by Google

Quare Animum quoque diſſolvi fateare neceſſe eſt.
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi,
Nam dolor, ac morbus lethi fabricator uterque eſt,
Multorum exitio perdocti quod ſumus ante.
Et quoniam mentem ſanari, corpus ut ægrum
Et pariter flecti medicina poſſe videmus.
Denique cor hominum cum vini vis penetravit
Acris, & in venas diſceſſit diditus ardor,
Conſequitur gravitas membrorum, præpediuntur
Crura vacillanti, tardeſcit lingua, madet mens
Nant oculi, clamor, ſingultus, jurgia gliſcunt
Et jam cetera de genere hoc quæcunque ſequantur
Cur ea fiunt? niſi quod vehemens violentia vini
Conturbare Animam conſuevit corpore in ipſo?
At quæcunque queunt conturbari, inque pediri.
Significant, paulò ſi durior inſinuarit
Cauſa, fore ut pereant ævo privata futuro
Quin etiam ſubito vi morbi ſæpe coactus
Ante oculos aliquis noſtros, ut fulminis ictus
Concidit, & ſpumas agit, ingemit, & tremit artus,
Deſipit, extentat nervos, torquetur, anhelat
Inconſtanter, & in jactando membra fatigat.
Nimirùm quia vis morbi diſtracta per artus
Turbat agens Animam, ſpumanti ut in æquore ſalſo
Ventorum validis ferveſcunt viribus undæ
Exprimitur porrò gemitus, quia membra dolore
Afficiuntur, & omnino quod ſemina vocis
Eliciuntur, & ore foras glomerata feruntur;
Qua quaſi conſuerunt, & ſunt munita viai
Deſipientia fit, cum vis animi, atque animæ;
Conturbatur, & (ut docui) diviſa ſeorſum
Disjectatur eodem illo diſtracta veneno,
Inde ubi jam morbi reflexit cauſa, reditque
In latebras acer corrupti corporis humor,
Tum quaſi vacillans primum conſurgit, & omnes
Paulatim redit in ſenſus, animamque receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipſo
Iactentur, miſeriſque modis diſtracta laborent
Cur eadem credis ſine corpore in aere aperto
Cum validis ventis ætatem degere poſſe
Et quoniam mentem ſanari, corpus ut ægrum
Cernimus, & flecti medicina poſſe videmus,
Id quoque præſagit, mortalem vivere mentem.

EXPOSITIO.

Duo captioſa Epicuri Argumenta exponuntur.

IN hoc Lucretii Textu duo ſatis ſubdola, & captioſa argumenta continentur, ac primò ſic arguit, quia corpus utpotè variis, ac ſæviſſimis morbis obnoxium paſſibile eſt, ut plures mutationes, alterationeſque

neſque ſubeat, perindè manifeſtè deducitur, & mortale eſſe; quidquid enim mutationi ſubjacet, tandem interire neceſſum eſt: Cum ergò Animus non minùs quàm corpus turbidis, ac perturbatis quibuſdam motionibus ut metus, mæſtitiæ, & ſimilium excruciatus, paſſibilis ſit pariter, ac mutabilis interire tandem cum corpore oportet. Deindè ſic ratiocinatur. Cum morborum immanitas corpus torquet, ac vexat, illicò ingratus dolor ex animo emergit, ægreſcente ſiquidem corpore infirmatur, ac dolet Animus, quin etiam ægro, & affecto corpore à rationis via diſcedens, dementia ſatur, ineptit nimirùm, ac delirat, & dum pergravi ſomno, ſeù læthargo premitur, deſes quædam oblivio, & omnium rerum inſcitia in ipſo ortum habet. Si ergò læthi, nempè mortis author, & fabricator eſt morbus in corpore, & identidem dolor, interiturum Animum eſſe, planiſſimè indicat, non minùs enim dolor, quam morbus ad deſtruendam rem, cui ineſt, aptus eſſe videtur. Undè enim tantus nexus, ac tanta affinitas inter Animam, & corpus, ut ſi hoc in morbum incidat, & illam dolore excruciari opus ſit? Id profectò contingit, quia utraque natura ejuſdem indolis, ac conditionis eſt, mortalitatis defectu laborans; Hùc pertinet illud Arnobii ex Lib. 2. adverſus Gentes; Ipſe denique Animus, qui immortalis à vobis & Deus eſſe narratur, cur in ægris æger ſit, in infantibus ſtolidus, in ſenectute deſeſſus. Hoc pacto ad Animæ caducitatem adſtruendam, fraudolentus argumentatur Epicurus.

CONFVTATIO.

VT, quam imbecillis, fallax, nulliuſque momenti hujuſmodi Epicuri argumentatio ſit, apertiſſimè innoteſcat, duplicem paſſibilitatem, ſeu duplex mutationis genus in humano Animo diſtinguimus. Primùm Animus dicitur paſſibilis, atque mutationi obnoxius ratione ſuæ finitæ ac limitatæ naturæ, quidquid enim finitum, & ab alio factum eſt, paſſibile, ac mutabile neceſſario eſt; Etenim cum ratione ſui ex nihilo ſit, atque ad nihilum tendat, plures defectus, pluresque imperfectiones complectitur, atque ſemper ulteriùs perfici, meliuſque fieri poteſt. Alterum mutationis genus in Animo originem trahit à corpore, cui adeo adnexus, & copulatus eſt, ut ex corporis mutatione illico mutetur, ac perturbetur Animus, ſicuti cum ægreſcente corpore metus, dolor, delirium, inſanies, ac funeſtiſſima phaſmata Animum mirum in modum excruciant.

Quàm infirma ſit Epicuri ratiocinatio noſtri apparatus ope oſtenditur.

Ex mutabilitate primi generis tantùm evidenter infertur, humanum Animum haud perfectiſſimum, & infinitum, ſed finitæ, limitatæ, ac imbecillis eſſe naturæ, quin etiam manifeſtè arguitur, ex ſe nihil eſſe, atq; ad nihilum aſpirare, qui tantùm eſt, & exiſtit, quia infinitæ, ſummeque perfectæ Naturæ placuit, ut vita, atque exiſtentia perfruatur, ad quam tanquam ad ſui principium, atque metam inevitabili quodam impetu tendit; Attamen nequit citrà rationis iniuriam ex eo deduci mortalem, ac tandem periturum Animum eſſe, neutiquam enim cum paſſibilitate creatarum rerum, naturæ pugnat immortalitas; Etenim juxta Epicuri doctrinam, rerum primordia minutiſſima nempè, ac inſectilia corpora, ex quibus viſibilis compingitur Univerſus, ſunt quidem paſſibilia atque,

Ex humani Animi mutabilitate nullo pacto legitima argumentatione illius mortalitas infertur.

Epicurus ſuis met aſſertis oppugnatur.

mutationi ſubjacent, nunc enim invicem adnectuntur, nunc verò ſeparantur, diverſos, varioſque ſubeunt motus, atque non tantùm movent, verùm & alijs corporibus impellentibus moventur, Deindè cum partibus, & corporeæ molis trina dimenſione conſtent, imperfectæ, ac deficientes quædam ſubſtantiæ ſunt, in quibus tota, ſimplexque perfectio minimè efflorescit, ſunt enim corpora cæca, ſenſu, vita, & intelligentia deſtituta, ulterioris perfectionis capacia. Quapropter etſi ſuapte naturà non vivunt, non ſentiunt, non intelligunt, attamen dum invicem in homine concinno, ac congruo quodam nexu invicem diſponuntur, ac copulantur, illicò intelligentem procreant Animum, ad inſigniſſimam intelligendi poteſtatem attolluntur, doloribus quoque, ac concitatis, turbolentiſque cordis motionibus angi, ac torqueri dicuntur; Cum enim intelligit, ſentit, ac dolet Animus iuxtà Epicuri doctrinam, ipſasmet tenuiſſimas athomos certa quadam lege, ac proportione conjunctas intelligere, ſentire, dolere, atque adeò modis innumeris alterari, ac pati dicendum eſt. Sunt igitur corporum permixtorum elementa ſuaptè natura paſſibilia, ac mutationibus obnoxia, & tamen, ipſomet Epicuro fatente, immortalitatis & incorruptionis eximia dote gaudent, ut nunquàm intereant, ſed tanquam ſempiternæ naturæ ſubſiſtant ſemper, ac maneant. Non abhorret ergò a finita & mutabili re immortalitas, quæ ſicuti in mundi corporei rudimentis ſcilicet athomis viget, potiori iure congruere, aptarique poterit Animo, qui cum omni parte, corporumque tumore careat, inſectilis prorſùs eſt, ut non minùs ac athomi in nullas partes diſſolvi queat. Fallax igitur eſt hujuſmodi ratiocinatio, Animus humanus utpotè finitus & ab alia natura perfectiori progenitus paſſibilis eſt, mutationemque ſubit, igitur mortalis eſt, ut tandem aliquando interire oporteat. Tantum enim ex hac mutabilitate ad ſummum inferri poſſet, Animum non gaudere immortalitate originaria, ut ità dicam ac primaria, quæ tantùm Deo competit, ut ſuo loco dicemus, ſed derivata, ac ſecundaria. quæ nempè ſempiternæ, ac perfectiſſimæ vitæ præſtantiſſimum quoddam imitamentum, ac inſignis imago eſt, nihil namque prohibet, quin Deus extrà ſe ipſum intelligentem ſubſtantiam progignere valeat, in qua non ſolum ſuæ intelligentiæ virtutem, verùm & incorruptibilis ſuæ naturæ durationem inſigniter excribat.

Haud oportet mortalem eſſe Humanum Animum, ut hic cum corpore pariter mutetur.

Si verò alterum mutationis ac paſſionis genus in Animo expendamus, quàm inſidioſus, futiliſque ſit Epicuri ſermo, quis ſanæ mentis non videt? Mutatur quidem, ac perturbatur Animus mutato, & affecto corpore, ex hoc tamen nequit indubitanter arguere Epicurus, Animum non minùs ac corpus mortalitati, corruptionique ſubiacere; ſiquidem, ut hic nexus, hocvè vinculum Animi, corporiſque in homine perficiatur, neceſſe ſane non eſt, ut Animus mortale corpus ſit, ejuſdem nempè conditionis cum organica materie, cum ad id abſolvendum ſatis ſit, ut vel fortuitò, vel ex liberrima Facientis voluntate immortalis, & incorporeus Animus tali lege organico corpori adnectatur, ut Animus cogitans corpus immutet, ac perturbet, hoc verò viciſſim, dum diverſimodè movetur, & afficitur, mutationes quaſdam in Animum inducat, modo quo ſuprà ſatis expoſuimus. Idcircò cum hæc mutua in agendo, ac patiendo Animi, corporiſque connexio

æquè,

æquè a duplici principio profluere poſſit; a corporeo nempè Animo, ut Epicurus opinatur, & ab incorporea Intelligentia Creantis Naturæ legibus, corporis organis obſtricta, nullo pacto evidenter inferri poteſt, potiùs oriri ab uno principio, quam ab altero, iuxta ea, quæ ſolidiſſimè in apparatu noſtro firmavimus.

Noſtri apparatus auxilio ulterius reijicitur Epicurus.

Quid quæſo vetat, poſſe dari rem, quæ tota ſit Animus, inſectilis, & inextenſa corpori tamen ex aliquo accidenti adeò copulata, ut altera natura in alteram agat, ac mutuum quoddam commercium inter utramque innaſcatur, cujus rei poſſibilitatem ſatis, ſuperque in noſtri apparatus aſſertionibus demonſtravimus. Deindè ſuiſmet ipſis armis Epicuri errores interficere nos minimè pigeat, ſequenti modo ratiocinantes. Ideò iuxtà Epicureę doctrinæ Principia, organico corpore intereunte, adhuc incorrupta illius primordia ſoluta manent, quia in his quædam immutabilitatis nota elucet, quæ nullo pacto in organica materia continetur. Si quidem organicum corpus, cum ſecundùm omnes partes ſemper fluat, & perpetuò recentibus adjunctis partibus innovetur, omni ex parte mutabile eſt, atque adeò corruptioni obnoxium; ex adverſo autem, quia primordia rerum, inſectilia nempè, ac minutiſſima corpora, haud fluxæ, ſed firmæ quedam ſubſtantiæ ſunt, quæ eodem partium ſitu, ordine, diſpoſitione, atque figura ob ingenitam inſectibilitatem conſtantiſſime, pollent, dum a mutationis vitio ex parte ſaltem abhorrent, prorſùs ab interitu immunia eſſe, pronunciantur. In ea igitur natura, in qua quædam immutabilitatis ſpecies emicat, æternam pariter durationem regnare neceſſum eſt, attamen ubi quęſo immutabilitatis pulchritudo inſigniùs effulget, quàm in humano Animo? qui etſi evaneſcentium cogitationum ſerie, atque perpetua ſucceſſione fluere ſemper, ac immutari dicendus eſt, immutabilitatis tamen præſtantiſſimo quodam privilegio gaudet in ea facultate, ubi ingenitum rationis lumen, ac puriſſima intelligendi poteſtas oblitеſcunt? Nunquàm enim ratio, & intelligentia mutantur, nunquam fluunt, ſed firmiſſimè manent, mortis ictus, temporumque injurias neutiquam extimeſcunt. Quid namque ratione, intelligendique virtute conſtantius, quid perennius, quid ab interitu immunius? Semper enim Animus conſtantiſſimo quodam lumine primas, ac univerſales artium, ſcientiarumque veritates (quarum notionũ congeries humanam Rationem progignit) eodem modo citrà quamvis mutationem intelligit. Ità namque exempli cauſa totum ſuas partes excedere, angulos quadratæ figurę rectos invicemque æquales eſſe, intelligentia aſſequitur, ut ſecus intelligere nequeat, de qua Rationis humanæ participata immutabilitate infrà copioſè agemus, Auguſtini Teſtum de Animæ immortalitate pro viribus interpretantes. Eſt igitur humanus Animus immortalis, nàm cum a mutatione aliena illius ratio interire nequeat, & ipſum Animum, cui inſidet ratio, ſemper manere opus eſt. Nam ſi inſectilis athomus, quia quadam immutabilitatis formà perfruitur, incorruptibilis appellatur, potiori iure immortalis dicendus eſt Animus, in cuius rationis, atque intelligentiæ penetralibus præſtantiſſimum quoddam Divinæ immutabilitatis veſtigium abſconditur. Hùc accedit, immutabilitatem, quàm Epicurus rerum primordijs attribuit, ſub lite adhuc ac diſcrimine cadere; Et enim ſolidè a pluribus in dubium verti-

 tur,

tur, an revera in Univerſo hujuſmodi inſectiles, & individuæ naturæ exiſtant, imò ſi non evidens, vero ſimilius tamen eſt, individuam naturam omninò pugnare cum corporis ſubſtantia, cui haud unitatis excellentia, ſed multitudinis imperfectio congruere potius videtur; quid qnid enim corporeum eſt, non unum, ſed multiplex eſt, ut planiùs in noſtris inveſtigationibus exponemus. Si ergò hujuſmodi tàm dubia, atque incerta Athomorum immntabilitas ſatis eſt Epicuro, ut Athomos immortales affirmet, quanto magis certa, ac firma humanæ rationis immntabilitas argumento eſſe debet Orthodoxæ Religioni; humanum Animum immortalitate gaudere, cui immutabilem rationem ſemperque manentem quamdam intelligendi poteſtatem convenire, maniſeſtiſſimum eſt? Miror igitur, tàm deſipuiſſe Epicurnm, nt, dum caduca ac miſerrima corpora ab interitu vindicare ſtndet, Animum hominum in qno Increatæ Immntabilitatis inſignia quædam delineamenta tantùm continentur, mortalem, ac corruptibilem temerè efficiat.

Alterum Epicuri Sophiſma detegitur una ac refellitur.

Jam opus eſt, ut alteram Epicuri argumentationem æquiſsima judicii lance exagitemus, quæ ſanè non minus ac prima futilis eſt, ac imbecillis. Etenim eſt quidem corporis interitus fabricator moıbus; non autem in aperto eſt, qnod Animi mortem dolor machinetur. Ex hoc enim, quod ægreſcit corpus, optimè arguitur, illnd interire poſſe, nam non interit corpus niſi ſuarum partium diſſolutione, ad quam inducendam ſummoperè tendit morbus, qui revera nihil aliud eſt, niſi quædam ad interitum, ſeu diſſolutionem infelix diſpoſitio; Ex hoc tamen quod dolet Animus, nequit evidenter inferri Animum tandem diſſolvi, & interire. Siquidem ingratus doloris ſenſus immortali, & incorporeæ naturæ, quæ tamen finita, & facta ſit, minimè adverſatur; Poſsibilis namque eſt, limitatus Animus, qui totus ſit Animus, à diviſione, & interitu abhorrens, qui tamen ob quaſdam naturæ leges corporis occaſione ſit doloris capax. Poteſt enim dolor à duplici cauſa emanare, nam clarè intelligo, poſſe in Animo corpori conjuncto dolorem contingere, vel quia ejuſdem indolis eſt cum organico corpore, cujus ſubtiliorem, magiſque concitatam partem redoleat, vel quia quamvis inſectilis, immortalis, & inextenſus ſit, attamen ex liberrima Facientis intentione, corporis occaſione, doloris ſupplicio ſubjaceat, modo quo ſuprà fusè probatum, & expoſitnm eſt. Quis enim apertæ falſitatis incuſare poſsit enm, qui aſſereret, ac ſuſtineret, Animum ægreſcente corpore non dolere, quia in partes ſolvitur, corporiſque conditionem patitur, ſed potiùs quia ex generali rerum inſtiıutione tale commercium inter corpus, & Animum firmatum eſt, ut immortale, & incorporeum mutationem quamdam in ſe ſubire occaſione corporis cogatur? Cnm igitur hoc æqnè ſaltem probabile ſit ac primum, temerè Epicuri ſectatores ex dolore, omni penitùs dubitatione rejecta, Animi mortem inferunt; Qui modns ratiocinandi fallax ſanè, & captioſus eſt, ut ex apparatu noſtro nullo negotio colligitur.

SOPHISMA QUARTUM.

Denique cur hominem cum vini vis penetravit
Acris, & in venas diſceſſit diditus ardor,

Con-

Digitized by Google

Conſequitur gravitas membrorum? præpediuntur
Crura vacillanti? tardeſcit lingua? madet mens?
Nant oculi? clamor, ſingultus, jurgia gliſcunt?
Et jam cætera de genere hoc quæcunque ſequuntur
Cur ea ſunt? niſi quod vehemens violentia vini
Conturbare animam conſuevit corpore in ipſo?
At quæcunque queunt conturbari, inque pediri,
Significant, paulò ſi durior inſinuarit
Cauſa, fore ut pereant ævo privata futuro.
Quin etiam ſubito vi morbi ſæpè coactus
Ante oculos aliquis noſtros, ut fulminis ictu
Concidit, & ſpumas agit, ingemit, & tremit artus
Deſipit, extentat nervos, torquetur, anhelat,
Inconſtanter, & in jactando membra fatigat.
Nimirùm quia vis morbi diſtracta per artus,
Turbat agens animam, ſpumantes in æquore ſalſo
Ventorum ut validis ferveſcunt viribus undæ.
Exprimitur porrò gemitus, quia membra dolore
Afficiuntur, & omninò quod ſemina vocis
Eliciuntur, & ore foras glomerata feruntur.
Qua quaſi conſuerunt, & ſunt munita viai
Deſipientia fit, quia vis animi, atque animæ
Conturbatur, &, ut docui, diviſa ſeorſum
Disjectatur eodem illo diſtracta veneno.
Inde ubi jam morbi reflexit cauſa, reditque
In latebras acer corrupti corporis humor,
Dum quaſi vacillans primùm conſurgit, & omnes
Paulatim redit in ſenſus, animamque receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipſo
Jactentur, miſeriſque modis diſtracta laboret;
Cur eandem credis ſine corpore in aere aperto
Cum validis ventis ætatem degere poſſe?

EXPOSITIO.

HIſce Carminibus Lucretius Epicuro favens duplici falſa, & irrita ratione Animę mortalitatem oſtendere nititur; Primò enim ſic arguit, cum ob immodicum vini uſum homines ebrietate laborant, adeò ferox acriſque vini ardor ſanguinis fluorem agitat, ac ſpirituum turbas per nervos excurrentes commovet, ac veluti ad tumultum, ac ſeditionem excitat, ut omninò cerebro perturbato, inſigniter immutetur, ac perturbetur Animus; Etenim vini fervore in ſanguinis humore ſæviente, intelligendi facultas pigreſcit. & enervatur, læditur ratiocinium, cogitandi poteſtas impeditur; ac ſingulæ Animæ poteſtates quodammodò infirmitatæ procumbunt. Si igitur ſola ſanguinis agitatio, ſpirituumque in cerebro, nerviſque tumultus, vini acrimonia vigente, Animum conturbare, illiuſque actiones impedire poteſt, mortalem animum eſſe, fatendum eſt; Quidquid enim impediri, ac conturbari poteſt, ſi magis, magiſque impediens principium urgeat, ac moleſta

Quarta Lucretii argumentatio exponitur.

ſta cauſa ſeſe inſinuaverit, tandem Animum interire oportebit. Nam ſi immortalis, & incorporeus eſſet Animus, nullo pacto ardentis vini ferocia inſoleſcente, fluctuante ſanguine, mutationem ullam pateretur, ſed ab omni corporum iniuria immunis, ſuas operationes liberè citrà quodvis impedimentum exerceret. Si igitur corpus illum perturbare potens eſt, planè infertur mortalem, ac corporeum pariter eſſe Animum. Altera verò argumentatio deſumitur à vi, & impetu morbi, qui ſæpiſſimè tam validus, tamque violentus eſt, ut ad rapidiſſimi fulminis inſtar cum corpore identidem evertat, ac proſternat Animum, nimirum ut non tantum univerſam corporum economiam diſſipet, ac profliget, verùm etiam ſingulas animi facultates, & actiones oppugnet ut prorsùs intereant, penituſque evaneſcant, modo qno contingere ſolet, cum aut veneni, aut apopleſiæ ictibus humana percntiuntur corpora. Cum igitur tam tenax inter corpus, & Animam nexns intercedat, nt perturbatis, aut ſolutis organis perturbetur, ac pereat intelligentia, morti obnoxium Animum eſſe, fateare neceſſe eſt. Ut Epicuri tueatur errores, ſic impius Lucretius philoſophatur.

CONFUTATIO.

Epicuri ratiocinatio expenditur, ac noſtro accedente Apparatu fallacia convincitur.

AC primùm expendam argumentationem Lucretii ex vini ardore ſanguinem commovente Animum humanum corporeum, & mortalem eſſe inferentis. Hæc ratiocinatio eodem prorſus modo refellitur, quo præcedentia ſophiſmata rejecimus, ad noſtri Apparatus aſſertiones confugientes. Etenim cum vexato, & perturbato corpore ob vini vehementiam deturbatur Animus, hoc utiquè ex duplici cauſa oriri poteſt, ſeu hujuſmodi effectus, & phænomena, Lucretii carminibus expoſita, ex duobus diverſis principiis commodè emanare poſſent; Nam primò ſi fingamus cum Epicuſo Animam ſubtiliſſimnm vaporem, ac quamdam auram tenuiſſimis athomis contextam, atque in craſſiori corpore implicatam eſſe, ex ſanguinis fluctuatione, & vehementi commotione ſpiritum etiam illius tenuiſſimum, cui mentis poteſtas inſidet, agitari, atque diverſimode commoveri, neceſſum eſſet. Deindè ſi ponamus, Animnm humanum haud corporeum halitum per corporis organa expanſum, ſed naturam inſectilem, inextenſam, a corrnptione immunem, totamqne intelligentem eſſe; utiquè juxta hanc poſitionem adhuc æquè eadem phænomena ſalvari, & explicari queunt, ſi ulteriùs pronunciemus ex naturæ legibus adeò finitum, & imperfectum Animum organico corpori obſtringi poſſe, ut hoc mutato, & alterato mntationem quamdam ille patiatur, modo quo ſupra ſatis explanavimus; nnlla namqne in hac hypotheſi aperta falſitas continetur; ſi igitur eadem phænomena poſsunt dupliciscauſæ beneficio obtineri, & explicari, non video, cur Epicuri ſententia ſit orthodoxorum doctrinæ anteponenda, cur nimirùm potiùs affirmandum ſit, oriri ex Epicurea hypotheſi, quam ex noſtra, cum utraque manifeſtè poſsibilis ſit. Idcircò dum tam audacter, & citrà dubitationem ex jam expoſitis phenomenis, & effectibus Epicuri ſectatores Animam corpoream, & corruptibilem eſſe colligunt, in fallacem, ſummeque impudentem argumentationem incurrunt.

Præ-

Præterea ut quàm enervè, nulliuſque ponderis ratiocinium ſit Epicuri, liquido pateat, ad examinis trutinam, quæſo, revocemus principium à Lucretio firmatum, ſcilicet mortale ſuaptè naturà eſſe quidquid extranei agentis impetu conturbari, & impediri poteſt. Hinc duplex immortalitatis genus diſtinguimus, & primò res dici poteſt immortalis, quia perfectiſsima, ac prorſùs immutabilis eſt, ut ſumma, ac perpetua tranquillitate gaudens nullam alterationem ſubeat, nulliuſque agentis vi deturbari valeat; quo pacto ſolus Deus immortalis appellatur, qui adeò neceſsario exiſtit, & à quavis mutatione abhorret, ut nullo modo mutari, & deficere queat, quam immortalitatis ſpeciem originariam eſſentialem, ac neceſsariam nuncupare liceat. Poteſt autem res aliqua dici immortalis, non quia omnem perfectionem amplectitur, ut ulterius perfici nequeat à quovis defectu, & mutatione immunis ſed tantum quia cum inſectilis ſit, & inextenſa nullam partium ſolutionem pati, nullaque finiti agentis virtute deſtrui poteſt. Quam perfectionem non à ſe ſed alterius beneficentià acceperit, quæ nimirùm ex ſe nihil ſit, & ad nihilum tendat, tantum ex liberrima Facientis intentione mortalitatis expers. Quapropter hujuſcemodi Immortalitas contingens derivata, & ex alterius voluntate orta dicatur. Hoc ſecundum immortalitatis genus haud ſummæ immutabilitati adnectitur, ſed quoad modos, & operationes eſt mutationis capax, in quo nulla manifeſta abſurditas involuitur, nam ex una parte non eſt impoſsibilis res imperfecta, & finita, quæ hoc ſecundo modo ſit incorruptibilis. Quid enim prohibet, rem finitam elucere poſse, quæ cum in nullas partes diſſolvi valeat, incolumis ſemper maneat, ac nunquam intereat; Quod ſanè privilegium rerum primordiis, individuis nempè athomis ipſemet Epicurus elargitur, apud quem utpotè ob inanis defectum prorſùs inſectilis athomus immortale, ac ſempiternum corpus eſt; Ex alio verò capite, dum res finita immortalis ponitur, oportet, ut ſit aliquo modo mutabilis, nimirum ut ulterioris perfectionis capax ſit, atque ad patiendum apta, quoad aliquas ſui proprietates, & actiones mutari, & deficere valeat, quo vitio, quidquid finitum, & limitatum eſt laborare opus eſt, ſecus haud finitum, & imperfectum, ſed illimitatum potiùs, ac perfectiſsimum foret. Eodem modo, quo juxtà ipſius Epicuri principia, etſi athomus eſt immortalis, attamen quia finitum, & imperfectum corpus eſt, plures ſubit mutationes, ſi ſaltem illius motum expendamus, qui multifariam deturbari, & affici poteſt.

His firmatis fatendum eſt primum immortalitatis genus non poſse quidem ullo extraneæ cauſæ robore perturbari, & impediri, cum omnibus numeris abſoluta immutabilitate perfruatur; ſecus verò ſecundo immortalitatis ſpecies, cujus ſubſtantia utpotè inſectilis, & diviſionis incapax, quamvis interire, ac deſtrui nequeat, tamen dum plura pati poteſt, ac ſæpiſsimè in agendo deficiat, utique perturbari, ac impediri poteſt, modo quo animo corpori adjuncto contingit, qui eſt quidem immortalis, at non primi, ſed ſecundi generis, & ideò mutationis capax, ut occaſione corporis perturbetur aliquando, & impediatur, non tamen omninò: Etenim quamplures in eo deliteſcunt facultates, atque exercentur operationes, quas nullo pacto impedire, ac deturbare organicum corpus poteſt.

Principium à Lucretio firmatum ipſamet Epicuri doctrinà falſitatis redarguitur.

Idcir-

Lucretius ad ſuum errorem agnoſcendum & emendandū cogitur,

Idcircò idem ferè Lucretij principium adhibentes hoc pacto ad Animæ humanæ immortalitatem oſtendendam ratiocinamur. Quidquid extranei agentis virtute, & impetu omninò, & abſolutè impediri, & perturbari nequit, mortale, & corruptibile neutiquàm appellandum eſt; Nàm ut aliquid tandem intereat, ac verè ſit mortalitati obnoxium, non ſatis eſt, ut aliquantulum perturbari, & impediri poſſit, ſed inſuper oportet, ut ſumma, & maxima in eo perturbatio progignatur, nempè ſi cauſa deſtruens, & impediens, ità inſoleſcat & urgeat, ut totam, univerſamque rei economiam, ut ità dicam, & texturam perturbare valeat. Attamen hoc nullo pacto humano Animo congruere poteſt; ſiquidem etſi corporum organis aut delirio, aut inſania aut ebrietate deturbatis, ac multifariam impeditis, quam plures Animi operationes enerventur, prohibeantur, evaneſcant, aut quovis alio modo immutentur; plures tamen inſigniores affectiones, & agendi poteſtates in humano Animo vigent, & continentur, ut nulla corporis ni, nullaque vini agitatione impediri, & a ſua tranquillitate removeri valeant; Inter quas potiſſimùm enumeratur ingenitus impetus, inſituſque furor, quo Animus ad ſummum bonum, ſummamque felicitatem inceſſanter aſpirat. Etenim ſive Anima in corpore inſaniat, ſive deliret, ſive ſomniet, ſive ebrietatis vitio laboret, ſemper tamen voluptatem adamans, dolorem effugiens; ad tranquillitatem anhelans, bonum exoptat, bonum quærit, atque ardentiſſimè diligit, ut nullum effluat tempus, in quo ſummi boni ſpecies ac beatitatis imago deſideria Animi non excitet, illiuſque appetitus vehementer non alliciat. Præter impetum ad bonum elucent in Animo ſui ipſius ſcientia, ac perfectiſſimi Entis ſpecies, & ſimilitudo quædam, ſiquidem Dei, Animique notiones in quavis noſtra cogitatione continentur, ut ſeipſum, aut Deum, quovis modo perturbatus, & impeditus, nullo tempore ignorare poſſit Animus. Quapropter emicant in Animo quamplures notiones, & impetus, qui nullo impedimento, nullaque extranea ſæviente cauſa ab Animo removeri valent. Non eſt igitur talis conditionis Animus, ut quovis modo mutari, & impediri queat, idcircò immortalem, ac nunquam interiturum eſſe oportet. In eo enim quædam immutabilitatis ſpecies effloreſcit, ob quam imperturbabilis, & incorruptibilis ille nuncupandus eſt.

Nova pro Epicuri ſententia argumentatio.

Audio tamen aſſeclam Epicuri dicentem; Rationabilius eſſe ad ſuam hypotheſim, quam ad noſtram confugere, ut expoſitos effectus, ac phænomena in homine explicemus. Etenim Animæ natura corporea, & mortali poſita, expeditiùs, ac ſimpliciùs intelligemus, qua ratione deturbato organo, & agitato ſanguine, commoveatur, ac lædatur Animus. Quid enim intellectu facilius, quàm ſubtiliorem ſanguinis auram, & vegetiorem halitum deturbari, & multifariam affici affecto, ac deturbato ſanguine? Si igitur totum Animæ robur in ſanguine collocemus, illicò innoteſcet cauſa, cur mutabilis ſit, & cum corpore pariter Animus patiatur. Quod tamen explicatu, & captu difficilius, ſummèque operoſum eſſet, ſi Epicuri doctrina poſthabita, recurramus ad inextenſas, & immateriatas ſubſtantias, quarum nullam claram notionem habemus, quas ſi aliquando concipere velimus, ipſas corporum, ſenſiliumque rerum imagines adhibere neceſſum eſt.

Stul-

Quam ſtultum ad inane ſit Epicuri ſectatorum ratiocinium aperitur.

Stultitiam autem ſapit, clara & ſimpliciora principia contemnere, abſtruſiora verò, & difficiliora amplecti, ut alicujus rei cauſam detegamus. Si ergò ſolo corpore adhibito, hujuſmodi inconceptibilibus incorporeis naturis rejectis, explanare, & evelare poſſumus cauſam eorum, quæ in homine contingunt, ſtultum, ac fatuum eſt, aliam calcare viam, & ad larvatas, ac imaginarias res velnti ad aſylum ignorantiæ recurrere. Et ſi igitur nequeat apertæ falſitatis orthodoxa hypotheſis redargui, tamen ob ſuam inſigniorem veriſimilitudinem, ſummamque facilitatem, ac ſimplicitatem Epicuri doctrina illi prorſus anteponenda videtur, niſi a recta, ac matura philoſophandi methodo recedere velimus, quæ aperte docet in rerum naturalium inveſtigatione ſimpliciores, facilioreſque hypotheſes præferendas eſſe, atque amplectendas. Quamvis hæc ratiocinatio carneis rudibuſque hominibus plauſibilis valde, ac ſpecioſa videatur, attamen ſi puriſſimam rationis lucem conſulamus, confeſtim quàm imbecillis, ac fallax ſit, percipiemus. Quod ut faciliùs aſſequamur, invicem quæſo & noſtram, & Epicuri hypotheſim ac doctrinam comparemus. Epicurus ut explicet, qua ratione, vini vehementia perturbato ſanguine, unà cum corpore deturbetur Animus, ad ſubtiliſſima quædam corpora recurrit, ex quorum textura, & harmonia tenuiſſimam quamdam auram efformat, cui, & ſenſum, & phantaſiam, & intelligendi poteſtatem adhęreſcere putat, at quid quæſo cognitu difficiliùs, quid abſtruxius, & ab humana intelligentia remotiùs? nàm primo captu difficillimum eſt exiſtere in Univerſo corpora quædam individua, quæ omninò à diviſione, ſectioneque abhorreant, quorum nimirum partes ita invicem adnectantur, tantoque vinculo poris, ac meatibus ſepoſitis, copulentur, ut nulla extranei, Agentis virtute, nullius corporis impellentis poteſtate ſejungi, ac diſſociari valeant, quibus tandem talis conſtantiſſima figura inhęreat ut nullius mutationis ſit capax, quæ ſcilicèt diffringi, alterari, aut in aliam figurarum ſpeciem tranſmutari queat. Quis enim clarè, & citrà confuſam notionem hujuſmodi inſectilia corpora aliquando intelligere poterit? Quidquid enim corporeum, & extenſum eſt, infinities dividi, innumeraſque figuras induere poſſe, neceſſariò intelligimus, clarè namque à nobis intelligitur, Unitatis naturam luctare cum corporea ſubſtantia, quæ ſuaptè naturà multitudinis, ac numeri defectum involuit. Id tamen, quod magis Epicuræ doctrinæ difficultatem adauget, eſt, ſupremi Numinis providentiam, atque Creatricem virtutem è medio tollere. Quis enim unquam capiat, quo pacto nulla Dei voluntate influente, ab æterno hujuſmodi inſectilia, & immortalia corpora extiterint? Quis enim illorum partes tàm tenaciter copulavit, ut nullum interſtitium, aut inane ſpatium illas ſejungat, nullumque agens diſſociare valeat? Quis illis tot varias peculiares, ac conſtantiſſimas addixit figuras, ut alia ad pyramidis inſtar, alia Cylindrica, ſphęrica alia neceſſariò, perque totum ęvum exiſtant, modo quo philoſophans edocet Epicurus.

Quam abſurda, difficilior, ac a veritate aliena ſit Epicuri Hypoteſis demonſtrabit.

Deindè quis unquàm intelliget, qua ratione fortuitò quedã tenniſſima mobilia, ac ſphęrica corpora inter tot innumeras athomorum turbas ſelecta, & ordinata fuerint ad humanæ Animæ naturam componendam? Unde, quæſo, tanta caſus vis, atque poteſtas, ut divina Pro-

videntia ſemoti, ex minutiſsimis ſummeque concitatis athomis tàm inſignem, tàm vivacem, tamque potentem auram educere valeat, quæ præſtantiſsimis Animi dotibuspolleat, atque ad Divinam penè intelligendi poteſtatem aſſurgat? quid, quæſo, captu difficilius, quid arduum magis, magiſque operoſum, quam ex cæcis, & emortuis rebus, ex athomis nempe vità, ſenſu, & ratione deſtitutis inſigniſsimam intellectivæ ſubſtantiæ vitam, ac virtutem efformari, ut quæ ſigillatim veluti torpidiſsima, ac inertia ſunt cadavera, dum in unum colliguntur, invicemque admiſcentur, vivens, perſpicax, ac validiſsimus fiant Animus, intelligentis vitæ robore, rationiſque excellentia ex morte, & putredine quodammodò eductis. Quo profectò nihil abſurdius, nihilque à ratione alienius. Prætereà ſi quàm conſtantiſsimum, quàm immutabile ſit humanæ rationis lumen, advertamus, nullo pacto citrà notionum pugnam intelligi poteſt, tenuiſsimo vapori, ſanguiniſque halitibus ingenitas, ac immutabiles Rationis ideas inſidere; nam ſi Ratio ex immutabilibus quibuſdam notionibus coaleſcit, ut aliquo modo conſtans, & immutabilis dicenda ſit, utique in ſanguinis flore, ac vitali quadam corporis aura collocari nequit, fluxa enim haud permanens eſt huiuſmodi Aura, quæ cum perpetuò mutetur, & fluat, nullo pacto in ſe ipſa claudere poteſt Rationem, quæ mutationem non patitur, eadem ſemper manens. Quod argumentum fuſiùs infrà proſequemur, cum primum argumentum Auguſtini pro Animæ perpetuitate certantis exagitabimus.

Ulteriùs quid difficilius, quàm ſola athomorum textura, motu, cõfigratione, ac ſitu velle explicare, quo pacto ſublimiores Animi operationes perficiantur, unde ad infinitum bonum impetus oriatur, qua ratione comparandi, a corporibus abſtrahendi, judicandi, dubitandi vis, atque poteſtates in animo oriantur. Explicent, quæsò, ſi valent Epicuri ſectatores, unde tantus nexus inter localem motum, & intelligendi actiones, undè tanta affinitas inter minutiſſimas mobileſque athomos, & præſtantiſſimas Animi facultates, ut dum hoc potius modo, quàm alio invicem implicantur athomi, ac per craſsioris corporis organa cientur, illicò intelligendi vis erumpat, judicium, liberrima voluntas, totque excellentes mentis affectiones prodeant? Quis enim non videt nullam inter has res cognationem elucere, nihil corporum figuras, ac motiones Animo, ut intelligat, judicet, ac ratiocinetur, conferre, imò clarè intelligimus quantùm corpora, corporumque imagines impedimento ſint Animo, ut intelligat, qui ut ſuam intelligendi virtutem ad uſum revocet, ſeſe à corpore, ſenſiliumque rerum ſimulacris avertere oportet? Quid enim inſanius, quàm nobiliſſimam intelligendi actionem ex viliſsimo ac cæco corporum motu eruere, imo cum ipſo motu confundere? Hoc autem copioſiùs oſtendemus infra, tùm in Auguſtinenſis textus interpretatione, tùm in noſtris inveſtigationibus, cum Analytica methodo Animæ naturam aperiemus.

Ex adverſo autem quis ſanæ mentis non videt, quàm rationi conſentanea, captuque facilior noſtra ſit hypotheſis, quam & fides, & ratio manifeſtiſsimè docent? Etenim primò quid clarius Animo concipitur? nam etiam dum dubitamus, an exiſtat, an ſit corpus, certò ſcimus, Animum eſſe, nempè exiſtere nos, qui dubitamus; nihil enim animo

ſe

ſe ipſo præſentius, atquenotius, quod ſi nullo negotio concipimus, quid ſit Animus, cum intelligimus, aut judicamus, aut ratiocinamur, quid quæſo prohibet, eadem facilitate intelligere poſſe intelligentem naturam, quæ tota ſit Animus, cum ex hoc quod me intelligere, ac cogitare quovis alio poſt habito intelligam, optimè intelligo me vivere, & exiſtere, hinc nihil magis intelligentiæ accommodatũ quàm res quæ ſit tota intelligens modo, quo ſolidè, ac ſubtiliter in ſecunda parte hujus operis cum Auguſtino expoſuimus. Deindè cum humanæ rationis indolem, & derivatam immutabilitatem intelligimus, illicò Animum, cui illa inhæret, incorporeum, ac immortalem eſſe planè percipimus, ut nulla effulgere poſsit in nobis idea, in qua ratio cum caduco corpore concilietur. Cum antem à corporis natura Animum alienum eſſe intelligamus, & pariter immutato, & affecto corpore, illum diverſimodè affici, ac deturbari nobis pateat, profectò ratione prælucente, ut hoc phænomenon exponeretur, non ad fluxas, emortuas, vileſq; athomorũ naturas confugimus, ſed ad mutuum commercium inter inſectilem, inextenſumqne Animum, & corpus organicum ex liberrima Facientis intentione firmatum, quo poſito ſumma quadam ſimplicitate, quod magis arduum, ac difficile eſt in homine, explanamus, quid enim captu facilius, quam primò perfectiſſimam natnram, nempè Deum exiſtere, cujus ingenitam quamdam anticipationem ipſo met Epicuro docente, habemus? Deindè liberrima ſua voluntate poſſe Denm Animum finitnm, etſi immortalem, & inextenſum adeò corporeis organis adnectere, ut altera natura in alteram, quodam mutuo erumpẽte comercio, agere valeat, modo ſupra expoſito; idcircò quamvis qui ſenſus, & carnem conſulnnt, facilè ſibi ſuadeant, ſummoperè rationi Epicuri doctrinam congruere, attamen ſi intimiùs intellectus oculis animi receſſus, ac rationis penetralia inſpiciamus, nihil ſanè Epicurea hypotheſi monſtroſius, atque abſurdins nobis apparebit; Corrigat igitur carnem intellectus, ſenſus emendet ratio, haud corticem, ſed animi viſcera intueamur, ut, hand citra Animi oblectamentum, ad noſtræ ſalutis ſecuritatem, quàm ſapienter, quàm ſolidè orthodoxa Religio nos doceat, intelligamus.

Jam opus eſt, ut alteram Epicuri argumentationem eventilemus, cujus vis tota in morborum impetu, atque vehementia ſita eſt. Diſſolvit quidem corporis economiam morbus, dolorem, ac iniquas ſollicitudines in Animo excitat, Animum tamen non interimit, etſi corpus deſtruit, non enim ſuaptè natura ægreſcens corpus Animam afficit, ac deturbat, ſed ex liberrima Anthoris voluntate, qui ſtatuit corporis occaſione Animum illi conjunctum mutari, idcircò cum hujuſmodi mentis mutatio, & affectio in corpore optimè poſsit explicari, noſtra auxiliante hypotheſi, neqnit Epicuri ſectator indubitanter, ac citrà captioſam ratiocinationem affirmare, Animum humanum in corpore deturbari, quia ſuaptè natura mortalis quidam, ac corporeus vapor eſt, cum hoc idem Phænomenon æquè profluere poſſit à diverſo principio, modo, quo à nobis ſatis enucleatum eſt. Quapropter hoc ſecundum Epicuri argumentum eodem prorsùs modo refellatur, quo ſophiſmata quæ præcedunt, noſtro prælucente Apparatu, oppugnavimus.

SOPHISMA QUINTUM:

ET quoniam mentem ſanari, corpus ut ægrum
Cernimus, & flecti medicina poſſe videmus,
Id quoque præſagit mortalem vivere mentem
Addere enim partes, aut ordine traiicere æquum eſt
Aut aliquid prorſum de ſumma detrahere illum
Commutare Animum quicunque adoritur, & infit
Aut aliam quamvis naturam flectere quærit,
At neque transferri ſibi partes, nec tribui vult
Immortale quod eſt quidquam, neque defluere hilum
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit
Continuò hoc mors eſt illius, quod fuit ante
Ergo Animus ſive ægreſcit, mortalia ſigna
Mittit, uti docui, ſeu flectitur à medicina
Vſque adeò falſæ rationi vera videtur
Res occurrere, & effugium præcludere eunti
Ancipitique refutatu convincere falſum.
Denique ſæpè hominem paulatim cernimus ire
Et membratim vitalem deperdere ſenſum,
In pedibus primùm digitos liveſcere, & ungues
Inde pedes, & crura mori, poſt inde per artus
Ire alios tractim gelidi veſtigia lethi
Scinditur atque Animæ quoniam natura, nec uno
Tempore ſincera exiſtit, mortalis habenda eſt,
Quod ſi fortè putas ipſam ſe poſſe per artus
Introrſum trahere, & partes conducere in unum
Atque adeò cunctis ſenſum deducere membris;
At locus ille tamen, quo copia tanta Animai
Cogitur in ſenſu debet majore videri
Qui quoniam nuſquam eſt, nimirùm, ut diximus ante
Dilaniata foras, diſpergitur, interit ergò.
Quin etiam, ſi jam libeat concedere falſum
Et dare poſſe Animam glomerari in corpore eorum
Lumina qui linquunt moribundi particulatim
Mortalem tamen eſſe Animam fateare neceſſe eſt,
Nec refert, utrum pereat diſperſa per auras
An contractis in ſe partibus obruteſcat,
Quando hominem totum magis, ac magis undique ſenſus
Deficit, & vita minus, & minus undique reſtat.

EXPOSITIO.

Quinta Lucretii argumentatio exponitur.

EN alia duo Epicuri argumenta elegantiſſimo carmine à Lucretio ad Animæ mortalitatem adſtruendam expoſita? Hoc enim pacto primo ratiocinatur. Cum corpus ægreſcit, tunc ſanè æger evadit Animus, ut cum, aut inſaniâ, aut delirio, aut melancolico furore corripitur, qui deindè pharmacorum ope, ad ſalutem corpore redacto, ſani-

ſanitatem nanciſcitur, atque à morbo pariter cum corpore vindicatur, non poteſt autem ſanitati reſtitui Animus; niſi vel aliquid illi addatur, vel ab eo ſubtrahatur, vel illius partes diverſimodè invicem diſponantur. Hinc non expellitur morbus à corpore, niſi per additionem, aut ſubductionem, aut novam quamdam partium coordinationem; Fatendum igitur eſt, mortalem vivere Animum; quidquid enim immortale eſt, talis eſt indolis, ut nihil ei addi, aut ab eo ſubduci valeat, cujuſque mutationis incapax.

Secundò. Funeſtum emorientis Hominis ſtatum expendens ſic arguit Epicurus. Partes hominis ſingillatim moriuntur, id eſt homo membratim interit: & ita ſcinditur Anima, quod ſi fit, mortalis habenda eſt: Si verò arbitraris, Animam ſe poſſe in unum contrahere, & introrſum recipere, totamque vim ſuam è membris omnibus deducere; hoc poſito, & conceſſo, ſequeretur neceſſariò eum locum, in quem ſeſe receperit, & contraxerit, egregiè ſentire, ac ſapere; atqui id non fit, ergo diſpergitur, ac diſſipatur, & ita interit; idcircò nihil refert, utrum Anima diſperſa, & diſcerpta pereat, an contractis, & conductis in ſe partibus obſtupeſcat, & ſenſus ſuos amittat; quod fieri videmus in homine moribundo.

CONFUTATIO.

Noſtro auxiliãte Apparatu quàm fallax ſit Epicuri argumentatio quàm facillimè detegitur.

QUo majori elegantiâ, & venuſtate hujuſcemodi Lucretii carmina pollent, eò virulentiora ſunt, ac faciliùs imperitos, aut voluptuarios homines in fraudem impellunt. Prima autem ratiocinatio ex duplici capite captioſa, & fallax habenda eſt. Etenim primò tanquam certum, & exploratum firmat id, quod eſt in quæſtione, de quo nimirùm à nobis in præſentiarum controvertitur, hùc enim noſtra diſputatio tendit, an Anima ſit ejuſdem indolis cum organico corpore, ut pariter in partes, ut illud ſolvi valeat, ac tandem interire; Epicurus verò, ut Animum ita ſe habere oſtendat, docet, eum ſanitati ſeſe reſtituere, additis, aut ſubtractis partibus, aut per inductionem novæ diſpoſitionis in partes, quibus conſtat; atque adeò tanquam manifeſtum ſtatuit extenſa, ac ſolubili corporum magnitudine Animum laborare, quod ſanè ſub lite eſt, & in ancipiti poſitum, nam etſi certum eſt organicum corpus ſanari additionis, aut ſubductionis aut novæ partium diſpoſitionis ope, cum ſubſtantia quædam extenſa, ſectilis, partibuſque conſtans ſit, attamen non adhuc notum, & manifeſtum eſt eodem modo ſalubritatem nanciſci humanum Animum; Si quidem in dubium vertimus, ac diſputamus, an diviſionem, corporumque tumorem patiatur; Etenim ſi ſuaptè naturâ inſectilis eſt, & inextenſus, ut ſanitati reſtituatur, nihil addi, aut ab eo ſubtrahi poteſt, modo quo contingit in organico corpore, ſed per novos quoſdam modos cogitandi, ac percipiendi in eo excitatos occaſione corporis ad ſanitatem redacti, ob conjunctionis leges, ac mutuum corporis, animique commercium. Tunc enim potiſſimùm ægreſcit Animus, cum dolore torquetur, aut in ſuarum operationum exercitio deturbatur, ac impeditur; quæ mala, ut à ſe reiiciat Animus abſque eo quod ei, aut novæ partes addantur aut veteres ſubducantur, aut partes, quibus efformatur, diverſimodè diſponan-

nantur, quæ ſingula incerta ſunt, & ſub quæſtionem cadunt, ſatis eſt, ſi ex doloris ſenſu ad voluptatis perceptionem, atque ad diverſos cogitandi modos veluti transferatur, ut modos percipiendi tantùm immutet, nullam corporum partem, aut extenſionem in ſe admittens.

Alterum Lucretianæ ratiocinationis vitium aperitur.

Ex quo alterum Epicureę argumentationis vitium apertè colligitur. Epicurus namque ex eo quod ſanitati, pharmacorum auxilio corpore reſtituto, ad ſanitatem, ac tranquillitatem redit Animus, indubitanter infert Animum mortalem, ac ejuſdem conditionis eſſe cum corpore, cùm hoc aut ægreſcente, aut ad ſanitatem redacto ægreſcat identidem, aut ſanetur Animus; in qua re vehementer allucinatur. Etenim quamvis hoc phęnomenon in homine optime ſalvaretur, atque exponeretur poſita Epicuri doctrina, attamen æquè nos illud exponere valemus, ad principium longe diverſum recurrentes; Nàm ex hoc quod Animus etſi incorporeus, & immortalis ex liberrima facientis intentione commercium iniret cum corpore, modo à nobis ſupràſatis expoſito, iam citrà corporum affectiones, partiumque diſpoſitionem, qua ratione mutato, & affecto corpore, mutaretur, & afficeretur Animus, in medium haud improbabiliter adduceremus. Cùm igitur hæc eadem numero res ab Epicuro propoſita æquè valeat a duplici principio emanare, dubium, & obſcurum adhùc manet, an revera potius oriatur ab una, quàm altera cauſa, atque adeò temeritatis, ac præcipitijs iudicij vitio Epicuri argumentatio laborare videtur.

Deinde verum quidem eſt principium firmatum à Lucretio, Mortale eſſe omne id, cui partes addi, aut a quo ſubtrahi poſſunt; quidquid enim partibus conſtat, quæ diverſimode tranſponi, aut ab integra natura recedere poſſunt, id mortale eſſe oportet. Non hujuſmodi tamen ſe habet Animus, aut ſaltem non apertum, & evidens eſt id Animo contingere, cum hic ſanitati reſtituitur, ut ſuprà demonſtravimus, cum manifeſtè poſſibilis ſit Animus finitus, & imperfectus, qui pro ſuæ naturæ conditione in agendo aliquo modo deficiat, ægreſcat, ac ſanetur, a ſe tamen quamvis diviſionem, ac corporeę magnitudinis mutationem reijciens. Quod ſi ſenſus Epicuri ſit, mortale prorsùs eſſe omne id, quod mutationem ſubit, modoſque diverſos, ac diverſas agendi rationes induere poteſt, apertè ſuſtinemus, adductum principium veritati diſſentire; ſi quidem hoc pacto, neque ipſa rerum extenſarum primordia immortalia dici poſſent, ut Epicuro arridet, idcircò ſibimet, ipſe contradiceret, non enim immortalitas derivata, ac ſecundi generis adeò ſummæ immutabilitati adnectitur, ut aliquo modo mutari nequeat, aliud enim eſt, eſſe prorſus immutabile, aliud eſſe immortale, immortalitate participata, & contingenti, modo quo ſupra luculenter explanavimus.

Iam ſupereſt, ut, quàm ſubdola, & enervis altera Epicuri argumentatio ſit, aperiamus, hoc enim ratiocinio in doloſum ſophiſma pariter incurrit Epicurus, tanquam exploratum, ac etiã probatum ponens, quod eſt in quæſtione; Etenim ait, Animam membratim perire, nempè in partes ſcindi ac diſſolvi, ut primò una pars, deinde altera diſſipetur, & evaneſcat, idcircò ab eo tamquam res certa ponitur, Animam tenuiſſimum, ac fluidum quoddam corpus eſſe per craſſioris corporis organa expanſum, ac diffuſum, ut non alia ratione emorientis homi-

nis

nis membra paulatim, ac ſingillatim ſenſum, & vitam amittant, niſi quia Animæ particulæ in organorum mole exporrectæ paulatim ſolvi; & in auras abire incipiunt, quibus omnibus ſolutis, & extra corpus per aerem excurrentibus, integra Anima interire dicatur; hoc autem eſt, quod à nobis controvertitur, an ſcilicet Anima ſit extenſa, partibus inſtructa, & in organicum corpus veluti ſubtiliſſimus halitus expanſa quod cum tanquam firmam, & exploratam rem ponit Epicurus, facili negotio deinde ſibi ſuadet, ſeſe jam quæſtionem ſolviſſe, dum ad ſucceſſivam quamdam Animæ particularum diſſipationem, & in membris evaneſcentiam confugit; Primò enim oſtendere debebat, humanam Animam ſectile corpus per organa exporrectum eſſe. Neque opponas hoc ex ipſo effectu, atque phænomeno demonſtrari, ut intelligi nequeat, & explicari, quo pacto membratim homines ſenſu diſſipato emoriantur, niſi Anima extenſa, & quoad ſui partes in corpore incluſa, & explicata collocetur, non enim hæc ratio urget, nulli uſque momenti eſt hæc oppoſitio, nam ut in emoriente homine hujuſmodi apparentia, ſeù hic effectus procreetur, neceſſum neutiquam eſt ut Animam corpoream, atque mortalem eſſe fingamus, ut in partes paulatim in moribundo homine ſolvatur, & in halitus quoſdam transmutetur, cùm optimè ex alio longè diverſo principio erumpere valeat, nam etiamſi inſectilis, inextenſus, & incorruptibilis eſſet Animus, per hoc tantùm, quod non ab exiſtendo, ſed ab agendo ceſſaret, cum organa corporis ſolvuntur ac deturbantur, jam expoſita phænomena inſigniſſima quadam probabilitate exponerentur. Cum ergo membratim emoritur homo, id ex duplici cauſa originem trahere poteſt. Primo ex eo quod Animus tenuiſſima aura per corpus dilatata eſſet, ut placet Epicuro. Iuxtà quam hypotheſim membra non alia ratione vitam, & ſenſum deſerere dicerentur, niſi quia Animæ particula illis inſidens evaneſceret, atque in auras ſolveretur, verum etiam & ab exiſtentia removeretur. Deinde poteſt idem effectus ab alia cauſa ortum habere, non quidem ab Animæ diſſolutione, & interitu, ſed potiùs à defectu operationis, nimirum ex hoc, quod Anima non amplius ſuam operationem in algente, & emoriente membro exerceat. Siquidem ut Anima in quovis corporis organo ſentiat, opus non eſt, ut ſectilis ſit, ac in toto corpore diſperſa. Nam probabilius eſt, & fortaſſe evidens, Animam ſentire in ea corporis parte, ubi illius ſubſtantia minimè eſt, ut ſolidiſsimè in prima parte hujus operis de Animæ quantitate cum Auguſtino diſputantes demonſtravimus, idcircò admonendum eſt, non recedere vitam, & ſenſum à corporis membris, quia Anima recedit, ſolvitur, ac interit, cum ſemper eadem incolumis, & illæſa ſubſiſtat, ſed ex adverſo quia organa deturbantur, atque ob texturæ mutationem, partiumque ſolutionem amittunt proportionem, & congruentiam ex Naturæ legibus requiſitam, ut immortalis Animus in illis agat, ideò nulla amplius in illis vitæ & ſenſus actio perficitur; haud abſimili modo quo in muſici organi fiſtulis non ideò harmonicus ſonitus interit, quia aer in illis incluſus ſonum procreans perit, & ab exiſtendo ceſſat, ſed potiùs, quia fiſtulæ deturbantur, frangnntur nempè, aut quovis alio modo dilacerantur, ut aer haud in ſe exiſtere, ſed tantum in fiſtulis agere ob organi defectum ceſſet. Eodem etiam pacto non ideo deturbatur, ac emoritur,

Cur Anima à corpore tandè recedat, aperitur.

Exemplum de aere, & horologio in medium affertur.

ut

ut ita dicam, horologium, quia Motus illius rotas, atque organa deſerit, ſed contra potius motus actio ceſſat eſſe, & perit in horologio, quia illius organa impediuntur, ac perturbantur. Quapropter non abeſt à membris ſenſus, quia interit Animus, ſed quia hic ab organis ſejunctus, ab agendo in corpore ceſſat, quod optimè explicari poteſt, & citra quidem apertam falſitatem, ſi inter inextenſum Animum, & corpus organicum mutuū quoddam commercium libera Facientis intentione firmatum collocemus, ut jam ſæpiſſimè à nobis declaratum eſt. Si igitur hoc idem phænomenon, quod ab Epicuro in medium affertur, poteſt planè ſalvari, & exponi duplicis hypotheſis beneficio, Epicureæ nempè, & Orthodoxæ, ſanè dicendum eſt, in fallacem argumentationem Epicurum incidere, dum omni dubitatione rejecta, firmo judicio hoc Phænomenon ex ſuo principio nempè ex corporea, & mortali Animæ natura ortum ducere arbitretur.

Qua ratione Animus ab agendo in organo corpore ceſſet exponitur.

Ut autem planiùs intelligatur, qua ratione juxta noſtra principia paulatim vita, & ſenſus in emorientis hominis organis deficiat, admonemus, immortalem Animum ob unionis leges tamdiù agere in corpore, quamdiù hoc eſt ritè diſpoſitum, perfectis, ac congruis organis inſtructum, per cujus venas, arterias, atque nervos ſanguis ſanguiniſque ſpiritus, & ſubtilior halitus concinno, & proportionato quodam motu excurrat, & cieatur; humanum enim corpus veluti hydraulicam quamdam machinam imaginamur, canalibus, ac tubulis inſtructam, per quos fluida quædam corpora, ut ſanguis, & tenuiſſima ſpirituum animalium aura circulari latione moventur, cum autem & exactè, ac congruè elaborata fuerint hujus admirandæ machinæ organa, & liberè citra quodvis impedimentum temperato, & congruo motu fluidæ, ac tenuiores ſubſtantiæ excurrerint, tunc ob univerſales leges à Supremo Conditore liberrima voluntate ſancitas, dum incorporeus, ac immortalis Animus procreatur, & jam organizato corpori obſtringitur, hic utpotè hominis forma, ſpecies ac vigor ſuas operationes in organis corporis exercere incipit, idcircò vitam, ſenſum, ac energiam illis impartitur, ut tanto tempore hujuſmodi Animæ actiones continuentur, quanto congrua, & debita organorum diſpoſitio durat, quæ niſi adſit, deficiente proportionato inſtrumento, haud eſſe, ſed agere Animus in corpore ceſſat. Quamobrem cum obſidente morbo debita organorum diſpoſitio deturbatur, partium immutatur textura, coagulatur ſanguis, tenuiſſimus ſpiritus aut evolat, aut in craſſiori ſubſtantia implicatus nequit ſuos abſolvere motus, in corporis membris gelidi lethi veſtigia apparent, nempe interitus, ac mortis horribilis horror in membrorum livore manifeſtantur, tunc omnem à corpore animi operationem abeſſe, neceſſe eſt; Hinc non Animus, ſed corpus ſolvitur non mentis ſubſtantia, ſed ſanguinis ſpiritus, ac flos in auras abit, neque ulla Animo inſignis mutatio contingit, cum tantum agere deſinat in eo loco, in quo, utpotè mole carens, revera non exiſtebat, ſed ſolummodò agebat, non enim inſectilis, ac ſpiritalis ſubſtantia per partium expanſionem corpori congruere poteſt. Quidquid enim extenſione deſtituitur, à ſpatio, atque loco prorſus abhorret, & tantum ibi dicitur eſſe, ubi haud diffunditur, ſed tantùm agit. Cum ergò membratim emoritur homo, & ſenſus paulatim amittit, neque diſſipatur, neque

con-

contrahitur, aut in unum locum è ſingulis deductus membris cogitur Animus, quæcunque enim hoc pacto glomerantur, & contrahuntur, partibus, & extentione conſtant, quibus intelligens natura caret, ſed ſolùm Animus paulatim dum organorum textura deturbatur, quodammodò ſeſe diſſocians ab organis, ab operando in illis ſe abſtinet. Cum igitur hæc hypotheſis nulla manifeſta falſitate laboret, ac res valdè veriſimiles, rationique conſentaneas amplectatur, atque principia claudat evidenter poſſibilia, nulla ratio eſt, cur potiùs Epicuri doctrinæ adhæreamus, probabiliori, ac tutiori rejecta ſententia; quis igitur non videt, quam leviter ac ſubdolè ratiocinetur Epicurus, qui ratione contempta, ſolos ſenſus adhibet, ſolaque utitur phantaſia, ut Animi naturam inveſtiget, cujus præſtantiſſimæ operationes, ac facultates, cum ſenſus, & imaginationem effugiant prorſus, ac lateant, ſola ratione, ac nuda tantum intelligentià haud ſenſu, & phantaſià intelligi, atque aperiri poſſunt.

Fallacem eſſe Epicuri argumentationem evincitur.

SOPHISMA SEXTUM.

ET queniam mens eſt hominis pars una, locoque
Fixa manet certo, velut aures, atque oculi ſunt,
Atque alii ſenſus, qui vitam cùnque gubernant:
Et veluti manus, atque oculus, nareſve, ſeorſum
Secreta à nobis, nequeant ſentire, neque eſſe
Sed tamen in parvo linquuntur tempore tali
Sic animus per ſe non quit ſine corpore, & ipſo
Eſſe homine, illius quaſi quod vas eſſe videtur
Sive aliud quidvis potis es conjunctius eij
Fingere, quandoquidem connexus corpori adhæret
Denique corporis. atque Animi vivata poteſtas
Inter ſe conjuncta valeat, vitaque fruuntur.
Nec ſine corpore enim vitales edere motus
Sola poteſt animi per ſe natura, nec autem
Caſſum Anima corpus durare, & ſenſibus uti.
Scilicet avolſus radicitùs, ut nequit ullam
Diſpicere ipſe oculus rem ſeorſum corpore toto.
Sic anima, atque animus per ſe nil poſſe videntur.
Nimirùm quia per venas, & viſcera miſtim
Per nervos, atque oſſa tenentur corpore ab omni.
Nec magnis intervallis primordia poſſunt
Libera diſſultare, ideò concluſa moventur
Senſiferos motus quos extra corpus in auras
Aeris haud poſſunt poſt mortem ejecta moveri,
Propterea quia non ſimili ratione tenentur
Corpus enim, atque Animans erit aer, ſi cohibere
Seſe Anima, atque in eos poterit concludere motus
Quos ante in nervis, & in ipſo corpore agebat.
Quare etiam atque etiam reſoluto corporis omni
Tegmine, & ejectis extrà vitalibus auris

Diſſolvi ſenſus animi fateare neceſſe eſt
Atque Animam quoniam conjuncta eſt cauſa duobus,

EXPOSITIO.

Duplex Epicuri argumentatio pro Animæ mortalitate.

DVm hìc haùd illepidè, feſtiviſque muſis pro Epicuri doctrina canit Lucretius, duo alia leviſſima contexit argumenta, quorum primum ſit procedit. Humanus Animus ſive Mens, una eſt corporis pars, certo fixa loco, quæ nimirùm ibi conſtantiſſimè reſidet, ubi conſilium, atque vitæ regimen viget, ubi nempè diverſis cordis perturbationibus afficitur, intelligendique poteſtatem exercet. Quapropter illius ſedes, atque regnum in pectore, ſive præcordijs potiſſimùm collocatur, cui menti Anima adnectitur, quæ eſt veluti Animi proceſſus, & irradiatio quædam per corpus univerſum, quæ vitam, atque ſenſum cæteris corporis organis impartitur, qua commota Animà, ob mutuum nexum agitatur Animus, & viciſſim. Si igitur pars una corporis eſt Animus, vegetior nimirum, magiſque concitata aura in inſigniori corporis loco regnans, neceſſum eſt, ut mortalis ſit, atque avulſa a toto corpore intereat eodem modo quo, quia oculus, aures, ac nares partes ſunt corporis, ità invicem in eodem corpore adnectuntur, ut ſi à corpore avellantur, atque mutuò ſeparentur, illicò intereuntes, eſſe, & agere deſinant.

Deinde hanc aliam ſubit rationem. Animus, & corpus adeò invicem adnectuntur, ut alter ſuſtineat, roboret, ac tueatur alterum. Etenim ut Animus intelligat, ſentiat, imaginetur, vitaleſque motus edat, neceſſariò corporis organis indiget, a quibus ſejunctus, nullam quidem actionem ad uſum revocare poteſt, eo prorſùs modo quo ſi oculus a corpore toto ſejungatur, illius videndi poteſtate evaneſcente, nihil ſane proſpicere poteſt.

At vice verſa Animo corpus indiget, ut ſuos motus abſolvat, vires tueatur, vita, ac ſenſu gaudeat, ſicuti ergò deturbatur, ac diſſolvitur corpus ab Animo diſſociatum, ſolvitur pariter, & evaneſcit Animus, ſi à corpore ſeparetur. Cùm ergo Mens in corpus, corpus in mentem agat, ut mutuò ſibi vires, ac robur elargiantur, ſequitur non minùs ac corpus, mortalem, atque caducum eſſe Animum, tàm tenaciter corpori adnexum. Hinc ſubiungit Lucretius. Cum Animus ſit ex primordijs rerum, minutiſſimis ſcilicet athomis contextus, neceſſe eſt, ut hujus inſectilia corpora non ſint ab invicem magno diſſita intervallo, ſed opus eſt, ut alterum alteri approximetur, ac congruum ſit, ut tandem ex ipſis elegans Animi ſtructura coaleſcat, ad quod obtinendum, oportet, Animam veluti in vaſe, in corpore contineri, quod rerum primordia cohibeat, atque ſiſtat, ne mutuo ſejungantur, & è corpore in aerem irrumpant, nam dum Animi partes è corpore egredientes in aerem excurrunt, tanto intervallo ſejunguntur, ut totus pereat Animus, qui ſi in aere incolumis, ac integer remaneret, Aer illi adnexus animatum, ac vivens corpus fieret, quo nil abſurdius. Fatendum igitur eſt, Animum prorſùs interire, atque in auras ſolvi, dum a toto corpore, cujus una pars eſt, avellitur.

CON-

CONFVTATIO.

Noſtro accedente apparatu utraque ſubdola Epicuri ratiocinatio refellitur.

NUgari, & ineptire potiùs, quàm philoſophari in expoſito Lucretij Textu videtur Epicurus. Ac primo apertè inficiamur, humanum Animum, ſive Mentem eſſe corporis partem, dicere debebat Epicurus eſſe partem hominis, haud corporis, etenim Animus ſimul cum corpore totum efformat hominem; ex quo quæſo tanta certitudine ille colligit, Animum eſſe partem corporis? Quia forſan ſuas inſigniores operationes in aliqua certa, & fixa corporis parte perficit, & exercet? Attamen quis non videt, quam temerè, & capiosè ratiocinetur. Siquidem ut Animus inſigniter in certa quadam corporis parte aut per univerſum corpus agere videatur, neceſſe minimè eſt, ut ſit pars una corporis, ſeù ut in corpore tanquàm in vaſe cohibeatur, atque explicetur, ſed ſatis eſt, ut ex naturæ legibus corporis organa cogitando diverſimodè afficiat, ac commoveat, ut illius ſedes in corpore, pars ea dicatur, in qua haud effunditur ſed præſtantiùs, ac validiùs agit Animus, idcircò nulla ratione evidenter convinci poteſt, Animum eſſe in corpore tanquam in vaſe, aut eſſe ſuapte natura toti corpori adnexum, cum jam adducta ab Epicuro phænomena poſſint optimè exponi, invicemque conciliari, etiamſi ponamus, ac firmemus, Animum incorporeum & immortalem eſſe, cujus corpus non vas, ſed tantum inſtrumentum ſit, quo tanquàm inſignior, altioriſque ordinis natura ut illud regat, utatur. Cum igitur noſtra hypotheſis ſit evidenter poſſibilis, ac ſaltem æque probabilis, quam ſit Epicuri doctrina, liquidò infertur, cohibendum adhuc judicium eſſe, & nullo pacto affirmandum, rem ita ſe habere, ſicuti leviter putatur ab Epicuro, qui ſanè, ut ex noſtri apparatus aſſertionibus evidenter colligitur, in fallacem hic incidit argumentationem.

Ex noſtro apparatu Fallax oſtenditur Epicurus.

Hùc accedit, nihil prorſus probare exemplum oculorum, aut aurium, in quibus vocibus deceptrix quædam latet amphibologia, ſeu æquivocatio, nàm vel nomine oculi exempli cauſa venit ipſamet videndi, ac ſentiendi facultas, vel organum corporeum, quo ad viſionem exercendam utitur Animus; ſi primum fateris, falſum quidem pronuncias, quod ſi nempè oculus à corpore ſeparetur interit, ac diſſolvitur, nam cum videndi facultas, quæ ipſemet Animus eſt, à toto corpore diſſociatur, neutiquàm evaneſcit, ſed adhùc integra manet in Animo, qui ſi benè diſpoſito oculo conjungatur, ex naturæ inſtitutione, ſemper ad inſpiciendum aptus eſt. Si verò venit ſecundum, ſi nimirum nomine oculi ipſum corporis organum intelligamus, tunc ſi oculus a toto corpore ſejungatur, non amittit facultatem videndi, quæ ſoli Animo, inſidet, ſed tantum deſerit eſſe Inſtrumentum Animi, ut hic videat. Etenim ex naturæ legibus, ut oculus ad videndum inſerviat Animo debet cerebro atque ſpiritibus animalibus opticorum nervorum ope adnecti, idcircò dum a toto corpore ſejungitur, inſtrumentali ut ità dicam videndi virtute deſtituitur, impar igitur eſt ratio, nàm etſi avulſo oculo à corpore perit in oculo inſtrumentaria vis, illæſus tamen manet Animus avulſus à corpore, à cujus natura prorſus alienus eſt. Simili modo altera refellatur ratiocinatio, ex hoc enim quod Animus ut videat, aut quovis alio modo ſentiat, & imaginetur, non neceſſario ſe-

quitur, Animum ſuaptè natura corpori adnecti, à corpore pendere; Etenim hic uſus, & organorum neceſſitas ad quaſdam operationes in corpore exercendas æque à dnplici principio oriri poteſt, nempè vel ex hoc, quod Animus ſit corporis pars organis alligata, vel ex alio capite modo quo noſtra docet hypotheſis, idcircò nihil indubitanter ad Epicuri doctrinam adſtruendam inferri poteſt juxta ea, quæ in noſtro firmavimus Apparatu. Quid enim prohibet, poſſe dari Animum imperfectum quidem ſed inextenſum, & immortalem, qui tali lege organico corpori alligetur, ut ad quaſdam operationes abſolvendas corporeis organis uti debeat, quibus ſolutis, aut deturbatis, hæc adhibere non valeat Animus. Ut autem omnis dematur obſcuritas, nominumque confuſio vitetur; duplex genus operationnm in Animo diſtinguimus. Primum amplectitur illas operationes, quæ ab Animo, auxiliante corpore, exercentur, quas nimirùm Animus organornm occaſione perficit, & hujuſmodi actiones permixtas, aut impuras nuncupamus, in quas nimirum ut cauſa principalis præſtantiſſimus Animus, ut occaſionalis verò, ſi fas eſt dicere, viliſſimum corpus influat, quo pacto ſe habent oculorum, aurium, aut narium actiones, & nniverſim quidquid ſenſationis, & imaginationis naturam redolet, quibus permixtis operationibus dum comparatur Animus, indigere hic ex naturæ legibus corporeis videtur organis. Alterum operationnm genus eas continet actiones, quas ut exerceat Animus, animo nempè ſe ipſo haud corporis organis indiget, ut eſt intelligere, qnod puram, atque ſimplicem Animæ operationem appellamus, idcircò cum in Animo præſtantiſſimæ quædam actiones eluceant, quæ minimè ab organo corporiſq; influxu pendent, manifeſtè deducimus, non omninò mentem à corpore pendere, atque adeo à corporis commercio ſejunctam integram manere, haud interire. Quod autem in Animo inſignis quædam vis agendi citrà corporis auxilium eluceat, plnribus in locis in prima hnjus Operis parte cum Auguſtino demonſtravimns, & in poſtrema parte in noſtris inveſtigationibus ſolidè, & copioſè oſtendemus.

Duplex operationum genus in humano Animo diſtinguimus.

Denique quod ait Epicurus, Animam rerum primordiis, ſeù inſectilibus corporibus efformari, atque intrà organici corporis terminos, ac confinia coerceri, ut in aere libero nullo pacto vivere poſſit Animus, hoc totum commentitiis, ac falſis principiis innititur, atque potius gratis hæc aſſerere, quam probare videtur, nam cum fingat Animum tenuiſſimam auram athomis conſtantem eſſe, ne illius textura effluat, ſed illæſa maneat, & cohibeatur, in aliquo fixo, ac certo loco collocandam eſſe arbitratur; quidquid enim corporeum eſt, alicui determinato ſpatio reſpondere neceſſnm eſt, attamen longè fallitur Epicurus: Etenim etſi corporeæ, ac fluidæ ſubſtantiæ ut cohibeantur, ſeù ne diffluant, loco fixo, & vaſe quodam indigent, attamen non eodem pacto ſe habent res inextenſæ, & incorporeæ, ſicuti Animus eſt, quæ cùm partibus, ac trina dimenſione careant, à ſpatiis prorſus abhorrent, corporumque locis congruere nequennt, ſed tantùm in eo ſpatio dicuntur eſſe, ubi agunt, nullo enim ſpatio indiget Animus, ut ſit, intelligat, ac vivat; quod ſi in corpore eſſe affirmatur, hoc qnidem non contingit per ſubſtantiæ expanſionem, ſed tantùm per operationem. Hinc Animũ corporeis organis adnecti aut in corpore eſſe, nihil aliud ſonat,

Quam immane decipiatur Epicurus declaratur.

quam Animum in corpore quaſdam operationes exercere, in quibus haud Animi ſubſtantia exporrigitur, & circumſcribitur, ſed tantum illius operatio effulget, modo quo ſuo loco planiùs enucleabimus.

Concludamus igitur, expoſitas à Lucretio argumentationes nihil certi, nihilque firmi continere, ſed potius ut captioſas, atque ſophiſticas refellendas eſſe.

SOPHISMA SEPTIMUM.

DEnique cum corpus nequeat perferre Animai
Diſcidium quin id tetro tabeſcat odore
Quid dubitas, quin ex imo, penituſque coorta
Emmanarit uti fumus diffuſa animæ vis?
Atque ideò tanta mutatum putre ruina
Conciderit corpus penitus, quia mota loco ſunt
Fundamenta foras animæ, manantque per artus
Perque viarum omnes flexus, in corpore qui ſunt
Atque foramina? multimodis ut noſcere poſſis
Diſpertitam Animæ naturam exiſſe per artus
Et prius eſſe ſibi diſtractam corpore in ipſo
Quàm prolapſa foras enaret in aeris auras.
Quin etiam fines dum vitæ vertitur intra
Sæpe aliqua tamen è cauſa labefacta videtur
Ire Anima, & tota ſolvi de corpore membra;
Et quaſi ſupremo languescere tempore vultus;
Quod genus eſſe animo malefactum cum perhibetur,
Aut Animam liquiſſe, ubi jam trepidatur, & omnes
Extremum cupiunt vires reprendere vinclum.
Conquaſſatur enim tùm mens, animæque poteſtas
Omnis, & hæc ipſo cum corpore conlabefiunt
Vt gravior paulò poſſit diſſolvere cauſa.
Quid dubitas tandem quin extrà prodita corpus
Imbecilla foras in aperto, tegmine dempto,
Non modò non omnem poſſit durare per ævum,
Sed minimum quodvis nequeat conſiſtere tempus?
Nec ſibi enim quiſquam moriens ſentire videtur,
Ire foras Animam incolumem de corpore toto
Nec prius ad jugulum, & ſuperas ſuccedere fauces;
Verum deficere in certa regione locatam,
Vt ſenſus alios in parti quemque ſua ſcit
Diſſolvi, quod ſi immortalis noſtra foret Mens
Non jam ſe moriens diſſolvi conquereretur
Sed magis ire foras, veſtemque relinquere ut anguis
Gauderet, prælonga ſenex aut cornua cervus

EXPOSITIO.

FAllaciſſimo ſenſuum teſtimonio deceptus Epicurus, lethalem illius doctrinam perleganter canente Lucretio, ſequenti modo, ut Ani-

Epicuri ratiocinatio ad humanæ Mentis caducitatem oſtendendam.

Animam pariter cum corpore interire oſtenderet, argumentatur. Cum Animus ab organico corpore recedit, illicò corpus putreſcit, atque tetro tabeſcit odore, id autem profectò non contingit, niſi quia tenuiſſima Animæ aura, cujus, ut ità dicam, balſamica virtus, corporis vires, elegantiam, roburque tuetur, ex corporis penetralibus, artubus, nervis, arteriiſque egrediens, in partes ſcinditur, atque quaqua verſum ſoluta è corpore, diſcerpta, & diſſipata in auras abiens erumpit, idcircò ſolvitur, atque interit Animus, cum hic nihil ſit aliud, quam vitalis quidam calor, & vividus halitus, qui dùm per artus, corporiſque organa expanditur, corpus ſuſtinet, roborat, atque perficit.

Deindè adeò Animus corpori adnectitur, ut extrà corpus prodiens tegmine dempto, in aperto aere, neque minimum tempus conſiſtere valeat, non modò per ævum omnem durare, quod duplici ratione firmatur, & primò nemo moriens Animam incolumem de toto corpore foras ire aliquando ſenſit, ſed potius unuſquiſque dùm ad interitum approximatur, Animam in certa regione locatam, deficere, percipit, ut ex omni parte, ſenſu deficiente, & Animum diſſolvi opus ſit. Deindè ſi Animus immortalis eſſet à corporis natura alienus, jam emoriente homine nullo pacto ſe diſſolvi conquereretur, neque corpus cum diſplicentia, & dolore relinqueret, ſed potiùs clauſtra confringere, atque à corporis vinculis ſe vindicare ſummopere lætaretur; nam quidquid Immortale, & æternum eſt, nequit citrà vim in mortali, & caduca re detineri, undè ergo ortum habere poteſt in Animo tanta propenſio, ac tantus amor erga corpus, ſi immortalitate gaudens, caducam corporis indolem à ſe reiicit, nullamque cum corpore affinitatem habeat?. nulla enim pax, nullumq; fœdus, ſed potiùs lis, & inimicitia inter mortalem, & incorruptibilem naturam intercedit. Si igitur tanto amore corpus proſequitur Animus, ut à corpore niſi invitus, & violenter ſejungatur, id manifeſtiſſimè præſagit, mortalem eſſe Animum, qui niſi in corpore contineatur, ſtatim interit, ac in partes diſpeſcltur. Hoc pacto à veritate aberrans, inaniter in erroris gratiam arguit Epicurus.

CONFVTATIO.

Haud expaveſcit errorem ſolidiſſima Veritas.

NE inſidioſas rationes Epicuri, ſenſibus haud intellectu Philoſophantis, expaveſcere videamur, non modò cum Lucretio in medium eas adducimus, verum & novis ſubindè argumentis conſolidare ſtudemus, quantum erroris patitur imbecillitas, non inermem, ſed robuſtioribus armis munitum, adverſarium pietatis oppugnare, ac vincere gaudentes. Idcircò nemo miretur, ſi dum Epicuri Sophiſmata exponimus, non tantùm ea, quæ in Lucretianis Carminibus jacent, aperimus, ſed etiam aliquando novas illis adnectimus rationes, aut illa planiùs enucleamus; non enim ſolidiſſima Veritas, licet horribili aſpectu in certamen deſcendentem, extimeſcit errorem. Ad rem noſtram igitur accedamus. Primum Lucretii argumentum vim nullam prorsùs habet, ſed fallax eſt, & captioſum. Etenim emortuo homine non putreſcit, ac fœdum odorem emittit corpus, quia ex illius receſſibus vis Animæ diffuſa, veluti fumus emanavit, atque per ſoluti corporis meatus egrediens, in aperto cœlo abiit in auras, ſed quia pariter cum Anima receſſit ſubti-

Prima Lucretii argumentatio prorſus inanis eſt ac fallax.

lior

lior ſanguinis halitus, aut ſi mavis, concitatus ſpiritus, qui haud Animus, ſed Animi eſt inſtrumentum, cujus defectu coagulatur ſanguis, fixantur humores, atque tenuiori parte evaneſcente, in putredinem carnes degenerant; Aethereus namque, ac valdè agitatus vapor in ſanguine, nervorumque ſucco deliteſcit, qui dum per totum corpus explicatur, quaſi vitale balſamum, ſingulas corporis partes roborat, & à putredine præſervat. Hæc autem ætherea, ſummèque tenuis natura verè corporea eſt, craſſioribus organis adnexa, omni tamen ſenſu, & intellectu carens, qua ut validiori ſuo inſtrumento utitur Animus ad univerſum corpus tuendum, ac moderandum, quod cum abeſt, illicò ab agendo in corpore ceſſat Animus. Vt autem hæc expeditius intelligantur, admonemus, hominem ex triplici conſtare ſubſtantia, quarum prima dicatur infima, ſecunda media, tertia tandem ſuprema; infima craſſius ipſum corpus eſt, ſolidis inſtructum orgauis, in quo craſſiores humores etiam continentur, ut ſanguis, bilis, pituita, & id genus alia. Suprema verò ſubſtantia eſt Animus, ſive Mens, naturæ, & operationum excellentia craſſo corpori maximopere præſtans. Media verò eſt halitus ille, ac ſpiritus tenuiſſimus, qui veluti ætherea ſanguinis vis eſt, atque poteſtas, cujus impetu, atque virtute commotus, & agitatus conſervatur ſanguis, atque ſinguli corporis motus gnbernantur. Jam hic ſanguinis flos, & vigor veluti medium locum inter craſſium corpus tenet, & Animum, ob enim maximam ſui tenuitatem, ac motus rapiditatem a craſſiori, & torpido corpore ſejungitur, quia tamen partibns, & extenſione pollet, optimè ſecernitur ab Animo. Hinc quodammodò utriuſque extremi naturam participare videtur, ob quam rationem media ſubſtantia nuncupatur, etſe habet veluti vehiculum, per quod Meutis operationes ad craſſius corpus tranſmittuntur, & quaſi vincnlum, cujus auxilio Mens organico corpori adnectitur. Si quidem Animi imperium, atque regimen in corpore, potiſſimùm in hoc collocatum eſt, ut æthereæ ac mediæ ſubſtantiæ immediatè præſideat, quæ illius voluntatis nutibus obtemperet. Dum autem Animus ſanguinis ſpiritum dirigit, ac moderatur, tunc ſubſiſtere, ac vivere dicitur homo; Hinc Mens vitam, & vires corpori organico elargiri dicitur, quia æthereum, ac concitatum ſpiritum regit, ac pro ſuo arbitratu multifariam agitat, qui ſpiritus cardo eſt omnium corporalium motiouum, cujus robore nempè, & influxu muſculi, ac nervi moventur, ob quam rationem principium localis motionis in corpore optimè dicitur Animus, a quo non tantùm motus ſpontanei, & voluntarii, verum etiam & ii, qui naturales, & neceſſarii dicuntur, pendent, cum Animo inſerviat, & ancilletur hujuſmodi media, ac tenuiſſima ſubſtantia, a cujus virtute quivis corporeus motus proficiſcitur. Quod ſi contigerit ex aliqua cauſa æthereum halitum aut totum in craſſiori, & extranea materia implicari, & impediri, aut per corporis meatus foris avolare, tunc inſigniſſimo Animæ inſtrumento deturbato, aut ſoluto, Animus incolumis manens à craſſo corpore diſſociatur, atque veluti diffracto vinculo à corporis organis recedit, ſeù non amplius ad agendum in corpore eſt aptus. His antem præmiſſis, & explicatis faciliùs Lucretiani Sophiſmatis fraus evelatur. Hoc enim pacto arguere videtur Lucretius. Nou putreſcit nec tetro odore, in tabem convertitur corpus, niſi per ſecretionem, & diſſociationem partis ſubtilioris,

Cur organico corpore inſigniter perturbato ab agendo ceſſat Animus.

Triplex natura, qua conſtat Homo diligentiùs expenditur.

ac

ac mobilioris à partibus craſſioribus, atque ad motum ineptis. Nam ſolutis & auolantibus tenuioribus particulis, craſſiores partes, quæ ſubtiliſſimo ſpiritu permeante, ac devinciente, invicem concinno quodam ordine detinebantur, illicò diſgregantur, atquè dùm evaporando nares offendunt acuminata, & anguloſa figura, qua pollent, ingratum odoris fædi ſenſum excitant. Atqui dum Animus ſejungitur à corpore, hoc confeſſim tabeſcit, atque tetrum pariens odorem in putredinem abit. Igitur ſubtilior, ac mobilior organici corporis pars ipſe met Animus eſt, qui dum à corpore recedit, & in partes ſolvitur, ſimul cum ipſo tenuiſſima vitalis caloris aura perit, ac diſſipatur. Quis ſanæ mentis quàm captioſa ſit hujuſmodi argumentatio, non intelligit? in cujus minori propoſitione deceptionis virus oblitescit. Recedente Animo à corpore, putreſcit quidem & evertitur corpus, non quia Animus ſit ſubtilior, & mobilior pars, quæ à craſſioribus particulis ſejungitur, ita ut idem ſit recedere Animum à corpore, ac ab eodem tenuiorem partem diſſociari, quod falſum quidem eſt; ſed qnia dum recedit Animus pariter deturbatur, ac ſolvitur, Media ſubſtantia, cujus beneficio Animus corpori obſtringitur, ſoluto enim vinculo, quo Mens organico corpori copulatur, neceſſe eſt cum ſubtiliori parte ſoluta, pariter a corpore ſolvi, & liberari Animum. Idcircò ſi mente è corpore egreſſa, adhuc incluſus, & congruo motu excurrens concitatus, & æthereus ſanguinis ſpiritus in craſſiori corpore remaneret, neutiquam tabeſceret corpus, quod ſanè non contingit, quia ex naturæ legibus Animus tamdiù in corpore agere & pro modo ſuo manere debet, quamdiù ritè craſſioribus corporis organis diſpoſitis, media, atque ſubtiliſſima ſubſtantia per corporis artus liberè quaquaverſum excurrens ſub animi imperio ſuas motiones abſolvit. Quamobrem ex eo quod cum recedit Mens, putreſcit corpus, nullo pacto indubitanter inferri poteſt ſubtiliorem corporis partem quæ avolat, ac ſolvitur, ipſummet Animum eſſe, atque adeò manifeſtè deducimus in captioſum Ratiocinium Epicurum incurrere. Jam ſupereſt, ut alteram Lucretii Ratiocinationem trutinemus, in qua profectò æquè ac in prima Sophiſmatis dolus continetur; Et primò quod corpus tegmentum ſit, & receptaculum Animi, aſſeritur quidem, haud probatur, non enim ſuprema ſubſtantia, ſed tantum media, nimirùm non Mens, ſed æthereus ſanguinis vigor in infima ſubſtantia, nempè in craſſiori corpore tanquàm in vaſe continetur, Animus enim tantùm verè in corpore agere, & ob imperium, quod ſuprà ſubtiliorem, & concitatam auram exercet, contineri dicitur, idcircò dum corporis Vas diſrumpitur non Mens, ſed Mentis inſtrumentum, atque inſignius organum effluit, & in partes diſſolvitur. Hoc enim probandum eſt, cum corpore pariter ſolui, & interire Animum, & quod in idem recidit, tenuiſſimum ſanguinis florem & halitum haud a Mentis natura ſecerni, quod ſanè nunquam Epicuri Sectatores demonſtrabunt.

Intereà Epicuri aſſertionem haud roborant, ſed potius enervant ea, quæ in confirmationem adducit Lucretius. Ait enim ſecundò nemo, dum emoritur Animam incolumem extra corpus ire ſentit, ſed tantum illam deficere in ea corporis parte in qua certa illius Sedes collocatur.

Atta-

Attamen, cum inquit, Homo ſentit, aut venit Corpus, aut Animus, non autem primum, quia ſentire haud corporis eſt, ſed animi, ut in prima hujus operis parte caput 14. Auguſtini de Animæ quantitate interpretantes, demonſtravimus; Dicendum igitur eſt, ſecundum, nempè Animum eſſe, qui ſenſus actionem exercet, tunc enim ſentire dicimur, cum Animus externis corporis organis utens percipit aliquid: Dum verò Animus à corpore recedit, nequit ſe incolumem è corpore egredientem ſentire, nam ut ſe ipſum, ſuaſque facultates percipiat, haud ſenſibus, ſed ſola intelligentia uti debet, non enim externis organis auxiliantibus, ſed tantùm ſemet ipſo effulgente, ſuam naturam intelligit. Cum ergò Animus à corpore ſejungitur, dum ſe dolentem, atque ab agendo in corpore ceſſantem percipit, incolumem adhuc eſſe & manere non ſe ſentit, ſed intelligit, dum enim dolet Animus & ſeſe à corpore ſejungens, non ampliùs actiones in organo exercere percipit, jam ſe dolentem, & in corpore minimè agentem intelligit, nequit autem hæc intelligere, quin ſe ſcientem, ac intelligentem videat. Dum verò ſe noſſe, & intelligere cernit, jam ſe ipſum integrum, & incolumem videt, cujus integra vis, atque poteſtas ipſum noſſe, ipſumque intelligere eſt, ut, Auguſtino docente in ſecunda hujus Operis parte luculenter oſtendimus.

Neque doctrinam orthodoxam infirmat Lucretius, dum ſuam aſſertionem roborans ſubdit, quod ſi Animus incorporeus, ac ſempiternus eſſet, nullo pacto dum ſejungitur à corpore conquereretur, ſed potius è carceribus, atque vinculis ſeſe expedire, & liberare gauderet. Etenim etiam hoc poſito & conceſſo, ex hac ratione citrà fallacis, & captioſæ argumentationis vitium certò inferri nequit, humanum Animum corruptibile corpus eſſe. Ut autem hoc planius oſtendatur, admoneo ex duplici principio oriri poſſe, quod dum Animus à corpore ſolvitur, doleat, & conqueratur, primo ex hoc quod fingeretur, Animum nihil aliud eſſe, niſi tenuiſſimam auram inſectilibus athomis contextam, quæ ut conſervetur, corpore organico tanquam vaſe, & domicilio indigeat, modo quo Epicurus edocet, & juxtà hanc fictionem, illicò exponi poſſe videtur, qua ratione invitus, ſummaque diſplicentia totus Animus ſejungatur à corpore, nam ſi ſubtiliſſimum corpus in craſſioribus organis incluſus Animus eſſet, proculdubio ſeparationem à corpore exhorreſceret, ex qua illius interitus, ac mors ſequeretur; Quidquid enim in hac rerum univerſitate vivit, dum ſe tueri & exiſtere exoptat, deſtruentes ſui cauſas deteſtari, neceſſum eſt. Hoc idem tamen phænomenon poſſit æquè obtineri, ſi ad aliud diverſum principium confugiamus. Etenim ut in noſtro Apparatu oſtendimus, poſſibilis eſt imperfectus, & finitus Animus, qui nihil aliud ſit præter Animum, ſuaptè nempè natura totus intelligens, inextenſus, & immortalis, jam fingamus Animo, hunc Animum exiſtere, ſanè dum hic immortalis, & à corporis natura alienus ponitur, nullam affinitatem, cognationem nullam cum corporibus, ſenſilibuſque rebus haberet. Atque adeò ſuaptè natura potiùs mortalia corpora, reſque caducas effugeret, atque execraretur, quàm illis conjungi, cum illis vitam, & ſocietatem inire vellet, cum nullus ſit nexus inter corruptibile, & immortale, nulla inter inextenſas res, & corpus proportio eluceat, non enim mortali re immorta-

Noſtro accedente apparatu Lucretiani ſophiſmatis fraus detegitur.

lis natura indiget: Attamen quamvis ſi rerum indolem conſulamus, nullum intelligatur commercium inter mortale, & immortalē, corporeum & inextenſum, nihilominus non videtur à ratione alienum, aut apertè falſum, poſſe finitum & immortalem Animum modò à nobis expoſito ex aliqua cauſa adeò corpori organico conjungi, ut mutuum quoddam commerciū inter utramque naturam innaſcatur, ſeù non videtur impoſſibile, quod ex naturæ legibus immortalis, & incorporeus Animus pro aliquo præſcripto tempore, aliquam materiæ portionem, organicum ſcilicet corpus aliquod tueri, regere, & cuſtodire teneatur, ut immortale mortali rei obſtrictum, & veluti adnexum videatur, quia tamen Immortale mortali non indiget, atque adeò nullam ex natura ſua propenſionem, & amorem erga res extraneas, & corruptibiles habere poſſit, non videtur impoſſibile, & rationi diſſentaneum, quod, ut hoc mutuum commercium corporis, & Animi obtineatur, atque amor, & propenſio quædam erga corpus in Animo immortali excitentur, ſolertiſsima Natura duo media, atque congrua inſtrumenta inſtituerit dolorem, nempè, & voluptatem, hac lege ut dùm res externæ corporea organa diverſimodè afficiētes, corporis economiam, & congruam diſpoſitionem non deturbant, aut deſtruunt, ſed potius tuentur, ac fovent, jucundus voluptatis ſenſus confeſtim excitetur in Animo, quo hic citrà ratiocinium ſtatim animadvertat, motus ab externis cauſis, in organa tranſmiſſos, haud deſtruere, & immutare, ſed conſervare, & fovere corpus, ad cujus cuſtodiam, & incolumitatem ipſe Animus deſtinatur. Quod ſi externarum rerum impreſsiones ad corporis deſtructionem, aut inſignem quamdam mutationem tendunt, tunc ut illicò ad corpus tuendum occurrat Animus, ingrata doloris perceptio ſtatim innaſcatur.

Non eſt à ratione alienum poſſe imperfectum Animū eſſe immortalem, & inextenſum extenſa tamen & mortali naturæ conjungi.

Animus ex liberrima Authoris intentione, haud ſuapte naturâ corporis conjunctionem amat.

Iuxta quam hypotheſim, quæ ſanè nullam apertam falſitatem amplectitur, Animus non ſuaptè natura corpus amaret, & corpori perpetuò obſtringi cuperet, ſed ex Naturæ legibus, ad organicū corpus tuendum & moderandum, doloris, & voluptatis ope ordinaretur, neque revera corpus diligeret, cum corpore conjungi gauderet, ſed tantùm voluptatem amaret, odio haberet dolorem. Etenim niſi corporis occaſione, neque dolor neque voluptas in eo progignerentur, neque ad corporis cuſtodiam deſcenderet, neque à corpore ſejungi conquereretur; Hoc autem pacto rem in homine contingere fatemur, aut ſaltem inſigniter probabile eſſe ſuſtinemus. Cum igitur idem phænomenon ab Epicuro adductum poſsit à duplici cauſa ortum ducere, & juxtà utramque hypotheſim æquè explanari, evidenter inferimus, temerè, & captioſè arguere Epicurum, dum ex amore, & propenſione Animi erga corpus, citra dubitationem deducit, Animum corporeum, & mortalem eſſe.

SOPHISMA OCTAVUM.

DEnique cur Animi nunquam mens, conſiliumque
Gignitur in capite, aut pedibus, manibuſve: ſed unis
Sedibus, & certis regionibus omnis inhæret:
Si non certa loca ad naſcendum reddita quoique

Sunt

Sunt & ubi quidquid poſſit durare creatum?
Atque ità multimodis pro totis artubus eſſe
Membrorum ut nunquam exiſtat præpoſterus ordo
Vſque adeo ſequitur res rem, neque flamma creari in
Fluminibus ſolita eſt, neque in igni gignitur algor.
Præterea ſi immortalis natura animai eſt
Et ſentire poteſt ſecreta à corpore noſtro
Quinque, ut opinor, eam faciundum eſt ſenſibus auctam
Nec ratione ulia noſmet proponere nobis
Poſſumus infernas animas acherunte vagare.
Pictores itaque, & ſcriptorum ſæcla priora
Sic animas introduxerunt ſenſibus auctas.
At neque ſeorſum oculi, neque nares, nec manus ipſa
Eſſe poteſt anima, neque ſeorsùm lingua, neque aures
Abſque anima per ſe poſſunt ſentire, nec eſſe;
Nec ſenſus ipſi ſeorſum conſiſtere poſſunt
Naribus, atque manu, atque oculis, atque auribus, atque
Lingua, nec per ſe poſſunt ſentire, nec eſſe.

EXPOSITIO.

Dupliciter adverſus Animæ immortalitatem hic arguit Epicurus,

VT collabentem Epicuri doctrinam perlegans, ac venuſta Lucretii Muſa fulciret, duo nova, ſed æquè inania, ac præcedentia fuere, contexit argumenta, quorum primum eſt; Si humanus Animus immortalis, & à corporis indole alienus eſſet, profectò nulla certa ſede, in qua locaretur indigeret, ſed in quavis corporis parte delitеſcens ad inſigniores intelligentiæ operationes exercendas aptus eſſet; Cum enim nullam cognationem, & proportionem haberet cum corpore, ubicunque in corporeis organis poneretur, vitæ conſilium atque regimen, mentiſque vim in uſum verteret, ac manifeſtaret, idcircò & in manibus, & in pedibus cæteriſque corporis membris non tantùm ſentiret, verum & intelligeret, ac præſtantiores ſuas actiones pateſaceret; Atqui hoc nullo pacto contingit. Etenim Animus certam ſuam regionem ac fixam ſedem in corpore, ſcilicet in pectore ac præcordiis habeat, ubi vegetior eſt ſenſus, & concitatiores vigent affectus; idcircò fatendum eſt, mortalem, & extenſum Animum eſſe, cui non minus ac cæteris corporibus ſua peculiaris, ac certa ſedes tribuitur, ut in uno tantum loco vitæ regimen, ac mentis conſilium effloreſcat.

Altera verò argumentatio ſic procedit, Anima corpori adnexa, ut ſentiat, nempè videat, olfaciat, audiat, organis indiget, nempè opus eſt, ut aures, oculos, nares, & alia membra ad ſentiendum ordinata adhibeat. Hinc ſi à corpore avellatur oculus, illico videndi poteſtas extinguitur in Animo. Idcircò ſicuti organa ſenſus à corpore ſejuncta omni vitali actione deſtituuntur, eodem pacto, & eſſe, & ſentire ceſſat Animus, dum à toto corpore, cujus certa quædam pars eſt, diſſociatur; Si igitur extrà corpus ſingulis caret ſenſibus, cum ſit ſeparata ab organis, in quibus ſentiendi facultas exercetur, deficere, & interire oportet, cum tota Mentis vis in ſentiendi poteſtate ſita ſit; quapropter Vulgi, atque Poetarum deliramenta ſunt, cum dicimus, Animas ſenſibus præditas à

corpore ſejunctas per inferos vagari, quod ſanè excogitatum fuit, ut deindè ſuſtineri poſſit, Animas è corporibus ſolutas inferna ſupplicia ſentire: quo profectò nihil abſurdiùs, cum intereunte corpore ſinguli ſenſus intereant. Hoc pacto à ratione devius delirat Epicurus.

CONFVTATIO.

Epicuri detegitur error.

INfelix quidem Erroris conditio? Hic enim quo magis inſoleſcens veritatem oppugnare ſtudet, eo victus magis, ac depreſſus enervatur, ſuamque nobis imbecillitatem aperit: quod Lucretio falſum tuenti ſanè contingit, qui quo majori conatu ad Epicuri mendacia ſuſtinenda incumbit, eo fortiùs à triumphali veritate debellatur, atque apertæ redarguitur falſitatis. Quid enim ad Animi interitum oſtendendum infirmius adduci poterat, quam fixa, & certa mentis ſedes in pectore, ſive præcordiis collocata; ſiquidem ut hujus primæ rationis levitas ac tenuitas facilè innoteſcant, ſic arguimus: Anima juxtà doctrinam Epicuri nihil aliud eſt, quam quædam tenuiſſima aura ex valdè mobilibus, ac ſubtiliſſimis athomis emergens, ubicunque igitur in corpore clauſa hujuſcemodi aura invenietur, cum ipſa pariter Animus, mens, & ingenium reperietur, idcircò nullam certam regionem, ac fixam ſedem, aut in pectore, aut in cerebro haberet Animus, ſed in quovis corporis organo, ſeu in quavis organicæ materiæ parte non tantùm ſentiret, verum & intelligeret, inſignioreſque mentis actiones perficeret, atque adeò tela, quæ in nos Epicurus immittit, in ipſummet hoſtem reſiliunt, ut non tantùm nos, ſed etiam ipſius Epicuri ſectatores hoc primum Lucretii argumentum ſolvere debeant.

Dubitatio quædam emergit.

Reſpondere tamen poterit adverſarius dicens, quod quamvis in quavis viventis corporis parte ſubtiliſſima hæc vigeat aura, cui ſentiendi poteſtas inſidet, & ob quam rationem Anima nuncupatur, attamen quia vegetiori motu, majorique tenuitate in pectore pollet, ubi organum magis ad præſtantiores Animi functiones obeundas congruum, & proportionatum invenitur, ideò Animus, ſive mens haud in quovis corporis loco, ſed tantùm tanquam in ſuo Regno in pectore ſive præcordiis ſuum imperium exercet, atque intelligendi facultatem ad uſum revocat, idcircò optimè Epicuri hypotheſi firmata, Animus ab anima ſecernitur, atque ratio traditur, cur certa quædam mentis ſedes ſit in organico corpore collocanda.

Dubitatio ſolvitur.

Hæc tamen reſponſio nullius ponderis eſt: Etenim primum abs te quæro, Epicuri ſectator? ſi Animus, ſeu mens quædam tenuiſſima aura eſt, ac quidam athomis contextus vapor, cur hic in pectore tantùm viget, ut non poſſit inſimul in aliis carporis viſceribus, & potiſſimum in cerebro, in arteriis, nervorumque cavitatibus, in quibus ſubtiliſſimus ſummeque concitatus ſanguinis ſpiritus ſummoperè floret? Cur enim tantùm in pectore intelligendi vis exercetur, ut etiam, & arteriæ, & nervi, & cerebrum, & aliæ ſimiles partes non intelligant, judicandi, & ratiocinandi virtute non polleant? Quod ſi, ut Epicurus docet, fortuito Athomorũ concurſu citrà ſupremi Numinis providentiam efformatus eſt Animus, cur tantum in pectore ſuam certam regionem invenit, ut non poſſit etiam ſaltem aliquando ità athomorum motu adaucto

in alias corporis partes irrumpere, ut & munus, & pedes & brachia intelligere, mentiſque poteſtate gaudere videantur? Cur etiam & hoc in brutis non contingit, in quibus ſæpiſſimè magis, quam in hominibus ferocior atque concitatior ſpiritus vehemens è ſanguine erumpit, qui per corporis artus, atque membra velociſſima excurens brutorum corpora humanis corporibus robuſtiora, atque viviori ſenſu prædita reddit? Hinc obſervamus in quibuſdam Animantibus ratione, & intellectu carentibus vivendi, aut audiendi ſenſus nervorum, ſanguiniſque vires validiores, ac vehementiores eſſe, quàm in homine. Cur ergo & maioribus viribus prædita bruta ut homines non intelligunt, ſi mobiliores, ſubtiliores, ac potentiores athomos in ſuis organis, fluidis ſubſtantijs admixtas, complectuntur.

Audio tamen quid ulteriùs reſpondeant, nempè, ad intellectus actiones abſolvendas haud ſatis eſſe concitatas, ac tenuiores athomos in aliqua corporis parte locatas inveniri, ſed inſuper requiritur, ut locus, in quo exiſtunt, congruus, & proportionatus ſit ad intelligendi vim exercendam, quod tantùm in pectore, in aliqua ſcilicet certa corporis regione, non vero in cæteris partibus contingit. Attamen quis quàm inanis, ac futilis hæc reſponſio ſit, non videt, nam hoc ipſum quærimus. Si Animus caſu procreatus eſt, & in quadam tenuiſſima aura totus conſiſtit, cur in ſolo pectore, non verò in alijs corporis locis ſuam ſedem collocatam invenit? Cur non intelligit in ſanguine, in nervis, arterijs, aut in cerebro? ubi tam concitatum, ac vegetum motum ſentimus? in his namque locis hæc ſubtiliſſima aura ſanè vivit, ubi incluſa detinetur, liberè evagatur, & excurrit. Cur igitur in illis tantùm ſentit, non verò intelligit? Animæ, non Animi actiones exercet? Cur tot organis, ut vivat Animus, indiget, ut ſaltem aliquando in unico ſolo organo hujuſmodi aura incluſa rationis, atque mentis operationes perficere nequeat? Cur etiam caſu factum non eſt, ut concitatus halitus in vino deliteſcens, in vaſe aliquo optimè clauſus, in Animæ, mentiſque actiones non erumpat? Quod ſi tandem hæc tenuiſſima athomorum textura ut fiat Animus, nimirum ut intelligat, inſtrumento, & organo quodam congruo, & proportionato indiget, jam & ipſemet Epicurus viam nobis aperit, ut noſtram hypotheſim firmemus, illiuſque ſophiſmata quam facillimè detegamus. Quod ut meliùs percipiatur, admonemus, duplicem ſenſum habere poſſe hujus Epicuri verba, Animus certam regionem, ac fixam ſedem in corpore habet; nam vel ſenſus eſt. Animum per ſuæ ſubſtantiæ expanſionem, in quodam peculiari loco claudi, & contineri, ut nihil ſit aliud, quàm tenuiſſimum corpus in quadam maximè ſibi congrua parte corporis locatum; vel ſenſus eſt, in aliqua corporis parte tantum elucere proportionatum, ac congruũ inſtrumentum, ubi Anima ſingula corporis membra regere & moderari valeat, ut in illo intelligendi poteſtas exerceri videatur, ut in capite potiſſimùm id contingere putamus. Si primum dicatur, jam in falla cem argumentationem incidit Epicurus, tanquam certum firmans id quod probare debuerat, deindè in alterum dilabitur errorem, dum fingit, & opinatur Mentis actiones in aliqua corporis parte corporei inſtrumenti beneficio abſolvi, quod apertè falſum eſt, cum intelligentiæ vis, ut ſuas operationes exerceat, nullum corporis adhibet organum,

Quam ſibi repugnet Epicuri doctrina demonſtratur.

Qua ratione Animus potiſſimum in aliqua corporis parte vigere, aut ſedem obtinere dicatur, paucis oſtenditur.

num,

num,ſed ut ſuprà innuimus, potiùs, dum intelli git, a corpore averti tur, ac removetur. Hoc enim oſtendendum eſt, Animum organo indigere ad intelligendum, quod non oſtendit, ſed tantum abſque ullo fundamento in medium affert Epicurus. Quapropter ad ſecundum ſenſum ſaniùs, ac tutiùs confugiendum eſt. Siquidem optimè affirmari poteſt, ex naturæ legibus, ſic Dei diſponente providentia, in humano corpore ſedem quamdam ſeu quoddam concinnum, ac ineffabili quadam ratione elaboratū inſtrumentum vigere, in quo, & ob mediæ, ſubtilioriſque ſubſtantiæ validiores vires, & ob nobiliorem partium ſtructuram & configurationem Animus veluti in arce poſitus ad corpus tuendum, ac moderandum inceſſanter invigilet; nàm cum in hoc inſigniſſimum organum ſinguli corporis motus, atque omnium externarum rerum impreſſiones concurrant, ac tendant, dum ex hujuſmodi motionibus iuxta naturæ leges dolor, & voluptas in Animo excitantur, tota Animi vis ad corporis præſidium, atque tutelam in hoc validiſſimo organo abbreviata videtur, ut ex ipſo in Univerſum corpus vita, ſenſus derivetur. Idcircò affirmamus, ibi Animæ ſedem collocatam eſſe, ubi ad ſenſum, & imaginandi poteſtatem exercendam, atque ad totum corpus tuendum inſignius, magiſque congruum inſtrumentum invenitur, quod niſi adſit, imaginatio, & ſenſus intereunt in Animo, qui corporis organis ſane indiget, ut ſentiat, aut imaginetur, ſenſationes enim & imaginationes, ut diximus permixtæ, & impuræ ſunt Animi operationes, neutiquàm tamen hujuſmodi corporis organo indiget Animus, ut intelligat, quamvis nobis hunc in capite intelligere appareat, in quo profectò Animus decipitur, ſicuti fallitur, cum exiſtimat, ſenſum haud in ſemetipſo, ſed in corporis organis, in quæ res externæ incurrunt, procreari. Poſtremo hoc pacto arguens Epicurus, in alium Paralogiſmum incidit; Etenim ex hoc, quod inſigniores ſenſus vitæ, & imaginationis actiones in aliqua determinata corporis parte exerceantur, indubitanter infert, Animum tenuiſſimum, ac mortale corpus in quadam organicæ materiæ parte expanſum, & clauſum eſſe. Quis tamen ſana mente præditus non videt hoc Phænomenon poſſe ex alio diverſo principio emanare, nàm æque commodè exponi poſſit, ſi nempè fateamur, Animum immortalem quidem, & inextenſum eſſe, ut in nulla corporis parte effundi, & exporrigi queat, ex Naturæ tamen legibus adeò corpori adnexum eſſe, ut in quadam tantùm fixa ſede, & certa regione congruentiori inſtrumento accedente, vitæ regimen, atque conſilium valeat exercere, ut ſubtiliſſima, & ætherea corporis ſubſtantia, haud Animus ſed præſtantius Animi ſit inſtrumentum, modo quo ſuprà abundantiùs expoſuimus; Cum igitur hoc idem Phænomenon poſſit commodè ex duplici cauſa proficiſci, ut captioſus, atque inaniter arguens reijciatur Epicurus, dum immortalitatis oblitus ex ſola corporis morte Animæ noſtræ actiones, ac facultates educere ſtudet. Jam ſupereſt ut alteram argumentationem pro viribus refellamus. Hoc enim pacto ratiocinatur. Animus à corporeis organis ſejunctus ſentire nequit, igitur dum a corpore diſſociatur, ſentiendi poteſtate evaneſcente, penitùs interit. Fallax propemodum eſt hic ſermo. Nàm ſi in eo veritas emicaret, inferri etiam poſſet, fracta muſici organi fiſtulà ſimul cum ſonitu reſonantem aerem interire.

re. Hoc certè contingeret, ſi ſola ſonitum excitandi poteſtas aeri ineſſet. En jam detectus error? arbitratur ſiquidem Epicurus ſolam, ac nudam ſentiendi virtutem Animo adhærere, ut hic nil aliud ſit, quam quædam ſentiendi vis, in ſenſu enim mentis vitam impudenter collocat, at hoc prorſus à veritate abhorret, cum præter ſentiendi poteſtatem inſignior quædam vis effulgeat in Animo, quæ Intelligentia, aut Mens nuncupatur. Hinc etſi ſenſus ſoluto corpore extinguatur, ſentiendi facultatem à corpore ſejunctus minimè exerceat Animus, attamen integra, incolumiſque præſtantior intelligendi virtus manet, quæ nullo modo à corpore pendet, ac ipſum veluti Animæ fundum, intimioremque naturam efformat, cui ſentire, & imaginari quid contingens, quidque arbitrarium, ita Natura inſtituente, eſt, intelligere verò neceſſarium, adeoque intimum, ac proportionatum ut intelligendi facultate ſepoſita, Animi notio confeſtim pereat, Tolle ſenſum, relinque intelligentiam, jam integer Animus adeſt; ut enim vivat Animus, haud ſentire, ſed intelligere neceſſum eſt, quod evidenter conſtabit, cum in quarta hujus operis parte Animæ natura perveſtigabitur.

Vt vivat humanus Animus haud neceſſe eſt ut ſentiat, ac in corpore agat, ſatis eſt ſi intelligat.

Hic tamen tantùm ſolvendum ſupereſt, quo pacto Animus à ſenſuum organis diſſociatus, inferna ſupplicia ſentire valeat, qua nimirùm ratione in Animo à corpore ſejuncto, citrà organorum auxilium, igne ſæviente poſſit doloris ſenſus excitari. Ardua quidem, ac ſolutu difficillima hæc quæſtio videtur iis, qui cum Animæ naturam perſcrutantur, ad corpora, non verò ad Animum ſeſe convertunt, atque ſenſilium rerum ſpectris, & imaginibus decepti, cum ſenſibus, & carne, haud cum intelligentia commorari gaudent. Nam ſi naturam Animi, atque ſenſus exquiſitè perpendamus, illicò intelligemus evidenter poſſibile eſſe, Animum à corpore ſejunctũ, ignis occaſione, ex liberrima ſupremi Numinis voluntate, doloris ſenſu excruciari poſſe, ut fide docente, contingere apud inferos, pro certo habemus, ubi Animæ æterno torquentur igne. Hujuſmodi enim poſſibilitas planè innoteſcet, ſi Animi, ac ſenſus naturam diligenter evoluamus, atque animadvertamus in ea, quæ Animo corpori adnexo eveniunt. Animus cum ſuaptè natura incorporeus ſit, & immortalis, modo quo pluribus in locis hujus operis demonſtravimus, ſequitur ex ſe nullam proportionem cum corpore habere, atque adeò ſemotis naturæ legibus ex mutatione, & quavis corporis affectione nulla conſurgere poteſt mutatio, atque perturbatio in animo, & pariter quovis modo finito, & imperfecto Animo immutato, & alterato, nullo pacto mutari, & alterari deberet corpus. Siquidem niſi inter duas res proportio, & congruentia quædam eluceat, altera in alteram agere nequit; Cum ergo tota corporis natura ſita ſit in hoc quod ſectilis magnitudinis tumore, & extenſione gaudeat, animi verò indoles in nuda cogitandi poteſtate collocetur, profectò nullus à nobis intelligi poteſt modus, quo corpus & inextenſum, inſectile, & diviſibile invicem impelli, & agere valeant. Idcircò cum in homine mutato, & affecto corpore, nova quædam mutatio, & affectio in perceptione, & cogitationibus animi innaſcitur, id ſanè non oritur ex ipſamet natura, & poteſtate corporis, quod cum ſit longè infimius animo, hunc neque dolore miſerum, neque voluptate beatum efficere poteſt.

Quo pacto humanus Animus à corpore ſejunctus ignis actione excruciari valeat, oſtenditur.

Quid-

Digitized by Google

Quidquid enim aut dolore punire, aut recompenſare voluptate animum poteſt, animo excellentius ac præſtantius eſſe oportet. Si igitur ex corporis mutationibus voluptas, aut dolor, aut quivis alius cogitandi modus excitatur, hoc tantummodò ex liberrima ſupremi Numinis intentione oriri poteſt, quia nempè naturæ Author voluit adeò invicem animum, ac corpus adnectere, ut mutatio unius ſit occaſio, ut mutetur, alter juxtà leges unionis inter mortale, & immortale ſancitas ex quibus manifeſtè colligimus non minus arduum, & difficile explicata, & captu eſſe, quo pacto Animus à corpore ſejunctus ad præſentiam ignis dolore torqueatur, quam intelligere, & aperire, qua ratione corpori conjunctus, dum corpus movetur, & afficitur, dolorem, aliaſque mutationes patiatur, cum Animus æquè improportionatus ſit igni, dum eſt à corpore ſejunctus, ac ipſiſmet corporeis organis, dum cum corpore in homine aſſociatur. Sicuti igitur ex Divinæ Voluntatis arbitratu inextenſus Animus ad organici corporis præſentiam, & mutationem adeò poteſt immutari, ut dolore aliquando excrucietur, poterit etiam liberrimè ſtatuere, ut idem Animus ad ignis præſentiam æterno doloris ſupplicio puniatur, ut ignis, ſi fas eſt, dicere, ſit cauſa occaſionalis doloris, qui in Animo excitatur eo modo, quo organicum corpus motivum, & occaſionem præbet Naturæ creanti, ut nunc dolorem, nunc verò voluptatem progignat in humano Animo. Verum quidem eſt, Animum ſolutum à corpore ex inſtrumentorum abſentia neque videre, neque audire, aut ullum alium ex quinque ſenſibus exercere, attamen ex divina ordinatione ad præſentiam ignis dolorem ſentire poterit, non minùs, ac ſentiat, cum corporeis organis animo copulato aliqua corporis pars deturbatur, aut ſolvitur. In utraque enim re eadem prorsùs continetur difficultas. Sed hæc obiter dicta. Satis eſt, hic innuiſſe, quam inſaniant, & toto cælo aberrent, qui rerum corticem, ſenſus, lumine tantùm inſpicientes, rerum viſcera, ac penetralia, intellectu poſthabito, minimè cernunt.

SOPHISMA NONUM.

ET quoniam toto ſentimus corpore ineſſe
Vitalem ſenſum, & totum eſſe Animale videmus.
Si ſubito medium celeri præciderit ictu
Vis aliqua, ut ſeorſum partem ſecernat utramque
Diſpertita procul dubio quoque vis animai
Et diſciſſa ſimul cum corpore diſſjicietur.
At quod ſcinditur, & partes diſcedit in ullas
Scilicet æternam ſibi naturam abnuit eſſe
Falciferos memorant currus abſcindere membra
Sæpe ita deſubito, permiſta cæde calentes
Ut tremere in terra videatur ab artubus id, quod
Decidit abſciſſum, cum mens tamen. atque hominis vis
Mobilitate mali non quit ſentire dolorem,
Et ſimul in pugnæ ſtudio, quod dedita mens eſt
Corpore cum reliquo pugnam, cædeſque petiſſit,
Nec tenet, amiſſam lævam cum tegmine ſæpe

Inter

Inter Æquos abſtraxe rotas, falceſque rapaces,
Nec cecidiſſe alius dextram, cum ſcandit, & inſtat;
Indè alius conatur adempto ſurgere crure,
Cum digitos agitat propter moribundus humi pes
Et caput abſciſſum calido, viventèque trunco,
Servat humi voltum vitalem, oculoſque patentes
Donec reliquias Animai reddidit omnes.
Quin etiam tibi ſi lingua vibrante minantis
Serpentis caudam procero corpore, utrinque
Sit libitum in multas partes diſcindere ferro,
Omnia jam ſeorſum cernes ancisa recenti
Volnere tortari, & terram conſpergere tabo
Ipſam, ſeque retro partem petere ore priorem
Vulneris ardenti ut morſu premat icta dolorè
Omnibus eſſe igitur totas dicemus in illis
Particulis animas? at ea ratione ſequetur
Vnam Animantem Animas habuiſſe in corpore multas.
Ergo diviſa eſt ea, quæ fuit una ſimul cum
Corpore; quapropter mortale utrunque putandum eſt
In multas quoniam partes diſcinditur æquè.

EXPOSITIO.

A Senſibus ad diviſionem deſcendit Lucretius, ut firmiorem doctrinam redderet Epicuri, ſic enim primò ad Animæ mortalitatem evincendam ratiocinatur. Quidquid corruptibilis corporis proprietates amplectitur, mortale, & corporeum quidem eſt, præcipua autem mortalis corporis paſſio in partes ſcindi & dividi, atque in ſpatiis explicari poſſe, eſt; atqui ſingula hæc humano congruunt animo; corruptibilis igitur eſt Animus. Cum enim vitalis ſenſus per totum corpus explicetur, clarè infertur, & Animam, cui ſenſus ineſt, per ſingulas corporis partes effundi. Deinde Animus in partes dividi, ac ſcindi poteſt, nam dum humanum corpus ferri violentia, aut ænei globi è bellico tormento exploſi ictibus in duas diſpeſcitur partes, tunc in duas medietates organicum abſcinditur corpus; tenuiſſima mentis aurà effluente, in partes evaneſcens per aerem diſpergitur Animus, ſenſus, ac vitalis calor diſſipantur. Si igitur in partes ſcinditur Animus, mortem, non minus ac corpus patitur, atque interit. *Lucretii ratiocinium pro Animæ mortalitate ſtatuenda.*

Quod autem Anima ſectilis ſit, & in partes diviſibilis, apertiſſimè colligitur, ſi ad quædam Animantia animum convertamus. Etenim plura extant Animalia ut ſerpentes, quæ ſi in plura fragmenta dividantur, veluti in plura viventia ſenſu, & motu prædita convertuntur, ut eadem numero Anima diſciſſa, atque diſtributa in illis fragmentis videatur, neque dicendum eſt, lacertorum, exempli gratia, Animam eſſe plurium integrarum Animarum congeriem, ut cum Animal abſcinditur, unaquæque Anima ſuam quodammodò corporis particulam accipiat, cui vitam, & ſenſum elargiatur, cum id citrà ullam rationem aſſereretur. Fatendum igitur eſt, tam in homine quam in cæteris Animantibus ſectiles, atquè adeò mortales eſſe Animas. En quo pacto in-

 teri-

teritus, ac putredinis fautor, mortem, corporiſque paſſiones in humano Animo ſævire, ac deliteſcere, Lucretius ſibi ſuadet.

CONFUTATIO.

Captioſam ac levē eſſe Epicuri argumētationem ex noſtro apparatu oſtendimus.

Hæc nova Epicuri argumentatio ab humani corporis ſectione, vitaliſque ſenſus expanſione deprompta, merum ſophiſma eſt, nulloque negotio refellitur. Et primò ex eo quod ubique in corpore ſentiat Animus haud evidenter infertur, Animum per ſingulos corporis artus exporrectum eſſe, nam ut in libro de Animæ quantitate oſtendit Auguſtinus, ſentit in corporis organis, ubi non eſt, ubi ſcilicet tantum agit, haud expanditur, cum inſectilis, & inextenſa ſit illius ſubſtantia. Neceſſe ſiquidem non eſt, ut Anima per univerſum corpus ſubtiliſſimi corporis inſtar explicetur, & extendatur, ut ſenſus in quavis corporis parte excitetur, cum ad id obtinendum ſatis fuerit, immortalem Animum ob mutuum unionis commercium poſſe in quavis corporis parte agere, & ad illius mutationem affici, modo quo ſupra pluries explicatum eſt. Cum igitur idem phænomenon ex duplici principio diverſo ortum ducere poſſit, nulla eſt ratio, cur potiùs oriatur à cauſa, quam effingit Epicurus, non verò ab eo principio, quod ſolidiſſimè firmat Orthodoxa Religio, idcircò ſic arguens Epicurus, fallax quidem committit ratiocinium.

Deindè neque manifeſtè ab Epicuro oſtendì poteſt ſciſſo. corpore in plures partes aliquando, & Animum abſcindi. Nam ſi tantùm ſenſus auctoritatem conſulamus, cum ferri violentia in duas partes ſecatur humanum corpus, tantùm aſſerere poſſumus citrà rationis injuriam cum ſanguine tenuiſſimum, ac æthæreum illius florem pariter effundi, & in auras abire. Quod autem intereat, & effundatur Animus, ſenſus non edocet, ad rationis tribunal tantùm de hac re judicium ferre ſpectat, hoc enim eſt, quod ſub quæſtionem cadit, an videlicet cum corpus ſcinditur, & in partes ſolvitur, ſcindatur identidem, ac ſolvatur Animus, quem nullus quidem ſenſus percipit, ſed tantum ratio cernit, & intellectus comprehendit. Conſulatur ergò ſedulo rationis, & intelligentiæ lumen, cujus oracula quæſo expectemus, ut quid de re tam gravi, tam magni ponderis, judicandum ſit, intelligamus. Sanè ſaltem ratio evidenter nos edocet, cum in duas partes humano corpore abſciſſo, & ſanguine effuſo emoritur homo, ac vitalis interit calor, id poſſe æquè commodè ex duplici cauſa promanare; nam primò abſciſſo corpore ſenſus extinctio, atque Animæ operationum defectus poſſent oriri ex hoc, quod dum ſanguis effunditur, ac corpus ſcinditur, effundatur pariter, & dividatur Animus, cujus natura in ipſa tenuiſſima ſanguinis aura, athomorumque textura ſita ſit, quæ diſrupto vaſe diſſipari, atque per aerem diſpertiri neceſſe ſit, modo quo apud Epicurum exponitur.

Præterea fulgidiſſima ratio dictat, poſſe hoc idem phænomenon originem trahere ex alio principio, cui omninò adverſatur cauſa ab Epicuro adducta. Etenim haud improbabiliter ſuſtineri poteſt, corpore abſciſſo, non abſcindi, & ſolvi Animum, ſed incolumem, ac integrum remanere, & tantùm ceſſare ab agendo in corpore ob con-

grui

grui inſtrumenti defectum, & debitæ organorum diſpoſitionis abſentiam.

Cum enim ſciſſo corpore effunditur ſanguis, media hominis ſubſtantia ſive pars ſubtilior, & ætherea ſanguinis, quæ eſt vinculum, cujus ope Animus corporeis adnectitur organis, in auras abiens ſolvitur, atque per aerem diſpergitur, idcircò dum vinculum diſrumpitur, Animus à corpore ſolvitur, illæſa ſua manente naturà, ut non ipſe, ſed illius vinculum, & inſignius inſtrumentum in partes diſtribuatur, & intereat, quæ quidem hypotheſis nil falſi apertè continet, ſed potiùs ſaltem veriſimilitudine, & probabilitate Epicuri principiis anteponenda videtur. Fallax igitur eſt Epicuri ratiocinium, quo ex corporis diviſione, ſanguiniſque effuſione Animi interitum colligere tentat.

Solvendum ſupereſt alterum argumentum, quod adhibet Epicurus, ut animantium Animas ſcindi, ac dividi in plures partes abſciſſo, & diviſo corpore, oſtendat, quia tamen de hac re fusè in prima hujus operis parte diſſervimus, Auguſtini vigeſimum textum illuſtrantes, ideò hic ab hoc argumento denuò ſolvendo abſtinemus. Concludamus ergo, neque ſenſu, neque ratione ex corporis diviſione Animæ mortalitatem inferri poſſe.

SOPHISMA DECIMUM.

Præterea ſi immortalis natura Animai
Conſtat, & in corpus naſcentibus inſinuatur
Cur ſuper ante actam ætatem meminiſſe nequimus?
Nec veſtigia geſtarum rerum ulla tenemus?
Nam ſi tantopere eſt animi mutata poteſtas
Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum
Non (ut opinor) ea ab leto jam longiter errat.
Quapropter fateare neceſſe eſt, quæ fuit ante,
Interiiſſe, & quæ nunc eſt, nunc eſſe creatam
Præterea ſi jam perfectò corpore nobis
Inferri ſolita eſt animi vivata poteſtas
Tùm cum gignimur, & vitæ cum limen inimus
Haud ità conveniebat, uti cum corpore & unà
Cum membris videatur in ipſo ſanguine creſſe.
Sed velut in cavea per ſe ſibi vivere ſolam.
Convenit ut ſenſu corpus tamen adfluat omne
Quare etiam atque etiam nec originis eſſe putandum eſt
Experteis Animas, nec lethi lege ſolutas.
Nam neque tantopere adnecti potuiſſe putandum eſt.
Corporibus noſtris extrinſecùs inſinuatas
Quod fieri totum contrà manifeſta docet res.
Namque ità connexa eſt per venas, viſcera, nervos,
Oſſaque, uti dentes quoque ſenſu participentur,
Morbus ut indicat, & gelidai ſtringor aquai,
Et lapis oppreſſus ſubitis è frugibus aſper
Nec tam contexta cum ſint, exire videntur

 Inco-

Digitized by Google

Incolumes poſſe, & ſalvas exolvere ſeſe
Omnibus è nervis, atque oſſibus, articuliſque

EXPOSITIO.

Duplex Epicuri exponitur argumentatio.

DUm in humanæ Mentis ortum, & originem animadvertit Epicurus, nugantium hominum deliramenta, animorum perpetuitatem eſſe arbitratur; Idcircò Animæ mortalitatem adſtruens, hoc pacto hic primo argumentatur. Si humanus Animus immortalis eſſet, cum naſcentibus corporibus infunditur, præteritarum rerum veſtigia, & ſigna teneret, ac in nullam rerum caderet oblivionem; Quapropter reminiſceretur eorum, quæ antequam corporeis inſinuaretur organis, præſtitit, atque cogitatione revoluit. Si quidem quod immortale & incorporeum eſt, nulla ratione deturbari, ac vitiari poteſt, dum mortalibus, extenſiſque rebus adnectitur: Atqui hoc ſanè non contingit, nullius enim rei ante actam ætatem recordatur Animus, qui neque poſtquam cum corpore adoleverit, memoria complectitur ea, quorum ab ineunte ætate ſigna quædam tenebat. Undè quęſo tam turpis rerum oblivio orta eſt? Quis tot vires corpori ſubminiſtravit, ut hoc cunctarum rerum veſtigia, ac delineamenta delere potuerit ab Animo, qui ſi dum in corpus infunditur, illicò rerum memoria deſtituitur, haud vitam, ſed mortem reperiet in corpore, in quo non vivere, ſed mori diceretur; dicendum igitur eſt, Animo in corpus immerſo, illius priſcam ætatem evanuiſſe, atque novam vitam fuiſſe in corpore, cujus quod erat antea, interjt, quod verò vivit de novo procreatum eſt.

Deindè arguit Epicurus, ſi Animus extrinſecus corpori advenit, profecto cum ſanguine invenis non creſceret, ſed tanquàm res a corporis natura ſejuncta extra venas, nervos, & arterias in corpore tanquam in cavea habitaret. Res enim immortalis nullam cum mortali corpore affinitatem, ac proportionem habet, quin etiam Animus non deberet tam tenaciter corporis membris adglutinari, venis, arterijs, ſanguini, ſinguliſque partibus tam arcto vinculo adhęreſcens. Si igitur Animus citrà dolorem, & difficultatem nequit ſeſe a corporis organis expedire, & liberari, luculentiſſimè ſequitur, mortis non minùs, ac corpus participem eſſe. Interit ergo Animus, ſi cum corpore naſcitur pariter, ac ſolvitur, ſi nempè non oritur, niſi corpori inſinuetur, ac organis tenaciſſimè adhęreſcat, quibus ſolutis & adglutinatus diſſipatur Animus. Ità ex altero in alterum errorem incidens Epicurus, veritatis lumen tenebris offundere nititur.

CONFVTATIO.

Epicuri dubitatio ſolvitur.

AC primùm celeberrimam in hoc loco quæſtionem movet pro Epicuro Lucretius de Animorum ortu, & origine. Vt autem ad planiorem rei intelligentiam, atque ut expeditè adverſarij rationes diluamus, rem totam ſic enucleare liceat. Humanus Animus aut tenuiſſimum, & mortale corpus eſt in craſſioribus organis expanſum, iuxta Epicuri doctrinam, aut immortalis eſt a corporis organici genere ſejunctus; ſi primum, inconcuſſum erit, Animum haud inſinuari ſeù

cor-

corpori infundi, ſed in ſemine deliteſcentem cum ipſo corpore naſci, & creſcere; ut dum corporis organa perficiuntur, augentur, & adoleſcunt, augeatur, perficiatur, ac unà adoleſcat Animus, cujus vires, aut imbecillitas exacta quadam proportione corporis tenuitati, ac viribus reſpondeant. Quapropter ſecundum hanc hypotheſim Animus fit ex traduce, nempè cum ipſomet ſemine propagatur. Si autem detur alterum, ſcilicet ut ratio, & fides firmiſſimè docent, animorum firmetur immortalitas, tunc cum Animus ſit a mortalis corporis indole alienus, & ſuaptè natura inſectilis, & inextenſus, oriri, & augeri ſimul cum corpore nequit, aut propagari in ſemine, modo quo materiatis, ſenſibilibuſque ſubſtantijs evenit, idcircò fatendum eſt corporibus extrinſecus inſinuari, quod duplici modo contingere poteſt; Etenim vel ità Animus corpori infunditur organico, ut antequam corpori copularetur, prꝯexiſtebat ac integer perfecta vità gaudebat, aut vivere, & exiſtere incępit eodem tempore, quo corpori perfectè organico adnexus eſt. Primo modo corporibus Animos inſinuari Plato, & Pythagoras exiſtimarunt, eo tamen diſcrimine, quod Plato putabat humanas Animas fuiſſe à Deo extra corpora procreatas, quarum intelligentia dum tota à mortalibus rebus ſejuncta, in mundum intelligibilem, increatę nimirùm Sapientiæ lumen immergebatur, omnium rerum ſcientiam tenebat, quas deinde Animas ad illarum crimina punienda Deus in humanis corporibus tanquam in carceribus, aut ſepulcro incluſit, in quibus veluti obcæcatus Animus in rerum omnium oblivionem incidens, ſtultus, ac inſcius evaſit, qui tandem externarum rerum, ſenſuum impreſſionibus, & imaginibus excitatus, haud de novo diſcere, ſed eorum, quæ jam ſciebat, incipiat reminiſci. Hinc Plato præxiſtentes animos in alicujus criminis punitionem humanis corporibus tantum inſinuari, & extrinſecus advenire arbitratus eſt. Pitagoras verò cenſebat quidèm Animas ante corpora præextitiſſe, attamen haud humanis corporibus ſolùm, verùm etiam & organicis irrationalium Animantium machinis infundi & perpetua quadam ſucceſſione inſinuari. Ideoque cenſuit, in rerum Univerſitate Animarum revolutionem, & tranſmigrationem quamdam ex uno ad aliud corpus fieri, quam Græci Metempſicoſim appellarunt, iuxta quam opinionem cunctorum Animantium Animæ ejuſdem ſint rationis, & immortales, quæ ſolum differunt ob varias, & diſcrepantes actiones, quas ob diverſa corporis organa, quibus inſinuantur, exercent, quæ ità naturà comparatæ ſint, ut ex uno corpore ſolutæ, in aliud corpus immigrent.

Nequit immateriatus Animus in ſemine propagari.

Platonis ac Pithagoræ de Animorum præexiſtentia ante corpora exponitur opinio.

De Pithagorica à Metempſicoſi.

Secundum autem modum infuſionis Animi in corpus Orthodoxa tenet religio docens, humanum Animum haud ante corpus præextitiſse, ſed tunc à Deo ex nihilo procreari, cum corpori perfectè organico inſinuatur, ità ut Animus non ſit ſui corporis faber, & architectus, ſed dum ſupremi Numinis virtute progignitur, corpus, cui infunditur, ſuis organis perfectè inſtructum inveniat. Iam in hoc Lucretij textu Epicurus Animam ſimul cum organico corpore veluti illius ſubtiliorem, ac vitalem halitum oriri, & creſcere opinans, platonicæ ſententiæ apertè adverſatur, atque oſtendere ſtudet, nullo pacto humanos Animos ante corpora prꝯextitiſse, ut deinde in corpora ſeſe inſinuantes, rerum omnium ſcientiam amiſerint, atque in mortiferam quamdam inciderint oblivionem. Quam Platonis doctrinam etiam & nos,

De ortu & origine intelligentis Animæ iuxtà Orthodoxam Doctrinam.

ut

ut rationi diſſentaneam, ac nullo valido fundamento innixam refellimus, ac improbamus. Nullum enim adeſt inditium, quo hujuſmodi Animorum præexiſtentia citrà erroris periculum inferri valeat, neque verum eſt, Animum corpori adnexum nihil de novo diſcere, ſed tantum recordari, ſi ſaltem in rerum ſenſilium cognitionem Animum convertamus, de qua re mentem noſtram Auguſtino duce aperuimus, cum Librum de Animæ quantitate explanavimus. Inſinuatur ergò Animus corpori eodem tempore, quo à Deo efformatur, qui dum ex Authoris manibus erumpit, haud omnium rerum ſcientiam accipit, ſed tantum ſigna, & ſemina quædam in eum derivantur, in quibus univerſa ſapientia quodammodò deliteſcens continetur, primæ nempè, ac inſigniores veritatis, honeſtatiſque regulæ, & notiones quædam, quas ingenitas, & inſitas appellamus. Idcircò ſuſtinemus, humanum Animum, utpotè immortalem, & incorporeum extrinſecus organicis corporibus advenire, quod nullo pacto enervat, aut infirmat Epicurus, dum ſubdolè, & captioſè arguens ait, non poſſe immortalem Animum cum ſanguine pariter creſcere, ac corporeis organis tenaciter adglutinari.

Epicureæ ratiocinationis dolus detegitur.

Firmat enim tanquam certum id, quod ſub litem, ac controverſiam cadit, an nempè Animus mortalis ſit, & extenſus, ut cum corpore unà creſcat, & oriatur, adhæret quidem Animus corpori non ſubſtantiæ effuſione, ſed tantùm agendi virtute, craſſis adglutinatur organis tenuiſſima, ac media ſubſtantia, halitus nempè æthereus præſtantiſſimum Mentis inſtrumentum, quo auxiliante craſſiori corpori agendo copulatur Animus, idcircò dum ſic arguit Epicurus in prima, ac vetera ſophiſmata incurrit, quæ jam ſatis, ſuperque confutavimus, ac deteximus. Attamen quia Epicurus Platonem redarguens ex omnimoda rerum oblivione, in quam Animum incurriſſe opinatus eſt Plato, Animæ mortalitatem conatur inferre, nos ex quarumdam immutabilium veritatum ſcientia, cum qua humanus progignitur Animus, illius incorpoream, atque immortalem indolem hoc pacto demonſtrare contendimus. Si Animus nil eſſet aliud, quàm tenuiſſima quædam athomorum textura, in craſſioribus organis tanquam ſubtiliſſimus, ac vitalis halitus expanſus, ſanè cum cunctarum rerum ignorantia ſtultus omninò naſceretur, atqueadeò nullius rei veſtigia, ac ſigna memorià, & intelligentià complecteretur, neque in eo immutabilium rerum delineamenta quædam laterent, in quibus immortalis veritas inhabitaret, oppoſitum tamen contingit; ſiquidem primò humanam mentem cum quadam Dei anticipata notione naſci, ipſemet docuit Epicurus, ut apud Laertium videre eſt, deindè in ſingulis hominum mentibus quædam ingenitæ ideæ effulgent, in quibus firmiſſima artium, ac diſciplinarum rudimenta conſtantiſſimè continentur, emicant quidem in illis quædam immutabiles veritates, quas omnes homines æquè vident, & clariſſimè in eadem univerſali ratione intelligunt, quod fuſiùs, & fortiùs proſequemur, cum infrà Auguſtini argumentationes pro Animæ immortalitate, & enucleare, & roborare ſtudebimus. Si igitur valida quædam, ac captioſa aura minutiſſimis corporibus contexta eſſet Animus, non video, quo pacto tam firmiter immutabilis veritatis veſtigia quædam ei inſidere poſſint, quam quæſo, proportionem, & affinitatem

Ex inſitis primarum veritatum notionibus adverſus Epicurum à corporis natura & interitu abhorrere humanũ Animum oſtenditur.

cum

cum immortali corruptibilis corporis aura habere poteſt, ut hæc cum mortis, atque extenſarum rerum diſſolutionis ſit particeps, ideas æternarum, & inſectilium rerum in ſe tenaciſſimè amplectatur. Si oritur igitur Animus cum immortalium rerum ſignis, exornatus poteſtate intelligendi ea, quæ ab interitu corporumque putredine ſunt immunia, Animum immortalem, & incorporeum eſſe citrà Animi hæſitationem affirmandum eſt.

SOPHISMA UNDECIMUM.

QVod ſi fortè putas extrinſecus inſinuatam
Permanare Animam nobis per membra ſolere
Tanto quaque magis cum corpore fuſa peribit,
Quod permanat enim diſſolvitur, interit ergò
Diſpertitur enim per caulas corporis omnes
Vt cibus in membra, atque artus cum diditur omnes,
Diſperit, atque aliam naturam ſufficit ex ſe
Sic Anima, atque Animus, quamvis Integra recens in
Corpus eunt, tamen in manando diſſolvuntur
Dum quaſi per caulas omnes diduntur in artus
Particula, quibus hæc animi natura creatur.
Quæ nunc in noſtro dominatur corpore, nata
Ex illa, quæ tunc peritat partita per artus.
Quapropter neque natali privata videtur.
Eſſe die natura Animæ, neque funeris expers
Semina præterea linquuntur, nec ne animai
Corpore in exanimo? quod ſi linquuntur, & inſunt,
Haud erit, ut meritò immortalis poſſit haberi
Partibus amiſsis quoniam libata receſsit
Sin ita ſinceris membris ablata profugit,
Vt nullas partes in corpore liquerit ex ſe,
Unde cadavera rancenti jam viſcere vermes
Exſpirant? Atque unde animantum copia tanta
Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus.

EXPOSITIO.

IPſammet adverſariorum doctrinam adhibens Epicurus, humanum Animum mortalem eſſe, adhuc ſeſe oſtendere poſſe autumat. Concedamus, inquit, Animam haud cum ſemine naſci, ſed extrinſecus organico corpori inſinùari, ut mentis perpetuitatem adſtruentes admonent, jam hoc poſito, Animum corporeum funeriſque participem eſſe, neceſſariò ſequitur. Siquidem ſi Animus corporibus extrinſecus advenit, igitur ut illis inſinnetur, neceſſe eſt, ut in molem corpoream permanet, ut nimirum ſingula corporis organa intus perluſtret ac pervadat. Nequit tamen Animus in corpus permanare niſi diſpertitus, ſi rus, atque corporis meatus ſubingrediatur, membratim in corporea organa ſeſe inſinuans, quod tamen hoc pacto in corporis meatus illabitur, pereunte, ac diſſipato corpore, ſolvetur tandem ac interibit.

Callidior Epicuri argumentatio adverſus Animorũ perpetuitatem.

Dein-

Deindè dum Animus corpus permanat, adeo in plures particulas diſtrahitur, illiuſque primordia ab invicem diſiunguntur, ut dum corporis penitioribus accommodatur, ac per ſingulos effunditur artus, propriam naturam exuat, ac diverſa exornetur indole. Quapropter immutata perit, ac novam naturam induit. Haud abſimili modo quo cibus, ut corporis partes alat, ſeu ut in ſubſtantiam rei, cui alimentum ſuppeditat, convertatur, opus eſt, ut in ſanguinem abiens à propria natura recedat, idcircò dum Animus extrinſecùs adveniens corpori infunditur, illicò perit; atque novam nanciſcens vitam in ipſomet corpore naſcitur, atque adeò dum corpus interit, ac in partes ſcinditur, & Animum deſtrui, & ſolvi neceſſum eſt.

Prætereà cum ſolvitur, & corrumpitur corpus, aut non totus recedit Animus, ſed quædam illius reliquiæ in ſoluto, & exanimi corpore manent; Aut totus integer Animus avolat, ut nil illius ſuperſit in corpore. Si primùm detur, perit igitur Animus, dum à corpore diſſociatur, Nam dum quædam illius particulæ remanent in cadavere, diminutus, ac extenuatus Animus interiiſſe, ac in ſuas partes ſolutus eſſe videtur, quod ſi totus exciderit Animus, profectò non poſſet reddi ratio, cur ex tabeſcente, & putrefacto corpore tot vermiculi, totque Animantia generentur, quæ niſi recedentis Animæ fragmenta, ac reliquiæ quædam remanſerint, nullo pacto in lucem prodirent, ob quam rem infert Epicurus cum corpore pariter oriri, & in mortem incurrere humanum Animum.

CONFVTATIO.

Inſidioſa ac fallax Epicuri argumentatio detegitur unà ac refellitur.

DUm Epicurus intelligentiæ uſum deſerens, ad ſenſuum illuſiones, ac phantaſiæ ſpectra ſeſe tantùm convertit, magis, magiſque à veritatis luce recedens, denſioribus errorum tenebris obcæcatus, atque perpetua quadam à legitimo ratiocinio deflexione, leviſſimis ſophiſmatibus ludere, ac deſipere videtur. Quid enim fallacius, quidvè ineptius argumentatione, quæ in his Lucretii carminibus primo loco in medium affertur? Putat enim Epicurus, non poſſe Animum extrinſecùs corporibus advenire, niſi hic veluti in partes diſtributus per corporis meatus penetretur, atque tenuiſſimi halitus inſtar in corporis penetralia quaqua verſum effundatur; at quid ab immortalis, & incorporei natura alienius? Non enim incorruptibilis, & inextenſa Mens membratim organicum corpus pervadit, ac permanando materiatis organis inſinuatur, hoc enim pacto tenuiſſimum, ac mortale corpus eſſet, de qua recontrovertitur. Hinc firmat Epicurus tanquam certum, quod probatum eſt, rerumque mortalium imaginibus ſeductus, ac ſenſuum captus ſimulacris, immortales, & incorporeas naturas, ut extenſas, & morti obnoxias imaginatur, adeò ut niſi ſenſus, & phantaſia mendaces ſuas imagines ipſi ſubminiſtrent, veluti emortuo, & extincto rationis exercitiò, nihil ſe percipere, ac intelligere poſſe putet. Permanat quidem in corpus quidquid extrinſecùs inſinuatur, ſi id corporeæ magnitudinis redolet genium, ſi nempè extenſum eſt, ac ſectile; eo modo quo per corporis meatus ac poros ſubtiliſſimus infunditur aer, attamen diverſo modo extrinſecùs corporibus advenit res incorporea,

&im-

&immortalis, ſcilicet Animus qui haud permanando, & membratim ſeſe inſinuans, ſed tantum agendo, corpus perluſtrare, ac in corpore inhabitare dicitur. Cum enim incorporeus Animus partes, ac diviſionem à ſe reiiciat, nequit niſi per operationem corporeis organis accommodari. Nullo ſi quidem ſpatio incorporeæ ſubſtantiæ comprehenduntur. Cum igitur duplici modo res extrinſecus corporibus infundi poſſunt, ad inſtar nempè corporum, & inextenſæ, immortaliſque ſubſtantiæ: in ſpuriam, & valdè infirmam argumentationem incurrit Epicurus, dum ſpiritales Animas, ut extenſas moles imaginans, Animum ſecundum partes, ac membratim, puriori ſpiritalis inſinuationis modo contempto, per corporis artus explicari, indubitanter infert. Avocet ergò à rerum ſenſilium imaginibus intelligentiam carnalis homo, atque elatam phantaſiæ arrogantiam ſua confinia tranſgredientem edomet, ut ſalubriter percipiat, quàm decipiatur, cum quæ ad ſolum ſpectant intellectum, & extrà mortalium corporum regnum efflorescunt, oculis cernere, tactu capere, phantaſiâ comprehendere ſtudet.

Attamen quis ſatis, quàm inane, quàm imbecille ſit alterum Epicuri ratiocinium, verbis proferre valebit? Erumpunt quidem ex tabido corpore, recedente Anima, quamplurium ſeſe moventes vermiculorum moles, atque in corporis putredine haud pauca Animantum genera vitam degunt. & enutriuntur, attamen ex humanæ vitæ reliquiis vitam nullo modo capiunt; non enim intelligendi vis in emortuo homine, ſed corpus corrumpitur, idcircò ex putrefacto corpore, haud ex illæſa. & immortali Intelligentia originem trahunt vermes, ad quorum ſtructuram, & fabricam ipſæ cadaveris particulæ ſubtiliori ſubſtantiæ admixtæ concurrunt, aut ſemina quædam à muſcis relicta, & in putreſcentibus membris latentia, dum caloris putredine foventur, in vermes, & Animalcula erumpunt. Quid enim ſtultius, magiſque fatuum dici poterat, quam ad vermes in cadaveribus progignendas, & alendas præſtantiſſimam rationalis Animæ naturam in plures partes ſcindendam, ac ſolvendam eſſe, quaſi viliſſimi vermes ratione, & intelligentiâ paſcerentur, atque progenitrice hominis mente indigerent. Videat quæſò Epicurus, quam inſanum, quàm turpe ſit velle, infirmiſſimis ſenſibus ſummam Animi dignitatem inveſtigare.

Alterum Epicuri argumentum diluitur.

SOPHISMA DECIMUMSECUNDUM.

Quod ſi fortè animas extrinſecùs inſinuari
Vermibus & privas in corpora poſſe venire
Credis nec reputas, cur millia multa Animarum
Conveniant, unde una receſſerit: hoc tamen eſt, ut
Quærendum videatur, & in diſcrimen agendum:
Utrum tandem Animæ venentur ſemina quæque
Vermiculorum, ipſaque ſibi fabricentur ubi ſint,
An jam corporibus perfectis inſinuentur.
At neque, cur faciant ipſæ, quareve laborent
Dicere ſuppeditat, neque enim, ſine corpore cum ſunt
Sollicitæ volitant morbis, alguque fameque
Corpus enim magis his vitiis adfine laborat,

Et mala multa Animus contagi fungitur ejus
Sed tamen his eſto quamvis facere utile corpus,
Cum ſubeant: at qua poſſint, via nulla videtur.
Haud igitur faciunt animæ ſibi corpora, & artus
Nec tamen eſt, ut jam perfectis inſinuentur
Corporibus, neque enim poterunt ſubtiliter eſſe
Connexa: neque conſenſu contagia fient.

EXPOSITIO.

Lucretiana explanatur argumentatio.

INſimis, ac temporariis vermibus excellentiorem, ac immortalem Animum comparans Epicurus, jam ſuprà allatum proſequens argumentum, ſequenti modo ratiocinatur. Si non ex Animæ recedentis reliquiis in cadaveribus vermiculorum Animæ proficiſcuntur, hæ profectò extrinſecùs illorum corporibus inſinuantur, attamen quàm hoc abſurdum, & à ratione alienum ſit, quis non videt? Etenim primùm ſtultum eſt dicere, tot millia Animarum eò convenire, undè unica deceſſit Anima. Deindè quærendum & in controverſiam vocandum eſt, utrum Animæ venentur, & exquirant primordia vermiculorum, & ex iis ipſæ ſibi corpora fabricentur, an in corpora vermiculorum jam perfecta ingrediantur; neutrum tamen dici poteſt; nam primò nulla ſuppetit ratio, quare Animæ ipſæ ſibi domos fabricentur, nullo enim corpore indigent, ut vivant, imo feliciores, ac liberiores ſunt extra corporum carceres, in quibus cum includuntur, & ægrotant, & algent, & eſuriunt; quæ profectò incommoda minimè ſubeunt, cum extrà corporis vagantur organa. Deindè neque veriſimile eſt Animas ingredi corpora jam perfecta, nam ſi hoc contingeret, Animæ non eſſent ut oportet, & examuſſim cum corporibus connexæ, neque fierent contagia ex conſenſu corporis & Animæ, ideſt neque cum corporibus afficientur Animi, neq; cum Animis corpora, quod tamen fieri videmus. Dum hoc pacto ratiocinatur Epicurus, potiſſimùm oppugnare videtur Pythagoræ ſectatores, exiſtimantes immortales Animas in cunctorum Animantum corpora indifferenter immigrare; ſicuti etiam oſtendere contendit, quod ſi humanus Animus eſſet immortalis, & à corporis indole abhorrens, nullo pacto corporibus inſinuaretur. Nam vel ſemini infunderetur, ut in illo ſuum domicilium architectaretur, aut corpori jam perfectè organis inſtructo extrinſecùs adveniens adnecteretur. Utrumque tamen rationi diſſentaneum eſt; nam dementiam ſaperet, ſi Animus à ſua nativa libertate, & tranquillitate recedens, nullo cogente, carcerem, atque vincula ſibi in humano corpore efformaret. Unde quæſo in Animo tam ſtulta & iniqua propenſio oriri poſſit? ut dum corpori inſinuatur, & algere, & eſurire, & ægrotare & innumeris corporis detrimentis ſubjaceret velit. Neque dicendum eſt, Animum corpus jam perfectum ingredi; cum enim immortalis, & alterius ſit generis, non poteſt adamuſſim corporeis organis congruere, & copulari; quapropter nexus, qui requiritur ut Anima, & corpus in eumdem hominem conveniant, nullus eluceret, quod experientiæ quidèm adverſatur. Idcircò colligit Epicurus haud extrinſecùs humanum Ani-

mum

mum materiatis organis infundi, ſed cum ſemine naſci atque tandem cum ſoluto corpore interire.

CONFVTATIO.

Duplex Epicuri Sophiſma oppugnatur.

EAdem argumentatione duo turpiſſima ſophiſmata complectitur Epicurus, & primo caducam, & corruptam vermiculorum naturam cum incorruptibili hominis Intelligentia confundit. Temporaria, ac vilis, vermium Anima cum nihil aliud præter ſubtiliſſimum flatum craſſiori materiæ admixtum ſit, haud extrinſecus advenit, ſed in ipſis vermiculorum ſeminibus vel in tabeſcentis corporis putredine creſcit, & latet, neque tam inſignis, tamque valida vermiculis facultas, aut actio ineſt, ut immortali, & extrinſecus adveniente Animo illi indigeant, quod citrà ullum fundamentum improbabiliter quidèm affirmaretur. Satis namque ipſamet mortalis corporis putredo eſt, ut tam miſerrima, tamque fragilia Animalcula procreentur. Secus verò ratiocinandum eſt de Mentis humanæ ortu, & origine; nam cum incorporea, intelligens, & ab interitu immunis ſit, neutiquàm in ſemine latet, non cū ſanguine augetur, & in caducis expanditur organis, ſed veluti quid divinum, corporibuſque longè præſtantius a ſupremo Numine ex nihilo condita, extrinſecus corporibus inſinuatur. Non igitur tam contemnenda, & nullo pretio habenda eſt hominis dignitas, ut viliſſimis, ac turpibus vermiculis ſit æqui parauda, qui potiùs inertes, ac emortuæ quædam ſubſtantiæ, quàm res vita præditæ dicendi ſunt.

Perperam ratiocinatur Epicurus.

Inſuper dum ad humanum Animum deſcendit Epicurus, altera fallacià capitur, in qua non ſingulæ partes perfectè enumerantur; ſiquidem poſſibile eſt, Animum poſſe in corpus permanare, non per diffuſionem ſubſtantiæ tanquam in vaſe, ac loco, in quo corporeis dimenſionibus comprehendatur, ſed tantùm operationis virtute. Ex hoc enim quod inſectilis, & immortalis Animus mutuo quodam ex naturæ legibus commercio firmato, in ſingulis organici corporis partibus, ætherei, ac tenuioris ſubſtantiæ vinculo opitulante, actiones quaſdam exercet, modo ſuprà expoſito; iam cuncta hominis phænomena ad Animi, corporiſque nexum, & reciprocam agendi poteſtatem ſpectantia, ſaltem inſigni quadam veriſimilitudine explanarentur, ac invicem conciliarentur. Quapropter ut Epicuri ratiocinium tanquam captioſum & nihil revera concludeus refellatur, ſatis eſt oſtendiſſe, poſſibilem eſſe imperfectum Animum, cujus integra natura ipſa inextenſa, & immortalis intelligendi facultas ſit, adeò tamen ex liberrima Dei voluntate corpori tam perfecto extrinſecùs adveniens, ut eodem tempore procreetur, quo ſingulis organis abſolutè inſtruitur corpus, illique operationis præſentià copuletur, modo quo in homine contingere experimur. Hinc admonemus præcipuum hic noſtrum ſcopum eſſe oſtendere Epicuri argumenta nullam vim prorſus habere, ſed fallaciæ vitio perpetuo laborare, dum aut tanquam firmum, & inconcuſsum in medium adducit id, quod ſub litem, & quæſtionem cadit, quod ſcilicet probandum, & inveſtigandum eſt; aut ſingulas poſſibiles cauſas minimè enumerans, ex hominis phænomenis & quibuſdam operationibus indubitanter infert unicum tantum & ſuæ doctrinæ accommo-

datum principium in Univerſo elucere, à quo expenſa phænomena proficiſci valeant; Vt igitur hìc Epicuri errores oppugnaſſe, ac viciſse dicamur, ſatis eſt demonſtraſse ſola ſophiſmata, & ſubdolas argumentationes adhibere Epicurum, ut humani Animi mortalitatem adſtruat, Dum autem Auguſtinum pro Animæ perpetuitate pugnantem interpretabimur, poſitiva quadam demonſtrandi methodo, Mentem hominis nulla ratione interire, & cum corpore pariter diſsolvi poſse oſtendemus, quod etiam diverſam calcantes viam, aperiemus, cum in ſequenti Opere quædam haud contemnendæ noſtræ inveſtigationes in medium adducentur.

SOPHISMA UNDECIMUMTERTIUM.

Denique cur acris violentia triſte leonum
Seminium ſequitur? dolu volpibus, & fuga cervis
A patribus datur? & patrius pavor incitat artus?
Et iam cætera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte ævo ingeneraſcunt, inque genuntur
Si non certa ſuo quia ſemine, ſeminioque
Vis animi pariter creſcit cum corpore toto?
Quod ſi immortalis foret, & mutare ſoleret
Corpora, permiſtis animantes moribus eſſent:
Effugeret canis hyrcano de ſemine ſæpè
Cornigeri incurſum cervi: tremeretque per auras
Aeris accipiter fugiens, veniente columba:
Deſiperent homines, ſaperent fera ſæcla ferarum.
Illud enim falſa fertur ratione, quod aiunt
Immortalem Animam mutato corpore flecti.
Quod mutatur enim, diſſolvitur, interit ergo,
Traijciuntur enim partes, atque ordine migrant.
Quam diſſolvi quoque debent poſſe per artus
Denique ut intereant unà cum corpore cuncta.
Sin animas hominum dicent in corpora ſemper
Ire humana, tamen quæram, cur è ſapienti
Stulta queat fieri: nec prudens ſit puer ullus:
Nec tam doctus equæ pullus, quam fortis equi vis,
Si non certa ſuo quia ſemine, ſeminioque
Vis animi pariter creſcit cum corpore toto
Scilicet in tenero teneraſcere corpore mentem
Non fugient, quod ſi jam fit: fateare neceſſe eſt,
Mortalem eſſe Animam, quoniam mutata per artus
Tantopere amittit vitam, ſenſumque priorem.

EXPOSITIO.

Nova Epicur: argumentatio ad Animæ mortalitatem adſtruendam.

IN hoc loco Lucretius primo Pithagoreos inſequitur, oſtendens fictitiam, atque vanam eſſe Animorum tranſmigrationem ex uno corpore in aliud, quæ & tranſanimatio, & metempſicoſis dici ſolet, quam Pithagoræ ſectatores amplectuntur, arbitrantes Animos immortales

eſſe

eſſe, & promiſcuè, & confusè ſingulis Animantum corporibus extrinſecus inſinuari. Deindè abſolutè oſtendit, Animum cum corpore ſolvi, & interire. Quamobrem hoc pactò primò arguit; ſi Animæ immortales eſſent, atque ex uno corpore in aliud immigrarent, ſingulorum Animantum mores, ingenia, & indoles invicem confunderentur, & eundem conſtantiſſimum ordinem minimè ſervarent; idcircò dum exempli gratia, Leonis Anima in cervi corpus permanaret, expulſa timiditate ferox, & imperterritus, haud fugax, & pavidus cervus in lucem prodiret, & viciſſim dum cervi, aut leporis Anima Leonis ſubingrederetur organa, neutiquam horribilis, & immanis, ſed metu, & pavore obſeſſus Leo ſeſe in conſpectum daret, idcircò perpetua Animarum revolutione & tranſmigratione bruta Animantia intelligere, ſtultiores feras ſapere, homines deſipere aliquando videremus. Neque dicas, rationales Animas tantùm in humana corpora immigrare, nam ſaltem promiſcui, & confuſi erunt ſingulorum hominum mores, ut ſapiens Animus ſtultus, fatua mens ſapiens evaderet. Occurrat enim ad pueri corpus occupandum ſapientis Animus, jam hic in tenera, atque immatura pueritia imbecillis, ac ſtultus fieret. Talis enim indolis eſt humanus Animus, & ita corporeis organis adhæreſcens, ut cum corpore identidem extenuetur, aut augeatur, major fiat, aut imminutus obſtupeſcat, atque adeò ut qua ratione tam tenax Animi, corporiſque nexus naturæ legibus abſolvatur, explicemus, Animum mortalem, & corporeum eſſe fatendum eſt, ut unaquæque Anima juxta ſuam ſpeciem ac peculiarem naturam in ſuo quodam determinato ſemine ſimul cum craſſioribus organis naſcatur, & augeſcat; quo poſito, & ferarum, & hominum mores, atque ingenia optimè ſecernimus, atque ſingula viventium phænomena citrà vim & illuſionem explanamus. Hùc accedit, quod ſi Animus humanus immortalis, & incorporeus eſſet, ſanè organorum ruinam neutiquam extimeſceret; quidquid enim immortale eſt, & à corporis natura alienum, nullam ſanè mutationem, aut ſollicitudinem pati poteſt, ex eo quod extranea corpora deſtruantur, aut quovis alio modo deturbentur. Quod fuſiùs acerrimus Epicuri aſſecla Lucretius in ſubſequentibus carminibus proſequitur, quæ nos ne ſemper eadem repetamus, libenter omittimus.

CONFUTATIO.

ET ſi veritati favet Epicurus, dùm acriter Pitagoræ Metempſycoſim refellit, attamen falſis principiis ad illam reiiciendam utitur; Etenim ſi ſingulæ Animantum Animæ eſſent immortales, & corporum dimenſionibus deſtitutæ, dum ex uno in aliud corpus immigrarent nullo pacto mores, & ingenia confunderentur. Dici enim poſſet, quamlibet Animam induere illas inclinationes, illaſque actiones extrinſecùs exercere, quibus ſeminis, aut corporis, potiſſimum ſubtilioris, temperies & ſtructura congrueret, ut juxtà inſtrumentorum corporis diverſitatem, & mores, & Animantum ingenia diſcreparent, atque ſingulæ Animæ agere tenerentur modo corporeis organis congruo, & proportionato.

Epicureæ ratiocinationis vitia deteguntur.

Nos autem hìc haud Pythagoricam tranſanimationem approbamus

ſed

Pythagoricam metempſicoſim ut fidei ac rationi diſſentaneam improbamus.

ſed potiùs, ut fidei, & rationi diſſentaneam reiicimus; ac deteſtamur. De qua re, Auſpicante Deo, integrum opus abſolvemus, in quo, & Platonicis, & Pythagoreis rejectis, de Animæ noſtræ origine in Orthodoxæ doctrinæ gratiam agemus. Hic igitur ſcopus noſter eſt, ut oſtendamus, humanum Animum à corporis natura abhorrere, & immortalem eſſe, ut nullo pacto cum corpore pariter per ſubſtantiæ expanſionem naſcatur, & in majorem molem aſſurgat. Atque ſufficit nobis demonſtrare ex Lucretii argumentis, non poſſe evidenter inferri, Animum corpus caducum eſſe, etenim ut mores, & hominum ingenia diſcernamus, ac exponamus, qua ratione mens corpori adnectatur, organorum ruinam expaveſcat, ad corpus tuendum ſit ordinata, corpore mutato deturbetur, & id genus alia, non eſt neceſſe, ut ad Epicuri theoriam recurramus, cum hæc omnia profluere æquè poſſint à diverſo principio, ut noſtra edocet hypotheſis, quæ quidem, & evidenter poſſibilis & tutior, & rationi congruentior eſt; atque adeò concludimus, nullum in medium adduci poſſe Epicuri argumentum pro Animæ humanæ mortalitate firmanda, quod ex noſtro apparatu fallaciæ, & deceptionis non convincatur. Idcircò nemo ex Epicuri ſectatoribus noſtras ſedulò expendet confutationes, quin illicò teneatur ſaltem ſuam lethalem doctrinam in dubiũ vertere, niſi rationem, & apertiſſimũ verũ abnuere velit. Suſpendat ergo ſuum aſſenſum, ac anceps judicium cohibeat Epicureæ doctrinæ propugnator, ſaltem uſquè dum formidabilem Auguſtini vocem exaudiet, qui validiſſimis rationis armis, non tantùm dubiam, & incertam, verùm etiam & apertè falſam Epicuri doctrinam eſſe demonſtrabit. Nullo enim pacto judicandum eſt, & quieſcendum, niſi donec effulſerit evidentia, quæ certè Epicuri ſectatoribus minimè favet, qui haud firmam, & inconcuſſam, ſed obſcuram, & pluribus difficultatibus involutam, ac nutantem ſententiam ſuſtinent.

SOPHISMA ULTIMUM.

PRætereà quæcunque manent æterna, neceſſe eſt
Aut quia ſunt ſolido cum corpore, reſpuere ictus,
Nec penetrare pati ſibi quidquam, quod queat artas
Diſſociare intus partes, ut materiai
Corpora ſunt: quorum naturam oſtendimus ante
Aut ideò durare ætatem poſſe per omnem
Plagarum quia ſunt expertia, ſicut inane eſt,
Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum
Aut ideò, quia nulla loci ſit copia circum,
Quo quaſi res poſſint diſcedere, diſſolvique
Sicut ſummarum ſumma eſt æterna, neque extrà
Quis locus eſt, quò diffugiat, neque corporà ſunt, quæ
Poſſint incidere, & validæ diſſolvere plaga.
At neque (uti docui) ſolido cum corpore mentis
Natura eſt, quoniam admiſtum eſt in rebus inane.
(Nec tamen eſt, ut inane), neque autem corpora deſunt
Ex infinito quæ poſſint fortè coorta
Proruere hanc mentis violento turbine molem

Aut

Aut aliam quamvis cladem importare pericli.
Nec porrò natura loci, ſpatiumque profundi
Deficit, expergi quo poſsit vis Animai,
Aut alia quavis poſsit vi pulſa perire.
Haud igitur lethi præcluſa eſt janua menti.

EXPOSITIO.

Poſtrema Epicuri argumẽtatio adverſus Animorũ æternitatem.

VT tandem ab inſigniſſimo immortalitatis attributo humanos Animos ſejungeret Epicurus, à partium enumeratione arguens, primò, quot ſint æternarum rerum genera juxta ſuam hypotheſim expendat; quorum nullum deindè humanæ Animæ congruere oſtendit, idcircò ſic ratiocinatur. Quidquid æternum eſt, aut corpus perfectè ſolidum eſt, quævis inania interſtitia à ſe reiiciens, inſectilis nimirùm athomus, quæ ab iniuria externa frangi, ac diſſolvi nequit, ut ictus omnes contendat, ac repellat; aut ſpatium inane eſt, quod corporum dimenſionibus deſtitutum, cum à nullo corpore tangi valeat, nullos in ſe ictus excipit, nullarumque plagarum particeps eſt; aut ſumma rerum, ſeu Vniverſitas eſt, circà quam nullus regnat locus, quo diſpergi, ac in partes diſſolvi queat; quapropter quidquid perpetuum, & ab interitus iniuriis immune eſt, vel indiviſibilis athomus, vel intactum inane, vel ipſamet rerum Vniverſitas eſt, ut nihil aliud humanus intellectus excogitare poſſit, cui immortalitatis privilegium competat; nihil tamen horum humanus Animus eſt; ſiquidem non eſt corpus perfectè ſolidum, cum ſingulis rebus genitis admixtum ſit inane; tenuiſſimus enim, ac valdè rarus halitus eſt per corporis artus expanſus, innumeris poris, ac interſtitiis ſcatens, ut fluidiſſimæ ſubſtantiæ natura expoſcit. Deindè neque ſpatium inane Animus dici poteſt; nam minutiſsimis corporibus conſtat, extenſarumque rerum magnitudine tumet; quapropter, & tangi, & tangere valet; à quibus omnibus penitùs abhorret Inane. Tandem neque Animus caret loco, in quo dum ſolvitur, diſiunctæ ſuæ partes excurrant, quaqua verſum enim externarum rerum ictibus exponitur, lociſque circumdatur, ubi cum à corpore diſſociatur, in auras abiens diſpergitur; quapropter fatendum eſt mortalem, atque temporarium humanum Animum eſſe.

CONFUTATIO.

Quam imperfecta ſit ac mẽdax Epicuri ratiocinatio aperitur.

HÆc Epicuri argumentatio penè quot voces, tot monſtra, totque mendacia complectitur. Dum enim Epicurus fallaciſsimæ ſenſuum, & imaginationis auctoritati tantùm fidem præſtat, haud veras ſolidaſque naturas, ſed larvas, umbras, ac ſpectra cogitatione revolvit; & quod inſanius, ac ſtultius eſt, fictitiis, aut incertis rebus concedens æternitatem, Mentem, quæ inter creatas res ſola verè incorruptibilis eſt, acerbæ mortis ſupplicio damnat, hinc dum, aut ſua deliramenta, aut caducas ſubſtantias ab interitu vindicat, immortales naturas funeris vitio deturbare non erubeſcit. Quid enim primò hoc corpus perfectè ſolidum eſt, in quod mors ſævire nequit? ſanè non ſenſibus illud percipit, quidquid enim ſenſibus, aut phantaſia agitamus, ſectile, ac

in

in partes diſſolubile eſt. Hinc non tantùm à ſenſibus verùm, & ab intelligentia inſectilis abhorret athomus, quæ ſi mole, & extenſione pollet, partes ſanè amplectitur, in quas diſpeſci valeat; Ut ergò ſuprà innuimus, hujuſmodi corpora perfectè ſolida, quæ nulla externa iniuriâ frangi poſſunt, aut delirantis imaginationis commenta, aut obſcuræ, & incertæ quædam naturæ ſunt, quæ fortaſſe in ſola depravata Epicuri phantaſia & vigent, & imaginaria immortalitate perfruuntur. Eodem pacto nil abſurdius dici poterat, quam æternum eſſe Inane, quod juxtà ſaniorem, magiſque oculatam philoſophiam, aut merum ſomnium eſt, pugnantes invicem affectiones in ſe involuens, aut quid tantum privativum, ſeù ſimplex quidam corporum defectus eſt, cui nulla perfectio, ac nulla actio congruit: nihili autem nulla eſt proprietas. Hinc idem eſt, æternitatem Inani concedere, ac aut nihilo, aut impoſsibilibus rebus maximè præſtantem immortalitatis dotem tribuere.

Epicuri athomos & inane tanquam delirantis imaginationis commenta rejicimus.

Præterea, dum Lucretius fatetur rerum Univerſitatem carere loco, quo diſpergatur, infinitum Univerſum eſſe, docet, qui omne ſpatium, omnemque locum abſorbeat; ſed undè, quęſo, hujuſcemodi infinitatem infert, quę profectò ex ſuis principiis minimè colligitur. Ut vides igitur, commentitiis, larvatiſque rebus aut dubiis, & incertis ſubſtantiis, immortalitatem ille tantum elargitur. Utinam Epicurus haud carnis oculis, ſed puriſſima intelligentiæ lumina adhibuiſſet, ut immortales, æternaſque naturas inſpiceret; profectò corporeis rebus poſthabitis, ſolos Animos immortalitate exornatos vidiſſet. Animus namquè quamvis neque athomus, neque inane, neque rerum ſit univerſitas, nihilominus res tota intelligens eſt, nullis partibus, & extenſione implicata, atque adeò prorsùs inſectilis, & immortalis.

Fingamus autem, & athomos, & inane, & rerum univerſitatem æternitatis dotem redolere, ut edocet Epicurus, attamen non ideò citrà ſophiſmatis labem, evidenter poteſt inferri, Animum non eſſe immortalem. Etenim in hac Epicuri ratiocinatione committitur fallacia, quæ à deficiente partium enumeratione proficiſcitur, in qua nimirum ut in caſu noſtro non enumerantur ſingula genera rerum, quibus æternitas aptari poteſt; nam præter tres ſpecies rerum æternarum adductas ab Epicuro, poteſt in medium afferri quartum genus, quod amplectatur ſubſtantias, quæ nihil aliud ſint præter Animum, in ſola ſcilicet intelligendi virtute poſitas, quas evidenter poſſibiles eſſe in noſtro apparatu demonſtravimus; quibus humanum Animum adnumerandum eſſe inſigniter probabile, aut ſaltem non apertè falſum eſt, imo magìs videtur rationi conſentaneum in humanæ Mentis ſubſtantia, quàm in umbraticis, & fictitiis athomis inſigne donum immortalitatis efflorefcere. Hinc cum non ſingulas partes, ut ſapientem addecet, enumeret Epicurus, in captioſam quidem argumentationem incurrit, atque adeò Animum mortalem eſſe minimè evincit.

Epicuri fallacia detegitur.

Tandem Epicurus in aliam hìc fallaciam illabitur. Nam cum æternas res enumerans, humanum Animum ab athomis, ſeu corpore perfectè ſolidò ſecernit, ponit tanquam certum id, quod eſt in quæſtione, ac in contentionem cadit. Ait namque, Animum diſtingui ab athomis, quia partibus contexitur, quibus admiſcetur inane, quia nimirum fluidum, ac tenuiſſimum quoddam corpus eſt, haud continuum, & ſolidum,

In novum ſophiſma incurrit Epicurus.

dum, ſed ut ità dicam, interruptum, ac diſcretum, interſtitiis, ac meatibus inſtructum. En quo pacto pro ratione adducit id, de quo à nobis controvertitur; Quærimus enim, an Anima ſit ſubtiliſſimum, & in partes ſolubile corpus, an verò potius res incorporea mortalitatis expers.

MENS SIUE AVGVSTINVS

Pro ſempiterna Mentis humanæ natura pugnans.

In Libro de Animæ Immortalitate.

Prima Auguſtini argumentatio deprompta ex Artium ac Diſciplinarum immutabilitate.

TEXTUS.

SI alicubi eſt diſciplina, nec eſſe niſi in eo, quod vivit, poteſt, & ſemper eſt, neque quidquam in quo quid ſemper eſt, poteſt eſſe non ſemper, ſemper vivit, in quo eſt diſciplina. Si nos ſumus qui ratiocinamur, ideſt, Animus noſter, nec rectè ratiocinari ſine diſciplina poteſt, nec ſine diſciplina eſſe Animus, niſi in quo diſciplina non eſt, poteſt, eſt in hominis animo diſciplina. Eſt autem alicubi diſciplina, nam eſt, & quidquid eſt, nuſquam eſſe non poteſt. Item diſciplina non poteſt eſſe, niſi in eo quod vivit. Nihil enim quod non vivit, aliquid diſcit. Nec eſſe in eo, quod nihil diſcit, diſciplina poteſt. Item ſemper eſt diſciplina. Nam quod eſt, atque immutabile eſt, ſemper ſit neceſſe eſt. Eſſe autem diſciplinam, nemo negat: Et quiſquis fatetur fieri non poſſe, ut ducta per medium circulum linea non ſit omnium, quæ non per medium ducuntur maxima, idque eſſe alicuius diſciplinæ, immutabilem diſciplinam eſſe, non negat. Item nihil in quo quid ſemper eſt, poteſt eſſe non ſemper. Nihil enim quod ſemper eſt, patitur ſibi ſubtrahi aliquando id, in quo ſemper eſt. Iam verò cum ratiocinamur, animus id agit. Non enim id agit, niſi qui intelligit, nec corpus intelligit, nec animus auxiliante corpore intelligit, quia cum intelligere vult, a corpore avertitur. Quod enim intelligit, ejuſmodi eſt ſemper, nihilque corporis ejuſmodi eſt ſemper: Non igitur poteſt adjuvare animum ad intellectum nitentem, cui non impedire ſatis eſt. Item nemo ſine diſciplina rectè ratiocinatur. Eſt enim recta ratiocinatio à certis ad incertorum indagationem nitens cogitatio. Nihilque certum eſt in animo, quod ignorat. Omne autem quod ſcit animus in ſeſe habet, nec ullam rem ſcientia complectitur, niſi quæ ad aliquam pertineat diſciplinam. Eſt enim diſciplina quarumque rerum ſcientia. Semper igitur humanus Animus vivit.

Exponitur, & Roboratur Auguſtini Argumentatio.

MEritò carnem Epicurum, Mentem Auguſtinum appellavimus; Etenim dum utriuſque Philoſophi genium & peculiarem ratiocinandi methodum, acerrima, & attentiſſima quadam perceptione expendimus, totus carneus, totuſque ſenſus, ut ita dicam, Graius homo, ex omni verò parte ſpiritalis, ac intellectivus Sanctiſſimus Africæ Antiſtes nobis ſeſe offerunt. Epicurus ſolis ſenſibus addictus, corruptaque imaginandi conſuetudine captus, dum & ipſamet inviſibilia cernere, & quæ ad nudam intelligentiam pertinent, phantaſià capere, criminoſa quadam temeritate ſtudet, Animum haud in ſcipſo, ſed extra ſemetipſum inter caducas, corporeaſque naturas inquirit, ac turpiter inveſtigat; nimirùm Animum ut corpori comparatum, & ſenſibus tantùm conjunctum contemplari gaudet. Porrò cum reverà non Animum, ſed corpus inſpiciat, ideò ſingulas corporis perturbationes Animum ſubire putat, quem & augeri, & minui, adultiorem fieri, & ſeneſcere, mole creſcere, in partes ſcindi, in auras abire, multifariam immutari, ac tandem interire pariter cum corpore, toto cœlo aberrans, imaginatur: atque adeò dum nihil aliud præter corpora videat, undecunque mortem, putredinem, mutationem, rerumque diſſolutionem regnare, hominumque figmenta ſpiritales, inextenſas, ac ſempiternas res eſſe arbitratur.

Huic cogitandi, ac philoſophandi modo ex diametrò Auguſtinenſis adverſatur doctrina. Auguſtinus enim fallaciſſimum ſenſuum teſtimonium contemnens, imaginationis edomita arrogantia, ut rerum cauſas & affectiones rimetur, puriſſima tantùm intelligentiæ lumina adhibet; hinc carne, ſenſibilibuſque rebus rejectis, ſuper corporea, & viſibilia aſcendens, intimiores animi receſſus cogitatione ſubingreditur, ac ipſiuſmet Animæ fundum, ſi fas eſt dicere, pervadit, & perluſtrat, ut Animum haud extrorſum in corpore, ſed intùs in ſemetipſo cernat, ac ſpeculetur. Dum autem Animi penetralia, ac viſcera intelligit, haud mortem, ſed vitam, non tempus, ſed æternitatem inſpicit, cum quidquid in Animi penitioribus floret, ac delitescit, ab interitu, & tempore immune, ſummo immortalitatis dono perfruatur. Quapropter ſicuti Epicurus carneis, caduciſque ſenſibus Animi naturam inquirens, in mortem, ac putredinem incidit, Auguſtinus è contra dum ipſomet immortali, & incorrupto Animo ad Animum inveſtigandum utitur, vitam, ac æternitatem in Animo detegit, atq; in Orthodoxæ Religionis triumphum; quàm infeliciter Epicurus decipiatur, ſolidiſſimis rationibus demonſtrat. Hinc primò ad diſciplinarum artiumque immutabilitatem confugiens, Animum immortalem eſſe, totis nervis oſtendere nititur. Vt autem jam adductæ Auguſtinenſis argumentationis vis & ſoliditas planiùs percipiantur, liceat Analyticam adhibere methodum, ſcilicet ita ad examinis trutinam Auguſtini ratiocinium avocare, ut illud in ſuas partes, ac membra reſolvamus, ac ſcindamus, quæ ſigillatim deinde trutinentur, ac

evo-

evolnantur; cujus Analyſis, ac reſolutionis ope ad ſyntheſim, ſeù compoſitivam methodum poſteà deſcendentes, quot viribus, ac quantà evidentià Auguſtinenſe argumentum polleat, facili negotio demonſtrare poſſe ſperamus.

Auguſtinenſis Argumentationis Analyſis.

PROPOSITIO PRIMA

Quid ſit diſciplina, diligenter expenditur.

DIſciplina, Ars, & Doctrina idem prorſùs ſonant. Nomine autem diſciplinæ nihil aliud venit, niſi plurium rationum, ſeu veritatum ad aliquam peculiarem rem ſpectantium cætus, atque congeries, ut e. g. Diſciplina, quæ Arithmetica nuncupatur, aut Geometrica, nihil eſt aliud, quam congeries ex pluribus veritatibus, quæ ad numerorum, aut figurarum naturam, & affectiones ſpectant, ſi Arithmeticam conſideremus, hujuſmodi veritates ſunt, Vnitas eſt omnium numerorum fons, & menſura; Vnitas in ſeipſam ducta, & multiplicata ſeipſam tantùm progignit; duo, & duo quaternarum numerum efformant; numerus ſenarius ternarium numerum biscontinet; & id genus alia; quod ſi geometrica doctrina expendatur, veritates, & rationes illam efformantes, ſunt exempli cauſa, circularis figuræ radij invicem æquantur; duo quævis trianguli latera ſimul accepta, reliquo ſunt maiora; totum ſuam partem excedit; duæ lineę rectæ non habent commune ſegmentum; inter duo puncta una recta linea tantum duci poteſt, & ſimilia. Idcirco plurium veritatum aggregatum, vel ad numeros, vel ad figuras, vel ad aliquam aliam rem pertinens, diſciplina, ſive ars, ſive doctrina appelletur, cujus ope humanus Animus diſcit, ſeù latentes rerum cauſas, obſcurioreſque veritates perveſtigat. Quamobrem ſingulas diſciplinas, & artes ſua rudimenta, ac prima elementa continere dicimus, quia veritates quaſdam, tanquam primas regulas, & conſtantiſſima præcepta amplectuntur, quorum auxilio citrà erroris periculum, aut ad verum inſpiciendum, ac detegendum, aut ad rectè agendum ducitur Animus; quævis enim diſciplina, vel ad veri contemplationem, vel ad vitæ uſum ſpectat, ut vel qua ratione obſcurum verum ſit evelandum, ac vitandus error, aut quo pacto citrà turpitudinem, & incongruentiam ad praxim revocandum ſit, quod agendum eſt, doceat. Quod profectò cunctis diſciplinarum ſpeciebus perfectiſſimè congruit: quippè aut Grammaticam, aut Rethoricam, aut Muſicam, aut Matheſim, aut Ethicam, aut Philoſophiam, alias que artes conſideres, ſemper intelliges, in hujuſmodi diſciplinis quamplures veritates elucere, quarum beneficio, aut ad rectè agendum, aut ad verum ritè contemplandum ducimur, ac præparamur. Neque ob aliam rationem exercentur diſciplinæ, niſi ut in aliquas primas, & firmiſſimas veritates animadvertamus, quæ aut ad rectam rationem, aut ad ſolidam ſpeculationem Animum manuducere valeant. Hinc excellentiores diſciplinæ, quibus veluti firmiſſimis cardinibus univerſa ſa-

Plurium rationum cætus eſt diſciplina.

Exemplum ex Arithmetica, & Geometria.

pientia innititur, Naturalis ſcientia, & Aethica ſunt, quarum prima ad verum noſtro captui accommodatum detegendum, altera verò ad legitimum bonum aſſequendum, nitidiſſimo quarumdam ingenitarum veritatum lumine, Mentem ſummoperè diſponit.

PROPOSITIO SECUNDA.

Immutabiles, & à corruptione immunes ſunt Diſciplinæ.

Hæc Propoſitio confeſtim innoteſcet, ſi quid ſit ars, ac diſciplina, intelligamus; Cum enim, ut diximus, nihil aliud ſit diſciplina, niſi quamplurium veritatum congeries, & nulla veritas efflorèſcat, quæ immortalis non ſit, & immutabilis, neceſſariò ſequitur, immortales, & immutabiles diſciplinas eſſe; ut autem hoc expeditius nobis pateat, accedant Geometria & Arithmetica, quæ puriſſimam Univerſæ Matheſeos Diſciplinam efformant, jam quidquid in illis effulget, nulli mutationi ſubjacet, interitum neutiquam expaveſcunt, immarceſcibili æternitatis diademate coronantur. *Quidquid matheſis edocet, immutabile quidem eſt, ac ſempiternum.* Quid enim magis à mutatione, & corruptione immune, quàm primæ, & maniſeſtiſſimæ proprietates, quæ aut in numeris, aut in figuris emicant? Quis enim non videt nunquam mutari poſſe, ſed conſtantiſſimè eodem pacto ſemper manere, numerum ſenarium bis ternarium continere, duo, & duo quatuor æquare, totum ſuam partem excedere, radios ejuſdem circuli eſſe invicem æquales, circulorum diametros excedere ſingulas rectas lineas, quæ intrà circulum ex uno ad aliud circumferentiæ punctum protrahuntur, æquales remanere quantitates, à quibus æquales partes abſcindūtur, eamdem æqualitatem incolumem manere, ſi æqualibus æqualia addantur & ſimilia; adeò enim inconcuſſa, & firma ſunt ſingula Matheſeos axiomata, ut à ſingulis hominibus, & quovis tempore eodem pacto citrà mutationem ullam intelligantur. Si quidem ſivè diſciplinarum principia, ac rudimenta ſint liberrimè à divina voluntate conſtituta, ſivè neceſſariò in ipſamet Dei ſapientia contineantur, attamen poſtquam illa, vel procreavit, vel intellexit ſapientiſſimus rerum Arbiter, tot vires, tantumque robur acceperunt, ut nunquam interire valeant, æterna, ac immutabili vita prædita. Idcircò ſive Mundus corporeus maneat, ſivè pereat, incolumes ſemper ſubſiſtent diſciplinæ, cum nunquam veritas intereat. *Interire nequit Veritas.* Occidat namquè, ſi fieri poteſt, Veritas, tunc verum eſſet, Veritatem interiiſſe, at qua ratione hoc enunciari poſſet, niſi viveret Veritas, quæ ſimul, & mortua, & vivens diceretur, neque interire poteſt id, quo cætera vivunt. Quidquid autem vivit, auxiliante Veritate vivit, nam niſi verum eſſet ipſum vivere, nullo modo viveret; idcircò recedente, aut emortua Veritate, nulla res viveret, ſingulæ interirent naturæ. Si igitur talis roboris eſt Veritas, ut illius ope exiſtentes res vita perfruantur, affirmandum eſt, nullo pacto illam interire poſſe.

Veras & citra fictionẽ artes ac diſciplinas eſſe oſtẽditur. Neque dicas, rudimenta, ſeu veritates Diſciplinarum, & artium eſſe hominum figmenta, fictas nimirùm ac larvatas naturas ab humano ingenio pro ſuo arbitratu excogitatas; etenim quidquid falſum, & fictum eſt, talis eſt indolis, ut facili negotio pereat, mutetur, & diverſas facies induat, neque conſtantem, ac firmam aliquam perfectionem re-

doleat,

doleat, ſed veluti in perpetuo fluxu continenter deficere, & multifariam alterari videatur. Non hujuſmodi quidèm ſe habent diſciplinæ, quorum principia conſtanter omni tempore eodem modo intelliguntur, adeò ſimpliciſſima, & immutabilia, ut citrà interitum nihil illis addi, aut ab illis ſubtrahi valeat: ut exempli gràtia, natura, ratio, & affectiones circuli, tantùm à mutatione abhorrent, tamque firmiter eædem ſemper manent, & à quavis humana mente eodem modo percipiuntur, ut omni fictione poſthabita, immutabilis, immortalis, ac ſemper conſtantiſſimè eadem circuli natura dicenda ſit. Non enim fingimus, aut ſomniamur, aut larvas animo agitamus, cum ejuſdem circuli radios invicem æquari, aut duo, & duo quatuor efficere percipimus, ſed immutabile aliquod Verum intelligimus, quod eadem claritate in ſingulorum hominum intelligentia ſplendet, tanta firmitate exornatum, ut nullus ſit intellectus adeò potens, qui has veritates immutare, ac diverſo modo intelligere poſſit. Cum igitur Diſciplinarum rudimenta aſſenſum cogant, intelligentiæ humanæ neceſſariò repreſententur, ac eædem abſque ulla mutatione ſemper maneant, dicendum eſt, haud fictas, & commentitias, ſed veras, & ſolidiſſimas naturas eſſe, à quavis mutatione prorsùs immunes.

PROPOSITIO TERTIA.

Semper eſſe, & exiſtere Diſciplinas neceſſum eſt.

Hæc aſſertio ex rebus jam demonſtratis apertiſſimè colligitur. Diſciplinæ, ut probavimus, immutabiles ſunt; quidquid autem immutabile eſt, ſemper eſt, conſtantiſſimè vivit, atque exiſtit. Sunt igitur, & exiſtunt neceſſariò Diſciplinæ. Si quidem ſi aliquando non exiſterent, jam deficerent, & interirent, quæ autem intereunt, ac deficiunt, mutationi quidem ſubjacent, nihil enim inſigniùs mutatur, niſi id quod interit. Quapropter ſi prorsùs à mutatione diſciplinæ abhorrent, ſemper eſſe, ſemperque vivere diſciplinas opus eſt. Hinc exempli gratia Geometria, & Arithmetica, quæ inter humanas artes ſummoperè præclaræ ſunt, & eximiæ, cum ex immutabilibus quibuſdam veritatibus compingantur, adeò neceſſariò exiſtunt, ut nunquam interiiſſe, aut ab exiſtentia recedere poſſe, humanus intellectus percipere valeat. Intereant quidem, ſi fieri poteſt, hujuſmodi diſciplinæ, jam ſingula illarum axiomata caderent, ac ſingulæ veritates, quibus illæ continentur, in nihilum abirent, quapropter nullo pacto verum eſſet, totum partem excedere, bis duo eſſe quatuor, circulorum radios invicem æquari. Porròquis hoc contingere poſſe aliquando intelliget, ut veluti emortuas, & evaneſcentes Arithmeticam, ac Geometriam animo cernat? Non enim interire, aut in falſum mutari poteſt, quod immutabiliter verum eſt. Neque majori probatione expoſita propoſitio indigere videtur, cum ad firmiter illam demonſtrandam ſatis ſit, attentè diſciplinarum indolem, ac naturam Animo revolvere. Quamobrem concludamus ſemper eſſe, & neceſſariò exiſtere Diſciplinas, quarum immutabilitas cum defectu, & interitu nulla ratione conjungi poteſt.

Immutabiles naturæ perpetuo vivunt, ac exiſtunt.

PRO-

PROPOSITIO QUARTA.

Haud nuſquam, ſed alicubi vivere, & regnare Diſciplinas oportet.

VT hæc propoſitio citrà amphibologiam, & erroris periculum aperiatur, primùm opus eſt expendere univerſale principium ab Auguſtino firmatum nempè: *Quidquid eſt, haud nuſquam, ſed alicubi neceſſariò eſt.* Omne quod eſt, aut res, aut rei modus & attributum eſt, Res autem aut inextenſa, & inſectilis eſt, quæ ſpiritalis appellatur natura; aut extenſa, partibus, & mole conſtans, quæ propriè corpus nùncupatur; juxta quam rerum diviſionem duplex illicò modorum, & attributorum genus innaſcitur; quidquid enim tanquam illius proprietas ſpiritali naturæ adhæret, ſpiritalis, & incorporeus modus dicitur. Si verò extenſam naturam afficit, corporeus modus nominatur.

Omne quod eſt, aut res, aut rei modus eſt.

Deindè alicubi eſſe, duplici modo intelligi poteſt, primo per diffuſionem, & expanſionem in ſpatiorum menſuris, ac dimenſionibus, quo ſenſu idem ſonat alicubi eſſe, ac ſpatio quodam determinato circumſcribi, ut ſydera in cælo, plantæ, aut Animantia in telluris globo eſſe dicuntur; ſecundo modo res dicuntur eſſe alicubi, haud per ſubſtantiæ expanſionem, ſed tantùm per operationem, quia nimirum in aliquo peculiari ſpatio, & loco operationem quamdam exercent, quo pacto dicitur eſſe in corpore Animus, non quia corporis ſpatio compræhendatur, ſed quia in corpore totus & indiviſibiliter operatur, ex quo patet, quod ſi alicubi eſſe, idem fit, ac in ſpatiis diffundi, & explicari, ſequitur falſum eſſe, ſi generatim accipiatur, principium, quod ſuprà attulimus, Omne ſcilicet quod eſt, alicubi eſſe; nam res inextenſæ, & ſpiritales hoc pacto nullibi ſunt, in nullo enim ſpatio exporriguntur; quod ſi intelligatur ſecundum, tunc ſpiritales, & incorporeæ ſubſtantiæ alicubi eſſe dicuntur, ibi nimirùm ubi agunt, & operantur; quod ſi ab operando in ſpatiis, & corporeis rebus ceſſarent, nuſquam eſſe dicerentur; nullum enim ſpatium reſpicerent, ac ad nullum corporeum locum tenderent. Modi autem, & proprietates ſi ad corporeas ſubſtantias ſpectant, dicuntur etiam in ſpatiis locari, & diffundi, inhærere ſcilicet rebus, quæ aut ipſum ſpatium ſunt, aut ſpatiis neceſſariò continentur. Modi verò, & attributa ſpiritalia in nullo ſpatio ſunt, adhæreſcunt namque naturis inſectilibus, quæ nullo ſpatio capi poſſunt, ſed tantùm dicuntur eſſe alicubi, quia ſunt, & exiſtunt in ſubſtantiis incorporeis, quæ ſe habent veluti fundamentum, & ſubjectum, cui illa inhærent. Hinc propriè haud in loco, ſed in ſubjecto vivere, & eſſe dicuntur. Hoc modo exempli gratia, amor, aut ratiocinatio non dicuntur eſse alicubi, quia in ſpatiis extenduntur, aut inſunt rei, quæ ſpatio comprehenditur; ſed quia ſpiritali, & inextenſo Animo inhærent, cujus attributa ſunt, & proprietates. His explanatis.

Dupliciter res alicubi eſſe dici poteſt.

Qua ratione ſpiritales & incorporeæ naturæ in ſpatiis eſſe dicantur, explanatur.

Ad noſtræ Propoſitionis explicationem accedamus. Si alicubi eſſe idem ſignificat, ac in aliquo determinato ſpatio, more corporum, exporrigi, & explicari, neutiquam alicubi, ſed nuſquam, in nullo ſcilicet loco exiſtere diſciplinas dicendum eſt. Etenim diſciplina neque corpus, neque corporis modus, & attributum eſt; Sunt enim ſingulæ diſcipl-

plina-

plinarum veritates, & rationes prorſus inextenſæ, inſectiles, à ſpatiorum menſuris alienæ, quas ſanè ſi intelligere velimus, neceſſe eſt, ut mentem à corpore avertamus. Nulla namque immutabilis veritas, ſive Ratio, quæ in Geometrica, aut Arithmetica diſciplina effulget, clarè, & diſtinctè à nobis concipi poteſt, niſi primò à noſtra conſideratione abjiciamus cuiuſvis corporis partes, magnitudinem, dimenſiones, ac demum quidquid ſpatiorum, & quantitatis naturam redolet. Non tantum autem corporeæ non ſunt Diſciplinæ, ſed neque corporibus inſident; cùm enim immutabiles ſint, nequeunt mutabilibus rebus inhærere, ſecùs cum ipſiſmet corruptibilibus corporibus mutarentur, ac tandem interirent. Tantùm igitur diſciplinæ dicuntur eſſe alicubi ſecundo modo, nimirum dicuntur eſſe in Animo, in quo operantur, & cui tanquam rei, & ſubiecto inhærent.

Nuda intelligentiâ Matheſeos principia percipimus.

Incorporeæ ſubſtantiæ inhærent diſciplinæ.

Quidquid igitur eſt, & vivit, alicubi neceſſario eſt, nimirum in rerum Univerſitate citrà fictionem extra noſtras notiones eſt, aut in ſpatiis agit, & in corporibus operatur, ſi inſectilis, & ſpiritualis ſubſtantia eſt; Aut ſpiritali ſubſtantiæ inhæret, tanquam illius affectio, ſi modus incorporeus eſt. Aut tandem in ſpatiis diffunditur, aut rei in ſpatiis diffuſæ inhæret, ſi corpus, aut corporis modus eſt.

Jam juxta expoſitum ſenſum diſciplinas alicubi eſſe, neceſſe eſt. Siquidem cum diſciplina revera non ſit res, ſive ſubſtantia ſe ipsà manens, cum nequeat concipi diſciplina, niſi concipiatur res, quæ aut diſcat, aut doceat, aut in ſemetipſa ſingulas diſciplinæ veritates emicantes, & involutas videat, apertiſſimè infertur, diſciplinam haud rem, & ſubſtantiam, ſed modum rei ac ſubſtantiæ adiacentem eſſe. Quapropter inferimus, concedendum eſſe ſubiectum, cui Diſciplina inhæreat, in quo nimirum vel Diſciplina doceat, vel tanquam inventa, aut in ſubſtantia contenta deliteſcat. Hinc ſicuti non poteſt intelligi Ars ſine Artifice, Sapientia ſine Sapiente, felicitas ſine re, quæ felix dicatur, eodem pacto ut clarè, & perfectè quævis intelligatur Diſciplina, oportet, ut pariter concipiatur res, & ſubiectum, quod Diſciplinam amplecti dicatur. Quid enim abſurdius, quam dicere, exiſtere Geometriam ſine Geometra, vivere Arithmeticam abſque eo quod exiſtat res, quæ Arithmeticæ facultatem poſſidere concipiatur. Statuamus ergo tanquam quid evidentiſſimum alicubi Diſciplinam eſſe, ſubiecto ſcilicet alicui tanquam illius modum, & attributum inhærere.

Quo pacto diſciplinæ alicubi ſint, exponitur.

PROPOSITIO QVINTA.

Subſtantia, cui Diſciplina inſeparabiliter ineſt, Immortalis eſt, ac ſempiterna.

HVius Propoſitionis veritas apertiſſimè patet. Quippè Diſciplina ſuaptè natura eſt immutabilis, ut nunquam interire valeat; deinde non ex ſe ſubſiſtit, ſed alteri rei tanquam ſubiecto inſeparabiliter ineſt. Hoc igitur Diſciplinarum ſubiectum immortale, ac ſempiternum eſſe oportet; nam ſi mutaretur, ac periret, illicò evaneſceret, & in nihilum abirent Diſciplinæ, quæ illi inſeparabiliter inhærent, deficiente ſiquidem ſubiecto, neceſſe eſt, ut ſinguli illius modi, & affectiones deficiant. Idcirco talis indolis eſt Diſciplina, ut immortale ſubiectum

expo-

expoſcat, quod nullo pacto ab ea ſubtrahi poteſt. Si igitur neceſſariò vivit,& eſt diſciplina & pariter neceſſe eſt,ut vivat,& exiſtat ſubſtantia, in cuius ſinu immutabiles Diſciplinæ continentur.

PROPOSITIO SEXTA.

Diſciplina ſoli Animo inſeparabiliter inhæret.

HAc aſſertio ex rebus jam demonſtratis facilè innoteſcit. Nam Diſciplinæ,quarum hic ſermonem habemus,revera nihil ſunt aliud, quam immutabilium Veritatum congeries. Hæ autem immortales veritates in primis,ac ingenitis noſtris Notionibus elucent, ac repræſentantur. Ingenitæ verò notiones haud corpori, ſed Animo inſident, cum ſint quidam modi cogitandi, quorum natura ab Animo, nempe à cogitandi poteſtate proficiſcitur. Deinde diſciplinæ,ut demonſtratum eſt, ſunt incorporeæ, & immortales, habent ergo pro ſubiecto ſubſtantiam,quæ incorporea eſt,& immortalis;corpus autem ſpatiorum dimenſionibus circumſcribitur, atque ſuaptè natura mutabile, & corruptibile eſt,cum in partes diſſolvi poſſit; quapropter non poteſt eſſe ſubiectum diſciplinarum; oportet igitur præter corpora elucere in Rerum Univerſitate ſubſtantiam aliam à corpore diverſam,quæ partibus, & extenſione careat,atque ab interitu ſit prorsùs immunis,quæ cum ſit diſciplinarum Domicilium,opus eſt, ut ſit Animus, res nempè intelligens, in cuius inſitis notionibus diſciplinæ, quæ opus ſunt intelligentiæ, floreant, ac vivant.

Nequeunt Artes, corporeis ac mortalibus rebus inhærere.

Hic autem Animus inſectilis, & incorporeus, in quo vivunt diſciplinæ,vel eſt inventor, & excogitator diſciplinarum, cuius munus ſit illuminare, ac docere inferiores Animos, aut ab alio jam excogitatas diſciplinas in ſemetipſo reperit, illarumque auxilio, quod ignorat, diſcit, nempè ad latentes,& obſcuras veritates evelandas fertur. Primo modo ſe habet Animus perfectiſſimus; infinita ſcilicet, ac interminata intelligentia,quæ eſt cunctarum artium, ac diſciplinarum excogitatrix, cuius veſtigia,& impreſſiones ſunt diſciplinæ,quæ in nobis emicat; Secundo verò modo ſe habet finitus, & imperfectus Animus, qui à Deo diſciplinarum lumen accipit, in cuius ſecretis, ac penetralibus immutabilis Supremi Numinis Sapientia inceſſanter irradiat. Hinc Divinam Mentem Archetypum, ac Princeps Diſciplinarum Subiectum appellamus, finitos verò,& imperfectos Animos Subiecta ſecundaria,atque Primi,& Exemplaris Subiecti imagines, & repræſentationes dicimus. Concludendum eſt igitur, Subiectum diſciplinarum immortalem, & inextenſum Animum eſſe, in quo tantùm Sedem ſuam incorruptibiles artes collocarunt. Hinc patet,quo pacto ex diſciplinarum vita,& æternitate manifeſtiſſimè deducatur,præter mortalia,& caduca corpora concedendam eſſe in Univerſo digniorem,ac præſtantiorem ſubſtantiam, quæ ut immutabiles diſciplinas in ſe recipiat,& complectatur, a corporum mole abhorreat, & immortalitatis privilegio perfruatur. Fingamus enim Animo ſola,& caduca corpora exiſtere, ut nullus inextenſus, & immortalis vivat Animus; jam ubi quæſo viverent, ubi immutabiles regnarent diſciplinæ? Quippè ſi hæ ſemper vivunt, mutationem nullam patiuntur,partes,ac molem à ſe reijciunt.

Incorporea Natura in Univerſo profectò Floret, cui inſident diſciplinæ.

De duplici diſciplinarum ſubiecto.

Quin

Quin etiam quo pacto inhabitare poſſent in corporibus, quorum indoles, imbecillitas, & mortalis conditio ſummoperè diſciplinarum dignitati, & excellentiæ adverſantur? Præterea vanæ, ac inutiles prorsùs eſſent diſciplinæ, ſi in cæcis, brutis, ac inſciis corporibus continerentur, quæ cum omninò Intelligentià, & immortalitate careant, nequeunt ſanè quodammodo cuſtodire, tueri, ac ſuſtinere diſciplinas, quæ in Intellectivæ Naturæ gratiam immutabiliter vivunt. Vivit ergo in rerum Univerſitate res, quæ tota eſt Animus, tota nempè intelligens à corporum affectionibus, & corruptibilitate prorsus aliena.

Elucere in Univerſo rem, quæ tota ſit Animus, concluditur.

PROPOSITIO SEPTIMA.

Cum Homines ratiocinantur, verè diſciplinas poſſident, quas haud Corpus, ſed Animus in ſeſe habet.

HAEc propoſitio facili negotio ſuadetur. Etenim ut præclarè in hoc loco docet Auguſtinus, recta ratiocinatio nihil aliud eſt, quàm a certis ad incertorum indagationem nitens cogitatio: nam tunc rectè ratiocinamur, cum certarum, & evidentium rerum auxilio ad incertas, & obſcuras res detegendas ducimur, hinc cum homo ratiocinatur, nititur a certis ad incertorum inveſtigationem intelligentià ferri. Nihil autem certum & evidens eſt, quod a nobis ignoratur. Quapropter neceſſe eſt, ut certorum, & evidentium ſcientiam, & cognitionem habeamus, quidquid autem ſcimus, & ſcientia complectimur, ad aliquam profectò diſciplinam ſpectat; ut exempli gratia primæ, & manifeſtiſſimæ numerorum, aut figurarum affectiones, quarum ſcientia in nobis effulget, ad Arithmeticam, & geometriam pertinent. Cum ergo rectè ratiocinamur, diſciplinas verè poſſidemus, nempè evidentiam, & certitudinem primarum veritatum ad aliquam diſciplinam ſpectantium habemus, ut niſi diſciplinarum lumen nobis affulgeret, nulla recta ratiocinatio a nobis abſolvi poſſet. Has porrò diſciplinas, cum ratiocinamur, non corpus quidem, ſed Animus poſſidet. Quippè, ut ſuprà demonſtravimus, in illo ſubjecto efflorèſcunt diſciplinæ, quod inextenſum, & immortale eſt, hujuſmodi autem minimè ſe habet corpus, cui mors, & mutatio perpetuo imminent, ac ſpatiorum tumor ineſt; remanet igitur, ut immutabile, & inextenſum ſubjectum diſciplinarum ſit Animus, qui dum diſciplinas amplectitur, neceſſe eſt, ut mortalis, ac ſectilis corporis naturam penitùs a ſe reijciat; quod planiùs conſtabit, ſi advertamus, ſubſtantiam illam in homine diſciplinis uti, & artes in ſe continere, quæ, veritatis fulgore prælucente, ratiocinando intelligit, nullo autem pacto corpus, cum ratiocinamur, intelligit, oportet igitur, ut in nobis præter corpus alia diverſa ſubſtantia eluceat, cui intelligere congruat, quam Mentem, & humanum Animum appellamus, qui cum intelligit, omninò corporis naturæ adverſatur. Etenim ſi id, quod corporeum, & extenſum eſt, in nobis intelligeret, cum Animus noſter in intelligentiæ actiones erumperet, haud a ſeſe corpus averteret, minimè ſuos interiores oculos a corporum imaginibus, & conſideratione avocaret, ſed magis corpori conjungeretur, atque ad ſenſibiles res vehementiùs aſpiraret, nam quæ-

Quid ſit ratiocinium aperitur.

Corpus eam naturam nullo pacto intelligere poſſe oſtenditur.

libet ſubſtantia, cum ſuam congruam & naturalem operationem exercet, haud a ſua natura recedit, ſed ad ipſam proximiùs accedit; naturalis enim, & congrua operatio a natura inſtituta eſt, non ut res agens a ſua natura removeatur, & quodammodo ſeipſam abneget, ac deſtruat, ſed ut illam perficiat, atque ſi fas eſt dicere, ut res ſibimet ipſi magis adnectatur, & conjungatur, atque in ſua conditione, & natura fortiùs roboretur. Quamobrem ſi intelligere congrua & naturalis corporis actio eſſet, ut verè corpus intelligeret, jam corpus intelligendo neutiquàm ſeipſum a ſemetipſo averteret, nullo pacto a ſuæ naturæ conſideratione ſuas cogitandi facultates removeret, ſed potiùs ad ſeipſum magis accederet, ſibique ipſi dum intelligit, arctius conjungeretur.

Hoc autem nullo pacto contingere, evidentiſſimum eſt. Nam cum intelligimus, primas, ac manifeſtiſſimas quaſdam diſciplinarum veritates animo agitamus. Porrò hujuſmodi veritates, cum immutabiles ſint & inextenſæ, nulla corporum imagine nobis repræſentari valent, quinimmo ut rectè, & clarè illas in ratiocinationis gratiam agnoſcamus & cogitatione revoluamus, opus eſt, ut noſtram conſiderationem a ſingulorum corporum ſimulacris, rerumque ſenſilium ſimilitudine avocemus. Quippè cum immutabiles diſciplinæ a ſeipſis prorſus excludant partes, molem, ſpatiorum dimenſiones, aliaſque tumentium magnitudinum affectiones, ut clarè, & diſtinctè intelligantur, neceſſum eſt, ut illas ab omni corpore ſejungamus; ſcilicet ſingulis poſthabitis corporibus, intelligamus: Non tantum ergò intelligentiam non juvant corpora, verum & impediunt, ac perturbant. Perit enim, atque evaneſcit quodlibet intelligentiæ opus, cum ad corpora, aut corporum imagines ſeſe convertit Animus. Ut autem hæc veritas planiùs conſtet, accipiamus ipſaſmet lineas, ſuperficies ac figuras, quarum ingenitas notiones quaſdam habemus, & ad Geometricam diſciplinam pertinent: Exempli gratia in medium adducantur, linea recta, breviſſima omnium linearum eoſdem terminos habentium; ſuperficies plana, breviſſima omnium ſuperficierum, quæ in eaſdem deſinunt extremitates, curva ſuperficies ſphæræ æque undecunque recedens a centro; circularis linea undique ſibi concors, & æque ab eodem puncto medio diſtans; figura plana quatuor rectis lineis æqualibus comprehenſa, ac quatuor rectis angulis pollens, quæ geometricum quadratum nuncupatur; & id genus alia. Iam hujuſmodi res, atque naturæ

Geometricæ figuræ nudæ intelligentia, haud ſenſu, ac phantaſia percipiuntur.

modo quo a geometris conſiderantur, profectò neque ſub ſenſum, neque ſub phantaſiam cadunt, neque exteruis, corporeiſque rebus inhærent. Etenim nulla in materiatis, ſenſilibuſque ſubſtantijs aut linea perfectè recta, aut ſuperficies abſolutè plana, aut perfectus globus, aut exacta linea circularis aut perfectum quadratum regnant & continentur; tanta ſiquidem linearum, ac figurarum puritate, & perfectione nentiquàm externa corpora, rerumque materia pollent, quorum, figuræ haud veræ, ſed falſæ ſunt, & licet ad veras intelligibiles figuras tendant, ac veras imitentur: veræ tamen figuræ non ſunt; neque ſenſus, & imaginatio unquam ant veras rectas lineas, aut perfectum circulum, aut omnibus numeris abſolutam ſphæram, aut exactum planum perceperunt; non enim ſenſuum, ac phantaſiæ munus eſt, lineam a ſuperficie, ſuperficiem a corporis ſoliditate ſejungere, cum

quid-

quidquid illis exhibetur, corporeum, ac trinè dimenſum ſit, trinaquedimenſione præditum repræſentetur, quæ ſingula in prima parte hujus operis cum Auguſtino fuſiùs expoſuimus, ac demonſtravimus. Cum igitur humanus Animus geometriæ rudimenta intelligit, ſeſe a corpore avertit, atque adeò incorpoream, & inextenſam illius ſubſtantiam eſſe oportet, cui corpus potiùs impedimento eſt, quam auxilio, ut immutabile diſciplinarum lumen ad uſum revocet.

Corpus impedimentò eſt Animo, ut intelligit.

Iam ſupereſt, ut ultimam propoſitionis particulam exponamus, ac demonſtremus, nimirum humanum Animum cum diſcit, in ſemetipſo habere diſciplinas. Cum humanus Animus ex ſupremi Conditori manibus erumpens, organico corpori infunditur, Increatę Sapientiæ veſtigia, ac delineamenta quædam in ſe recipit; nempè illius Intelligentiæ Deus immutabiles quaſdam diſciplinarum veritates, & notiones indidit, quæ ſunt veluti irradiatio, & rivuli ab Infinito lumine, & inexhauſto fonte Ingenitæ Sapientiæ proficiſcentes. Huiuſmodi autem ingenitæ veritates rationis uſum in nobis præcedentes, ab ineunte ætate in Animo veluti conſopitæ deliteſcunt, quibus quamvìs in immatura, & imbecilli ætate non utatur Animus, in eo tamen verè vivunt, & veluti latentes in mentis penitioribus habitant, quæ deinde, homine admonente atque ad aures abſtrepente, illicò excitantur, atque humanæ Intelligentiæ ſeſe offerunt. Hoc tamen modo rem contingere maximè rationi conſentaneum eſt: nam nequeunt deforis advenire, ſed verè intus in Animi penetralibus reſident.

In Humana Mente Artes latent, ac diſciplinæ.

Quippè cum hujuſmodi veritates incorporeæ ſint, & immutabiles, non poſſunt ad Animum pertingere, ſenſu, & phantaſia auxiliantibus; ſenſus enim, & phantaſia non ſunt vehiculum, per quod immortalium & inextenſarum rerum notiones & puriſſimæ imagines ad mentem tranſmittuntur, tantùm ſiquidem hujuſmodi organicis, & corporeis facultatibus extenſas, & mutabiles res perſpicimus. Præterea cum ſingulæ mentes hominum eadem evidentià, claritate, & conſtantia æquè, omnique tempore eaſdem Diſciplinarum veritates intelligant, atque tanta facilitate, ut ad eas intelligendas, nullo accedente ratiocinio, ſola vocum expoſitio ſatis ſit, neceſse eſt, ut affirmemus Animum haud deforis, ſenſuum ope, diſciplinas accipere, ſed intùs in ſeſe habere, in ſuiſque penetralibus ac ſecretis illas, perfectiſſimi artificis manibus impreſsas, invenire. Quapropter fatemur, nunquam Animum diſciplinas ignorare, quamvis ſæpiſſimè in illas neutiquam animadvertat, illarumque veritates cogitatione non revolvat; nam, ut alibi diximus, aliud eſt ſcire, aliùd cogitare, ipſomet docente Auguſtino, ut plura in Animo extent, quorum neceſſariam ſcientiam habemus, etſi actù ſub cogitationem minimè cadunt. Quod planius enucleabimus in noſtris inveſtigationibus, in quibus Platonis reminiſcentiam ab erroribus purgatam Orthodoxæ Religionis doctrinæ accommodare pro viribus enitemur. Concludendum eſt igitur, humanum Animum, cum rectè ratiocinamur, in ſeſe immutabiles diſciplinas habere, atque adeò verè Diſciplinarum ſubjectum eſse, quod ſoli Animo, haud corpori congruere poteſt.

Haud de foris ex ſenſibus haurit, ſed intus in ſemetipſo diſciplinarum rudimenta reperit Animus.

Primas diſciplinarum veritates nunquam ignorat Animus.

SYNTHESIS.

CUm homines rectè ratiocinantur poſſident neceſsariò Diſciplinas. *Ex Prop. 7.*

Atqui Diſciplinæ alicui ſubjecto neceſſario adjacent. *Ex Prop. 4.*

Vivit igitur in homine ſubjectum, cui inhærent Diſciplinæ.

Rursùs. Diſciplinæ non corpori, ſed Animo inſeparabiliter inhærent ex *Prop. 5.*

Subjectum igitur Diſciplinarum in homine haud corpus, ſed Animus eſt.

Atqui Diſciplinæ ſunt immutabiles, ac ſemper exiſtunt. *Ex Prop. 2. & 3.*

Semper igitur vivit, atque immortalis eſt in homine Animus, cui inſeparabiliter inſident, Diſciplinę *ex Prop. 5.*

Hæc Auguſtini Demonſtratio pro Animæ immortalitate adeò legitima, & inconcuſsa eſt, ut nulla ratione ab Epicuri ſectatoribus infirmari valeat; ſiquidem ex certis evidentibus, aut jam demonſtratis principiis, ſevero, & ſano ratiocinio colligitur; Hinc minimè pertimeſcendum eſt, ne tanquam captioſa, & fallax ab adverſario refellatur, illius enim vis tota deſumitur ex immutabilium Diſciplinarum natura, quę nullo pacto poteſt à mortali corpore proficiſci, ſeù extenſis, & corruptibilibus ſubſtantiis inhęrere, ſed neceſsariò, & inſeparabiliter immortali, ſempiterno, & incorporeo Animo adhęreſcunt, atque adeò Auguſtinenſe ratiocinium prorsùs immune eſt à ſophiſmatis vitio, quo mirum in modum Epicuri laborant argumentationes.

Duplex emergit dubitatio.

Attamen ne ullus cavillis locus detur, duas dubitationes in medium afferam, quę videntur enervare ratiocinationem Auguſtini. Prima eſt: Ex Auguſtini doctrina hic jam expoſita ſequitur tantùm ſapientum Animos, qui nimirùm rectè ratiocinantur, poſſidere diſciplinas, ut hę nullo pacto in ſtulto, & fatuo Animo contineantur: atque adeò manifeſtè infertur, non ſingulos hominum animos immortales eſse, ſed tantùm eos, qui ſapientia exornati Diſciplinarum dignitate, & pręſtantià pollent.

An in ſtultorum Animo vivant diſciplinæ?

Hæc tamen dubitatio nullius momenti eſt. Etenim ut ex ipſiſmet Auguſtini verbis conſtat, & apertiſſimè ex ſequentibus illius argumentis colligitur, in quolibet Animo, ſive hominis ſapientis, ſive ſtulti, regnant, ac deliteſcunt diſciplinę, cum quibus quilibet naſcitur Animus modo quo ſuprà, & alibi explicavimus. Magnus Auguſtinus hic in medium adducit homines rectè ratiocinantes, non quia putat in illis tantùm artes, ac diſciplinas regnare, ſed ut oſtendat Diſciplinarum uſum in homine, cum rectè ratiocinatur.

Ex Auguſtini argumẽtatione in Univerſo perfectiſſimum & incorporeum Animum exiſtere evidenter infertur.

Altera dubitatio eſt. Ex Auguſtinenſi ratiocinio tantùm evidentiſſimè inferri, exiſtere in rerum Univerſitate perfectiſſimum, & immutabilem Animum, nempè Deum, cui inſeparabiliter immutabiles adhæreant Diſciplinæ; non autem neceſſariò deduci immortalitate gaudere finitos, & imperfectos hominum animos, quibus neutiquam inſidere neceſſariò, & inſeparabiliter videntur Diſciplinæ. Siquidem cum humanus Animus fuerit in tempore ex nihilo procreatus, atque adeò non ſem-

ſemper extiterit, ſequitur non eſſe verum, & genuinum ſubjectum Diſciplinarum, quæ, antequam eſſet humana Mens, in Divina intelligentia perfectè effulgebant, ex quo deducitur, quod etiamſi humanus extingueretur Animus, non ideò extinguerentur, ac interirent Diſciplinæ, quibus nunquam deeſt perfectiſſimus Animus, qui illas in ſe complectens, ſuſtineat ſemper, ac tueatur; idcircò hoc Auguſtini ratiocinium tantum debellare, & prorsùs evertere Atheos, haud Epicuri doctrinam videtur. Nimirùm ſolum manifeſtiſſimè oſtendit, præter corporeas mortaleſque ſubſtantias, dari incorpoream, & immutabilem naturam, quæ ſit ſcientiarum, ac Diſciplinarum fons, ſubjectum, & origo, quæ natura procul dubio perfectiſſimus Dei Animus eſt, quo pacto & Deum exiſtere, & incorporeas naturas præter extenſas res regnare, unico tantum argumento haud, citrà animi admirationem, ſolertiſſimus Auguſtinus demonſtraſſe dici poteſt. Cæterum hæc argumentatio minimè videtur Epicuream ſententiam oppugnare, non enim evidenter infertur, finitum, & imperfectum hominis Animum immortalem ac ſempiternum eſſe, cum non hic, ſed infinitus Animus ſit verum ſubjectum, cui inſeparabiliter ineſt Diſciplina.

In hanc dubitationem egomet olim incidi, cum Auguſtini ratiocinium ſedulò expendiſſem: quæ quidem dubitatio diù me vehementiſſimè torſit, ut aliquando putarem Auguſtinum in hoc primo argumento minimè evidenter oſtendere humanum Animum ſemper vivere, & immortalem eſſe. Attamen cum maturiùs, & accuratiùs Auguſtinenſe ratiocinium animo revolviſſem, illicò quam hujuſmodi dubitatio tenuis & imbecillis ſit, intellexi. Et primò ſummoperè lætor me in hac Auguſtini argumentatione evidentiſſimam inveniſſe rationem, quæ omni fugata dubitatione, ſupremi Numinis exiſtentiam animo quam manifeſtiſſimè aperit.

Auguſtini ratiocinio non tantũ Atheiſmus, verùm, & Epicuri dogma de Animarũ mortalitate erroris ac falſitatis convincitur.

Etenim, cum clarè, & neceſſariò intelligerem, Auguſtino docente, æternas, neceſſarias, ac immutabiles eſſe diſciplinas, quæ abſque congruo ſubjecto, cui inſeparabiliter inſint, nullo pacto percipi valent, confeſtim mihi evidenter innotuit, exiſtere extra meas notiones æternum, immutabilem, ac perfectiſſimum Animum, in quo Univerſæ Sapientiæ Theſauri contineantur, atque ſingularum artium, & diſciplinarum genera tanquam in ſuo principio, ac fonte ſint, & regnent. Deinde admirandum in modum gaviſus ſum, me jam in ſolidiſſimum Argumentum incidiſſe, quo inevitabiliter oppugnatur, erroriſque redarguitur Epicurus, affirmans nihil in hac rerum Univerſitate exiſtere præter corpora. Nam ſi verè vivunt, & florent in Univerſo diſciplinæ, neceſſum eſt, ut vigeat, atque vivat incorporeus, & inextenſus Animus, qui mutabilis corporis affectiones à ſe reiiciens, immutabiles in ſe complectatur Artes, ac diſciplinas. Poſtmodum, ſumma cum animi voluptate, Auguſtini ratiocinium examuſſim evolvens, intellexi, Animum humanum incorporeum, & immortalem eſſe. Siquidem etſi datur hominis Animum non eſſe legitimum ſubjectum, cui inſeparabiliter adjacent diſciplinæ, attamen evidens, ac certum eſt artium, ac diſciplinarum lumen in noſtræ mentis ſecretis, ac penetralibus perpetuò accendi, & effulgere, quo immutabili, & illibato lumine nos utimur, cum rectè ratiocinamur, ut ſuprà ſatis oſtendimus, idcircò diſciplinæ veluti famulæ

mulæ

mulæ ſe habent, humano ſervientes ingenio, quod ut veritatis inventione ſe ipſum perficiat, ac illuſtret, artes, ac diſciplinas, quæ ſubitò ipſi præſto ſunt, ſolertiſſimè adhibet. Utitur ergò humanus Animus ad ſui naturam exornandam, & perficiendam immutabilibus, & incorporeis rebus, immateriatis, & immortalibus artibus, ac diſciplinis; At quo pacto ſi corporeus, ac mortalis eſſet Animus, id contingere poſſet? Valdè enim monſtroſum, & à veritate alienum eſt, immutabiles, & incorporeas naturas corruptibili, & caduco corpori famulari, ac quodammodo inſervire. Inſtrumentum namque aut æque perfectum, aut inferioris ordinis eſt, quam ſit artifex, qui utitur illo. Si igitur immutabili ſempiterno, & incorporeo noſter utitur Animus, ſaltem neceſſe eſt, etiam ipſum eſſe & inextenſum, & ab interitu immunem, ut citrà incongruentiam, ac rerum diſſonantiam intueri, & ad proprium uſum vertere valeat id, quod ſemper vivit, & immutabile eſt. Magna profectò res eſt Auguſtini argumentum, ex quo tam miras, tam magnas, ſalutareſque veritates, debellato errore, colligimus.

Immortalis eſt humanus Animus ſi immortalibus utitur artibus.

Neque tamen dici poteſt, ſaltem ex Auguſtini ratiocinio nullomodo evidenter inferri, immutabiles Diſciplinas inſeparabiliter humano Animo inhærere, ut ſi hic interiret, & illas interire, & extingui neceſſum ſit. Etenim, ut in dubitatione ſatis expoſuimus, ut vivant, ac ſemper exiſtant diſciplinæ, ſatis eſt, ſi ſemper vivat, & exiſtat Divinus Animus, cui inſeparabiliter inſunt. Porrò ut hic ſcrupulus prorſus evellatur ab Animo, admonemus, duplex artium, & diſciplinarum genus à nobis diſtingui. Primum amplectitur diſciplinas, quas Archetypas, exemplares, & primas appellavimus, quæ ut ſupra docuimus, aut ipſam immutabilem, & ingenitam Dei ſapientiam efformant, ut arridere videtur Auguſtino, aut ex liberrima Dei voluntate conſtitutæ, inter arbitrarias Increatæ intelligentiæ ideas elucent, ac regnant. Quovis tamen modo ſe habeant, hujuſmodi diſciplinarum ſubjectum ſola Dei ſapientia eſt, artium omnium inventrix, cujus vita, & exiſtentia ſatis eſt, ut archetypæ vivant, ac ſemper effloreant Artes. Alterum verò genus continet Diſciplinas, quas nos typicas, derivatas, ſecundarias, aut repræſentativas nuncupamus, quæ nihil aliud ſunt quàm delineamenta veſtigia, repræſentationes, & imitamenta immutabilis Sapientiæ, atque Exemplaris, & Archetypæ diſciplinæ; quæ veſtigia naturæ Autor in ſingulos hominū animos impreſſit, qui cum delineamentis, & imaginibus archetyparum diſciplinarum naſcuntur, ut fuſiùs, ac fortiùs in noſtris inveſtigationibus de Divina mente, & humano animo agentes, oſtendemus.

Artes aliæ archetypæ, derivatæ aliæ dicuntur.

Archetypæ artes ſoli divino Animo adhæreſcunt.

Jam quamvis artes, ac diſciplinæ, quæ in hominis Animo tanquam in ſubiecto vivunt, non ſint ex ſe ipſis Archetypæ, ab omni mutatione, & interitu immunes, cum res genitæ, & factæ ſint, nihilominus ut verè repræſentent exemplares, & primævas Artes, quæ in divina Mente exiſtunt, oportet, ut etiam ipſæ ſint immutabiles, & immortales, ſecùs in illis immutabilitatem, ac æternitatem ſuæ Archetypæ Sapientiæ minimè exſcriptam ac inumbratam increatus cerneret Animus; Quidquid enim interit, ac mutationi ſubiacet, nequit eſſe viva Imago, & congrua repræſentatio eorum, quę ſemper vivunt, nullumque mortis, ac mutationis ictum pati poſſunt. Sunt ergo immutabiles, & immortales huiuſmodi deri-

Derivatæ artes immortalē etiam naturā, cui inſideant expoſcunt.

derivatæ diſciplinæ, quæ in humanæ mentis theſauro deliteſcunt.

Cùm autem ſint ſuaptè natura finitæ, genitæ, & imperfectæ, ut potè perfectioris rei Imagines, & imitamenta, ad aliud ſe ipſis præſtantius, neutiquam ad ſe ipſas tendentes, oportet, ut habeant pro ſubiecto haud perfectiſſimum, ſed imperfectum, & finitum Animum, nempè humanum, cui inſeparabiliter inhæreant, atque adeò cum ſemper vivere, & exiſtere expoſcant, & nequeant vivere, & eſſe, niſi vivat, & exiſtat ſubiectum, in quo vivunt, concludendum liquidiſſimè eſt, humanum Animum ſemper vivere; ſecus ſi hic extingueretur, & interiret, intereunte Subiecto, diſciplinas, & artes, quæ illi inhærent, interire, ac mutari oporteret. Quapropter vicit jam Auguſtinus, Epicurum jam debellavit, dum ex diſciplinarum humanarum immutabilitate, & ſempiterna vita perpetuam humani Animi exiſtentiam intulit. Hanc tamen diſciplinarum diverſitatem, quam Nos ut ſuprà ſtatuimus, & ipſemet agnovit Auguſtinus. Siquidem in hac ſua Argumentatione ſe corrigit, ac reprehendit, ubi dixit, vivere, & regnare in eo, qui diſcit, diſciplinas; nam ſe retractans ait, hoc falſum eſſe, cum etiam exiſtant artes, & diſciplinæ in Divina Mente, quæ cum perfectiſſima omnium rerum ſcientia polleat, nihil profectò diſcere poteſt. Diſtinguit ergo duplicem Animum, perfectiſſimum nempè, in quo veluti in ſuo fonte, & Inventore ſplendidiſſimè florent diſciplinę, & imperfectum ſive humanum, cui Archetypę diſciplinę delineamenta inſeparabiliter inhęrent, ut in illis Mens noſtra diſcat, quod ignorat, atque immutabilis Sapientię pulchritudinem admiretur.

Vſus Auguſtinenſis Argumentationis, noſtro accedente apparatu, ad evertendam Epicuri doctrinam de humanæ Animæ natura, & compoſitione.

Ex Auguſtini argumentatione jam à nobis expoſita, & roborata, quam rationi diſſentanea ſit Epicuri doctrina, evidenter innoteſcit. Iuxta Epicurum humanus Animus nihil eſt aliud præter auram quamdam tenuiſſimam ex primordijs rerum, nempè athomis efformatam, & in craſſioribus organis expanſam, quæ, intereunte corpore, ſolvitur, ac perit; ſecundum igitur Epicuri ſententiam, artes, ac diciplinæ ſubtiliſſimæ, & corporeę ſubſtantiæ inhęrent. Quapropter cùm tenuiſſima corporis aura in partes diſpeſcitur, ac diſſipatur, artes, ac diſciplinæ, quæ in illa vivunt, extinguuntur illicò, & intereunt: cum enim corruit, & deſtruitur ſubjectum, neceſſe eſt, ut intereat, ac mutetur quidquid illi inſeparabiliter inſidet. Atqui demonſtratum eſt, humanas artes, ac diſciplinas immutabiles eſſe, ſemperque vivere: falſum igitur apertè eſt, Animum ex minutiſſimis corporibus procreari, partibus & extenſione inſtructum. Quo enim pacto immortales, & incorporeę doctrinæ poſſent exiſtere, ac contineri in tam lubrica, fluxa, & caduca ſubſtantià, qualis eſt hujuſmodi aura, in qua humanæ mentis naturam collocat Epicurus?

Iuxta Epicuri doctrinā mutabiles ac mortales eſſent Artes ac diſciplinæ.

Deindè ſi humanus Animus creſcente, aut imminuto corpore creſceret, aut minueretur, pariter cum Animo augerentur, aut decreſcerent

Digitized by Google

rent diſciplinæ; ſiquidem immutato ſubjecto, adaucto nimirùm, aut imminuto, aut ſoluto, immutatur identidem, imminuitur ſcilicet, aut fit minor, aut interit quidquid illi inſeparabiliter ineſt; atqui hoc abſurdum evidenter eſt, cum diſciplinæ utpotè immutabiles, & ſemper conſtantiſſime eędem, omnem prorſùs mutationem a ſe reijciant, atque veritates talis indolis, & conditionis amplectantur, quæ neque creſcere, neque minui poſſunt, incapaces exceſſus, aut defectus, ſemper ſibimet ipſis immutabiliter æquales. Non creſcit igitur cum corpore pariter Animus, adeòque eſt à corporis natura alienus, & immortalis.

Non tantum fallacem, verùm & apertè falſam eſſe doctrinam Epicuri ex noſtro apparatu oſtēditur.

Tandem ex noſtro apparatu concludimus non tantum fallacem, verùm etiam manifeſtè falſam eſſe doctrinam Epicuri. Quippe ex propoſitione quinta, quam firmavimus in Apparatu, cum idem phænomenon, ſeù idem effectus (ut ſcholarum verbis utamur) poteſt æquè oriri a duplici principio A. & B. ſi evidens aliqua acceſſerit ratio, quæ oſtendat effectum actu profluere potiùs a principio A. quam B. quamvis poſſibile videatur poſſe proficiſci a cauſa B. attamen affirmandum eſt oriri a principio A. non autem B. niſi quis turpiter ingenito rationis lumini contradicere, ac repugnare velit.

Iam, ut in noſtra confutatione Lucretianæ doctrinæ oſtendimus, eadem phænomena, & effectus, quibus utitur Epicurus, ut ſuam adſtruat doctrinam, poſſunt non tantum profluere ex principio ab ipſo firmato, ſcilicet à mortali, & corporea Animæ ſubſtantia, ſed etiam à principio diverſo, nempe à noſtra hypotheſi, in qua Animum inextenſum, & immortalem organico corpori ex liberrima Dei voluntate obſtrictum, modo à nobis ut ſuprà explicato, ponimus, ut utrumque ſaltem æquè probabile ſit: attamen nunc, arguente Auguſtino, ſolidiſſima quædam Ratio ex diſciplinarum immutabilitate deprompta emergit, quæ omni ſemota dubitatione, oſtendit, verum eſſe noſtrum Principium, falſum autem id quod firmavit Epicurus; oportet igitur, ut concludamus ſingulos effectus, quos adducit Epicurus, ortum ducere ex noſtra, haud ex ſua Hypotheſi, ac Theoria, nimirùm Animum humanum non eſſe Athomorum texturam, ac corporeum quemdam halitum, ſed rem inſectilem, & immortalem, cuius tota natura in poteſtate intelligendi collocetur.

Ut ergo incolumes, & ab interitu penitus immunes, immutabiles maneant diſciplinæ, fatendum eſt, ſingulas mutationes, quas corporis occaſione ſubit humanus Animus, oriri, non quia hic ſit corporeus, & corruptibilis, ut ſomniat Epicurus, ſed quia licet inextenſus, & immortalis ex naturæ legibus mutuum quoddam commercium contraxit cum corpore, ut alibi fusè explicavimus.

Digitized by Google

Secunda Auguſtini Argumentatio ex Rationis Naturâ deprompta.

TEXTUS.

RAtio profectò aut Animus eſt, aut in Animo. Melior autem ratio noſtra, quam corpus noſtrum. Et corpus noſtrum nonnulla ſubſtantia eſt, & melius eſt eſſe ſubſtantiam, quam nihil. Non eſt igitur ratio nihil. Rurſum quæcunque harmonia corporis eſt, in ſubjecto corpore ſit neceſſe eſt inſeparabiliter, nec aliud quidquam in illa harmonia eſſe credatur, quod non æque neceſſario ſit in ſubjecto illo corpore, in quo & ipſa harmonia non minùs inſeparabiliter. Mutabile eſt autem corpus humanum, & immutabilis ratio. Mutabile eſt enim omne quod ſemper eodem modo non eſt. Et ſemper eodem modo eſt duo & quatuor, & ſex. Item ſemper eodem modo eſt, quod eſt, quod quatuor habent duo & duo, hoc autem non habent duo. Duo igitur quatuor non ſunt. Eſt autem iſta ratio. Immutabilis igitur ratio eſt. Nullo modo autem poteſt mutato ſubjecto, id quod in eo eſt, inſeparabiliter non mutari. Non eſt igitur harmonia corporis Animus. Nec mors poteſt accidere immutabilibus rebus; ſemper ergo Animus vivit, ſive ipſe ratio ſit, ſive in eo ratio inſeparabiliter.

ANALYSIS

PROPOSITIO PRIMA.

Ratio aut Animus eſt, aut in Animo.

NOmine rationis hic apud Auguſtinum venit congeries plurium primarum veritatum, quæ manifeſtiſſimæ, & ingenitæ dicuntur, quæ ſcilicet in ſingulis hominum mentibus elucent, atque artium, & immutabilium diſciplinarum rudimenta conſtituunt, ut primę, & evidentiſſimę figurarum, & numerorum affectiones, quę in Geometrię, & Arithmeticę pronunciatis exponuntur, modo quo in Analyſi pręcedentis argumentationis explanavimus. Jam ſenſus Auguſtinenſis propoſitionis eſt, Rationem, ſive inſitas, ac primas diſciplinarum veritates, quæ mentibus noſtris affulgent, aut ipſum Animum eſſe, aut Animo tanquam ſubjecto inhærere, quod profectò evidentiſſimum eſt; Nam ſi dicas, Animum, ſive mentem nihil aliud eſſe, niſi ipſum intelligendi lumen ex hujuſmodi ingenitis veritatibus conflatum, jam verum erit, rationem nihil eſſe præter Animum. Si verò affirmes, Animum ſecerni, ac diſtingui à diſciplinarum veritatibus, & tantùm illis uti, illaſque in ſe complecti, tunc evidens erit, rationem Animo tanquam ſubjecto adhæreſcere, idcircò manifeſtum eſt, rationem aut eſſe Animum, aut Animo inſeparabiliter inſidere.

Quovis modo accipiatur ratio ſemper verum erit rationem aut ipſum eſſe Animum, aut Animo inhærere.

PROPOSITIO SECUNDA.

Ratio immutabilis eſt.

Ab interitu prorſus immunes ſunt artiũ ac diſciplinarum veritates.

Hæc aſſertio ſponte ſua à præcedenti propoſitione profluit. Cum enim Ratio nihil aliud ſit, niſi congeries, ſive cætus ingenitarum veritatum, quæ in diſciplinis & Artibus florent, evidenter infertur, eam immutabilem eſſe. Quippè in propoſitione ſecunda Analyſis primæ argumentationis, artes, ac diſciplinas ſempiternas, & à mutatione immunes eſſe demonſtravimus. Hoc pacto immutabiles ſunt exempli cauſa ſingulæ veritates, quæ ad Arithmeticam ſpectant, & in affectionibus numerorum continentur, ut bis duo ſunt quatuor, non autem duo, quatuor, & quatuor ſunt octo; quinq; & ſex undecim, unum duo, & tria adæquant ſenarium, & ſimilia, in quibus nuda, ſimplex, ac neceſſaria ipſamet veritas inhabitat, quæ ſecus non eſſe, nec intelligi poſſunt. Eſt igitur ratio immutabilis.

PROPOSITIA TERTIA.

Omne Corpus mutabile eſt.

Quid ſit corpus aperitur.

Hujus aſſertionis veritas illicò patet, ſi quid ſit corpus intelligamus. Corpus autem, ut apertiſſimè, ratione prælucente, ipſemet admonet Auguſtinus, nihil aliud eſt, quàm res quædam, cujus natura tribus ſpatiorum dimenſionibus conſumatur, quæ nempè longitudine, latitudine, & profunditate prædita eſt, aut ut alibi idem docet Auguſtinus, corpus eſt id, cujus major pars majori parti ſpatii, minor verò minori reſpondet. Quovis autem modo corpus accipiatur, cum neceſſariò extenſum, mole ſcilicet, ac partibus ſit inſtructum, ſuaptè naturà mutabile eſt. Primò quia cum ſit in partes diviſibile, poteſt inceſſanter augeri, aut minui, atque infinitè ſecari, & in partes ſuas diſſolvi. Quæ ſingula mutationis defectum continent. Deindè cum corpus diverſis locis, ac ſpatii partibus ſeſe applicans, movetur, tunc & ratione loci, & temporis mutari, apertiſſimum eſt. Prætereà ſi nomine corporis haud ſimplex, & elementare, ſed permiſtum, & compoſitum corpus venit, ut corpus humanum, jam evidens erit, corpus perpetuò fluere, & mutari ob perpetuam diſſociationem partis ſubtilioris à craſſiori. Hinc corpus humanum exempli gratia adeò continenter expirat, & effluit, ut antiquarum partium detractione, novarumque additione, nunquam idem maneat, ſed perpetuò fluens mutetur, ut non eædem ſint partes, quæ infantis corpus conſtituunt, ac ſint illæ, quibus corpus ejuſdem hominis adoleſcentis, ſeu ad adultiorem ætatem accedentis contexitur. Quapropter evidentiſſimè infertur, omne corpus ſuaptè natura mutabile eſſe.

Corporis natura ſecundũ Auguſtinum.

Quovis modo corpus accipiatur, mutabile eſſe demonſtratur.

PROPOSITIO QUARTA.

Ratio melior, & præſtantior eſt Corpore.

NEutiquam in dubium hæc propoſitio verti poteſt. Oritur enim neceſſariò ex antecedentibus. Nam quidquid æternum, & immutabile eſt, melius, & excellentius eſt eo, quod interitus, & mutationis capax eſt. Atqui, ut oſtendimus, ratio ſempiterna eſt, & immutabilis, corpus verò ita perpetuò mutatur, ut perpetuò deficere, ac interire dici poſſit, evidenter ergo ſequitur, Rationem naturæ dignitate, & perfectione ſingulis prętare corporibus.

Epicuri doctrina de athomorum natura aut manifeſtè abſurda aut obſcura & incerta.

Neque Epicuri aſſeclę dicant non omnia corpora mutabilia eſſe, ſed tantùm quę permiſta ſunt, & compoſita, cum in Univerſo individua quędam corpora, nimirùm Athomi exiſtant, quę ob perfectam ſoliditatem qua gaudent, immortales ſunt, & immutabiles. Etenim ut ſupra Lucretium confutantes probavimus, aut mera figmenta, aut res obſcuræ, ac valdè incertę ſunt hujuſmodi inſectiles magnitudines, quas imaginatus eſt Epicurus; aut quid fictitiū igitur eſt, aut res incerta, & dubia hujuſmodi ſimplicium corporum immutabilitas: ex adverſo tamen vera, certa, & evidentiſsima eſt immutabilitas Rationis, quę nulla rationabili dubitatione vexari poteſt. Deindè fingamus Animo, florere hujuſmodi Athomos in Univerſo, adhuc tamen ratione loci, & temporis, atque motus, & mutui impulſus plures ſubirent mutationes, ut alibi oſtendimus, atq; adeò illarum phantaſtica immortalitas nullo pacto ęquiparari poſſet rationis immutabilitati, quę ſincerior, purior, & manifeſtior eſt. Conficitur ergò ſolam Rationem, haud corpus immutabilitate gaudere.

Oppugnatur Epicurus.

PROPOSITIO QUINTA.

Ratio verè eſt, atque in Univerſo exiſtit.

Hæc propoſitio emergit ex antecedentibus aſſertionibus. Quippe ſi ratio melior, ac præſtantior eſt corpore, corpus autem ſubſtantia quædam eſt in Univerſo exiſtens, infertur neceſſariò rationem aliquid eſse, & verè exiſtere; ſiquidem ſi actu nihil eſset, haud melior, ſed deterior eſset corpore, quod actù eſt; nihil enim nihilo deterius, ac infimius eſt.

Veritas ab interitu immunis eſt.

Præterea Ratio eſt ipſamet immutabilis Veritas, quæ in Animo habitat, verè igitur eſt, ac ſemper vivit. Nequit enim interire Veritas, cujus virtute ſunt, & exiſtunt, quęcunque ſunt, ac vivunt. Quidquid enim eſt, aut verè eſt, & tunc ipſamet eſt veritas, aut eſt id, in quo veritas inhabitat, aut non verè, ſed per ſolam tendentiam ad verum eſt, ideſt neque veritas eſt, neque veritatis ſubjectum, ſed tamen ad veritatem tendit, & id quod verè eſt, conatur eſse, quod veritatis imitatione verum eſse dicitur, & niſi ad veritatem tenderet, minimè eſset; eſt enim, quia veritatis quamdam imaginem in ſe continet. In hanc profundam, ac ſublimem cogitationem incomparabilis incidit Auguſtinus in ſecundo

poris organis, in quibus incluſa conſervaretur, indigeret, ſequeretur etiam & ipſam intelligendi virtutem, qua Animæ inſeparabiliter adhæret, corporeis organis inſidere. Quapropter concludendum eſt, corporis harmoniam, & quidquid in hac delitescit, habere pro ſubjecto corpus, cui inſeparabiliter ineſt.

SYNTHESIS.

Ratio aut ipſemet Animus eſt, aut in Animo inſeparabiliter vivit ex *Propoſ. Prima.*

Compoſitiva methodo, Geometrarum more, Animũ haud corporis harmoniam eſſe demonſtratur.

Atqui Ratio immortalis, & immutabilis eſt ex *Propoſ. Secunda.*

Semper igitur vivit, ac immortalis eſt Animus ex *Propoſ. Quinta.*

Atqui corporis harmonia, & quidquid in illa continetur, corpori inſeparabiliter ineſt, & corpus verè mutabile eſt ex *Propoſ. Sexta.*

Corporis igitur harmonia, & quidquid in illa elucet, verè mutabilis eſt.

Non eſt igitur Ratio corporis harmonia, aut aliquid huic inſeparabiliter inhærens, atque adeò corporis harmonia non eſt humanus Animus, quem utpotè immutabilis Rationis Subjectum, immortalem, ſemperque vivere neceſſum eſt. Semper igitur vivit, nunquam humanus interit Animus.

In hac Argumentatione, ut vides, præcipuus Auguſtini ſcopus eſt oſtendere humanum Animum non conſiſtere in quadam corporis harmonia, ut quidam priſcæ ætatis Sophiſtæ exiſtimarunt.

Vſus Auguſtinenſis Argumentationis, noſtrique apparatus ad impium Epicuri dogma oppugnandum.

Epicurus, quemadmodum ſuprà tertium Lucretij librum refellentes, expoſuimus, ut humanam Animam mortalem, & corpoream eſſe oſtenderet, ſequenti ratiocinio uſus eſt. Humanus Animus organico corpori conjungitur, ac ſanguini tenaciter adhæreſcit, quin etiam in corpore vivere, corporique obſtringi ſummopere amat, igitur mortalis eſt, ac ejuſdem indolis cum corpore. Ex conjunctione igitur, & inclinatione Animi erga corpus, Animi caducitatem infert.

Audiat tamen Epicurus Auguſtinum ſimili modo ratiocinantem. Humanus Animus conjungitur inſeparabiliter rationi, quam in ſe tanquam ſincerum illius ſubjectum amplectitur, atque vehementiſſimo amore proſequitur; nihil enim magis humanum oblectat Animum, quam ratio, veritas ſcilicet, ac ſapientia, quam tantopere exoptat, ac inquietus inceſſanter inquirit; conjungitur igitur humanus Animus inſeparabiliter immortalibus, & immutabilibus rebus, illaſque mirum in modum amat, & amplecti ſtudet. Immortalis ergò eſt Animus humanus, ac ſemper vivit, ſi vita, & immortalitate ſemper perfruitur ratio, cui Animus, & amore, deſiderio, ſtudio & naturà inſeparabiliter obſtringitur. Hinc ſi Epicurus ex hoc quod Animus conjunctione, & benevolentià ſit conjunctus mortali, & caduco corpori, infert illum caducum, & mortale corpus eſſe, cur non poterit inde

Suiſmet armis ab Auguſtino debellatur Epicurus.

Semper vivit animus ſi ad immortalem Rationem inceſſanter aſpirat.

inde potiori iure, & ſaniori ratiocinio deducere Animæ æternitatem, & incorpoream conditionem Auguſtinus, ex eo quod manifeſtiſſimè intelligat, humanum Animum amore, & conjunctione rationi, immortalibus ſcilicet, & immutabilibus naturis inſeparabiliter copulari. Poſſum quidem clarè intelligere, Animum omni corpore poſthabito, nempè poſſum clarè percipere poteſtatem intelligendi abſque eo quod ad corpus me convertam: imò ut intelligendi exercitium percipiam, neceſſe eſt, omne corpus a noſtra conſideratione removere, ut ſupra demonſtravimus. Ex adverſo autem nullo pacto intelligi poteſt humanus Animus, ſive poteſtas intelligendi, quin illicò intelligatur ratio, immutabilis ſcilicet veritas, quæ in Animum, ut ità dicam, immergatur, aut cui Animus inſeparabiliter aſſocietur. Tolle rationem, illam ab Animo ſejunge, illicò perit, ac interit Animus, etiamſi integrum corpus maneat, quod ſi corpoream demas ſubſtantiam, & Rationem relinquas, jam integram intelligendi poteſtatem remanere, incolumem nimirùm, & illæſum Animum vivere, ac regnare intelligemus. Cum ergo potentiſſima quædam ratio accedat, quæ apertè oſtendit noſtræ Hypotheſis veritatem, quamvis ex alia parte ſecundum Epicuri theoriam explicetur ac ſolvatur, quidquid homini contingit, jam ex noſtri apparatus aſſertionibus, evidenter ſequitur veram de Animæ Immortalitate doctrinam eſſe, falſam autem, & abſurdam eam, quam in Epicuri gratiam docuit Lucretius.

Tertia Auguſtini Argumentatio ex ipſamet Animi virtute, & immutabilitate deprompta.

TEXTVS.

I.

QVadam conſtantia virtus eſt, & omnis conſtantia immutabilis eſt & omnis virtus poteſt aliquid agere, nec cum non agit aliquid virtus non eſt. Omnis porrò actio movetur, aut movet. Aut igitur non omne quod movet, aut certe non omne quod movetur, mutabile eſt, aut omne, quod alio movetur, nec movet ipſum aliquid, mortale eſt. Neque mortale quidquam immutabile. Quare de certo jam & ſine ulla diſiunctione concluditur, non omne quod movet, mutari.

II.

Nullus autem motus ſine ſubſtantia, & omnis ſubſtantia, aut vivit, aut non vivit, atque omne, quod non vivit, exanime eſt, nec eſt ulla exanimis actio. Illud igitur, quod ita movet, ut non mutetur, non poteſt eſſe, niſi viva ſubſtantia.

III.

Hæc autem omnis per quoslibet gradus corpus movet, quod mutabile eſt. Corpus autem nonniſi ſecundum tempus movetur, ad hoc enim pertinet tardiùs, & celeriùs moveri; conficitur eſſe quiddam, quod tempore moveat, nec tamen mutetur. Omne autem quod tempore movet corpus, tametſi ad unum finem tendat, tamen nec ſimul poteſt omnia facere, nec poteſt non plura facere, neque enim valet, quamvis ope agatur, aut perfectè unum eſſe, quod in partes ſecari poteſt, aut ullum eſſe ſine partibus corpus, aut ſine morarum intervallo tempus, aut verò vel breviſſima

ſtilla-

Digitized by Google

ſyllaba enuncietur, cujus non tunc finem, audias, cum jam non audis initium. Porrò quod ſic agitur, & expectatione opus eſt, ut peragi, & memoria, ut comprehendi queat quantum poteſt. Et expectatio futurarum rerum eſt, præteritarum verò memoria. At intentio ad agendum præſentis eſt temporis, per quod futurum in præteritum tranſit, nec cœpti motus corporis expectare finis poteſt ſine ulla memoria. Quomodo enim expectatur, ut deſinat, quod aut cœpiſſe excidit, aut omninò motum eſſe? Rurſus intentio peragendi, quæ præſens eſt, ſine expectatione finis, qui futurus eſt, non poteſt eſſe, nec eſt quidquam quod aut nondum eſt, aut jam non eſt. Poteſt igitur in agendo quiddam eſſe, quod ad ea, quæ nondum ſunt, pertineat. Poſſunt ergo etiam in movente, cum in eo, quod movetur non poſſint. At quæcunque in tempore ſimul eſſe non poſſunt, & tamen a futuro in præteritum tranſmittuntur, mutabilia ſint, neceſſe eſt. Hinc jam colligimus poſſe eſſe quiddam, quod cum movet mutabilia, non mutatur. Cum enim non mutatur moventis intentio perducendi ad finem quem volet corpus; quod movet, illudque corpus de quo aliquid fit eodem motu per momenta mutetur, atque illa intentio perficiendi, quam immutatam manere manifeſtum eſt & ipſa membra artificis, & lignum, aut lapidem artifici ſubjectum moveat, quis dubitet conſequens eſſe, quod dictum eſt? Non igitur ſi qua mutatio corpori movente Animo ſit, quamvis in eam ſit intentus, hinc eum neceſſariò mutari, & ob hoc etiam mori arbitrandum eſt. Poteſt enim in hac intentione ſimul & memoriam præteritorum, & expectationem futurorum habere, quæ omnia ſine vita eſſe (& in illa mutatione) non poſſunt. Quamquàm etſi nullus interitus ſine mutatione ſit, & nulla mutatio ſine motu, non tamen omnis mutatio interitum, omniſque motus mutationem operatur. Licet enim ipſum corpus noſtrum, & motum plerumque qualibet actione, & mutatum certe; vel ætate dicere; tamen nondum interiiſſe, ideſt non eſſe ſine vita! Liceat igitur & Animum non continuò putare privari vita, quamquam ei fortaſſe per motum mutatio nonnulla contingat.

IN hoc Auguſtini Argumentum incidentem, confeſtim me abripuit terror; tam enim conciſum, obſcurum, & involutum eſt, ut ipſomet Interprete Auguſtino indigere, videatur; idcircò illius legitimum ſenſum aſſequi poſſe deſperabam. Siquidem Auguſtinus, ut ipſemet libro primo Retractationū nos admonet, non ut alios doceret, ſed ut ſeipſum inſtrueret, tanquam breve Commonitorium hanc, & reliquas huius Libri argumentationes conſcripſit, atque adeò nemo profectò miretur, ſi hoc Opus tanta difficultate, & obſcuritate laborat. Poſtquam autem improbus labor, ac aſſidua meditatio acceſſerint, & invicem plura Auguſtini cogitata comparaverim, tandem ſpes revixit, dum ſalutarem lucem, quæ in docta huius Ratiocinationis caligine intus effulget, intelligentiæ luminibus inſpexi. Quamobrem ut huiuſce Auguſtinenſis Argumenti vim, & acumen enucleatiùs ac planiùs aperirem, illud in tres partes diſtribuere ſtatui, quarum quælibet ſolidam, ac robuſtam complectitur rationem, qua & Animi Immortalitas oſtenditur, & acriter Epicuri doctrina refellitur. Sit igitur

ANALYSIS PRIMAE PARTIS

PROPOSITIO PRIMA.

Quadam Conſtantia Virtus eſt, & omnis Conſtantia immutabilis eſt.

Intelligendi virtus ſpecies quadam conſtantiæ eſt.

NOmine Virtutis, quemadmodum ex ipſomet Auguſtini ſcopo, & ratiocinio colligitur, hìc venit Poteſtas intelligẽdi, quę inſignior humanæ Mentis virtus eſt. Nomine verò conſtantiæ veniunt firmitas, ac ſtabilitas, ſeu in exiſtendo, vel in agendo perſeverantia. Quapropter ſenſus Propoſitionis eſt, intelligendi virtutem, quæ Animo inſidet, eſſe ſpeciem quamdam Conſtantiæ, nimirum inter firmas ac ſtabiles res enumerandam, ut haud res temporaria, fluxilis, & inſtabilis, ſed conſtantiſſimè exiſtens, ac firmiter vivens ſit; atque adeò ad hujus Propoſitionis veritatem firmandam, hìc probandum eſt, intelligendi Virtutem, firmam, ac ſtabilem naturam eſſe, rem ſcilicet immutabilem; nihil enim conſtans, ac firmum dici poteſt, quin ſit à mutatione immune, idcircò ſubdit Auguſtinus, omnis conſtantia immutabilis eſt.

Quid ſit intelligere in medium affertur.

Ut autem id oſtendatur, opus eſt, ut accuratè expendamus, quid ſit Virtus intelligendi, quæ potiſſimum humanæ mentis naturam conſtituit. Tunc mens noſtra dicitur intelligere, cum citrà ratiocinii laborem veluti unico obtutu clarè, & diſtinctè veritatem percipit, ſeu primas, & manifeſtiſſimas Artium, ac doctrinarum veritates intuetur. Quapropter virtus intelligendi nihil aliud eſt, quam vis, & impetus Animi ad verum inſpiciendum, aut ſi majus, vis, quà Animus inceſſanter ad veritatem tendit, atque niſi à veritate, à nemine dirigi, & ferri patitur; ſola enim veritas in virtute intelligendi habitat, ipſaque ſola intelligentiæ imperat, ac intelligentiam ordinatiſſimè moderatur; Ex quo manifeſtè ſequitur, intelligendi facultatem eſſe illam Animi virtutem, quæ ſola Rationi, & veritati conjungitur. His expoſitis, intelligendi Virtutem immutabilem eſſe, ſive firmiſſimam naturam eſſe ab interitu immunem, hoc pacto demonſtramus. Virtus intelligendi rationi, & veritati conjungitur, in ipſa namque veritas, & ratio habitant; at veritas, & ratio ſunt immutabiles; immutabilis, ac omninò firma igitur eſt intelligendi virtus, ut claudicare, aut corruere nullomodo poſſit, non minus, ac ipſamet ratio, ac veritas.

Intelligendi virtutem immutabilem ac firmam eſſe oſtenditur.

Deindè, cum intelligendi virtus ad ſolam veritatem tendat, & rationis dictamine ſolo gubernetur, neceſſe eſt, ut ſemper, & conſtanter eodem modo firmiſſimè agens, in ſolam, ac nudam veritatem citrà ullam mutationem tanquam in ſui metam & ſcopum collimet. Hinc quæ nos intelligimus, ſemper, & eodem modo; eadem nempè certitudine, & neceſſitate intelligimus, ut ſecùs intelligi nequeant; quamobrem exempli gratia, primæ & manifeſtiſſimæ numerorum, aut figurarum affectiones, quæ ſemper eædem immutabiliter ſunt, ad ſolam ſpectant intelligendi poteſtatem, quæ eodem firmiſſimo intuitu eas ſemper eodem modo, eademque evidentia inſpicit, atque adeò citrà dubitationem affirmandum eſt, Virtutem intelligendi utpotè ad rationem, & veritatem

Intelligenti ad ſolam immutabilē veritatem, tanquam ad ſui metam tendit.

con-

comparatam, ſpeciem quamdam conſtantiæ, ſeu firmæ & immutabilis naturæ eſſe.

Hic tamen advertendum eſt, Auguſtinum haud abſolutè dixiſse, virtutem intelligendi conſtantiam eſse, ſed tantùm cum limitatione eſse ſpeciem quamdam conſtantiæ, his enim verbis indicare voluit, virtutem intelligendi, quæ in humano Animo emicat, non eſse perfectè, & omninò firmam, & immutabilem; ſed tantum imperfectè, in quantum non adeò inſigniter mutatur, ut prorsùs mutabilis dicenda ſit. Etenim cum ſuaptè natura utpote in Animo imperfecto, & finito reſidens, terminata ſit, & ab infinita Increatæ Mentis perfectione ſummopere recedens, non ſingulas veritates comprehendit, neque plures ſimul eodem tempore veluti unico obtutu cernit, ſed ſucceſſione quadam alteram poſt alteram intuetur, atque veluti ſemper fluens ex una forma intelligendi ad aliam tranſit, ex quo mutatio quædam in ipſam inducitur, cum non ſemper eaſdem veritates intelligat, & ſemper ulterioris perfectionis capax ad novas veritates inſpiciendas inceſſanter aſpiret, & aſſurgere valeat, cui mutationi non ſubjacet quidem increatus Animus, qui tota ſimul, ac perfectiſſima rerum omnium cogitatio eſt, & ideo prorsùs immutabilis.

Virtus intelligendi quæ in humano emicat intellectu imperfecta & finita eſt.

PROPOSITIO SECUNDA.

Omnis virtus poteſt aliquid agere, nec cum non agit aliquid, virtus non eſt.

POſtquam autem Auguſtinus firmam, & immutabilem intelligendi virtutem eſſe oſtenderit, enititur deindè demonſtrare virtutem intelligendi, quæ noſtræ menti inſidet, poſſe aliquid agere, ad quod præſtandum, ſequenti utitur principio, Omnis virtus poteſt aliquid agere; ſiquidem nulla ſubſtantiæ vis intelligi poteſt, quin pariter ad aliquam actionem exercendam ordinata intelligatur; ſecus enim haud robur, & virtus, ſed res iners, & omni robore deſtituta diceretur. Cum igitur intelligendi virtus ſit præſtantior vis, ac poteſtas humanæ mentis, qua corporibus omnibus antecellit, atque ad interminatam Supremi Conditoris intelligentiam magis accedit, quin etiam doctrinarum, & artium ſedes dicatur, evidenter infertur, verè poſse aliquid agere.

Intelligendi facultas ad agendum ordinata.

Cum verò opponi poſset, intelligendi virtutem, ſive mentem non ſemper actu in nobis agere, ut cum ſolis organicis facultatibus obſtricti, ſenſuum tantum, & imaginationis actiones exercemus, aut cum dormientes ab intelligendo ceſsamus; ideo huic difficultati occurrens Auguſtinus, ſecundam ſtatuit propoſitionem, nimirùm, nec cum non agit aliquid, virtus non eſt. Hujus aſsertionis ſenſus eſt: Subſtantiarum virtutes, ac facultates poſſe adhuc vivere, & exiſtere, etiam ſi actu nihil operentur, & quodammodo ſopitæ, & latentes in ſubjecto jaceant, atque adeò ex extinctione actionis nullo pacto ſequitur & ipſas virtutes extinctas eſse, ex quo tandem inferre videtur Auguſtinus, quod licèt ſæpiſſimè nullam actionem perficiat in homine Mens, nihilominùs adhuc ipſa vivit, & exiſtit. Solius enim infinitæ virtutis eſt, ut ſemper intrà ſe ipſam agat, cujus poſse agere idem eſt, ac actu agere, ſecùs verò

Intelligendi vis Animo inſidet, etſi ille actu non intelligat.

 ratio-

ratiocinandum eſt de finita, & imbecilli virtute rerum creatarum, quæ plura ſemper poteſt agere, quamvis actu non agat. Eodem modo quo juxta Epicuri principia in athomis ingenita quædam virtus ſe ipſas movendi motu gravitatis, & declinationis deliteſcit, tametſi hæc non ſemper agit, ut cum athomorum motus ob corpora invicem impellentia multifariam impeditur, ac deturbatur.

Numquam ab intelligendo ceſsat humanus Animus.

Attamen etſi in hoc loco videtur Auguſtinus concedere, intelligendi virtutem aliquando non agere, nihilominus ſi illius doctrinam, & philoſophandi rudimenta attentè conſulamus, intelligemus, virtutem intelligendi, ſive mentem, ſecundum Auguſtinum, ſemper actu agere, quamvis non omnia, quæ poteſt, actu & ſimul operetur. Etenim cum immutabilis veritas, Dei nempè ſapientia, ut ipſe docet Auguſtinus ſemper humano præſideat Animo, qui in illam totus immergitur, neceſsum eſt, ut ſemper in actione & motu, ut ita dicam, ſit noſtra intelligendi poteſtas, in quam viva, & potens veritas ſemper agit, ideoque in Auguſtini opere de ſpiritu, & Anima, Animus ſemper vivere, ac ſemper in motu eſse dicitur; juxtà tamen noſtra principia, quæ ſolidè firmabimus in noſtris inveſtigationibus, talis indolis eſt hominis mens, ut ſemper & in quavis ſui operatione ſe ipſam, ac Deum intelligere debeat, in quavis enim noſtra cogitatione Dei, & Animæ notiones involuuntur. Concludamus igitur cum Auguſtino, intelligendi virtutem, aut ſemper agere, aut etiam dum non agit, exiſtere, & in Animo regnare.

PROPOSITIO TERTIA.

Omnis porrò actio movetur, aut movet.

Agens ſi operando mutatur, moveri, ſi immutatum verò manet, movere dicitur.

Senſus hujus propoſitionis eſt. Quævis agendi virtus, ſeu ut cum philoſophis loquamur, omne agens cum agit, aut movere, aut moveri, nimirum aut mutationem tantum in rem externam, in quam agit, inducere & tunc tantùm movet, aut etiam in ſe ipſum & tunc moveri dicitur. Siquidem vel agens ita operatur, ut ipſum neutiquam mutetur, nullamque novam impreſſionem in ſe recipiat, ſed tantùm mutentur ea, in quæ ſuam exercet actionem, & tunc agens dicitur movere, non moveri, & hoc modo potiſſimùm Deus in res ereatas agit, qui dum aliquid in illis operatur, nullam quidem mutationem ſubit, ſed tantùm novæ perfectionis additione, & divinæ voluntatis impreſſione creatæ naturæ mutantur. Vel agens dum aliquid agit, novam quamdam affectionem, novumque modum in ſe excipiens, & ipſum etiam mutatur; quo pacto agens & moveri dicitur. Hic enim nomine motus venit ipſamet generalis mutatio, quovis modo contingat, quæ ſi virtuti agendi adveniat, hæc pariter movetur, ſi verò rebus tantùm externis ab agente ſejunctis, tunc virtus movet, haud movetur.

SYNTHESIS.

Animum hominis dupliciter immortalé eſse demonſtratur.

Ex propoſitionibus quas in præcedenti Analyſi firmauimus, duo validiſſima argumenta çum Auguſtino colligimus, quorum ope & huma-

humanum Animum ſemper vivere, & nihil illius ſempiternæ vitę in agendo mutationem officere, adverſus Epicuri dogmata planiſſimè oſtenditur.

En primum argumentum. Virtus intelligendi, quæ humano inſidet Animo, firma, ac ſtabilis quædam natura eſt, ſemper conſtantiſſimè eadem, ſi ad rationem, & veritatem, cui inſeparabiliter conjungitur, referatur. *Ex Prop.* 1.

Sed omnis natura, quæ firma, ſibique conſtans eſt, immutabilitate gaudet, ut ex eadem prima propoſitione patet.

Eſt igitur noſtra virtus intelligendi, ſpecies quædam immutabilis naturæ.

Atqui virtus intelligendi inſeparabiliter ineſt humano Animo, qui eſt illius ſubjectum, quò ſublato illa nec eſſe, nec vivere poteſt.

Si igitur interiret, ac mortalis eſſet humanus Animus, interiret etiam atque omninò mutaretur intelligendi virtus, quæ illi adhæret ex Prop. 3. Analyſis primæ argumentationis.

Concluditur ergo evidentiſſimè, ſi immutabilis aliquo modo eſt intelligendi virtus, ut hæc ſemper eſſe & regnare oporteat, & humanum Animum ſemper vivere, ac immortalem eſſe oportere. Hæc argumentatio in primam, & ſecundam jam expoſitam Auguſtini argumentationem recidit, totamque ſuam vim præcipuè hauſit ab immutabil natura rationis, & artium, quibus humana mens inſeparabiliter conjungitur, quod infrà novis, ac æquè ſolidis rationibus conſolidare ſtudet Auguſtinus.

Alterum argumentum. Intelligendi facultas, quæ in humana mente tanquàm in ſubjecto elucet, cum non agit, ſeu ab actione ceſſat, haud extinguitur, ſed adhuc eſt, & vivit in Animo atque capax eſt agendi ex Prop. 1. & 2. præcedentis Analyſis.

Atqui cum intelligendi Virtus non agit, ſeu ab actione ad actionis defectum tranſit, deficiendo mutatur, nam dum ab actione removetur, exuitur quidem formà, & perfectione, quæ in actionis robore, & energia continetur. Intelligendi igitur virtus etiamſi aliquando actione deſtituta aliquo modo deficiat, ac mutetur, non ideò tamen interit, aut omninò mutatur, ſed adhuc manet, & conſtantiſſimè ſubſiſtit.

Conficitur ergo, ſemper vivere, & immortalem eſſe humanum Animum, licet in ipſo aliquatenus mutetur, ac deficiat intelligendi Virtus, atque adeò non quævis mutatio, quæ contingit in Animo, illum interimit, ac deſtruit, ut ſanè aliqualis mutationis defectus poſſit cum ipſa Animi immortalitate coniungi.

Deinde hoc idem apertè colligitur ex Tertia Propoſitione præcedentis Analyſis. Etenim ſi omnis actio neceſſariò aut movet, aut movetur, & intelligendi Virtus, quæ animo noſtro inhæret, ſuam naturalem operationem, aut ſemper, aut frequentiſſimè exercet, neceſſum igitur eſt, ut intelligendi Virtus cum agit, aut moveat, aut moveatur, modo ſuprà expoſito.

Atqui ſive hæc moveat, ſive moveatur, ſemper eſt, & immutabiliter in humano Animo vivit, ut demonſtratum eſt.

Elucet igitur in Univerſo aliquid quod immortale, & non omninò mutabile eſt, ſive moveat, ſive moveatur, atque adeò non omne quod

movetur, aut movet, mutabile, ac mortale eſt.

Demus autem, intelligendi Virtutem, quæ in humano Animo continetur, non movere, ſed moveri, cum in ſuam congruam actionem erumpit. Jam evidenter infertur, humanum Animum non interire, ſeu non omninò mutari poſſe, quamvis intelligendo moveatur, ſeu in aliquam mutationem incidat.

Non tantùm ſemper vivere, verum & incorporeum eſſe Animum oſtenditur.

Ex quibus tandem Auguſtinus evincit, primò non tantùm ſemper vivere Mentem hominis, verùm etiam & incorpoream eſſe, cum nullum exiſtat corpus à corruptione immune. Quidquid enim corporeum, & extenſum eſt, cum in partes ſolubile ſit, & mortale eſſe neceſſum eſt. Deinde colligit multò magis Virtutem intelligendi à corruptione, & mutatione alienam eſſe, ſi non movetur, ſed movet: quo pacto manifeſtiſſimè Deum ſe habere conſtat, qui ſingulas res creatas movens, ipſe immotus, omninò immutabilis, ac ſempiternus eſt. Hinc ſubtiliter ait Auguſtinus, Quare de certo iam, & ſine ulla diſiunctione concluditur, non omne quod movet, mutari.

ANALYSIS SECUNDAE PARTIS

PROPOSITIO PRIMA.

Nullus motus ſine ſubſtantia.

SI huius Aſſertionis voces adamuſſim exponantur, illicò quam ipſa veritati conſonet, evidenter nobis innoteſcet. Nomine motus hìc ſola localis motio venit, quæ duplex eſt; altera quippe dicitur Forma motus, ſeu ut Scholæ loquuntur, motus formalis, qui nihil aliud eſt, niſi ipſiuſmet corporis præſentia diverſis partibus loci, ſeu ſucceſſiva quædam corporis applicatio ambientibus ſuperficiebus corporum, quæ illud immediatè tangunt, quem præſentiarum fluxum & ſucceſſionem, alii Democriti Sectatores tranſlationem corporis ex uno ad aliud ſpatium appellarunt. Alter verò motus dicitur efficiens, qui non eſt ipſamet corporis præſentiarum mutatio, aut ex loco ad locum tranſlatio, ſed potiùs vis, & robur, cuius virtute motùs forma in corporibus procreatur; quæ nimirum Cauſa, & Ratio eſt, cur corpus præſentiam mutet, ac diverſis locorum partibus applicetur; quæ duo diligenter ſecernenda ſunt, ne motus formam cum illius cauſa, & principio confundamus. In quam rem minimè animadvertentes, ſtultè, ac leviter quidam cæcutientes philoſophi de motus natura ſermocinantur. Nomine verò ſubſtantiæ hìc venit res per ſe exiſtens, ſive ſimpliciter, & abſolutè, ut Deus, ſive repræſentativè, ut corpus, aut finitus Animus, quæ quidem ſubſtantia concipitur tanquàm fundamentum, & ſubjectum, cui ſingulæ rei proprietates inhærent, atque adeò tales præſtantiſſimæ eſt indolis, ut ipſa, omni illius paſſione poſthabita, incolumis manere intelligi poſſit; ſecùs verò paſſio, aut modus ipſi adhærens, qui dempto ſubjecto, confeſtim interire concipitur. His explanatis, iam manifeſtè liquet Auguſtinenſis propoſitionis veritas. Ac primùm ſi conſideretur forma motus, ut ex illius definitione conſtat, evidentiſſimum eſt, non poſſe exiſtere motum, quin ſit, & exiſtat corporea ſubſtantia, cujus inſe-

Localis motus indoles exponitur.

Quàm ſtultè quidam motus localis formam cum efficiente illius cauſa confundant!

Motus neceſſariò corporibus ineſt.

inſeparabilis modus & paſſio eſt. Nequit enim eſſe, aut intelligi mutatio præſentiarum, aut ſucceſſiva applicatio rei diverſis partibus loci, quin pariter ſit, & intelligatur corpus, quod præſentias mutet. ſucceſſivè applicetur, aut transferatur modo ſupra expoſito; Idcirco forma motus nihil aliud eſt, niſi ipſummet corpus ſucceſſivè ſeſe applicans partibus ſpatij, aut ſucceſſivè præſentiam mutans, ut ad vicina corpora comparatum. Concluditur igitur iuxta hunc primum ſenſum nullum exiſtere motum ſine ſubſtantia, qui nempè ſubſtantiæ tanquam ſubjecto non inhęreat.

Si verò venit motus efficiens, etiam manifeſtiſſimum erit, nunquam adeſſe motum, niſi adſit, & eluceat ſubſtantia. Siquidem motus efficiens, ut expoſuimus, eſt ipſa vis, ſeù actio, qua producitur in corpore forma motus, nulla autem vis, ac poteſtas corpora movendi exiſtere, & intelligere valet, quin una ſit, & intelligatur ſubſtantia, ſive res, quæ moveat, & ad quam actio & movendi virtus ſpectent; quapropter in univerſum fatendum eſt, nullum abſolvi, & exiſtere motum ſine ſubſtantia, quod erat demonſtrandum.

Motus efficiens a ſubſtantia profluit.

PROPOSITIO SECVNDA.

Omnis ſubſtantia aut vivit, aut non vivit.

AD hanc aſſertionem demonſtrandam opus eſt, ut primò quid ſit vivere, aperiamus, quod duplici modo Auguſtini veſtigia calcantes præſtabimus; Et primò, ſi verę ac legitimæ vitæ naturam expendamus, ſtatim intelligemus vitam nihil aliud eſſe præter ipſum Animum, ſeu præter facultatem intelligendi, ut propriè nihil aliud ſit vivere, quàm intelligere; Hinc tantùm verè vivunt, quæ intelligentià prædita ſunt. Vivit enim vera, & ſincera vità, tantum id, quod ita eſt, ut ſciat, & intelligat ſe eſſe, ac vivere, hoc autem ſolis naturis intellectivis competit, quæ ſunt, & ſciunt ſe eſſe. Si vita hoc modo accipiatur, jam patet, diſcrimen inter ſubſtantiam vivam, & mortuam, ea namque ſubſtantia vivit, quæ intelligendi virtute pollet, illa verò mortua eſt, & vità caret, quæ intelligentià deſtituta eſt.

Quid ſit vita exponitur.

Solæ naturæ intellectivæ vere vivere dicuntur.

Deindè ut hic indigitare videtur Auguſtinus, nomine vitæ poteſt intelligi ipſamet vis, ex qua localis motus forma proficiſcitur, ita ut vivere idem ſonet, ac movere. Hoc pacto vulgò vitam tribuere ſolemus illis ſubſtantiis, in quibus principium aliquod inſitum deliteſcit, ex quo movendi virtus oritur, in quibus nimirum motus energia, & robur intùs continentur, ut plantis, & brutis Animantibus contingere imaginamur. Idcircò iners, ac emortuum illud exiſtimamus, in quo nulla movendi poteſtas abſconditur: Iuxtà hãc vitæ acceptionem planè patet, omnem ſubſtantiam, aut vità gaudere, aut non vivere, vità perfruitur ea, quæ movet, in qua ſcilicet vis, & energia motus elucet, vità verò caret quævis ſubſtantia, quæ haud movere, ſed tantum ſuaptè natura moveri poteſt, idcircò ex ſe vivere dicatur ſubſtantia, cui motus efficiens ineſt, mortua verò illa, quæ ſolius formæ motus capax eſt; concludamus igitur juxtà utramque vitæ ſignificationem, quod omnis ſubſtantia aut vivit, aut non vivit, quod erat ſanè demonſtrandum.

Quandoquidem vivere ea d.. untur, quæ movendi poteſtate pollent.

PRO-

PROPOSITIO TERTIA.

Omnis ſubſtantia, quæ non vivit, exanimis eſt, & nulla exanimis actio.

Hæc propoſitio duo amplectitur, primum eſt, ſubſtantiam, quæ non vivit, exanimem eſſe; Alterum eſt, nullam elucere actionem, quæ ſit exanimis; ut autem utrumque facilè intelligatur, advertendum eſt illud ſecundum Auguſtini mentem exanime appellari, quod aut Anima non eſt, aut in quo Anima minimè vivit. Nomine autem Animæ hic intelligitur ipſamet vita, nempè aut res intelligens, aut principium movendi, in qua ſcilicet formæ motus cauſa, & origo regnat, atque adeò juxtà hanc Animæ acceptionem, animatum dicitur omne id, quod ſe ipſo non vivit, ſed vitam, nimirùm Animam in ſe continet, quæ in ipſo agat, & operetur. Hinc Anima dicitur ſe ipsà vivens, animata verò Animæ acceſſu, & virtute tantùm vivere dicuntur, atque adeò evidens erit, quod ab Auguſtino ſtatuitur, nullam ſubſtantiam vivere, quæ ſit exanimis, quæ ſcilicet aut non ſit ipſa Animæ vita, aut in ipſa virtus Animæ non efflorefcat.

Quid hic actionis nomine veniat, aperitur.

Altera propoſitionis pars, nempe nulla actio exanimis eſt, ut planiùs intelligatur, explicandum eſt, quid in hoc loco intelligat Auguſtinus actionis nomine. Iam ex rebus ſuprà expoſitis, ac demonſtratis liquet, hìc nomine actionis venire, aut ipſum actum intelligendi, qui eſt ſpiritalis vitæ exercitium, aut ipſe motus efficiens, vis nempè & cauſa motus, quem, barbara voce, formalem plures appellarunt. Quapropter idem hic ſonat nullam effulgere rationem, quæ ſit exanimis, ac nullum poſſe dari intelligendi uſum ſine Anima, nimirum ſine vita intellectiva, aut nullum exiſtere motum efficientem, quin exiſtat Anima, ſeu vita, ac principium, à quo ille profluat.

Nullã actionem exanimẽ eſſe demõſtratur.

Quod autem nulla ſit actio exanimis, ſi primum ſenſum amplectamur, id nullam ſanè difficultatem patitur. Etenim evidens eſt, nullum poſſe dari intelligendi exercitium, quin ſit, & intelligatur Anima intelligens. Potius videtur obſcuritate aliqua laborare, & probatione indigere propoſitio juxtà ſecundum ſenſum, quod ſcilicet nullus motus efficiens ſit exanimis, nam ſi hoc verum eſt, verum etiam erit, vim, & cauſam motus ſoli Animæ inſidere.

Movendi vis ſolis intellectivis & incorporeis ſubſtantiis congruit.

Cum autem propriè Anima ſit ipſamet vita corporum, ut ait Auguſtinus, quæ prorſus incorporea, & ſpiritalis eſt, quin etiam immortalis, ut infrà cum Auguſtino demonſtrabimus, ſequeretur principium, & originem motus haud corporibus, extenſis nempè, & corruptibilibus naturis, ſed tantùm incorporeis, & ſempiternis Animis congruere. Attamen non omnes Philoſophi in hanc ſententiam conveniunt, cum non omninò manifeſtum ſit, ſingula

Adhuc ſubliſe eſt an agendi poteſtas inſideat corporibus, an verò ſolis immortalibus ac inextenſis rebus?

corpora movendi virtute carere, ut forma motus non à corpore, ſed ab incorporea, & intelligenti natura ſolùm emanare tanquam à cauſa valeat. Hinc adhuc ſub litem, & contentionem cadit, an corpus ſit tantùm ad patiendum aptum, omnis actionis expers, ut ſolùm ei moveri, non verò movere competat. Ut autem juxtà utrumque ſenſum & in universùm verum eſſe, nullam vigere actionem, quæ ſit exanimis, quæ nem-

nempè à principio incorporeo & intellectivo non oriatur, evidenter firmemus, manifeſte oſtendendum eſt, corpus ſuaptè natura nihil agere; ſeu eſſe omni actione deſtitutum; quod ſi verum demonſtrabimus, illicò innoteſcet, ſolos immortales, & inextenſus Animos verè agere, atquè adeo verè vivere, cæteriſque rebus robur, & vitam elargiri, ad quod obtinendum.

Hoc pacto philoſophamur. Agere ſubſtantiarum eſt. Actio ſcilicet nota, & caracter eſt ſubſtantiæ, quà ſubſtantia à modi, & accidentis natura diſtinguitur. Siquidem omnis actio ab agendi virtute, & poteſtate profluit; Virtus autem agendi nihil aliud eſt, niſi ipſius rei, quæ agit, vis, robur, ac poteſtas, ipſa nempè rei vita. Nam non ob aliam rationem res, ac ſubſtantiæ vivere, & eſſe dicuntur, niſi quia agendi virtute pollent, cujus ope ſe ipſas veluti tuentur; ſuſtinent, ſuas facultates exercent, in ſe ipſis, ac in aliis rebus operantur, atque adeò agendi virtus inſignior, ac robuſtior ſubſtantiarum perfectio eſt. Eſt enim ipſius ſubſtantiæ vis, quà nihil in re fortius, nihilque præſtantius; quidquid autem primum validius, ac præclarius rei attributum eſt, profectò ipſamet res, ipſaque met ſubſtantia eſt. Quippè quod in ſubſtantia primum, & inſigniſſimum eſt, ipſius ſubſtantiæ quidem tota natura eſt, Etenim ſi agendi virtus ſubſtantia non eſſet, ſe ipsà ſanè non exiſteret, ſed alteri tanquam ſubjecto, ut eſſet, inſeparabiliter inhæreret. Porrò quidquid ſe ipſo non exiſtit, ſed ratione alterius eſt, ac vivit, quavis ſanè vi, & agendi poteſtate caret. Nam quod ex ſe non exiſtit, ſed alterius ope, neque ſe ipſo, ſed altera re auxiliante agit, ſiquidem ſi ſe ipſo ageret, etiam ſe ipſo exiſteret; æqualis enim roboris eſt ſe ipſo agere, ac ſe ipſo exiſtere, imò præſtantius videtur agere, quam exiſtere, cum nequeat res exiſtens intelligi, quin primò intelligatur vis, & actio, ratione cujus res eſt, & exiſtit. Si igitur aliquid ex ſe habet ut agat, nil ſanè prohibet, quin ex ſe habeat, ut exiſtat; Neque intelligi poteſt vis aliqua agendi, quæ ſe ipsà non agat; ſecus non ipſamet virtus, ipſumque agendi robur eſſet; quodnam, quæſo, robur, quæ poteſtas effulgere poſſunt in eo, quod beneficio alterius, haud ſe ipſo agit, hoc enim haud roboris, & vis, ſed imbecillitatis, & infirmitatis nota, & caracter eſt. Quapropter ſi agendi virtus ſe ipsà non exiſteret neque ſe ipsà ageret, atque adeò agendi poteſtas eſſet; & pariter non eſſet, in quo manifeſta falſitas rerumque pugna continentur.

Sola ſubſtantia vere agit. Actio ſubſtantiæ caracter ac nota eſt.

Manifeſtiſſimum igitur eſt, virtutem agendi ſubſtantiam eſſe; atqui nullum corpus verè, & propriè ſubſtantia eſt, nullum igitur corpus ad agendum potens eſt; ſeu ingenita agendi virtus nulla in corpore eſt, atque adeò nulla viget actio, quæ à corpore tanquam à ſuo principio, & origine proficiſcatur. Nam id verè ſubſtantia eſt, quod ſe ipſo, haud in altero exiſtit, ſecus haud ſubſtantia, ſed ſubſtantiæ modus, & affectio eſſet, attamen id quod hoc modo exiſtit, monades, ſeu ipſamet Unitas eſt, niſi enim aliquid unum perfectè ſit, nullo modo ſe ipſo exiſtere poteſt. Atqui nullum corpus unum perfectè eſt, cum ſuaptè natura ab unitate recedens, nihil aliud niſi numerus ſit, infinita ſcilicet quædam partium multitudo; nullum igitur corpus ſe ipſo exiſtit; quapropter corpus ſubſtantia non eſt; corpus enim exiſtit ratione Unitatis, cujus virtute eſt, ac conſervatur; Unitas verò ſe ipsà vivit, & exiſtit, quæ numerum

Sola unitas vere ſubſtantia eſt.

merum neceſſariò præcedit; omnis quippè numerus ab Vnitate profluit & ideò eſt, quia Vnitas eſt; quæ evidentiſſimo ratiocinio in noſtris Inveſtigationibus fusè oſtendemus, cùm de natura numeri, & unitatis agemus.

Ab Vnitate haud à numero profluit actio.

Si ergo actio quævis à ſubſtantia profluit, & nullum corpus verè ſubſtantia eſt, ſed tantùm unitas, neceſſum eſt, ut omnis actio ab unitate profluat, atque omnis agendi virtus ſoli unitati inſideat, imò & ipſa ſit unitas; Non eſt igitur unitas corpus, inſectilis, igitur, & inextenſa eſt, atque adeò incorporea, ſecùs haud unitas, ſed numerus, nempè corpus eſſet, omnis ergo actio ab incorporea, & inſectili re emanat, nulla igitur actio exanimiis eſt, ſeu nulla elucet actio, quæ ab Anima, ab incorporea ſcilicet, & indiviſibili natura, quæ unitas haud numerus ſit, ortum non ducat. Cum ergo movendi poteſtas vera, & inſignisſima quædam agendi ſit Virtus, cuius ope corporeus Vniverſus regitur, exornatur, ac perficitur, evidenter infertur, movendi poteſtatem ſoli Animo, haud corporibus convenire, ut corpus ad patiendum, Animus verò ad agendum ſit natus. Porrò motus efficiens, ex quo motus forma in corpora derivatur, ſoli Animo ineſt. Idcirco concluditur, ſolam ſubſtantiam, quę vivit, & cui verè, ac propriè ſubſtantiæ natura congruit, movendi poteſtate gaudere.

SYNTHESIS.

Humana Animæ oſtenditur immortalitas.

PRopoſitionibus præcedentis Analyſis diligenter expenſis, unuſquiſque noſtrum ad Mentis immortalitatem ſibi aperiendam, hoc pacto in ſuas actiones accuratè animadvertens ratiocinetur. Cum ſedulo id quod in me peragitur, cogitatione revolvo, inter cæteras meas affectiones mei corporis motus mihi ſeſe offert; Etenim meum corpus diverſimodè moveri, ac ex uno ad alium transferri locum percipio, non tantùm enim in illius craſſioribus organis, verùm etiam, & in ſubtiliori parte motus, & quædam veluti perpetua agitatio regnat. Hanc autem motus formam ad corpus ſpectare, corporis modum, & affectionem eſſe ſatis intelligo, non enim transfertur, ac ſucceſſivè præſentiam in ſpatiis mutat niſi corpus. Ex *Propoſ. Prima.*

Attamen non tantùm motus formam verùm etiam, & motum efficientem in me vigere citrà dubitationem intelligo. Adeſt enim in me principium, quod corporis organa, illiuſque tenuiorem incluſam ſubſtantiam commovet, & agitat; Nam effulget in me Virtus quædam, cuius nutu, & voluntate corpus meum movetur. Siquidem ſi nunc mihi arrideat, ut a quiete recedens hoc brachium ſurſum, aut deorſum aut in orbem moveatur, & celerrimè agatur, illicò intueor brachium meę voluntati obtemperans moveri. Elucet igitur in me movendi poteſtas, motus ſcilicet efficiens, atqui nullus motus ſine ſubſtantia; ex propoſ. prima, floret igitur in me ſubſtantia, ex quo motus efficiens, movendi nempè vis emanat. Effulget ergo in me ſubſtantia, quæ vivit, quæ nimirum haud exanimis, ſed ipſamet vita eſt. Ex *Propoſ. Secunda.*

Atqui hæc viva ſubſtantia profectò corpus non eſt, quod ſe ipſo neutiquam vivit, neque ad agendum aliquid potens eſt, atque adeò a vera ſubſtantiæ natura alienum ex *Propoſ. Tertia.*

Id

Id igitur quod in me vivit,& cui movendi robur inſidet, Animus eſt, poteſtas nempè mea intelligendi ſub cuius imperio regitur corpus ac movetur. Eſt igitur animus,qui in me vivit, inſectilis, & incorporeus, Vnitatis perfectionem ac vim, haud numeri, ſeu corporis inertem imbecillitatem continens. Si autem indiviſibilis inextenſus ſe ipſo exiſtens,ſubſtantia ſcilicet eſt Animus,ſemper ergo vivit,nunquam interit Animus. Quidquid enim incorporeum eſt, in partes diſſolvi non poteſt,quod verò a partium diſſolutione immune eſt, ut ipſemet Epicurus docet,immortale eſt. Idcircò ſi in homine principium aliquod viget, quod movet, quod agit, ut movendo, nullam,ratione loci,mutationem ſubeat (nihil ſiquidem niſi extenſum, & corporeum ſit in locis moveri, & transferri poteſt) neceſſum eſt, ut in homine principium quoddam ſempiternum, & incorruptibile vivat, quod ipſemet Animus quidèm eſt. Hinc evidens eſt Auguſtini concluſio, nempè, Illud igitur quod ita movet,ut non mntetur, non poteſt eſſe niſi viva ſubſtantia; cuius aſſertionis ſenſus eſt,Principium,quod in homine agit, & corpus movet, & ita movet,nt nullo pacto ad locum comparatum moveatur, cum inextenſnm,& à ſpatiorum circumſcriptione immune ſit, non poteſt eſſe, niſi ipſemet Animus,qui ſolus verè vivit,& ſubſtantia eſt,atque adeò incorporeus, & immortalis, quod erat demonſtrandum.

ANALYSIS TERTIAE PARTIS

PROPOSITIO PRIMA.

Corpus cum movetur, & loco & tempore mutatur.

NVllo ratiocinii labore ad planam huius aſſertionis intelligentiam opus quidem eſſet,ſi quid ſit corpus,quidvè loco,& tempore mutari intelligeremus. Corpus, ut diximus nihil aliud eſt niſi res ſectilis, & inextenſa, quæ ſcilicet, quemadmodum ipſemet admonet Auguſtinus, Lib. de Geneſi ad literam, longitudine, latitudine, & altitudine loci ſpatium occupat,ſecundū locum autem moveri,ut ex Propoſitione Prima præcedentis Analyſis conſtat,idem ſonat,ac corpus de loco ad locum transferri,aut ſucceſſivè diverſis partibus loci applicari. Jam apertum eſt,non poſſe corpus hoc modo transferri,& ſpatiis applicari,quin,dum movetur, locum, ac præſentiam vicinis corporibus ſemper mutet. Siquidem,ut præclarè hìc advertit Auguſtinus, corpus neceſſariò partibus inſtruitur,neque perfectè unum eſt,cum in partis ſecari poſſit,atque adeò neceſſe eſt,ut ſecundùm partes moveatur,ut ſcilicet ſucceſſivè ſuas partes loci partibus applicet. Atqui nequit hoc contingere, quin corpus motum ſecundùm locum mutetur; Non enim quævis Pars totum locum,per quem movetur abſorbet,& occupat,ſed tantùm loci partem, ut totum corpus toti loco, Pars verò parti loci reſpondeat, quin etiam neque totum corpus univerſum ſpatium, per quod excurrit, totum implet,ſed ſucceſſivè,nt experientia cōſtat,at quid hoc aliud eſt,niſi ſecundùm locum mutari? Mntatur enim ratione loci quidquid per locorum intervalla adeò transfertur, nt ab uno loco recedens, alium ſubingrediatur,huiuſmodi enim dum corporis præſentia fluit, & nova quædam

Qua ratione locali accedente motu mutationem ſubire dicatur corpus.

Xx ſemper

ſemper procreatur, corpus inceſſanter mutari, opus eſt.

Corpus dum movetur non tantùm loco, verùm & tempore mutatur.

Non tantùm autem corpus, cum movetur, loco, verum etiam & tempore mutari oportet. Siquidem forma motus localis, quæ eſt ipſamet corporis translatio, & applicatio, modo expoſito, quantitas quædam fluens eſt, & ſucceſſiva, ut naturalis ſcientiæ, & matheſeos cultores loquuntur. Ità enim fluit, ut una præſentia alteri ſuccedat tali lege, ut quæ nunc adeſt, prætereat, ac quæ futura erat, præſens fiat, ac tandem in preteritum tranſmutetur. Elucent igitur in motus forma præteritum, præſens, & futurum, quæ ſibi invicem ſuccedunt. Atqui præteritum præſens, & futurum nihil aliud ſunt, niſi ipſiuſmet fluentis temporis differentiæ, quibus integra temporis natura conſumatur. Manifeſtum igitur eſt, corpus tempore moveri, ita enim ſpatia conficit, ac per locos excurrit, ut motus principium, medium ac finis diverſis temporis differentijs reſpondeant. Eodem modo (ut ipſiuſmet Auguſtini verbis utar) temporis differentijs breviſſima etiam ſyllaba cum enunciatur, reſpondet, nàm cum illius finem audis, jam non audis initium, fluit ergo ſyllaba, atque tempori commenſuratur. Atqui cum corpus tempore movetur, pariter oportet, ut mutetur tempore, mutari enim ratione temporis nihil aliud eſt, quam talibus formis, & modis indui, ut, dum alter motus tranſit, adveniat alter, atque adeo diverſæ temporis differentiæ, fluentibus, ac ſibi invicem ſuccedentibus modis, ac formis, reſpondeant, ad quod etiam ſpectat, ut docet hic Auguſtinus, tardiùs, & celeriùs moveri, celeritas enim ac tarditas motus non tantùm ad locum, verum etiam ad tempus ordinatur: dicitur namque idem corpus tardiùs, aut velociùs moveri ratione maioris, aut minoris temporis, quod ad idem perluſtrandum ſpatium conſumitur. Idcircò evidentiſſimum eſt, Omne corpus cum movetur, & loco, & tempore mutari. q. e. d.

PROPOSITIO SECVNDA.

Animus corpus tempore movens, tametſi ad unum finem tendit, tamen nec ſimul poteſt omnia facere, nec poteſt non plura facere.

Quid in humano corpore, cum illud imperante Animo movetur, eveniat, accuratiſſimè expenditur.

Statim hujus aſſertionis veritas innoteſcet, ſi ad examen exquiſitè revocemus, quid in noſtro corpore contingat, cum illud, imperante Animo, movetur. Moveat igitur Animus corpus, jam certum eſt, illum ad aliquem finem tendere, nimirùm vult, ac intendit, ut corpus per aliquod determinatum ſpatium excurrens a loco A. ad locum B. tanquàm ad motus terminum, ac metam transferatur. Expendendum igitur eſt, quid contineatur in hac Animi intentione perducendi corpus ad finem ſibi propoſitum, & pariter quid perficiatur in corpore, dum ex uno ad alium locum movetur; Et primò clarè patet, in hac movendi intentione plura eodem tempore repræſentari, nàm in primis occurrit Animo corpus ex uno ſpatio ad aliud transferendum. Deinde locus A. in quo jam quieſcere, & collocari corpus fingitur, qui locus ſe habeat ut initium, & principium motus, poſteà illi exhibetur integrum ſpatium percurrendum, quod intercedit inter locum A. & locum B. Tandem Animo in conſpectum ſe profert locus B. veluti meta,

& finis

Digitized by Google

& finis motus, jam incipiat moveri moventis Animi virtute corpus, ut jam à loco A. receſſiſſe intelligatur, tunc ut agentis intentio perficiatur, opus eſt, primò Animum recordari motus corporis, qui jam præterijt, & in ſimul loci A. a quo receſſit corpus. Nam dum Animus cœpti motus corporis finem expectat. neceſſe eſt, ut cœpti motus memoriam teneat. Quomodo enim expectatur, ut deſinat, quod aut cœpiſſe excidit, aut omninò motum eſſe? Rursùs intentio peragendi, & perficiendi motum, quæ ſane præſens eſt, nullo pacto poteſt eſſe ſine expectatione finis, qui futurus eſt, dum igitur Animus corpus movet, in illius intentione, atque ideis duo neceſſariò elucent, memoria ſcilicet rerum præteritarum & expectatio futurarum, in motu jam cœpto præteritum, in motus termino, quem expectat, futurum quidem inſpicit.

Animus dum corpus movet & preteritum & futurum intuetur.

Cum igitur Animus corpus movet, plura quidem facit, nam memoriam tenet rei præteritæ, futurum expectat, atque ad eamdem metam tendens, corpus inceſſanter movet, donec illud in terminum incidat; Attamen quamvis plura hìc peragere videatur Animus, nihilominus non poteſt omnia ſimul facere, nimirùm nequit facere, ut eodem tempore corpus movens, finem, ad quem tendit, aſſequatur; Nam neceſſe eſt, ut corpus ſucceſſivè moveat, ut primò incipiat motus, deindè hìc per medium propagetur, tandem in terminum deſinat; Quæ omnia diverſis temporis differentiis reſpondent, ut nulla ratione ſimul coniungi valeant. Idcircò manifeſtiſſimum eſt, quod Animus dum corpus movet, nequit non plura facere, quamvis non poſſit ſimul omnia facere.

PROPOSITIO TERTIA.

In intentione Animi perficiendi motum corporis, præteritum, præſens, & futurum quodammodo in unum conjunguntur, in corpore verò, quod movetur, ſucceſſivè tantum & fluendo continentur.

TAmetſi primo aſpectu hæc propoſitio veluti Paradoxica, & nimis obſcura videtur, nihilominùs ſi diligenter illam trutinemus, quàm vera, & perſpicua ſit, facili negocio intelligemus. Quippè, ut in præcedenti propoſitione oſtendimus, cum Animus movet corpus, intentio motum abſolvendi profectò ad tempus præſens ſpectat, ſemper enim Animo præſens eſt voluntas perficiendi motum, dum corpus movetur, quæ tamdiù durat, quamdiù peragitur, & propagatur motus, donec ad metam, nempè ad locum B. corpus pertingat. Attamen in hac intentione, in qua, ut vidimus, præſens tempus viget, pariter cum eo, & præteritum, & futurùm tempus quodammodò ſimul regnant. Tempus præteritum elucet in memoria Animi, qui cœpti motus corporis reminiſcitur, vivit verò in eadem Animi intentione futurum tempus, dum Animus ad finem tendens, id quod non eſt, ſed erit, expectat. Quapropter optimè dici poteſt, in eadem intentione Animi motum perficiendi, & præſens, & præteritum, & futurum mira quadam conjunctione ſimul congregari, ut eodem tempore, & quod eſt, & quod fuit & quod venturum eſt veluti invicem adnexa cernat Animus.

Singulas temporis differentias unica cogitatione veluti unit, & complectitur Animus.

Porrò non ità contingit in corpore, quod dum Animi nutu, & poteſtate movetur, haud ſingulas temporis differentias ſimul complectitur, ſic enim movetur, ut continenter fluens, ſingulæ illius præſentiæ, & applicationes diverſis locorum partibus nunquam eidem tempori reſpondeant, ſed dum præterit altera, altera ſuccedit, ut nunquam præſens cum præterito, futurum cum præſenti conjunctum ſimul inveniatur. Idcircò concludendum eſt, vim efflorefcere in Animo temporum differentias adnectendi, qua virtute corpus omnino caret; quod erat demonſtrandum.

SYNTHESIS.

Humanum Animum incorporeum ac ſempiternum eſſe demonſtratur.

CUm humanum corpus, dirigente Animo, movetur, & loco, & tempore mutatur. *Ex Prop.* 1.

Atqui dum Animus corpus movet, nullam neque loci, neque temporis mutationem ſubit.

Mutato igitur corpore, neceſſum minimè eſt, ut mutetur Animus, ac eamdem mutationem patiatur, quam patitur corpus. *Ex Prop.* 2. *&* 3.

Non eſt igitur corporeus Animus, ſed prorsùs à corporis natura alienus; nam ſi corpus eſſet, & tempore, & loco mutaretur, atque eidem mutationi ſubjaceret, qua afficitur corpus, cum movetur.

Hoc idem ratiocinium diverſo modo exponatur. Intentio Animi motum perficiendi, dum corpus movetur, neque loco, neque tempore mutatur. Non loco, quia dum corpus motum præſentias, & applicationes diverſis locì partibus mutat, intentio peragendi ſemper eadem immutata eſt, ac ſemper eodem pacto eidem Animo præſens eſt: neque mutatur tempore, quia haud diverſis temporis partibus reſpondet, ſed ſingulas temporis differentias veluti in unum collectas complectitur. Siquidem, ut ſuprà demonſtravimus, in eadem animi intentione, ea, quæ ad præſens pertinent tempus, & præteritum, & futurum, elucent, ut quæ, niſi ſucceſſivè, & fluxu quodam tantùm in corporibus reperiuntur, invicem aſſociata in animo videantur. Immutabilis eſt igitur & loco, & tempore motum peragendi intentio; non eſt igitur hæc in corpore, ſed neceſſariò in ſola viva, & vera ſubſtantia emicat. Nam cum in hac intentione non tantùm quædam immutabilitatis ſpecies eluceat, verum etiam & ſublimis, ac excellens quædam vis tum corpus movendi, tùm ſingulas temporis differentias intelligendi, ac quodammodo in unum colligendi contineatùr, evidentiſſimè infertur ipſam incorporeo, & intelligenti Animo adeò inhærere, ut clariſſimè nobis indicet, quantùm & dignitate, & virtute corpori præſtet Animus; qui dum non eaſdem mutationes patitur, quibus laborat corpus, ſanè immortalis dicendus eſt, ut non opus ſit illum interire, cum interit corpus.

Hinc denique concludit Auguſtinus nullo pacto arbitrandum eſſe, mori, ac neceſſariò mutari Animum, dum corpus, quod illius virtute movetur, mutationem ſubit, quamvis in eam ſit intentus Animus, dum movet: quod ſi etiam concedatur, ait, moventem Animum aliquo modo mutari, dum motum in corpore procreat, non ideò tamen affirmandum eſt, poſſe tandem vitâ carere Animum; nam tametſi nullus interitus ſine mutatione ſit, & nulla mutatio ſine motu, non tamen omnis muta-

mutatio interitum, omniſque motus mutationem operatur. Etenim optimè contingere poteſt, rem aliquandò mutationem quamdam pati, quin tamen interat, ac omninò vita evaneſcente mutetur. Quod in ipſomet corpore noſtro manifeſtiſſimè patet.

Siquidem illud perpetuò fluens etſi dum multifariam movetur, & afficitur inceſſanter mutari, vel certè ætate dici poſſit, tamen non ideò interiiſſe, ac ſine vita eſſe, fatendum eſt, dummodò Animæ vita & robur in illo vigeant. Non ideò igitur putandum eſt, Animum interire, ac vita privari, quanquam ei fortaſſe per motum corporis mutatio nonnulla contingat.

Vſus Auguſtinenſis Argumentationis, & noſtri Apparatus ad Epicuri fallacias detegendas.

INter audaciora argumenta, quibus utitur Epicurus ad Animæ humanæ mortalitatem oſtendendam, Principem locum obtinet illud Lucretii Ratiocinium, quo Animam corpus eſſe, probatur, ex eo quod mutato, ac deturbato corpore, turbatur, ac mutatur pariter Animus. Iam in hujuſmodi improbam Epicuri argumentationem accuratè animadvertens Auguſtinus, hoc pacto telum hoſtis retorquet in hoſtem, idem medium prorsùs adhibens, quod in uſum vertit Epicurus; ſequenti quippè modo ſolidè ac ſubtiliter ratiocinatur: Si hominis Animus ejuſdem naturæ cum corpore eſſet organico, cum hoc mutatur, eamdem mutationis ſpeciem neceſſariò ſubiret illi adnexus Animus, quod eſt ipſum Epicuri motivum ad Animæ mortalitatem demonſtrandam; Atqui mutato corpore, non ſemper, & neceſſariò mutatur Animus, imò ſæpiſſimè immutatus manet; etenim eadem incolumis conſtantiſſimè intelligendi facultas in eo latet, atque dum corpus tempore movet, & corpus loco, & tempore mutatur, intentio animi peragendi motum ab omni loci, & temporis mutatione abhorret, ut nullo pacto neque loco, neque tempore mutetur Animus. Non eſt igitur corporeus Animus, atque adeò intereunte corpore, minime perit, ſed ſe ipſo exiſtens, ac vivens, incorruptus, ac integer manet.

Deinde ideò juxta Epicurum ſoluto corpore ſolvitur, & perit Animus, quia ille putat, Animum corporis affectionem, ac minutiſſimorum corporum congeriem, ſeu tenuiſſimum halitum in craſſioribus organis infuſum eſſe. Si igitur corpus non eſſet Animus, profectò intereunte corpore, non interiret.

Atqui neutiquam corpus eſt Animus; nam, ut demonſtratum eſt, cum vis agendi tantùm inſectili, & incorporeæ ſubſtantiæ congruat, & hæc in animo tantùm vivat, ſequitur, incorporeum eſſe Animum; Actio enim ab incorporeo principio proficiſcitur, nullum porrò corpus agere poteſt. Si igitur principium agendi in homine eſt animus, hic ſane inextenſus eſt, atque adeò immortalis. Ex eodem igitur motù, ex quo Epicurus Animæ mortem haurire ſtudet, æternitatem ſapientiùs colligit Auguſtinus. Iam ſi hujuſmodi ratiocinio accedant ea, quæ in noſtro firmavimus apparatu, illicò manifeſtiſſimè patebit, quod quantùm à veritate Epicuri Hypotheſis removetur, tantùm ad illam Orthodo-

xa doctrina accedit, atque adeo ut fallax, & penitùs improbabilis Epicuri ſententia refellenda eſt.

Quarta Auguſtini Argumentatio ex artibus in Animo deliteſcentibus deprompta.

TEXTUS.

SI enim manet aliquid immutabile in Animo, quod ſine vita eſſe non poſſit, animo etiam vita Sempiterna maneat neceſſe eſt. Nam hoc prorsùs, ita ſe habet, ut ſi primum eſt, ſit ſecundum. Eſt autem primum. Quis enim, ut alia omittam, aut rationem numerorum mutabilem eſſe audeat dicere, aut artem quamlibet non iſta ratione conſtare; aut artem non eſſe in artifice, etiam cum eam non exercet, aut eius eſſe niſi in Animo, aut ubi vita non ſit eſſe non poſſe, aut quod immutabile eſt aliquando eſſe non poſſe, aut aliud eſſe artem, aliud rationem? Quamvis ènim ars una multarum quaſi cætus rationum eſſe dicatur, tamen ars etiam una ratio dici veriſſimè, atque intelligi poteſt. Sed ſive hoc, ſive illud ſit, non minùs immutabilem artem eſſe conficitur. Artem autem non ſolum eſſe in Animo artificis, ſed etiam nnſquam eſſe niſi in Animo Artificis manifeſtum eſt, idque inſeparabilitèr. Nàm ſi ars ab Animo ſeparabitur, aut erit præter quam in Animo, aut nuſquam erit, aut de Animo in Animum continuò tranſibit. At ut ſedes arti nulla ſine vita eſt, ita nec vita cum Ratione ulli niſi animæ. Nuſquàm porrò eſſe quod eſt vel quod immutabile eſt, non eſſe aliquandò non poteſt. Si verò ars de animo in Animum tranſit, in illo manſura deſerent iſtum, nemo artem docet niſi amittendo, aut etiam nonniſi docentis oblivione fit aliquis peritus ſine arte. Quæ ſi abſurdiſſima, & falſiſſima ſunt ſicuti ſunt, & immortalis eſt Animus humanus. At enim ſi ars aliquando eſt, aliquando non eſt in Animo, quod per oblivionem atque imperitiam ſatis notum eſt, nihil ad ejus immortalitatem affert argumenti huius connexio, niſi negetur antecedens hoc modo. Aut eſt aliquid in Animo, quod in præſenti cogitatione non eſt, aut non eſt in erudito animo ars Muſica, cum de ſola Geometrica cogitat. Hoc autem falſum eſt, illud igitur verum. Non autem quidquam ſe habere animus ſentit, niſi quod in cogitationem venerit. Poteſt igitùr aliquid eſſe in Animo, quod eſſe in ſe animus ipſe non ſentiat. Id autem quamdiù ſit, nihil intereſt. Namque ſi diutius fuerit in aliis animus occupatus, quàm ut intentionem ſuam in antecegitata facilè poſſit reflectere, oblivio, vel imperitia nominatur. Sed cum vel noſipſi nobiſcum ratiocinantes, vel ab alio benè interrogati de quodam invenimus, non alibi quam in Animo noſtro invenimus. Neque enim, id eſt invenire, quod facere, aut gignere, alioquìn æterna gigneret animus inventione temporali, nam æterna ſepè invenit. Quid enim tam æternum, quàm circuli ratio, vel ſi quid aliud in huiuſcemodi artibus, nec non fuiſſe aliquando, nec non fore comprehenditur? Manifeſtum etiam eſt immortalem eſſe Animum humanum, & omnes veras rationes in ſecretis eius eſſe, quamuis eas ſive ignoratione, ſive oblivione, aut non habere, aut amiſiſſe videatur.

ANALYSIS

PROPOSITIO PRIMA.

Sedes artium in Animo tantummodò collocatur.

NUlla quidem nova probatione hæc Aſſertio indiget, ſatis enim in Analyſi primæ Argumentationis demonſtratum eſt, artes ſive diſciplinas haud in corpore, ſed tantùm in Animo inſeparabiliter vivere, in quo ſolum ſedem ſuam obtinuit Ars, quam aut Rationum cætum, aut ipſammet Rationem eſſe admonet Auguſtinus, quod pariter in loco citato fusè enucleavimus. Tantùm hic advertendum eſt, Auguſtinum retractaſſe id quod ſtatuit, nimirùm vitam cum Ratione non competere niſi ſoli Animæ, quæ propoſitio ſanè falſa eſt, quia, ut ipſe ait, artes etiam vivunt in Divina Mente, in qua perfectiſſima vita ſummæ perfectæ Rationi coniungitur. Conſulant, qui legunt, ea quæ nos aperuimus, ac firmavimus de duplici genere artium, & diſciplinarum, quarum aliæ Archetypæ, derivatæ aliæ nuncupantur, ut deindè planè intelligant, quodnam intercedat diſcrimen inter Rationalem vitam Dei, & limitatæ hominum intelligentiæ. Evidentiſſimum igitur ex rebus iam oſtenſis eſt, artes haud nuſquam, ſed alicubi eſſe, in viva nempè, & intelligenti ſubſtantia, cui tanquam ſubiecto neceſſariò adhærent, ut ars florere nequeat, niſi in illius rei natura, in qua Ratio, & præſtantiſſima intelligendi vita effulgent, quapropter ubi corporis inertis mors, ac imbecillitas tantùm adſunt, nulla profectò viget ars, nullaque regnat diſciplina.

PROPOSITIO SECVNDA.

Artes immutabiles ſunt, ſemperque vivunt.

HAnc veritatem ſolidè demonſtravimus in Analyſi primæ Argumentationis, Propoſ. tertia, ubi evidenter oſtenſum eſt, ſingulas veritates ac rationes, quas complectuntur artes, ac diſciplinæ, nullam poſſe pati mutationem, vitaque ſempiterna gaudere, quo pacto ſe habent primæ, & manifeſtiſſimæ figurarum, ac numerorum affectiones, quæ ad Geometricam, & Arithmeticam facultatem ſpectant. Exemplum quod hìc affert Auguſtinus, eſt ratio, ſeù natura circuli, quæ prorsùs immutabilis eſt, & æterna; Si quidem circulum eſſe figuram planam definentem in Lineam curvam, quæ undique ſibi concors fit, & æquè à centro diſtet, adeò verum, & neceſſarium eſt, ut clarè intelligamus, circulum in nulla temporis differentia poſſe aliter eſſe; atque adeò nullam mutationem ſubire poteſt circulus, cuius pariter paſſiones, ut æqualibus radiis conſtare, diametros bifariam ſe ſecantes habere, immutabiles etiam, & ab interitu prorſus immunes ſunt.

PROPOSITIO TERTIA.

Si aliquid immutabile, & ſempiternum eſt, eſſe tamen, ac vitam ducere non poſſit, niſi inſeparabiliter in aliquo ſubiecto, & illius ſubiectum ſemper eſſe, ac vivere, neceſſum eſt.

SUfficienter expoſuimus, & oſtendimus hanc Propoſitionem in Analyſi primæ Argumentationis, quin etiam adeò ex ſe huiuſcemodi veritas innoteſcit, ut nullus ratiocinii labor ad certam illius intelligentiam requiratur; nam quidquid immutabilitate perfruitur, & ut vivat, ac ſit, ſubiecto, cui inhæreat, neceſſariò indiget, evidens eſt & ipſum ſubiectum ſemper vivere, ac nunquam interire poſſe, ſecùs interiret, & à vivendo ceſſaret id, quod mortali, ac mutabili ſubiecto inhæret, atque adeò idem immortale pariter, ac mortale foret. Talis igitur poteſtatis eſt, ac roboris quævis immutabilis, ac ſemper vivens affectio, ut nemo poſſit unquam ab ea ſubiectum, cui ineſt, ſubtrahere, ac ſeparare; opus eſt ergo, ut illud ſemper vivat, ſi vità ſempiterna gaudet proprietas, quæ ei inſeparabiliter ineſt.

PROPOSITIO QUARTA.

In quovis hominis Animo Artes inſeparabiliter vivunt.

VT planiùs hæc propoſitio intelligatur, ac demonſtretur, primo homines in duo genera diſtinguimus, quorum primum amplectitur ſolos artifices, eos nimirùm, qui artium, ac diſciplinarum peritià exornantur, ut qui geometriam, aut arithmeticàm callent: alterum verò imperitos tantùm homines continet, qui ſcilicet aut oblivione, aut ignorantia, & literarij ſtudij defectu nullam artem, ac diſciplinam exercent, ſeu de nulla veritate, & ratione artium, ac doctrinarum cogitant. Iam primo demonſtrandum eſt cum Auguſtino, Animo periti hominis ſcilicet artificis inſeparabiliter inhęrere artes, quas in uſum vertit artifex. Hoc tamen facile probatur; nam ſi aliqua eſſet ratio, quæ hanc aſſertionem infirmaret, potiſſima eſſet, quia ſæpe artifex de arte ſua minimè cogitat, aut quia ars ab artifice ſejungi poteſt. Neutrum tamen verum eſt, atque adeò manifeſtum erit, artes inſeparabiliter artificis Animo inſidere.

In Artificis Animo artes inſeparabiliter elucent.

Ac primùm ex hoc, quod artifex aliquando in artes, ac diſciplinas quas poſſidet, neutiquàm animadvertit, nullo pacto inferri poteſt, tunc artes, ac doctrinas in artificis Animo interijſſe, aut non regnare. Si quidem ex eo quod geometra, exempli gratia, nunc de nulla figura cogitans muſicę artem exerceat, non ideò ſequitur geometricam diſciplinam in eo non eſſe, quam verè in ſe poſſidet, etiam dum muſicæ tantum dat operam. Non eſt quidem neceſſe, ut ſub Animi cogitationem ſemper actu cadat quidquid in Animo vivit, ac continetur, plura enim Animo inſunt, quorum tamen aliquando ex inconſiderantia ignorantiam habere putat; eodem pacto falſum etiam & alterum eſt, poſſe nimirùm artem ab artificis Animo diſſociari. Sejungatur enim ars ab

Ars Artificis inhæret animo, quamvis de arte ille non cogitet actu.

ab artifice, ſi fieri poteſt, jam tunc ars, aut in aliquo ſubjecto ab Animo artificis diverſo, aut nuſquam erit, aut de Animo in Auimum commigrabit; nullum tamen horum citrà apertam falſitatem contingere poteſt. Non poteſt enim ars extrà Animum in diverſa ſubſtantia reperiri; nam ut demonſtratum eſt, in ſola rationali, & intelligenti ſubſtantia vivunt inſeparabiliter artes. Neque dici poteſt, nuſquàm eſſe artem, nam pariter oſtendimus alicubi in aliquo ſubjecto florere, & exiſtere artes. Neque tandem ſuſtineri poteſt, quod ars ex Auimo commigret in Auimum; etenim nulla eſt ratio cur ars ab artificis Animo ſeparata artificem deſerat, & iu alium Animum inſinuetur. Hoc enim pacto dum artifex edocet artes, illas amitteret, artibus denudaretur, ut artem in diſcentium Animos infunderet; quo ſane nil abſurdiùs, atque ab ipſamet rerum experientia magis alienum. Idcirco omni poſthabita dubitatione fatendum eſt, nulla ratione poſſe artem ab artifice ſeparari; ſed illi ſemper, & inſeparabiliter iuhęrere. Semper ergo in artificis Auimo vivunt artes.

Artes in Animo hominis imperiti pariter delitescere demonſtratur.

Supereſt porrò, ut oſtendamus non tantum in artifice; verum etiam & in Animo imperiti hominis ſemper vivere, ac deliteſcere artes, ſive aut oblivione, aut ignorantia ſtulti, & ineruditi homines artibus minimè pollere falsò putent. Vt autem quilibet noſtrum ſeipſo inconcuſſæ hujus veritatis lucem intueatur, opus eſt, ut ab extranearum rerum conſideratione ſejunctus, ſeipſum, ut ita dicam ſubingrediatur, ſeipſum attentiſſime conſulat, ac in ſuas operationes enixè animadvertat. Hoc enim pacto plurium liberalium diſciplinarum rudimenta, ac veluti quędam fęcundiſſima ſemina latentia inveniet. Hinc mecum olim ratiocinans, ac me ipſum interrogans, quaſdam inſigniſſimas veritates, quæ, aut ad primam philoſophiam, aut ad naturalem theologiam, aut ad geometriam, & arithmeticæ diſcplinam ſpectant, haud citrà Animi voluptatem, in Animi mei receſſibus deliteſcere, & effulgere intellexi. Hoc enim pacto me interrogare exorſus ſum. Sum ne ego aliquid, an nihil? At reſpondebam me ſanè a nihilo ſecerni, & verè aliquid eſſe. Quo pacto enim me interrogare poſſe intelligebam, ſi aliquid non eſſem; idcirco dum me interrogantem videbam, de mei exiſtentia, jam certus eram; cujus nullo pacto deinceps ullam dubitationem habui. Inerant ergo Animo ideę, ſeù ingenitæ notiones certitudinis, dubitationis, exiſtentiæ, quin etiam & cogitationis. Non enim ob aliam rationem me interrogans vivere, & exiſtere percipiebam, niſi quia certus, & conſcius eram, me tunc me interrogare, & quid eſſem inquirere; in qua ſane conſcientià, & perceptione integra cogitationis natura ſita eſt.

Quilibet ſe ipſum accurate conſulens, in ſeipſo diſciplinarū ac artium ſemina ac rudimenta inveniet.

Author ſeipſum interrogans, in ſuæ mentis receſſibus latentes reperit artes.

Poſtquam autem cogitationis, & exiſtentiæ ideas in me reperiiſſem, cæpi deindè me interrogare an hæc mea cogitatio ejuſdem naturæ eſſet, cum rebus corporeis ſectilibus, & extenſis, in quas carnis oculis continenter incurrebam, & illicò abſque ulla hæſitatione reſpondi, inextenſam, partibus, & mole carentem cogitationem eſſe, nullam ſiquidem molem, partes nullas, nullumque corporum tumorem in hac mea interrogatione, mei diſquiſitione, aut ſi mavis, interiori ratiocinio cernebam; quin etiam dum in ſingulas meas cogitationes animum intendebam, à mea conſideratione confeſtim ſingula corpora fugiebant, ut

Digitized by Google

illas concipere non valerem, niſi ab Animo quidquid ſectile, & extenſum eſt, ſejungerem. Idcircò, ſummopere gaudens, præter corporum ideas in Animo Inſectilis, & inextenſæ naturæ notionem quamdam oblitescere ſatis intellexi. Qua occaſione dum ex altera in alteram cogitationem tranſibam, percepi etiam in meo Animo inſitas quaſdam dubii, amoris, judicii, ratiocinii, & ſimilium notiones extare; in quibus poſteà ſevero diſciplinarum exercitamento accedente, adultiori facta ætate, præſtantiora quædam humanæ ſapientiæ ſemina, ac elementa effulgere inſpexi. Quot autem deindè veritates in ideis cogitationis, & exiſtentiæ vidiſſem, verbis profectò exprimere nequeo. Nam eodem tempore, quo me interrogabam, an cogitans eſsem, & exiſterem, ſtatim inveni ideam, in qua Entis infiniti natura repræſentatur. Dum enim intelligebam me aliquid eſse, jam verè & ipſum eſse, & me non omninò eſse percipiebam: quo pacto namque, tunc ajebam, poſsem me concipere aliquid eſse, ſi ipſum eſse non intelligerem? Attamen non ſum ego ipſummet eſse, cum pluribus defectibus, & imperfectionibus afficiar; ſiquidem non omnia poſsum, innumera ignoro, ut potius inceſsanter deficere, & nihil eſse videar, quaſi inter ens, & nihilum collocatus; quo pacto tamen me deficere, me terminatum, ac finitum eſse concipere poſsem, niſi primò & ipſum generaliſſimum infinitum ac primum Eſse intellexiſsem, cujus ego veſtigium ſum, & imitamentum? Quapropter dum hoc modo me alloquens, ſedulò ratiocinabar, auguſtiſſimam ſupremi Numinis ideam in mearum imperfectionum caligine, & infirmitate, ingenti gaudio, ſplendeſcere proſpectavi, ex qua univerſe naturæ poſteà rudimenta, & architectonicas quaſdam veritates, quibus potiſſimùm humanarum literarum ſtudium innititur, ſevero auxiliante ratiocinio, eduximus. En qua ratione dum me interrogabam ac mecum commorabar, præſtantiores humanæ ſapientiæ veritates, quæ in me vere latebant, feliciter detegebam.

Author, quo pacto rudem & imperitum hominem interrogans, illum artium rudimenta jam ſcire invenerit, planiſſime aperit.

Haud abſimili modo imperitum, & ruſticū adoleſcentem olim interrogans, manifeſtè agnovi liberalium artium rationes in ipſiſmet animi penetralibus vivere, & abſcondi. Etenim ut periculum facerem, an quod verùm eſſe in me reperiebam, etiam & in aliis hominibus etſi incultis, & ignaris verè contingeret, ſequenti modo imperitum juvenem interrogare cæpi. Hæc quæ tu tangis, & extra te ipſum regnare vides, quid quæſo ſunt? Reſpondit: eſſe plantas, ſtellas, metalla, Animantia, & id genus alia. Ad hæc ego eum rogabam, ut mihi aperiret, an hujuſmodi corpora, quæ ſenſibus percipiebat, invicem differrent? At ille, differunt quidem, rudi ſermone ajebat, & colore, & motu, & pondere, & levitate, quin etiam ratione quamplurium formarum, quas nos ſenſibiles qualitates appellamus. Ego tamen ſubjungebam, an ipſe, ſi à corporibus hujuſmodi ſenſiles affectiones ſejungerentur, adhuc tamen aliquid incolume in illis manere conciperet? Cui interrogationi ſatisfecit dicens, ſe optimè intelligere, ſupereſſe in corporibus id, quod nos, cultiori idiomate, molem, ac trinam dimenſionem nuncupare ſolemus; atque adeò planè indicavit ſe concipere tanquam baſim, & materiem, in quam ſingula conveniunt corpora ipſammet extenſionem ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quibus corporis natura abſolvitur. Illum tamen iterùm interrogabam, an hanc molem, &

ſecti-

ſectilem magnitudinem, in quam convenire corpora cernebat, externis ſenſibus, an verò potius interiori intelligentiæ oculo intelligebat? Ipſe tamen cum optimè videret, ſenſilem extenſionem diverſam eſſe, diverſiſque externis formis, & apparentiis inſtructam in ſingulis mundanis corporibus, quæ mole, magnitudine, & ſenſilibus aliis affectionibus nunquam omninò mutuò conveniunt, ideò affirmabat, ſe nullo ſenſu generalem, & communem hanc corporum extenſionem percipere, ſed eam ſolo Animo revolvere, adeò tandem ſuam mihi expoſuit ſententiam, ut illicò tanquam exploratum habui, Iuvenem jam in Animi ſui penitioribus latentem ideam intelligibilis extentionis feliciter detexiſſe, quam ſanè ipſemet rudis homo agnovit haud ex ſenſibus hauſtam eſse, ſed illam in ſuæ intelligentiæ ſecretis invenisſe.

Deinde à Iuvene quærebam, an ipſe poſſit concipere corpus, in quo ſimul conjunctæ longitudo, latitudo, & profunditas haud inveniantur? Statim firmiter reſpondit, ſe nullum corpus cogitatione agitare poſse, quin illud ſimul longum, latum, ac profundum conciperet. At ego ſubdebam, an ipſe ſuæ intelligentiæ vi poſset hujuſmodi corporis dimenſiones mutuò ſejungere, ut unam, cæteris poſthabitis, mente aſſequi valeret, quia tamen illiteratus homo non facilè hæc capiebat, uſus ſum hoc exemplo. En dicebam, ſpatium aereo corpore occupatum, quod inter alterum & alterum hujus cubiculi parietem intercedit, quo intermedio ab invicem diſtare parietes dicuntur; quo poſito illum interrogare cæpi, quot pedibus parietum diſtantia conſtaret? Ad hæc, viginti pedibus, ait, quid verò, ſubjungebam, tu in hac viginti pedum diſtantia verè concipis, an hujus intercepti aeris, ſeù ſpatii ipſas tres dimenſiones ſimul, an duas, an unam tantùm. Ipſe autem reſpondebat, ſe nullo pacto in latitudinem, aut profunditatem intermedii ſpatii animadvertere, de qua nihil prorsùs cogitabat, cum parietum diſtantiam animo revolvebat, ſed ſolam longitudinem, cui tantum viginti pedum menſura & extenſio congruebat. Poſt denique tot interrogationes Iuveni oſtendi, ipſum in Animo poſſidere ideam indiviſibilis diſtantiæ, ſeù nudæ longitudinis non latæ, neque profundæ, à cæteris nimirùm corporum dimenſionibus diſſociatam, quæ Geometrica linea nuncupatur, cujus natura ipſa nuda, & ſimplex longitudo eſt, quam ſanè nullo pacto à ſenſibus externiſque corporibus hauſerat, ſed in ſolo Animo invenerat, cum nulla hujuſmodi linea ſub ſenſum, & imaginationem cadat.

Poſtquam autem rudis homo à me interrogatus in hanc veritatem incidiſſet, ab illo quærere exortus ſum. An hæc ſimplex, & nuda longitudo, quæ diſtantia nuncupatur, ſit breviſſima omnium linearum, quæ ex una ad aliam extremitatem duci poſſunt? reſpondit, ſe non poſſe intelligere longitudinem, quæ fuerit illa minor, ac brevior, ſecùs non ipſamet vera, & determinata diſtantia eſſet. En quo pacto ego dicebam; Animo tuo ineſt notio lineæ rectæ, nempè omnium breviſſimæ, quam ſanè nunquam ſenſibus percepiſti, ſed nuda cernis intelligentià. Iterùm interrogabam, an ità poſſent in eodem communi termino conjungi, & collocari duæ lineæ rectæ, ut ſpatium undique claudant? Reſponſum dedit, ſe neutiquam poſſe, atque adeò repetitis interrogationibus, veluti ex ſeipſo invenit in ſua intelligentià illa duo manifeſtiſſima Geo-

metrarum pronunciata, duæ lineæ rectæ nequeunt comprehendere ſpatium, aut habere commune ſegmentum. Poſteà dum illum eodem pacto admonerem de planarum figurarum ratione, in quas ſolus intellectus, minimè ſenſus incurrit, rurſus interrogabam, quot lineæ rectæ requiruntur, ut ſpatium quaquaverſum claudatur, ſeù ut figuræ rectis lineis terminatæ procreentur? At ille, requiri, ajebat, ſaltem tres lineas rectas, atque adeò me tantùm admonente, clarè intelligere videbatur ſimpliciorem figuram planam rectilineam eſse triangulum, cujus figuræ quemadmodum & circuli, ſolùm à me interrogatus, plures inſignes affectiones citrà ratiocinium detexit, quarum ingenitas quaſdam notiones in ſe poſſidere intelligebat, ut duo quævis latera ejuſdem trianguli eſse majora reliquo, angulo majori opponi latus majus, radios ejuſdem circuli invicem æquari, diametrum circulum bifariam dividere, diametros ejuſdem circuli ſe invicem in eodem centro ęqualiter ſecare, diametrum circuli longitudine excedere ſingulas rectas lineas circulo applicatas, & id genus alia, quę omnia ad Geometrię Axiomata, & Theoremata pertinent. Trianguli laterum occaſione, de ùnitate, ac numerorum affectionibus Juvenem interrogare cępi, quid nempe eſset unitas, quo pacto differret à numero, qua ratione invicem numeri diſcriminentur? an eadem unitate ſinguli menſurentur, & ſimilia? quibus interrogationibus optimè ille ſatisfaciens, planè oſtendebat, ſe non tantum Geometricam, verum etiam & Arithmeticam diſciplinam callere, ut ipſemet, maxima lętitia affectus, intelligeret in ſuę mentis fundo, ac penitioribus Animi liberales artes efflorefcere, ac doctrinarum ſemina, & vividiſſima quędam lumina deliteſcere. Vivunt ergò in humano Animo inſeparabiliter artes, tametſi ob imperitiam, aut ex ignorantia, & oblivione aliquandò putemus, artes aut in nobis extingui, aut in Animo noſtro ſedem non habere, ſive enim ſapiat, ſive deſipiat, ſive ſapiens, ſive ſtultus ſit homo, ſemper tamen in ſui Animi receſſibus vivunt, & regnant artes, quæ interrogatione, admonitione, aut ratiocinio excitatæ, illicò ſe dant in conſpectum, ac manifeſtantur.

Poſſet tamen aliquis dicere liberales artes, ac rationes haud in Animo humano latere, ſed potius progigni, & illicò efformari ab Animo cum hic intelligit, ut artes invenire idem ſit, ac ab Animo procreari. Nihil autem abſurdius, & à veritate alienius dici poſſet: Etenim, ut in hoc loco arguit Auguſtinus, quidquid æternum, & immortale eſt, nequit temporali inuentione progigni; quid verò magis æternum, magiſque à mutatione abhorrens, quam ratio circuli, ſicuti, & ſingula ea, quæ in Arithmetica, & Geometrica diſciplina continentur; adeò æterna, & immutabilia, ut nec non fuiſſe aliquando, nec non fore intelligi poſſunt. Cum ergò Animus interrogatus, aut ſecum ratiocinans tantùm detegit, ac invenit artes in ſemetipſo deliteſcentes, nullo pacto eas efformat, ac progignit, ſecùs, quod temporarium eſt, ſempiterna procrearet.

Humanus Animus haud procreat artes, ſed illas jam procreatas in ſeipſo reperit.

Avocet ergò homo ſe ipſum à ſenſuum imaginibus, externarumque rerum ſimulacris, ad ſe ipſum redeat, ſui animi penetralia ſubingrediatur, atque ſenſibus, & phantaſiâ ſilentibus ſolam rationis vocem audire ſtudeat, ut planiùs intelligat ampliſſimum quemdam univerſum, ac

uti

uti dicam, Intelligibilem mundum in Animi penitioribus perpetuò regnare, in quo principatum, ac thronum immutabilis Veritas obtinet, ratio ſplendidiſſimè imperat, atque à morte immunes, liberales artes inhabitant. Concludamus igitur cum Auguſtino, in quovis Animo hominis, ſive periti, ſive imperiti artes ſemper, ac neceſſariò vivere.

SYNTHESIS.

Liberales Artes immutabiles ſunt ac ſemper vivunt ex *Prima, & Secunda Propoſ.*

Atqui in quovis hominis Animo artes inſeparabiliter vivunt ex *Propoſ. Quarta.*

Immortalis igitur eſt humanus Animus, ac ſemper vivit *Ex Prop.* 3. Quod erat demonſtrandum.

Vſus Auguſtinenſis Argumentationis, & noſtri Apparatus ad Epicuri Errorem oppugnandum.

Epicurus ut oſtenderet humanum Animum mortalem eſſe, ac tandem interire cum corpore, ad agritudinem, oblivionem, & ignorantiæ morbos, quos, corporis cauſa, ſæpiſſimè contrahit Animus, potiſſimùm recurrit. Siquidem ex huiuſmodi Animi mutatione ob ſolam corporis perturbationem corruptibilem eſſe, humanam Mentem infert. Attamen, ut hanc rationem contraria ratione falſitatis convinceret, ſubtiliter in hoc loco ſubiungere videtur Auguſtinus, atqui in ignorantiam, aut oblivionem, aut ſtultitiam, aut quamvis alterius morbi, & vitii ſpeciem, ob corporis depravata organa, aut mutationem, humano animo incidente, hic nullo pacto omninò mutatur, ſed adhuc in eo incolumis integra mentis natura conſervatur; non eſt igitur eiuſdem indolis cum corpore Animus, neque ſoluto, ac omninò mutato corpore, in extremam interitus mutationem incurrit. Immortalis igitur eſt humanus Animus; Nam ſive corporis occaſione ægreſcat, ſtultus fiat, obliviſcatur, ignorantiæ infirmitate laboret, nihilominùs, dum neceſſariò vivunt, & exiſtunt artes, neceſſe eſt, ut ipſe, cui inſeparabiliter artes inhęrent, ſemper vivat, ac exiſtat. Idcircò evidenter innoteſcit, humanum Animum haud ſuaptè naturà mutato corpore, aliquo modo deturbari, ac impediri, ut ſomniatur Epicurus, ſed potiùs ex liberrima Supremi Numinis voluntate, ſeu ex primævis, & generalibus Creantis naturæ legibus, ut in noſtro Apparatu, & Lucretii confutatione, ſatis ſuperque expoſuimus. *Humanæ Mentis oſtenditur immortalitas.*

Quin-

Quinta Auguſtini Argumentatio deprompta ex neceſſaria humanæ Mentis coniunctione cum immutabili Ratione.

TEXTUS.

NVnc quatenùs accipienda ſit animi mutatio videamus. Si enim Subiectum eſt animus, arte in ſubiecto exiſtente, neque ſubiectum immutari poteſt, quin id quod in Subiecto eſt, immutetur, qui poſſumus obtinere immutabilem eſſe artem, atque rationem, ſi mutabilis animus, in quo illa ſunt, eſſe convincitur? Quæ autem maior, quam in contraria ſolet eſſe mutatio, & quis negat animum, ut mittam cætera, ſtultum alias, aliàs verò eſſe Sapientem? Prius ergò quot modis accipiatur, quæ dicitur Animæ mutatio, videamus, quæ ut opinor, manifeſtiores dumtaxat, clarioreſque nobis duo ſunt genere, Specie verò plures inveniuntur. Namque aut ſecundum Corporis paſſiones, aut ſecundum ſuas Anima dicitur immutari. Secundum Corporis, ut per ætates, per morbos, per dolores, labores, offenſiones, per voluptates. Secundum ſuas autem, ut cupiendo, lætando, metuendo, ægreſcendo, ſtudendo, diſcendo. Hæ omnes mutationes ſi non neceſſario argumento ſunt mori Animam, nihil quidem metuendæ ſunt per ſe ipſæ ſeparatim, ſed ne Rationi noſtræ adverſentur, quæ dictum eſt, mutato ſubiecto, omne quod in ſubiecto eſt neceſſariò mutari videndum eſt. Sed non adverſantur. Nam illud ſecundum hanc mutationem ſubiecti dicitur, per quam omninò mutare cogitur nomen. Nam ſi ex albo cera nigrum colorem ducat alicunde, non minus cera eſt etſi ex quadrata rotundam formam ſumat, & ex molli dureſcat, frîgeſcatque ex calida, at iſta in ſubiecto ſunt, & Cera ſubiectum. Manet autem cera non magis, minuſue Cera, cum illa mutentur. Poteſt igitùr aliqua mutatio fieri eorum, quæ in ſubiecto ſunt, cum ipſum tamen iuxta id quod hoc eſt, ac dicitur, non mutetur. At ſi eorum, quæ in ſubiecto ſunt, tanta commutatio fieret, ut illud quod ſub eſſe dicebatur, dici iàm omninò non poſſet, veluti cum calore ignis cera in auras diſcedit, eamque mutationem patitur, ut rectè intelligatur mutatam eſſe ſubiectum, quod cera erat, & cera iam non eſt, nullo modo aliqua Ratione quidquam eorum, quæ in illo ſubiecto ideò erant, quia hoc erat, manere putaretur. Quamobrem ſi Anima ſubiectum eſt, ut ſuprà diximus, in quo Ratio inſeparabiliter ea neceſſitate quoque quæ in ſubiecto eſſe monſtratur, nec niſi viva anima poteſt eſſe Anima, nec in ea Ratio poteſt eſſe ſine vita, & immortalis Ratio, immortalis eſt Anima. Prorsùs enim nullo pacto non exiſtente ſubiecto ſuo immutabilis ratio permaneret. Quod eveniret ſi tanta accideret animæ mutatio, ut eſſe non animam faceret, ideſt mori cogeret. Nulla autem illarum mutationum, quæ ſive per corpus, ſive per ipſam Animam ſiunt quamvis utrum aliqua per ipſam fiant, ideſt, quarum ipſa ſit cauſa non parva ſit quæſtio, id agit ut Animam non Animam faciat. Iam igitur non ſolum per ſe, verum nec noſtris Rationibus formidandæ ſunt.

ANA-

Digitized by Google

ANALYSIS

PROPOSITIO PRIMA.

Tunc ſolum interit res, cum illius inſignitur, ut neceſſarium attributum mutatur, ac perit.

AD hanc ſuadendam aſſertionem haud probatione, ſed accurata tantum vocum expoſitione opus eſt. In qua vis re, ſive ſubſtantià duplex modorum, ſive attributorum genus diſtinguimus. Primùm amplectitur attributa, quæ dicuntur contingentia; quæ nimirum ita rem afficiunt, ſeu ita rei contingunt, ut etiamſi pereant, & à ſubiecto ſeparentur, adhuc tamen incolumis res manere, & ſubſiſtere intelligatur. Idcircò ex illorum mutatione, ac interitu, nullo pacto neceſſariò ſequitur rem, cui ea inhærent, omninò mutari, ac interire. Alterum verò genus continet tantùm modos neceſſarios, qui ſcilicet, aut ipſammet rei naturam conſtituunt, aut neceſſariò, & inſeparabiliter rei tanquam ſubiecto adhærent, atque adeò tantùm in ſubiecto valent, ut ſi ipſa mutentur, ac pereant, & ſubiectum penitùs mutari, & interire oporteat; ex quibus manifeſtiſſimè colligimus, non quamvis mutationem interimere, ac deſtruere ſubiectum, ſed tantùm eam, in qua haud attributa contingentia, ſed neceſſaria mutantur. Hinc etiam ſi res ſingula contingentia attributa amittat, ſi tamen in ea neceſſarium attributum incolume maneat, neutiquam perit.

Rerum attributa in duo genera diſtribuimus.

Vt hanc veritatem manifeſtiorem redderet Auguſtinus, pulcherrimo, & ingenioſo ceræ exemplo utitur. In cera quemadmodum & in alijs corporibus duplicem modorum ſpeciem conſideramus, internos nempè, & externos. Appellamus modum internum, configurationem, ac diſpoſitionem minutiſſimarum particularum, quæ primas concretiones, ſeu moleculas, efformant, quibus neceſſario ceræ natura conſtat, quarum cum plures ſimul conjunguntur, ſenſile ceræ corpus conſtituunt. Dicimus verò modos externos ceræ eos, qui ad externam ceræ figuram, aut ad ſitum, & variam molecularum diſpoſitionem, & ſituationem ſpectant. Inter externos modos ceræ potiſſimùm enumerantur color, odor, durities, fluiditas, calor, frigus, figura, & id genus alia. Iam recens cera orbiculari figura prædita accipiatur; ſanè ſi colorem reſpicias, flava eſt, ſi illam tangas, duram ſenties, gratum odorem emittit, & ſi eam digitis comprimas, tenuem ſonitum quemdam edit: igni tamen illa admoveatur, jam orbicularis figura perit, cera liqueſcens duritie exuitur, non eſt ſonora, odorem amiſit, ac diverſis formis induta ſenſibus apparet: nihilominùs tametſi tanta contingat mutatio, adhùc ceram manere, & ſubſiſtere dicimus, ſeu corpus illud, quod, urgente igne, liqueſcit, & novis exornatur formis, Ceram adhùc nuncupamus. Attamen, ſi tandem ſollicitante flamma, ceræ moleculæ ſolvantur, atque in auras diſcedant, tunc ceram evanuiſſe, ac interijſſe dicimus. Tamdiù igitur manere, & exiſtere cera intelligitur, quamdiù in cera manent modi interni, ſive attributa neceſſaria, etiamſi penitùs illius apparentes, & contingentes qualitates;

Pulcherrimo ceræ exemplo utitur Auguſtinus.

Ceræ modos tã externos, quam internos expendimus.

ſive

ſive modi pereant, ac mutentur. Quapropter evidentiſſimè concludit Auguſtinus non quamlibet mutationem ſubjecti interitum operari, ſed tantùm illam, in qua ipſamet natura ſubjecti, ſive illius modi interni, & neceſſaria attributa inſignem mutationem patiuntur. Quod erat demonſtrandum.

Hinc obiter ex Auguſtini exemplo colligimus nihil horum, quæ in cera ſenſibus exhibentur, ad ſinceram, ac legitimam ceræ naturam ſpectare; ſeu nulla ceræ forma, aut modus qui ſub ſenſus, & imaginationem cadit, eſt ipſamet natura ceræ; nam ut in exemplo vidimus, cum, torquente igne, cera ſingulas veteres formas ſenſiles amittit, dummodo ceræ ſubjectum maneat, minimè perit, ſed adhùc manet incolumis, ſive enim fluat, ſive dureſcat; ſive ex rotunda in quadratam, triangularem, aut aliam diverſam figuram convertatur, ſive nunc rareſcens, majus occupet ſpatium; ſive condenſata in minori loco contrahatur, nihilominùs cera ſubſiſtere dicitur, dum in ea manet id quod ceram nuncupamus; at ſi ceræ natura ſub ſenſum caderet, cum apparenter, ſeu quoad ſenſiles formas tota mutatur cera, hæc profectò periſſe diceretur. Non ſenſibus ergo, ſed tantùm intelligentiâ ceræ, quin etiam, & aliorum corporum vera, & germana natura percipitur, ut haud ſenſilis extenſio, ſed tantùm quæ intelligitur ad corporis eſſentiam, pertineat. Quapropter ſtultitiæ, & levitatis redarguantur ij, qui intellectu poſthabito, ſenſu tantùm duce, & ipſammet ſenſilium, & corporearũ rerũ naturam iuveſtigare, ac detegere poſſe contendunt.

Exemplo ceræ luculenter oſtenditur interiorem corporis indolem nuda, tantum intelligentia percipi.

PROPOSITIO SECVNDA.

Humanus Animus ſive ratione ſuæ finitæ naturæ, ſive corporis occaſione, mutationem quamdam ſubeat, tantùm ſecundum attributa contingentia, non verò neceſſaria mutatur.

DVplicem, ut hic admonet Auguſtinus, mutationis ſpeciem humanus patitur Animus. Si quidem aliquando mutatur ratione ſuæ finitæ & imperfectæ naturæ. Quidquid enim finitum, & imperfectum eſt, dum ex ſe ad nihilum tendit, deficere quidem poteſt, atque adeò mutari. Cum autem limitata natura humani Animi ſit ipſemet Animus, ſequitur tunc Animum ratione ſuæ naturæ mutationem ſubire, cum Animus, ut Animus eſt, organico corpore ſemoto, mutatur: cum tamen nihil aliud ſit Animus, quam ipſamet facultas, & virtus cogitandi, infertur tunc ratione ſui mutari Animum cum in ipſo modi cogitandi immutantur; cum nimirùm ex nolente ſit volens, ex triſtitia ad hilaritatem, aut ex odio ad amorem tranſit, aut cum diſcit, reminiſcitur, & veteres cogitandi formas exuens, novas acquirit, quæ ſingulæ mutationes Animo ratione ſuæ naturæ contingunt. Deindè mutari etiam ſolet Animus corporis occaſione, cum nempè mutationem ſubit, ut ipſemet loquitur Auguſtinus, per ætates, per morbos, per dolores, labores, offenſiones, per voluptates. Etenim ex generalibus naturæ legibus, & liberrima Authoris voluntate, ut pluries expoſuimus, adeò humanus Animus organico corpori obſtringitur, ut mutato corpore, & ille pariter aliquo modo mutetur.

Quando, & quot modis humanus mutetur Animus.

Atta-

Attamen utroque modo mutetur Animus, ſive ratione ſuæ finitæ naturæ quoad modos cogitandi, ſivè conjunctionis cum corpore; tantùm dicendum eſt, mutari ſecundum attributa contingentia, non verò neceſſaria; ut autem hoc faciliùs intelligatur, neceſſum eſt, ut aperiamus, quodnam ſit attributum inſeparabile, ac neceſſarium Animi humani. Animus humanus nihil aliud eſt, niſi ipſa poteſtas, & virtus intelligendi, qua poſthabita, aut extincta, illicò periret, & extingueretur Animus, qui ab intelligendo Animus, ſive mens nuncupatur. Nam tametſi in Animo corpori conjuncto ſentiendi, & imaginandi facultates continentur, poteſtas tamen, quæ illi inſeparabiliter ineſt, ſine qua ſcilicet nullo pacto eſt, & intelligitur Animus, ipſamet intelligendi virtus eſt. Nulla autem intelligendi virtus ſubſiſtere, ac concipi poteſt, quin pariter immutabilis ratio, cui illa conjungitur, intelligatur. Nam ut ſuprà demonſtravimus, intelligendi facultas haud circà res corporeas, & mortales, ſed circà naturas immutabiles, æternas nimirùm, & incorruptibiles artium, ac doctrinarum veritates verſatur. Idcircò tanto nexu intelligendi virtus immutabili rationi copulatur, ut illius inſignius, ac ſummè neceſſarium attributum ſit, cum immutabili ratione conjungi. ex quo apertè innoteſcit, quod dummodo Animus rationi conjunctus intelligatur, ſuum nempè præſtantius, ac primum attributum poſſidens, quovis modo, ſive ratione ſuæ finitæ naturæ, ſive corporis occaſione mutetur, tantùm ſecundum attributa contingentia, non verò neceſſaria mutari. Hinc ſivè ſentiat, ſive imaginetur, ſive quòvis modo cogitet, aut ob corporis conjunctionem mutetur, modo expoſito, ſi adnexus Rationi maneat, tantū quod illi contingit, haud quod neceſſariò, inhæret, mutationem patitur: nam etiamſi ægreſcat Animus, aut doleat, aut lætetur, aut alias paſſiones tùm ratione corporis, tùm quoad ſuos modos cogitandi ſubeat, nihilominus hujuſmodi mutatione accedente, haud extingui, ſed adhuc manere, & ſubſiſtere dicitur Animus. Idcircò non mutatur illius attributum neceſſarium. Concludendum eſt igitur, Animum humanum adhuc incolumem manere, & vivere, cum ratione ſui ipſius, aut corporis mutatur, dummodò in eo illæſus conſervetur, ac ſubſiſtat attributum neceſſarium, ſitum in conjunctione Animi cum ratione, ſeu immutabili veritate; quemadmodum adhuc ſubſiſtere, & manere cera dicitur, etiamſi ſingulæ illius contingentes formæ mutentur, dummodò in ea duret, & maneat attributum neceſſariò ceræ inhærens, ſeu ceræ conſtituens naturam.

Quovis modo mutetur humanus Animus, nunquā illius attributa neceſſaria intereunt.

Neceſſarium humanæ mētis attributum ipſamet intelligendi poteſtas eſt.

Intelligendi virtus neceſſariò immutabili rationi conjungitur, adeoque immortalis.

Nulla Animo ſecundum attributa neceſſaria contingit mutatio.

Quod autem attributum neceſſarium Animi nunquam intereat, ſed ſemper illæſum maneat, quovis modo Animus, aut ratione ſui, aut corporis occaſione mutetur, apertiſſimè conſtat ex jam demonſtratis aſſertionibus, in quibus evidenter oſtenſum eſt, adeò Rationem, immutabiles ſcilicet artes, ac diſciplinas humano Animo conjungi, & inſeparabiliter inhærere, ut nulla ſit vis, ac poteſtas, quæ valeat Animum à ratione ſejungere. Idcircò citra dubitationem erit nullam contingere poſſe in Animo mutationem, quæ illius neceſſarium attributum corrumpat, ac deſtruat, q. e. d.

Nunquam interire neceſſarium Animæ noſtræ attributum jam ſatis oſtenſum eſt.

Digitized by Google

SYNTHESIS.

Humanum Animum immortalem eſſe evidenter oſtenditur,

QUovis modo mutetur humanus Animus, niſi intereat, & inſignem mutationem ſubeat illius inſeparabile, & neceſſarium attributum, haud interit, ſed incolumis manet, ac ſubſiſtit. *Ex Prop.* 1.

Atqui quævis mutatio, ſive ratione ſuæ finitæ naturæ, ſive corporis occaſione contingat Animo, illius tantùm contingentia attributa, non verò neceſſaria pereunt, & mutantur. *Ex Prop.* 2.

Nunquam igitur interit, ac perit Animus, ex hoc quod ille, aut ratione ſui, aut corporis, ſecundum contingentia attributa tantùm mutetur.

Atqui nullo pacto, nulliuſque mutationis vi deſtrui, & interire poteſt attributum neceſſarium Animi, illius ſcilicet coniunctio cum ratione, ſecùs extinguerentur, & interirent immutabiles Rationis, Artiumque naturæ, quod ſanè contingere minime poteſt, ut iam demonſtratum eſt in Analyſi primæ, & quartæ argumentationis.

Semper igitur incolumis, quavis mutatione accedente, vivit, ac manet humanus Animus, adeoque immortalis eſt, ac ſempiternus.

Vſus Auguſtinenſis argumentationis, & noſtri apparatus ad Epicuri dogmata confutanda.

PRæcipuum fundamentum, cui innititur Epicuri doctrina de Animæ mortalitate, eſt mutatio, quæ induci ſolet in humanum Animum ob conjunctionem cum corpore Organico. Atqui ex hac mutatione nulla ratione deduci poteſt, quod hominis Animus ſit mortalis, ac tandem ſoluto corpore intereat; fallax igitur & nullius roboris eſt Epicuri ratiocinium. Minor propoſitio liquidò patet primò, quia ſecundùm noſtram Hypotheſim poteſt optimè dici, & ſuſtineri, humanum Animum haud ex ſua naturà, ſed ex liberrima Dei voluntate aliquam mutationem ſubire mutato corpore, ut in noſtro apparatu copiosè expoſuimus. Deindè jam ſolidè probatum eſt, quavis accedente mutatione, nullo pacto interire poſſe attributum neceſſarium Animi, atque adeo illum ſemper vivere, ac regnare. En quo pacto fallaciæ, & falſitatis ab Auguſtino, & noſtro Apparatu convincitur Epicurus?

Argu-

Argumentatio ſexta deprompta ex eo, quod immutabilis Ratio nulla vi ab humano Animo ſejungi valeat.

TEXTUS.

ERgo incumbendum omnibus ratiocinandi viribus video, ut ratio quid ſit, & quoties definiri poſſit ſciatur, ut ſecundum omnes modos, & de Animæ immortalitate conſtet. Ratio eſt aſpectus Animi, quo per ſe ipſum, non per corpus verum intuetur; aut ipſa veri contemplatio non per corpus; aut ipſum verum quod contemplatur. Primum illud in Animo eſſe nemo ambigit, de ſecundo, & tertio quæri poteſt, ſed & ſecundum ſine Animo eſſe non poteſt. De tertio magna quæſtio eſt, utrum verum illud quod ſine inſtrumento corporis animus intuetur, ſit per ſe ipſum, & non ſit in Animo, aut poſſit eſſe ſine animo. Quolibet modo autem ſe habeat non id poteſt contemplari animus per ſe ipſum, niſi aliqua conjunctione cum eo; nam omne quod contemplamur, ſive cogitatione capimus, aut ſenſu, aut intellectu capimus. Sed ea quæ ſenſu capiuntur, extra etiam nos eſſe ſentiuntur, & locis continentur, undè nec percipi quidem poſſe affirmantur. Ea verò quæ intelliguntur, non quaſi alibi poſita intelliguntur, quam ipſe qui intelligit animus, ſimul enim etiam intelliguntur; non contineri loco. Quarè iſta conjunctio intuentis animi, & ejus veri quod intuetur, aut ita eſt ut ſubjectum ſit Animus, verum autem illud in ſubjecto, aut contra ſubjectum verum, & in ſubjecto animus, aut utrumque ſubſtantia. Horum autem trium ſi primum eſt, tam eſt immortalis animus, quam ratio ſecundum ſuperiorem diſputationem, quod ineſſe illa niſi vivo non poteſt. Eadem neceſſitas in ſecundo eſt. Nam ſi verum illud, quod ratio dicitur, nihil habet commutabile ſicut apparet, nihil commutari poteſt, quod in eo tanquam in ſubjecto eſt. Remanet igitur omnis pugna de tertio. Nam ſi Animus ſubſtantia eſt, & ſubſtantia rationi conjungitur, non abſurdè quis putaverit fieri poſſe, ut manente illa hic eſſe deſinat. Sed manifeſtum eſt, quandiù animus à ratione non ſeparatur, eique cohæret, neceſſario eum manere, atque vivere, ſeparari autem qua tandem vi poteſt? Num corporea, cujus & potentia, infirmior, & origo inferior, & ordo ſeparatior? Nullo modo Animali ergo? Sed etiàm id quo modo? An aliter animus potentior quiſquis eſt, contemplari rationem non poteſt, niſi alterum inde ſeparaverit? At neque ratio cuiquam contemplanti defuerit, ſi omnes contemplentur; & cum nihil ſit ipſa ratione potentius, quo nihil eſt incommutabilius, nullo pacto erit Animus nondum rationi conjunctus eo qui eſt conjunctus potentior. Reſtat ut aut ipſa ratio à ſe ipſum ſeparet, aut ipſe Animus ab ea voluntate ſeparetur. Sed nihil eſt in illa natura invidentiæ quo minùs fruendam ſe animo præbeat. Deindè quo magis eſt eo quidquid ſibi conjungitur facit, ut ſit, cui rei contrarius eſt interitus. Voluntate autem animum ſeparari à ratione non minùs abſurdè quis diceret, ſi ulla ab invicem ſeparatio poſſet eſſe rerum, quas non continet locus. Quod quidem dici adverſus omnia ſuperiora poteſt, quibus alias contradictiones oppoſuimus. Quid ergò jam ne concludendum eſt Animum eſſe immortalem? An etiam ſi ſeparari non poteſt? At ſi illa rationis vis ipſa ſua conjunctione afficit Animum, neque enim non afficere poteſt, ita profectò afficit, ut ei eſſe tribuat. Eſt enim maximè ipſa ratio, ubi ſumma etiam incommutabilitas intelligitur. Itaque quæcunque ex ſe afficit, cogit eſſe quodammodo. Non ergò extingui Animus poteſt, niſi à

ratione ſeparatus. Separari autem non poteſt, ut ſupra ratiocinati ſumus. Non poteſt igitur interire.

ANALYSIS

PROPOSITIO PRIMA.

Quid ſit humana Ratio, accuratiſſimè exponitur.

Triplicis Rationis natura exponitur ab Auguſtino.

RAtionis lumen, quod in ſingulis hominum Animis effulget, triplici tantùm modo poſſe intelligi, & explanari, præclariſſimus admonet Auguſtinus. Ac primùm hoc pacto definit rationem. Ratio eſt aſpectus Animi, quo per ſe ipſum, non per corpus, Verum intuetur, cuius aſſertionis ſenſus eſt, rationem eſſe viſum, & intuitum ipſiuſmet Animi veritatem proſpectantis; ſeù eſſe quodammodo interiorem intelligendi oculum, quo Animus veritatis lucem, per ſe ipſum, haud per corporis auxilium intuetur. Siquidem cum Animus incommutabilem Veritatem, quæ in Artibus, ac Diſciplinis continetur, inſpicit, illicò à corpore avertitur, nunquam enim intelligit, niſi cum ſenſiles corporum affectiones à ſua conſideratione removet, ut ſuprà, Auguſtino docente, demonſtravimus, nam ſi Animus per corpus, haud per ſe ipſum incommutabile Verum cerneret, reverà non incommutabile, ſed tantum quod mutatur, videret; per corpus namque non quæ incorporea, ſed tantùm quæ extenſa, & ſectilia ſunt perciperet. Nihil autem extenſum & ſectile incommutabile eſt. Impoſſibile igitur eſt, ut Animus non per ſe ipſum, ſed per corpus, immortale, & incorporeum Verum contempletur; Nullo pacto igitur tanquàm illegitima, aut falſa hæc Auguſtini definitio rejici valet. Altera Rationis Definitio, quam tradit Auguſtinus, ſequens eſt. Ratio eſt ipſa veri contemplatio non per corpus: In hac definitione Ratio non eſt ipſemet aſpectus, & oculus interior Animi, ut affirmatur in prima Definitione, ſed eſt ipſamet actio, & Mentis operatio, nimirùm ipſamet incommutabilis Veritatis contemplatio, quæ à ſolo Animo, nullo opitulante corpore, emanat.

Tandem Auguſtinus tertiam nobis exhibet Rationis definitionem, ait enim, Rationis nomine intelligi poſſe ipſummet Verum, quod Animus intueatur. Iam ſi Ratio accipiatur primo modo, ait, Auguſtinus, ſanè in dubium verti nequit, rationem eſſe coniunctam Animo; eſſet enim ſecundum hanc acceptionem ipſemet Animus, ſeu ipſiuſmet Animi viſus, & intuitus, quo incommutabile Verum contemplamur. Idem etiam ſequitur, ſi nomine Rationis veniat ſecundùm, ipſa nempè Veri contemplatio, cum hæc Animo contemplanti neceſſariò inhæreat, non poteſt ſiquidem intelligi Veritatis intuitio, quin pariter intelligatur Animus illam intuens.

Tota tamen quæſtio & pugna de Tertio eſt; Nam ſi ratio accipiatur pro ipſa incommutabili Veritate, quam per ſe ipſum Animus contemplatur, ſanè ambigi & quæri poteſt, an huiuſmodi Verum, quod contemplamur, ſit in Animo, an ſemper Animo adhæreat, an tandem poſſit ab Animo ſeparari? Quovis tamen modo ſe res habeat, & accipiatur Ratio, vera tamen evidenter erit aſſertio, quæ ſequitur.

PRO-

PROPOSITIO SECUNDA.

Humanus Animus incommutabili Veritati neceſſariò coniungitur.

HUmanus Animus eſt ipſamet intelligendi facultas; hoc autem nihil aliud eſt niſi Mentis impetus, tendentia, ac motus ad incorporeum, & incommutabile Verum, ut ſuprà ſatis expoſuimus. Hinc niſi regnaret, & adeſſet Immortale, ac ſpiritale Verum, nulla profectò exiſteret Intelligentia, nulluſque viveret Animus, qui ideò vivit, quia vivit veritas, ad quam ille inceſſanter, & ut ita dicam inevitabili quodam furore aſpirat. Attamen quo pacto fieri poſſet, ut Animus intelligendo ad verum tenderet, Verum ipſum contemplaretur, niſi aliquo modo ipſimet Vero coniungeretur, niſi enim Animus intuens aſſociaretur cum Vero, quod intuetur? nulla quidem intelligendi actio emergeret, in qua veluti quoddam caſtiſſimum Connubium Animi, ac veritatis celebratur.

Incommutabile verum Animæ vitã ſuſtinet ut tuetur.

Deindè, ut ſummo acumine ratiocinatur Auguſtinus, quidquid Animus intelligit, veluti intelligendo capit, atque apprehendit, ut haud extra ſeipſum, ſed in ſeipſo verum quod intelligit intueatur. Aliud eſt enim cognoſcere res intelligendo, aut ſentiendo, quæ ſenſibus agnoſcuntur, haud inſemetipſo cernit, ac percipit Animus, ſed ut extra ſeipſum exiſtentia, atque in locis, ſpatijſque expanſa videt; locis namque, ac ſpatio comprehenditur, quidquid ſenſibus repræſentatur; Idcirco tantùm Animus quaſdam incorporeas ſimilitudines, & imagines corporum tenet, ut nullo pacto corporibus ipſis, ſpatiorumque dimenſionibus conjungatur, quæ ſanè haud in ſemetipſo, ſed extra ſeipſum de foris regnare ſatis intelligit. Non idem verò contingit, cum intelligimus. Nam quæ intelliguntur, cum res, ſeu veritates ſint immutabiles, & incorporeę, nullo quidem loco, ac ſpatio continentur, atque adeò nulla ratio eſt, cur ipſa diſtent ab Animo, qui illa in ſemetipſa, haud extra ſeipſam videt, non enim cum verum contemplatur Animus, tantùm illius imaginem, ac ſimilitudinem capit, ſed ipſummet verum apprehendit, & abripit, quod in ſeipſo, non deforis contemplatur. Quapropter ſive verum, quod intuetur ſit ipſemet Animus, ſive Animus ſit in vero tanquam in ſubjecto, ſive verum habeat pro ſubjecto Animum, verum tamen ſemper erit, Animum veritati conjunctum eſſe. Quædam tamen hic valde ardua difficultas inſurgere poteſt, an verum quod intuetur, & Animus, qui intuetur, ſint duæ res, & ſubſtantiæ diverſæ, ut neutrum ſit modus, aut ſubjectum alterius, ſed utrumque per ſe maneat, & exiſtat; nam ſi hoc contingeret, optime fieri poſſet, ut una ſubſtantia ab altera ſepararetur, atque adeò ſi hoc verum eſſet, dum rationis ſubſtantia ab Animo ſejungitur, illicò Animus extingueretur, ac periret. Vt autem hunc ſolveret nodum Auguſtinus, ſolidiſſimo ratiocinio oſtendere nititur, quod etiamſi concedatur rationem eſſe ipſammet ſubſtantiam veritatis incommutabilis, quam intelligendo contemplamur, adhuc nulla vi ſeiungi, & diſſociari poſſit ab Animo. Sit igitur.

Animus in ſeipſo haud extra ſeipſum incommutabilem intelligit veritatem.

Corpora ut extra ſeipſum exiſtentia ſentit, & imaginatur Animus.

Nentiquam ab Animo diſtas incommutabile verum, ſed illi perpetue copulatur.

Ambigit Auguſtinus an ſi ratio & Anima eſſent due res diverſæ, poſſet tamen altera ab altera ſejungi.

PRO-

PROPOSITIO TERTIA.

Nullius corporis vi ab Animo ſejungi poteſt Ratio.

PRimùm exordium capit Auguſtinus à corpore, expendens, an corpus tanta poteſtate polleat, ut poſſit tandem ad Animi extinctionem, Animum noſtrum à ratione ſeparare? Poſtquam autem attentiſſima perceptione corporis naturam cogitatione agitaverit, ſtatim intellexit, nullo pacto corpus ſejungere rationem à mente, ſeu ab animo poſſe. Siquidem hìc nomine rationis venit ipſum incommutabile verum, quod intelligendo intuemur. Nomine verò corporis venit ipſa torpida ſenſilium rerum moles; nempe res pro modo ſuo longitudine, *Corpus Ratione inferius eſt.* latitudine, & altitudine prædita. Iam invicem hæc duo, rem nimirum extenſam, & ipſum verum comparemus, ut clare detegi valeat, an tàm potens, tamque robuſtum ſit corpus, ut invitam rationem diſſociare poſſit ab Animo? Qua tamen comparatione peracta, plane innoteſcit, corpus & potentià infirmius, & inferius origine, & ordine ſeparatius eſſe; nam ſi illius conſideremus potentiam, hæc ſane aut nulla eſt, cum haud corpori, ſed Animo vere competat agere, aut valde imbecillis, ac tenuis eſt. Nam ſi corpus ſuapte natura mutabile eſt, atque in partes ſectile, evidenter infertur longe imbecillius, ac infirmiùs eſse Ratione, ſeu Vero, quod inſectile, immutabile ac ſempiternum eſt; quod enim mutari nequit, profectò potentius eſt eo, in quod mutatio cadit. Deinde ſi corporis origo animo revolvatur, inferius quidem Ratione corpus percipiemus; corpus enim res temporaria eſt, nulla exiſtendi neceſſitate gaudens, ſecùs verò Veritas, quæ incommutabilis, ac neceſsariò vivens eſt, cujus origo, ut ita dicam, ipſamet æternitas principio carens eſt. Tandem ſi utrinſque rei ordinem expendamus, quam corporis natura perfectione, & excellentià à ratione diſtet, plane intelligemus, verum utpote incorporeum, mutationis expers ac ſempiternum omninò mortali, caduco, ac infimo corpori præſtare, ipſumque antecedere dicendum eſt. Idcircò cùm corpore inſignius ac longe validius ſit verum, nullo pacto poterit, cogente, ac impellente corpore, ab humano Animo ſeparari.

Rurſus ut ſupra ſatis oſtendimus corpus, tanquam res tantùm ad patiendum nata, nequit ſuapte naturà agere in Animo, cum omni actione ſit deſtitutum; Potiori jure ergò nullam vim habere poteſt, ſi comparetur ad verum, quod ipſomet Animo, & potentius, & præſtantius eſt, cujus conjunctione, & influxu Animus agit, & eſt. Nulla ergo potentia corpori ineſt, cujus ope verum ab animo ſejungatur. q. e. d.

PROPOSITIO QUARTA.

Nullus creatus Animus Verum ab alio Animo ſejungere poteſt.

EN pulcherrimum, & ingenioſum argumentum, quo huiuſce propoſitionis veritatem oſtendit Auguſtinus. Si Animus ab Animo Verum aliquando ſeiungeret, id ſane præſtaret, ut veritatem ſibi adnecteret,

ſtaret, ſeu ut veritatem contemplaretur, attamen à nulloanimo abeſt veritas, quam æquè ſingulæ creatæ mentes intuentur; omnibus enim communis eſt incommutabilis veritas, cujus nitidiſſimum, & immortale lumen idem & immutatum citrà ſui multiplicationem ad ſingulas mentes illuſtrandas aptum quidem eſt. Non poteſt igitur unus Animus ab alio rationem ſejungere, verum ſeparare, ut illud ſibi conjungat, atque contempletur.

Singulæ creatæ mentes eidem in commutabili veritati coniunguntur.

Deindè neque Animus à veritate & ratione ſejunctus adeò potens eſt, ut verum ab altero Animo, cui illud conjungitur ſeparare valeat; etenim Animus vero conjunctus fortior quidem eſt Animo, cui verum haud adnectitur, ſicuti enim nihil incommutabilius vero; ita nihil vero potentius. Plus igitur poteſt Animus vero conjunctus, quam valeat ille, qui eſt à vero ſeparatus. Idcircò fatendum eſt nulla alterius Animi vi poſſe à quovis Animo rationem, ac verum ſeparari.

PROPOSITIO QUINTA.

Nunquam incommutabile Verum deſerit Animum, ſed illi perpetuò conjungitur.

NUlla enim adeſt rationabilis cauſa, cur incommutabile verum deſerat Animum, ac à ſe ipſo illum ſeparet. Nullum ſiquidem invidentiæ genus ineſt vero, ut ſibi aliquandò diſpliceat ſeſe aperire Animo, eique conjungi. Eſt enim invidentia ægritudo Animi ex rebus ſecundis ſuſcepta, in quem morbum ſanè caſtiſſimum Verum incidere non poteſt, quod non ob aliam rationem coniungitur Animo, niſi ut Animum tueatur, ac progignat. A vero enim Animus ſuum recipit eſſe, qui ideo eſt, quia ei verum ſumma quadam beneficientia copulatur. Quapropter ſummoperè à ratione aberraret, qui exiſtimaret tam iniquum, & invidum eſſe Verum, ut aliquando Animum, cui eſſe tribuit, à ſe diſſociet, & extingnat. Concludendum eſt igitur, nunquam verum ſe ab Animo, cui iam coniunctum eſt, deſerere, & à ſe diſiungere.

Nullo invidentiæ morbo laborat immutabilis Ratio.

PROPOSITIO SEXTA.

Nequit ipſemet creatus Animus, voluntate ſe ipſum à vero ſeparare.

PRæcipua Ratio, quam hic adhibet Auguſtinus, ut hæc propoſitio demonſtretur, deprompta eſt ab ipſamet natura ſpiritalium, & infectilium rerum, quæ nullis locis continentur; fatetur namq; non poſſe intelligi quo pacto ſeiungi valeant ea, quæ partibus, & mole deſtituta, nullo loco, nulloque ſpatio comprehenduntur, atque adeò ſemper & neceſſariò verum coniungi Animo, ſi utraque natura à dimenſionibus ſpatiorum abhorrens, nullo loco continetur. Hanc tamen rationem retractationum lib. 1. cap. 15. nullam vim habere cenſet, ſed expungendam eſſe, hoc enim pacto ſe ipſum redarguit.

Quod vero dixi: Animum propterea non poſſe ab æterna Ratione ſeparari, quia non ei localiter jungitur, profectò non dixiſſem, ſi jam tunc eſſem literis ſacris ita eruditus, ut recolerem quod ſcriptum eſt (apud Iſajam 59) Peccata veſtra ſeparant

inter

inter vos, & Deum. Unde intelligi datur etiam earum verum poſſe dici ſeparationem, qua non locis, ſed incorporaliter juncta fuerant.

Hinc cum Auguſtinus nullam novam rationem addiderit, ſed tantum eam, qua uſus eſt, reiiecerit; opus eſt, ut ad hanc propoſitionem firmandam novum argumentum excogitemus. Idcircò ſequenti modo ratiocinamur. Creatus Animus ideò Animus eſt, & ut Animus operatur, quia incommutabili vero coniunctus eſt, quod ei vitam, & intelligendi virtutem elargitur, ut pluries ſuprà à nobis expoſitum ac probatum eſt. Nemo tamen ſui deſtructionem, ac interitum amat. Siquidem cuique rei neceſſarius quidam impetus ineſt, quo perpetuò ad ſe tuendam, ac fulciendam fertur. Nequit igitur Animus voluntate à ſe reiicere verum, cuius virtute eſt, & agit; ſecus ſuum interitum, ſuamque deſtructionem amaret, ac vellet, quo nil abſurdius. Fatendum eſt igitur, verum neque ipſius Animi voluntate ab Animo ſeiungi poſſe.

PROPOSITIO SEPTIMA.

Quidquid immutabile, & ſempiternum eſt, ſi alteram rem inferioris ordinis ita afficiat, ut ei vitam impartiens inſeparabiliter jungatur, eam quodammodò cogit eſſe, ac pariter immortalem facit.

SInt duæ res A, & B. quarum altera A. immutabilis ſit ac ſempiterna, ſeipsà nullo alio auxiliante exiſtens; altera verò B. inferioris ſit ordinis, quæ ut vivat, ac ſit, ab A. potentioris naturæ pendeat. Iam A. afficiat B. atque illi inſeparabiliter coniungatur, in qua coniunctione ſita ſit vita rei B. evidentiſſimum erit A. quodammodo cogere B. ut ſit, eique immortalem vitam elargiri. Nam ſi tota Ratio vitæ & exiſtentiæ, quæ floret in B. ortum ducit ab illius coniunctione cum A. neceſſe eſt, ſemper vivere B. ſi cum ea ſemper coniuncta manet res A. Hæc propoſitio eſt per ſe nota, ut ſola terminorum expoſitione, ut demonſtretur, indigeat.

SYNTHESIS.

Mentem humanam immortalem eſſe demonſtratur.

HUmanus Animus incommutabili vero, ſeu Rationi conjungitur, patet *ex Prop.* 1. *&* 2.

Atqui nulla vi, nulloque pacto ab humano Animo verum ſeu Ratio ſeiungi poteſt. Etenim ſi aliqua eſſet vis, hæc ſanè eſſet, aut corpus, aut alter Animus, aut ipſummet Verum, ſeu Ratio, aut ipſemet Animus, qui vero, & rationi coniungitur, nullum tamen horum eſſe evidenter innoteſcit. *Ex Prop.* 3. 4. 5. *&* 6.

Semper igitur humanus Animus, ac neceſſariò incommutabili vero, ſeù Rationi coniungitur.

Atqui Ratio, ſeu Veritas Animo inſeparabiliter coniuncta immortalis eſt, ac ſempiterna ex Prop. Analyſis 1. & 2. argumentationis.

Semper ergò vivit, ac immortalis eſt humanus Animus ex Prop. 7. Quod erat demonſtrandum.

Viſus

Vſus Auguſtinenſis Argumentationis, & noſtri Apparatus ad Epicuri errores refellendos.

HOc pacto, ut Animæ mortalitatem probaret, ſuprà arguebat pro Epicuro Lucretius. Humanus Animus ut vivat, & operetur, organico corpore indiget, à quo vires ſuas emendicat. Corporeus igitur eſt, atque adeò mortalis. Simili ratiocinandi modo utens Auguſtinus quàm abſurda, & falſa ſit Epicuri Argumentatio oſtendit, dum ſequenti modo ad illam evertendam arguere videtur. Humanus Animus, ut ſit, ac vivat neceſſariò pendet à Ratione incommutabili, & ſempiterna, quæ Animo ſui inſeparabili coniunctione tribuit eſſe Animum. Eſt igitur immortalis humanus Animus, ſi ſemper vivit, illique inhæret immutabilis Ratio. Hùc accedit. Animum, ut ſit Animus, immutabili Rationi coniungi, neceſſarium eſt; nullo enim pacto deſtrui, ac ſolvi poteſt huiuſmodi Animi, & Rationis nexus; quod verò neceſſariò, ut vivat, coniungatur corpori, id incertum, & in ancipiti eſt, ac tandem haud ratione, ſed fallaciſſimo docente ſenſu ab Epicuro ſuſtinetur, quin etiam ut ex noſtro Apparatu conſtat, inſigniter ſaltem probabile eſt, ac fieri poteſt, ut coniunctio Animi cum corpore tantùm oriatur ex arbitrio, & libera voluntate Dei, mutuum quoddam commercium inter utramque naturam firmantis, atque adeò certior eſt magiſque accedit ad Verum noſtra Hypotheſis, quàm Epicuri doctrina, quæ citrà dubitationem ex coniunctione, & dependentia Animi à corpore infert, mortale corpus eſſe Animum; In quem lethalem errorem incidit quidem Epicurus, quia humanum Animum ut corporis formam conſideravit, quia nimirum tantùm ad corpus, non autem ad incommutabile Verum, ac ſempiternam Rationem Animum comparavit. Eſt profectò Animus corpori coniunctus, ſed tantùm arbitraria, ac diſpenſabili quadam coniunctione; ex adverſo autem adeò Rationi adnectitur, atque incommutabili Veritati copulatur, ut citrà ſui interitum à Ratione ſeparari nequeat. Præterea Animus, ut ſuam naturalem Intelligendi operationem exerceat, nullum ſanè auxilium petit à corpore, quod potiùs ei impedimento eſt, & à quo ſeſe avertere debet, ut intelligat: Animus igitur, ut Animus eſt, nullo pacto pendet à corpore, ſed tantùm à Vero, ſeu à Ratione, cui neceſſario coniungitur. Cum autem Ratio ſit immutabilis, & æterna, immortalem, & ipſum ſibi coniunctum Animum efficit; in quod ſanè ſi animadvertiſſet Epicurus, mortali corpore poſthabito, in ipſamet immutabili coniunctione Rationis cum Animo immortalem eſſe Animum intellexiſſet.

Maior firmitas & certitudo elucet in noſtra doctrina quàm in hypotheſi Epicuri.

Cauſa cur tam immane erraverit Epicurus, aperitur.

Septima Argumentatio deprompta ex ipſamet corporis immortalitate.

TEXTUS.

AT enim averſio ipſa à ratione, per quam ſtultitia contingit Animo, ſine defectu ejus fieri non poteſt, ſi enim magis eſt ad rationem converſus, eique inhærens, ideò quod inhæret incommutabili rei, quæ eſt veritas, quæ & maximè & primitiùs eſt, cum ab ea eſt adverſus, idipſum eſſe minùs habet, quod eſt deficere. Omnis autem defectus tendit ad nihilum, & interitum nullum magis propriè oportet accipi, quam cum id quod aliquod erat, nihil ſit. Quare tendere ad nihilum, eſt ad interitum tendere. Qui cur non cadat in Animum, vix eſt dicere, in quem defectus cadit. Dantur hic cætera. Sed negatur eſſe conſequens interire id quod tendit ad nihilum, ideſt, ad nihilum pervenire. Quod in corpore quoque animadverti poteſt. Nam quoniam quodlibet corpus pars eſt mundi ſenſibilis, & ideò quantò maius eſt, locique plus occupat, tantò magis propinquat univerſo, quantoque id magis facit tantò majus eſt. Majus eſt enim totum, quam pars. Quare etiam minùs ſit cum minuitur, neceſſe eſt; defectum ergo patitur, cum minuitur. Porrò autem minuitur, cum ex eo aliquid præciſione detrahitur. Ex quo conficitur, ut tali detractione tendat ad nihilum. At nulla præciſio perducit ad nihilum. Omnis enim pars, quæ remanet, corpus eſt, & quidquid hoc eſt, quantolibet ſpacio locum occupat. Neque id poſſet, niſi haberet partes, in quas identidem cæderetur. Poteſt igitur infinitè cædendo infinitè minui, & ideò defectum pati, atque ad nihilum tendere, quamvis pervenire nunquam queat. Quod item de ipſo ſpacio, & quolibet intervallo dici, atque intelligi poteſt Nàm & de his etiam terminatis, dimidiam verbigratia partem detrahendo, & ex eo quod reſtat, ſemper dimidium, minuitur intervallum, atque ad finem progreditur, ad quem tamen nullo pervenitur modo, quominùs hoc de Animo formidandum eſt. Eſt enim profectò corpore melior, & vivacior, à quo huic vita tribuitur.

ANALYSIS

PROPOSITIO PRIMA.

Humanus Animus melior eſt, ac præſtantior corpore.

EX rebus jam ſuprà demonſtratis hæc Propoſitio manifeſtè colligitur. Etenim humanus Animus vitam, & actionis energiam corpori elargitur, qui in nobis verùm principiũ agendi eſt, nõ verò corpus ſuaptè natura actione deſtitutũ, ut potiſſimum conſtat ex Propoſitionibus, quas in Expoſitione tertiæ Argumentationis firmavimus. Atqui meliùs, ac perfectiùs eſt id, quod ex ſe vivit, & agendi robore pollet, quàm ſit id cui haud agere, & vivere ſed tantùm pati competit, quod nimirùm ab alio vitam accipit, prorsùs ad agendum impotens. Melior igitur, ac vivacior, præclarè convincit Auguſtinus, eſt corpore Animus.

Animus ad agendum, ad patiendum autem corpus natum eſt.

Hæc tamen Propoſitio ex eiſdem Auguſtini principiis poteſt alio

modo

modo demonſtrari. Humanus Animus immutabili, ac ſempiternæ Rationi neceſſariò coniungitur, quin etiam Verum ſubiectum eſt, cui incorporeæ, & immortales artes, ac diſciplinæ inſeparabiliter inhærent, ut ſuprà demonſtratum eſt; Atqui Ratio ſeu incommutabilis Veritas longè potentior ac præſtantior imperfectò, & mutabili corpore eſt; melior igitur ac perfectior corpore Animus eſt, qui potentiſſimæ, ac perfectiſſimæ Rationi coniungitur, cuius virtute, & coniunctione habet, ut ſit Animus. Inſignis, ac ſumma quidem perfectio eſt, immutabili Rationi coniungi, qua dote nullo modo corpus gaudet, in quo non habitat Veritas, neque ſedem ſuam incorruptibiles, ac pulcherrimæ artes collocarunt.

Eadem aſſertio alio modo demonſtratur.

Deindè inſectile, & inextenſum, quod Unitatis naturam redolet, meliùs, ac præſtantiùs eſt re, quæ ſpatiis continetur, & in partes ſecari poteſt, cui multitudinis, & numeri ratio competit, fortior enim, ac perfectior numero Unitas eſt, atque adeò inſectile, ſectili naturà melius. Cum igitùr Animus utpotè ſpiritalium, & immutabilium rerum ſubiectum, ac incorporeo Vero coniunctus, incorpoream, & inextenſam naturam complectatur, melior quidem, ac præſtantior erit corpore. Quod erat demonſtrandum.

Inſectile ſectili longè præſtantius eſt.

PROPOSITIO SECUNDA.

Corpus ut corpus eſt, adeò eſt immortale, ut nunquàm tandem intereat.

Hic nomine corporis apud Auguſtinum venit res trina dimenſione gaudens, quæ nempè longitudine, latitudine, & profunditate ſpatiorum, locorumque intervalla occupat; Iam oſtendendum eſt, corpus ſuaptè naturà quatenùs ſcilicet extenſum, & ſectili mole præditum eſt, nullius finitæ, & creatæ rei virtute adeò mutari, & minui poſſe, ut tandem intereat, quod ſequenti modo præſtamus.

Si corpus ut corpus eſt, tandem omninò deficere, ac interire poſſit, hoc ſanè impetrandum eſſet, à perpetua ipſiuſmet corporis diviſione, in quantum poſſit adeò ſecari, & in minores partes infinitè ſolvi, ut tandem mole, & extenſione exutum, in nihilùm abeat. Cum enim corporis natura ſit ipſamet extenſionis ratio, ſanè niſi ſui diminutione, partiumque detractione deſtrui non poteſt. Atqui nullum extenſum adeò comminui, & dividi valet, ut in nihilum demùm reſolvatur: detrahas enim quot partes volueris a corpore, illud pro tuo arbitratu comminuas, ac perpetuò ſeces, quidquid corporis remanet, haud nihil, ſed corpus, & extenſa res ſemper erit. Quælibet ſiquidem pars, in quam ſectum ſolvitur corpus, neceſſariò extenſa, ac corpus eſſe intelligitur, atque adeò nulla adduci poteſt, etſi minima, ac tenuiſſima corporis particula, quæ infinitis partibus non minus, ac univerſum corpus, inſtructa, in ulteriores partes perpetuò dividi nequeat; non poteſt igitur corpus adeò ſolvi, ac ſcindi ut tandem in nihilum abeat; Quapropter corpus ſuaptè natura ab interitu immune dicendum eſt, ut nulla finita Poteſtas adſit, quæ in nihilum extenſionis, corporiſque naturam redigere queat. In quam Sententiam Inſigniores Scholarum Principes concordi ani-

Nequit extenſa ſubſtantia adeo minui, ac dividi, ut tandem in nihilũ abeat.

mo conveniunt, arbitrantes extenſionis, & quantitatis naturam eadem perpetuitate pollere, qua Vniverſi materies perfruitur, atque eodem pacto, ac materies contrario quo deſtruatur, carere.

PROPOSITIO QUINTA.

Poteſt aliquid ita tendere ad nihilum, ac perpetuò deficere, ut nunquam tamen omninò deſtrui, & interire valeat.

VEritas hujus aſſertionis, ut hic ingenioſè, ac ſubtiliter edocet Auguſtinus, planè manifeſtatur in ipſamet corporis natura, quæ tametſi perpetuò deficiat, & ad nihilum, ex quo emerſit, inceſſanter tendat, nihilominùs ſemper ad nihilum, ad quod aſpirat, accedens, in nihilum nunquam tamen incurrit. Quod ſequenti ratiocinio planiſſimum reddit Auguſtinus.

Vniverſa mundana extenſa quavis ſui parte perfectior eſt.

Quodlibet mundanum corpus eſt pars quædam ſenſibilis Mundi, ſeù Vniverſi corporei. Perfectior tamen eſt ſenſibilis Mundus quavis ſui parte, perfectione ſiquidem partem excedit totum, quo magis ergo augeſcens, & in molem excreſcens corpus, ad ſuum totum accedit, maiorem ſcilicet ſenſibilis mundi partem abſorbet, eò ſanè perfectiùs eſt; contrariorum ergo lege, quantò magis minuitur, decreſcit, atque a totius magnitudine recedit corpus, tanto imperfectiùs eſt, ac imbecilliùs.

Quidquid autem à perfectione recedit, verè deficit, atque adeò ad nihilum tendit, defectus enim nihil eſt aliud, quàm ſubtractio perfectionis, ſeù detractio, aut deſtructio, aut privatio, ut ita dicam, ejus, quod eſt, ſeù alicujus gradus eſſendi. Idcircò idem eſt deficere, ac ab eo, quod eſt, recedere, nimirùm ad nihilum tendere, tendit enim ad nihilum res, cum ab eſſe recedit; quod ſi penitùs ab eo, quod eſt, receſſerit, interit tandem ac perit.

Corpus dum ſecatur a ſui totius perfectione recedit.

Iam dum corpus perpetuò comminuitur, dum infinitè ſecatur, a ſui totius perfectione inceſſanter recedens, perpetuò deficit, & ad nihilum tendit, nihilominùs quamvis corpus ad maximam nihili deformitatem, ac turpitudinem, dum ſcinditur, ac minuitur, perpetuò deficiendo propriùs accedat, attamen nunquam in nihilum incidet, ut tandem interijſſe dicatur: ſiquidem, ut in præcedenti propoſitione demonſtratum eſt, tandem ſi corpus infinitè comminuitur, & dividatur, nunquam tamen in nihilum redigetur, cum quævis etiam minutiſſima ſui pars quæ ſupereſt, extenſa, & corporea ſit, cum adhuc ulteriùs in ea corporis caracter, & extenſionis nota indelebili quadam impreſſione lateant; idcircò poteſt aliqua res adeò perpetuò deficere, & à perfectione recedere, ut ad nihilum tendat, & nihilo ſemper magis approximetur citrà ſui interitum, ac deſtructionem, quæ ſcilicet nunquam à nihilo abſorbeatur, ac in horribiles mortis fauces irruat.

SYNTHESIS.

Humanũ Animum immortalem eſſe demonſtratur.

HVmanus Animus virtute, ac perfectione corpus antecellit *ex Prop.* 1 Atqui corpus ſuaptè natura immortale eſt, ut nunquam tandem interire valeat ex *ex Propoſ.* 2.

Multò

Multò magis ergo immortalis & ſempiternus dicendus eſt Animus, qui ſi interitus capax eſſet, haud melior, ſed infirmior, & infimior corporea naturà eſſet; quod enim deſtrui nequit, imperfectius quidem eſt eo, quod mortalitate laborat. Quod erat demonſtrandum.

Vſus argumentationis Auguſtinenſis, & noſtri apparatus ad Epicuri doctrinam falſitatis convincendam.

VAlidius argumentum Epicuri pro Animæ mortalitate depromitur ex ipſa humani Animi mortalitate. Ait, enim, mortale eſſe quodcunque additione, aut ſubductione mutatur ac deficere poteſt. Atqui hæc Ratio nulla eſt, neque mortalem eſſe Animum, evincit. Siquidem ut jam demonſtratum eſt, poteſt res aliqua perpetuò mutari, deficere, atque adeò inceſſanter ad nihilum tendere, abſque eo quod tandem aliquando intereat; Aliud eſt enim tendere ad nihilum, aliud tandem interire poſſe, ut conſtat ex Prop. 2. Quapropter tametſi Animus multifariam ratione corporis mutetur, aut ob ſtultitiã, & ignorantiam, dum à ratione, & incommutabili vero recedit, deficiat, & ad nihilũ tendat, non ideò tamen neceſſariò infertur mortalem eſſe Animũ, ac tandem interire, cum neque interitus ac mors oppugnare poſſint ipſummet corpus, licèt imperfectius, & impotentius ſit Animo, ut ſatis oſtenſum eſt. Idcirco ex humani Animi mutabilitate, & quovis illius defectu nullo pacto inferri poteſt, mortalem eſſe, ac demum interire Animum. Qui non ideo deficit, & ad nihilum tendit, quia interitus capax eſt, ut falſo putat Epicurus, ſed tantùm quia finita, & imperfecta natura eſt, cui etſi adverſatur immutabilitas, nullo pacto tamen ei diſſonat immortalitas. Cũ igitur eadem Animi mutabilitas poſſit oriri à duplici principio, nimirùm vel quia corpus in partes ſolubile eſt, vel ex eo quod finita, & imperfecta res eſt, quamvis ſuaptè natura immortalis; jam fallacis, & ſubdolæ argumentationis convincitur Epicurus, dùm indubitanter ex uno principio, nempè ex Animi corporeitate, humani Animi mutabilitatem colligit, quæ tamen ſolidiſſima ratione prælucente à noſtro principio verè oritur, cum & ipſummet corpus licet in partes ſolubile, nunquam tandem interire poſse demonſtratum ſit.

Octava Auguſtini argumentatio deprompta ex ipſamet corporis immortalitate, haud ratione molis, ſed ſpeciei, & pulchritudinis.

TEXTUS.

QVod ſi non id quod eſt in mole corporis, ſed id, quod in ſpecie facit corpus eſſe, quæ ſententia invictiore ratione approbatur, tantò enim magis eſt corpus, quanto ſpecioſius, atque pulchrius, tantoque minus eſt, quantò fœdius, ac deformius, quæ defectio non præciſione molis, de qua jam ſatis actum eſt, ſed ſpeciei putatione contingit; quærendum de hac re diligenter, ac diſcutiendum eſt, ne quis affirmet animum tali defectu interire, ut quoniam ſpecie ali-

aliqua ſua privatur, dum ſtultus eſt, credatur in tantum augeri poſſe hanc privationem, ut omnimodo ſpecie ſpoliet Animum; Et ea labe ad uihilum redigat, cogatque interire. Quamobrem ſi potuerimus impetrare, ut oſtendatur ne corpori quidem hoc poſſe accidere, ut etiam ea ſpecie privetur, qua corpus eſt, jure fortaſſe obtinebimus, multo minus auferri poſſe animo, quo Animus eſt. Siquidem nemo ſe bene inſpexit, qui non omni corpori qualemlibet animum præponendum eſſe fateatur. Sit igitur noſtræ ratiocinationis exordium, quod nulla res ſe facit, aut gignit, alioquin erat, antequam eſſet. Quod ſi falſum eſt, illud eſt verum. Item quod factum, ortumve non eſt, & tamen eſt, ſempiternum ſit, neceſſe eſt. Quam naturam, & excellentiam quiſquis ullo corpori tribuit, vehementer errat quidem. Sed quid pugnamus, multò enim magis eam dare animo cogimur. Ità ſi corpus ullum eſt ſempiternum, nullus Animus uon ſempiternus eſt. Quoniam quilibet Animus cuilibet corpori præferendus eſt, & omnia ſempiterna uon ſempiternis. At ſi quod verè dicitur, factum eſt corpus, aliquo faciente, factum eſt, nec eo inferiore. Neque enim eſſet potens ad dandum ei, quod faceret quidquid illud eſt, quod eſt, id quod faciebat. Sed ne pari quidem; oportet enim facientem melius aliquid habere ad faciendum, quam eſt id quod facit. Nam de gignente non abſurdè dicitur, hoc eſſe, quod eſt illud, quod ab eo gignitur. Vuiverſum igitur corpus ab aliqua vi, & natura potentiore, atque meliore factum eſt uon utique corporea. Nam ſi corpus a corpore factum eſt, non potuit univerſum fieri. Veriſſimum eſt enim quod in exordio ratiocinationis hujus poſuimus nullam rem à ſe poſſe fieri. Hæc autem vis, & natura in corporea effectrix corporis univerſi præſente potentia tenet univerſum. Non enim fuit, atque diſceſſit, effectumque deſeruit. Ea quippe ſubſtantia quæ corpus non eſt, neque, ut ita dicam, localiter movetur, ut ab ea ſubſtantia, quæ locum obtinet ſeparari queat, & illa effectoria vis vacare non poteſt, quia id quod ab ea factum eſt tueatur, & ſpecie carere non ſinat, qua eſt in quantumcunque eſt. Quod enim per ſe non eſt. ſi deſeratur ab eo per quod eſt, profectò non erit, & non poſſumus dicere, id accepiſſe corpus, cum factum eſt, ut ſe ipſo jam contentum eſſe poſſet etiamſi à conditore deſereretur. Quamquam ſi ita eſt, magis id habet animus, quem corpori præſtare manifeſtum eſt. Atque ità de proximo immortalis probatur, ſi poteſt eſſe per ſe ipſum. Quidquid enim tale eſt, incorruptibile ſit, neceſſe eſt, ac per hoc interire non poſſit, quia nihil ſe deſerit. Sed corporis mutabilitas in promptu eſt, quod ipſius univerſi corporis univerſus motus ſatis indicat. Unde diligenter inſpicientibus quantùm talis natura inſpici poteſt, ordinata mutabilitate id quod mutabile eſt, mutari reperitur; quod autem per ſe eſt, nec motum quidem habet ullum, omni copia ſibi in ſe ipſo exiſtente, quia motus omnis ad aliud eſt, cujus indiget, quod movetur. Adeſt igitur ſpecies univerſo corpori meliore natura ſufficiente, atque obtinente, quæ fecit. Quare illa mutabilitas non adimit corpori corpus eſſe, ſed de ſpecie in ſpeciem tranſire facit motu ordinatiſſimo. Non enim quapiam ejus pars ad nihilum redigi ſinitur, cum totum capeſcat vis illa effectoria nec laborante, nec deſide potentia, dans ut ſit omne quod per illam eſt, in quantum eſt, quamobrem nemo tàm devius à ratione debet eſſe, cui aut non ſit certum corpore animum eſſe meliorem, aut qui hoc conceſſo arbitretur corpori non accidere ut corpus non ſit, animo accidere, ut Animus non ſit. Quod ſi non accidit, neque animus eſſe niſi vivat, poteſt: nunquam profectò animus moritur.

ANALYSIS,

PROPOSITIO PRIMA,

Corpus non ſe ipſo, ſed potentioris, & ſuperioris naturæ virtute factum eſt.

CORpus, aut ingenitum eſt, aut factum; quidquid enim eſt, aut ſummè, & ſe ipſo eſt, atque adeò ingenitum, & increatum; aut ab alio eſt, & factum dicitur. Non poteſt quidem corpus ingenitum, ac ſempiternum eſſe, cum ex ſe minimè ſit. Siquidem corpus res quædam trina dimenſa eſt, omne autem extenſum utpotè diviſibile, & numeri naturam complectens, haud in omni genere infinitum, & perfectum eſt, ſed pluribus, ſuæ naturæ neceſſitate, defectibus ſcatet. Non eſt igitur corpus à ſeipſo, nam primò ſi ſe ipſo eſſet neceſſariò eſſet; nihil autem neceſſariò eſt, niſi id quod ſummè, & perfectiſſimè eſt, at non ſimpliciter perfectum eſt corpus, non eſt igitur ex ſe ipſo. Deindè ſi corpus ex ſe ipſo eſſet, nulla eſt Ratio, cur ſe ipſo ſingulas perfectiones non contineret, illaſque ſibi adiungeret; nam ſi ſe ipſo habet, ut ſit, ſe ipſo pariter poſſit habere, ut omne ſit; nam ſi ſe ipſo potens eſſet, ut ſibi unam perfectionem daret, poſſet identidem, & alias perfectiones ſuæ ſubſtantiæ impartiri; Atqui hoc evidenter abſurdum eſt, falſum igitur eſt, corpus ſe ipſo eſſe, atque adeo ingenitum neutiquam eſt.

Neceſſariò eſt tantùm id quod infinitè eſt.

Corpus nequit ſibi ſuam perfectionem ab exiſtentiam elargiri.

Factum igitur corpus eſt, at cuius quæsò, virtute, & poteſtate factum? Non quidem propria vi procreatum eſt; nemo enim ſeipſum facit, ac gignit, ſecùs prior eſſet ſeipſo, & exiſteret, antequam factus eſſet. Hinc intelligi nequit quo pacto res ſeipſam progignere poſſit, ut nempè pariter, & faciens, & facta ſit, ſui ipſius ſcilicet efformatrix. Si igitur corpus minimè ſe progignit, cujus ergo virtute factum eſt? Alteriùs forſan corporis potentia? Attamen ſi hoc tribuere ſibi ſuum eſſe nequit, ſi ab alio eſt; ſi tandem ex ſe non habet, ut corpus ſit, ſed ab alio corpus eſſe recepit, multo minùs dare poteſt alteri rei corporis naturam, ſeù efficere ut altera res corpus ſit. Deinde cum corporis ſubſtantia tam imbecillis ſit, & impotens, ut omni agendi virtute deſtituta ſit, ut ſupra à nobis oſtenſum eſt, profectò non poterit eſſe cauſa, ut alterum corpus ſit, ac fiat.

Corpus nulla corporea virtute factum eſt.

Sola igitur incorporea, & infinita vis Creantis Naturæ ſupereſt, ut undè corporis origo, & cauſa accipienda ſit, apertè intelligamus; tantùm enim id quod ſeipſo, & perfectiſſimè eſt elargiri poteſt alteri, ut aliquid ſit, ſive Animus ſive corpus; nam ſicuti ſeipſo habet, ut omne ſit, ita & alteri dare poteſt, ut aliquo modo ſit; qua ſi careret virtute, impotens, & imbecillis foret, atque adeò haud ſeipſo, & perfectiſſimè eſſet; quidquid enim perfectiſſimè eſt, infinita potentià ac virtutes pollere, neceſſum eſt, ut non tantùm ſuæ exiſtentiæ, & perfectionis ſola, & vera ratio ſit, verum etiam, & aliarum rerum, quæ extra ipſum ſunt, & exiſtunt; hæc autem vis infinita corporis effectrix cum ſimpliciter perfecta ſit, ſanè unum ens perfectè eſt, ſeu ipſamet Vnitas, in qua perfectiſſimè ſingulæ adnectuntur perfectiones; unitas

Ab incorporea & infinita virtute corporis natura & exiſtentia pendet.

autem

autem verè incorporea, & inſectilis eſt, corpus enim haud unitas, ſed numerus eſt, virtus igitur, qua corpus factum eſt, incorporea quidem, & ſpiritalis eſt. Hinc planè colligitur, quod ſi corpus factum eſt, oportet ut in Vniverſo eluceat natura potentior, ac ſuperior, quæ corpus non ſit, cujus tantùm virtute corpus eſt.

PROPOSITIO SECVNDA.

Vis corporis effectrix non tantùm in corporibus molem, & extenſionem, verùm & ſpeciem ac pulchritudinem perpetuò fovet, ac tuetur.

Quid hic veniat nomine corporis aperitur.

NOmine corporis, aut ſub intelligentiam cadit ipſemet corporeus univerſus, aut corpus particulare, quod ſit univerſi pars, & fragmentum. Cum autem corporeum univerſum dicimus, aut venit ipſamet natura corporea quaquaverſum per infinita ſpatia, & intervalla expanſa, & explicata, in qua nulla peculiarium corporum varietas, nulluſque motus effulgeat, ſed veluti confuſum, & indigeſtum chaos concipiatur; aut venit ipſemet ſenſilis, & viſibilis mundus, in quo nos cum ipſo telluris globo pariter commoramur.

Quid ſit corporei mundi pulchritudo exponitur.

Deinde duplex genus pulchritudinis ſeu ſpeciei corporum diſtinguimus; primum amplectitur ſpeciem, ac pulchritudinem, quæ ſenſilium rerum univerſitati, ſeù adſpectabili mundo convenit, cujus natura ſita eſt in ipſamet harmonica, & congrua diſpoſitione, proportione, ac configuratione mundanorum corporum, ex quibus viſibilis emergit univerſus, cujus tota pulchritudo in ordinatiſſimo ſuarum partium motu & concinna diſpoſitione collocatur.

Alterum genus continet pulchritudinem ac ſpeciem haud totius, ſed partium, quæ nempè peculiaribus corporibus congruit; quodlibet enim peculiare corpus, ſenſilem mundum efformans, ſua ſpecie, & peculiari pulchritudine pollet; continet in ſe nimirùm ſuam peculiarem figuram, partiumque diſpoſitionem, ac configurationem, quæ ad illius ſpecificam, & determinatam naturam conſtituendam requiruntur; idcircò ſua peculiaris pulchritudo ac ſpecies, & plantis, & ſyderibus, & elementis, & Animantibus ineſt. Nam tametſi corpori ſufficiat moles, ſeù nuda extenſionis ratio, ut corpus ſit, attamen ut tale, ac determinatum corpus dicatur, præter molem quędam peculiaris, & congrua partium diſpoſitio, ſpecies ſcilicet, & pulchritudo accedere debet, cujus virtute ſpeciale nomen, ſpecialemque naturam corpus obtinet.

Si corporeum Vniverſum primo modo accipiamus, quatenus ſcilicet infinita quædam extenſio eſt, ſeù corpus quaquaverſus per infinita intervalla exporrectum, nullis peculiaribus corporibus diſtinctum, & exornatum, tunc tantùm mole, trina nempè dimenſione, nulla tamen ſpecie, & pulchritudine gaudere univerſum intelligimus: quamvis optimè dici poſſit, ſenſibilis mundi, ac peculiarium corporum pulchritudinem, ac ſpeciem virtute in ſuo ſinu complecti. Si quidem in limitatę extenſionis gremio innumeræ corporum figuræ, ac ſingulæ peculiares omnium poſſibilium corporum diſpoſitiones, & ſpecies quodammodo deliteſcunt, cum ex ipſius, ut ita dicam extenſionis viſceribus

bus accedente motu; ſingula peculiaria ſenſibilis univerſi corpora extrahantur. Haud ab ſimili modo quo in marmore, aut metallo incompto, & impolito nullius ſcilicet ſcalpri ictibus in elegantem ſtatuam transmutato, cujusvis ſtatuæ pulchritudinem, & elegantiam latere, haud irrationabiliter dicimus.

Iam Vniverſum hoc modo acceptum, cum ſecundum ſe totum peculiari figura, & determinata ſpecie careat, tantùm rationem molis amplectitur, cum autem moles corporea, ut ſuprà oſtendimus cum Auguſtino, nulla finita poteſtate in nihilum redigi valeat, neceſſariò infertur, Chaoticum, & confuſum Vniverſum, qui eſt peculiarium corporũ materies, incorruptibilem & ab interitu immunem eſſe, in quo veluti ſingulorum corporum ſpecies, & pulchritudo, quam virtute poſſidet, inſigniter deliteſcit.

Tota igitur difficultas viſibilem mundum, ac ipſamet peculiaria corpora reſpicit; quæritur enim an ſenſibilis Univerſus, & ſingulæ ſuæ partes poſſint ſpecie, & pulchritudine privari, ut quamvis ratione molis, & extenſionis perpetuò ſint, Ratione verò ſpeciei & pulchritudinis deſtrui, & interire poſſint, quo pacto interjiſſe planta dicitur, cum hæc in ſuas partes ſoluta, ſuam ſpeciem, ac peculiarem pulchritudinem amiſit.

Iam hìc primùm demonſtrandum eſt cum Auguſtino, ſenſibilem Univerſum adeo tenaciter ſuam ſpeciem, elegantiam, ac pulchritudinem detinere, ut nullius creati, & finiti Agentis poteſtate viſibilis mundus à ſua forma, & pulchritudine ſeiungi valeat, quod ut evidenter oſtendat, ſequenti modo philoſophatur Auguſtinus.

Nulla finita vi viſibilis Mundus a ſua forma & pulchritudine ſeiungi poteſt.

Viſibilis mundus haud ſe ipſo, ſed alterius rei potentioris virtute factus eſt (conſtat ex Propoſitione præcedenti). Hæc autem Virtus incorporea & infinita eſt. Nunquam ergo defatigatur, nec iners aliquando pigreſcit, ſed ab ocio, & deſidia abhorrens, ſemper vivens, ſemper agens, ſuis operibus, quibus vitam tribuit, potenti, ac vegeta potentia præſidet, ac aſſiſtit. Quin etiam ſpaciorum dimenſionibus carens, haud locali, ſed interiori ac puriori quadam præſentià integre ſenſilium rerum Univerſitati inceſſanter occurrit, ac ſubitò præſtò eſt, ut non tantùm exiſtentiam, verùm etiam pulchritudinem, & elegantiam ſenſibilis mundi foveat, ac conſervet.

Senſibilis enim Mundus ſicuti eſſe, & exiſtentiam ſibi non elargitur, ita neque ſe ipſo elegans, ac pulcher eſt. Attamen eadem effectricis cauſæ poteſtate, ob quam corporea moles eſt, etiam in tali determinata ſpecie, & pulchritudine eſt. Si ergo quia vis illius fabricatrix infinitè potens eſt, corporei Mundi moles ita eſt, ut hæc numquam intereat; oportet, ut, eadem moderantè, ac præſente Virtute, Univerſi ſpecies ac pulchritudo perpetuò vivat, ac maneat. Neque infinitus rerum Artifex, poſtquam præſtantiſſimum Mundi ſeſibilis opus efformaverit illud deſeruit, ac reliquit, ut ſe ipsà deinde corporea natura ſubſiſteret, ac gubernaretur. Etenim cum hæc ſe ipsà nihil ſit, & ad nihilum tendat, ſequitur, non ſatis eſſe ſibi corpus, ut quovis temporis momento ſit, ſed effectrice, & illimitata ſuperioris naturæ virtute indiget, quæ ſemper illi auxilio ſit, ac manum præſtet, ne pereat, & ab exiſtentia recedat; ſemper ergo per totum corporeum Univerſum vis quædam effectrix, & incor-

porea præſentia excurrit, & quodammodo explicatur, ut ſingulas illius partes inceſſanter tueatur, ac ſimul aſſociatas ſuſtineat. Cum ergo hæc virtus ad corporei mundi ſubſtantiam fovendam, & conſervandam ſit ſemper mundo præſens, ac ſemper agat, neceſſe eſt, ut non tantùm moles, verùm etiam, & adſpectabilis Mundi pulchritudo incolumis ſemper maneat, ac ſubſiſtat.

Ex motu mūdanorum corporum varietas profluit.

Præterea tota ſenſibilis univerſi pulchritudo ex quodam ordinatiſſimo corporum motu potiſſimùm proficiſcitur. Siquidem ex motu mundanorum corporum varietas, ac diverſa diſpoſitio originem trahit, niſi enim motu ſollicitante, in plura fragmenta, & partes multifariam corporea moles diſtribueretur, nulla profectò varietas in rerum ſenſilium univerſitate regnaret. Hinc motus inſigniſſimum naturæ inſtrumentum appellatur. Eſt enim vis robur, & energia, qua affectrix natura ſingula corporum ſpecies, ac ipſam viſibilem pulchritudinem ſolertiſſimè architectatur. Hujus tamen motus robur haud à corpore, ſed ab ipſa interminata corporis effectrice Virtute emanat. Hæc autem perpetuò adeſt, ac corpori præſens eſt, atque adeò motum quem in mundum viſibilem ſemel impreſſit, infatigabili ſua virtute ſemper tuetur, ne intereat, quo intereunte illicò & viſibilem mundum, corporum nempe varietatem, ac ſpeciem perire neceſſum eſt. Si ergò quibuſdam legibus obſtrictus, nunquam interit in mundo viſibili motus, ſed ſemper viget, & inceſſanter agit, opus eſt, ut ſemper in illo rerum varietas, & concinna quædam partium diſpoſitio perpetuò floreant: vivit ergò ſemper mundi pulchritudo, quæ ut diximus nihil aliud eſt, quam varietas, & congrua mundanorum corporum diſpoſitio.

An peculiaria corpora pulchritudine ac ſpecie aliquando priventur.

Quamvis tamen perpetua, & immortalis ſit totius ſenſibilis mundi ſpecies, & pulchritudo, nihilominus peculiaria corpora innumera, quæ mundi partes ſunt, propria ſpecie, & pulchritudine privari poſſunt, atque adeò ob pulchritudinis defectum aliquando interire dicuntur; nam eadem motus virtute, qua totius mundi ſpecies, & elegantia ſubſiſtunt, neceſſe eſt, ut perpetuò propria ſpecie, & pulchritudine peculiaria corpora denudentur, quæ dum diverſimodè moventur, multifariam mutari opus eſt; Quidquid enim movetur, mutabile eſt; nam localis motus ad aliud eſt, nimirùm inſtitutus eſt, ut corpora metam, ac terminum ad quem tendunt, pertingant, ſeù ut attingant formam, & perfectionem, qua carent; idcirco interminata vis effectrix corporis, cum nullius novæ perfectionis ſit capax, utpotè perfectiſſima, dum corpora movet, nulla ratione movetur, ut prorſùs à ſe localem motum reiiciat. Si igitur mundana corpora mutationi ſubjacent, dum diverſimodè obſidente motu agitantur, ſpecie, ac pulchritudine exui poſſunt. Quapropter intereunt ſaltem corpora cum à pulchritudine ad deformitatem accedunt.

Mundana corpora ex una ſpecie ac forma ad aliam cum interire dicuntur, tranſeunt.

Hanc difficultatem ſolvit Auguſtinus, admonens, mundana corpora nunquam penitùs fœda evadere, ut prorſùs ſpeciem, ac pulchritudinem amittant, ſed tantùm ordinatiſſimo motu ex una ſpecie in aliam immigrare. Etenim eadem motus vis, quæ totius univerſi elegantiam, & ſpeciem tuetur, & peculiarium corporum pulchritudinem pariter ſuſtinet. Hinc dum aliquod peculiare corpus accedente motu ſolvitur, ac primam ſuam ſpeciem, ſeu modificationem amittit, alteram illico

lico induit ſpeciem, & pulchritudinem, ut ſemper nobis ſub aliqua determinata forma, & ſpecie exhibeatur; nam cum ratione molis quodvis corpus, ut diximus, ſit immortale, dum illius partes invicem diſſociatæ veteri pulchritudine ſpoliantur, aut diverſimodè invicem conjunctæ, ac diſpoſitæ, aut quovis alio modo aliorum corporum partibus admixtæ, nova confeſtim exornantur ſpecie, & elegantia, ut ex una forma, ſeù modificatione: ut ita dicam: ſtatim ad aliam tranſeant, hinc nullum eſt inſtans temporis, in quo pulchritudine omnino deſtitutum fœdum, ac deforme dicendum ſit corpus. Quod quidem ex conſtantiſſimis motus legibus inevitabiliter oritur, ut dum una ſpecies, ſeu pulchritudo in corpore perit, altera ſtatim conſurgat. Porro etſi mundana corpora ſint mutabilia, tamen in illis immutabilis naturæ imitatio viget, ut tametſi non eamdem ſemper pulchritudinem, ratione motus corpora ſervent, nihilominus ſemper in illis ſua ſpecies, ac determinata pulchritudo effloreſcit. Concludendum eſt igitur, quod ſi mundana corpora infinità Dei virtute quodammodo coguntur eſſe ratione molis, neceſſe eſt etiam, ut perpetuò vivant, ratione ſpeciei, & pulchritudinis, quæ illis inſeparabiliter ineſt.

PROPOSITIO TERTIA.

Non tantum corporibus verùm etiam & humano Animo ſua ineſt ſpecies, ac pulchritudo.

CОrporis pulchritudo, ut ſupra innuimus, nihil aliud eſt, niſi quædam congrua diſpoſitio, & harmonica quædam partium coordinatio ad aliquem effectum juxtà naturæ inſtitutionem præſtandum. Haud abſimilis elegantia, & ſpecies in humano animo elucet, cujus tota pulchritudo in quadam ſuarum cogitationum apta diſpoſitione, & in quodam harmonico nexu conſiſtit. Adeò enim ſinguli humanæ mentis modi, & diverſæ cogitandi ſpecies invicem adnectuntur, aptè ac congruè diſponuntur, ut nihil ſanè Animo pulchrius, & elegantius. Præſidet primò, tanquam Dux, & magiſter, immutabile lumen rationis humano Animo, qui ei inſeparabiliter conjungitur, Rationi intelligendi facultas ancillatur, quæ nihil aliud eſt, niſi furor, & impetus ad immutabile Verum, cui deindè tanquam inferioris ordinis judicium, ratiocinium, dubium, & quamplures aliæ cogitandi formæ famulantur. Dum autem in hominis Animo intellectum veluti ſuſtinet, & ad ſe allicit immutabilis Veritas, ex alia parte illius voluntatem, & amorem ad ſe univerſale, & infinitum bonum trahit, & impellit, nihil enim aliud eſt voluntas, quam ad Bonum interminatum, & generale inevitabilis impetus, & ingenitus quidam furor, ſub cujus imperio quodammodo cæteræ Animæ affectiones, ac concitati motus militant. Inſigniores tamen Animi impetus ad verum, & ad bonum tanto nexu mutuò copulantur, ut dum alter intelligit, alter amet, quos eodem vinculo devincit, tuetur, & ad ſe rapit incommutabilis æternæ Mentis Natura. En præſtantiſſima humani Animi pulchritudo quæ potiſſimùm ſita eſt in ipſiuſmet Animi conjunctione cum incommutabili vero, & infinito bono, atque in quadam inferiorum ac ſuperiorum

De Animi humani pulchritudine & elegantia.

 cogi-

cogitationum & Animi affectionem congrua, & harmonica connexione, & diſpoſitione.

SYNTHESIS.

HUmanus Animus melior eſt, ac præſtantior corpore ex Prop. 1. Analyſis ſeptimæ argumentationis.

Semper vivere, nunquam interire, humanum Animum oſtenditur.

Atqui corpus immortale eſt non tantùm ratione molis, verum etiam pulchritudinis, & ſpeciei ex Prop. 1. & 2. præcedentis Analyſis.

Potiori ergo jure immortalis omninò erit humanus Animus, ut nunquam ſua ſpecie, ac pulchritudine denudari valeat. Quapropter etſi aliquando per errorem aut ſtultitiam Animus noſter recedere, ac ſeſe avertere à propria elegantia, & pulchritudine, à ratione nimirum, cui obſtringitur, videatur, nunquam tamen tam fædus, ac tam deformis evadit, ut ſua ingenita pulchritudine penitus exuatur. Siquidem ſi corpori inferioris ordinis conceſſum eſt, ut ſemper ſub aliqua formà & ſpecie deliteſcat, nulla eſt ratio, cur hoc ſit humano Animo denegandum, cum ſummopere hic ſingulis corporibus naturæ excellentià præſtet.

Altera accedat demonſtratio, ut evidenter intelligamus, neque ob pulchritudinis, ac ſpeciei defectum ac privationem interire poſſe humanum Animum. Pulchritudo, & elegantia Animi humani potiſſimùm ſita eſt in ipſius conjunctione cum incommutabili vero, & infinito bono. Atqui hæc conjunctio nullo pacto deſtrui poteſt, cum ſemper, ac perpetuò vivant in humanæ mentis intellectu verum, in amore, ſeu voluntate bonum; vivit ſemper verum, quia ſemper regnat in intellectu ratio, ut ſuprà demonſtratum eſt, vivit etiam in voluntate bonum infinitum, ut ſolide in noſtris inveſtigationibus oſtendemus. Cum igitur bonum, & verum, ad quæ inevitabiliter aſpirat Animus, & quibus inſeparabiliter copulatur, immutabili, ac ſempiterna naturà perfruantur, manifeſtè deducitur ſemper vivere, & immortalem eſſe humanum Animum.

Vſus Auguſtinenſis Argumentationis, noſtrique apparatus ad Epicuri doctrinam evertendam.

AUguſtini Argumentum à ſpecie, & pulchritudine corporis depromptum magni quidem roboris eſt, ut Epicuri doctrinam de Animæ caducitate prorsùs infirmet, ac falſitatis convincat. Quippè juxtà Epicuri principia regnant quædam corpora in Univerſo, quæ non tantùm ratione molis, & ſolidæ extenſionis verùm etiam, & ratione propriæ formæ, ſpeciei, & peculiaris pulchritudinis immortalia ſunt, ut nunquàm interire queant, huiuſmodi, ut docet Epicurus, ſe habent prima, & individua corpora, minutiſſimæ ſcilicet Athomi, quarum non tantum moles, & ſoliditas incorruptibilis eſt, & indiſſolubilis, ſed etiam earum figura, ac peculiaris partium diſpoſitio immortalis eſt. & ab interitu immunis. Athomi enim ſecundùm Epicureæ doctrinæ principia peculiari quadam pulchritudine, figura nempè & partium diſpoſitione gau-

gaudent,quibus nullius Agentis virtute privari poſſunt. Iam humanus Animus præſtantior, ac melior eſt huiuſmodi individuis corporibus, ac tenuiſſimis Athomis,melior enim ac præſtantior eſt Ratio , quàm cæca, inſenſilis, & exanimis Athomus , ut manifeſtè ex Propoſitionibus à nobis ſupra demonſtratis colligitur. Si melior autem, ac præſtantior eſt Ratio, melior ſanè, & ipſe humanus Animus erit athomis, qui inſeparabiliter præſtantiſſimæ, ac potentiori Rationi coniungitur. Si ergo infirmior Athomus immortalis eſt,ac ſempiterna, quantò magis incorruptibilis erit Animus , omnibus corporibus longè excellentior , atque immutabili Rationi perpetuò copulatus? Ex hoc igitur quod corporis occaſione ſtultus aliquando videatur Animus,& à ratione averſus , non ita tamen ſua ſpecie , & pulchritudine exuitur omninò Animus , ut prorſus fœdus, ac deformis intereat;nam ſi ſuam ſpeciem,& elegantiam conſtantiſſimè viliores Athomi tuentur,quantò magis immortalis Animi ſpecies,& pulchritudo erit;ſecus haud melior Athomis,ſed inferioris notæ,& vilior eſſet Animus.

Nona Auguſtini argumentatio deprompta ex ipſiuſmet humanæ Mentis vitâ, & incorporea naturâ.

TEXTUS.

QVod ſi quiſquam non eum interitum dicat formidandum Animi, quo efficitur, ut nihil ſit,quod aliquod fuit, ſed eum quo dicimus, ea mortua, quæ vita carent, attendat quod nulla res ſeipsà caret. Eſt autem Animus vità quadam, unde omne quod Animatum eſt, vivit. Omne autem inanime, quod animare poteſt, mortuum, ideſt vita privatum intelligitur. Non ergo poteſt Animus mori. Nam ſi carere poterit vità, non Animus, ſed Animatum aliquid eſt. Quod ſi abſurdum eſt, multo minùs hoc genus interitus timendum eſt Animo, quod vitæ certè non eſt timendum. Nam prorſus ſi tum moritur Animus cum eum deſerit vita illa, ipſa vità, quæ hunc deſerit multó melior intelligitur Animus, ut iam non ſit Animus quidquid a vita deſeritur, ſed ea ipſa vita, quæ deſerit. Quidquid enim vità deſertum mortuum dicitur, id ab Anima deſertum intelligitur, hæc autem vita quæ deſerit ea quæ moriuntur, quia ipſa eſt Animus, & ſeipſam non deſerit, non moritur Animus. Niſi forte vitam temperationem aliquam corporis, ut nonnulli opinati ſunt, debemus credere. Quibus profectò nunquam hoc viſum eſſet, ſi ea quæ verè ſunt, & incommutabilia permanent, eodem Animo a corporis conſuetudine alienato, atque purgato videre valuiſſent. Quis enim bene ſe inſpiciens, non expertus eſt, tantò ſe aliquid intellexiſſe ſinceriùs, quantò removere, atque ſubducere intentionem Mentis a corporis ſenſibus potuit? Quod ſi temperatio corporis eſſet Animus, non utique id poſſet accidere. Non enim ea res, quæ naturam propriam non haberet, neque ſubſtantia eſſet, ſed in ſubjecto corpore tanquam color, & forma inſeparabiliter ineſſet, ullo modo ſe ab eodem corpore ad intelligibilia percipienda conaretur avertere & in quantum id poſſet, in tantum illa poſſet intueri eaque viſione melior, & præſtantior fieri. Nullo quippè modo forma vel color, vel ipſa etiam corporis temperatio, quæ certa commixtio

mixtio eſt earum quatuor naturarum quibus idem corpus ſubſiſtit, avertere ſe ab eo poteſt, in quo ſubjecto eſt inſeparabiliter. Ad hæc ea quæ intelligit Animus cum ſe avertit a corpore, non ſunt profecto corporea, & tamen ſunt maximè quæ ſunt, nàm eodem modo ſemper ſeſe habent. Nam nihil abſurdius dici poteſt, quam ea eſſe, quæ oculis videmus, ea non eſſe quæ intelligentià cernimus, cum dubitare dementis ſit intelligentiam incomparabiliter oculis anteferri. Hæc autem quæ intelliguntur eodem modo eſſe habentia cum ea intuetur Animus, ſatis oſtendit ſe illis eſſe conjunctum miro quodam, eodemque incorporali modo, ſcilicet non localiter. Namque aut in illo ſunt, aut ipſe in illis. Et utrumlibet horum aut ut in ſubjecto, alterum in altero eſt, aut utrum quæ ſubſtantia eſt, ſed ſi illud primum, non eſt in ſubjecto corpore Animus, ut color, & forma, quia vel ipſe ſubſtantia eſt, vel alteri ſubſtantiæ, quæ corpus non eſt, in ſubjecto ineſt. Si autem hoc ſecundum verum eſt, non eſt in ſubjecto corpore tanquam color Animus quia ſubſtantia eſt. Temperatio autem corporis in ſubjecto corpore eſt tanquam color. Non eſt ergo temperatio corporis Animus, ſed vita eſt Animus. Et ſi nulla res ſe deſerit, & id moritur quod vita deſerit. Non igitur Animus mori poteſt.

ANALYSIS.

PROPOSITIO PRIMA.

In Homine Animi vita Ratio, Corporis verò vita ipſemet Animus eſt.

HVmanus Animus quodammodo collocatus inter Rationem, & corpora intelligitur. Ratio ſupra Animum eſt, infrà verò Animum corpus; nam ſicuti Ratio, immutabilis ſcilicet Veritas, maximè præſtat Animo, ita corpori ſummopere antecellit Animus, corpus Animo, hic verò Rationi ſubditur, idcircò Animus, quia rationi coniunctus, vivit, corpus verò, ideò vivit, quia Animo copulatur. Rationem verò Animi vitam eſſe, quis ſanæ Mentis inficietur? ſiquidem non ob aliam rationem vivit Animus, niſi quia intelligit; nam verè, & propriè vivere ipſum intelligere eſt, ut alibi ſatis expoſuimus. Attamen non intelligit Animus niſi quia ad Rationem tendit, incommutabili nempè veritati aſſociatur, quæ Animo tribuit, ut ſit Animus, qui ſanè nullo pacto eſſet, ac intelligeret, niſi cum illo immutabile Verum, ſeu ratio coniungeretur. Eſt igitur ratio Animi vita; quidquid enim alteri tribuit, ut vivat, agat, & ſubſiſtat, verè illius vita eſt. Si ergo ideò Animus eſt, & vivit, quia rationi inſeparabiliter adnexus eſt, ratio citrà dubitationum humanæ Mentis vita dicenda eſt.

Sicuti igitur Ratio ſuperioris ordinis, & potentioris naturæ human- animi Vita eſt, quæ ſi recederet, exanimis, ut ita dicam, & emortuus ma- neret Animus, ita & Animus infimioris corporis vita eſt. Corpus enim non ob aliam cauſam vivere dicitur, niſi quia animatum eſt, quia ſcilicet Animam habet, nam mortuum dicitur omne id, quod exanime eſt, anima nempè deſtitutum. Si igitur corpus dicitur vivere, tantùm quia in eo Anima vivit, neceſſe eſt, ut ipſamet corporis vita Animus ſit, ſe ipſo haud altero mediante vivens, ſi ad ſenſiles, & corporeas res comparetur. Vita ergo eſt Animus, ſecus haud Animus, ſed Animatus potius dice-

diceretur, ſi non ſe ipſo viveret, ſed mediante altero inferioris ordinis; nam ſi Animus ad rationem referatur, quæ altioris eſt ordinis, poterit quodammodo per Analogiam, & proportionem ad corpora dici Animatus, mediante nimirum ratione, cui coniungitur vivens.

Deinde id dicitur Vita corporis in homine, quod eſt illius agendi principium. Nihil enim quod non agit, vivit, ac nulla actio exanimis eſt. Atqui corpus tantùm patitur, ſolus Animus in homine in actionem erumpit, & operatur, ut ſuprà fusè cum Auguſtino demonſtravimus. Vita igitur corporis in homine ipſemet Animus agens eſt, quod erat demonſtrandum.

PROPOSITIO SECUNDA.

Aliqua res mori propriè dicitur, cum exanimis manens a Vita deſeritur, aut impropriè, quia corpus mortale eſt, & in partes ſolvitur, aut quia corporis affectio quædam, & temperatio eſt, quæ ſoluto corpore in nihilum abit.

IVxta vulgarem modum loquendì propriè non ea mori dicuntur, quæ abeunt in nihilum, ut idem ſit in mortem incidere quàm in nihilum incurrere, ſed tantùm, quæ adhuc exiſtentia, vità tamen, ſeù Animà privantur: hoc pacto hominis cadaver mortuum corpus appellatur, non quin adhuc non maneat, & in nihilum redactum ſit, cum Animo recedente, verè exiſtat, ſed quia illud vita, nimirùm Animus deſervit, ob quam rem exanime dicitur, idcircò idem apud nos ſonat emortuum, quam exanime. Impropriè verò duplici alio modo mortuæ ſolent dici res, & primò cum corpora motu vehementi agitata, quæ veluti ob motus actionem vivere videntur, in partes ſolvuntur, ac diſſipantur, quomodo mori & extingui flamma dicitur, & ignis. Deinde mori dici ſolet ſpecies, aut pulchritudo, aut temperatio, aut alia quævis corporis affectio, cum corpus, cui ea tanquam modus inſeparabiliter inhæret, in partes ſolutum interit.

PROPOSITIO TERTIA.

Humanus Animus ut intelligat, & incorporea cernat, neceſſum eſt, ut à corpore ſeſe avertat, ac removeat. Quæ autem citrà corporis auxilium intelliguntur, maximè ſunt, ſenſilium rerum, naturà certiora quidèm, & evidentiora.

EX rebus demonſtratis facilè huius Aſſertionis veritas nobis aperitur. Illa potiſſimùm ſub intelligentiam cadunt, quæ ſempiterna, & immutabilia ſunt: ſiquidem Intelligentiæ munus eſt, primas, & manifeſtiſſimas veritates cernere, quæ in rationis theſauro, in artium ſcilicet, & diſciplinarum gremio deliteſcunt, atque ut oſtenſum eſt, mutationi minimè ſubiacent incorporeæ quoque, & inextenſæ. Iam ut has immortales, & inſectiles veritates intelligat Animus, neceſſe eſt, ut à corporis conſuetudine alienatus ſit, atque purgatus. Quis enim benè ſe inſpiciens, non expertus eſt tantò ſe aliquid intellexiſſe ſincerius, quantò

quantò removere, atque ſubducere intentionem mentis à corporis ſenſibus potuit? Nequit namque immutabile verum cerni ab Animo, niſi Animus ſingulas corporum imagines, ac ſimilitudines prorsùs à ſua cogitatione ſejungat, quod pluribus rationibus, & exemplis pluries à nobis in præcedentibus propoſitionibus oſtenſum eſt. Supereſt ergò, ut demonſtremus, ea, quæ nudo Animo intelliguntur, & nullo modo ſub ſenſum, & imaginationem cadere valent, non tantùm non eſſe figmenta, verùm & maximè eſſe, quæ nimirum quamvis mutationem à ſe rejicientia, ſemper ac firmiſſimè manent, quorum certitudo, & evidentia major eſt, quā ſit ea; quæ in rebus corporeis, & ſenſilibus continetur. Quippè quæ nudo animo intelliguntur, ut ſunt primæ, & manifeſtæ artium, ac doctrinarum veritates adeò firmiter ſunt, & menti clarè, ac diſtinctè ſeſe offerunt, ut aliter ſeſe habere, & intelligi nequeant, ut inſaniam ſaperet, illas in dubium revocare. Quis enim unquam, niſi dementiâ laboret, in dubium vertet, tria & duo non eſſe quiuque, totum ſuam partem non excedere, perfectiſſimam naturam neceſſariò non exiſtere, ejusdem circuli radios in vicem non æquari, & ſimilia? Adeò enim hæc nobis conſtant, ut ſub nullam dubitationem cadant. Quin etiam certiora, & evidentiora ſunt eiſdem rebus, quas carnis oculis inſpicimus. Etenim optimè fieri poteſt, quod quidquid ſenſibus exhibetur, verè extra animi notiones non exiſtat, ſed ſimplex ſenſuum ludibrium & illuſio ſit. Siquidem neceſſe neutiquam eſt, ut verè extra noſtras ideas regnent, ac vivant ea, quæ ſenſibus, aut phantaſia percipimus, ut clariſſime nobis innumera ſuadent exempla, & ſatis eſt ad hoc intelligendum. ut in delirium, aut inſaniam, aut ſomnium diligenter animadvertamus. Idcircò potius dubitandum eſſet de exiſtentia rerum, quæ carnis oculis, aliiſque ſenſibus ſubjacent, quam de iis, quæ tantum nudæ intelligentiæ repræſentantur, quæ non tantùm ſunt, verùm & immutabiliter ac maxime ſunt.

Res ſpirituales & intelligibiles, Auguſtino docente, evidentiores ſunt ac certiores ſenſilibus & corporeis naturis.

PROPOSITIO TERTIA.

Humanus Animus non eſt ipſum corpus organicum, aut illius ſubtilior pars; aut illius temperatio, ſed incorporeus eſt & inextenſus.

SI ea, quæ ſuprà demonſtravimus accuratè conſulamus, expoſita propoſitio manifeſtiſſimè innoteſcit. Siquidem ſi artium, ac diſciplinarum, incorporeæ nempe, & immutabilis rationis legitimum ſubjectum eſt Animus, neutiquam ipſum organicum corpus Animus eſt, ſecùs corporeis, ac mutabilibus rebus verum, ſeù ratio in hæreret, quod immutabili & incorporeæ Rationis naturæ mirum in modum adverſatur. Si ergò inſeparabiliter inextenſo vero conjungitur Animus, nullo pacto aut craſſum, & organicum, aut ſubtilius corpus eſt Animus. Neque corporis affectio dici poteſt, aut quatuor primorum corporum ſeu elementorum, aut athomorum temperatio, & conjunctio, ut plures perperàm opinati ſunt; Etenim hoc pacto mortalis, & caduca corporis affectio, ſeu modificatio immutabilis, & ſempiternæ Rationis ſubjectum eſſet, quod ſanè citrà manifeſtiſſimam falſitatem, rerumque pugnam intelligi, aùt ſuſtineri non poteſt.

Præ-

Prætereà ſi Animus corporis temperatio eſſet, haberet quidem pro ſubjectocorpus, atque adeò ut exiſteret, ac maneret, neceſſariò indigeret corpore; nam quia figura exempli cauſa modus, & affectio corporis eſt, corporis nempè terminus, & extremitas, ideò ut figura exiſtat, & concipiatur, & ipſum corpus, cui inhæret, eſſe, & intelligere oportet. Hinc intereunte corpore, ſcilicet ſubjecto, opus eſt, ut illico ipſa figura intereat, quæ tamdiù durat, quamdiù manet corpus, cujus quædam affectio eſt. Sicuti ergò figura, ut duret, & exiſtat, neceſſe eſt, ut omninò ad corpus, nempè ad ſuum ſubjectum convertatur, cui eò intimius conjungitur modus, quo vehementiùs exiſtere, & regnare exoptat; haud abſimili modo ſi Animus corporis affectio, & temperatio eſſet, nullo pacto ut ſe ipſum tueretur, ac conſervaret, intelligere poſſet, aut deberet; nimirùm nunquam ſeſe avertere, & removere poſſit à corpore cum cogitat; nam hoc idem eſſet, ac Animum ſeſe à ſua vita ſejungere, ſcilicet à ſubjecto, quo indiget, ut vivat; quin etiam dum à corpore intelligendo recederet, à propria naturâ, & perfectione ſe removeret, atque adeò ad ſui interitum & deſtructionem voluntario motu tenderet. Si igitur ut Animus animi naturam in ſe conſervet, atque rationis vità animetur, neceſſe eſt ut intelligendo à corporum conſideratione sè abducat, ac removeat, evidenter infertur, non eſſe corporis temperationem Animum, ſed rem potiùs inextenſam, & inſectilem, quæ profectò ſi corporis modus eſſet, aut ipſa corporis ſubſtantia, nullo pacto incorporeas, & inextenſas naturas cerneret, aut inceſſanter ad id, quod immutabile, & à corporis dimenſionibus alienum eſt, tenderet.

SYNTHESIS.

HUmanus Animus ipſamet corporis vita eſt, inſectilis, & inextenſa, cujus vita ipſamet immutabilis ratio eſt ex Prop. 1. & 2. *Mentem humanam ſempiternam eſſe demonſtratur.*

Nunquam igitur emoritur humanus Animus; nam ut conſtat ex Prop. 2. non poteſt propriè mori cum nunquam Animum deſerat vita; quippè ſi ipſa vita corporis eſt Animus, profectò non poteſt ab eo vita recedere, ſecùs haud Animus, ſed animatus foret. Nemo autem ſe ipſum deſerit, cum ergò vita ſui conſervationem amans, ſe ipſam deſerere non valeat, neceſſe eſt, ut ſemper vita ſit, & exiſtat, atque adeò propriè nullo pacto aliquandò moritur Animus, cui neque impropriè mors accidere poteſt. Nam cum incorporeus, & inextenſus ſit, neque in partes ſolvitur, neque corporis affectio, ac temperatio eſt. Nunquam ergò moritur, immortalis eſt Animus.

Deinde duplici alio modo, noſtra præcedenti Analyſi opitulante, eadem propoſitio oſtendi poteſt.

Ac primùm. Nulla res propriè mori dicitur, niſi quæ à vita, ſeu ab Anima deſeritur ex Prop. 1.

Quidquid igitur talis naturæ eſt, ut inſeparabiliter vitæ, & Animæ conjungatur, ſemper vivit, ac nunquam mori poteſt.

Atqui humani Animi vita, & quodammodo Anima ipſum immutabile verum eſt, nempè ratio, à qua nullo pacto Animus ſejungi poteſt ex Prop. 1. & ex rebus jam ſupra demonſtratis.

Talis igitur conditionis, & naturæ eſt humanus Animus, aut nun-

quam vitam, ſeu Animam, qua fovetur, & vivificatur, amittere valeat. Quapropter fatendum eſt nunquam mori, ſed ſemper vivere humanum animum.

Præterea humanus Animus, ut ſit Animus, & intelligat, opus eſt, ut ſeſe à corpore avertat ex Prop. 3.

Non eſt igitur corpus, aut corporis temperatio humanus Animus ex Prop. 4.

Inſectilis ergo eſt, & incorporeus; quidquid enim inſectile eſt, cum in nullas partes ſolvi poſſit, etiam ipſo docente Epicuro, immortale eſt, ut nunquam mori valeat.

Auguſtinenſis argumentationis noſtrique apparatus uſus ad Epicuri ſophiſmata confutanda.

VT oſtenderet Epicurus, corporeum atque adeò mortalem eſſe humanum Animum, inter alias argumentationes ſequentem excogitavit. Ut noſter Animus agat, ſeu cogitet, oportet, quod ſemper ad corpus convertatur, nempè quod circa corporum imagines, & phantaſiæ ſimulacra verſetur, ut niſi corporum ſimilitudines, ſenſuum miniſterio, acciperet, in nullam ſanè cogitationem erumperet. Si igitur ut operetur, ac percipiat, corporeis organis indiget Animus, corporeum, atque adeò corruptibilem humanum animum eſſe oportet.

Ut autem hujus ſophiſmatis fraus, ac dolus, Auguſtini ratiocinio auxiliante, facilius detegatur, ſequenti modo arguimus. Ut humanus Animus ſit Animus, nimirùm intelligat, atque cum ratione, ſeù incommutabili vero commercium habeat, opus eſt, ipſum Animum à corpore, & à quavis illius imagine ſuam conſiderationem prorsùs ſubducere, & removere, modo quo ſuprà ſolidè demonſtravimus. Non eſt igitur corporeus, & ſectilis Animus; ſi ut vivat, neceſſe eſt, ſeſe à corpore avertere. Ad quod ſanè minimè animadvertit Epicurus, qui humanum Animum tantùm ad corpus comparans, turpiſſimè à rationis vita ſeparavit. Epicuri tamen fallacia, & hallucinatio ſita eſt in hoc, quod ſenſum & phantaſiam ab intelligentia minimè diſjunxit; quin etiam Animum cum Anima confundens, non diſtinxit in humana mente id, quod tendit ad corpus, ab eo, quod ad ſolum incorporeum, & immutabile verum refertur. Convertitur quidem humana mens ad corpus, quatenus corporis vita, & anima eſt, prout nimirum ſentit, ac imaginatur, quæ operationes ſunt ad corpus tuendum, ac moderandum ordinatæ; attamen nullo pacto ad corpus convertitur, & aſpirat, ſed omninò ab eo removetur, quatenùs intelligit, & rationis vità animatur.

Argu-

Argumentatio decima deprompta ex eo quod humanus Animus contrario careat, quo deſtrui poſsit:

TEXTUS.

RVrſus igitur ſi quid metuendum eſt, id eſt metuendum ne deficiendo Animus intereat, ideſt dum ipſa exiſtendi ſpecie privatur. De qua re quauquam ſatis eſſe dictum arbitrer, & quam hoc fieri non poſſit certa ratione monſtratum ſit, tamen etiam hoc attendendum eſt, non eſſe aliam cauſam hujus formidinis, niſi quia fatendum eſt in defectu quodam eſſe Animum ſtultum, & in eſſentia certiore, atque planiore ſapientem. Sed ſi quod nemini dubium eſt, tunc eſt Animus ſapientiſſimus, cum veritatem, quæ ſemper eodem modo eſt, intuetur, eique immobilis inhæret divino amore conjunctus & illa omnium, quæ quoquo modo ſunt, ſummè, maximèque eſt aut ab illa eſt Animus, in quantum eſt, aut per ſeipſum eſt. Sed ſi per ſeipſum eſt, quoniam ipſe ſibi cauſa exiſtendi eſt, & nunquam ſe deſerit, nunquam interit, ut ſupra etiam diſputavimus. Si verò ex illa, diligenter opus eſt quærere, quæ res ei poſſit eſſe contraria, quæ Animo auferat Animum eſſe quod illa præbet. Quid eſt igitur? An forte falſitas, quia illa veritas? Sed non manifeſtum eſt, atque in promptu ſitum, quantum nocere Animo falſitas poſſit? Non enim ampliùs poteſt, quàm fallere. At niſi qui vivit, fallitur nemo. Non igitur falſitas interimere Animum poteſt. Quod ſi hæc non poteſt, quæ contraria veritati eſt, auferre Animo Animum eſſe, quod ei veritas dedit, ita enim eſt invictiſſima veritas, quid aliud invenitur, quod auferat Animo id quod eſt Animus? Nihil profectò. Nam nihil eſt contrario valentius ad id auferendum, quod ſit ab ejus contrario.

At ſi veritati contrarium ita quæramus, ut non in quantum veritas eſt, ſed in quantum eſt veritas, ſiquidem veritatem eam dicimus; qua vera ſunt omnia, in quantumcumque ſunt, in tantum autem ſunt, in quantum vera ſunt; tamen nullo modo id defugerim quod mihi evidentius ſuffragatur. Nam ſi nulla eſſentia in quantum eſſentia eſt aliquid habet contrarium, multo minùs habet contrarium prima illa eſſentia, quæ dicitur veritas in quantum eſſentia eſt. Primum autem verum eſt. Omnis enim eſſentia non ob aliud eſſentia eſt, niſi quia eſt. Eſſe autem non habet contrarium, niſi non eſſe; unde nihil eſt eſſentiæ contrarium, nullo modo igitur rès ulla eſſe poteſt contraria illi ſubſtantiæ, quæ maximè, ac primitus eſt. Ex qua ſi habet Animus idipſum quod eſt, non enim aliunde hoc habere poteſt, qui ex ſe non habet, niſi ab illa re, quæ illo ipſo eſt Animo præſtantior, nulla res eſt, qua id amittat, quia nulla res ei rei eſt contraria, qua id habet, & propterea eſſe non deſinit. Sapientiam verò quia converſionem habet ad id ex quo eſt, àverſionem illam poteſt amittere. Converſioni namque averſio contraria eſt. Illud verò quod ex eo habet, cui nulla res eſt contraria, non eſt unde poſſit amittere. Non igitur poteſt interire.

ANALYSIS

PROPOSITIO PRIMA.

Falſum, aut Error nulla ratione humanum Animum interimere poteſt.

SEquenti modo ingenioſiſſimè quidem hanc Propoſitionem, demonſtrat Auguſtinus, ſi falſitas vim deſtruendi Animum haberet, potiſſimum hoc eſſet, quia Animum fallit, ac decipit, fallendo enim, ac in fraudem impellendo, animum falſitas lædit, & oppugnat. Atqui ex hoc quod decipitur, ac fallitur Animus, neceſſum etiam eſt ut vivat, & exiſtat; etenim niſi viveret, profectò minimè falleretur Animus, vivit ſiquidem qui fallitur, nec ſi non eſſet, deciperetur; non interimit, non deſtruit igitur Animum error, ſive falſitas, quæ potius Animi vitam tuetur, ac roborat, cum Animum fallit. Nam ſi illum interimeret, eum utique non falleret. Nullus igitur interitus animo timendus eſt, ex eo quod, falſitate obſidente, aliquando a veritate aliquo modo deceptus ſeſe avertat Animus.

Animus ipſe quodammodo, auxiliante errore, in Veritatem immergitur.

Auguſtini rationem hoc pacto nobis roborare liceat. Si falſitas deſtrueret Animum, id contingeret, quia per errorem Animus a veritate ſejungeretur, atque adeò illius vità recedente interiret. Atqui etſi ex una parte falſitas Animum a veritate removeat, ex alia verò parte cauſa, aut occaſio eſt, ut Animus deinde in eamdem veritatem immergatur, atque veluti intimiùs veritati, ipſomet, ut ita dicam, auxiliante errore conjungatur. Etenim ut Animus in falſum incidat, ſeù ut erret, ac decipiatur, neceſſe eſt, ut imagine, ac ſimilitudine veri circumventus, putet ſe inſpicere verum, nempè exiſtimet eſſe, id quod non eſt, aut aliquo determinato modo eſſe id, quod revera aliter eſt. Cum autem Animus deceptus ſe verum excogitaſſe, aut intelligere putat, verè ſcit ſe putare, ſeù verè intelligit ſe putantem, nimirùm ſe exiſtimantem citrà errorem verum inveniſſe; ſe autem jam verum inveniſſe exiſtimare, aut putare, verum quidem conſtantiſſimè eſt; verum namque eſt, Animum arbitrari ſe in verum incidiſſe, dum errore captus fallitur. Cum igitur Animus in falſum incidens, ſe verum inveniſſe exiſtimantem intelligit, verum ipſum intelligit, atque adeò ex hoc etiam quod decipitur, veritati conjungitur, ſeu ipſum verum, à quo per falſitatem removetur, ſecundum tamen diverſam illius faciem intuetur, ac intelligit. Concludamus ergo non poſſe humanum Animum falſitatis nequitia, & vi à veritate ſejungi, ut tandem deficiat, ac intereat.

PROPOSITIO SECVNDA.

Quævis Natura ſive ſimpliciter infinita, ſive limitata, quatenus eſt, ſeu Eſſentia dicitur, prorſus contraria caret.

AC primò cum Auguſtino demonſtrandum eſt, naturam ſimpliciter infinitam, Ens nimirum perfectiſſimum, quod ipſum eſſe, abſque ulla limitatione eſt, nullum contrarium habere, quo deſtrui, & oppugnari poſſit. Siquidem Ens perfectiſſimum maximè, & primitus eſt, omnem enim perfectionis gradum pleniſſimè complectitur. Si igitur extrà ipſum aliquod contrarium, quod ei adverſaretur, regnaret, hoc ſanè haud aliquid, ſed ipſum nihilum eſſet. Quidquid enim eſt, ut in Ente perfectiſſimo perfectiùs eluceat, neceſſe eſt; Si igitur ipſum nihil Summæ Eſſentiæ contrarium eſt, ſanè nihil reverà extrà infinitam naturam eſt, quod illi adverſetur, & opponatur.

Perfectiſſimæ Naturæ nihil quidem adverſatur.

Hùc accedit. Quidquid diverſum ab infinito, & perfectiſſimo Ente eſt, ſi eſt, non ab aliam rationem exiſtit, & eſt, niſi quia illius participatio quædam, veſtigium, aut imitamentum eſt, quod revera non eſt, niſi quia id quod verè eſt, repræſentat, ſeu ad id, quod ſummè eſt, tendit. Nulla autem res opponi, & adverſari poteſt ei naturæ, cuius participatio eſt, & Imago, ad quam, ut ſit, tanquam ad ſuum exemplar aſpirat; Idcircò nihil perfectiſſimæ naturæ contrarium eſt.

Res finitæ infinitæ Naturæ veſtigia ſunt, & imitamentum.

Deinde ſi Ens ſimpliciter infinitum contrarium haberet, quo deſtrui, aut perturbari valeat, nullo pacto ſummè, & perfectiſſimè eſſet; nam eo perfectior eſſet illa natura, quæ a cujuſvis contrarij ictibus, & iniuria immunis eſſet, atque adeò quod ens perfectiſſimum ſupponimus, imperfectum pariter foret, finitum ſimul, & infinitum, quo certè nil abſurdius, & a veritate alienius; idcircò indubitanter fatendum eſt, ſummam eſſentiam, ſeu id, quod perfectiſſimè eſt, nullum contrarium habere.

Supereſt ut pariter Auguſtino docente oſtendamus, nullam limitatam Naturam ſeu infinitam Eſſentiam, quatenus eſt, contrarium habere. Siquidem cum quævis res limitata ad idem infinitum Eſſe tendat, eiuſdem ſummæ Eſſentiæ participatio ſit, & delineamentum, ſequitur, ſingulas res concordiam, atque amicitiam quamdam, ad idem infinitum Ens tendentes, in vicem habere, ut nulla res inſequi, & ut ita dicam odio habere, & oppugnare in alia re illud valeat, quod quævis res appetit, & ardentiſſimè amat, idcircò nulla res, quatenus eſt poteſt habere contrarium.

Ens Infinitum ſi contrarium haberet, & finitum pariter eſſet.

PROPOSITIO TERTIA.

Immutabilis Veritas, quæ humano Animo coniungitur, neque ut veritas eſt, neque ut Eſſentia, prout nimirum eſt, contrarium habere poteſt.

EX iam demonſtratis hæc Aſſertio planiſſimè liquet; nam veritas quæ animo coniungitur, ut veritas eſt, ſi contrarium haberet, ipſa falſitas

Falſum eſt, m nihil

falſitas eſſet; attamen falſum reverà nihil eſt; quidquid enim eſt, Verum eſt, ut Verum & eſſe idem prorsùs ſignificent; Neque talis roboris falſum eſt, ut Veritatem ab Animo omnino ſeiungere poſſit. Etenim demonſtratum eſt, falſitatem non interimere Animum, ſed potiùs illum quodammodo eidem veritati, à qua receſſerat, reſtituere. Si igitur falſitas nihil eſt, contrariò profectò caret Veritas; ſi autem fingatur aliquid eſſe, iam tàm impotens, & imbecillis eſt, ut pro nihilo illius contrarietas, & oppoſitio habenda ſit cum Animum à vero diſſociare nequeat.

Veritas quovis modo accipiatur, contrario caret.

Si verò veritas non ut veritas, ſed ut Eſſentia conſideretur, iam ſummè eſt, veritas enim ipſum Ens ſimpliciter eſt, cuius ratione vera ſunt, quæ ſunt, hinc nequit intelligi ſumma Veritas, quin illicò ſumma Eſſentia concipiatur. Atqui iam probavimus, non tantùm perfectiſſimum Ens, verum etiam & limitatum, quatenùs eſt, penitùs contrario carere; Nihil igitur veritati ut Eſſentia eſt adverſatur, atque adeo nihil invitam veritatem, ſeu rationem ab Animo diſſociare valet.

Eodem pacto ratiocinandum eſt de ipſomet Animo, qui ſive ut Animus eſt, ſeu prout Eſſentia quædam eſt, ſive ut intelligens, ſive veritati coniunctus eſt, nullum contrarium habere poteſt, cuius vi omninò deficiens ab immutabili vero ſeiungatur.

SYNTHESIS.

Humana Mentis immortalitas oſtenditur.

HVmanus Animus ut prorsùs deficeret, ſeu ut Animi naturam exueret; opus eſſet, ut à veritate, ſeu ratione ſeiungeretur. Vt conſtat ex rebus iam ut ſupra demonſtratis.

Atqui nullum contrarium adeſt, ac viget, quod Animum à veritate ſeiungere poſſit ex Propoſ. prima, & ſecunda præcedentis Analyſis.

Semper igitur vivit, nunquàm deficere poteſt humanus Animus Q. e. d.

Vſus Auguſtinenſis Argumentationis ad Epicuri fallaciam detegendam.

ARgumentatio Epicuri pro Animæ mortalitate ex contrariorum pugna deprompta ſequens eſt. Cum adverſante ferro, aut alio percutiente corpore, organicum hominis corpus ſcinditur, dilaceratur, aut quovismodo læditur, ſolvitur pariter, offenditur & à corpore tandem ſeiungitur Animus; ſectilis igitur eſt Animus ac ſimul interit cum corpore. Quam autem fallax ſit, & inane hoc Ratiocinium, præcedens Auguſtini Argumentatio evidentiſſimè oſtendit. Quidquid enim corpori contrarium eſt, ſeu ad corpus organicum deſtruendum, & ſolvendum tendit, nullo pacto Animum deſtruit, & interimit; Sed tantùm illum quodammodo à corpore ſeiungit, ſeu occaſio eſt, ut ſolutis, ac perturbatis organis non ampliùs Animus vivat, & operetur in corpore, quod tantùm vita privat, neutiquàm verò Animum, qui ipſamet corporis vita eſt. Ex eo autem quod Animus ob corporum pugnam à corporeis organis diſſocietur, non ideò neceſſe eſt, ut deficiat, ac pereat Animus,

mus, qui non ideò Animus eſt, aut vivit, quia in corpore eſt, ſed quia immutabili Veritati; ſeu Rationi coniuugitur, quæ Animo dedit, ut ſit Animus. Cum ergo nullum regnet contrarium, quod Animum à Ratione ſeparare poſſit, quamvis Animus à corpore ſeiungatur, neceſſum tamen eſt ſemper vivere, & exiſtere Animum. Idcircò ſi Epicurus Animi vitam nempè Rationem, haud corpus cogitatione revoluiſſet, nullum ſanè contrarium inveniſſet, cuius ope vitam ab Animo aliquando ſeparari poſſe putaret.

Argumentatio Vndecima deprompta ex eo quod humanus Animus nullo pacto in Corpus tranſmutari valeat.

TEXTUS.

Hic forte oboriatur nonnulla quæſtio, utrum ſicut non interit Animus, ita nec iu deteriorem commutetur eſſentiam. Videri enim cuipiam poteſt neque iniuria id effectum eſſe ratiocinatione hac, ut Animus ad nihilum non poſſit pervenire, converti autem in corpus forſitan poſſit. Si enim quod erat antè Animus, corpus fuerit effectum, non utique omnino non erit. Sed hoc fieri non poteſt, niſi aut ipſe id velit, aut ab alio cogatur. Nec continuò tamen Animus, ſive ipſe id appetierit, ſive coactus fuerit, poterit corpus eſſe; illud enim ſequitur ut ſi ſit, velit, aut cogatur. Nunquam autem volet. Nam omnis ejus appetitus ad corpus, aut ut id poſſideat, eſt, aut ut vivificet, aut ut quodammodo fabricetur, aut quolibet pacto ei conſulat. Nihil autem horum fieri poteſt, ſi non ſit corpore melior. At ſi erit corpus, melior corpore profectò non erit. Non igitur corpus eſſe volet. Neque ullum rei hujus certiùs argumentum eſt, quàm cum ſeipſum hic interrogat Animus. Ita enim facilè competit appetitum ſe non habere, niſi agendi aliquid, aut faciendi, aut ſentiendi, aut vel tantummodo vivendi in quantum ſua illi poteſtas eſt. Si autem cogitur corpus eſſe, a quo tandem cogitur? A quolibet certe a potentiore. Non ergo ab ipſo corpore cogi poteſt; nullo enim modo ullo Animo ullum corpus potentius. Potentior autem Animus non cogit in aliquid, niſi quod ſuæ poteſtati ſubditum eſt. Nec ullo modo Animus poteſtati alterius Animi, niſi ſuis cupiditatibus ſubditur. cogit ergo ille Animus non amplius quam quantum ejus, quem cogit, cupiditates ſinunt. Dictum eſt autem cogi non poſſe Animum, ut corpus ſit. Illud etiam manifeſtum eſt ad nullam ſuæ cupiditatis expletionem pervenire, dum amittit omnem cupiditatem, & amittit, dum corpus ſit. Non igitur poteſt ab eo cogi, ut fiat, qui cogendi jus niſi per ſubditi cupiditates non habet. Deinde quiſquis Animus alterum Animum habet in poteſtate, magis eum neceſſe eſt, velit in poteſtate habere, quam corpus & ei vel bonitate conſulere, vel malicia imperitare. Non ergo volet, ut corpus ſit. Poſtremo iſte Animus cogens aut animal eſt, aut caret corpore. Sed ſi caret corpore in hoc mundo non eſt. Et ſi ita eſt, ſummè bonus eſt nec poteſt velle alteri tam turpem commutationem. Si autem Animus eſt, aut animal eſt, etiam ille quem cogit, aut non eſt. Sed ſi non eſt ad nihil cogi ab alio poteſt. Non enim habet potentiorem, qui in ſummo eſt. Si autem in corpore eſt, ab eo rurſus, qui in corpore eſt, per corpus cogitur, ad quodcunque cogitur. Quis autem dubitet nullo modo per corpus fieri tantam commutationem Animo? Fieret enim, ſi

eſſet

eſſet illo corpus potentius, quamvis quidquid illud eſt, ad quod per corpus cogitur, prorsùs non per corpus, ſed per cupiditates ſuas cogitur; de quibus ſatis dictum eſt.

Quod autem rationali Anima melius eſt, omnibus conſentientibus, Deus eſt. Qui profectò conſulit Animæ & ideò non ab eo cogi Anima poteſt, ut convertatur in corpus.

ANALYSIS.

PROPOSITIO PRIMA.

Humanus Animus nunquam appetit, ut ſit corpus, quin etiam ſuaptè naturâ à corpore ut corpus eſt ſummoperè abhorret.

SI quid ſit humanus Animus, quidvè corpus, diligenter expendamus, quam hæc aſſertio veritati conſentiat, apertè intelligemus. Animus, ut ex rebus jam enucleatis conſtat, melior, ac longè præſtantior eſt corpore. Mirum enim in modum res intelligens, ac immutabili rationi conjuncta, ſemper vivens, ſemper agens, brutam, inertem, ac deſidioſam extenſionem, corporis nempè molem antecellit; Nequit igitur Animus velle & appetere, ut fiat corpus, ut ſcilicet in viliorem, ac deteriorem naturam convertatur. Deinde ratio, cur aliquid vult, amat, & appetit Animus, eſt, ut boni poſſeſſione beatior, ac felicior evadat; nihil ſiquidem appetit Animus, niſi bonum, id nempe cujus aſſequutione ſuos appetitus explere, ac ſe ipſum beare putat. Appetit ergò ut, ſuum bonum amplectens, felicitate, quam mirificè exoptat, perfruatur. Fingamus jam Animum in corpus converſum eſſe, ut id quod vehementer appetiit Animus, jam ſit pleniſſimè aſſequutus, jam nimirùm in naturam corporis transmutatus. Illicò profectò Animus, Animi naturam exuens, intelligendi poteſtatem amittet, ac penitùs in ocioſum, ac torpidum corpus transformatus, omni actione, omnique cogitatione privabitur. Quidquid autem cogitandi, ac intelligendi virtute caret, nulliusquidem felicitatis eſt capax, & cum omni appetitu, & deſiderio deſtituatur, neque bonum poſſidere, neque expletum aliquem appetitum habere, dici poteſt; nullo ergo pacto ſi Animus in corpus converteretur, ſuos appetitus expleret, atque beatitatem, ad quam tendit, obtineret, cum jam in corpus converſus, intelligendi poteſtatem, ſingula deſideria, voluptatem, & ad bonum tendentiam amitteret, ut haud expleta, ſed jam extincta illius optata dicerentur. Nequit ergò humanus Animus velle & exoptare, ut ſit corpus, cum eo ipſo quod in corpus convertitur, emortua, & extincta illius voluptas, ac felicitas intelligatur, neque poſſideret bonum, quod appetit, ſed illo careret omninò.

Extēſis & corporeis rebus ſummoperè præſtat Animus.

Solidè ac ſubtiliter oſtenditur non poſſe Animum appetere, ut ſit & fiat corpus.

Hoc autem planiùs nobis innoteſcet, ſi attentè cogitatione revolvamus, quò revera tendat, ſeu ad quam metam collimet amor, & appetitus noſtri Animi ergà corpus, ſane neutiquam ad corpus, ſed potius ad inviſibilia, & incorporea illum prorsùs aſpirare intelligemus. Siquidem quovis modo Animus corpus appetat, & amore proſequatur, revera nihil aliud appetit, niſi vel ut corpus poſſideat, aut regat, & moderetur, aut per illum cogitet, aut illi quovis modo conſulat.

Imò

Imò quod vehementiùs appetit eſt, ut corpus ei veluti cæco modò obtemperet, famuletur, ac docile inſerviat. Nullus quippe Animus appetit, aut amat in corpore, cui coniungitur, molem, pondus, ac ipſam pigreſcentem extenſionem, in quibus potiſſimum corporis natura ſita eſt, ſed potiùs, ut corporis molem vivificet, pro lubitu moveat, atque illa tanquam famula ad quaſdam ſuas operationes exercendas utatur nempe ut ſentiat, imaginetur, atque ad ipſius corporis cuſtodiam, ac tutelam invigilet. Haud igitur corpus, ſed vel ſe ipſum, vel corporis regimen, & gubernationem appetit, & diligit Animus, qui dum hæc vult, & exoptat, melior quidem eſt corpore, qua imperandi, poſſidendi, atque regendi perfectione confeſtim denudaretur, ſi in deteriorem corporis naturam trauſmutaretur.

Vnde Animi appetitus ergà corpus oriatur, diligenter expenditur.

Ut autem integra noſtra propoſitio ſuaderi valeat, fingamus ſecundò, humanum Animum adeò organico corpori coniungi, ut ex rerum externarum impreſſione & contactu, nullo pacto corpus organicum afficiatur, atque organorum occaſione, neque voluptatis, neque doloris perceptio in Animo excitetur. Quin etiam corporis præſentia, inſigniter ſingulas Animi operationes perturbari, & impediri, ut nullum imperium in corporis organa exercere valeat Animus. Hac re poſita. Nullus quidem Animi appetitus tenderet ad corpus; à quò prorsùs tanquam impedimento abhorreret, nam cum illius occaſione, neque voluptatem, neque dolorem perciperet, abſque dubio illius cuſtodiam, ac tutamen negligeret Animus, corpus tanquam quid extraneum, ac contemnendum reſpiciens. Hinc niſi ſolertiſſimus naturæ Author dolorem aut voluptatem, tanquam ſenſilium & externarum rerum convenientiæ, aut incongruentiæ cum organico corpore notam, & caracterem, corporis occaſione, inſtituiſſet, profectò nihil de incolumitate, & corporis conſervatione curaret Animus; quin etiam tanquam carcerem, & vinculum organicum corpus deteſtaretur. Quæ enim proportio? qui nexus inter rem intelligentem, & trinè dimenſam? inter vegetum, ac robuſtum Animum, & ignavum corpus ſuaptè natura vita, & energia deſtitutum? quod haud auxilio, ſed potiùs impedimento eſt animo, qui cum ex ſe ad altiorem, & digniorem naturam, ad immutabilem ſcilicet, ac ſempiternam veritatem inceſſanter aſpiret, neceſſe eſt, ut infirmiorem, ac caducam corporis conditionem contemnat ac tanquam illius inquinamentum aſpernetur.

Cur [illegible] ac voluptatem occaſione corporis in Animo naturæ Author excites, aperitur.

Ardua porrò difficultas hic excitari videtur. Si animus ſuaptè natura à corpore, quatenus illud extenſum, ac moles iners eſt, maximoperè abhorret, qua ratione ſeparationem à corpore tantùm exhorreſcit Animus, qui in corpore vitam degere, experientia teſte, vehementiſſimè appetit, ut nihil corporis morte, ac interitu horribilius ſit Animo. Hæc dubitatio facilè ſolvitur, ſi dicamus; Animum haud extimeſcere corporis ſeparationem, quia verè illius amor, & appetitus ad corpus tendat, ſed quia illud regere, poſſidere, aut vivificare, aut alio modo afficere appetit; quin etiam expaveſcit dolorem, qui ob mutuum commercium inter mentem, & corpus naturæ imperio firmatum, animum torquet, & excruciat, dum corpus perturbatur, ac ſolvitur. Nam ſi ex corporis diſiunctione nullus dolor in Animum induceretur, aut ex organorum uſu, & motione voluptatem nullam perciperet Animus, pro-

Cur Animus à corpore ſeparationē tātopere exhorreſcat, accuratiſſimè expenditur.

fectò à corporis ſeparatione neutiquam abhorreret Animus, aut corporis poſſeſſione gauderet; quapropter non à corpore ſeparari, ſed privari voluptate, dolore torqueri, hoc eſt, quod extimeſcit Animus. Fallax igitur eſt iam expoſita argumentatio ſeu difficultas ad noſtram aſſertionem infirmandam.

Præthereà appetitus Animi ergà corpus, atque mortis timor potiſſimum ortum ducit à præjudicata quadam opinione, quam ab ineunte ætate, ſeù à corporis infantia humanus contraxit Animus, qui veluti totus ad corpus cuſtodiendum, in ſenſibus occupatus, tanta cum familiaritate, tantoque commercio ſe corporeis rebus obſtrinxit, ut ſolas corporum imagines ac ſimilitudines cogitatione revolvens, ſuæ quodammodo naturæ oblitus, facilè ſibi ſuaſit, ſe de nulla re cogitare poſſe, niſi ſenſibus adhibitis, ex corporibus imagines capiat, atque corpori coniunctus, illius organis ad voluptatem percipiendam utatur. Hinc oritur, quod dum falsò putat, ſe nihil poſſe cogitare, nihilque percipere ſine corpore, ex nimia corporum familiaritate corporis ſeparationem extimeſcat, atque cum corpore coniungi appetat; quaſi metuens, ne ſoluto corpore, ſua cogitandi poteſtas extinguatur. Idcircò nullo pacto corpus, ſed voluptatem diligit, non corporis ſeparationem, ſed ſui interitum, ac deſtructionem deceptus Animus exhorreſcit. Cum verò nihil aliud appetat, niſi ſuam felicitatem, atque intelligentis vitæ conſervationem, evidenter infertur, Animum in corpore, non corpus, ſed incorporeum ipſum amare. Appetit enim voluptatem, & cogitationem excitatam mediante corpore, quæ cum ipſius inextenſi, & inſectilis Animi modi ſint, & affectiones, incorpoream quidem naturam redolent. Non enim cogitatio, aut voluptas ſub ſenſum, & imaginationem cadunt, ſed eas nuda percipit intelligentià, omni enim extenſione carent, nulliſque locis continentur. Quapropter inviſibilia tantùm, & incorporea in rebus viſibilibus, & corporeis appetit, ac quærit Animus, qui dum & ipſam corporum ſpeciem, ac pulchritudinem diligit, corporumque elegantià allicitur, haud corpore, ſed incorporeo delectatur. Pulchritudo namque corporis non ſenſu, ſed tantùm nudo Animo intelligitur. Siquidem non quod uidemus, ac ſentimus, ſed quod ſolùm intelligimus in corpore diligit Animus, ut cum de pulchritudine, & Univerſi harmonia agemus, fuſius explicabimus.

Quedam prejudicata vulgi opinio detegitur.

Animus in corpore haud corpus ſed incorporeum amat.

Nequit Animus in corporum molem aſſurgere.

PROPOSITIO SECVNDA.

Nulla res cogere poteſt humanum Animum, ut in corpus convertatur.

ACcuratè Animi naturà expensà, illico hæc propoſitio demonſtratur. Quippè ſi Animus ſuaptè naturà res tota intelligens eſt, ut nihil aliud ſit præter Animum, atque adeò inſectilis, & inextenſa, evidenter infertur, nulla virtute Animum in corpus transſmutari poſſe; Nequit enim citrà notionum luctam, & pugnam intelligi, qua ratione inſectilis, & inextenſa res poſſit in ſpatiis diſtendi, & in corporum molem, ac magnitudinem aſſurgere, ut facultas intelligendi tumeat, atque ſpatii dimenſionibus cogitatio comprehendatur. Invicem namque pugnant ſectile, & inſectile, trinè dimenſum, & quantitate carens,

rens, idcircò nulla ratione invicem converti poſſunt. Idem enim eſſet Animum in corpus converti, ac corporeſcere veritatem; in longum, latum, ac profundum explicari cogitationes; artes, ac diſciplinas, quæ animo inſeparabiliter inhærent, in corporum molem excreſcere, quæ omninò à veritate alieniſſima ſunt.

Auguſtinus verò alio modo utitur, & ſubtiliter quidem, ut oſtendat, nulla vi humanum animum cogi poſſe, ut Animi naturâ deſtitutus, in ócioſam corporis magnitudinem convertatur; hoc enim pacto ratiocinatur. Si humanus Animus cogi poſſet, ut fiat corpus, qui hujuſmodi illum cogeret, aut corpus eſſet, aut ſimiliter Animus. Non poteſt eſſe corpus; nam ut aliquis cogat Animum, ut in deteriorem naturam degeneret, neceſſe eſt potentiorem, ac meliorem eſſe Animo. Atqui ex rebus jam demonſtratis, corpus omninò præcellit Animus qui fortior eſt, ac dignioris naturæ; non poteſt igitur corpus longè infirmius, & imbecillius pulchritudinem, ac ſpeciem ſuam demere Animo, ut hic tandem in viliſſimum corpus abeat. *Peracuta Auguſtini ratiocinatio.*

Neque hæc vis cogens poteſt eſſe Animus; etenim vel hic Animus, qui cogens fingitur, eſt perfectiſſimus, nempè Deus, aut finitus, & creatus. Infinitus Animus ſcilicet Deus cum ſummè bonus ſit, non poteſt ſanè velle hanc turpem commutationem in Animo, ſeu ut Animus à perfectiori natura recedens in rem infimioris ordinis convertatur, cum enim dederit animo, ut ſit Animus, ut ſcilicet intelligeret, & extenſis rebus præſtans, vita & robur corporis eſſet, non poſſet citrà ſuæ ſapientiæ, & bonitatis injuriam inſigniſſimum Animum cogere, ut iners, ac infimum corpus evadat.

Deindè neque finitus Animus alium Animum illi ſimilem cogere poteſt, ut in corpus transmutetur, atque adeo eidem demere, ut ſit Animus. Siquidem vel Animus cogens potentior eſſet Animo, qui cogitur, aut æquè validus & robuſtus, ſi potentior, nulla ſanè elucet ratio, cur hic velit, ut inferior Animus corpus fiat, cum potius velle debeat, ut maneat Animus, haud in corpus degeneret, cum excellentiùs ſuum imperium exercere poſſit circa Animum, quam erga corpus; nam poteſt inferiori Animo, aut bonitate conſulere, aut malitià falſitatem, & errorem impartiri. Fortiùs enim, ac delectabiliùs ludens, aut docens, potentior Animus in Animo inferiori, qui maneat Animus, quàm ſi hic in corpus mutetur, agere poſſet. Non poteſt igitur humanus Animus à finito quidem, ſed robuſtiori Animo cogi, ut corpus fiat; ſi autem Animus cogens æquè validus, ac perfectus fingatur, ut eſt Animus, qui cogitur, ſanè cum momenta æquentur, ſeù vires ſint æquales, nulla eſt ratio, cur alter cedat alteri, cum uterque æquali polleat poteſtate, neque ulla eſt ratio, cur alter tàm deteriorem alterius in corpus commutationem velit. Idcircò nulla vi cogi poteſt humanus Animus, ut in corpus corvertatur. In noſtris inveſtigationibus copioſiùs hoc idem argumentum proſequemur, dum ſolidè oſtendemus, abſurdam, & commentitiam eſſe reciprocam Animi, & corporis converſionem, quam plures à veritate deflectentes tueri neutiquam erubeſcunt. *Impoſſibilis eſt Animorū ac corporum mutua transmutatio.*

SYNTHESIS.

Humanū Animum ab interitu immunem eſſe demonſtratur.

SI Humanus Animus deficere, & interire poſſet, hoc contingeret, vel quia in nihilum abiret, vel quia ab incommutabili Vero, & ratione ſeiungeretur, vel quia illum Vita desereret, vel quia tandem ſpecie, & propria pulchritudine ſpoliatus, in corpus converteretur.

Atqui iam demonſtratum eſt, humanum Animum neque exiſtentia privari, neque à ratione ſeiungi, neque à vita recedere, ac mori poſſe, quin etiam ex prima, & ſecunda Propoſitione præcedentis Analyſis evidenter innoteſcit, nulla ratione in corpus converti poſſe Animum, ut ſaltem ex hoc intereat, quod in deteriorem naturam abeat. Semper igitur vivit, immortalis eſt, ac nullo modo deficere poteſt humanus Animus, ut nullum mortis, & interitus genus contingere poſſit Animo.

Non poſſe autem Animum deficere, & interire per converſionem, & commutationem in corpus ſanè ex præcedentibus Propoſitionibus manifeſtè colligitur; primò quia Animi Natura utpotè inſectilis, & inextenſa nullam proportionem, & affinitatem habet cum corpore, quod eſt alterius generis, & prorsùs cum Animo in tranſmutabile. Deinde quia, ut annuit Auguſtinus, ſi animus converteretur in corpus, id certè contingeret, aut quia animus vult eſſe corpus, aut quia ab alio cogitur, ut invitus in corpus transformetur.

Atqui neque Animus vult, & appetit eſſe corpus, à quo ſummoperè abhorret ex Propoſ. prima, neque ab alio cogi poteſt, ut ſit corpus ex Propoſ. ſecunda; Nullo modo igitur contingere poteſt huiuſmodi tranſmutatio Animi in corpus.

Auguſtinenſis Argumentationis Vſus, quo Epicureæ doctrinæ falſitas planiùs manifeſtatur.

EX iam demonſtratis Aſſertionibus duplici modo Epicuri dogma de Animæ mortalitate oppugnari poteſt. E primò humani Animi caducitatem potiſſimum ex natura corporis educit Epicurus, qui putans, Animum corpus eſſe, animo mortalitatem tribuit. Atqui, ut ſolidè oſtendit Auguſtinus, non tantùm humanus Animus non eſt corpus, ſed etiam nulla in rerum Univerſitate regnat Virtus, qua animus in corpus aliquando converti valeat; immortalis igitur ac pariter incorporeus eſt Animus; ut omninò à Veritate deviet Epicurus.

Præterea inter Rationes ab Epicuro traditas pro Animæ mortalitate, illius Sectatores validiorem eſſe putant eam, quæ depromitur ab amore, & appetitu Animi erga corpus. Atqui in Propoſitione prima præcedentis Analyſis ſatis huius Argumentationis fallaciam, & imbecillitatem deteximus. Vt nullius igitur momenti, & apertà falſitate deturpatam, Epicuri doctrinam à Sapientiæ Lyceis eliminemus prorsùs, ac rejiciamus.

Vlti-

Vltima Auguſtini Argumentatio deprompta ex eo quod humanus Animus neque in Somniis intelligendi poteſtate deſtitui, aut in corpus converti poteſt.

TEXTUS.

Si igitur nec propria voluntate nec alio cogente id Animus patitur, unde id pati poteſt, an quia invitos nos plerumque opprimit ſomnus, metuendum eſt, ne quo tali defectu Animus convertatur in corpus? Quaſi vero quoniam ſomno membra noſtra marceſcunt, idcircò Animus ſit ulla ex parte debilior. Senſibilia tantùm non ſentit, quia quidquid illud eſt quod ſomnum facit, è corpore eſt, atque in corpore operatur. Corporeos enim ſenſus ſopit, & claudit quodammodo, ita ſane ut tali commutationi corporis cedat Anima cum voluptate. Quia ſecundum naturam eſt talis commutatio, quæ reficit corpus a laboribus, non tamen hæc adimit Animo, vel ſentiendi vim, vel intelligendi. Nam & imagines ſenſibilium præſto habet, tanta expreſſione ſimilitudinis, ut eo ipſo tempore diſcerni nequeant ab iiſ rebus quarum imagines ſunt, & ſi quid intelligit æquè dormienti, ac vigilanti verum eſt. Nam verbi gratia ſi per ſomnium diſputare ſibi viſus fuerit, veraſque rationes ſecutus diſputando didicerit aliquid, etiam experge factō eædem incommutabiles manent; quamvis falſa reperiantur cætera, veluti locus, ubi diſputatio, & perſona, cum qua diſputatio fuiſſe viſa erat, & verba ipſa, quod ad ſonum attinet, quibus diſputari videbatur, & alia hujuſcemodi, quæ etiam cum ipſis ſenſibus ſentiuntur, agnuntur que a vigilantibus, prætereant tamen nec ulla ex parte ſempiternam præſentiam verarum rationum aſſequuntur. Ex quo colligitur tali commutatione corporis qualis ſomnus eſt, uſum ejuſmodi corporis Animæ non vim propriam poſſe minui. Poſtremo ſi quamvis locum occupanti corpori, Anima tamen non localiter jungitur ſummis illis æterniſque rationibus quæ incommutabiliter manent, nec utique loco continentur, prior afficitur Anima, quam corpus, nec prior tantùm, ſed etiam magis. Tanto enim prior, quanto propinquior, & eadem cauſâ tanto etiam magis, quanto eſt corpore melior. Nec iſta propinquitas loco, ſed naturæ ordine dicta ſit. Hoc autem ordine intelligitur a ſumma eſſentia ſpeciem, corpori per Animam tribui, quæ eſt in quantumcunque eſt. Per Animam ergo corpus ſubſiſtit, & eo ipſo eſt, quo animatur, ſive univerſaliter ut mundus, ſive particulariter, ut unumquodque Animal intra mundum quapropter conſequens erat, ut Anima per Animam corpus fieret, nec omnino aliter poſſet. Quod quia non fit, manente quippè Anima in eo quo Anima eſt, corpus per illam ſubſiſtit, dantem ſpeciem non adimentem, commutari in corpus Anima non poteſt. Si enim non tradit ſpeciem, quam ſumit a ſummo bono, non per illam fit corpus, & ſi non per illam fit, aut non fit omninò, aut tam propinque ſpeciem ſumit, quam Anima, ſed & fit corpus, & ſi tam propinque ſumeret ſpeciem, id eſſet quod Anima, nam hoc intereſt. Eoque Anima melior quo ſumit propinquius. Iam propinque autem corpus ſumeret, ſi non per Animam ſumeret. Etenim nullo interpoſito tam propinque utique ſumeret. Nec invenitur aliquid quod inter ſummam vitam, quæ ſapientia, & veritas eſt incommutabilis, & id quod ultimum vivificatur, id eſt

corpus

corpus, niſi vivificans Anima. Quod ſi tradit ſpeciem Anima corpori, ut ſit corpus in quantum eſt, non utique ſpeciem tradendo adimit. Adimit autem in corpus Animam tranſmutando. Non igitur Anima ſive per ſeipſam corpus ſit, quia nonniſi Anima manente corpus per eam ſit, ſive per aliam, quia nonniſi traditione ſpeciei ſit corpus per Animam, & ademptione ſpeciei Anima in corpus converteretur, ſi converteretur. Hoc & de irrationali Anima vel vita, quod nec in eam rationalis Anima convertitur, dici poteſt. Et ipſa enim niſi inferiore ordine rationali ſubjiceretur, æquè ſumeret ſpeciem, & talis eſſet. Tradunt ergo ſpeciem a ſumma pulchritudine acceptam potentiora infirmioribus naturali ordine. Et utique cum tradunt, non adimunt. Eoque ſunt, quæ infirmiora ſunt in quantum ſunt, quod ſpecies eis quaſi a potentioribus traditur. Quæ quidem potentiora ſunt etiam meliora. Quod his naturis datum eſt, quæ non mole majore plus poſſunt, minoribus molibus, ſed ſine tumore ullo localis magnitudinis eadem ſpecie potentiora ſunt, quam meliora. In quo genere eſt Anima corpore melior, & potentior. Quapropter cum per illam, ut dictum eſt, corpus ſubſiſtat, ipſa in corpus nullo modo verti poteſt. Corpus enim nullum ſit niſi accipiendo per Animam ſpeciem. At Anima ut corpus fieret non accipiendo ſpeciem, ſed amittendo fieri poſſet. Et propterea fieri non poteſt, niſi forte loco Anima continetur, & localiter corpori iungitur. Nam ſi ita eſt, poteſt eam fortaſſe major moles, quanquàm ſpecioſiorem in ſuam deteriorem vertere ſpeciem, ut aer major ignem minorem. Sed non eſt ita. Moles quippè omnis quæ occupat locum, non eſt in ſingulis ſuis partibus tota, ſed in omnibus. Quare aliqua pars ejus alibi eſt, & alibi alia. Anima vero non modo univerſæ molis corporis ſui, ſed etiam unicuique particulæ illius tota ſimul adeſt. Partis enim corporis paſſionem tota ſentit, nec in toto tamen corpore. Cum enim quid dolet in pede, avertitur oculus, loquitur lingua, admovetur manus. Quod non fieret, niſi id quod Animæ in eis partibus eſt, & in pede ſentiret, nec ſentire quod ibi factum eſt abſens poſſet. Non enim nuncio aliquo credibile eſt fieri non ſentiente quod nunciat, quia paſſio, quæ ſit non per continuationem molis currit, ut cæteras Animæ partes, quæ alibi ſunt, latere non ſinat, ſed illud tota ſentit Anima quod in particula ſit pedis, & ibi tantùm ſentit, ubi ſit. Tota igitur ſingulis partibus ſimul adeſt, quæ tota ſimul ſentit in ſingulis. Nec tamen hoc modo adeſt tota ut candor, vel alia hujuſmodi qualitas in unaquaque parte corporis eſt. Nam quod in alia parte corpus patitur cum coloris immutatione, poteſt ad candorem qui eſt in alia parte non pertinere. Quapropter ſecundum partes molis a ſe diſtantes, & ipſe a ſe diſtare convincitur. Non autem ita eſſe in Anima per ſenſum, de quo dictum eſt, probatur.

ANALYSIS

PROPOSITIO PRIMA.

In Homine dormiente nullo pacto intelligendi Virtute deſtituitur Animus, ſed adhuc cogitat, & vivit.

Somnus ſenſuum feria nuncupatur.

SOmno abreptus, ſive dormiens dicitur homo, cum ſenſus vacant, & ociantur. Idcircò optimè ſenſuum feria ſomnus nuncupatur. Ceſſant autem ab opere ſenſus, cum ob nimiam ſpirituum Animalium, ſive ſubtilioris ſanguinis diſſipationem, adeò nervi laxantur, & hebeſcunt organa, ut nullo pacto per nervorum filamenta ad cerebrum uſque rerum externarum motiones propagentur, ut ſenſus perceptio excitetur

in

in Animo; Niſi enim nervi proportione quadam tendantur, ut ipſis auxiliantibus externa corpora ſuas impreſſiones uſque ad nervorum originem in cerebrum evibrare, & imittere valeant, nunquam ſentiet Animus, adeoque laxatis nervis, ſomnum, ſive ſenſuum vacationem contingere neceſſe eſt. Senſatio enim, ut alibi dicemus, nihil aliud eſt, niſi perceptio quædam in Anima excitata, occaſione motus, qui à rebus externis nervorum extremitatibus communicatus, ad cerebrum uſque excurrit, ac propagatur.

Iam ex hoc quod in ſomno humanus Animus à ſentiendo ceſſet; tantum ſequitur Animum ſentiendi facultatem nullo modo in ſomnis exercere, non autem ſentiendi virtute privari, quæ illicò in actionem erumpit, dum ad priſtinam tenſionem in vigilia nervorum filamenta ſeſe reſtituunt. Dum autem pigreſcit & feriatur ſenſus, ob vehementiorem ſpirituum Animalium in cerebri ſubſtantia copiam, & tumultum, plurimùm vigere ſolet in Animo phantaſia, ſivè imaginandi poteſtas, quæ quodammodo innumeris corporum idolis, & imaginibus obſeſſa, & oppuguata, tam vividè corporum ſimilitudines animo exhibet, ut illas haud facilè ab ipſiſmet corporibus ſecernere valeat.

Iam cum ſomnians Animus veluti imaginandi Virtute poſſidetur, ac ſenſilium rerum ſimulacris occupatur, ſæpiſſimè intelligendi facultas magis expergefacta, ſeſe quodammodò tumultuanti phantaſiæ ſeſe immiſcere gaudet, ut non tantùm in ſomno imaginemur, verùm etiam intelligamus, quod ingenioſè Auguſtinus, Animi in ſomno diſputantis exemplo explicat, & confirmat. Quæ cum externa die attentè expendiſſem nocte ſuccedente, ſomno captus, & ipſemet ego, quod in Auguſtini Opere legeram, ſumma cum animi voluptate expertus ſum. Imaginabar enim ſomnians, me cum doctiſſimo quodam Amico in celeberrimo Divæ Iuſtinæ Cœnobio commorari, cui ut illius interrogationibus ſatisfacerem, huius tertiæ Partis, quæ in hoc Opere continetur, ſcopum, argumentum, ac methodum explanare, & oſtendere exorſus ſum, rationem reddens, cur refellerim Epicurum, & utraque Methodo Analytica, & Syntetica, Geometrarum more, uſus fuerim ad Auguſtini doctrinam de Animæ immortalitate aperiendam unà, & roborandam. Idcircò de ſempiterna Artium, ac diſciplinarum veritate, quin etiam & de Rationis immutabilitate, & neceſſaria cum Animo coniunctione validè, & acriter diſputare cæpi, ut tandem à ſomno excitatus, in hæc verba erumperem, Jam ſomnians intelligebam. Ex quo maximam voluptatem capere mihi viſum eſt, dum & ipſummet ſomnium inconcuſſo Argumentò mihi fuerit ad Animi æternitatem detegendam, quam evigilans me feliciter cum Auguſtino evelaſſe percipiebam.

Somnium Authoris quò in ſomno nō tantùm imaginari, verùm & intelligere humanum Animum oſtenditur.

Neque opponas phantaſiæ figmenta, & larvas eſſe ea, quæ in ſomniis cernimus, & imaginamur, ut non verum, ſed falſum tantùm nobis repræſentetur. Nam quamvis ea, quæ ad imaginationem ſpectant, falſa, & larvata ſint, ut in Somnio à me expoſito, Perſona, cui mea cogitata aperiebam, Cœnobium, in quo diſputabam, & alias loci, aut Perſonarum circumſtantias, quarum tantùm imagines, & ſimilitudines quaſdam habebã, nihilominùs immutabiles & æternæ veritates, ſeu Rationes quæ ad Animæ immortalitatem meique operis ordinem, & methodum oſtendendum tunc mihi offerebantur, haud falſæ, & fugaces, ſed verè &

citrà

citrà fictionem in Animo effulgebant, cum æquè & eadem certitudine tam in Somnio, quam in Vigilia in animo maneant, & intelligantur. Licet ergo res, quæ ſenſibus, & imaginatione percipiuntur extra animum ſint, immutabili tamen quadam præſentia intelligenti animo Verum ſemper affulget, in ſemetipſo enim haud de foris ſempiternas, & immortales artium, ac doctrinarum Rationes intuetur Animus. Idcircò fatendum eſt, quod tametſi ſomnus in corpus, & organa agens ſentiendi exercitium impediat, attamen intelligendi actionem, & Virtutem nullo modò extinguit in Animo atque adeò hic etiam in homine dormiente manet, ac ſubſiſtit.

In ſomnio immutabilis veritas Animo præſens eſt.

Non tantũ autem in Somno poteſtas intelligendi incolumis in animo conſervatur, verùm etiam tanto robore, & vivacitate perpetuò vivens, agitatur, & afficitur Animus, ut ſive evigilemus, ſive dormiamus numquam ocioſus à cogitatione vacat, ſed ſemper actu cogitat, ut ſi à cogitando ceſſaret, in nihilum abiret, ac evaneſceret, quod quam veritati conſentaneum ſit, fusè in meis inveſtigationibus oſtendam.

PROPOSITIO SECVNDA.

Propinquior magiſque affinis eſt primis; & æternis rationibus humanus Animus, quàm corpus.

POſtquam Auguſtinus oſtenderit in humano Animo, accedente ſomno, adhuc manere poteſtatem intelligendi, ad jam expoſitam propoſitionem deſcendit, ſtatuens magis appropinquari, & ut ita dicam immediatiùs conjungi primis, & æternis rationibus incommutabili ſcilicet vero, hominis Animum, quam corpus, quæ aſſertio ex duplici capite innoteſcit, primò quia cum primum, & incommutabile verum, in quo cunctarum rerum rationes, & ideæ continentur, ſit ipſemet Animus perfectiſſimus, cujus tota natura eſt, ut omnia perfectiſſimè intelligat, neceſſariò infertur, majorem affinitatem, & cognationem habere cum eo humanum animum, quam corpus; nam Animus hominis finita quædam intelligendi virtus eſt, atque adeò rationi inſeparabiliter conjuncta, ſecùs vero corpus, quod utpotè iners, & emortua quædam extenſio ſuaptè natura vita carens, magis diſtat à perfectiſſimo Animo, ſeu incommutabili verò, quam Animus, qui illi propinquior eſt, ac ſimilior.

Dupliciter Auguſtini aſſertio demonſtratur.

Deinde humanus Animus, & incommutabile verum nullis locis continentur, ſecùs verò corpus, cujus moles ſpatium occupat: Cum ergò eodem pacto à ſpatiorum dimenſionibus ſempiterna ratio, & Animus abhorreant, ſequitur priùs ac excellentiùs incommutabili vero coniungi Animum, quam corpus, atque adeò magis primis, & æternis rationibus affici Animum, quam corpus; majorem enim proportionem habet incommutabile verum, cum intelligente Animo, quam habeat cum mole, ac trina corporis dimenſione. Huc accedit propinquius eſſe incommutabili Vero id quod agendi robore pollet, quam quod ad patiendum tantùm aptum eſt. Si igitur in homine verè ſolus agit Animus, corpus tantùm patitur, ſequitur magis approximari & aſſimilari incommuta-

mutabili vero (cujus tota eſſentia eſt ipſum & perfectiſſimè agere), Animum, quam corpus quod erat demonſtrandum.

PROPOSITIO TERTIA.

Elegantiſſimus rerum, & univerſi ordo ſequens eſt, ſub perfectiſſimi, & incommutabilis Animi imperio finitus & imperfectus jacet Animus, cui ſingula ſubduntur corpora, quæ ab illo ſpeciem, robur, ac pulchritudinem accipiunt.

Hæc propoſitio interrupto, nimiſque obſcuro ſermone indigitatur potius, quam demonſtratur in textu ſupra expoſito ab Auguſtino, qui in retractationum libro ſecundo cap. 9. temerè deindè à ſe pronunciatum fuiſſe, corporis ſpeciem, & pulchritudinem corporibus, mediante creato Animo, tribui, nos admonet. Nos tamen expoſitam aſſertionem juxtà Auguſtini mentem pro viribus aperiemus, ac tandem illam à temeritatis nota vindicare tentabimus.

Ingenioſum ac perſpicuum Auguſtini ratiocinium.

Auguſtinus Platonicæ Philoſophiæ addictus, ut rerum ordinem, & elegantiam explicaret, hoc pacto ratiocinari videtur.

Primò in hac rerum univerſitate incommutabilis, & prima Eſſentia ſingulas in ſe perfectiones amplectens, regnat, perfectiſſimus nempè, ac ſempiternus Animus, in cujus ſuprema intelligentia omnium rerum primæ, & immortales rationes elucent. Hic autem infinitus Animus pariter cum tempore utrumque mundum efformavit. Intelligibilem ſcilicet & corporeum efformavit univerſum. Mundus intelligibilis ſingulas finitas, & creatas mentes continet, quibus tanquam eſſentiarum origo, intelligentiarum lumen, omniumque rerum ſcopus, ac meta, perfectiſſimus præſidet, ac conſulit Animus, qui in eamdem ſuam incommutabilem veritatem & ingenitam ſapientiam, tanquam in univerſalem mentem, in unum quodammodò ſingulas finitas mentes unit, ac colligit.

Infinitus & ingenitus Animus ſingulos creatos Animos in unum quodammodo in ſemetipſo colligit, & unit.

Alter verò mundus, qui corporeus nuncupatur, mundi ſenſibilis fabricam, ac quidquid extenſione, & mole præditum eſt, amplectitur. Hic autem corporeus mundus magis diſtat à prima, & immutabili eſſentia, quam mundus intelligibilis, nempè creatæ mentes, quæ ſe ipſis, haud mediante altero, pro modo ſuo incommutabili vero coniunguntur, ad quod immediatiùs, & proximiùs accedunt, quam corpora, ut in præcedenti propoſitione oſtenſum eſt. Idcircò perfectiſſimus Animus primò & immediatè intelligibili mundo, nullis locis comprænhenſo, copulatur, quẽ nullo mediante regit, moderatur, ac pro ſuo lubitu multifariam afficit. Deindè intelligibili mundo utitur, ut illius medio corporeum univerſum tueatur, ac gubernet. Eſt namque mundus intelligibilis, & ſpiritalis collocatus inter primam, & incommutabilem eſſentiam, ſeù perfectiſſimum Animum, & mundum corporeum, in quibus tribus naturis ſupremum, medium, & infimum, quibus integra rerum univerſitas abſolvitur, continentur. Supremum in Animo perfectiſſimo efflorescit, infimum in mundo corporeo, medium verò, quo ſupremo infimum adnectitur, in mundo intelligibili, ſeu in creatis intelligentiis elucet. Jam in mundo intelligibili non ſingulæ mentes æqualis ſunt

Perfectiſſimus Animus ad corporeũ univerſum moderandum, mũdo utitur intelligibili.

roboris, & virtutis, ſed una alia potentior, ac perfectior eſt.

Hinc in eodem Intelligibili Mundo quædam mentium ſubordinatio eſt. Quippè collocantur inferiores ſub poteſtate Superiorum, quæ ſoli perfectiſſimo Animo ſubiacent. Quia verò Mundus corporeus immediatè Mundo intelligibili iungitur, ideò, perfectiſſimo Animo imperante, inter creatos Animos potentior, ac perfectior ſelectus eſt, qui corporeo Mundo veluti magno, & organico corpori coniunctus, & inſinuatus, corporei Mundi ſpeciem, pulchritudinem, & harmoniam cuſtodiret, tueretur, ac conſervaret, qui nimirum undique in Mundo corporeo agens, ac præſens, mundum vivificaret, vitam, ac motum illi impartiretur, atque ſingulas Mundi partes in unum collectas detineret. Dum autem hic potentior Animus, tanquàm Orbis Anima, & ſpiritus quidam Univerſalis, ingentiſſimæ mundanorum corporum moli operationis præſentià admiſcetur, magnum ſenſibilis Mundi Animal emergat, atque in lucem prodeat, quod elegantiſſimè Platonicus Maro ſequentibus Carminibus expreſſit.

In Univerſo intelligibili quædam rerū ſubordinatio eſt.

Spiritus intus alit, totum diffuſa per Orbem.
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Porrò præter Univerſalem Orbis Animam, qua integer corporeus Mundus perpetuò fovetur, & vivificatur, inferiores aliæ Mentes ordinatæ fuerunt, ut moderarentur, ac cuſtodirent quaſdam organicas materiæ portiones, quibus dum creata Mens modo ſibi congruo immiſcetur, & aſſociatur, inſigniora Animantia, nempè homines in conſpectum veniunt, & efformantur, quorum Animus incommutabili Vero, primis nimirum, & æternis Rationibus immediatè coniungitur, ut nihil inter ipſum, & perfectiſſimum Animum intercedat; ratione verò corporis, in quod tanquam totius mundi fragmentum Univerſalis ſpiritus agit, Mundi Animæ quodammodò ſubiaceat, quemadmodum ſingulæ inferiores, & irrationales Animæ illi famulentur, ut imbecilliora, & inferiora ſuperioribus, & potentioribus, ut Univerſi ordo expoſcit, gubernentur. Secundùm hanc ſuppoſitionem Auguſtinus imaginatur, primam, & incommutabilem Eſſentiam, quæ ſe ipsà pulcherrima, ac ſummè ordinata eſt, primò ſpeciem, & pulchritudinem finito Animo elargiri, ut hic non ob aliam rationem ſit Animus, niſi quia formam, ac ſpeciem ſuam à potentiori Natura accepit.

Deinde verò putat ex finiti Animi Virtute, ac præſentià ſpeciem, ac pulchritudinem in ſingula mundana corpora derivari, quæ non ob aliam Rationem ſubſiſtant, & pulchra dicantur, niſi quia illis vim, formam, & elegantiam creatus Animus impartitur. Iuxta quem modum ratiocinandi intelligibilis Mundi vita perfectiſſimus Animus eſt, vita verò Mundi corporei eſt ipſemet creatus Animus, cuius virtute, proprià ſpecie, & pulchritudine gaudent corpora.

Humanū Animum neque in ſomno corporeū effici poſſe, oſtēdit Auguſtinus.

His jactis fundamentis, Auguſtinus oſtendere enititur nulla Ratione Animum humanum poſſe in deteriorem corporis naturam, etiam ſomni torpore, & ſenſuum ocio accedentibus, converti. Nam ſi Animus ſpeciem, & elegantiam à ſumma, & incommutabili Eſſentia recipit; ſanè melior, & perfectior eſt corpore, quod ideò ſubſiſtit, quia ei ſpeciem, & corpoream formam elargitur Animus. Nullo ergo pacto poteſt Animus converti in corpus, primò quia amitteret

teret

teret ſuam ſpeciem,& pulchritudinem, quam recepit à ſumma & prima Eſſentia,& qua nulla creata Virtute ſive corporis, ſive Animi, ut ſuprà probatum eſt, privari poteſt. Deinde ſi Animus ſpeciem,& pulchritudinem corpori tribuit, dum Animus ſuam exuens ſpeciem in corpus converteretur,evaneſcente Animo,etipſum corpus ſuam ſpeciem amitteret. Nam non ampliùs adeſſet Animus, qui corporis formam, & elegantiam ſuſtineret, ac tueretur; Atque adeo maneret,ac ſubſiſteret corpus propria ſpecie,& pulchritudine deſtitutum, quo nil abſurdius. Idcircò nequit Animus fieri corpus,ſecùs Animus haud præberet, ſed potiùs ſpeciem, & pulchritudinem corpori adimeret, ut eadem res, commutato in corpus Animo, corpus eſſet ut fingitur, & pariter non eſſet, quia dum ex hac commutatione perit Animus, illicò ſpecie, & pulchritudine corporis dempta,& ipſum tollitur corpus. Fatendum igitur eſt, ad hanc rerum pugnam vitandam, Animum non poſſe adeo in Somno torpeſcere, ut tandem in corpus convertatur.

PROPOSITIO QUARTA.

Nulla corporis mole humanus conſtat Animus.

EX præcedentibus Propoſitionibus evidenter patet hæc Aſſertio; quam fuſiùs explanabimus, atque validiùs oſtendemus, dum noſtras inſtituemus inveſtigationes. Ratio tamen, qua ad illam demonſtrandam hic utitur Auguſtinus ſequens eſt.

Corporis moles talis naturæ eſt,ut,quamvis toti ſpatio, quo comprehenditur,tota reſpondeat,attamen nulla eius pars toti ſpatio, ſed ſpatii parti tantùm congruit,ut una pars ſit ibi,altera alibi. Idcircò ſi corporis mole,& magnitudine inſtructus eſſet humanus Animus, hic ita corpori organico coniungeretur, ut totus eſſet in toto corpore, pars verò illius,corporis parti reſponderet, ut una pars Animæ eſſet in pede, alia in capite,in corde alia &c. Atqui hoc nullo pacto contigit. Nam ſi huiuſmodi ſe haberet Animus, cum ſpinà exempli gratia vulnerato pede, doloris ſenſus excitatur in Animo, haud totus Animus dolorem in pede ſentiret, ſed tantùm illius pars, quæ in pede iacet,quod certè falſum eſt. Nam non animi pars,ſed totus Animus, qui in oculo, capite, auribus,cæteriſque corporis partibus vivit, & immoratur dolorem percipit in pede; affectio enim, & commutatio, quam patitur pes, toti Animo manifeſtatur, ut fuſiùs cum Auguſtino oſtendimus in Libro de Animæ Quantitate. Si igitur Animus non tantùm in toto corpore, verùm etiam actionis præſentià in quavis minima corporis parte totus, & integer adeſt, manifeſtè infertur, Animum omni corporis mole deſtitutum eſſe. Hinc concludit Auguſtinus, ſi corporis moles non eſt Animus, nullo pacto timendum eſt Animo, ut à corpore maioris molis abſorbeatur, eo modo, quo ſæpè ingentior ter minorem ignem veluti in ſe convertit, ac tranſmutat.

Totus Animus operationis præſentia toti corpori, & cuilibet corporis parti reſpondet.

Eee 2 SYN-

Digitized by Google

SYNTHESIS.

SI tandem præter expoſitos modos aliquis ſupereſſet, quo explicari, & concipi poteſt humani animi interitus, potiſſimum eſſet, quia in Somno pigreſcens aliquandò, dum ab omni actione vacaret, in corpus converteretur.

Atqui etiam in Somno poteſtas intelligendi in Animo vivit, & incolumis manet *ex Propoſ.* 1. Quin etiam corporis mole caret, & corpore perfectior, ac præſtantior eſt *ex Propoſ.* 4. 2. & 3.

Nullo*ſ* igitur pacto contingere poteſt Animo, ut in corpus converſus, intereat tandem, ac evaneſcat.

Vſus Auguſtinenſis Argumentationis, & noſtri Apparatus ad Epicurum refellendum.

Animum immortalem eſſe demonſtratur.

SI magni ponderis aliqua ratio eſſet, qua ab Epicuri ſectatoribus Animæ humanæ mortalitas aliqua faltem veriſimilitudine oſtendi poſſet, profectò ea eſſet, quæ ex ſomni natura depromitur, quia ſcilicet dum ſomno accedente laxantur nervi, & hebeſcunt organa corporis, laxatur pariter, & torpeſcit Animus, qui in homine dormiente a ſenſus actione vacat, ac ſæpiſſimè penitùs a cogitando ceſſat, quod inditium eſt, aiunt Epicuri aſſeclæ, corporeę naturæ Animi, ejuſque indiſſolubilis vinculi cum corpore. Atqui fallax prorſùs eſt, ac nullius momenti hæc argumentatio, quæ falſum ſupponit, & ſenſum cum intelligentia confundit, ſupponit enim in ſomno ab omni cogitatione, & intelligendi actione vacare Animum, quin etiam ex impedita ſenſuum poteſtate intelligendi defectum arguit, quæ omnia a veritate aliениſſima ſunt. Si quidem oſtendimus, & robuſtiùs in noſtris inveſtigationibus aperiemus, etiam in ſomno agere, vivere, & intelligere Animum, qui etſi aliquando ob organorum defectum, & imbecillitatem a ſentiendo vacet, nunquam tamen a cogitando, & intelligendo ceſſat, quin etiam oſtenſum eſt, nunquam poſſe in ſomno adeò pigreſcere, & enervari, ut tandem in corpus tranſmutetur. Fatendum igitur eſt omni vi, ac ratione deſtitutam eſſe Epicuri doctrinam, ut Animæ noſtræ caducitatem, vel minima probabilitate, oſtendere valeat; adeò enim Auguſtini argumentationes ſolidæ, & validæ ſunt, ut ſimul colligatæ inexpugnabilem quamdam rationem conficiant, quæ dum evidenter Mentis noſtræ Immortalitatem nobis aperit, Epicureę doctrinæ falſitatem, ac fallaciam detegit penitùs, ac proſternit.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX

TITVLORUM, CAPITUM, ET PROPOSITIONUM, Quibus Præſens abſolvitur Opus.

Vbi quidquid in hoc Opere potiſsimùm expenditur, ac demonſtratur, breviter aperitur.

PRæfatio. pag. j.

PARS PRIMA.

Animæ Humanæ Natura ab Auguſtino detecta in Libro de Animæ Quantitate.

AVGVSTINVS MEDITANS.
In Libro de Animæ Quantitate.

In hac accuratiſſima Animæ humanæ inveſtigatione Univerſi Operis idea & materia, quin etiam Auguſtinenſis Philoſophiæ, Mentis noſtræ indolem reſpicientis, veluti flos acrobur continentur. xj

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de Animæ Quantitate Liber.

Expoſitio. Explanatur Titulus, ſeu quid hic Anima, quidve ſignificet quantitas, enucleatur. 18

Admonitio.

Præmiſſo Capite octavo Libri primi Retractationum Divi Auguſtini, plura ſalubriter admonentur. 21

CAPVT I.
De Animæ Quantitate.

Divi Auguſtini Textus. 23

Expoſitio textus. Potiſſimùm hic expenditur, quam utile & neceſſarium ſit ſe ipſum accuratè inveſtigare; atque quid inquirendum de Anima, & hæc undè ſit exponitur. ibid.

CAPVT II.

Textus Expoſitio. Qualis ſit Anima intelligens aperitur. Dubitatio unà emergit ac ſolvitur, an Anima etſi à Deo facta, Deo tamen ſimilis dici valeat. Obiter Animam cogitando veluti ſeipſam progignere, ac identidem cum Deo ſe ipſam inceſſanter intueri oſtenditur. 28

CAPVT III.

Textus. Expoſitio. Quæritur quanta ſit Anima. Diſtinguitur Quantitas in Quantitatem molis, & virtutis. Animam nulla corporea magnitudine tumere aſſeritur. An quod corporea caret mole, aliquid verè ſit inquiritur. Error illorum refellitur, qui ſenſum adhibent ac phantaſiam, ut incorporea cernant. Ac tandem in Univerſo res inſectiles, & inextenſas florere, affirmatur, quæ corporeis naturis magnoperè præſtent. 32

CAPVT IV.

Textus. Expoſitio. Iuſtitiam meliorem corpore, atque adverſus Scepticos, haud apparentem, ſed veram Virtutem eſſe oſtenditur. Ex eo quod Anima ponatur incorporea, neutiquam cum falſis ac larvatis rebus confundi affirmatur. Quæritur an verè inter incorporeas naturas adnumerandus ſit Humanus Animus. 35

CAPVT V.

Textus. Expoſitio. Vulgi error circà Animæ noſtræ in corporis organis expanſionem innuitur. Vera Ratio à falsâ ſecernitur; Quando in iudicium erumpendum ſit, exploratur. Ex imaginum magnitudineque memoriæ inſident, Animam incorpoream eſſe ſubtiliter ac ſolidè demonſtratur. Refellitur præiudicata illorum opinio, qui putant in ſpeculis haud res, ſed rerum inſpicere imagines. Quo pacto in reticularem oculi tunicam res externæ ſuas imprimant imagines, inveſtigatur, atque tandem Animam inſectilem, & a ſubtiliſſimo corpore ſeiunctam eſſe probatur. 44

CA-

CAPVT VI.

Textus. Expoſitio. Senſus & imaginandi facultatem corporis dimenſiones minimè ſeiungere valere oſtenditur. Expenditur lineæ natura, & ſolo intellectu concipi poſſe, ſtatuitur. Quam turpe ſit rerum ſcientiam negligere, ut nimiùm voces excolamus aperitur. 50

CAPVT VII.

Textus. Expoſitio. Quid ſit corporum figura, & quo pacto hæc in rectas lineas definat, indagatur. Animæ naturam, aut ratione, aut authoritete nobis innoteſcere, rudioribuſque hominibus ſalubriorem ac utiliorem authoritatem eſſe admonetur. De immenſo ſciendi impetu agitur, & quid maximè Veritatis inquiſitioni obſit, examuſſim expenditur. 54

CAPVT VIII.

Textus. Expoſitio. De triplici rectæ lineæ motu ac circuli geneſi ſermo habetur. Solo circulo ſolida Problemata Analyſis ope ſolvi poſſe innuitur. Trianguli rectilinei natura, & origo explanatur. Matheſim evidentia, & certitudine ſingulis humanis artibus, ac diſciplinis præſtare admonetur. Ac poſtremò in Triangulo Equilatero ſingulos angulos invicem equari, Geometria docente, ſtatuitur. 60

CAPVT IX.

Textus. Expoſitio. Figurarum præſtantiam ab equalitate maximè pendere firmatur. Oſtenditur triangulum equilaterum aliis triangulorum ſpeciebus antecellere. In triangulo Equilatero ſpeciem quandam inequalitatis, & diſſonantiæ inter illius angulos, & latera contineri demonſtratur. Triangulo Quadratum perfectius eſſe oſtenditur. Qua ratione in geometricis figuris quædam immutabilis Iuſtitiæ æquitas effulgeat, aperitur. 63

CAPVT X.

Textus. Expoſitio. In quadrato ſummam æqualitatem minimè florere dupliciter demonſtratur. In medium affertur circulus, cui quadrata figura inſeribitur, ut planiùs conſtet quantum hæc ab æqualitate recedat. 67

CAPVT XI

Textus. Expoſitio. Inter planas figuras circulum maximâ æqualitate gaudere firmatur. Exponitur ratio, cur incorporea & inſectilia, corporeis ac ſectilibus rebus præſtent. Puncti mathematici natura, & inſigniores affectiones enucleantur; atque illud in Quantitate continua ſummè potens, ac longè robuſtius eſſe demonſtratur. Declaratur quo pacto inſigniſſima Circuli æqualitas à maxima Puncti vi, & poteſtate pendeat. Poſtremò quantùm Arithmeticæ Vnitati geometricum antecellat Punctum aperitur. 69

CAPVT XII.

Textus. Expoſitio. Quo pacto quævis corporis dimenſio menſuretur, quidve ſit corporis altitudo explanatur. Corpore, linea, ſuperficie, ac Puncto invicem comparatis, lineam ſuperficiei & corpori præſtare, Punctum lineâ perfectiùs eſſe, concluditur. Non tantùm veram lineam, verùm & Animam illam intuentem, incorpoream eſſe probatur. In dubium vertitur an incorporeum ab Anima corporea cerni poſſit. 77

CAPVT XIII.

Textus. Expoſitio. Quid ſit Ratinalis Anima inquiritur. Animum nihil aliud eſſe quàm Animum ſtatuitur. Legitima Animæ definitio ab Auguſtino excogitata quam diligentiſſimè exponitur; atque Chriſtiani Philoſophi admonentur, ut Ethnicorum doctrina reiecta, ſolum Auguſtinum de Mentis humanæ natura ratiocinantem audiant. 83

CAPVT XIV.

Textus. Expoſitio. An Animæ intellectivæ Quantitas, ſeu locale ſpatium inſit, inquiritur. Animam & linea & corpore meliorem eſſe oſtenditur. Auguſtinenſis Argumentatio roboratur. Inſectilium rerum vis ac potentia commendatur. Exemplo circuli incorporeæ & inſectilis Animæ poteſtas & præſtantia explicatur. Nihil incorporeis rebus potentiùs, & magnificentiùs eſſe ſtatuitur. Poſtremò Veritatem iis tantum manifeſtari, qui illam caſtè, ac piè inquirunt, admonetur. 87

CAPVT XV.

Textus. Expoſitio. De Mathematicarum diſciplinarum utilitate, & præſtantia agitur. Quid ſit impudens Dubitatio declaratur. Certiorem ac notiorem nobis eſſe Animum, quam corpus oſtenditur. Duplex dubitatio

in

in medium affertur, qua Epicuri Sectatores Animam corpoream, & diviſibilem eſſe probare contendunt. 93

CAPUT XVI.

Textus. Expoſitio. Maius, & Melius invicem diſcrepare firmo & acuto ratiocinio demonſtratur. Virtutis natura detegitur, atque in quadam æqualitatis ſpecie, & ordine res amandi, ſitam eſſe probatur. Denique concluditur adverſus Epicurum, Animam adaucto corpore haud maiorem, ſed meliorem dumtaxat evadere. An temporum incrementa tandem Animo proſint, exploratur. 97

CAPUT XVII.

Textus. Expoſitio. Non modo locorum, verùm neque temporum incrementa ad Animum augendum conferre ſubtiliter oſtenditur. Quo pacto ſecundum Auguſtinum corporum incrementa à vi ſeminis, & ab occulta quadam numerorum natura pendeant explanatur. Virtutem incorpoream eſſe, et ab hac Animæ incrementa ſolummodo originem trahere aperitur. Demùm concluditur Animam haud quantitate molis, ſed tantùm virtutis ac poteſtatis pollere. 101

CAPUT XVIII.

Textus. Expoſitio. Ulterius diſputatur, an creſcente corpore pariter et Animus augeatur. Idcircò pro re nata exponitur, quid contingat Puero loquendi uſum acquirenti, quin etiam ſermonis inſtitutio et natura paucis exponitur. Ac demùm ſtatuitur Artium exercitatione haud maiorem, ſed peritiorem humanum fieri Animum. 103

CAPUT XIX.

Textus. Expoſitio. Quæritur, an Animus humanus cum diſcit, maior, cum vero obliviſcitur minor fieri dicatur. Corporis et Animi incrementa quadam proportione invicem convenire oſtenditur. An Anima corporis organis adnexa, ſecum artes ac diſciplinas attulerit, in dubium revocatur. Platonica Reminiſcentia exponitur, atque pro viribus erroribus expurgata, Orthodoxæ Doctrinæ accommodatur. 107

CAPUT XX.

Textus. Expoſitio. Hic primò ſub quæſtionem cadit, an cum corporis pariter, et Animæ augentur vires, mule et quantitate amplior fiat Animus. Epicuri ratiocinatio quam fallax ſit & inanis oſtenditur. Quid ad vires augendas tum Animæ, tum corporis maximè conferat, explanatur. Tandem conficitur, nulla corporum magnitudine hominis tumere Animum. 111

CAPUT XXI.

Textus. Expoſitio. Aperitur, qua ratione Animus in corpore eſſe, corporeiſque organis adnecti dicatur. De Aethereo Halitu in cerebro, nervorumque origine potiſſimùm regnante, copiosè agitur. Ex quibus cauſis corporis emergant vires, ſtatuitur. Ac poſtremò corporis adauctis viribus, haud maiorem evadere Animum oſtenditur. 115

CAPUT XXII.

Textus. Expoſitio. Epicuri dubitatio ex ſentiendi facultate deprompta exponitur. Ingenioſa & ſolida Auguſtini Definitio de ſenſus natura in medium adducitur, atque diligenter examinatur. Dum enixè inquiritur, quid contingat oculo Solem inſpicienti, oculum ſentire ubi non eſt, demonſtratur. Ut qua ratione ſenſuum operatio in nobis perficiatur, planiùs innoteſcat, de nervorum & ætherei halitus indole, & uſu plura haud contemnenda excogitantur. Atque dum humanum corpus veluti machina, & muſicum inſtrumentum imaginatione revolvitur, quo pacto corpora externa Animum ad ſentiendum provocent, aperitur. 121

CAPUT XXIII.

Textus. Expoſitio. Accuratiùs Auguſtini Definitio de ſenſus natura ad examinis trutinam revocatur. Aliud eſſe ſentire, aliud cognoſcere probatur. Auguſtini definitio denuò in dubium vertitur. 128

CAPUT XXIV.

Textus. Expoſitio. Auguſtinenſem Definitionem circa ſenſus naturam legitimam & rationi conſentaneam eſſe oſtenditur. Sanæ Definitionis dotes expenduntur. Plura ſibi objicit Auguſtinus, quibus tradita de ſenſuum indole Definitio, obſcura, & vitioſa eſſe videtur. 131

CAPVT XXV.

Textus, Expoſitio. Iterum Auguſtinus in dubium vertit, an ſenſus definitio, quam ſuprà tradidit, exceſſu, aut defectu laboret. Ut ſenſus a ratione & ſcientià ſecernatur, plura de Rationis, Scientiæ, & ratiocinationis naturà accuratè diſcutiuntur. Ut a ſenſuum imaginibus, & corporum conſuetudine avocemus Animum, nos hortatur Auguſtinus. 137

CAPVT XXVI.

Textus. Expoſitio. Definitio ſenſus ab Auguſtino excogitata, ſanioris Dialecticæ legibus conſona oſtenditur. Quomodo inſectilis & incorporeus Animus undique in corpore ſentiat aperitur. Animam ſentire ubi non eſt, acutè, & ſolidè demonſtratur. 142

CAPVT XXVII.

Quæritur, an, citrà ingeniti luminis iniuriam, Anima corpori copulata, in corpore tamen verè non eſſe, dici valeat. Quo pacto Anima in corpore ſit exponitur, & an Serpentum diſciſſo corpore, & Anima pariter ſolvatur, expenditur. Poſtremò dubitatur, an lacertorum diſciſſorum fragmenta invicem diſiuncta, vivere poſſint, etiam ſi illorum Anima inſectilis eſſe concedatur. 147

CAPVT XXVIII.

Textus. Expoſitio. Qua ratione ſerpentes diſciſſi, illorum inſectili Anima integra, & incolumi remanente, adhuc in ſuis partibus, & fragmentis vivant, elegantiſſimo Nominis exemplo, ingenioſè declaratur ab Auguſtino. 151

CAPVT VI.

Textus. Expoſitio. Quanta ſit intelligentis Animæ virtus ac poteſtas expenditur. De Animæ poteſtate, in ſeptem veluti gradus diſtributa, agitur, ubi abditiora Aſceticæ ſive Miſticæ Theologiæ arcana paucis aperiuntur. 155

CAPVT VLTIMUM.

Humanum Animum inter Deum & corpora collocatum, ſingulis præſtare corporibus oſtenditur. De duplici Animæ noſtræ impetu ad Verum, & infinitum Bonum ſermo habetur. Septem gradus, per quos ex infimioribus ad ſublimiora aſcendit Animus, ulterius enucleantur. 164

SALUTARIS ADMONITIO.

Ut Animus ad ſe ipſum accuratè inquirendum, diſponatur; humanæ quoque literaturæ vitia nullo negotio detegantur, atque vitentur. In hac Admonitione potiſſimùm quo pacto Deus luminoſus unà & tenebroſus, veſtigabilis, & incomprehenſibilis ſit, ingenioſo, & firmo ratiocinio explicatur. Rationis & Fidei natura peculiari methodo inveſtigatur. Literariæ hominum exercitationes in neceſſarias, utiles, ſupervacaneas, & noxias diſtinguuntur. Inconcuſa tandem regula firmatur, qua neceſſariè, & utiles diſputationes à ſupervacaneis, & noxiis citrà dubitationem ſecerni valeant. 169

PARS SECUNDA.

Animæ Humanæ Natura ab Auguſtino detecta in Libro x. De Trinitate.

Auguſtinus Animæ noſtræ naturam, mira quadam Analyſi, ſummoque acumine perveſtigans in Libro x. de Trinitate. Seu Authoris Paraphraſis in Librum Decimum Aurelii Auguſtini de Trinitate. 190
Auguſtini Inveſtigatio de Mentis Humanæ natura in Libro x. de Trinitate, diverſa ratione expoſita. Seu Auguſtini Animus ſuæ Naturæ inſignius, ac Princeps attributum, analytica, methodo excogitans. 210
In hac ſubtiliſſima, & penè Divina Humanæ Mentis diſquiſitione, mira quadam ſagacitate, dum ab Animo quidquid extraneum eſt & ſub opinionem cadit, accuratè detrahitur, quid verè ſit Animus manifeſtiſſima ſcientià detegitur; ac identidem Animum incorporeum, nobiſque corpore notiorem eſſe, planiſſimè innoteſcit.

PARS TERTIA.

Animæ Humanæ Natura ab Auguſtino detecta in Libro de Animæ Immortalitate.

Apparatus. Ad Animæ Humanæ immortalitatem, iuxta firmiorem Auguſtini methodum propugnatam, à captioſa Adverſantis Epicuri argumentatione quàm facillimè vindicandam. Sequentibus conſtat aſſertionibus. 221

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AP.

Digitized by Google

Digitized by Google